

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

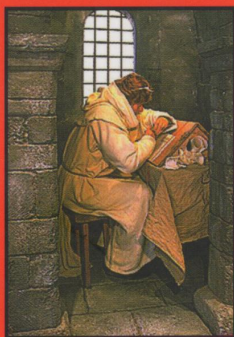
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CONFESSIONES

İtirafklar

Augustinus

HUMANITAS

Yunan ve Latin Klasikleri

Çeviren

Çiğdem Dürüşken

KALBALCI

AUGUSTINUS

İTİRAFLAR

KABALCI YAYINEVİ: 348

Humanitas Dizisi: 21

Augustinus
Confessiones
İtirafklar

© Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009

Birinci Basım: Haziran 2010

Kapak Düzeni: Gökçen Yanlı
Teknik Hazırlık: Oğuz Yarlığaş - Zeliha Güler
Yayıma Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu
Dizi Editörü: Çiğdem Dürüşken

KABALCI YAYINEVI
Ankara Cad. No: 47 Cağaloğlu 34112 İstanbul
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05
humanitas@kabalci.com.tr yayinevi@kabalci.com.tr
www.kabalcıyayinevi.com
internetten satış: www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Augustinus
İtirafklar

ISBN 978-975-997-166-3

Baskı: Fabrika Basım (0212 2943800)
Cendere Cad. No: 11 Kağıthane-İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

AUGUSTINUS

CONFESSIONES

İTİRAFLAR

Latineden Çeviren:
Çiğdem Dürüşken

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	7
Çeviri Yöntemi.....	22

CONFESSIONUM	24	İTİRAFLAR	25
Liber Primus	26	1. Kitap	27
Liber Secundus	88	2. Kitap	89
Liber Tertius	122	3. Kitap	123
Liber Quartus	170	4. Kitap	171
Liber Quintus	232	5. Kitap	233
Liber Sextus	290	6. Kitap	291
Liber Septimus	358	7. Kitap	359
Liber Octavus	430	8. Kitap	431
Liber Nonus	496	9. Kitap	497
Liber Decimus	568	10. Kitap	569
Liber Undecimus	702	11. Kitap	703
Liber Duodecimus	782	12. Kitap	783
Liber Tertius Decimus	872	13. Kitap	873

Augustinus'un Yaşam Dönemeçleri	976
Augustinus'un Yapıtları.....	978
Metinde Geçen Eski Ahit ve Yeni Ahit'teki Kitap Adları	980
Kaynakça	983
Notlar	985

SUNUŞ

İTİRAFLAR ya da Tanrı'ya Sessiz Bir Haykırış

Augustinus'un 13 kitaplık *Confessiones* (İtirafılar) adlı eseri yazarın kendi dilinden özyaşam hikâyesidir, dolayısıyla bu eser baştan sona okunup anlaşılmadıkça Hristiyanlığın ve Batı felsefesinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Augustinus üzerine her okuma ya da her çalışma yarım kalır.¹ Bu eser pagan bir babanın, koyu Katolik bir ananın ocağında yetişen ve kendisini bildiği yaştan itibaren Tanrı'yı arayan, nihayet Milano'daki bahçesinde duyduğu bir sesle irkilip Onu gönlünde keşfeden bir düşünürün tövbesidir; Tanrı'yı bulmadan önceki yaşantısında kendisini günahkâr olarak nitelendiren, Tanrı'yı bulduktan sonraki yaşamında hafızasına üşüşen bütün günahlarını itiraf ederek arınan ölüme yazgılı bir insanın, ölümsüzlük karşısında bütün acizliğiyle boyun eğişi ve ruhani kata yükselerek yeniden dirilmesidir. Bu eser hakikati ararken düştüğü dünyanın kaynar kazanında debelenip duran, kimi zaman Manicilerin, kimi zaman Cicero'nun, kimi zaman Platon'un, kimi zaman Şüphecilerin öğretilerine dalan, ama hiçbirinde kaygılarına şifa bulamayan kıpır kıpır bir ruhun sessiz çılgılığıdır.

Augustinus'un bu eserde kullandığı dile hayran olmamak elde değil. Çünkü eğitimini aldığı klasik hitabetin tadına do-
yulmayan incelikleri, mükemmel bir Latinceyle ancak bu ka-

¹ James J. O'Donnell, s. 35.

dar örülebilir, ancak bu kadar baştan sona mecaz ve derin bir eser yaratılabilirdi. Bu yüzden Augustinus için *İtiraf*lar bir tövbekârın Tanrı'ya günah çıkarması olabilir, ama salt üslup zenginliği açısından değerlendirildiğinde, bu eser bütün edebiyatseverlerin yüreğine evrensel bir sesleniştir.

*“Kim sende huzur bulmamı sağlayacak? Seni benim kalbime kim getirecek, kim bu kalbi mest edip yaptığım kötülükleri bana unutturabilecek ve seni biricik iyiliğim olarak kucaklamama neden olacak? Benim için anlamın ne? Merhamet et ki konuşabileyim. Ben senin için neyim ki bana seni sevmemi buyuruyorsun, ben kimim ki seni sevmezsem, bana kızılıyorsun ve beni büyük acılara salacağını söyleyip tehdit ediyorsun? Zaten seni sevmiyorsam, bu az bir acı mı? Vah bana!”*² der Augustinus ve bu haykırışıyla inanç yolculuğunu başlatır. Edebiyat ve hitabet aşkı, mevki hırsları, dünyevi başarılar kazanma kaygısı, kadına duyduğu tedavisi mümkün olmayan müthiş tutku onu Ezeli ve Ebedi Olan'dan olabildiğince uzaklara savurmuş; rüzgârın önünde çaresizce oradan oraya sürüklenen yaprak misali şu koskoca dünyada yana yakıla Tanrısını arayan bir mecnun kılmıştır. Sürekli sorar kendisine, Tanrı'yı nerede bulacağım diye; soruları arasında boğulur, acılara, karmaşaya, yanılgılara saplanır. Birliği ararken çokluğun içinde kaybolur, derin uçurumlara sürüklenir, varlığı yarılr, günahın girdabına batar. *“Evet, sen o sıra susuyordun ve ben kendi yolumda yürürken senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum, acınası kibrimle ve huzura erdiremediğim bu bitkin halimle sadece mutsuzluk üreten kısır tohumlar eke*

² Augustinus, *Confessiones*, 1.5.1.

eke,"³ der Tanrısına, Ondan yaralarına merhem olacağı güne erişirmesini diler. Ama o zayıf, o çelimsiz, o aciz insan haliyle o mutlu günden o kadar uzaktadır ki. Dostlarında arar huzuru, ama gençliğinin baharında o dostlarla bahçelerden armut çalıp günah budalası olur. Kibir, hırs, onur, şöhret bir türlü yakasını bırakmaz, nereye baksa, nereye gitse bu zayıflıklar onu adım adım takip eder. İçimdeki insan dediği iç benliği ile dışımdaki insan dediği dış benliği sürekli savaş halindedir; iç benliği doyumsuz Hazzı⁴ ararken, dış benliği bu hazzı bolluk ve taşkınlıkta, şehvette bulmaya çalışır; yasak olanı sırf yasak olduğu için yapmış olmayı haz sanır. Bu yarım haliyle Kartaca'ya geldiğinde, kendi deyimiyle tam anlamıyla yasak aşklarla kaynayan kazanın içinde bulur kendisini.⁵ Etrafına bakınıp âşık olacağı bir nesne arar adeta ve batağa saplanır. Aşka âşık olacağına bir kadına âşık olur. Tragedyaya dadanır sonra, bu tür oyunları seyretmekten doyulmaz bir haz alır. Bu sahneleri seyrederken, içinde hissettiği o tuhaf acı ruhunu eritirken, bir yandan da müthiş bir sevinç verir. Ama istediği Sevinç, asla böyle hemen başlayan, hemen biten bir sevinç değildir, çünkü Augustinus hiç bitmeyecek bir Sevincin peşindedir. Kartaca'da hitabet eğitimine devam ettiği yıllarda Cicero'nun *Hortensius* adlı eseriyle tanışır. Bir solukta okur ve hitabet diline hayran olur. Bakış açısı değişir birden, bilgelik aşkıyla dolar. "*Cicero'nun kitabında beni asil cezbeden, şu ya da bu felsefe okuluna bağlanmamamızı, ne olursa*

³ Augustinus, *Confessiones*, 2.2.2.

⁴ Tanrı'yı.

⁵ Augustinus, *Confessiones*, 3.1.1.

olsun sadece bilgeliği sevmemizi, onu aramamızı, onun peşine düşmemizi, onu yakalamamızı ve ona sıkı sıkı sarılmamızı öğütleyen ifadelerdi. İşte beni heyecanlandıran, alev alev yakan bu ifadelerdi,” der.⁶ Sonra Kutsal Kitabı okumaya başlar, ama üslubunu Cicero’nun üslubuyla karşılaştırınca çok yavan bulur, üstelik sırlarla örülü, mecaz dilini hiç anlamaz. Çünkü yazık ki, o sırlara erişebilecek bir adam değildir henüz. İşte tam o dönemde Manicilerin tuzağına düşer ve onların sadık bir dinleyicisi olur. Ama somut görüntüler, sahte cisimler, yani bir dolu zırvalığı Hakikat diye yutturmaya çalışan bu insanların hiçbir öğretisinde Hakikati bulamaz.

Augustinus dünya haliyle hemhal olurken, Tanrı’ya bütün gönlüyle inanan ve Tanrı Yasası’ndan hiç sapmadan yaşamını sürdüren annesi Monica, gece gündüz oğlu için gözyaşı dökerek yakarmakta ve Tanrı’dan kendisine o mutlu günü, yani oğlunun doğru yola girdiği günü göstermesini dilemektedir. Bir gece rüyasında İsa’yı görür ve Ondan oğlunun hak yoluna gireceğine dair muştulu bir haber alır. Hatta daha sonraları bir rahip kendisine cennetten çıkma bir laf eder ve *“Huzurla git, sen sağ oldukça bu döktüğün gözyaşların yüzü suyu hürmetine oğlun asla mahvolmayacaktır,”* der. Augustinus’a göre rahibin bu sözü annesinin ruhuna su serper.

Ne yazık ki, o beklenen gün çok çok uzaklardadır. Çünkü Augustinus on dokuz yaşından yirmi sekiz yaşına kadar tam anlamıyla yoldan çıkar, türlü türlü hayaller peşinden koşturmaya başlar, aldanır ve aldatır. Hitabet öğretmenliğine başlar

⁶ Augustinus, *Confessiones*, 3. 4.8.

aynı yıllarda; para kazanma hırsının kölesi olur, yetmiyormuş gibi kendisini astrolojiye, yani astrologların düzenbazlıklarına kaptırır. Bunların telkinleri sonucunda, günahlarının sebebini göklerde aramaya başlar, Venus yıldızında ya da Saturnus'ta veya Mars'ta.

Thagaste'de hitabet öğretmenliğine başlar sonraki yıllarda. Orada kendisine çok yakın bir dost edinir; aynı yaşlarda, aynı ilgileri paylaştığı bir dost. Ama onu da yoldan çıkarır ve kendi uçurumuna sürükler. Sonra hastalanır bu dost, ateşler içinde yanar ve öleceği anlaşıldığından vaftiz edilir. Augustinus dostunun vaftiz edilmesine hiç önem vermez, onun ruhuna eklediği zırva hayalleri koruyacağını sanır. Dostu iyileşir, Augustinus da vaftiziyle ilgili şakalar yapmaya kalkışır hemen, ama hiç de umduğu manzarayla karşılaşmaz. Çünkü dostunun gözünde düşmanca bakışlar görür ve *"Benimle dost kalmak istiyorsan sakın bir daha benim vaftizimle ilgili şaka yapma,"* diye azarlanır bir de. Donakalır Augustinus, ne diyeceğini bilemez. Eski sorular yeniden üşüşür zihnine. Ne olmuştur vaftizle? Ne yazık ki sorularına yanıt bulamadan, canından çok sevdiği dostunu kaybeder. Bu olay onda büyük bir üzüntü yaratır, gözyaşları sel olur akar, hiçbir şeyle teselli olmaz, doğduğu şehir onun için işkence odasından farksız bir görünüm alır. İnsanların ölümlü olduğunu unutup onları insandan başka bir şeymiş gibi sevmek ne delilik!⁷ Ama Augustinus bunun bir delilik olduğunun çok sonradan farkına varacaktır. Kalkar gider hemen o şehirden, Kartaca'ya döner. Za-

⁷ Augustinus, *Confessiones*, 4.4.8.

man acısına merhem olur, yeni edindiği dostlar sayesinde yarasını yavaş yavaş iyileştirir. Bu yeni dostlar, daha önce tatmadığı birtakım duyguları tattırır ona. “Oturup sohbet etmek mesela, birlikte gülmek, karşılıklı yardımlaşmak, birlikte kitap okumaktan zevk almak, birlikte gülüp eğlenmek, birlikte ciddileşmek, nefret uyandırmamaya dikkat ederek sanki kendi kendinizle konuşuyormuşçasına ara sıra tartışmak, nadir de olsa yaşanan fikir ayrılıklarında orta yolu bulabilmek, birbirimize yeni bir şeyler öğretmek, birbirimizden yeni bir şeyler öğrenmek, birisi bir yere gitti mi sabırsızlıkla yolunu gözlemek, geldiğinde de onu sevinçle karşılamak”⁸ diye tanımlar içten hissettiği bu duyguları. Ama o daha derin duyguları yaşamak ve dostlarıyla paylaşmak peşindedir. “Güzel nedir” diye sorar dostlarına bir ara. Sevdiği nesnelerde onu cezbeden, büyüleyen nedir? Nesnelerin biçimlerindeki bütünlüğü keşfeder o anda, bir nesnenin başka bir şeye gayet güzel uyduğunu keşfeder, yani güzelliği ve oranı keşfeder; beden bir kısmının bütünüyle uyumuna hayran olur. Bu duygu yoğunluğuyla *Güzellik ve Oran* adında, sonradan kaybolan bir kitap kaleme alır. Güzellik ve oranı keşfetmiştir, ama maddi şekillerin güzelliğini ve oranını. Tanrı'nın yarattığı o muhteşem eserin güzelliğini ve oranını idrak edecek zihin aşamasına ermesi için daha çok yol kat etmesi gerekmektedir; o sıralarda yirmi dokuz yaşındadır ve hâlâ Tanrı'yı aramaktadır.

Manici piskopos Faustus'un Kartaca'ya geleceği duyurulur; Manicilerin dediklerine göre bilgisine, belagatine hayran

⁸ Augustinus, *Confessiones*, 4.8.13.

olunması bir adamdır. Augustinus o andan itibaren yolunu bekler Faustus'un; bir an önce onunla konuşmak, sorulardan yumak olan zihnini onun ışığıyla ilmek ilmek açmak ister. Üstelik yaşamının o döneminde iyiden iyiye varlık problemi ne dalıp gitmiştir. İşte nihayet Faustus gelir; ilk bakışta samimi bir insan izlenimi bırakır Augustinus'ta, konuşma tarzı da sahiden çok hoştur. Ama ya konuşmasının içeriği! Dikkat edildiğinde Manicilerin her günkü masallarından pek farkı yoktur anlattıklarının, tek fark bu masalları incelikli bir üsluba sararak anlatmasıdır. *"Bilgelik ve budalalık besin değeri yüksek ya da besin değeri hiç olmayan yiyecekler gibidir; parlak ifadelerle de dile gelebilirler, parlak olmayan ifadelerle de, yani bunları işlemeli tabaklarla da sunarsınız, basit çanak çömleklerle de, kısacası her iki yiyeceği her iki tabakta da sunabilirsiniz,"*⁹ der Augustinus; sahiden de Faustus'un yaptığı tam da budur, yani o budalalığı işlemeli bir tabakta sunmaktadır.

Faustus da yanıt veremez Augustinus'un içinden doğru yükselip zihnini bulutlara saran inanç arayışına. Annesinin rızası olmadığı halde kalkar gider Roma'ya. Orada retorik dersleri verecektir artık. Etraftan duyduklarına bakılırsa, Kartaca'daki gibi öyle başına buyruk öğrenciler yoktur orada, hiçbiri öyle kafasına estiği an, paldır küldür sınıflara dalmamaktadır. Bu huzursuzlukları yaşamayacak olması, Augustinus'un Roma'da öğretmenlik fikrini benimsemesinde büyük rol oynar. Ama düşündüğü gibi olmaz, çünkü Roma'daki öğrenciler öğretmenlerinin parasını ödememek için anında işbirliği yapıp

⁹ Augustinus, *Confessiones*, 5.6.10.

başka bir öğretmene geçiveren, verdikleri sözlerden kolayca cayabilen, para aşkı için adaleti bile hiçe sayabilen kişilerdir.¹⁰ Roma'da neredeyse ölümle burun buruna geldiği şiddetli bir hastalığa yakalanır Augustinus, ama sonunda annesinin duaları sonucunda kurtulur. Hastalıktan kurtulur, ama Roma'da da Manicilerin tuzağına düşer; üstelik o sahte öğretiyle bir adım daha öteye gidemeyeceğini bile bile; her şeyden kuşkulananmak gerektiğini, bir insanın hiçbir şey hakkında kesin bir bilgisinin olamayacağını söyleyen Akademiacı filozofların bile daha iyi olduğunu düşünecek kadar onlardan nefret ettiği halde.

O dönemde Roma valiliğine, Milano'da retorik öğretmeni açığı olduğu ve acilen bu konuda yetkin birinin arandığı haberi ulaşır. Romalı vefasız öğrencilerden ve Manici budalalıklardan zihni iyiden iyiye karmaşıklaşan Augustinus hiç düşünmeden göreve talip olur ve vali tarafından Milano'ya gönderilir. Dünyalar iyisi bir insanla karşılaşır orada, Tanrı'nın aziz kullarından piskopos Ambrosius'la. Kilise'den tam anlamıyla umut kestiği bir anda Ambrosius'la karşılaşması ve ondan ruhun kurtuluşuyla ilgili dinlediği vaazlar onun için yaşamının en büyük sürprizlerinden biri olur. Ah, bir de zihnini bu vaazların belagatinden öte, içeriklerine daha çok verebilse; nasıl söylediğinden öte neler söylendiğine daha dikkat edebilse! Yine de hiç farkında olmadan Ambrosius sayesinde adım adım kurtuluşa yaklaşmaktadır. Annesi o dönemde yanına, Milano'ya gelir. Augustinus dertlidir, onca yıldır Mani-

¹⁰ Augustinus, *Confessiones*, 5.12.22.

cilere bağlanmış olmanın hayal kırıklığı içindedir, ama ruhunun Katolik inancına hâlâ direnç göstermesini de anlayamamaktadır; zihni bütün bu huzursuzluklarla perperişandır. Annesi yanına geldiğinde, tam anlamıyla dinsel bir bunalım yaşamaktadır. Annesine ilk defa artık bir Manici olmadığını, ama henüz bir Hıristiyan Katolik de olmadığını söyler. Ambrosius'un Kutsal Kitaba getirdiği yorumları dinlemekten de bir an olsun geri durmaz. Kutsal Kitapta yazılanları kelimesi kelimesine alıp değerlendirmemek, tersine her bir kelimenin arkasındaki derin anlamı yakalamak gerektiğini öğrenmiştir artık, bu yüzden onu artık başka bir gözle yeniden ve hak ettiği şekilde okumaya başlamıştır. Katolik öğretisinin insanlardan kanıtlanmayacak şeylere bile inanmalarını öğütlemesi ve belki de bazı şeylerin asla kanıtlanamadan kalacağını açık ve seçik olarak dile getirmesi Augustinus'u çok etkilemiştir; Manicilerin sahtekârlıklarından, yalanlarından eser yoktur bu öğretilerde. Augustinus zihinsel bir devrim yaşar adeta, başlangıçta olduğu gibi insan biçimli bir Tanrı hayal etmiyordur artık, ama ne var ki hâlâ gözlerinin görmediği bir varlığı da hayal etmekten acizdir. *“Yüreğim öyle yağlanmıştı ki, kendimden bile öyle bihaberdim ki, belli bir mekânla sınırlı olmayan, yani bir mekâna yayılmamış, toplaşmamış ya da genişlememiş veya bu tür özellikleri olmayan ya da olamayan herhangi bir şey bana göre tam bir hiçlikti. Çünkü gözlerim bu tür şekiller görmeye alışkındı, yüreğim böyle imgeleri seçebiliyordu ve ben bütün bu görüntüleri oluşturmamı sağlayan zihinsel gücümün bunlardan çok farklı bir şey olduğunu ve bu gücün çok daha büyük bir şey olmamış olsa bütün bu şekilleri ve bu imgeleri oluşturamayacağını idrak edemi-*

yordum,”¹¹ diye yakınlıkla bu acizliğini dile getirmeye çalışıyordu. Bu arada kötülük problemi de zihnini fazlasıyla meşgul eder olmuştu; çünkü üstün İyi olan bir Varlıktan, Tanrı’dan kötülüğün nasıl çıktığını, kötülüğe neyin neden olduğunu bir türlü çözemiyordu. “İşte Tanrı, işte Tanrı’nın yarattığı âlem. Tanrı iyidir ve mutlak anlamda, tamamıyla yarattıklarından üstündür. Tanrı iyi olduğundan yarattıkları da iyidir. İşte bak nasıl da yarattıklarını çepeçevre sarıyor ve onları dolduruyor. Öyleyse kötü nerede, nereden kaynaklanıyor, yarattıklarına nereden giriyor?”¹² diye sorup duruyordu. Platon’un kitapları ile Kutsal Kitapta yazılanları karşılaştırarak okumaya başladı sonra. Tanrı Sözünün bedenlenip insanlar arasında insanlar gibi yaşamaya başladığını keşfetti; İsa’yı anladı sonra, onun sıradışı ahlakını, uysal ve mazlum kalbini. Platon’un öğretilerini içeren kitaplar sayesinde, Tanrı’yı ararken kendi benliğinin derinlerine dönmesi gerektiğinin farkına vardı. Döndü de ve orada henüz tam olarak anlamlandıramadığı bir ışık gördü. Gönül gözüyle gördü bu ışığı; bildiği türde büyük bir ışık değildi bu, hani pırıltısı gitgide artan ve her yeri olanca parlaklığıyla kaplayan türde. Yok, öyle bir ışık değildi bu, onun görüp bildiği bütün ışıklardan çok, ama çok farklıydı. Çünkü bu ışık ezeli ve ebedi Hakikatin Nuruydu. Varlığın en alt kademesine çevirdi sonra gönül gözünü, temaşa etmeye başladı âlemi ve yaratılan hiçbir şeye kusur bulunulamayacağını gördü; sadece İsa’nın yolunun ruhu kurtuluşa erdireceğini de gördü.

¹¹ Augustinus, *Confessiones*, 7.1.2.

¹² Augustinus, *Confessiones*, 7.5.7.

Zincirlerinden kurtulma aşamasındayken bir akıl hocasına ihtiyaç duydu. Dönemin Milano piskoposu Simplicianus derdine çare olabilirdi, bu yüzden hemen onun yanına koştu. Ambrosius'un vaftiz babasıydı Simplicianus. Romalı ünlü hatip Victorinus'un, laf cambazlarının işi olan hitabeti nasıl terk edip, bebeklerin diline bile belagat katan Tanrı Sözüne girdiğini anlattı Simplicianus ona. Sonra bir hikâye daha anlattı böyle ve Augustinus bu hikâyede bir anda gönlün derinlerine dolan bir hisle bütün malı mülkü dünyevi yaşamda bırakıp cırılçiplak Tanrı'nın huzuruna çıkan insanlar olduğunu öğrendi. Onlar gibi olmak için yanıp tutuşmaya başladı, çünkü ancak öyle bir ruh haline kavuşursa, dünyanın sıradanlıklarından avareliklerinden ve zihnini kaygılara sevk eden ayrıntılı sorulardan kurtulacağını, ezeli ve ebedi Hakikati açık ve seçik olarak görebileceğini anladı. Ama ah o alışkanlıkları! Kamçı gibi vuruyorlardı ruhuna, *bizi bırakma* diye veryansın ediyorlardı. Karar verdi, tek başına çekildi kaldığı evin bahçesine. “*Deliriyordum, ama aklımı başıma getirecek şekilde; ölüyordum, ama yeniden doğacak şekilde*”¹³ dedi, o bahçede yaşadığı ruhsal bunalımı tanımlamak için. Derin bir tefekküre daldı sonra, daldığı anda da ruhundaki bütün bedbahtlığı söküp attı. Bir incir ağacının altına çekildi sonra, imanın doğum sancısı hıçkırıklara boğdu gönlünü, gözyaşları sel gibi boşandı yanaklarından. Ardından bir sesle irkildi aniden, yandaki evden gelen, bir çocuğun şarkı söylemesini andıran bir sesle. “*Al oku, al oku,*”¹⁴ diyen bir sesteki bu ve sürekli aynı şeyi tek-

¹³ Augustinus, *Confessiones*, 8.8.19.

¹⁴ Augustinus, *Confessiones*, 8.12.29.

rarlamaktaydı. Hıçkırıklarını susturdu, ayağa kalktı ve sesi dinleyip Kutsal Kitabı açtı ve tesadüfen gördüğü bir satırı okumaya başladı. “Git, varını yoğunu sat, yoksullara ver, göklerdeki hazine senin olacaktır; haydi gel, beni izle,”¹⁵ yazılıydı o satırda. Evet, tanrısal bir seslenişti bu, bir uyarıydı; bir vahiydi ve o an Augustinus hiç tereddütsüz hak yoluna girdi. Annesi ne de bu müjdeyi vermekte gecikmedi.

Eski Ahit'teki *Mezmunlar*, Yeni Ahit'teki *Paulus'un Mektupları* onun adeta başucu kitapları oldu. Bu kitaplarla Tanrı'nın iyiliğine, iyi olarak yarattığı âleme şükretti, bu kitaplarla ruhani dünyasını zenginleştirdi ve ebedi istirahata çekileceği ana kadar olan yaşam yolculuğunu bu kitapların kılavuzluğunda sürdürdü. Hitabet öğretmenliğinden ayrıldı, hemen ardından annesini, oğlunu ve yakın arkadaşlarını da yanına alarak Verecundus adlı bir dostunun Cassiacum'daki çiftlik evinde inzivaya çekildi. Tanrı'nın hasretinden iç çekerek, Kutsal Kitabı okuyarak geçirdiği bu dönem ruhunun olgunlaşmasına yardımcı oldu. Ardından yine dostlarıyla birlikte Afrika'ya dönüp, aynı evi paylaşma kararı aldı ve yola çıktı. Ostia'ya geldiklerinde annesi hastalandı ve öldü. Tarifsiz bir acı sardı dalga dalga Augustinus'u; teselliyi annesinin, “*Hiçbir yer Tanrı'dan uzak değildir, korkmama hiç gerek yok, dünyanın bir ucunda da olsam O beni bulacak ve diriltecektir*” şeklinde son sözlerinde aradı.¹⁶ Zamanla iyileşti yarası, en büyük dayanağı artık sadece imanıydı. Çünkü gönlündeki bütün niyetleri bil-

¹⁵ Augustinus, *Confessiones*, 8.12.29.

¹⁶ Augustinus, *Confessiones*, 9.11.28.

diğine inandığı Tanrısına duyduğu aşkla yaşam yoluna devam etmek, Ona yükselinceye ve Onda dinleninceye kadar, insanın ölümlü doğasını ve bu doğanın vereceği acıları sineye çekmek zorundaydı.

Ama Tanrısına duyduğu aşk nasıl bir şeydi? Gökyüzü, yeryüzü, her yer, her şey ona Tanrı'ya âşık olmasını söylemektedir. Ama bu aşk nasıl bir şeydir. Bu aşk tensel bir cazibeye, geçici bir güzelliğe, göz kamaştıran parlak bir ışığa, çiçeklere, esansların, baharatların baygın kokusuna ya da bunların benzeri hiçbir şeye benzememektedir. Tanrı'ya aşk, ruhun mekânla sınırlı olmayan iç benliğindeki hiç sönmeyen ışığa, zamanın dağıtamadığı sese, rüzgârın dağıtamadığı bir rayihaya, yendikçe tükenmeyen ekmeğe, doydukça kenetlenen kucaklaşmaya âşık olmalıdır.¹⁷ Âşık olduğu Tanrı'nın, diğer canlılarda olmayan bir yetide bulunması gerektiğini düşünür sonra ve ilkin hafızasının geniş ovalarına dalar. Evet, her şey oradadır işte; düşünceye konu olan ne varsa orada saklıdır. Her biri sanki gizli odalarına saklanmış, çağrılmayı beklemektedir, çağrıldıkları anda da hemen kapısına üşüşüvermektedir. *"Hafızanın gücü büyük, akıl almayacak kadar büyük Tanrım, hafıza uçsuz bucaksız, sonsuz bir derinlik. Onun dibine dalan biri olmuş mudur acaba? İşte bu güç benim zihinsel gücüm ve bana doğanın bir armağanı,"*¹⁸ der Augustinus, insanoğluna bahşedilen bu yetiyi tanımlarken.

Evet, Augustinus Hakikati hafızasında bulmuştur ve Onu

¹⁷ Augustinus, *Confessiones*, 10.6.8.

¹⁸ Augustinus, *Confessiones*, 10.8.15.

bulduğu anda Tanrı'yı da, Mutlu Yaşamı da, Hazzı da bulmuştur. Şöyle der: “*Hakikati ilk öğrendiğim andan itibaren onu hiç unutmadım. Demek ki seni ilk öğrendiğim andan itibaren hafızamdasın ve ben seni hatırlayınca ve senin hazzına varınca seni orada buluyorum.*”¹⁹

Augustinus Hakikati bulduktan sonra, yaşamının dümeni artık bambaşka bir yola çevirir ve dünya halinin ayartıcı etkilerinden tek tek arınmaya başlar, bedenine karşı müthiş bir savaş başlatır. Oburluğa karşı mücadele eder, hoş kokuların albenisine karşı mücadele eder, kulağına gelen hoş seslere karşı mücadele eder, gözlerini kamaştıran hazlara karşı mücadele eder ve meraka, kibre ya da kendini beğenmişliğe karşı mücadele eder. Nasıl mücadele ettiğini de her ayrıntısına kadar Tanrı'ya itiraf eder.

Ama Tanrı zaten bu itiraflarını bilmiyor mudur? Ezeli ve ebedi zaman Tanrı'nın olduğuna göre, Tanrı zaman içinde olup bitenleri zaten görmüyor mudur? İtiraflarının en önemli konusu belki de işte bu zaman problemidir. *İtiraflar*'ın XI. kitabının içeriğini oluşturan zaman sorununu, Augustinus yine zihnini ince ince işleyerek çözmeye çalışır. Bu kitap zamanı incelerken, bir yandan da Eski Ahit'in *Yaratılış Kitabı*'nda yazılanlar hakkında yorumlamalara girişir ve Augustinus *İtiraf-lar*'ının son iki kitabında bu yorumlamalarını daha da derinleştirir. Bu yorumlamaları yaparken de zaman zaman, Tanrı'nın göğü ve yeri yaratmadan önce, yani yaratılışının başlangıcından önce ne yaptığını soranlara açık, kesin yanıtlar verme-

¹⁹ Augustinus, *Confessiones*, 10.24. 35.

ye çalışır. Tanrı'nın zamanı aşkın bir varlık olduğunu, Varlığın kendisi olduğunu ve Onun için ne gelecek ne de geçmiş zaman olduğunu, her şeyin şimdide gerçekleştiğini tumturaklı bir dille, bir dolu mecazla öre öre anlatmaya çalışır. Bu yüzden hafıza konusunun anlatıldığı X. kitap da dâhil olmak üzere son dört kitap hem edebi, hem felsefi hem de ilahiyat açısından son derece önemli bilgiler veren bir hazinedir.

Augustinus zamana yazgılı bir varlık olan insanın görüşü ve anlayışı ile Tanrı'nın zamana aşkın doğası, görüşü ve anlayışı arasındaki farkı güçlü bir belagatle sunar eserinde ve mükemmelleşme çabasındaki insan ruhunun her şeyden önce bu farkı idrak etmesi gerektiğini defalarca, altını çizerek vurgular. Mükemmelleşme yolculuğu Tanrı'nın insandan tek beklentisidir. Çünkü O sadece insanoğlunu kendi suretinde ve kendine benzer yaratmıştır ve onu yarattığı andan itibaren de kendine dönmesini beklemektedir. Mükemmelleşme büyük bir sırdır ve bu sırrın anlamını bir insan bir başka insana anlatmaktan acizdir. Bu sır sadece Tanrı'nın kapısı çalınarak dılenecek ve anlamına vakıf olunacak bir sırdır ve Augustinus'a göre Tanrı'nın kapısını çalan insana o kapı mutlaka açılacaktır.

ÇEVİRİ YÖNTEMİ

Augustinus'un ilk kez Latince'den Türkçeye çevrilen *Confessiones* (İtiraflar) adlı eseri için temel olarak üç edisyondan yararlanılmıştır. Metnin çevirisinde Latince yazılım benimsenmiş olmakla birlikte, kimi modern ülke ve kişi adları ile Tevrat ya da İncil'de geçen kişi ve yer adlarının Türkçedeki kullanımı tercih edilmiştir. Dipnotlarda, antikçağ yazarlarından yapılan alıntılarda, başka türlü belirtilmedikçe, Loeb Classical Library temel alınmıştır.

Metnin Çevirisinde Kullanılan Latince Edisyonlar:

1. Augustinus Hipponensis, *Confessiones*, J. P. Migne (ed.) Patrologia Latina, Vol. 32, Parisiis, 1841.
2. S. Aurelii Augustini *Confessiones*, J. H. Parker; J.G. et F. Rivington (tr.), Londini, 1838.
3. Augustine, *Confessiones*, II Volumes, William Watts, Harvard University Press, Loeb Classical Library, 2000.

Kitapların Bölüm Başlıkları için Yararlanılan Edisyon:

S. Aurelii Augustini *Confessiones*, J. H. Parker; J. G. et F. Rivington, Londini, 1838.

Metnin Yorumlanmasında Yararlanılan Kaynaklar:

1. Carl G. Vaught, *Access to God in Augustine's Confessions, Books X-XIII*, State University of New York, New York, 2005.

2. Carl G. Vaught, *Encounters with God in Augustine's Confessions, Books VII–IX*, State University of New York, New York, 2004.
3. Carl G. Vaught, *The Journey toward God in Augustine's Confessions, Books I–VI*, State University of New York, New York, 2003.
4. Saint Augustine, *Confessiones*, Henry Chadwick (tr.), Oxford World's Classics, Oxford, 1998.
5. Saint Augustine, *Confessiones*, R. S. Pine-Coffin (tr.), Penguin Books, London, 1961.
6. Augustine, *Confessions, Books I–IV*, Gillian Clark (ed.), 1998.

Çeviri kitabımızın gerek son okumasında yerinde uyarılarla gerekse yayım aşamasında gösterdiği özverili çalışmalarla emeklerini esirgemeyen Yayın Yönetmeni Sn. Mustafa Küpüşoğlu'na ve Kabalcı Yayınları'nın sahibi Sn. Sabri Kabalcı'nın şahsında yayımda emeği geçen tüm kültür dostlarına öncelikle içten teşekkürlerimi sunar, 2010 yılında 5. yaşını kutlayan *Humanitas* dizimizin genç klasik filologlarca sonsuza dek yaşatılmasını temenni ederim.

Ortaköy, 2010

Çiğdem Dürüşken

SANCTI AURELI
AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
CONFESSIONUM
LIBRI TREDECIM

AZİZ AURELIUS
AUGUSTINUS
HIPPO KENTİNİN BAŞPİSKOPOSU
İTİRAFLAR
ON ÜÇ KİTAP

LIBER PRIMUS

CAPUT PRIMUM

Deum vult laudare ab ipso excitatus.

1. Magnus es, domine, et laudabilis valde: magna virtus tua et sapientiae tuae non est numerus. Et laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae, et homo circumferens mortalitatem suam, circumferens testimonium peccati sui et testimonium, quia superbis resistis: et tamen laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae. Tu excitas, ut laudare te delectet, quia fecisti nos ad te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Da mihi, domine, scire et intellegere, utrum sit prius invocare te an laudare te et scire te prius sit an invocare te. Sed quis te invocat nesciens te? Aliud enim pro alio potest invocare nesciens. An potius invocaris, ut sciaris? Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credunt sine praedicante? Et laudabunt dominum qui requirunt eum. Quaerentes enim inveniunt eum et invenientes laudabunt eum. Quaeram te, domine, invocans te et invocem te credens in te: praedicatus enim es nobis. Invocat te, domine, fides mea, quam dedisti mihi, quam inspirasti mihi per humanitatem filii tui, per ministerium praedicatoris tui.

1. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'nın çağrısıyla aşka gelip Onu övmek istiyor.

1. Çok yücesin ya Rab ve yüce övgülere layıksın; kudretin yüce, bilgeliğin uçsuz bucaksız.¹ Yarattıklarının bir parçası olan bu insan² seni övmek istiyor. Bu insan ölümlü mührüyle damgalı, kendi günahına şahadet ediyor ve senin kibirlilerin karşısında olduğuna şahadet ediyor.³ Buna rağmen bu insan yarattıklarının bir parçası olduğundan seni övmek istiyor. Onu davet eden sensin, seni överek mutlu olacağını biliyorsun. Çünkü sen bizi kendin için yarattın ve kalbimiz sende ebedi istirahate çekilene kadar huzur bulamayacak. Ya Rab, ilkin sana yakarmalı mıyım, yoksa seni övmeli miyim; seni bilmeli miyim, yoksa sana yakarmalı mıyım, n'olur bana bunları bilme ve anlama gücü ver. Ama seni bilmeyen biri sana yakarabilir mi? Çünkü seni bilmeyen biri senin yerine bir başkasına da yakarabilir. Yoksa seni bilmek için ilkin sana yakarmak mı gerekir? Ama sana inanmayanlar nasıl yakarabilirler? Ya da bize vaaz edilmeden sana nasıl inanılabilir?⁴ Sadece Tanrı'yı arayanlar onu övebilirler.⁵ Çünkü arayanlar onu bulur ve bulanlar onu över. Sana yakararak seni arayacağım, ya Rab; ve sana inanarak sana yakaracağım. Çünkü seni bize bildiren bir vaizimiz var. Ya Rab, sana olan inancımla sana yakarıyorum, bu inancı bana sen, senin vahyinin elçisi ve bir insan olan Oğlun aracılığıyla bağışladın.

CAPUT II

Deum quem invocat in ipso esse, ipsumque in deo.

2. Et quomodo invocabo deum meum, deum et dominum meum, quoniam utique in me ipsum eum vocabo, cum invocabo eum? Et quis locus est in me, quo veniat in me deus meus? Quo deus veniat in me, deus, qui fecit caelum et terram? Itane, domine deus meus, est quidquam in me, quod capiat te? An vero caelum et terra, quae fecisti et in quibus me fecisti, capiunt te? An quia sine te non esset quidquid est, fit, ut quidquid est capiat te? Quoniam itaque et ego sum, quid peto, ut venias in me, qui non essem, nisi esses in me? Non enim ego iam inferi, et tamen etiam ibi es. Nam etsi descendero in infernum, ades. Non ergo essem, deus meus, non omnino essem, nisi esses in me. An potius non essem, nisi essem in te, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia? Etiam sic, domine, etiam sic. Quo te invoco, cum in te sim? Aut unde venias in me? Quo enim recedam extra caelum et terram, ut inde in me veniat deus meus, qui dixit: Caelum et terram ego impleo?

CAPUT III

Deus sic ubique totus, ut res nulla ipsum totum capiat.

3. Capiunt ergone te caelum et terra, quoniam tu imples

İTİRAFLAR

2. BÖLÜM

**Kendi içindeki Tanrı'ya yakarırken
aslında Tanrı'daki kendisine sesleniyor.**

2. Tanrım, sana nasıl yakaracağım, Rab olan Tanrım? Çünkü sana yakardığımda bendeki sana yakarmış olmuyor muyum? İçimde nasıl bir yer var ki Tanrım oraya gelebiliyor? Nasıl bir yer ki burası, göğü, yeri yaratan Tanrı oraya gelebiliyor? Sahiden böyle mi, Rab olan Tanrım, sahiden içimde seni alacak bir yer mi var? Sahiden şu yarattığın ve içinde de beni yarattığın yer ve gök, seni içine alabilir mi? Yoksa sensiz hiçbir şey var olamayacağına göre, sen bütün bu varolanların içinde misin? Eğer öyleyse, ben de varolduğuma göre, niçin bana gelmeni istiyorum? Çünkü sen bende değilsen ben nasıl varolabilirim? Çünkü ben öteki dünyada değilim, ama sen aynı zamanda oradasın; ben öteki dünyaya insem de sen yine orada bulunacaksın.⁶ O halde Tanrım, sen bende olmasaydın ben de asla olamazdım. Her şeyi yaratan, her şeye vasıta olan ve her şeyin yöneldiği sende olmasam ben nasıl var olur-
dum?⁷ İşte bu, ya Rab, sorumun doğru yanıtı işte bu. Ama ben sendeysem sana nasıl yakaracağım? Ya da sen nereden bana geleceksin? Çünkü sen şöyle dedin: “Yeri ve göğü dolduran ben değil miyim?”⁸ Öyleyse ben nasıl yerin ve göğün dışına çekilebilirim ki, sen oradan bana gelebilesin?

3. BÖLÜM

**Tanrı her yeri bütün varlığıyla doldurur,
ama hiçbir şey Onun bütün varlığını içine alamaz.**

3. Sen göğü ve yeri dolduruyorsan, peki onlar seni içlerine

ea? An imples et restat, quoniam non te capiunt? Et quo refundis quidquid impleto caelo et terra restat ex te? An non opus habes, ut quoquam continearis, qui contines omnia, quoniam quae imples continendo imples? Non enim vasa, quae te plena sunt, stabilem te faciunt, quia etsi frangantur non effunderis. Et cum effunderis super nos, non tu iaces, sed erigis nos, nec tu dissiparis, sed conligis nos. Sed quae imples omnia, te toto imples omnia. An quia non possunt te totum capere omnia, partem tui capiunt et eandem partem simul omnia capiunt? An singulas singula et maiores maiora, minores minora capiunt? Ergo est aliqua pars tua maior, aliqua minor? An ubique totus es et res nulla te totum capit?

CAPUT IV

Dei maiestas et perfectiones inexplicabiles.

4. Quid es ergo deus meus? Quid, rogo, nisi dominus deus? Quis enim dominus praeter dominum? aut quis deus praeter deum nostrum? Summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime et iustissime, secretissime et praesentissime, pulcherrime et fortissime, stabilis et incomprehensibilis, immutabilis, mutans omnia, numquam novus, numquam vetus, innovans omnia et in vetustatem

alabilir mi? Alamıyorlarsa o zaman sen onları dolduruyor ve biraz taşıyor musun? Eğer öyleyse, sen göğü ve yeri doldurduğunda senin kalan kısmın nereye taşıyor? Yoksa herhangi bir şeye sığmana gerek yok mu, her şey senin kendi içinde ve sen onları içine alarak doldurduğuna göre? Onlar birer sūrahi değil ki seni hiç dökmeden tutabilsinler; onlar kırılıp parçalansalar bile sen hiç dökülmüyorsun.⁹ Bizim üzerimize dökülsen bile akıp gitmiyorsun, tersine bizi kendine çekiyorsun; dağılmıyorsun, tersine bizi bir araya getiriyorsun. Sen her şeyi dolduruyorsun, ama acaba bütün varlığıyla mı dolduruyorsun? Yoksa yarattığın her şey seni bütünüyle alamayacak kadar küçük de, senin ancak bir kısmını mı içine alabiliyor? Peki o zaman, bu kısmını hepsi aynı anda mı içine alıyor? Yoksa farklı şeylerde farklı kısımların mı var, yani büyük şeylerde senin büyük bir kısmın, küçük şeyler de küçük bir kısmın mı var? Eğer öyleyse senin bir kısmın büyük, bir kısmın küçük mü? Yoksa sen aynı anda her yerdesin de, tek tek şeyler seni bütün varlığıyla içlerine alamıyor mu?

4. BÖLÜM

Tanrı'nın yüceliği ve üstün vasıfları kelimelerle ifade edilemez.

4. O halde Tanrım sen nesin? Soruyorum, benim Rabbim değil de nesin? Yani Rab, Rab'dan başka kim olabilir? Ya da Tanrı, Tanrı'dan başka kim olabilir?¹⁰ Sen en yüce olansın, en iyi, en yetkin olansın, her şeye gücü yetensin, en merhametli ve en adil olansın; en gizli ve en açık olansın,¹¹ en güzel, en cesur, en durağan olansın, ama asla idrak edilemeyensin; hiç değişmeyen, ama her şeyi değiştirensin; her zaman yeni, hiçbir zaman eski olmayansın; her şeyi gençleştiren, ama hiç

perducens superbos et nesciunt; semper agens, semper quietus, conligens et non egens, portans et implens et protegens, creans et nutriens et perficiens, quaerens, cum nihil desit tibi. Amas nec aestuas, zelas et securus es, paenitet te et non doles, irasceris et tranquillus es, opera mutas nec mutas consilium; recipis quod invenis et numquam amisisti; numquam inops et gaudes lucris, numquam avarus et usuras exigis. Supererogatur tibi, ut debeas, et quis habet quidquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid diximus, deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta, aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? et vae tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt.

CAPUT V

Petit amorem dei, et delictorum veniam.

5. Quis mihi dabit adquiescere in te? Quis dabit mihi, ut venias in cor meum et inebries illud, ut obliviscar mala mea et unum bonum meum amplectar, te? Quid mihi es? Miserere, ut loquar. Quid tibi sum ipse, ut amari te iubeas a me et, nisi faciam, irascaris mihi et muneris ingentes misérias? Parvane ipsa est, si non amem te?

fark ettirmeden¹² kibirlilere yaşlılık verensin; her zaman çalışan ve her zaman dinlenensin; her şeyi kendinde toplayan, ama hiçbir şeye gereksinim duymayansın; bize dayanak olan, bizi dolduran ve koruyansın; yaratan, besleyen, olgunlaştıransın; hiçbir şeyin eksik değil, ama sen hep istiyorsun.¹³ Seviyorsun, ama tutkuya kapılmıyorsun; kıskanıyorsun, ama kuruntu yapmıyorsun; pişmanlık duyuyorsun, ama acı çekmiyorsun;¹⁴ öfkeleniyorsun, ama dinginsin; yarattığın eserler binbir çeşit, ama amacın bir ve aynı; hiç yitirmemiş olduğun halde bulduğun her şeyi hemen alıyorsun;¹⁵ asla muhtaç değilsin, ama kazanmaktan keyif alıyorsun; tamahkâr değilsin, ama fazlasıyla alıyorsun.¹⁶ Bize borçlu kalman için sana her şeyi cömertçe veriyoruz,¹⁷ ama hangimiz sana ait olmayan bir şeye sahibiz? Hiç kimseye borcun yok, ama borçlarını ödüyorsun;¹⁸ borçlarımızı affediyorsun, ama bu yüzden hiçbir şey yitirmiyorsun. Yine de bu söylediklerim seni anlatmaya yeter mi ey Tanrım, Yaşamım, benim kutsal Sevincim? Senden söz etmeye kalkan bir insan, senin hakkında ne diyebilir ki? Ama yine de senden hiç söz etmeyenler ne zavallı, vay onların haline! Çünkü dilleri var, ama dilsiz gibiler.¹⁹

5. BÖLÜM

Tanrı'nın sevgisini kazanmayı ve günahlarının bağışlanmasını diliyor.

5. Kim sende huzur bulmamı sağlayacak? Seni benim kalbime kim getirecek, kim bu kalbi mest edip yaptığım kötülükleri bana unutturabilecek ve seni biricik iyiliğim olarak kucaklamama neden olacak? Benim için anlamın ne? Merhamet et ki konuşabileyim. Ben senin için neyim ki bana seni sevmemi buyuruyorsun, ben kimim ki seni sevmezsem, bana kızıyorsun ve beni büyük acılara salacağını söyleyip tehdit

Ei mihi! Dic mihi per miserationes tuas, domine deus meus, quid sis mihi. Dic animae meae: Salus tua ego sum. Sic dic, ut audiam. Ecce aures cordis mei ante te, domine; aperi eas et dic animae meae: Salus tua ego sum. Curram post vocem hanc et apprehendam te. Noli abscondere a me faciem tuam: moriar, ne moriar, ut eam videam.

6. Angusta est domus animae meae, quo venias ad eam: dilatetur abs te. Ruinosa est; refice eam. Habet quae offendant oculos tuos: fateor et scio. Sed quis mundabit eam? Aut cui alteri praeter te clamabo: ab occultis meis munda me, domine, et ab alienis parce servo tuo? Credo, propter quod et loquor. Domine, tu scis. Nonne tibi prolocutus sum adversum me delicta mea, deus meus, et tu dimisisti impietatem cordis mei? Non iudicio contendo tecum, qui veritas es; et ego nolo fallere me ipsum, ne mentiatur iniquitas mea sibi. Non ergo iudicio contendo tecum, quia, si iniquitates observaveris. domine, domine, quis sustinebit?

CAPUT VI

Infantiam suam describit, laudat dei providentiam et aeternitatem.

7. Sed tamen sine me loqui apud misericordiam tuam, me terram et cinerem, sine tamen loqui, quoniam

ediyorsun? Zaten seni sevmiyorsam, bu az bir acı mı? Vah bana! Sen benim için ne anlam ifade ediyorsun, n'olur bütün bağışlayıcılığınla söyle Rab Tanrım.²⁰ Ruhuma şunu söyle: "Senin kurtuluşun benim!" Söyle ki duyabileyim. İşte ruhumun kulağı sende, ya Rab. Onu aç ve ruhuma şöyle de: "Senin kurtuluşun benim!" Bu sesin ardından koşacağım ve seni yakalayacağım. Yüzünü benden saklama: ölmek için öleyim ki seni görebileyim.

6. Ruhumun evi senin giremeyeceğin kadar dar; lütfet, genişlesin. Harabe halde; onar. Gözüne hoş gelmeyecek şeylerle dolu; itiraf ediyorum, biliyorum. Ama onu kim temizleyecek? Senden başka kime şöyle haykırayım: Ya Rab, bilmeden işlediğim günahlarımı affet, beni kölen olarak kabul et ki başka günahlara girmeyeyim.²¹ İnaniyorum, bu yüzden bunları söylüyorum, ya Rab, sen biliyorsun. İstmeden de olsa işlediğim günahları sen önceden bilmiyor muydun Tanrım? Bu yüzden sen kalbimdeki sadakatsizliği kovmadın mı?²² Bunun yanıtını seninle tartışmak benim haddim değil,²³ çünkü sen Hakikatin ta kendisisin, bu yüzden kendimi kandırmak istemem, çünkü kötü niyetim sana yalan söyleyebilir.²⁴ Bu yüzden vereceğin yanıtı seninle tartışmak benim haddim değil. Ya Rab, eğer sen bizim kötü niyetlerimizi bir yere yazmışsan, kim buna karşı çıkabilir Tanrım?²⁵

6. BÖLÜM

Bebekliğini anlatıyor; Tanrı'nın öngörüsünü ve sonsuzluğunu övüyor.

7. İzin ver, merhametine sığınıp seninle konuşabileyim; toprak ve külden ibaret bir varlık olsam da ben, yine de izin

ecce misericordia tua est, non homo, inrisor meus, cui loquor. Et tu fortasse inrides me, sed conversus misereberis mei. Quid enim est quod volo dicere, domine, nisi quia nescio, unde venerim huc, in istam dico vitam mortalem an mortem vitalem? Nescio. Et susceperunt me consolationes miserationum tuarum, sicut audiui a parentibus carnis meae, ex quo et in qua me formasti in tempore; non enim ego memini. Exceperunt ergo me consolationes lactis humani, nec mater mea vel nutrices meae sibi ubera implebant, sed tu mihi per eas dabas alimentum infantiae secundum institutionem tuam et divitias usque ad fundum rerum dispositas. Tu etiam mihi dabas nolle amplius, quam dabas, et nutrientibus me dare mihi velle quod eis dabas: dare enim mihi per ordinatum affectum volebant quo abundabant ex te. Nam bonum erat eis bonum meum ex eis, quod ex eis non, sed per eas erat: ex te quippe bona omnia, deus, et ex deo meo salus mihi universa. Quod animadverti postmodum clamante te mihi per haec ipsa, quae tribuis intus et foris. Nam tunc sugere noram et adquiescere delectationibus, flere autem offensiones carnis meae, nihil amplius.

8. Post et ridere coepi, dormiens primo, deinde vigilans. Hoc enim de me mihi indicatum est et credidi,

ver seninle konuşabileyim. Çünkü ben senin merhametinle konuşuyorum, beni alaya alacak herhangi bir insanla değil. Belki sen de güleceksin bana, ama sonunda insafa geleceksin ve bana merhamet edeceksin.²⁶ Çünkü seninle konuşmak istediğim konu şu, Rab Tanrım: ben nereden geldim, bilmiyorum; bu yaşamıma ölümle sonlanacak bir yaşam mı denmeli, yoksa yaşamla sonlanacak ölüm mü, bilmiyorum. Ben et ve kandan oluşan bir varlık olarak dünyaya geldiğimde, sen beni merhametinden kaynaklanan nice nimetle karşıladın. Beni babamdan aldın ve geçici bir süre annemde tutup biçim verdin. Bunları anne babamdan işittim, çünkü ben o dönemle ilgili hiçbir şey hatırlamıyorum. Demek ki benim için ilk nimet insan sütüydü, ama ne annem ne de sütannelerim memelerini kendi kendilerine sütle doldurmuştu. Senin kurduğun düzene ve bütün yarattıklarının en küçük zerresine kadar yaydığın zenginliğe bakılırsa, demek ki onlar aracılığıyla beni bebekken besleyen sendin. Hatta öyle cömertçe veriyordun ki, senin verdiğinden fazlasını istemiyordum. Üstelik beni besleyenlere bahşettiğin sütü, onlar bana senin sayende isteyerek, seve seve veriyordu. Çünkü onlar senin kendilerine cömertçe bahşettiğin bu sütü, senin emrettiğin gibi bana şefkatle vermeye can atıyordu. Çünkü onlardan bana gelen iyilik, kendilerinin iyiliğinden kaynaklanıyordu. Ama bu iyilik bana doğrudan doğruya onlardan değil, onlar aracılığıyla geliyordu. Çünkü bütün iyilikler senden gelir Tanrım; benim bütün esenliğim Tanrımdan gelir.²⁷ Sonradan idrak ettim ki, sen hem içimi, hem dışımı bunca nimetle doldurarak bana sesleniyordun. Oysa o yıllarda tek bildiğim meme emmek, karnım doyunca yatmak, karnım acıkınca ağlamaktı, başka bir şey bilmiyordum.

8. Sonra gülmeye başladım; ilkin uykumda, sonra uyanırken. Böyle yaptığımı bana başkaları söyledi, sonra baktım ki

quoniam sic videmus alios infantes; nam ista mea non memini. Et ecce paulatim sentiebam, ubi essem, et voluntates meas volebam ostendere eis, per quos implerentur, et non poteram, quia illae intus erant, foris autem illi nec ullo suo sensu valebant introire in animam meam. Itaque iactabam membra et voces, signa similia voluntatibus meis, pauca quae poteram, qualia poteram: non enim erant veresimilia. Et cum mihi non obtemperabantur vel non intellecto vel ne obsesset, indignabar non subditis maioribus et liberis non servientibus et me de illis flendo vindicabam. Tales esse infantes didici, quos discere potui, et me talem fuisse magis mihi ipsi indicaverunt nescientes quam scientes nutritores mei.

9. Et ecce infantia me olim mortua est et ego vivo. Tu autem, domine, qui et semper vivis et nihil moritur in te, quoniam ante primordia saeculorum et ante omne, quod vel ante dici potest, tu es et deus es dominusque omnium, quae creasti, et apud te rerum omnium instabilium stant causae et rerum omnium mutabilium immutabiles manent origines et omnium irrationalium et temporalium sempiternae vivunt rationes, dic mihi supplici tuo, deus, et misericors misero tuo, dic mihi,

başka bebekler de aynısını yapıyor, o zaman onlara inandım, çünkü ben o yıllara ilişkin hiçbir şey hatırlamıyorum. İşte böyle yavaş yavaş nerede olduğumu anlamaya başladım. Ama isteklerimi yerine getirecek olan insanlara bu istekleri nasıl anlatacağımı henüz bilmiyordum; çünkü bu istekler benim içimdeydi, oysa bu istekleri yerine getirecek olanlar benim dışımdaydı ve onların benim zihnime girmelerini sağlayacak bir yetileri yoktu. Bu yüzden ellerimi kollarımı çırpıyor, birtakım sesler çıkartıyordum. Bu işaretlerle derdimi anlatmak istiyordum, ama bu işaretlerden sadece birkaçı anlaşılabilirdi, ne demek istediğimi bir türlü doğru dürüst anlatamıyordum. Ama ya anlamadıklarından ya da bana zarar gelmesinden korktuklarından, bazen isteklerimi yerine getirmiyorlardı, işte o zaman bana itaat etmediler diye büyüklerime, bana kölelik etmediler diye başka insanlara²⁸ öyle kızırıyordum ki, ağlayıp gözyaşı dökerek onlardan intikam almaya kalkıyordum. Bebeklerin neden böyle davrandıklarını sonradan onları izleye izleye öğrendim, yani onlar bana hiç farkında olmadan, benim de bebekken aynı şekilde davrandığımı öğretmiş oldular, hatta beni kendilerinden daha fazla tanıyan dadılarımdan da çok.

9. İşte bak bebekliğim çoktan öldü, ama ben hâlâ yaşıyorum. Sense ya Rab, her zaman yaşıyorsun ve sende hiçbir şey ölmüyor. Çünkü sen bizim çağlarımızın öncesinde de vardın, hatta önce denebilecek ne varsa hepsinden önce vardın ve sen yarattığın her şeyin hem Tanrısı hem de Rabbisin. Sonsuz olmayan her şeyin nedeni sendedir, değişime yazgılı ne varsa hepsinin değişmez temelleri sendedir. Akıl sahibi olmayan ve zamana bağlı olan her varlığın sonsuz nedeni sendedir.²⁹ O halde önünde diz çöküp yakaran, senin merhametine ihtiyacı olan şu kuluna söyle ey Tanrı; söyle, acaba bebekliğimden

utrum aliqui iam aetati meae mortuae successerit infantia mea. An illa est, quam egi intra viscere matris meae? Nam et de illa mihi nonnihil indicatum est et praegnantem ipse vidi feminas. Quid ante hanc etiam, dulcedo mea, deus meus? Fuine alicubi aut aliquis? Nam quis mihi dicat ista, non habeo; nec pater nec mater potuerunt nec aliorum experimentum nec memoria mea. An irides me ista quaerentem teque de hoc, quod novi, laudari a me iubes et confiteri me tibi?

10. Confiteor tibi, domine caeli et terrae, laudem dicens tibi de primordiis et infantia mea, quae non memini; et dedisti ea homini ex aliis de se conicere et auctoritatibus etiam muliercularum multa de se credere. Eram enim et vivebam etiam tunc et signa, quibus sensa mea nota aliis facerem, iam in fine infantiae quaerebam. Unde hoc talem animal nisi abs te, domine? An quisquam se faciendi erit artifex? Aut ulla vena trahitur aliunde, qua esse et vivere currat in nos, praeterquam quod tu facis nos, domine, cui esse et vivere non aliud atque aliud, quia summe esse ac summe vivere id ipsum est? Summus enim es et non mutaris, neque peragitur in te hodiernus dies, et tamen in te peragitur, quia in te sunt et ista omnia: non enim haberent vias transeundi, nisi contineres ea.

önce ölmüş olan başka bir yaşantım var mıydı ve eğer varsa onu annemin rahmindeyken mi geçirdim? Çünkü bu konuda kulağıma bazı şeyler çalındı ve kendim de hamile kadınları gördüm. Ama ondan da önce neredeydim ey benim Sevin-cim, Tanrım? Herhangi bir yerde miydim ya da herhangi biri miydim? Çünkü bana bunu söyleyebilecek kimsem yok. Ne babam ne annem, ne başka insanların yaşantıları, ne de kendi belleğim bana bunu söyleyebildi. Bunları sorduğum için yok-sa bana gülüyor musun ve sadece bütün bildiklerim için sana şükretmemi ve bunları sana itiraf etmemi mi buyuruyorsun?

10. O halde ey Göğün ve Yerin Hâkimi, hiçbir şey hatırlamasam da, yaşamımın ilk evreleri ve bebekliğim için sana şükrediyor ve itiraflarımı dile getiriyorum. Çünkü sen insana başkalarının yaşantılarını gözlemleyerek kendisi için çıkarımlar yapmasını ve kadın kullarının anlattıklarından kendi yaşantısıyla ilgili pek çok şeyi öğrenmesini sağladın. Ben yaşamımın o ilk evresinde bile vardım ve yaşıyordum; bebekliğimin son yıllarında derdimi işaretlerle başkalarına anlatmaya çalışıyordum. Bu tür bir canlı senden gelmez de nereden gelebilir, ya Rab? Bir insanda kendi kendisini yaratma yeteneği olabilir mi? Ya da senin bizi yarattığından başka bir kaynak mı var ki, ya Rab, buradan bize varlık ve yaşam akıyor? Sonsuzca olmak ve sonsuzca yaşamak bir ve aynı şeyse, sende var olmak ve yaşamak apayrı şeyler olabilir mi? Çünkü sen en yücesin ve asla değişmezsin. Sende *bugün* hiç bitmez, ama bizim *bugünümüz* sende biter; çünkü bugün ve diğer günlerin hepsi sendedir.³⁰ Çünkü sende olmasalardı, akıp gidecek bir yolları olmazdı. Senin yılının sonu yoktur, çünkü senin yılların her zaman bugündür. Şimdiye kadar hem bizim hem de atalarımızın nice günü senin bugününde geçip gitti. Yaşam

Et quoniam anni tui non deficiunt, anni tui hodiernus dies: et quam multi iam dies nostri et patrum nostrorum per hodiernum tuum transierunt et ex illo acceperunt modos et utcumque extiterunt, et transibunt adhuc alii et accipient et utcumque existent. Tu autem idem ipse es et omnia crastina atque ultra omniaque hesterna et retro hodie facies, hodie fecisti. Quid ad me, si quis non intellegat? Gaudeat et ipse dicens: quid est hoc? Gaudeat etiam sic et amet non inveniando invenire potius quam inveniando non invenire te.

CAPUT VII

Infantia quoque peccatis obnoxia.

11. Exaudi, deus. Vae peccatis hominum! Et homo didit haec, et misereris eius, quoniam tu fecisti eum et peccatum non fecisti in eo. Quis me commemorat peccatum infantiae meae, quoniam nemo mundus a peccato coram te, nec infans, cuius est unius diei vita super terram? Quis me commemorat? An quilibet tantillus nunc parvulus, in quo video quod non memini de me? Quid ergo tunc peccabam? An quia uberibus inhiabam plorans? Nam si nunc faciam, non quidem uberibus, sed escae congruenti annis meis ita inhians,

süremizi ve şu anki varoluş biçimimizi senin bugününden aldık; gelecekteki günlerimiz de senin bugününde böyle geçip gidecek, yaşam süremizi yine senin bugününden alacağız ve şu an nasılsak öyle varolacağız! Sense hep aynı sensin; yarınları ve yarınlardan sonraki günleri, dünleri ve dünlerden önceki günleri sen bugününde yarattın ve bugününde yaratacaksın. Bunu anlamayan varsa, ben ne yapabilirim? Böyle biri varsa o zaman *bunun anlamı nedir* diye sorsun ve en azından bu soruyu sorduğu için sevensin; seni arayıp da bulamamaktansa, seni aramadığı halde bulursa sevensin.

7. BÖLÜM

Bebeklik dönemi bile günaha meyillidir.

11. Ah Tanrım, n'olur beni duy! Vah, insanların işlediği günahlara! Gerçi bunu söyleyen de bir insan ve sen onun günahlarına merhamet gösteriyorsun; çünkü sen onu yarattın, ama içindeki günahı sen yaratmadın. Peki, bana bebekken işlediğim günahları kim hatırlatacak? Senin huzurunda hiçbir ölümlü günahsız değil ki; hatta dünya yüzüne ayak basan bir günlük bebek bile! Bu günahlarımı bana kim hatırlatacak? Yoksa kendimle ilgili hatırlayamadıklarımı bana şu minnacık yavru mu gösterecek? O yıllarda işlediğim günah ne olabilir? Acaba meme emmek için ağlayarak ağzımı kocaman açmam mı günahı? Çünkü şimdi böyle bir şey yapsam, yani meme emmek için değilse de, bugünkü yaşıma uygun bir şeyi yemek için kocaman ağzımı açsam, insanlar haklı olarak beni

deridebor atque reprehendar iustissime. Tunc ergo reprehendenda faciebam, sed quia reprehendentem intellegere non poteram, nec mos reprehendi me nec ratio sinebat. Nam extripamus et eicimus ista crescentes. Nec vidi quemquam scientem, cum aliquid purgat, bona proicere. An pro tempore etiam illa bona erant, flendo petere etiam quod noxie daretur, indignari acriter non subiectis hominibus liberis et maioribus hisque, a quibus genitus est, multisque praeterea prudentioribus non ad nutum voluntatis obtemperantibus feriendo nocere niti quantum potes, quia non oboeditur imperiis, quibus perniciose oboediretur? Ita imbecillitas membrorum infantilium innocens est, non animum infantium. Vidi ego et expertus sum zelantem parvulum: nondum loquebatur et intuebatur pallidus amaro aspectu colactaneum suum. Quis hoc ignorat? Expiare se dicunt ista matres atque nutrices nescio quibus remediis. Nisi vero et ista innocentia est, in fonte lactis ubertim manante atque abundante opis egentissimum et illo adhuc uno alimento vitam ducentem consortem non pati. Sed blande tolerantur haec, non quia nulla vel parva, sed quia aetatis accessu peritura sunt. Quod licet probes, cum ferri aequo animo eadem ipsa non

alaya alır ve ayıplar. Demek ki o günlerde de ayıplanacak şeyler yapıyordum, ama ayıplanacak şeyler yaptığımı fark etmiyordum. O yaşta ayıplanmamı gerektirecek bir görgü kuralı da yoktu, olsaydı zaten çok mantıksız olurdu. Büyüdükçe bu kusurları kökünden söküp atıyoruz ve hepsinden soyunuyoruz. Bir insanın kusurlarını düzeltirken bile bile iyi huylarından da vazgeçtiğine hiç tanık olmadım. Bebeklik yıllarında da olsa, bir insanın olur olmaz her şeyi ağlayarak istemesi, kendisine itaat etmediler diye gerek özgür doğumlu insanlara, gerek aile büyüklerine, gerek kendisini doğuran ana babasına gerekse isteklerine olmaz anlamında başlarını sallayan sağduyu sahibi diğer insanlara kızıp küsmesi, dahası kendisine zararı dokunacak türdeki buyrukları yerine getirilmedi diye karşısındakilere haince vurarak onların canını yakmaya çalışması iyi huylar olabilir mi? Demek ki bebeklerin sadece narin bedenleri masumdur, ruhları değil. Örneğin ben kıskançlığın ne demek olduğunu ancak kıskanç bir bebek görünce anladım: Bu bebek henüz konuşamıyordu, ama süt kardeşini ne zaman meme emerken görse, beti benzi atıyor, haset dolu gözlerle ona bakıyordu. Herkesin bildiği bir şey değil mi bu? Anneler ve sütanneler kendilerine özgü birtakım yöntemlerle bebekleri bu tür huylarından vazgeçirdiklerini söylüyorlar. Ne söylerse söylesinler, mademki bir bebek böyle cömertçe, bol bol süt akan bir kaynağı tamamen biçare ve yaşaması sadece bu besine bağlı olan kardeşiyle paylaşmaya katlanamıyor, bunun adına kesinlikle masumiyet denemez. Ama ne yaparsınız ki insanlar bu tür davranışları bir şekilde hoş görüyor ve geçiştiriyorlar, sıradan bir mesele olarak algıladıklarından değil tabii, yaş ilerledikçe bunların da kendiliğinden ortadan kalkacağını düşündüklerinden böyle yapıyorlar. Peki şimdilik hoşgörü gösterelim göstermesine, ama aynı kusuru

possunt, quando in aliquo annosiore deprehenduntur.

12. Tu itaque, domine deus meus, qui dedisti vitam infanti et corpus, quod ita, ut videmus, instruxisti sensibus, compegisti membris, figura decorasti proque eius universitate atque incolumitate omnes conatus animantis insinuasti, iubes me laudare te in istis et confiteri tibi et psallere nomini tuo, altissime, quia deus es omnipotens et bonus, etiamsi sola ista fecisses, quae nemo alius potest facere nisi tu, une, a quo est omnis modus, formosissime, qui formas omnia et lege tua ordinas omnia. Hanc ergo aetatem, domine, quam me vixisse non memini, de qua aliis credidi et quam me egisse ex aliis infantibus conieci, quamquam ista multum fida coniectura sit, piget me adnumerare huic vitae meae, quam vivo in hoc saeculo. Quantum enim attinet ad oblivionis meae tenebras, par illi est, quam vixi in matris utero. Quod si et in iniquitate conceptus sum et in peccatis mater mea me in utero aluit, ubi oro te, deus meus, ubi, domine, ego, servus tuus, ubi aut quando innocens fui? Sed ecce omitto illud tempus: et quid mihi iam cum eo est, cuius nulla vestigia recolo?

büyük bir insanda gördüğümüzde ona da aynı şekilde hoşgörü gösterebilecek miyiz bakalım.

12. Öyleyse Rab olan Tanrım, bir bebeğe yaşamını ve bedenini sen bahsettin ve bizlerin de tanık olduğu gibi bu bedeni duyu organlarıyla donattın, uzuvlarla bezedin, biçim vererek güzelleştirdin, bütünlüğünü koruması ve sağlıklı olması için gereken bütün içgüdüleri ona aşıladın. İşte bu içgüdülerle bana seni sevmemi, sana şükretmemi ve adını “Ey Yüceler Yücesi” şeklinde ilahilerle yüceltmemi buyurdun.³¹ Çünkü sen her şeye gücü yeten Tanrı’sın, en iyi olansın, bu yüzden sadece bunları yaratmış olman bile benim seni övmeme yeter; çünkü bunları senden başka hiç kimse yaratamaz, sen olmadıkça ey Biricik Tanrım, hiçbir şey biçim alamaz ey Güzeller Güzeli, her şey seninle güzelleşir ve her şey senin yasana göre düzenlenir. O halde ya Rab, bebeklik çağımı hatırlayamasam bile o çağda beni bilenlerin aktardıklarına inanmalıyım ve başka bebekleri izleyip benim de onlar gibi yaşamış olduğumu anlamalıyım. Gerçi bu çıkarımlarım doğru olsa bile o yıllarımı şimdi yaşadığım yaşamın bir parçası olarak görmek canımı çok sıkıyor. Çünkü ben bu çağımı artık unuttuklarımın karanlıklarına sardım, bunlar artık benim için annemin rahminde geçirdiğim yaşamımdan farksız. Ama ben günahkâr olarak doğmuşsam ve ben rahmindeyken annem beni günahlar içinde beslemişse,³² o zaman ey Tanrım, çaresiz bir kulun olarak sana yalvarıyorum, ben nerede ya Rab, ben nerede ve ne zaman masum oldum? Ama bak artık o yaşamımı bir kenara atıyorum, çünkü belleğimde hiç iz bırakmayan o yaşamın artık benimle ne ilgisi olabilir?

Unde puer loqui didicerit.

13. Nonne ab infantia huc pergens veni in pueritiam? Vel potius ipsa me venit et successit infantiae? Nec discessit illa: quo enim abiit? Et tamen iam non erat. Non enim eram infans, qui non farer, sed iam puer loquens eram. Et memini hoc, et unde loqui didiceram, post adverti. Non enim docebant me maiores homines praebentes mihi verba certo aliquo ordine doctrinae sicut paulo post litteras, sed ego ipse mente, quam dedisti mihi, deus meus, cum gemitibus et vocibus variis et variis membrorum motibus edere vellem sensa cordis mei, ut voluntati pareretur, nec valerem quae volebam omnia nec quibus volebam omnibus. Prensabam memoria, cum ipsi appellabant rem aliquam et cum secundum eam vocem corpus ad aliquid movebant, videbam, et tenebam hoc ab eis vocari rem illam, quod sonabant, cum eam vellent ostendere. Hoc autem eos velle ex motu corporis aperiebatur tamquam verbis naturalibus omnium gentium, quae fiunt vultu et nutu oculorum ceteroque membrorum actu et sonitu vocis indicante affectionem animi in petendis, habendis, reiciendis fugiendisve rebus. Ita verba in variis sententiis locis suis posita et

Konuşmayı öğrendiği kaynak.

13. Evet, gittikçe büyüdüm ve bebeklik çağımdan çocukluk çağıma geçtim. Daha doğrusu, çocukluk çağı beni devraldı ve bebekliğimin peşinden geldi. Ama hayır, bebekliğim beni henüz terk etmemişti, zaten terk edip nereye gidecekti? Yine de artık ortalıkta yoktu. Çünkü artık ben konuşamayan bir bebek değil, konuşan bir çocuktum ve ben artık bu çağıma hatırlıyorum; yine de konuşmayı nasıl öğrendiğimi sonra anladım. Bana kelimeleri belli bir alfabe düzenine göre belleten ve çok geçmeden de nasıl okuyacağımı öğreten büyüklerim değildi. Tersine, ben bunları senin bana bahsettiğin zekâm sayesinde kendi kendime öğrendim Tanrım. İsteklerimi yerine getirsinler diye, bir zamanlar yüreğimden geçenleri ağlayıp sızlayarak, değişik sesler çıkararak ve ellerimi kollarımı farklı şekillerde oynatarak anlatmak isterken, anladım ki ne ben anlatmak istediklerimi böyle anlatabiliyordum, ne de derdimi anlamalarını istediğim insanlar beni anlayabiliyorlardı. Ben de belleğimin uyarısına kulak verdim. İnsanların bazı nesnelere bazı adlar verdiklerine ve hangi nesnenin adı söylense ona doğru yöneldiklerine dikkat ettim ve belli bir nesneyi göstermek istediklerinde çıkardıkları sesin, o nesneye verdikleri birer ad olduğunu anlayıp bunu belleğime yerleştirdim. Vücut hareketlerinden onların ne kastettiği açıkça anlaşılıyordu, sanki şu yeryüzündeki bütün insanların yüz ifadelerinden, göz hareketlerinden, ellerini kollarını oynatmalarından ve ses tonlarından ibaret ortak bir dilleri vardı ve bir şey istediklerinde, istediklerine sahip olduklarında ya da bir şeyi reddettiklerinde veya bir şeyden kaçındıklarında zihinlerinden geçenleri bu dille gösterebiliyorlardı. Böylece farklı cümlelerdeki kelimeleri yerli yerine koydukça ve bu kelimeleri

crebro audita quarum rerum signa essent paulatim conligebam measque iam voluntates edomito in eis signis ore per haec enuntiabam. Sic cum his, inter quos eram, voluntatum enuntiandarum signa communicavi et vitae humanae procellosam societatem altius ingressus sum pendens ex parentum auctoritate nutuque maiorum hominum.

CAPUT IX

Odium litterarum, amor lusus, et vapulandi
timor in pueris.

14. Deus, deus meus, quas ibi miserias expertus sum et ludificationes, quandoquidem recte mihi vivere puero id proponebatur, obtemperare momentibus, ut in hoc saeculo florerem et excellerem linguosis artibus ad honorem hominum et falsas divitias famulantibus. Inde in scholam datus sum, ut discerem litteras, in quibus quid utilitatis esset ignorabam miser. Et tamen, si segnis in discendo essem, vapulabam. Laudabatur enim hoc a maioribus, et multi ante nos vitam istam agentes praestruxerant aerumnosas vias, per quas transire cogebamur multiplicato labore et dolore filiis Adam. Invenimus autem, domine, homines rogantes te et didicimus ab eis, sentientes te, ut poteramus, esse

tekrar tekrar işittikçe, sonunda yavaş yavaş bu kelimelerin nelere işaret ettiğini tek tek çözmeye başladım. Bu işaretleri telaffuz etmemle birlikte, bunlar aracılığıyla artık isteklerimi de dile getirebildiğimi gördüm. İşte bu şekilde aralarında yaşadığım insanlarla iletişim kurmaya başladım ve bu işaretlerle onlara derdimi anlattım. Sonunda insanoğlunun o fırtınalı yaşamına bir adım daha atmış oldum, hâlâ ana babamın kontrolü altında, hâlâ büyüklerimin isteklerine bağlı olsam da.

9. BÖLÜM

Çocukluk çağında okuldan duyduğu nefret; oyun oynamaya düşkünlüğü ve dayak korkusu.

14. Ah Tanrı, Tanrım, çocukluğumda bana dürüst bir yaşam sürmem ve büyüklerimin uyarılarına kulak asmam öğütlediğinde ne sefillikler, ne maskaralıklar yaşamak zorunda kalmışım meğer. Çünkü neymiş, bu dünyada ancak böyle başarılı olabilirmişim, ancak bu şekilde retorik sanatında herkesi gölgede bırakıp insanların saygısını kazanabilir ve zengin olmanın türlü hilelerini öğrenebilirmişim. İşte böyle bir ortamda okuma yazma öğrenmek için okula gönderildim. Oysa o sıralarda zavallı ben okuma yazmanın neye yaradığını hiç bilmiyordum ki. Buna rağmen derslerimde tembellik ettiğimde dayığı yiyiveriyordum. Çünkü büyüklerimiz dayak atmaya marifet sayıyordu. Demek ki bizden çok önceleri aynı şekilde yaşamış olanların, Âdemoğulları daha çok işkence çeksin, daha çok üzölsün diye döşedikleri bu çakıllı yollardan şimdi bizler de geçmek zorundaydık. İşte, ya Rab, tam o dönemde sana dualar eden birtakım insanlarla tanıştık. Onlardan öğrendiğimize göre, seni zekâmızın elverdiği ölçüde büyük bir

magnum aliquem, qui posses etiam non apparens sensibus nostris exaudire nos et subvenire nobis. Nam puer coepi rogare te, auxilium et refugium meum, et in tuam invocationem rumpebam nodos linguae meae et rogabam te parvus non parvo affectu, ne in schola vapularem. Et cum non exaudiebas, quod non erat ad insipientiam mihi, ridebantur a maioribus hominibus usque ab ipsis parentibus, qui mihi accidere mali nihil volabant, plagae meae, magnum tunc et grave malum meum.

15. Estne quisquam, domine, tam magnus animus, praegrandi affectu tibi cohaerens, estne, inquam, quisquam – facit enim hoc quaedam etiam stoliditas – est ergo, qui tibi pie cohaerendo ita sit affectus granditer, ut eculeos et ungulas atque huiusmodi varia tormenta, pro quibus effugiendis tibi per universas terras cum timore magno supplicatur, ita parvi aestimet, diligens eos, qui haec acerbissime formidant, quemadmodum parentes nostri ridebant tormenta, quibus pueri a magistris affligebamur? Non enim aut minus ea metuebamus aut minus te de his evadendis deprecabamur, et peccabamus tamen minus scribendo aut legendo aut cogitando de litteris, quam exigebatur a nobis. Non enim deerat, domine, memoria vel ingenium, quae nos habere voluisti pro illa aetate satis,

varlık olarak tasarlamalıymışız; sen bize görünmesen de bizi işitebilir ve bizim yardımımıza koşabilirmişsin. Böylece sana daha bir çocukken dua etmeye başladım ey tek Dayanağım, tek Sığınağım. Sana dua ederken de dilimin bağlarını çözdüm. Evet, küçüktüm belki, ama sana okulda dayak yemeyeyim diye yalvarırken duyduğum sevgi hiç de küçük değildi. Ama sırf benim iyiliğim için dualarımı işitmediğin zamanlar³³ anne ve babam da dahil olmak üzere bütün büyüklerim, yani başıma en ufak bir kötülüğün bile gelmesine gönülleri elvermeyen bu insanlar, yediğim dayaklara sadece gülüp geçiyorlardı. Oysa o yıllarda benim için dayaktan daha kötüsü yoktu ki.

15. Ya Rab, sana kendisini büyük bir sevgiyle bağlayan yüce gönüllü bir insan var mı, soruyorum, var mı böyle bir insan? Çünkü bazen her şeye kayıtsız insanların da kendilerini sana adadıkları sanılabilir. Öyleyse sorumu şöyle sorayım, şu dünyadaki bütün insanların büyük bir korkuyla sana sığınıp bizi bunlardan kurtar diye yalvardıkları gergiler, kancalar ya da bu türden bin bir çeşit işkence aletine metelik vermeyecek kadar kendisini sana bütün varlığıyla adanmış bir insan olabilir mi? Bütün bunlardan ölesiye korkan insanlara, tıpkı öğretmenlerinden azap çeken çocuklara ana babalarının gülmesi gibi sevgiyle gülebilen bir insan var mı? Çünkü biz de dayaktan az korkmuyorduk ve bizi bundan kurtar diye sana az yalvarmıyorduk. Buna rağmen bizlerden beklendiğinden daha az yazarak, daha az okuyarak ya da daha az ders çalışarak günaha giriyorduk. Oysa ne bellek yoksunuyduk ne de yetenek, ya Rab, senin sayende yaşımıza göre her ikisi de yerli yerindeydi.

sed delectabat ludere et vindicabatur in nos ab eis qui talia utique agebant. Sed maiorum nugae negotia vocantur, puerorum autem talia cum sint, puniuntur a maioribus, et nemo miseratur pueros vel illos vel utrosque. Nisi vero approbat quisquam bonus rerum arbiter vapulasse me, quia ludebam pila puer et eo ludo impediabar, quominus celeriter discerem litteras, quibus maior deformius luderem. Aut aliud faciebat idem ipse, a quo vapulabam, qui si in aliqua quaestiuncula a conductore suo victus esset, magis bile atque invidia torqueretur quam ego, cum in certamine pilae a conlusore meo superabar?

CAPUT X

Amore lusus et spectaculorum avocatur
a litterarum studio.

16. Et tamen peccabam, domine deus, ordinator et creator rerum omnium naturalium, peccatorum autem tantum ordinator, domine deus meus, peccabam faciendo contra praecepta parentum et magistrorum illorum. Poteram enim postea bene uti litteris, quas volebant ut discerem quocumque animo illi mei. Non enim meliora eligens inoboediens eram, sed amore ludendi, amans in certaminibus superbas victorias et

Ama bizim aklımız hep oyundaydı. Bu yüzden de büyüklerimiz tarafından sürekli cezalandırılıyorduk. Aslına bakarsanız büyükler de aynı şekilde oyun oynuyorlardı, ama onların oyunlarına iş deniyordu, aynı şeyi çocuklar yaptığında ceza veriliyordu. Hiç kimsenin ne çocuklara acıması var, ne de büyüklere, şöyle dersek, hiç kimsenin hiç kimseye acıması yok.³⁴ Çünkü sağduyulu hiçbir yargıç çocukluğumda oyun oynadığım ve bu yüzden derslerimde daha çabuk ilerlemem gerekirken geri kaldığım için dayak yememe göz yumamaz, üstelik bu dersler ben büyüdüğümde daha çirkin oyunlar oynamama yol açacaksa. Çünkü bana dayak atan öğretmenim sanki benden çok farklı bir şey yapıyordu. Önemsiz bir tartışmada meslektaşına yenilecek olsa, top oyununda beni yenen rakibime öfkelenmemden daha çok öfkeleniyor, kıskançlıktan çatlıyordu.

10. BÖLÜM

Oyunlara ve tiyatroya düşkünlüğü derslerine çalışmasına engel oluyor.

16. Her şeye rağmen günah işliyordum, Rab olan Tanrı, doğadaki her şeyin Düzenleyicisi ve Yaratıcısı, günahların ise sadece düzenleyicisi, günah işliyordum, Rab Tanrım, çünkü ana babamın ve demin söz ettiğim öğretmenlerimin öğütlerine kulak asımıyordum. Oysa onların amacı ne olursa olsun benim öğrenmemi istedikleri derslerden ileride iyi şekilde de yararlanabilirdim. Üstelik onların öğüdünü dinlemememin sebebi, dersten daha iyi bir şeye yönelmem değil, oyuna düşkünlüğümüdü. Çünkü yarış kazanmanın yarattığı kibri seviyordum ya da

scalpi aures meas falsis fabellis, quo prurirent ardentius, eadem curiositate magis magisque per oculos emicante in spectacula, ludos maiorum; quos tamen qui edunt, ea dignitate praediti excellunt, ut hoc paene omnes optent parvulis suis, quos tamen caedi libenter patiuntur, si spectaculis talibus impediuntur ab studio, quo eos ad talia edenda cupiunt pervenire. Vide ista, domine, misericorditer et libera nos iam invocantes te, libera etiam eos qui nondum te invocant, ut invocent te et liberes eos.

CAPUT XI

Morbo pressus baptismum flagitat, quem mater
certo consilio differt.

17. Audieram enim ego adhuc puer de vita aeterna promissa nobis per humilitatem domini dei nostri descendentis ad superbiam nostram et signabar iam signo crucis eius et condiebar eius sale iam inde ab utero matris meae, quae multum speravit in te. Vidisti, domine, cum adhuc puer essem et quodam die pressu stomachi repente aestuarem paene moriturus, vidisti, deus meus, quoniam custos meus iam eras, quo motu animi et qua fide baptismum Christi tui, dei et domini mei, flagitavi a pietate matris meae et matris omnium

uyduruk masallarla³⁵ kulaklarımın okşanmasını ve okşandıkça daha çok kaşınmasını seviyordum. Bu okşanma zamanla gözlerime de geçti, büyüklerin gösterilerini, oyunlarını seyrettikçe meraktan ıslıl ıslıl parlamaya başladılar. Bu gösterilerin maddi külfetini üstlenip sahneye koyanlar toplumda öyle büyük bir saygı görüyorlar, öyle el üstünde tutuluyorlardı ki, hemen hemen bütün ana babalar kendi çocukları da bu mesleği yapsın diye deli oluyordu. Ama gösteriler yüzünden derslerini aksatınca, dayak yemelerine de içtenlikle rıza gösterebiliyorlardı; ne de olsa onlara göre bu dersler ileride çocuklarını böyle gösteriler düzenleyecek hale getirecekti. N'olur acıyarak bak şu boş hayallere, ya Rab ve sana yakaran bizleri bütün bunlardan kurtar; henüz sana yakarmayanları da kurtar, kurtar ki sana yakarsınlar ve bu boş hayallerden kurtulsunlar.

11. BÖLÜM

Ağır bir hastalığa yakalarınca, annesinin ertelemekte ısrar ettiği vaftiz töreninin gerçekleşmesini talep ediyor.

17. Rab olan Tanrımızın insan kılığında biz kibirlilerin yanına indiğini³⁶ ve bizlere sonsuz bir yaşam vadettiğini duyduğumda hâlâ küçük bir çocuktum. Bütün umutlarını sana bağlamış olan annemin rahminden çıkar çıkmaz, haç işaretinle kutsanmış ve tuzunla ovulmuştum. Sen tanıksın, ya Rab, çocukken nasıl da bir keresinde aniden karnıma müthiş bir sancı saplanmış, neredeyse ölüyorum sanmıştım. Sen o zaman da benim koruyucum olduğundan Tanrım, tanıksın, nasıl da büyük bir hevesle ve nasıl da büyük bir inançla hem annemin

nostrum, ecclesiae tuae. Et conturbata mater carnis meae, quoniam et sempiternam salutem meam carius parturiebat corde casto in fide tua, iam curaret festinabunda, ut sacramentis salutaribus initiarer et abluerer, te, domine Iesu, confitens in remissionem peccatorum, nisi statim recreatus essem. Dilata est itaque mundatio mea, quasi necesse esset, ut adhuc sordidarer, si viverem, quia videlicet post lavacrum illud maior et periculosior in sordibus delictorum reatus foret. Ita iam credebam et illa et omnis domus, nisi pater solus, qui tamen non evicit in me ius maternae pietatis, quominus in Christum crederem, sicut ille nondum crediderat. Nam illa satagebat, ut tu mihi pater esses, deus meus, potius quam ille, et in hoc adiuvas eam, ut superaret virum, cui melior serviebat, quia et in hoc tibi utique id iubenti serviebat.

18. Rogo te, deus meus, vellem scire, si tu etiam velles, quo consilio dilatus sum, ne tunc baptizarer, utrum bono meo mihi quasi laxata sint lora peccandi. An non laxata sunt? Unde ergo etiam nunc de aliis atque aliis sonat undique in auribus nostris: «Sine illum, faciat; nondum enim baptizatus est». Et tamen in salute corporis non dicimus: «Sine vulneretur amplius;

hem de herkesin annesi olan Kilisenin sana olan sadakatine sığınıp Tanrım ve Rabbim olan oğlun Mesih'ten vaftiz olmayı dilemiştim.³⁷ Beni dünyaya getiren annemin aklı başından gitmişti, çünkü benim kurtuluşum için yüreğinde sana duyduğu saf inancıyla çektiği sancıyı beni doğururken bile çekmemişti. Hemen işe koyuldu ve kurtuluş ayinlerine kabul edildiğimi,³⁸ günahlarımdan arınmam için sana, Rab olan İsa, tövbe ederek yıkandığımı görmek için ne gerekiyorsa yapmaya başladı. Ama birden iyileşiverdim. Böylece kutsal suda arınma törenim de ertelendi, sanki yaşarsam kendimi muhakkak kirletmem gerekiyordu. Çünkü vaftiz sonrası günaha girip kirlenirsem çok daha büyük ve çok daha vahim bir suç işlemiş olacaktım. Ama artık sana inanıyordum, tıpkı annem ve bütün ev halkım gibi; babam hariç. Kendisi inanmıyordu inanmasına, ama asla benim annemin dinine girip de Mesih'e inanmama engel olmaya kalkmadı. Anneminse en büyük dileği Tanrım, babamın bana babalık etmesinden çok senin bana babalık etmendi. Bu konuda ona sen de arka çıktın ve annem kocasına her zamankinden daha fazla hizmet ederek onu gölgede bıraktı. Çünkü annem, senin buyruğun üzerine, kocasına hizmet ederek aslında sana hizmet ediyordu.

18. N'olur Tanrım, söyle bana, eğer o sıra vaftizimin ertelenmesi senin kararınca ne amaçla bu kararı verdin, bilmek isterim. Acaba beni günden alıkoyan dizginlerin gevşetilmesi benim iyiliğime miydi? Yoksa sahiden gevşetilmemiş miydi? Gevşetilmemişse, o zaman neden insanlar hâlâ birileri hakkında birbirlerinin kulaklarına eğilip *Bırak onu, yapsın; nasıl olsa vaftiz edilmedi* diye fısıldıyor? Vücut sağlığımız söz konusu olduğunda, hiç kimse çıkıp, *Bırak, daha kötü olsun,*

nondum enim sanatus est». Quanto ergo melius et cito sanarer et id ageretur mecum meorum meaque diligentia, ut recepta salus animae meae tuta esset tutela tua, qui dedisses eam. Melius vero. Sed quot et quanti fluctus impendere temptationum post pueritiam videbantur, noverat eos iam illa mater et terram per eos, unde postea formarer, quam ipsam iam effigiem committere volebat.

CAPUT XII.

Ad litteras cogebatur, quo tamen deus
utebatur bene.

19. In ipsa tamen pueritia, de qua mihi minus quam de adolescentia metuebatur, non amabam litteras et me in eas urgere oderam; et urgebar tamen et bene mihi fiebat, nec faciebam ego bene: non enim discerem, nisi cogerer. Nemo autem invitus bene facit, etiamsi bonum est quod facit. Nec qui me urgebant, bene faciebant, sed bene mihi fiebat abs te, deus meus. Illi enim non intuebantur, quo referrem quod me discere cogebant praeterquam ad satiandas insatiabiles cupiditates copiosae inopiae et ignominiosae gloriae. Tu vero, cui numerati sunt

nasıl olsa henüz iyileşmedi diyor mu? Aslında bir an önce iyileşmiş olsaydım ne kadar iyi olacaktı, hem benim hem de ailemin göstereceği özenle ruhumu sağlığına kavuşturacak olan vaftizim gerçekleşmiş olsaydı ve senin vasiliğine geçip onu sonsuza kadar güvenceye almış olsaydım ne kadar iyi olacaktı. Gerçekten de ne iyi olacaktı. Ama demek ki çocukluk çağımdan sonra nice dalgalanmalar yaşayacağım ve baştan çıkacağım çoktan belliydi. Demek ki annem de böyle olacağını daha o zamandan biliyordu ki, ileride tam olarak biçimlenecek bedenimi bu dalgalara teslim etmektense, henüz yoğrulmamış hamurumu teslim etmeyi yeğledi.³⁹

12. BÖLÜM

Derslerine zoraki çalışıyor, ama Tanrı bunu bile onun hayır hanesine işliyor.

19. Çocukluk çağımda, ergenlik çağımda yaşadığım korkuların hiçbirini yaşamamıştım. Ama bu çağda bile ders çalışmaktan hiç hoşlanmazdım, ders çalışmaya zorlamalarından da nefret ederdim. Gene de zorlardı, iyi de olurdu, ama ben ille de iyi olsun diye çaba sarf etmezdim. Çünkü bana kalsa hiç çalışmazdım, zorlandığım için çalışıyordum. Bir insan bir işi gönülden yapmıyorsa, iyi bir şey yapsa bile iyi bir şey yaptım diyemez. Beni ders yapmaya zorlayanlar da bana kendilerinin iyilik yaptıklarını düşünmesinler, çünkü bu iyilik sadece senden geliyordu, ya Rab. Benden ders çalışmamı isteyenler, öğrendiklerimi hangi amaçla kullanacağıma bakmıyorlardı ki, onların tek derdi insanoğlunun adına zenginlik dediği büyük yoksulluğun ve adına şeref dediği şerefsizliğin doymaz arzularını tatmin etmektir.⁴⁰ Ama *başımızda kaç tel*

capilli nostri, errore omnium, qui mihi instabant ut discerem, utebaris ad utilitatem meam, meo autem qui discere nolebam, utebaris ad poenam meam, qua plecti non eram indignus tantillus puer et tantus peccator. Ita non de bene facientibus tu bene faciebas mihi et de peccante me ipso iuste retribuebas mihi. Iussisti enim et sic est, ut poena sua sibi sit omnis inordinatus animus.

CAPUT XIII.

Quibus studiis potissimum sit delectatus.

20. Quid autem erat causae, cur graecas litteras oderam, quibus puerulus imbuebar, ne nunc quidem mihi satis exploratum est. Adamaveram enim latinas, non quas primi magistri, sed quas docent qui grammatici vocantur. Nam illas primas, ubi legere et scribere et numerare discitur, non minus onerosas poenalesque habebam quam omnes graecas. Unde tamen et hoc nisi de peccato et vanitate vitae, qua caro eram et spiritus ambulans et non revertens! Nam utique meliores, quia certiores, erant primae illae litterae, quibus fiebat in me et factum est et habeo illud, ut et legam, si quid scriptum invenio, et scribam ipse, si quid volo, quam illae, quibus tenere cogebar Aeneae nescio

*saçımızın olduğunu bile bilen sen,*⁴¹ beni ders çalışmaya zorlayanların hatasını benim için hayırlara vesile kılıyordun. Ben öğrenmek istemedikçe sen ceza almama neden oluyordun; bu kadar küçük bir çocuğun, bu kadar büyük günahkâr olması düşünülürse bu ceza hiç de hak etmediğim bir ceza değildi doğrusu. İşte bu şekilde benim hayırma olmayan davranışları, benim için hayırlı kılıyordun; ben kendim günah işlersem de bana hak ettiğim cezamı veriyordun. Sen böyle buyurmuşsan, böyledir; düzenin dışına çıkan her ruh, cezasını da yüklenir.

13. BÖLÜM

En sevdiği dersler.

20. Küçücük bir çocukken öğrendiğim Yunancadan neden bu kadar nefret ettiğimi hâlâ tam olarak anlamış değilim. Latinceye ise bayılıyordum, ama ilkokul öğretmenlerimin öğrettiği Latinceye değil, daha sonraları edebiyat öğretmenlerimin öğrettiği Latinceye. Çünkü Latincenin ilk dersleri okumak, yazmak ve sayı saymaktan ibaretti ve bu dersler Yunanca dersleri kadar ağır ve sıkıcıydı. Ama bütün bunlar günahkâr ve amaçsız yaşamımdan kaynaklanıyordu, başka bir şeyden değil. Çünkü ben henüz *et ve kandan ibarettim, sadece bir kere alınıp verilen bir soluktan!*⁴² Aslına bakarsanız bu ilk dersler, somut bilgiler verdikleri için daha yararlıydı. Bunlar sayesinde ne bulsam okuyacak ve ne istesem yazacak bir yeti elde ettim. Bu yeti ruhuma öyle işlenmiş ki, hâlâ kaybetmiş değilim. Oysa sonraki derslerde Aeneas'ın başıboş gezinmelerini

cuius errores oblitus errorum meorum et plorare Didonem mortuam, quia se occidit ab amore, cum interea me ipsum in his a te morientem, deus, vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus.

21. Quid enim miserius misero non miserante se ipsum et flente Didonis mortem, quae fiebat amando Aeneam, non flente autem mortem suam, quae fiebat non amando te, deus, lumen cordis mei et panis oris intus animae meae et virtus maritans mentem meam et sinum cogitationis meae? Non te amabam et fornicabar abs te et fornicanti sonabat undique: «Euge, euge». Amicitia enim mundi huius fornicatio est abs te et «Euge, euge» dicitur, ut pudeat, si non ita homo sit. Et haec non flebam et flebam Didonem extinctam ferroque extrema secutam, sequens ipse extrema condita tua relicto te et terra iens in terram: et si prohiberer ea legere, dolere, quia non legerem quod dolerem. Talis dementia honestiores et uberiores litterae putantur quam illae, quibus legere et scribere didici.

22. Sed nunc in anima mea clamat deus meus, et veritas tua dicat mihi: non est ita, non est ita; melior est prorsus doctrina illa prior. Nam ecce paratior sum oblivisci errores Aeneae atque omnia eius modi quam scribere et legere. At enim vela pendent liminibus grammaticarum scholarum, sed non illa magis

ezberlemek zorunda kaldım, kendimin başıboş gezinmelerini unuttum. Aşk için intihar eden Dido'nun ölümüne ağlamak zorunda kaldım, ama o zaman zarfında bu tür masallarla senden uzaklaşıp ölüme giderken, ey bana can veren Tanrım, kendi zavallığıma tek damla gözyaşı akıtmadım.

21. Kendi haline acımayan bir zavallıdan daha zavallısı olabilir mi, Aeneas'a aşkı yüzünden ölen Dido'ya gözyaşı dökerken,⁴³ seni sevmediği için ölen ruhuna tek damla gözyaşı akıtmayan bir zavallıdan daha zavallısı olabilir mi ey Tanrım, ey yüreğimin ışığı, ruhumun ağzının en iç ekmeği, zihnimi düşüncemin derinlerine bağlayan güç? Seni sevmiyordum ve sana vefasızlık ediyor⁴⁴ ve vefasızlık ettikçe her yandan “Aferin, Aferin” diye sesler yükseliyordu. Çünkü bu dünyayı dost tutan sana vefasızlık eder. Ama “Aferin, Aferin” deniyordu ki, bu aferini hak etmeyecek bir insansam utanç duymam bekleniyordu. İşte ben bunlara ağlamıyordum da, kılıcının sivri ucuyla ölüme koşan Dido için ağlıyordum, yani seni terk edip en aşağı yaratıklarının peşine takılıyordum, bir balçık olan ben iyice balçığa batıyordum. Ama bu kitapları okumamı yasaklasalardı o zaman beni üzen bu şeyleri okuyamadığım için üzülürdüm. Çünkü bu tür saçmalıklar okuma ve yazma öğrendiğim derslerden çok daha fazla yüceltiliyor ve çok daha yararlı görülüyordu.

22. Ama artık ruhuma haykır ey Tanrım, bana Hakikatin konuşsun, desin ki, *Hayır, doğru değil, hayır doğru değil! İlk dersler çok daha iyi.* İşte bak, Aeneas'ın başıboş gezintilerini unutmaya hazırım ve bunun gibi pek çok şeyi; okumak ve yazmak dışında. Evet, doğru, edebiyat okullarının kapılarına perdeler asılı. Ama o perdeler mahremiyetin şerefini simgelemiyorlar,

honorem secreti quam tegimentum erroris significant. Non clament adversus me quos iam non timeo, dum confiteor tibi quae vult anima mea, deus meus, et adquiesco in reprehensione malarum viarum mearum, ut diligam bonas vias tuas, non clament adversus me venditores grammaticae vel emptores, quia, si proponam eis interrogans, utrum verum sit quod Aenean aliquando Carthaginem venisse poeta dicit, indoctiores nescire se respondebunt, doctiores autem etiam negabunt verum esse. At si quaeram, quibus litteris scribatur Aeneae nomen, omnes mihi, qui haec didicerunt, verum respondent secundum id pactum et placitum, quo inter se homines ista signa firmarunt. Item si quaeram, quid horum maiore vitae huius incommodo quisque obliviscatur, legere et scribere an poetica illa figmenta, quis non videat, quid responsurus sit, qui non est penitus oblitus sui? Peccabam ergo puer, cum illa inania istis utilioribus amore praeponebam vel potius ista oderam, illa amabam. Iam vero unum et unum duo, duo et duo quattuor odiosa cantio mihi erat et dulcissimum spectaculum vanitatis equus ligneus plenus armatis et Troiae incendium atque ipsius umbra Creusae.

onlar yanlıştın üstünü örtüyorlar.⁴⁵ Bundan böyle öğretmenlerim bana istedikleri kadar bağırırsınlar, onlardan korkmuyorum, çünkü artık ruhumdan geçenleri sana itiraf ediyorum Tanrım ve bana gösterdiğin doğru yolların tadına varabilmek için, sapmış olduğum yanlış yollar için azarlanmayı seve seve kabul ediyorum. Edebiyat tacirleri de bana istedikleri kadar bağırırsınlar, çünkü onlara *Şairin*⁴⁶ *dediği doğru mu, sahiden bir zamanlar Aeneas Kartaca'ya gelmiş miydi* şeklinde bir soru sormaya kalktığımda, bilgisizleri bunu bilmediklerini, bilgilileri ise bu olayın gerçek olmadığını kabul edeceklerdir. Ama onlara *Aeneas* adının hangi harflerle yazıldığını sorduğumda, okuma yazması olanlar, insanların kendi aralarında uzlaşıp bir kurala bağladıkları işaretlere uygun olarak bu soruma doğru yanıt verecektir.⁴⁷ Başka bir soru sorsam ve desem ki, *acaba insanın yaşamında okumayı yazmayı unutmak mı vahim bir sorun doğurur, yoksa bu şairane uydurmaları unutmak mı?* İnsan bu iki şıktan hangisinin doğru yanıt olduğunu nasıl göremez? Tabii aklını tümüyle yitirmişse o başka. Demek ki çocukluğumda bu zırvalıkları bana yararı dokunacak derslere tercih etmekle günah işliyordum. Ya da daha doğrusu, okuma yazmadan nefret ediyordum, zırvalıkları seviyordum. O zamanlar *bir bir daha iki eder, iki iki daha dört eder* türündeki şeyler benim için nefretlik bir tekerlemeydi, ama içi silahlı asker dolu Tahta At, Troia yangını ve Creusa'nın hayaleti⁴⁸ o beyhude yaşamımın en tatlı hülyasıydı.

Litteras graecas oderat.

23. Cur ergo graecam etiam grammaticam oderam talia cantantem? Nam et Homerus peritus texere tales fabellas et dulcissime vanus est. Mihi tamen amarus erat puero. Credo etiam graecis pueris Vergilius ita sit, cum eum sic discere coguntur ut ego illum. Videlicet difficultas, difficultas omnino ediscendae linguae peregrinae, quasi felle aspergebat omnes suavitates graecas fabulosarum narrationum. Nulla enim verba illa noveram et saevis terroribus ac poenis, ut nossem, instabatur mihi vehementer. Nam et latina aliquando infans utique nulla noveram et tamen advertendo didici sine ullo metu atque cruciatu inter etiam blandimenta nutricum et ioca adridentium et laetitias alludentium. Didici vero illa sine poenali onere urgentium, cum me urgeret cor meum ad parienda concepta sua, et qua non esset, nisi aliqua verba didicissem non a docentibus, sed a loquentibus, in quorum et ego auribus parturiebam quidquid sentiebam. Hinc satis elucet maiorem habere vim ad discenda ista liberam curiositatem quam meticulosam necessitatem. Sed illius fluxum haec restringit legibus

Yunan edebiyatından nefret ediyor.

23. Öyleyse niçin bu tür masallar terennüm eden Yunan edebiyatından, hatta dilinden nefret ediyordum? Çünkü Homeros da böyle masalları birbirine örmekte çok ustadır, hatta ağzından bal damlayan bir avaredir, ama yine de çocukken bile Homeros benim dilimde acı bir tat bırakmıştı. İnaniyorum ki Yunan çocuklar da Vergilius'u öğrenmeye zorlandıklarında, benim Homeros'a karşı hissettiklerimi hissediyorlardı. Tabii ki yabancı bir dil öğrenmenin zorlukları da, Yunan'ın o tatlı masallarının anlatımına tuz biber katan unsurlardı. Çünkü tek kelime bile anlamıyordum, ama anlayayım diye de sürekli öğretmenlerimin acımasız tehditlerine ve zalim işkencelerine maruz kalıyordum. Hiç şüphesiz bebekken tek kelime Latince de bilmiyordum, ama bu dili korkmadan ve işkence çekmeden öğrendim, sadece dadılarımın tatlı sözlerine, bana gülüşenlerin yaptığı şakalara ve benimle oyun oynayanların sevinç nidalarına kulak kabarttım. Gerçekten de Latinceyi baskı altında kalmadan, cezalandırma korkusu yaşamadan öğrendim, çünkü düşüncelerimi ifade edebilmek için bu dile beni zorlayan kendi yüreğimdi. Ama bana öğretenlerden değil de düşüncelerimi kulaklarına fısıldadığımda beni dinleyen ve benimle konuşanlardan birkaç kelime öğrenmemiş olsaydım bu dilin üstesinden gelemezdim. Bu da açıkça gösteriyor ki, bir dili özgür bir merakla öğrenmek, dehşet saçan bir zorunlulukla öğrenmekten daha etkili bir yöntem. Ama senin

tuis, deus, legibus tuis a magistrorum ferulis usque ad temptationes martyrum, valentibus legibus tuis miscere salubres amaritudines revocantes nos ad te a iucunditate pestifera, qua recessimus a te.

CAPUT XV.

Precatio ad deum.

24. Exaudi, domine, deprecationem meam, ne deficiat anima mea sub disciplina tua neque deficiam in confitendo tibi miserationes tuas, quibus eruisti me ab omnibus viis meis pessimis, ut dulcescas mihi super omnes seductiones, quas sequebar, et amem te validissime et amplexer manum tuam totis praecordiis meis et eruas me ab omni temptatione usque in finem. Ecce enim tu, domine, rex meus et deus meus, tibi serviat quidquid utile puer didici, tibi serviat quod loquor et scribo et lego et numero, quoniam cum vana discerem, tu disciplinam dabas mihi et in eis vanis peccata delectationum mearum dimisisti mihi. Didici enim in eis multa verba utilia; sed et in rebus non vanis disci possunt, et ea via tuta est, in qua puer ambularent.

yasaların sayesinde ey Tanrım, zorunluluk merakımızın öyle özgürce akıp gitmesine engel oluyor; senin yasalarıyla, senin o şifalı yasalarıyla, öğretmenlerimizin sopalarından, şehitlerin çetin sınavlarına doğru bizler için sağaltıcı panzehirler karılıyor ve bizi senden koparacak olan ölümcül zevklerden uzaklaşıp sana geri dönmemiz sağlanıyor.

15. BÖLÜM

Tanrı'ya yakarı.

24. Yakarımı işit, ya Rab, işit ki senin yoluna giren ruhum cesaretini yitirmesin; işit ki, düştüğüm bütün kötü yollardan beni çekip çıkaran yüce merhametin için sana şükretmekten yorgun düşmeyeyim; işit ki, ardından sürüklendiğim bütün o ayartıcı zevklerden daha çok büyüleneyim; seni bütün varlığımla seveyim, bütün yüreğimle ellerine sarılayım ve sayende ömrümün sonuna değin bütün günahlardan uzak kalayım. Sen, ya Rab, benim Kralım ve Tanırımsın, çocukluğumdan beri yararlı ne öğrendimse senin yoluna serilsin; ne konuşmuşsam, ne yazmışsam, ne okumuşsam, ne saymışsam, hepsi senin yoluna serilsin. Çünkü saçma sapan şeyler öğrenirken, sen beni hep denetim altına aldın ve o saçmalıklardan zevk alırken girdiğim günahları affettin. Bu saçmalıklardan yararlı birkaç kelime de öğrenmedim değil, ama aynı kelimeleri saçma olmayan başka derslerde de pekâlâ öğrenebilirdim. Öyle de olmalı, çünkü kesinlikle bu bir çocuğun yürüyebileceği en güvenilir yol.

Improbat modum iuventutis erudiendae.

25. Sed vae tibi, flumen moris humani! Quis resistet tibi? Quandiu non siccaberis? Quousque volves Evae filios in mare magnum et formidulosum, quod vix transeunt qui lignum conscenderint? Nonne ego in te legi et tonantem Iovem et adulterantem? Et utique non posset haec duo, sed actum est, ut haberet auctoritatem imitandum verum adulterium lenocinante falso tonitru. Quis autem paenulatorum magistrorum audit aure sobria ex eodem pulvere hominem clamantem et dicentem: «Fingebat haec Homerus et humana ad deos transferebat; divina mallem ad nos»? Sed verius dicitur, quod fingebat haec quidem ille, sed hominibus flagitiosis divina tribuendo, ne flagitia flagitia putarentur et ut quisque ea fecisset, non homines perditos, sed caelestes deos videretur imitatus.

26. Et tamen, o flumen tartareum, iactantur in te filii hominum cum mercedibus, ut haec discant, et magna res agitur, cum hoc agitur publice in foro, in conspectu legum supra mercedem salaria decernentium, et saxa tua percutis et sonas dicens: «Hinc verba discuntur, hinc acquiritur eloquentia

Gençlere verilen eğitimi kınıyor.

25. İnsanın yarattığı törelerin ırmağı, vah sana!⁴⁹ Kim karşı duracak sana? Hiç mi kurumayacaksın? Bir tahtaya tutunanların bile⁵⁰ zar zor aştığı o koskoca, o korkunç denize kadar sürükleyecek misin Havva oğullarını?⁵¹ Senin kitaplarında⁵² okumadım mı şu gökleri gürleten ve zina işleyen Iuppiter'i?⁵³ Iuppiter'in bu iki rolü birden üstlenmesi tabii ki imkânsız. Ama insanlar bir gök gürültüsü masalı uydurarak gerçek hayatta zina işleyecek olanlara Iuppiter'i kefil kılmış. Ama şu cübbeli öğretmenlerimizden hangisi kendi çöplüğünde⁵⁴ ona kafa tutan ve şöyle soran bir adamı hiç istifini bozmadan dinleyebilir: "Bu masalları Homeros uydurdu ve insanların kusurlarını tanrılara yükledi. Oysa tanrısal iyilikleri biz insanlara yüklese daha iyi olmaz mıydı?" Hatta şöyle dese belki daha doğru olurdu: "Bu masalları kesinlikle Homeros uydurdu ve böylece en aşağılık insanlara tanrısallık yükleyerek ah-laksızlıkları ahlaksızlık olmaktan çıkardı. Bu şekilde ahlaksızlık yapanlar artık günahkâr insanları değil, göksel tanrıları örnek almış sayılacaktı."

26. Ey cehennem ırmağı,⁵⁵ bak yine de insanlar evlatlarını hâlâ senin sularına atıyor ve bu masalları öğrensinler diye paralar harcıyor. Hele bu masallar pazar yerinde bütün halka anlatılmaya görsün, daha büyük değere biniyor, çünkü yasalar öğretmenlere öğrencilerinin ödediği paraya ek olarak bir de devletten maaş almalarına onay veriyor. Ama hâlâ dalgaların kayalara vuruyor ve şöyle söylüyor: "Bu okulda kelimeler öğrenilir, burada belagat kazanılır, insanları ikna etmede ve

rebus persadendis sententiisque explicandis maxime necessaria». Ita vero non cognosceremus verba haec, imbrem et aureum et gremium et fucum et templa caeli et alia verba, quae in eo loco scripta sunt, nisi Terentius induceret nequam adolescentem proponentem sibi Iovem ad exemplum stupri, dum spectat tabulam quandam pictam in pariete, ubi inerat pictura haec, Iovem quo pacto Danaae misisse aiunt in gremium quondam imbrem aureum, fucum factum mulieri? Et vide, quemadmodum se concitat ad libidinem quasi caelesti magisterio: «At quem deum!» inquit. «Qui templa caeli summo sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem? Ego illud vero feci ac libens». Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur, sed per haec verba turpitudine ista confidentius perpetratur. Non accuso verba quasi vasa electa atque pretiosa, sed vinum erroris, quod in eis nobis propinabatur ab ebriis doctoribus, et nisi biberemus, caedebamur nec appellare ad aliquem iudicem sobrium licebat. Et tamen ego, deus meus, in cuius conspectu iam segura est recordatio mea, libenter haec didici et eis delectabar miser et ob hoc bonae spei puer appellabar.

düşüncelerinizi açıklamada çok önemli bir sanattır bu.” Gerçekten de doğru, çünkü Terentius o haylaz genci sahneye davet etmeseydi ve bu genç duvarda asılı duran bir resme bakıp da kendisine Iuppiter’i bir çapkınlık örneği olarak almasaydı biz “altın yağmuru, kucak, aldatma, göksel tapınak” ve bunlar gibi o bahse konu olan eserinde geçen daha nice kelimeyi öğrenebilir miydik?⁵⁶ Dediklerine bakılırsa o resimde Iuppiter’in, Danae’ın kucagına altın yağdırarak genç kızı nasıl baştan çıkarttığı anlatılıyordu.⁵⁷ Bakın görün o genç nasıl da aşka gelip anında şehvete kapıldı, sanki göksel bir öğretmenden cevaz almış gibi şöyle dedi:

“Hangi tanrı bu diye sordu? Göğün zirvesindeki tapınağı böyle gürül gürül sallayan hangi tanrı?

Ben, biçare ölümlü, yapamam mı sanki onun yaptığını? İşte bakın yaptım, hem de seve seve!”⁵⁸

Hayır, bu ahlaksız yöntemle bu kelimeler öğrenilmez; bu kelimelerle ancak ahlaksızlık yapılır, hem de her zamankinden daha güvenli bir şekilde. Sözüm kelimelere değil, ne de olsa her biri çok şık ve pahalı birer kadeh adeta. Benim sözüm bunların içindeki günah şarabına, ayyaş öğretmenlerimiz tarafından bize içirilen günah şarabına. İşte bu şarabı içmeyi reddedersek, dayak yiyorduk, üstelik ayık bir yargıca başvurma hakkımız bile yoktu. Şimdi senin huzurunda artık rahatım ey Tanrım, bak aklıma gelenleri gayet rahat söylüyorum: evet, ben bunları isteyerek öğrendim, çünkü bir zavallı olduğumdan bu masallar bana keyif veriyordu ve bu yüzden o zamanlar bana istikbal vaat eden bir çocuk gözüyle bakılıyordu.

Prosequitur contra modum exercendae
iuventutis in re litteraria.

27. Sine me, deus meus, dicere aliquid et de ingenio meo, munere tuo, in quibus a me deliramentis atterebatur. Proponebatur enim mihi negotium animae meae satis inquietum praemio laudis et dedecoris vel plagarum metu, ut dicerem verba Iunonis irascentis et dolentis, quod non posset Italia Teucrorum avertere regem, quae numquam Iunonem dixisse audieram. Sed figmentorum poeticorum vestigia errantes sequi cogebarum et tale aliquid dicere solutis verbis, quale poeta dixisset versibus: et ille dicebat laudabilius, in quo pro dignitate adumbratae personae irae ac doloris similior affectus eminebat verbis sententias congruenter vestientibus. Ut quid mihi illud, o vera vita, deus meus, quod mihi recitanti acclamabatur prae multis coetaneis et conlectoribus meis? Nonne ecce illa omnia fumus et ventus? Itane aliud non erat, ubi exerceretur ingenium et lingua mea? Laudes tuae, domine, laudes tuae per scripturas tuas suspenderent palmitem cordis mei, et non raperetur per inania nugarum turpis praeda volatilibus. Non enim uno modo sacrificatur transgressoribus angelis.

**Gençlere öğretilen türdeki dil ve edebiyat yöntemine
karşı çıkışını sürdürüyor.**

27. İzin ver bana Tanrım, izin ver ki bana bir armağan olarak bağışladığın şu aklımla ilgili bir şeyler söyleyeyim ve onu ne budalaca hayallerle süslediğimi anlatayım. Günlerden bir gün başıma bela olan bir ödev verildi bana. Başarırsam, ödülüm övgü kazanmak olacaktı, başaramazsam, utanç ve dayak korkusu. Troia kralının⁵⁹ İtalya'ya gitmesine engel olmayan tanrıça Iuno'nun⁶⁰ yaptığı konuşmayı⁶¹ ezberden okuyacaktım. Aslında Iuno'nun gerçekten konuştuğunu hiç duymamıştım, ama benden istenen şiirsel uydurmaların aldatıcı izlerini⁶² sürmem ve Şairin⁶³ şiir şeklinde söylemiş olduğu kelimeleri düz yazı haline getirip bir şeyler söylememdi. Öğretmenimin dediğine göre, Şairin kişileştirdiği karakterin saygınlığına yakışır kelimeler seçip onun öfkesini ve kederini en iyi şekilde ifade eden çocuk daha çok övülecekti. Peki, benim ezberimin aynı yaşta ve aynı sınıfta olduğum diğer çocukların ezberlerinden daha çok alkışlanmasının bana ne gibi bir yararı olacaktı, ey benim hakiki yaşamım, Tanrım? Sonuçta bunların hepsi birer duman, birer esinti değil miydi? Zekâmı bileyecek ve dilimi geliştirecek başka bir yöntem bulunamaz mıydı yani? Oysa yüreğimde yeni süren filize ancak senin övgülerin, ya Rab, senin Kutsal Kitabındaki o övgülerin dayanak olurdu; işte ancak o zaman bu filiz üzümsüz bir asma olmaktan kurtulur, böylece kuşlara da yem olmazdı. Çünkü bu avcı kuşlara, yani düşmüş meleklerle, yem vermenin bin türlü yolu bulunabilirdi.⁶⁴

Quod homines curant servare leges grammaticorum, et non divinorum praeceptorum.

28. Quid autem mirum, quod in vanitates ita ferebar et a te, deus meus, ibam foras, quando mihi imitandi proponebantur homines, qui aliqua facta sua non mala si cum barbarismo aut soloecismo enuntiarent, reprehensi cofundebantur, si autem libidines suas integris et rite consequentibus verbis copiose ornatque narrarent, laudati gloriabantur? Vides haec, domine, et taces longanimis et multum misericors et verax. Numquid semper tacebis? Et nunc eruis de hoc immanissimo profundo quaerentem te animam et sitientem delectationes tuas, et cuius cor dicit tibi: quaesivi vultum tuum; vultum tuum, domine, requiram: nam longe a vultu tuo in affectu tenebroso. Non enim pedibus aut spatiis locorum itur abs te aut reditur ad te, ad vero filius ille tuus minor equos vel currus vel naves quaesivit aut avolavit pinna visibili aut moto poplite iter egit, ut in longinqua regione vivens prodige dissiparet quod dederas proficiscenti dulcis pater, quia dederas, et egeno redeunti dulcior: in affectu ergo libidinoso, id enim est

18. BÖLÜM

İnsanlar dil ve edebiyat öğretmenlerinin belirlediği kurallara uymak konusunda titiz davranıyorlar, ama tanrısal yasaları hiçe sayıyorlar.

28. Ama benim bu boş işlerle vakit geçirmiş olmamda ve senden uzaklara sürüklenmemde şaşılacak ne var ki ey Tanrım? Önüme örnek olsun diye koydukları insanlar, yaptıkları sevapları anlatırken bilinmedik kelimeler⁶⁵ ya da tuhaf deyimler kullanmıyorlar diye azarlanıp utandırılıyorsa, öte yandan edepsizliklerini kusursuz bir akıcılıkta ve düzgün kelimeler seçip okkalı ve tumturaklı bir üslupla anlattıkları için göklere çıkartılıyorsa, bunda şaşılacak ne var? Sen bunlara tanıksın, ya Rab, ama susuyorsun, çünkü sen sabırlısın, çok merhametlisin ve her zaman doğruyu söylersin.⁶⁶ Hep böyle susacak mısın? Ama şu an bile seni arayan, senden gelecek sevinçlere susamış ve “Senin Mânânı arıyorum ve hep senin Mânânı arayacağım ey Tanrım!” diyen ruhumu o korkunç uçurumdan çekip çıkarmaya hazırsın.⁶⁷ Çünkü senin Mânândan uzaklaşmak demek, kapkara tutkulara gömülmek demek. Senden uzaklaşmak ya da sana geri dönmek öyle yürüyerek ya da başka şekilde bir yerden başka bir yere giderek olmaz. Senin o küçük oğlun senden aldığı yol paralarını har vurup harman savurarak yaşamak üzere o uzak diyara gittiğinde at mı kiralamıştı sanki, araba mı, gemi mi? Yoksa gerçek kanatlar takıp havada mı uçmuştu ya da seke seke yürüyerek mi katetmişti onca mesafeyi?⁶⁸ Sen ona bu paraları verirken müşfik bir babaydın, beş parasız sana geri döndüğünde ise evvelce olduğundan daha müşfik bir baba oldun. O halde senin Mânândan uzaklaşmak demek şehvetin girdabına

tenebroso atque id est longe a vultu tuo.

29. Vide domine deus, et patienter, ut vides, vide, quomodo diligenter observent filii hominum pacta litterarum et syllabarum accepta a prioribus locutoribus et a te accepta aeterna pacta perpetuae salutis neglegant, ut qui illa sonorum vetera placita teneat aut doceat, si contra disciplinam grammaticam sine aspiratione primae syllabae hominem dixerit, magis displiceat hominibus, quam si contra tua praecepta homine oderit, cum sit homo. Quasi vero quemlibet inimicum hominem perniciosius sentiat quam ipsum odium, quo in eum inritatur, aut vastet quisquam persequendo alium gravius, quam cor suum vastat inimicando. Et certe non est interior litterarum scientia quam scripta conscientia, id se alteri facere quod nolit pati. Quam tu secretus es, habitans in excelsis in silentio, deus solus magnus, lege infatigabili spargens poenales caecitates supra inlicitas cupiditates, cum homo eloquentiae famam quaeritans ante hominem iudicem circumstante hominum multitudine inimicum suum odio immanissimo insectans vigilantissime cavet, ne per linguae errorem dicat: inter hominibus, et ne per mentis furorem hominem auferat ex hominibus, non cavet.

kapılmak, yani karanlıklara gömülmek demektir.⁶⁹

29. Seyret, Rab Tanrım, her zamanki gibi sabırla seyret de gör bak şu insanoğulları kendilerinden önceki hatiplerin onlara miras bıraktığı harflerin, hecelerın kurallarına nasıl titizlikle itaat ediyor, ama senden miras kalan sonsuz kurtuluşun ölümsüz antlaşmasını hiç hesaba katmıyor. Öyle ki, geleneksel telaffuz kurallarını öğrenmiş ya da bu kuralları başkalarına öğreten bir insan, senin kurallarını çiğneyip kendisi de bir insanken diğeri bir insandan nefret edebiliyor da, gramer bakımından hata yapıp *homo*⁷⁰ kelimesindeki ilk soluksuz ünsüzü okumasa ve *omo* dese, insanların gözünde rezil rüsva oluyor. Sanki düşman olarak gördüğümüz insan, içimizde ona karşı beslediğimiz nefretten daha tehlikeliymiş gibi ya da bir insana düşmanlık gütmekle ona kendi kalbimize verdiğimiz zarardan daha fazla zarar verecekmişiz gibi. Oysa gün gibi açıktır ki edebiyat bilgisi, vicdanımıza yazılmış olan ve kendimize yapılmasını istemediğimiz bir şeyi karşımızdakine de yapmamamızı belirten ahlak bilgisi gibi yaratılışımıza özgü değildir.⁷¹ Ey biricik yüce Tanrım, göğün yücelerinde sessiz sessiz oturan, bıkmadan usanmadan insanlara körlük saçıp haram tutkuları gerektiği gibi cezalandıran sana hiç akıl sır erer mi! Çünkü bir insan belagatiyle şöhret kazanma peşine düşünce, etrafını çeviren bir sürü insanla birlikte ölümlü bir yargıcın önünde durup kudurmuş öfkesiyle düşmanına verip veriştirirken ölümlülerin önünde dili sürçüp de yanlış bir şey söylemesin diye azami dikkat gösterirken, yüreğindeki öfkenin sövüp saydığı insanı ölüm cezasına çarptıracağını ve böylece onu diğer insanlardan sonsuzca uzaklaştırabileceğini hiç düşünmüyor bile.⁷²

CAPUT XIX.

Pueritiae vitia quae in maiores aetates transeunt.

30. Horum ego puer morum in limine iacebam miser, et huius harenae palaestra erat illa, ubi magis timebam barbarismum facere quam cavebam, si facerem, non facientibus invidere. Dico haec et confiteor tibi, deus meus, in quibus laudabar ab eis, quibus placere tunc mihi erat honeste vivere. Non enim videbam voraginem turpitudinis, in quam proiectus eram ab oculis tuis. Nam in illis iam quid me foedius fuit, ubi etiam talibus displicebam fallendo innumerabilibus mendaciis et paedagogum et magistros et parentes amore ludendi, studio spectandi nugatoria et imitandi ludicra inquietudine? Furta etiam faciebam de cellario parentum et de mensa vel gula imperitante vel ut haberem quod darem pueris, ludum suum mihi, quo pariter utique delectabantur, tamen vendentibus. In quo etiam ludo fraudulentas victorias ipse vana excellentiae cupiditate victus saepe aucupabar. Quid autem tam nolebam pati atque atrociter, si deprehenderem, arguebam, quam id quod aliis faciebam? Et, si deprehensus arguerer, saevire

Çocuklukta yapılan hatalar ilerleyen yaşlara aktarılır.

30. İşte çocukluğumda sefil bir halde kapısına atıldığım ahlak dünyasının hali buydu. Böyle bir arenada güreş tutmak zorundaydım.⁷³ Gramer hatası yapmaktan korkmam bir yana, bir de hata yaptığımda, hata yapmamış olanları kıskanmaktan korkuyordum. Şimdi kabul ettiğim ve sana itiraf ettiğim bütün bu yanlışlarla o zamanlar insanların övgüsünü kazanıyordum ve şerefli bir yaşamın insanların hoşuna gitmek olduğunu sanıyordum. Çünkü senin gözlerinden fırlatılıp atıldığım o utanç girdabını göremiyordum. O zamanlar senin gözünde benden daha aşağılık bir yaratık var mıydı acaba? Çünkü oyun tutkum, saçma sapan gösteriler izleme merakım ve o gösterilerdeki kimi hareketleri taklit etmek için yanıp tutuşmalarım, hem özel öğretmenlerime,⁷⁴ hem okul öğretmenlerime hem de ana babama bin türlü yalan uydurmama neden oluyor, böylece hoşuna gitmek istediğim bu insanları bile çok kızdırıyordum. Hatta evimizin kilerinden ya da soframızdan bir şeyler aşırıyordum, kimi zaman oburluğumu bastırmak için, kimi zaman da benim kadar oyuna düşkün olan arkadaşlarıma vermek için. Çünkü onlar da bu verdiklerime karşılık bana en sevdikleri oyuncaklarını veriyorlardı. Hatta arkadaşlarımla oynadığım oyunlarda bile anlamsız bir kazanç hırsına yenik düşüp birinci olabilmek için sürekli sahtekârlık yapıyordum. Ama onları aldatmama rağmen onlar tarafından aldatılmaya göreyim, bundan daha az tahammül gösterebileceğim başka bir şey olabilir miydi acaba, bundan daha çok öfkelenip kavgaya tutuşabileceğim bir şey? Üstelik sahtekârlığım anlaşılıp da ayıplandığımda, alttan

magis quam cedere libebat. Istane est innocentia puerilis? Non est, domine, non est, oro te, deus meus. Nam haec ipsa sunt, quae a paedagogis et magistris, a nucibus et pilulis et passeribus, ad praefectos et reges, aurum, praedia, mancipia, haec ipsa omnino succedentibus maioribus aetatibus transeunt, sicuti ferulis maiora supplicia succedunt. Humilitatis ergo signum in statua pueritiae, rex noster, probasti, cum aisti: talium est regnum caelorum.

CAPUT XX.

Pro bonis sibi in pueritia collatis deo gratias agit.

31. Sed tamen, domine, tibi excellentissimo atque optimo conditori et rectori universitatis, deo nostro gratias, etiamsi me puerum tantum esse voluisses. Eram enim etiam tunc, vivebam atque sentiebam meamque incolumitatem, vestigium secretissimae unitatis, ex qua eram, curae habebam, custodiebam interiore sensu integritatem sensuum meorum inque ipsis parvis parvarumque rerum cogitationibus veritate delectabar. Falli nolebam, memoria vigebam, locutione instruebar, amicitia mulcebar, fugiebam dolorem, abiectionem, ignorantiam. Quid

alacağıma nasıl da daha büyük bir öfkeyle saldırıyordum. Çocukluk masumiyeti bu muydu yani? Hayır değildi, ya Rab, bu masumiyet değildi. N'olur Tanrım, beni affet. Ama hiçbir şey değişmiyor, sadece özel öğretmenlerimizin, okul öğretmenlerimizin, cevizlerin,⁷⁵ bilyelerin, serçelerin⁷⁶ yerini valiler, krallar, altınlar, malikâneler, hizmetkârlar alıyor. Öğretmenlerimizin sopası yerine daha ağır cezalara maruz kalarak yıllar birbirini kovalıyor, yaşlarımız ilerliyor, ama hiçbir şey değişmiyor. Demek ki sen tevazu mührünü çocukluğun küçücük gövdesine bastın ey Kralımız⁷⁷ ve dedin ki: Göklerin krallığı böyle tevazu gösterenlere aittir.⁷⁸

20. BÖLÜM

Çocukluğunda edindiği iyilikler için Tanrı'ya şükrediyor.

31. Yaşantımda sadece bir kez çocuk olmamı buyurmuş olduğun halde, yine de sana ya Rab, evrenin en yüce Yaratıcısı ve Yöneticisi olan Tanrıma şükretmeliyim. Çünkü o yaşta bile ben vardım, yaşıyordum, hissediyordum ve kendi varlığımı da sağ salım koruyabilecek güce sahiptim ki, bu varlık senin sırlarla dolu birliğinin bir işaretiydi ve ben bu birlikten çıkıp varolmuştum.⁷⁹ İçimdeki güç bana duygularımın bütünlüğünü ve doğruluğunu korumamı söylüyor, en basit meselelerle ilgili en basit düşüncelerimde bile doğruluktan büyük bir haz alıyordum. Aldatılmaktan nefret ediyordum, hafızamı gitgide güçlendiriyordum, kelimelere hâkim olmayı öğreniyordum, kurduğum dostluklar beni sakinleştiriyordu, acıdan, umutsuzluktan ve cahillikten uzak duruyordum. Bu

in tali animante non mirabile atque laudabile? At ista omnia dei mei dona sunt. Non mihi ego dedi haec: et bona sunt et haec omnia ego. Bonus ergo est qui fecit me et ipse est bonum meum et illi exulto bonis omnibus, quibus etiam puer eram. Hoc enim peccabam, quod non in ipso, sed in creaturis eius me atque ceteris voluptates, sublimitates, veritates quaerebam, atque ita inruebam in dolores, confusiones, errores. Gratias tibi, dulcedo mea et honor meus et fiducia mea, deus meus, gratias tibi de donis tuis; sed tu mihi ea conserva. Ita enim servabis me, et augebuntur et perficientur quae dedisti mihi, et ero ipse tecum, quia et ut sim tu dedisti mihi.

ufacık yaratıkta böyle huyların olması hayranlık uyandırıcı ve övgüye değer değil mi yani? Ama bunların hepsini Tanrım bana armağan etti, ben kendi kendime vermedim. O halde beni var eden İyinin kendisiydi ve ben kendi iyiliğimi bu İyilikten alıyordum; işte henüz daha bir çocukken sahip olduğum bütün bu iyilikler için Tanrıma şükrediyorum. Yine de günah işliyordum, çünkü hazları, güzellikleri ve doğruları onda değil de kendimde ve başka yaratıklarda arıyordum. İşte bu yüzden acılara, karmaşalara ve yanılgılara saplanıyordum. Sana şükürler olsun ey Tanrım, sevinçlerimin kaynağı, onurum, umudum, verdiğin nimetler için sana şükürler olsun; n'olur onları benim için koru. Çünkü o zaman beni de korumuş olacaksın; koru ki verdiğin bu nimetler büyüsün, mükemmelleşsin ve ben seninle olayım; çünkü bu varlığı bana armağan eden sensin.

LIBER SECUNDUS

CAPUT PRIMUM

Adolescentiae aetatem et vitia recolit.

1. Recordari volo transactas foeditates meas, et carnales corruptiones animae meae: non quod eas amem; sed ut amem te, Deus meus. Amore amoris tui facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis meae, ut tu dulcescas mihi, dulcedo non fallax, dulcedo felix et segura, et colligens me a dispersione in qua frustatim discissus sum, dum ab uno te aversus in multa evanui. Exarsi enim aliquando satiari inferis in adolescentia, et silvescere ausus sum variis et umbrosis amoribus; et contabuit species mea; et computrui coram oculis tuis placens mihi, et placere cupiens oculis hominum.

CAPUT II

Annum aetatis suae decimum sextum
in ardore libidinoso consumptum.

2. Et quid erat quod me delectabat, nisi amare et amari? Sed non tenebatur modus ab animo usque ad animum quatenus est luminosus limes amicitiae; sed exhalabantur nebulae de limosa concupiscentia carnis

2. KİTAP

1. BÖLÜM

Gençlik çağını ve işlediği kusurları hatırlıyor.

1. Geçmişte yaptığım iğrençlikleri ve ruhumu kirleten bedensel günahlarımı hatırlamak istiyorum. Bunlara bayıldığımdan değil tabii, bunları seni sevebilmek için hatırlamak istiyorum ey Tanrım. Senin aşkına duyduğum aşkla hafızamı yokluyorum. Geçtiğim o ahlaksız yolları aklıma getirmem canımı yaksa da, senin tatlılığını tatmak için hatırlamak istiyorum. Bu tatlılık aldatıcı değil, bu tatlılık gerçek mutluluk ve doyum; bu tatlılık, senden uzaklaşınca kaybolduğum o çoklukta darmadağın olan varlığımın parçalarını bir araya getirecek.⁸⁰ Çünkü ergenliğe geçtiğim sıralarda cehennemlik tutkularımı doyumak için yanıp tutuşuyordum, türlü türlü gölgeler yansıtan aşk ormanına kudurmuş gibi koşuyordum. Kendime güzel görüneyim, başka insanların gözüne hoş geleyim derken, güzelliğim silinmiş, bir leşe dönmüştüm senin gözünde.⁸¹

2. BÖLÜM

Onaltı yaşında şehvet ateşiyle yanıp kavruluyor.

2. O dönemde sevmek ve sevilmekten başka bana zevk veren bir şey var mıydı acaba? Ama bu sevgi bir ruhun değerine duyduğu sevginin ötesine geçmişti, dostluğun ışıklısı eşiğini çoktan aşmıştı.⁸² Tensel arzularım ve fokur fokur kaynayan

et scatebra pubertatis, et obnubilabant atque offuscabant cor meum, ut non discerneretur serenitas dilectionis a caligine libidinis. Utrumque in confuso aestuabat, et rapiebat imbecillam aetatem per abrupta cupiditatum, atque mersabat gurgite flagitiorum. Invaluerat super me ira tua, et nesciebam. Obsurdueram stridore catenae mortalitatis meae, poena superbiae animae meae; et ibam longius a te, et sinebas; et jactabar, et effundebam, et diffluebam, et ebulliebam per fornicationes meas, et tacebas. O tardum gaudium meum! Tacebas tunc, et ego ibam porro longe a te in plura sterilia semina dolorum, superba dejectione, et inquieta lassitudine.

3. Quis mihi moderaretur aerumnam meam, et novissimarum rerum fugaces pulchritudines in usum verteret, earumque suavitatibus metas praefigeret, ut usque ad conjugale littus exaestuarent fluctus aetatis meae, si tranquillitas in eis non poterat esse, fine procreandorum liberorum contenta, sicut praescribit lex tua, Domine, qui formas etiam propaginem mortalitatis nostrae, potens imponere lenem manum ad temperamentum spinarum a paradiso tuo secluserum? Non enim longe est a nobis omnipotentia tua, etiam cum longe sumus a te. Aut certe sonitum nubium tuarum vigilantius

ergenliğim bataklıktan yükselen buğular gibi tütüyor ve yüreğimi bulutlara sarıp karartıyordu, öyle ki şehvetin karanlığından gerçek aşkın o parlak ışığını seçemez olmuştum. Aşk ve şehvet, her ikisi de birbirine karışmıştı içimde, körpe gençliğimi arzuların uçurumuna sürüklüyor ve günahların girdabına batırıyordu. Senin bana olan öfkense bir çığ gibi büyüyordu bu arada, ama ben bundan bihaberdim. Ölümlülüğümün, yani kibirli ruhuma verilen cezanın zincirlerinin şakırtısı kulaklarımı sağırlandırmıştı; senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum ve sen buna izin veriyordun. Yasak aşk ateşlerinde fokur fokur kaynarken oraya buraya çalkalanıyor, dökülüp saçılıyor, darmadağın oluyordum ve sen susuyordun. Ah benim geç bulduğum mutluluğum! Evet, sen o sıra susuyordun ve ben kendi yolumda yürürken senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum acınası kibrimle ve huzura erdiremediği bu bitkin halimle sadece mutsuzluk üreten kısır tohumlar eke eke.

3. Bu ıstırabıma merhem olacak, yeni keşfettiğim bu geçici güzellikleri iyiye döndürecek ve bunların büyülerine bir sınır çekecek kimse yok muydu? Olsaydı, işte o zaman belki gençliğimin dev dalgaları evlilik sahiline vurabilirdi. Belki böylece ben de kendiliğinden dinmeyecek bu dalgaları, senin yasanda buyrulduğu gibi, ya Rab, çocuk sahibi olduktan sonra sakinleştirebilirdim. Çünkü sen biz ölümlülerin üremesini bu şekilde düzenlemedin mi, cennetine sokmadığın o dikenlerin üzerine ellerini yavaşça sürüp onları yumuşatmadın mı?⁸³ Çünkü her şeye gücü yeten sen asla bizden uzak değilsin, biz senden çok uzakta olduğumuzda bile. Gerçi bir yol daha vardı, o da senin bulutlardan yükselen şu sözlerine daha

adverterem: Tribulationem autem carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco; et, Bonum est homini mulierem non tangere; et, Qui sine uxore est, cogitat ea quae sunt Dei, quomodo placeat Deo: qui autem matrimonio junctus est, cogitat ea quae sunt mundi, quomodo placeat uxori. Has ergo voces exaudirem vigilantior, et abscisus propter regnum coelorum, felicior expectarem amplexus tuos.

4. Sed efferbui miser, sequens impetum fluxus mei relicto te; et excessi omnia legitima tua, nec evasi flagella tua: quis enim hoc mortalium? Nam tu semper aderas misericorditer saeviens, et amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas jucunditates meas, ut ita quaererem sine offensione jucundari; et ubi hoc possem non invenirem quidquam, praeter te, Domine, praeter te qui fingis dolorem in praecepto, et percutis ut sanes, et occidis nos ne moriamur abs te. Ubi eram, et quam longe exsulabam a deliciis domus tuae, anno illo sexto decimo aetatis carnis meae, cum accepit in me sceptrum, et totas manus ei dedi, vesania libidinis, licentiosae per dedecus humanum, illicitae autem per leges tuas? Non fuit cura meorum ruentem excipere me matrimonio; sed cura fuit tantum ut discerem

dikkatle kulak kabartmak: “Evlenmiş olanların bile tensel ısırapları olacak. Ama ben sizi esirgeyeceğim.”⁸⁴ Bir erkeğin kadına dokunması mübah değildir.⁸⁵ Karısı olmayan bir adam tanrısal buyruklar üzerine daha fazla kafa yorar, Tanrı’yı hoşnut etmenin yollarını arar. Ama evli bir adam kafasını dünya haline takar ve karısını hoşnut etmenin yollarını arar.”⁸⁶ İşte bu sözlerle daha dikkatle kulak kabartmış olsaydım ve göksel krallığın uğruna hadım olsaydım⁸⁷ sana sımsıkı sarılır ve daha mutlu olurum.

4. Ama ah zavallı ben, fokur fokur kaynıyordum, tutkularımın güçlü akıntısıyla sürüklenip seni terk ediyordum. Yasalarınla çizilen sınırları aşmıştım, bu yüzden senin kamçından kaçamadım. Bir ölümlü için böyle bir şey mümkün mü zaten? Çünkü sen her zaman benimleydin, bağışlayıcılığınla işkence ediyordun ve bütün yasak hazlarıma acı tatlar katıyordun ki, acı bulaşmamış başka hazların peşine düşebileyim. Bu hazzı da senden başka hiçbir yerde bulamayacağımı bana ima ediyordun ya Rab; çünkü senden başka hiç kimse canımı yakarak bana ders veremezdi.⁸⁸ İyileşelim diye dövüyordun, senden uzakta ölmeyelim diye öldürüyordun.⁸⁹ Dünyevi yaşantımın on altıncı yaşında ben nerelerdeydim, ah, senin evinin ışıklarından ne kadar uzaklara sürgün edilmişim? Kudurmuş şehvetin beni tamamen esir aldığı bir yaşıyordum ve senin yasalarının asla izin vermediği, ama utanmaz insanlığın izin verdiği bu kudurmuşluğa nasıl böyle gönülden teslim olabildim? Ailem bile beni evlendirerek bu taşkınlığımı dizginlemeyi hiç düşünmedi. Çünkü onların tek derdi hitabet

sermonem facere quam optimum, et persuadere dictione.

CAPUT III

De peregrinatione studiorum causa, et de parentum proposito.

5. Et anno quidem illo intermissa erant studia mea, dum mihi reducto a Madauris, in qua vicina urbe jam coeperam litteraturae atque oratoriae percipiendae gratia peregrinari, longinquioris apud Carthaginem peregrinationis sumptus praeparabantur, animositate magis quam opibus patris, municipis Thagastensis admodum tenuis. Cui narro haec? Neque enim tibi, Deus meus: sed apud te narro haec generi meo, generi humano, quantulacumque ex particula incidere potest in istas meas litteras. Et utquid hoc? Ut videlicet ego et quisquis haec legit, cogitemus de quam profundo clamandum sit ad te. Et quid propius auribus tuis, si cor confitens et vita ex fide est? Quis enim non extollebat laudibus tunc hominem patrem meum, quod ultra vires rei familiaris suae impenderet filio quidquid etiam longe peregrinanti studiorum causa opus esset? Multorum enim civium longe opulentiorum nullum tale negotium pro liberis erat: cum interea non satageret idem pater qualis crescerem tibi, aut quam castus

sanatını mükemmel şekilde öğrenmem ve konuşmamla insanları ikna etmeyi başarabilmemdi.⁹⁰

3. BÖLÜM

Eğitim maksatlı seyahat ve anne babasının beklentisi.

5. Aynı yıl Madaura'dan geri dönmek zorunda kalınca öğrenimime bir süre ara verdim. Komşu şehrimiz Madaura'ya edebiyat ve hitabet eğitimi almak için gitmiş ve derslere daha yeni başlamıştım.⁹¹ Ama ailem beni daha uzak bir diyara, Kartaca'ya yollamak istiyordu ve bunun için gerekli parayı hazırlama telaşındaydı. Çünkü Thagaste'nin mütevazı bir sakini olan babamın beni okutma hevesi servetinden daha büyüktü. Bütün bunları sana ne diye anlatıyorum ki? Aslında sana anlatmıyorum Tanrım, senin huzurunda kendi soyuma, yani insan soyuna anlatıyorum, bu sözlerimi ancak birkaçının ciddiye alacağını da bile bile. Amacım mı ne? Benim ve bu satırları okuyan herkesin ne derin bir uçurumdan sana haykırdığını anlayalım istiyorum.⁹² Çünkü sen ancak tövbe eden bir kalbin ve inanç dolu bir yaşamın sesine kulak kabartırsın değil mi? Kim oğlu için ailesinin tüm kaynaklarını zorlayan ve sırf oğlu dışarlarda, yabancı bir memlekette okusun diye para bulmaya çalışan bir insana, yani babama övgüler yağdırmaz? Çünkü bizim memleketimizde ondan daha zengin olanların hiçbiri oğulları için hiç böyle bir sıkıntıya girmemişti. Ama şu da bir gerçek ki, babamın niyeti beni senin gözünde iyi bir evlat olarak yetiştirmek ya da iffetli bir insan olmamı

essem; dummodo essem disertus, vel desertus potius a cultura tua, Deus, qui es unus verus et bonus Dominus agri tui cordis mei.

6. Sed ubi sexto illo et decimo anno, interposito otio ex necessitate domestica feriatu ab omni schola, cum parentibus esse coepi, excesserunt caput meum vepres libidinum; et nulla erat eradicans manus. Quinimo ubi me ille pater in balneis vidit pubescentem, et inquieta indutum adolescentia, quasi jam ex hoc in nepotes gestiret, gaudens matri indicavit; gaudens vinolentia in qua te iste mundus oblitus est creatorem suum, et creaturam tuam pro te amavit, de vino invisibili perversae atque inclinatae in imavoluntatis suae. Sed matris in pectore jam inchoaveras templum tuum, et exordium sanctae habitationis tuae: nam ille adhuc catechumenus, et hoc recens erat. Itaque illa exsilivit pia trepidatione ac tremore; et quamvis mihi nondum fideli, timuit tamen vias distortas, in quibus ambulant qui ponunt ad te tergum, et non faciem.

7. Hei mihi! et audeo dicere tacuisse te, Deus meus, cum irem abs te longius. Itane tu tacebas tunc mihi? Et cujus erant, nisi tua, verba illa per matrem meam, fidelem tuam, quae cantasti in aures meas?

sağlamak değildi. Sırf iyi bir konuşmacı olmamı istiyordu. Bu yüzden senin tarafından ekilip biçilemedim. Oysa kalbimin, yani senin tarlanın tek doğrusu ve tek hâkimi sendin Tanrım.⁹³

6. Hâlâ on altı yaşındaydım⁹⁴ ve ailevi nedenlerden dolayı⁹⁵ okulu falan bırakıp zorunlu bir istirahata çekilmiştim. Ama ailemle yaşamaya başladığım dönemden itibaren şehvetin dikenli çalıları da gitgide büyüdü, büyüdü, ta tepeme kadar çıktı. Bunları koparacak kimse de yoktu. Dahası bir gün hamamda yıkanırken babam benim erkekliğimin uyandığını, kıpır kıpır bir gençlikle dolduğunu görünce, bu işaretten artık torun sahibi olabileceğini düşünüp sevinçle durumu aneme anlattı. Babam sevinçten sarhoş olmuştu, ama bu sarhoşluk, şu dünyaya senin Yaraticısı olduğunu unutturan ve senin yerine senin yarattıklarına âşık olmasına neden olan gizli bir şaraptan kaynaklanıyordu. Bu şarap dünyanın yoldan çıkmış ve en bayağı şeylere bel vermiş iradesinin bir ürünüydü. Ama neyse ki annemin gönlünde sen çoktan tapınağını dikmiş, kutsal evinin temellerini atmıştın.⁹⁶ Babamsa henüz senin bir öğrencindi ve bu yolun henüz çok başındaydı.⁹⁷ Dolayısıyla annem inançlı bir insan olduğundan bu haberi kaygıyla karşıladı ve içi titredi.⁹⁸ Henüz vaftiz olmadığım halde sana yüzünü değil de sırtına dönerek yürüyenlerin sapkın yollarına gireceğimden korkuyordu.

7. Yazıklar olsun bana! Senden gitgide uzaklaşırken senin suskun kaldığını söylemeye cüret ediyorum ey Tanrım. Oysa o sırada senin suskun kalman olacak şey mi? Annemin, yani o sadık kulunun benim kulaklarıma fısıldadığı sözler senin

Nec inde quidquam descendit in cor, ut facerem illud. Volebat enim illa, et secreto memini ut monuerit cum sollicitudine ingenti ne fornicarer, maximeque ne adulterarem cujusquam uxorem. Qui mihi monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, et nesciebam; et te tacere putabam, atque illam loqui, per quam mihi tu non tacebas, et in illa contemnebaris a me filio ejus, filio ancillae tuae, servo tuo. Sed nesciebam, et praeceps ibam tanta caecitate, ut inter coetaneos meos puderet me minoris dedecoris, quoniam audiebam eos jactantes flagitia sua, et tanto gloriantes magis, quanto magis turpes essent: et libebat facere non solum libidine facti, verum etiam laudis. Quid dignum est vituperatione nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam; et ubi non suberat quo admisso aequarer perditis, fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abjectior quo eram innocentior, et ne vilior haberer quo eram castior.

8. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniae, et volutabar in coeno ejus, tanquam in cinnamis et unguentis pretiosis. Et in

değil de kimindi? Ama kulaklarımdan yüreğime hiçbir şey akılmıyordu ki, o söylenenleri yerine getireyim. Hafızamı derinden yokladığımda bugün gibi hatırlıyorum, nasıl da büyük bir ciddiyetle beni uyarıyor, zina işlemememi, hatta herhangi bir adamın karısına yan gözle bakmamamı öğütlüyordu. Ama bütün bunlar bana kadınca öğütler gibi geliyordu ve onlara uymak bana utanç veriyordu. Oysa bu sözler senin sözlerindiydi, bense bunu bilmiyordum; ve senin sustuğunu, annemin konuştuğunu sanıyordum, oysa sen annem aracılığıyla benimle hiç susmadan konuşuyordun ve ben annemi, yani senin sadık hizmetkârını hiçe sayarken, aslında hem onun oğlu olarak hem de senin sadık kulun olarak seni hiçe sayıyordum. Ama ne yaptığımı bilmiyordum, öyle körlemesine, paldır küldür yoluma devam ediyordum. Öyle ki yaşlıtlarımın arasında onlardan daha az hovardayım diye hicap duyuyordum. Çünkü onların, işledikleri günahları ballandıra ballandıra anlattıklarını ve ne kadar adilik ederlerse o kadar böbürlendiklerini görüyordum. Ben de onların yaptıklarını yapıyordum, böylece hem şehvetimi tatmin etmekten zevk alıyor, hem de övgü kazanıyordum. Ahlaksızlıktan başka ayıplanacak bir şey olabilir mi? Bense ayıplanmayayım diye daha fazla ahlaksız oluyordum. Hatta diğer günahkârlarla boy ölçüşecek kadar günah işlememişsem, hiç yapmadığım şeyleri yapmış gibi gösteriyordum, çünkü masumiyetimin tabansızlık, iffetimin de zayıflık olarak algılanacağından müthiş korkuyordum.

8. İşte ben bu tür arkadaşlarla Babil⁹⁹ sokaklarını arşınılıyordum ve mis kokulu tarçınlara ve pahalı merhemlere bulanıyormuşum gibi buranın çamuruna bulanıyordum. Yapıştıkça

umbilico ejus, quo tenacius haererem, calcabat me inimicus invisibilis, et seducebat me, quia ego seductilis eram. Non enim et illa, quae jam de medio Babylonis fugerat, sed ibat in caeteris ejus tardior mater carnis meae, sicut monuit me pudicitiam, ita curavit quod de me a viro suo audierat, jamque pestilentiosum et in posterum periculosum sentiebat, coercere termino conjugalis affectus, si resecari ad vivum non poterat. Non curavit hoc, quia metus erat ne impediretur spes mea compede uxoria; non spes illa quam in te futuri saeculi habebat mater, sed spes litterarum, quas ut nossem nimis volebat parens uterque: ille, quia de te prope nihil cogitabat, de me autem inania; illa autem, quia non solum nullo detrimento, sed etiam nonnullo adjumento ad te adipiscendum futura existimabat usitata illa studia doctrinae. Ita enim conjicio, recolens, ut possum, mores parentum meorum. Relaxabantur etiam mihi ad ludendum habenae, ultra temperamentum severitatis, in dissolutionem affectionum variarum, et in omnibus erat caligo intercludens mihi, Deus meus, serenitatem veritatis tuae; et prodibat tanquam ex adipe iniquitas mea.

yapıştığım ve beni en derinlerine sürükleyen bu çamur gizli bir düşman gibi beni ayaklarının altına alıyor ve beni baştan çıkarıyordu, zaten ben de baştan çıkarılmaya dünden hazırdım. Beni dünyaya getiren¹⁰⁰ annem bile babamın benimle ilgili söylediklerini ciddiye almıştı.¹⁰¹ Gerçi şimdiye değin Babil'in kucağına düşmekten hep kaçınmıştı, ama demek ki hâlâ kenar mahallelerinde dolanıyordu. Oysa bir zamanlar bakirliğimi korumam konusunda bana öğütler verirken ne kadar endişeliydi. Şimdi ise pençesine düştüğüm bu vebanın ileride daha tehlikeli bir hal alacağını hissetmişti, bu yüzden tutkularımın önüne başka türlü geçilemeyecekse o zaman evlilik bağıyla bunları zapturapt altına almanın en doğru hareket olacağını düşündü. Ama bunun çok da fazla üzerinde durmadı, çünkü bir kadına takılıp kalırsam gelecek umudumun suya düşeceğinden kaygılandı. Tabii bu gelecek umudum annemin sana bel bağladığı türde bir gelecek umudu değildi,¹⁰² edebiyat öğrenimimle ilgili bir umuttu. Çünkü benim annem de babam da edebiyat öğrenmemi o kadar çok istiyordu ki. Babam sana dair gerçek bir inanç beslemediğinden benimle de ilgili gerçek düşüncelerden uzaktı. Annem ise edebiyat öğreniminin zararlı bir şey olmadığına, hatta bu tür bir disiplinin beni sana daha fazla yaklaştıracığına inanıyordu. Çünkü hafızamın derinlerini yokladığımda onların düşünce tarzlarıyla ilgili bu sonuçları çıkarıyorum. Ama bu durum dizginlerimin iyice boşalmasından ve sefahat âlemine dalmamdan başka işe yaramadı, beni denetleyecek sıkı bir disiplinden yoksun kaldım, dört yanımlı saran yasak aşkların girdabında kaybolup gittim. Bu uçarılıklar seninle benim arama kalın bir sis perdesi çekti ey Tanrım, senin o parlak ışığından beni ayırdı. Sefahatle semiren bedenimden kötülük fışkırıyordu adeta.¹⁰³

Furtum cum sodalibus perpetratum.

9. Furtum certe punit lex tua, Domine, et lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur aequo animo furem patitur? Nec copiosus adactum inopia. Et ego furtum facere volui et feci, nulla compulsus egestate nec penuria, sed fastidio iustitiae, et sagina iniquitatis. Nam id furatus sum quod mihi abundabat, et multo melius: nec ea re volebam frui quam furto appetebam; sed ipso furto et peccato. Arbor erat pirus in vicinia vineae nostrae pomis onusta, nec forma nec sapore illecebrosis. Ad hanc excutiendam atque asportandam, nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta, quousque ludum de pestilentiae more in areis produxeramus; et abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel projicienda porcis, etiamsi aliquid inde comedimus; dum tamen fieret a nobis quod eo liberet quo non liceret. Ecce cor meum, Deus, ecce cor meum quod miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nunc ecce cor meum quid ibi quaerebat, ut essem gratis malus, et malitiae meae causa nulla esset nisi malitia. Foeda erat, et amavi eam; amavi perire: amavi defectum

4. BÖLÜM

Kafadarlarıyla işlediği hırsızlık.

9. Senin yasan hırsızlığı kesin olarak yasaklar ya Rab.¹⁰⁴ Bu yasa insanların kalplerine yazılmıştır ve günah işleseler bile oradan silinmez.¹⁰⁵ Yoksa hiçbir hırsız başka bir hırsıza se-rinkanlıkla katlanabilir mi? Zengin bile olsa bir hırsız, ihtiya-cı olduğu için çalan bir hırsıza katlanamaz. Ben de hırsızlık yapmak istedim ve yaptım, üstelik aç da değildim, açıkta da, ama bana rahat batmıştı, günah budalası olmuştum. Çünkü çaldığım şey zaten bende bol bol vardı, hem de en iyisiydi. Hem arsızlık edip de çaldığım şeyi kullanacağım falan da yoktu. Asıl hoşuma giden hırsızlık yapmak ve günaha gir-mekti. Bizim bağın yanında bir armut ağacı vardı, dallarından armutlar taşardı, ama ne şekilleri ne de tatları bir şeye ben-zerdi. Mahallemizde gece yarılarında kadar oyun oynamak gibi berbat bir huy edinmiştik. İşte bu gecelerden birinde geç bir vakit ben de dahil olmak üzere bir alay yontulmamış genç kalktık bağa girdik, ağacı sallayarak meyveleri düşürecek ve kapıp götürecektik. Öyle de yaptık ve epeyce bir armut yükle-nip kaçtık. Yemek için değil tabii, domuzlara atmak için. Bira-zını da biz mideye indirdik belki, ama asıl hoşumuza giden ya-saklanan bir şeyi yapıyor olmağı. İşte benim kalbim ey Tan-rım, işte merhamet duyduğun kalbim böyle uçurumun en di-bindeydi. Ama izin ver kalbime artık sana söylesin, oralarda ne arıyordu ki, beni böyle yok yere kötü bir insan haline getirdi, söylesin artık kötülüğümün sebebi kötülükten başka bir şey de-ğildi. Evet, bu budalalıktı, ama ben budalalığı sevdim; kendimi

meum; non illud ad quod deficiebam, sed defectum meum ipsum amavi: turpis anima et dissiliens a firmamento tuo in exterminium; non dedecore aliquid, sed dedecus appetens.

CAPUT V

Neminem peccare sine causa.

10. Etenim species est pulchris corporibus, et auro, et argento, et omnibus; et in contactu carnis congruentia valet plurimum, caeterisque sensibus est sua cuique accommodata modificatio corporum; habet etiam honor temporalis, et imperitandi atque superandi potentia suum decus, unde etiam vindictae aviditas oritur: et tamen in cuncta haec adipiscenda non est egrediendum abs te, Domine, neque deviandum a lege tua. Et vita quam hic vivimus habet illecebram suam propter quemdam modum decoris sui, et convenientiam cum his omnibus infimis pulchris. Amicitia quoque hominum charo nodo dulcis est propter unitatem de multis animis. Propter universa haec atque huiusmodi peccatum admittitur, dum immoderata in ista inclinatione cum extrema bona sint, meliora et summa deseruntur, tu, Domine Deus noster, et veritas tua, et lex tua. Habent enim et haec ima delectationes, sed non sicut Deus

mahvetmeyi sevdim; kusurlu olmayı sevdim; uğruna kusur işlediğim şeyi değil, sadece kusurlu olmayı sevdim. Benim aşağılık ruhum senin gök kubbenden yıkıntılara düştü; rezil olup da bir şey elde etmek istemedi, sadece rezil olmak istedi.

5. BÖLÜM

Hiç kimse durduk yere günah işlemez.

10. Güzel şeylerde göze hoş görünen bir çekicilik vardır, altında, gümüşte ya da bunlara benzer her şeyde. Dokunmaya değer bulduğumuz şeylerden müthiş bir haz alırız, keza diğer duyu organlarımızın da beğenilerine hitap edecek böyle nice maddi nesne söz konusudur. Dünyevi makamların da kendilerine özgü bir çekiciliği vardır, emretme ve söz sahibi olma yetkisi çekicidir. İntikam hırsı işte bu çekilikten doğar. Ama bütün bunları elde edeceğimiz derken senden uzaklaşmamalıyız ya Rab, senin yasandan sapmamalıyız. Bu yaşadığımız yaşamın da bir çekiciliği var, çünkü kendine özgü bir güzelliğe sahip ve bu güzellik dünyanın bütün güzellikleriyle uyum içinde. İnsanlar arasındaki dostluk bağının da kendine göre bir tadı, bir tılsımı var, çünkü bütün kalpleri tek bir kalp haline getirir. Ama bütün bunlar ve bunlar gibi nice değer günah işlemek için bir fırsat yaratır, çünkü bu değerler en alt seviyede iyiliklerdir¹⁰⁶ ve kendi cazibelerine kapılanları daha iyi ve daha üst seviyedeki iyiliklerden ederler, ey Rab olan Tanrım, yani senden, senin hakikatinden ve senin yasandan ederler. Çünkü bu en alt seviyedeki iyilikler de sevinç verir, ama bu sevinç her şeyin Yaratıcısı olan Tanrımın verdiği sevince

meus qui fecit omnia; quia in ipso delectatur justus, et ipse est deliciae rectorum corde.

11. Cum itaque de facinore quaeritur qua causa factum sit, credi non solet, nisi cum appetitus adipiscendi alicujus illorum bonorum quae infima diximus, esse potuisse apparuerit, aut metus amittendi. Pulchra sunt enim et decora, quanquam prae bonis superioribus et beatificis abjecta et jacentia. Homicidium fecit. Cur fecit? Adamavit ejus conjugem aut praedium, aut voluit depraedari unde viveret, aut timuit ab illo tale aliquid amittere, aut laesus ulcisci se exarsit. Num homicidium sine causa faceret, ipso homicidio delectatus? Quis crediderit? Nam et de quo dictum est vecordi et nimis crudeli homine, quod gratuito potius malus atque crudelis erat, praedicta est tamen causa: Ne per otium, inquit, torpesceret manus aut animus. Quare id quoque? cur ita? Ut scilicet illa exercitatione scelerum, capta urbe, honores, imperia, divitias assequeretur, et careret metu legum et difficultate rerum, propter inopiam rei familiaris, et conscientiam scelerum. Nec ipse igitur Catilina amavit facinora sua; sed utique aliud cujus causa illa faciebat.

asla benzemez. Çünkü dürüst insanlar sadece sende sevinç bulur, çünkü sen dürüst kalplerin gerçek sevincisin.¹⁰⁷

11. Bir suçun neden işlendiğini araştırarak olsak, bu suçun en alt seviyede değerler olarak adlandırdığımız, bir şey elde etme arzusu ya da bir şey kaybetme korkusu yüzünden işlendiğine dair bir kanıt bulmadıkça asla ikna olmayız. Çünkü bu tür değerler güzel ve çekicidir, ama en yüce ve en kutlu değerlerin yanında aşağılık ve bayağı kalırlar. Diyelim ki bir adam cinayet işledi. Sizce neden işlemiştir? Ya kurbanın karısına göz dikmiştir ya da malına. Veya kurbanını soyarak geçimini sağlayacak para elde etmek istemiştir. Bu da değilse, o zaman kurbanının kendisinden bir şeyler çalacağından korkmuştur ya da haksızlığa uğradığı için intikam ateşleriyle yanıp tutuşmuştur. Acaba bir adam durduk yere, sırf öldürmekten hoşlandığı için cinayet işleyebilir mi? Böyle bir şey inanabilir misiniz? Çünkü ortada hiç sebep yokken ahlaksızlık ve gaddarlık eden şu tam anlamıyla deli ve zalim adamın bile en azından bir nedeni vardı:¹⁰⁸ Derler ki elleri ve yüreği pas tutmasın diye cinayet işlemiştir. Peki neden cinayet işledi? Neden işlemesin ki? Çünkü böyle sürekli cinayetler işleyerek sonunda kenti tamamen ele geçirecek ve ardından mevkilere, yönetim gücüne ve servete sahip olacaktı, ayrıca artık kanun korkusu olmadan yaşayacak, para sıkıntısı çekmek ya da cinayetlerinin gün yüzüne çıkmasından kaygılanmak gibi bir derdi de kalmayacaktı. Demek ki Catilina bile işlediği cinayetleri sırf cinayet olsun diye işlemedi, onu mutlaka cinayet işlemeye iten bir sebebi vardı.

Omnia quae boni specie ad vitia invitant, in solo
Deo esse vera et perfecta.

12. Quid ego miser in te amavi, o furtum meum, o facinus illud meum nocturnum sexti decimi anni aetatis meae? Non enim pulchrum eras, cum furtum esses; aut vero aliquid es, ut loquar ad te? Pulchra erant poma illa quae furati sumus, quoniam creatura tua erat, pulcherrime omnium, creator omnium, Deus bone, Deus summum bonum, et bonum verum meum: pulchra erant illa poma; sed non ipsa concupivit anima mea miserabilis. Erat enim mihi meliorum copia; illa autem decerpsi tantum ut furarer. Nam decerpta projeci, epulatus inde solam iniquitatem, qua laetabar fruens. Nam et si quid illorum pomorum intravit in os meum, condimentum ibi facinus erat. Et nunc, Domine Deus meus, quaero quid me in furto delectaverit, et ecce species nulla est: non dico sicut in aequitate atque prudentia; sed neque sicut in mente hominis atque memoria et sensibus et vegetante vita; neque sicut speciosa sunt sidera et decora locis suis et terra et mare plena fetibus, qui succedunt nascendo decedentibus; non saltem ut est quaedam defectiva species et umbratica

6. BÖLÜM

İyiymiş gibi görünen ve bizi günaha sevk eden
her şeyin doğrusu ve kusursuzu Tanrı'da bulunur.

12. Ne zavallı biriymişim meğer, sende ne buldum da acaba seni sevdim ey hırsızlığım, ey benim dünyevi yaşamımın on altı yaşında o gece işlediğim suçum? Çünkü sen güzel değildin, sen hırsızlıktın. Ama sen gerçek bir varlık mısın ki, ben seninle böyle konuşuyorum? Çaldığımız armutlar güzeldi, çünkü onlar da senin tarafından yaratılmıştı, ey bütün varlıkların en güzeli, her şeyin Yaraticısı, her şeyin en iyisi Tanrım, ey benim Yüce Tanrım, ey benim en hakiki iyiliğim. Evet, o armutlar güzeldi, ama benim zavallı ruhumun arzuladığı o armutların kendisi değildi. Çünkü bende bu armutların daha iyileri vardı, hem de bol bol. Ama ben bunları sırf hırsızlık yapmak için çaldım. Çünkü onları toplar toplamaz hemen fırlatıp attım, onlarda tattığım tek şey günahım oldu, işte bunu tatmaktan büyük zevk aldım. Dudaklarıma bu meyvelerden birkaçının tadı değmişse, onlara bu tadı veren sadece günahımdı. Şimdi soruyorum ey Rab olan Tanrım, bu hırsızlıkta beni cezbeden neydi diye, ama beni cezbedici herhangi bir güzellik bulamıyorum. Adalettteki ya da bilgelikteki güzellik gibi bir güzellikten bahsetmiyorum. İnsanın zihnindeki, hafızasındaki, duygularındaki ya da diri bedenindeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum. Kendi yörüngelerindeki yıldızların ihtişamındaki ve yüceliğindeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum ya da ölenlerin yerini yeni doğanların aldığı o bereketli yeryüzündeki ya da denizlerdeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum. Kötülüğü cazip kılan o aldatici, o gölgeli güzellikten de

vitiis fallentibus.

13. Nam et superbia celsitudinem imitatur; cum tu sis unus super omnia Deus excelsus. Et ambitio quid nisi honores quaerit et gloriam; cum tu sis prae cunctis honorandus unus et gloriosus in aeternum? Et saevitia potestatum timeri vult: quis autem timendus, nisi unus Deus? Cujus potestati eripi aut subtrahi quid potest? quando, aut ubi, aut quo, vel a quo potest? Et blanditiae lascivientium amari volunt; sed neque blandius est aliquid tua charitate, nec amatur quidquam salubrius, quam illa prae cunctis formosa et luminosa veritas tua. Et curiositas affectare videtur studium scientiae; cum tu omnia summe noveris. Ignorantia quoque ipsa atque stultitia, simplicitatis et innocentiae nomine tegitur; quia te simplicius quidquam non reperitur. Quid te autem innocentius, quandoquidem opera sua malis inimica sunt? Et ignavia quasi quietem appetit: quae vero quies certa praeter Dominum? Luxuria satietatem atque abundantiam se cupit vocari: tu autem es plenitudo et indeficiens copia incorruptibilis suavitatis. Effusio liberalitatis obtendit umbram: sed bonorum omnium largitor affluentissimus tu es. Avaritia multa possidere vult; et tu possides omnia. Invidentia de excellentia litigat: quid te excellentius? Ira vindictam quaerit: te justius quis vindicat? Timor insolita et

bahsetmiyorum.

13. Kibir sadece yüceliği taklit eder, oysa sadece sen Tanrısın ve her şeyin en yücesisin. Hırs sadece onur ve şöhrat arayışı değil mi? Oysa her şeyden önce sen onurlandırılmaya layıksın ve ebedi bir şöhrete sahipsin. İktidarın doğurduğu zalimlik sadece insanların gözünü korkutmaya bakar. Oysa Tanrı'dan başka bir şeyden korku duyulur mu? Herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde, herhangi bir şekilde ya da herhangi biri Tanrı'nın iktidarından herhangi bir şey kapıp götürebilir mi? Baştan çıkarıcı tatlı sözler sadece sevilmek için söylenir. Oysa hiçbir şey senin şefkatinden daha tatlı değildir, hiçbir şey senin hakikatinden daha çok sevilmez, her şeyin en güzeli, en parlağı olan senin hakikatinden. Merak bilgiye susamışlık gibi gösterir kendisini, oysa her şeyin en üst bilgisine sahip olan sadece sensin. Cahillik ve budalalık, saflık ve masumiyet maskesine bürünür, oysa senden daha saf bir şey aramaya gerek bile yok. Dahası senden daha masum bir şey olabilir mi? Çünkü kötüler bile kendi yaptıkları işlerden ötürü zarara uğruyorlar. Tembellik huzur gibi gösterir kendisini. Ama Rab'dan başka bir yerde huzur bulunabilir mi? Taşkınlık, doyunluluk ve bolluk denmesini ister kendisine, oysa sen doyunluğun ta kendisisin ve bitmez tükenmez bir hazın ebedi hazinesisin. Savurganlık, cömertlik maskesi altına gizlenir, oysa bütün iyiliklerin en cömert dağıtıcısı sensin. Açgözlülük, birçok şeye sahip olmak ister, oysa her şeyin sahibi sensin. Kıskançlık, mükemmeliyet için savaşıyor, oysa senden daha mükemmel olan mı var? Öfke, intikam almaya çalışır, ama senin kadar adaletli intikam alan mı var? Korku,

repentina exhorrescit, rebus quae amantur adversantia, dum praecavet securitati: tibi enim quid insolitum? quid repentinum? aut quis a te separat quod diligis? aut ubi, nisi apud te, firma securitas? Tristitia rebus amissis contabescit, quibus se oblectabat cupiditas; quia ita sibi nollet, sicut tibi auferri nihil potest.

14. Ita fornicatur anima, cum avertitur abs te, et quaerit extra te ea quae pura et liquida non invenit, nisi cum redit ad te. Perverse te imitantur omnes qui longe se a te faciunt, et extollunt se adversum te. Sed etiam sic te imitando indicant creatorem te esse omnis naturae; et ideo non esse quo a te omni modo recedatur. Quid ergo in illo furto ego dilexi? et in quo Dominum meum vel vitiose atque perverse imitatus sum? An libuit facere contra legem saltem fallacia, quia potentatu non poteram, ut mancam libertatem captivus imitarer faciendo impune quod non liceret, enebrosa omnipotentiae similitudine? Ecce est ille servus fugiens Dominum suum et consecutus umbram. O putredo, o monstrum vitae, et mortis profunditas! Potuitne libere quod non licebat, non ob aliud, nisi quia non licebat?

sevdiği şeyleri tehdit eden tuhaf ve ani olaylardan ürker ve kendisini güvende hissedeceği önlemler alır, oysa senin için tuhaf bir olay mı var? Senin için hiç beklenmedik bir olay olabilir mi? Ya da kim seni sevdiklerinden ayırabilir? Ya da senden başka bir yerde insan kendisini daha güvenli hissedebilir mi? Pişmanlık, tamahkârlığını doyuran zevkleri yitirdiğinde kendisini yer bitirir, çünkü kendisinden hiçbir şey alınıp götürülsün istemez, yani sana benzemeye çalışır, ama senden hiçbir şey kapıp götürülemez.

14. Demek ki ruh senden yüz çevirdiğinde zina işler,¹⁰⁹ saf ve temiz olanı senin dışında bulmaya çalışır, oysa yüzünü yeniden sana dönmedikçe bunları asla bulamayacaktır. Yollarını senden ayıran ve seni yücelteceklerine kendilerini yücelten herkes seni kötü bir şekilde taklit etmeye çalışır. Ama bu şekilde seni taklit ederken bile senin bütün doğanın Yaratıcısı olduğunu ve sonuçta senden hiçbir şekilde kaçamayacaklarını kanıtlamış olurlar. O halde hırsızlık yaptığımda beni cezbeden neydi? Bu hırsızlığı yaparken ben Rabbimin hangi yetisini bu kadar ahlaksızca ve sapkınca taklit etmiştim? Onun yasasına karşı gelecek bir gücüm olmadığına göre, karşı geliyormuşum gibi görünmekten mi zevk almıştım? Her şeye kadirdi olduğu sanırına kapılıp cezalandırılmaktan hiç korkmadan yasağı delen ve kendisine sahte bir özgürlük yaratan bir mahkûm gibi mi davranmıştım? İşte Efendisinden kaçan ve onun yerine bir gölgenin peşine takılan bir köle! Ah, ne kokuşmuşluk! Ne ucube bir yaşam ve ne derin bir ölüm! Yasak olanı sırf yasak olduğu için yapmış olmaktan zevk almak mümkün mü?

Gratias agit Deo pro remissione
peccatorum, quodque a multis servatus sit.

15. Quid retribuam Domino, quod recolit haec memoria mea, et anima mea non metuit inde? Diligam te, Domine, et gratias agam, et confitear nomini tuo, quoniam tanta dimisisti mihi mala et nefaria opera mea. Gratiae tuae deputo et misericordiae tuae, quod peccata mea tanquam glaciem solvisti. Gratiae tuae deputo et quaecumque non feci mala: quid enim non facere potui, qui etiam gratuitum facinus amavi? Et omnia mihi dimissa esse fateor; et quae mea sponte feci mala, et quae te duce non feci. Quis est hominum qui suam cogitans infirmitatem, audet viribus suis tribuere castitatem atque innocentiam suam; ut minus amet te, quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua, qua donas peccata conversis ad te? Qui enim vocatus a te secutus est vocem tuam, et vitavit ea quae me de meipso recordantem et fatentem legit, non me derideat ab eo medico aegrum sanari, a quo sibi praestitum est ut non aegrotaret, vel potius ut minus aegrotaret: et ideo te tantumdem, imo vero amplius diligat; quia per quem me videt tantis peccatorum

7. BÖLÜM

Günahlarını bağışladığı ve başka günahlar işlemesinden alıkoyduğu için Tanrı'ya şükranlarını sunuyor.

15. Bana bahsettiği iyiliğin karşılığını Rabbime nasıl ödeyeceğim? Çünkü işlediğim günahları hatırlıyorum, ama bunlar artık benim ruhumu hiç korkutmuyor. Seni seveceğim ya Rab, sana şükredeceğim ve adını yücelteceğim, çünkü onca günahımı ve onca ahlaksızlığımı affettin. Biliyorum ki iyiliğinle ve bağışlayıcılığınla günahlarımı buzları eritir gibi erittin. Biliyorum ki işlemediğim günahlardan da senin iyiliğinle kurtuldum. Çünkü yok yere suç işlemeyi seven biri olarak kim bilir ben neler yapmazdım? Bağışladığın bütün günahlarım için tövbe ediyorum; hem isteyerek işlediklerim hem de senin sayende işlemediklerim için. İnsan kendi acizliğinin farkındaysa, haddini aşp da namuslu ve masum olmasını kendi çabalarına bağlayabilir mi ve böylece seni daha az sevebilmesi için kendisine bir bahane yaratabilir mi? San-ki senin bağışlayıcılığın, yani tövbe edip sana dönenlerin günahlarını affettiğin bağışlayıcılığın kendisinin pek ihtiyacı yokmuş gibi. Senin çağrına sadık kalmış ve senin sesine kulak kabartıp buraya kaydettiğim ve okunmasını istediğim günahlarımdan hayatı boyunca kaçınmış bir insan sakın beni alaya alayıp da, kendisini hastalıktan ya da en azından benimki gibi ağır bir hastalıktan korumuş olan o Hekimin beni de tedavi etmiş olmasına gülmesin. Sana olan sevgisi azalmasın, tersine daha da çoğalsın; ve beni harap eden büyük günahlarımdan Onun sayesinde kurtulduğumu,

meorum languoribus exui, per eum se videt
tantis peccatorum languoribus non implicari.

CAPUT VIII

Amavit in furto consortium simul peccantium.

16. Quem fructum habui miser aliquando in iis quae
nunc recolens erubesco, maxime in illo furto in quo
ipsum furtum amavi? Nihil aliud; cum et ipsum esset
nihil, et eo ipso ego miserior. Et tamen solus id non
fecissem, sic recordor animum tunc meum; solus
omnino id non fecissem. Ergo amavi ibi etiam
consortium reorum cum quibus id feci? Non ergo nihil
aliud quam furtum amavi; imo vero nihil aliud, quia et
illud nihil est. Quid est revera? Quis est qui doceat me,
nisi qui illuminat cor meum et discernit umbras ejus?
Quid est quod mihi venit in mentem quaerere, et
discutere, et considerare? Quia si tunc amarem poma
illa quae furatus sum, et eis frui cuperem, possem etiam
solus, si satis esset committere illam iniquitatem, qua
pervenirem ad voluptatem meam; nec confricatione
consciorum animorum accenderem pruritum
cupiditatis meae. Sed quoniam in illis pomis voluptas
mihi non erat, ea erat in ipso facinore, quam faciebat
consortium simul peccantium.

kendisinin de bu tür büyük günahların yol açacağı harabiyetten Onun sayesinde korunduğunu anlasın.

8. BÖLÜM

Hırsızlık yaparken günahkârlarla birlik olmayı sevdi.

16. Şimdi hatırlamaktan utandığım o günahlar ben biçareye ne kazandırmış olabilir,¹¹⁰ özellikle sırf hırsızlıktan hoşlandığım için yaptığım hırsızlık? Hiçbir şey. Zaten hırsızlığın başlı başına bir hiç olduğu düşünülürse, demek ki ben daha da zavallıydım. Ama o zamanki hislerimi hatırlıyorum da, tek başıma olmuş olsaydım asla hırsızlık yapamazdım diye düşünüyorum. O halde benim hoşlandığım şey bu suçları işlediğimiz o çeteyle birlikte olmak mıydı? Eğer öyleyse o zaman sırf hırsızlığı sevdim diyemem. Ama ne fark eder, birlikte olmaktan hoşlanmak da koca bir hiç. Peki *hiç olmayan* neydi o zaman? Bunu bana senden başka kim öğretebilir, yüreğime ışık tutan ve sislerini dağıtan senden başka? Zihnimi bu soruyu sormaya kışkırtan, bu soruyla karşılaştırıp bu soru üzerine düşünmemi sağlayan başka ne olabilir? Çünkü derdim sırf çaldığım meyveler olsaydı ve sırf onları yemek isteseydim, zaten tek başıma da bunu yapabilirdim, eğer o suçu işlemek benim zevkimi tatmin etmeye yeterli olsaydı. Birlikte olduğum arkadaşlarımdan bendeki bu arzuyu ateşlemesine gerek kalmazdı. Ama o meyvelerde benim zevkime hitap eden bir şey yoktu, benim zevkime hitap eden şey günahkârlar çetesiyle birlikte işlemiş olduğum suçun kendisiydi.

Contagiosa res sodales mali.

17. Quid erat ille affectus animi? Certe enim plane turpis erat nimis; et vae mihi erat qui habebam illum. Sed tamen quid erat? Delicta quis intelligit? Risus erat, quasi titillato corde, quod fallebamus eos qui haec a nobis fieri non putabant, et vehementer nolebant. Cur ergo eo me delectabat, quod id non faciebam solus? An quia etiam nemo facile solus ridet? Nemo quidem facile; sed tamen etiam solos et singulos homines, cum alius nemo praesens est, vincit risus aliquando, si aliquid nimie ridiculum, vel sensibus occurrit, vel animo. At ego illud solus non facerem, non facerem omnino solus. Ecce est coram te, Deus meus, viva recordatio animae meae. Solus non facerem furtum illud, in quo me non libebat id quod furabar, sed quia furabar: quod me solum facere prorsus non liberet nec facerem. O nimis inimica amicitia, seductio mentis investigabilis, ex ludo et joco nocendi aviditas, et alieni damni appetitus; nulla lucri mei, nulla ulciscendi libidine; sed cum dicitur: Eamus, faciamus; et pudet non esse impudentem.

9. BÖLÜM

Kötü arkadaşlık bulaşıcı bir hastalıktır.

17. O zamanki ruh halimi nasıl açıklayabilim? Kesinlikle rezaletti ve böyle bir hale düştüğüm için yazıklar olsun bana. Ama yine de nasıldı? Bir insan zaaflarını anlayabilir mi?¹¹¹ Yaptığımız her şeye gülmekten kırılıyorduk, çünkü ne yaptığımızı bir türlü çözemeyen ve bize sert bir şekilde çıkan ev sahiplerini aldatmak sanki yüreğimizi gıcıkliyordu. Ama niçin ben yalnız başıma asla yapmayacağım şeyleri yapmaktan hoşlanıyordum? Bunun nedeni kendi başıma olsam öyle içten gelerek gülemeyecek olmam mıydı? Sahiden de hiç kimse kendi başına böyle içten gelerek gülemez. Yine de öyle durumlar olur ki, insan kendi kendine, yanında hiç kimse olmadığı halde, gülme krizine tutulabilir, özellikle çok komik bir şey gördüğünde ya da işittiğinde ya da düşündüğünde. Hayır, bana kalsa tek başıma bu suçu işlemezdim, asla tek başıma bu suçu işlemezdim. İşte kalbimi sana olduğu gibi açıyorum Tanrım, çünkü her şey hafızamda capcanlı. Yalnız başıma ben hırsızlık yapmazdım, çünkü çaldığım şeyde bana cazip gelen bir şey yoktu, sadece çalmaktan hoşlanıyordum. Tek başıma olsam çalmaktan zevk almayacağımdan çalmazdım. Ah bu ne düşmanca bir arkadaşlık, zihnin kelimelerle açıklanamayacak baştan çıkarıcılığı, oyun ya da şaka kabilinden zarar vermeye duyulan hırs, başkasının kaybindan duyulan açlık. Hiçbir kişisel çıkar yok, intikam duygusu hiç yok. Ama *haydi gidelim, yapaalım* dediklerinde, utanç duymaktan utanıyoruz.

CAPUT X

In Deo omne bonum.

18. Quis exaperit istam tortuosissimam et implicatissimam nodositatem? Foeda est; nolo in eam intendere, nolo eam videre. Te volo, justitia et innocentia, pulchra et decora honestis luminibus, et insatiabili satietate. Quies est apud te valde, et vita imperturbabilis. Qui intrat in te, intrat in gaudium Domini sui; et non timebit, et habebit se optime in optimo. Defluxi abs te ego, et erravi, Deus meus, nimis devius a stabilitate tua in adolescentia, et factus sum mihi regio egestatis.

Bütün iyilikler Tanrı'dadır.

18. Bu birbirinin içine geçmiş karmakarışık düğümü kim çözecek? Ne iğrençlik! Ben artık bunları düşünmek istemiyorum, bunları görmek istemiyorum. Seni istiyorum ey Adalet, Masumiyet, iffetli bakan gözleri kamaştıran Güzellik ve Işık; senin doyunluğun ne doyumsuz. Sende sonsuz bir huzur var, sende dingin bir yaşam var. Senin krallığına giren insan Rabbinin sevincine kavuşur;¹¹² hiçbir şeyden korkmaz, mükemmel olanda mükemmelleşir. Gençliğimde senden uzaklaşmıştım Tanrım ve senin kımıldamaz durağanlığından başka yollara sapıp yolumu kaybetmiştim ve kendi kendimi çöle döndürmüştüm.

LIBER TERTIUS

CAPUT PRIMUM

Amore quem venabatur capitur.

1. Veni Carthaginem, et circumstrepebat me undique sartago flagitiosorum amorum. Nondum amabam et amare amabam et secretiore indigentia oderam me minus indigentem. Quaerebam quid amarem, amans amare, et oderam securitatem et viam sine muscipulis, quoniam fames mihi erat intus ab interiore cibo, te ipso, deus meus, et ea fame non esuriebam, sed eram sine desiderio alimentorum incorruptibilium, non quia plenus eis eram, sed quo inanior, fastidiosior. Et ideo non bene valebat anima mea et ulcerosa proiciebat se foras, miserabiliter scalpi avida contactu sensibilibum. Sed si non haberent animam, non utique amarentur. Amare et amari dulce mihi erat magis, si et amantis corpore fruerer. Venam igitur amicitiae coinquinabam sordibus concupiscentiae candoremque eius obnubilabam de tartaro libidinis, et tamen foedus atque inhonestus, elegans et urbanus esse gestiebam abundanti vanitate. Rui etiam in amorem,

3. KİTAP

1. BÖLÜM

Aşkı yakalayayım derken, aşka yakalanıyor.

1. Kartaca'ya geldim ve yasak aşklarla kaynayan kazanın tam ortasına düştüm. Şimdiye kadar aşkı hiç tatmamıştım, ama âşık olmaya âşıktım.¹¹³ Aşka duyduğum gizli özlem, bu özlemi daha yoğun hissetmediğim için kendimden nefret etmeme neden oluyordu. Etrafıma bakıp âşık olacağım bir nesne arıyordum, âşık olmaya duyduğum aşkla güvende olmaktan ve tuzaksız yollardan nefret ediyordum.¹¹⁴ İçsel bir açlık içindeydim, ama içimi doyuracak bir besinden yoksundum, yani senden yoksundum Tanrım. Ama ben sana aç olduğumu hissedemiyordum. Çünkü henüz kokuşmamış besinlere karşı bir açlık duymuyordum. Bu tür besinlere doymuş olmamdan kaynaklanmıyordu tabii bu duygum, tersine bunlara açlık hissettikçe bana daha da lezzetsiz gelmelerinden kaynaklanıyordu. Bu yüzden ruhum sağlığını yitirdi, her yanını saran ülser yüzünden kendisini dışarılara attı ve duyular dünyasıyla temas edip kaşıntısını gidermenin sefil yollarını aramaya koyuldu. Ama yöneldiği şeylerin ruhu olmadığından gerçek aşkın nesnesi de olamıyorlardı.¹¹⁵ Sevmek ve sevilmek bana öyle tatlı geliyordu ki, hele sevdiğim şeyin bedenine sahip olmuşsam tadına doyamıyordum. Yani dostluk pınarını şehvani pisliklerle kirletiyordum ve onun dupduru sularını cehennemlik şehvetle karartıyordum, yine de rezilliğime ve ahlaksızlığıma aldırmadan aşırı bir kendini beğenmişlik içinde dünyanın en kibar, en beyefendi insanıymışım gibi ortalıklarda dolanıyordum.

quo cupiebam capi. Deus meus, misericordia mea, quanto felle mihi suavitatem illam et quam bonus aspersisti, quia et amatus sum et perveni occulte ad vinculum fruendi et conligabar laetus aerumnosis nexibus, ut caederer virgis ferreis ardentibus zeli et suspicionum et timorum et irarum atque rixarum.

CAPUT II.

Amavit spectacula tragica.

2. Rapiebant me spectacula theatra plena imaginibus miseriarum mearum et fomitibus ignis mei. Quid est, quod ibi homo vult dolere cum spectat luctuosa et tragica, quae tamen pati ipse nolle? Et tamen pati vult ex eis dolorem spectator et dolor ipse est voluptas eius. Quid est nisi mirabilis insania? Nam eo magis eis movetur quisque, quo minus a talibus affectibus sanus est, quamquam, cum ipse patitur, miseria, cum aliis compatitur, misericordia dici solet. Sed qualis tandem misericordia in rebus fictis et scenicis? Non enim ad subveniendum provocatur auditor, sed tantum ad dolendum invitatur et actori earum imaginum amplius favet, cum amplius dolet. Et si calamitates illae hominum vel antiquae vel falsae sic agantur, ut qui spectat non doleat, abscedit inde fastidiens et reprehendens; si autem

Sonunda kölesi olmak istediğim aşka düştüm. Ey Tanrım, ey merhametli Tanrım, sen o kadar iyisin ki, çünkü bu zevkin lezzetine öyle acı bir tat kattın ki. Evet, sevildim ve hiç farkına varmadan zevkin zincirleriyle bağlandım, can yakıcı halkalarına seve seve geçirdim boynumu ve gün geldi kıskançlığın, kuş-kuların, korkuların, öfkelerin ve kavgaların o kızgın demirden sopalarıyla dövülmeye başladım.

2. BÖLÜM

Tragedya oyunlarını seyretmekten hoşlanıyor.¹¹⁶

2. Tiyatro oyunlarına bayılıyordum. Çünkü bunlar benim sefilliğimi yansıtıyor ve ateşimi körüklüyordu. Neden insan o hüzünlü ve trajik oyunları seyredip acı çekmek ister, üstelik başına da hiç böyle olaylar gelsin istemezken? Ama bu olayları seyrederken içinin acımasını ister ve üstelik bu acıdan zevk alır. Tuhaf bir delilik değil de nedir bu? Çünkü bu sahnelerden acı çektikçe kendisindeki benzer acılar da bir türlü iyileşmez. Ama insanın kendisinin çektiği acıya dert, başkalarının acısını hissetmesine ise merhamet denir. Tiyatroda sergilenen bu hayali oyunlardaki merhamet ne tür bir merhamettir? Çünkü bu oyunlarda seyircinin yardıma koşması beklenmez, sadece acı çekmesi beklenir ve ne kadar çok acı çekilirse, hayali oyundaki aktör o kadar çok alkışlanır. Bu insanlık dramı ister tarihsel bir olaya, isterse efsanelere dayanmış olsun, seyircinin acı çekmeyeceği kadar kötü oynanırsa, o zaman insanlar tiyatroyu canları sıkkın bir halde eleştirerek terk eder. Ama oynanan oyun seyirciye acı vermişse, insanlar mutlu

doleat, manet intentus et gaudens lacrimat.

3. Ergo amantur et dolores. Certe omnis homo gaudere vult. An cum miserum esse neminem libeat, libet tamen esse misericordem, quod quia non sine dolore est, hac una causa amantur dolores? Et hoc de illa vena amicitiae est. Sed quo vadit? Quo fluit? Ut quid decurrit in torrentem picis bullientis, aestus immanes taetrarum libidinum, in quos ipsa mutatur et vertitur per nutum proprium de caelesti serenitate detorta atque deiecta? Repudietur ergo misericordia? Nequaquam. Ergo amentur dolores aliquando. Sed cave immunditiam, anima mea, sub tutore deo meo, deo patrum nostrorum et laudabili et superexaltato in omnia saecula, cave immunditiam. Neque enim nunc non misereor, sed tunc in theatris congaudebam amantibus, cum sese fruebantur per flagitia, quamvis haec imaginarie gererent in ludo spectaculi, cum autem sese amittebant, quasi misericors contristabar; et utrumque delectabat tamen. Nunc vero magis misereor gaudentem in flagitio quam velut dura perpassum detrimento perniciosae voluptatis et amissione miserae felicitatis. Haec certe verior misericordia, sed non in ea delectat dolor. Nam etsi

mesut, oyunun sonuna kadar tiyatroda kalır ve ağlar.

3. Bu durum şunu gösteriyor ki, biz acıları da seviyoruz. Gerçi her insanın mutlu olmak istediğinden de kuşkumuz yok bu arada. Ama hiçbirimiz acınacak duruma düşmek istemezken yine de başkalarına acımdan hoşlanmamız, bizim acı çekmeden acı duyamayacağımızdan kaynaklanıyor da biz acıları sırf bu yüzden mi seviyoruz? Eğer böyleyse bu bizdeki dostluk pınarından kaynaklanıyor.¹¹⁷ Ama bu pınarın suları nereye akıyor? Bu pınar nereden doğuyor? Niçin zift kaynayan akıntıya, o iğrenç tutkuların vahşi ateşlerine karışıyor sonra ve bunların içinde kaybolup bile bile asıl yolunu, yani göğün berraklığını terk edip başka bir yola sapıyor? O halde merhametimizi bir kenara mı atmalıyız? Asla. Öyleyse zaman zaman acıları da sevmeliyiz. Ama dikkat et, kendini kirletmey ruhum, benim Tanrımın, atalarımızın Tanrısının ve çağlar boyunca övülecek ve yüceltilecek Tanrı'nın koruyuculuğuna sığın ve dikkat et, kendini kirletme. Bugün bile acıma duygumu yitirmiş değilim, ama o yaşlarda o oyunlardaki sevgililer ahlaksızca birbirlerinden zevk aldıklarında onların hazlarını paylaşıyordum, sahnelenen gösterideki hareketlerin hayali olduğunu bildiğim halde. Dahası, birbirlerini kaybettiklerinde onları acıyarak seyrediyor ve üzüntülerini paylaşıyordum. Ama hem sevincim hem de üzüntüm bana aynı şekilde haz veriyordu. Oysa bugün ahlaksızlığından zevk duyan insana, iğrenç zevkenden yoksun kaldığı ya da acınası mutluluğunu kaybettiği için kendisini çetin sınavlardan geçiyormuş sanan insandan daha çok acıyorum. İşte gerçek acıma duygusu bu, çünkü insana zevk veren bir yanı yok. Zavallılığından ötürü

approbatur officio caritatis qui dolet miserum, mallet tamen utique non esse quod doleret, qui germanitus misericors est. Si enim est malivola benivolentia, quod fieri non potest, potest et ille, qui veraciter sinceriterque miseretur, cupere esse miseros, ut misereatur. Nonnullus itaque dolor approbandus, nullus amandus est. Hoc enim tu, domine deus, qui animas amas, longe alteque purius quam nos et incorruptibilius misereris, quod nullo dolore sauciaris. Et ad haec quis idoneus?

4. At ego tunc miser dolere amabam et quaerebam, ut esset quod dolerem, quando mihi in aerumna aliena et falsa et saltatoria ea magis placebat actio histrionis meque alliciebat vehementius, qua mihi lacrimae excutiebantur. Quid autem mirum, cum infelix pecus aberrans a grege tuo et impatiens custodiae tuae turpi scabie foedarer? Et inde erant dolorum amores, non quibus altius penetrarer – non enim amabam talia perpeti, qualia spectare – sed quibus auditis et fictis tamquam in superficie raderer: quos tamen quasi ungues scalpentium fervidus tumor et tabes et sanies horrida consequebatur. Talis vita mea numquid vita erat, deus meus?

acı çeken bir insana bizdeki şefkat hissiyle acıma duyuyorsak da, gerçekten bütün gönlüyle acıma hissi duyan bir insan şefkat hissini bahane olarak kullanmamalı. Çünkü iyi niyetin arkasında kötü niyet varsa, yani imkânsız olan olabiliyorsa, o zaman gerçekten ve bütün samimiyetiyle acıma hissi duyan bir insanın başkalarının acı çekmesini istemesi gerekir ki kendisi bunlara acıyabilsin. Bu nedenle bazı acılara şefkat gösterilebilir, ama hiçbir acıdan zevk alınmaz. Oysa senin, ey Rab olan Tanrım, senin ruhlarımıza duyduğun acıma bizim acıma hissimizden o kadar farklı ki, o kadar saf ki, o kadar katışıksız ki, çünkü hiçbir acı seni yaralamıyor. Böyle bir yeti başka kimde var?¹¹⁸

4. Ama o yıllarda zavallı bir insan olduğumdan acı duymayı seviyordum ve canımı yakacak şeyler aranıyordum. Bu yüzden sahnedeki aktörün, başkalarının yaşadığı hayali felaketleri canlandırması benim öyle hoşuma gidiyordu, beni öyle derinden etkiliyordu ki, gözlerimden sel gibi yaşlar boşalıyordu. Senin çobanlığına katlanamayıp süründen ayrılmış ve kendisini yollara vurmuş biçare bir koyunun o iğrenç uyuz illetine tutulmuş olmasında tuhaf olan ne var?¹¹⁹ Zaten bu yüzden acılardan büyük zevk alıyordum, ama yüreğimi delip geçecek türdekilerden değil. Çünkü tiyatrodaki seyrettiğim gibi acılar yaşamak istemiyordum, sadece derimi sıyrıp geçen acılı öyküler, hayali masallar dinlemek istiyordum. Ama tırnaklarımla kaşıdıkça, derim daha fazla alev alıyordu sanki, kabarıyor, şişiyor ve pis kokulu irinler akıyordu her yanından. Böyle bir yaşama gerçek bir yaşam denebilir miydi ey Tanrım?

CAPUT III.

In schola rhetoris ab eversorum
factis abhorrebat.

5. Et circumvolabat super me fidelis a longe misericordia tua. In quantas iniquitates distabui, et sacrilegam curiositatem secutus sum, ut deserentem te deduceret me ad ima infida et circumventoria obsequia daemoniorum, quibus immolabam facta mea mala, et in omnibus flagellabas me! Ausus sum etiam in celebritate sollemnitatum tuarum intra parietes ecclesiae tuae concupiscere et agere negotium procurandi fructus mortis: unde me verberasti gravibus poenis, sed nihil ad culpam meam, o tu praegrandis misericordia mea, deus meus, refugium meum a terribilibus nocentibus, in quibus vagatus sum praefidenti collo ad longe recedendum a te, amans vias meas et non tuas, amans fugitivam libertatem.

6. Habebant et illa studia, quae honesta vocabantur, ductum suum intuentem fora litigiosa, ut excellerem in eis, hoc laudabilior, quo fraudulentior. Tanta est caecitas hominum de caecitate etiam gloriantium. Et maior iam eram in schola rhetoris et gaudebam superbe et tumebam typho, quamquam longe sedatior, domine, tu scis, et remotus omnino ab eversionibus,

3. BÖLÜM

Hitabet okulunda Bozguncuların¹²⁰ yaptıklarından
dehşete kapılıyor.

5. Yaşantım böyle akıp giderken senin bağışlayıcılığın çok uzaklardan bana kol kanat geriyordu. Dalalet içine düşmüş, kendimi harcamıştım, haram bir meraka kapılmıştım. Seni terk edince inançsızlığın diplerine sürüklendim ve şeytanların kölesi olup maskaraya döndüm. İşlediğim günahları onlara kurban olarak sundum ve bütün yaptıklarımın cezasını senin kırbacını yiyerek ödedim. Hatta haddimi öyle aştım ki, senin için düzenlenen kutsal ayinler sırasında senin kilisenin dört duvarı arasında bile arzularımı bastıramadım ve ölüm meyvesini dereceğimi bile bile günaha girdim. Bu yüzden senin tarafından kırbaçlanarak ağır bir şekilde cezalandırıldım. Ama işlediğim suçun yanında bu cezalar çok hafif kalır ey Tanrım, ey yüce bağışlayıcı, korkunç tehlikelerle dolu yollardan kaçıp sığındığım tek korunağım. Başiboş dolanıyordum bu yollarda, başım dimdikti¹²¹ ve senden gitgide uzaklaşıyordum. Senin yolunu değil kendi yolumu seviyordum, bir firarinin özgürlüğünü seviyordum.

6. Özgür sanatlar denen o dersler¹²² benim mahkemelerde avukatlık yapmama yönelikti. Bu derslerle ayrıcalıklı bir yer edinecektim, yani insanları ne kadar kandırırsam o kadar büyük övgü kazanacaktım. İnsan ne kör bir varlık ki körlüğüyle bile gururlanabiliyor. Hitabet okulunda üstün bir konumdaydım ve bu başarımdan ötürü böbürleniyor, kurum kurum kurumlaniyordum. Ama ya Rab, biliyorsun yine de çok

quas faciebant eversores – hoc enim nomen scaevum et diabolicum velut insigne urbanitatis est – inter quos vivebam pudore impudenti, quia talis non eram: et cum eis eram et amicitiiis eorum delectabar aliquando, a quorum semper factis abhorrebam, hoc est ab eversionibus, quibus proterve insectabantur ignotorum verecundiam, quam proturbarent gratis inludendo atque inde pascendo malivolas laetitias suas. Nihil est illo actu similis actibus daemoniorum. Quid itaque verius quam eversores vocarentur, eversi plane prius ipsi atque perversi deridentibus eos et seducuntibus fallacibus occulte spiritibus in eo ipso, quod alios inridere amant et fallere?

CAPUT IV.

Hortensius Ciceronis excitavit illum
ad ardorem philosophiae.

7. Inter hos ego imbecilla tunc aetate discebam libros eloquentiae, in qua eminere cupiebam fine damnabili et ventoso per gaudia vanitatis humanae, et usitato iam discendi ordine perveneram in librum cuiusdam Ciceronis, cuius linguam fere omnes mirantur, pectus non ita. Sed liber ille ipsius exhortationem continet ad philosophiam et vocatur Hortensius.

usluydum ve ortalığı birbirine katan o *Bozguncuların* yaptıklarının hiçbirini yapmıyordum. Kendilerine uygun gördükleri bu uğursuz, bu şeytani ad, onların kentli züppelikleriyle ne de güzel uyuyor. Yine de onların arasındayken, onlardan biri olmadığım için tuhaf bir utanç duyuyordum. Onlarla birlikte yatıp kalkıyordum, arkadaşlıklarından zevk aldığım zamanlar bile oluyordu. Gerçi davranışları hep beni ürkütüyordu. Sınıfa yeni gelen utangaç ve acemi çaylaklara yüz­süzce kancayı takıyorlar, onlarla dalgalarını geçip eğlenerek kötü niyetlerini besliyorlardı. Yaptıkları ancak bir şeytanın yapabileceği şeylerdi. Bu yüzden *Bozguncular* kadar onlara yakışan başka bir ad olabilir mi? Çünkü her şeyden önce kendileri bozuktu bu insanların, başkalarını alaya alıp kandırmaya çalışırken aslında kendilerini alaya alan ve kendilerini baştan çıkaran kötü ruhların maskarası olmuş, yoldan çıkarılmışlardı.

4. BÖLÜM

Cicero'nun *Hortensius* adlı eseri ruhunu felsefe ateşine salıyor.

7. İşte en hassas yaşımda¹²³ böyle bir arkadaş çevresinde hitabet kitaplarını hatmetmekle meşguldüm. Amacım hep birinci olmaktı, insanoğlunun beyhudeliğinden doğan boş bir hevesle lanetlenesi ve gelip geçici bir amaca hizmet edecektim. Derslerimiz belli bir müfredat programına göre işlenirken bir gün o malum Cicero'nun bir kitabıyla tanıştım. Bu kitabın yüreği değil, ama dili hepimizi büyüledi.¹²⁴ İçerik açısından felsefeye çağrı niteliği taşıyan bu kitabın adı *Hortensius*'tu. İşte bu

Ille vero liber mutavit affectum meum et ad te ipsum, domine, mutavit preces meas et vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes et immortalitatem sapientiae concupiscebam aestu cordis incredibili et surgere coeperam, ut ad te redirem. Non enim ad acuendam linguam, quod videbar emere maternis mercedibus, cum agerem annum aetatis undevicensimum iam defuncto patre ante biennium, non ergo ad acuendam linguam referebam illum librum neque mihi locutionem, sed quod loquebatur persuaserat.

8. Quomodo ardebam, deus meus, quomodo ardebam revolare a terrenis ad te, et nesciebam quid ageres mecum! Apud te est enim sapientia. Amor autem sapientiae nomen graecum habet philosophiam, quo me accendebant illae litterae. Sunt qui seducant per philosophiam magno et blando et honesto nomine colorantes et fucantes errores suos, et prope omnes, qui ex illis et supra temporibus tales erant, notantur in eo libro et demonstrantur, et manifestatur ibi salutifera illa admonitio spiritus tui per servum tuum bonum et pium: *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem seductionem secundum traditionem hominum, secundum elementa huius mundi et non secundum Christum, quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Et ego illo tempore, scis tu, lumen cordis mei, quoniam nondum mihi haec apostolica nota erant, hoc tamen

kitap yaşama bakış açımı değiştirdi¹²⁵ ya Rab, dualarımı sana yöneltti, dileklerimi, hedeflerimi başkalaştırdı. O boş umutlarımın hepsi birden sönüverdi, yüreğimde hissettiğim mucizevi bir ateş sayesinde sonsuz bilgelik aşkıyla doldum ve yeniden sana dönmek için yavaş yavaş doğrulmaya başladım.¹²⁶ Çünkü annemin parasıyla satın aldığım bu kitabı dilimi geliştirmek için okumadım. O sıralar on dokuz yaşındaydım ve babam öleli iki yıl olmuştu.¹²⁷ Her neyse, bu kitabı dilimi geliştirmek ya da üslup edinmek için okumadım. Bu kitaptan etkilendim, çünkü içinde yazılanlar beni ikna etmişti.

8. Nasıl yanıp tutuşuyordum Tanrım, bu dünyadan kanatlanıp sana yeniden uçmak için nasıl yanıp tutuşuyordum, benim hakkımda ne düşündüğünle ilgili en ufak bir bilgim olmadığı halde. Çünkü senin bilgin asıl bilgeliktir. Yunancada felsefe kelimesinin karşılığı bilgelik aşkıdır, işte bu kitabın ruhumda yaktığı ateş bilgelik aşkıydı. İnsanın gözünü boyamak için felsefeyi bir araç olarak kullananlar var, yanılgılarına renk katmak ve bahane uydurmak için felsefenin yüce adını suistimal ediyor, tılsımını ve şerefini iki paralık ediyorlar. İşte bu kitapta Cicero'nun zamanında ya da daha önce yaşamış bu tür sözde felsefecilerden bahsediliyor, hakiki renklerine işaret ediliyor ve senin en iyi ve en sadık kullarından Paulus'un sözlerinde hayat bulan o şifalı öğüdün ne kadar doğru olduğu bize gösteriliyor: *Dikkat edin! Kimse sizi felsefeyle ve insan yaşantısının boş hayalleriyle, Mesih'in ilkelerine göre değil de dünyevi ilkelere göre kandırmaya çalışmasın. Çünkü sen o ulu heybetinle Mesih'te bedenlendin.*¹²⁸ Ama o zamanlar, sen de çok iyi biliyorsun ki, ey Kalbimin Nuru, ben bu havarinin sözlerinden

solo delectabar in illa exhortatione, quod non illam aut illam sectam, sed ipsam quaecumque esset sapientiam ut diligerem et quaererem et assequerem et tenerem atque amplexarem fortiter, excitabar sermone illo et accendebar et ardebam, et hoc solum me in tanta flagrantia refrangebat, quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuam, domine, hoc nomen salvatoris mei, filii tui, in ipso adhuc lacte matris tenerum cor meum pie biberat et alte retinebat, et quidquid sine hoc nomine fuisset quamvis litteratum et expolitum et veridicum non me totum rapiebat.

CAPUT V.

Fastidiit sacras litteras propter simplicitatem stili.

9. Itaque institui animum intendere in scripturas sanctas et videre, quales essent. Et ecce video rem non compertam superbis neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam et velatam mysteriis, et non eram ego talis, ut intrare in eam possem aut inclinare cervicem ad eius gressus. Non enim sicut modo loquor, ita sensi, cum attendi ad illam scripturam, sed visa est mihi indigna, quam Tullianae dignitati compararem. Tumor enim meus refugiebat

bihaberdim. Cicero'nun kitabında beni asıl cezbeden, şu ya da bu felsefe okuluna bağlanmamamızı, ne olursa olsun sadece bilgeliği sevmemizi, onu aramamızı, onun peşine düşmemizi, onu yakalamamızı ve ona sıkı sıkı sarılmamızı öğütleyen ifadelerdi. İşte beni heyecanlandıran, alev alev yakan bu ifadelerdi. Ama bu ifadelere yüreğimi yeniden yangın yerine döndürecek şekilde bağlanmamamın tek nedeni satırlarında Mesih adının geçmiyor olmasıydı.¹²⁹ Çünkü senin merhame-tin sayesinde bu adı, senin oğlunun ve benim kurtarıcımın adını minicik yüreğim daha annemden süt emerken kana kana içmişti ve bu adı derinlerine işlemişti. Bu adı taşımayan bir eser ne kadar edebi olursa olsun, ne kadar süslü bir üslupla yazılmış olursa olsun ve ne kadar doğru olursa olsun, benim ruhumu derinden fethetmeyi başaramazdı.

5. BÖLÜM

Yavan üslubu yüzünden Kutsal Kitabı sıkıcı buluyor.

9. İşte böylece Kutsal Kitabı okumaya ve onun ne tür kitap olduğunu anlamaya karar verdim. Şimdi çok iyi biliyorum ki, o satırlarda kibirlilerin kavrayamayacağı ve çocukların göremeyeceği bir şeyler var. Başlangıçta sıradan, ama git-tikçe yüceleşen bir üslubu var ve sırlarla örülü. Ben bunlara nüfuz edebilecek, başımı öne eğip adımlarının peşine düşebilecek bir adam değildim ki. Ama şu an hatırlıyorum da bu Kitabı ilk okuduğumda hiç de böyle düşünmüyordum. Tullius'un¹³⁰ muhteşem üslubuyla karşılaştırdığımda, bu Kitap o kadar yavan görünmüştü ki gözüme. Çünkü bende ki kibir bu

modum eius et acies mea non penetrabat interiora eius. Verum autem illa erat, quae cresceret cum parvulis, sed ego dedignabar esse parvulus et turgidus fastu mihi grandis videbar.

CAPUT VI.

A Manichaeis quomodo captus.

10. Itaque incidi in homines superbe delirantes, carnales nimis et loquaces, in quorum ore laquei diaboli et viscum confectum commixtione syllabarum nominis tui et domini Iesu Christi et paracleti consolatoris nostri spiritus sancti. Haec nomina non recedebant de ore eorum, sed tenuis sono et strepitu linguae; ceterum cor inane veri. Et dicebant: «Veritas et veritas» et multum eam dicebant mihi, et nusquam erat in eis, sed falsa loquebantur non de te tantum, qui vere veritas es, sed etiam de istis elementis huius mundi, creatura tua, de quibus etiam vera dicentes philosophos transgredi debui prae amore tuo, mi pater summe bone, pulchritudo pulchrorum omnium. O veritas, veritas, quam intime etiam tum medullae animi mei suspirabant tibi, cum te illi sonarent mihi frequenter et multipliciter voce sola et libris multis et ingentibus! Et illa erant fercula, in

Kitabın tevazusunu kabullenecek gibi değildi, aklım satırlarının derinliğine nüfuz etmiyordu. Şu bir gerçek ki, bu Kitap küçük çocuklarla büyüyüp boy atacak şekilde yazılmıştı, ama ben küçük bir çocuk olmaktan nefret ediyordum, kendini beğenmişliğin doruklarında olduğumdan, kendimi büyük bir adam sanıyordum.

6. BÖLÜM

Manicilerin tuzağına düşüyor.¹³¹

10. İşte bu yüzden gördükleri sanrılarla övünen, şehvet buldalası bir yığın gevezenin arasına düştüm. Dillerinde şeytani tuzaklar vardı bu adamların ve bir de senin adının, Rabbimiz İsa Mesih'in adının ve Şefaatchi,¹³² Avutucu Kutsal Ruh'un¹³³ adının hecelerini karman çorman edip hazırladıkları ökse macunu.¹³⁴ Bu adlar onların dudaklarından hiç eksik olmuyordu, ama sadece ağızdan paldır güldür çıkan bir ses olarak; yoksa yüreklerinde hakikatten eser yoktu. Oysa hiç durmadan "Hakikat, Hakikat" diyorlardı ve bana bu konuda pek çok telkinde bulunuyorlardı, ama onların hiçbir yerinde hakikat yoktu.¹³⁵ Ne seninle, yani asıl hakikat olan seninle ilgili söyledikleri doğruydu, ne de senin yarattığın bu dünyayı meydana getiren ilk ilkelerle ilgili. Ama gerçek şu ki, sana olan aşkım uğruna, ey en yüce iyi olan Baba, ey bütün güzelliklerin güzelliği,¹³⁶ bana bu konularda doğruları söylemiş olan felsefecilerden bile aşkım uğruna vazgeçmiştim. Ey *Hakikat, Hakikat*, iliğime kemiğime kadar nasıl da derin derin soluyordum demek ki seni! Onlarsa tekrar tekrar ve türlü türlü şekillerde seni fısıldıyorlardı kulağıma, sadece bir sestem, cilt cilt koca kitaplarda okunan bir sözcükten ibaret olan seni. Sana aç olan ruhuma senin yerine

quibus mihi esurienti te inferebatur pro te sol et luna, pulchra opera tua, sed tamen opera tua, non tu, nec ipsa prima. Priora enim spiritalia opera tua quam ista corporea quamvis lucida et caelestia. At ego nec priora illa, sed te ipsam, te, veritas, in qua non est commutatio nec momenti obumbratio, esuriebam et sitiebam. Et apponebantur adhuc mihi in illis ferculis phantasmata splendida, quibus iam melius erat amare istum solem saltem istis oculis verum quam illa falsa animo decepto per oculos. Et tamen, quia te putabam, manducabam, non avide quidem, quia nec sapiebas in ore meo sicuti es – neque enim tu eras illa figmenta inania – nec nutriebar eis, sed exhauriebar magis. Cibus in somnis simillimus est cibus vigilantium, quo tamen dormientes non aluntur: dormiunt enim. At illa nec similia erant ullo modo tibi, sicut nunc mihi locuta es, quia illa erant corporalia phantasmata, falsa corpora, quibus certiora sunt vera corpora ista, quae videmus visu carneo, sive caelestia sive terrestria: cum pecudibus et volatilibus videmus haec, et certiora sunt, quam cum imaginamur ea. Et rursus certius imaginamur ea quam ex eis suspicamur alia grandiora et infinita, quae omnino nulla sunt.

güneşi ve ayı tepsiye koyup getiriyorlardı,¹³⁷ yani senin o güzel eserlerini. Ama bunlar yalnızca senin eserlerindi, sen değildin, üstelik bunlar senin ilk eserlerin de değildi.¹³⁸ Çünkü maddi âlemin ne kadar ıslıl ıslıl, ne kadar semavi olsa da, senin ruhani âlemin ondan önce gelir. Ama benim açlığım ve susuzluğum senin önce yarattığın bu âleme de değildi, ben sadece sana aç ve susuzdum, sana, yani *hiçbir değişimin ve anlık gölgelenmelerin olmadığı* hakikate.¹³⁹ Ama onlar bana göz kamaştırıcı hayali görüntüler sundular,¹⁴⁰ ben de bu görüntüleri sen sanıp yuttum. Aslında gözlerimin aklımı çelmesine neden olan o boş hayaller yerine güneşi sevmiş olsaydım daha doğru olurdu, çünkü en azından onu gözlerimle apaçık görebiliyordum. Ama ben onların bana sunduklarını sen sanıp yuttum, yine de öyle pek iştahla değil. Çünkü o zaman ağızımda bıraktığın tat şimdikine hiç benzemiyordu –nasıl bıraksın, senin o yapmacık şeylerle hiç alakan yoktu ki– işte bu yüzden bu hayallerle doymadım, tersine daha fazla acıttım. Rüyalaradaki yiyecekler uyanıkken yediğimiz yiyeceklerin aynısıdır, ama uykudaki insanlar bunlarla doymaz, çünkü uyumaktadırlar. Bu yüzden şimdi benimle konuştuğun için biliyorum ki, o hayallerin seninle uzaktan yakından alakaları yoktu. Çünkü o hayaller somut birer görüntüydü, sahte cisimlerdi. Görme yeteneğimiz sayesinde gerek gökyüzünde gerekse yeryüzünde gördüğümüz gerçek cisimler onlardan daha kesindir. Bu gerçek cisimleri biz insanlar da görürüz, vahşi hayvanlar da görür, kuşlar da. Bu cisimler bizim hayalimizde canlandırdığımız görüntülerinden daha kesindir. Ama bu görüntüleri, gerçekte hiç var olmayan ve bu görüntülerden daha büyükve sınırsız olan başka görüntülere göre¹⁴¹ daha kesin

Qualibus ego tunc pascebar inanibus et non pascebar. At tu, amor meus, in quem deficio, ut fortis sim, nec ista corpora es, quae videmus quamquam in caelo, nec ea, quae non videmus ibi, quia tu ista condidisti nec in summis tuis conditionibus habes. Quanto ergo longe es a phantasmatis illis meis, phantasmatis corporum, quae omnino non sunt! Quibus certiores sunt phantasiae corporum eorum, quae sunt, et eis certiora corpora, quae tamen non es. Sed nec anima es, quae vita est corporum – ideo melior vita corporum certiorque quam corpora – sed tu vita es animarum, vita vitarum, vivens te ipsa et non mutaris, vita animae meae.

11. Ubi ergo mihi tunc eras et quam longe? Et longe peregrinabar abs te exclusus et a siliquis porcorum, quos de siliquis pascebam. Quanto enim meliores grammaticorum et poetarum fabellae quam illa decipula! Nam versus et carmen et Medea volans utiliores certe quam quinque elementa varie fucata propter quinque antra tenebrarum, quae omnino nulla sunt et occidunt credentem. Nam versum et carmen etiam ad vera pulmenta transfero; volantem autem Medeam etsi cantabam, non adserebam, etsi cantari audiebam, non credebam: illa autem credidi. Vae, vae! Quibus gradibus

bir şekilde hayal ederiz. İşte o zamanlar ben bu tür boş görüntülerle besleniyordum, ama doymuyordum. Ama ben sana eğiliyordum ey Aşkı, sana eğiliyordum ki senden güç alabileyim, çünkü sen ne o gökyüzünde gördüğümüz cisimlere benziyorsun, ne de hiç görmediklerimize.¹⁴² Evet, bunların hepsini sen yarattın, ama bunların hiçbirisi senin en büyük âlemin değil. Demek ki benim hayal gücümde canlandırıdığım görüntüler, gerçekte varolmayan cisimlerin o görüntüleri senden ne kadar uzak görüntülerdi! Evet, varolan cisimlerin görüntüleri daha kesindir, ama sen bu tür görüntüler de değilsin. Sen ruh da değilsin, ruh ki bedenlerimize can verir ve bedenlerdeki can bedenin kendisine göre daha üstündür. Sen ruhlara can verensin, canların canısın. Sen canın kendisisin ve hiç değişmezsin, sen benim ruhumun canısın.

11. Öyleyse o vakitler sen neredeydin, ne kadar uzaktaydın? Ben de senden ayrı orada burada dolanıyordum, hatta keçiboynuzuyla beslediğim domuzların keçiboynuzundan bile yoksundum.¹⁴³ Bu tuzakların yanında edebiyatçıların ve şairlerin uydurduğu masallar bile ne kadar masummuş meğer! O dizeler, o şiirler, o uçan Medea bile¹⁴⁴ meğer ne kadar iyiymiş bu adamların beş elementinin yanında, karanlığın beş mağarasına göre sürekli renk değiştirip duran, hiçbir yerde varolmayan ve onlara inanana öldüren şu beş elementinin yanında.¹⁴⁵ Çünkü hiç değilse şiirleri, şarkıları gerçek bir besine dönüştürebiliyorum. O zamanlar uçan Medea diyordum, ama bunun böyle olduğunu iddia etmiyordum. Kulağıma şiirler okunduğunda onlara inanmıyordum. Ama bu adamların söylediği masallara inandım. Ah, ah! Hakikatten yoksun olan

deductus in profunda inferi, quippe laborans et aestuans inopia veri, cum te, deus meus – tibi enim confiteor, qui me miseratus es et nondum confitentem – cum te non secundum intellectum mentis, quo me praestare voluisti beluis, sed secundum sensum carnis quaererem. Tu autem eras interior intimo meo et superior summo meo. Offendi illam mulierem audacem, inopem prudentiae, aenigma Salomonis, sedentem super sellam in foribus et dicentem: Panes occultos libenter edite et aquam dulcem furtivam bibite. Quae me seduxit, quia invenit foris habitantem in oculo carnis meae et talia ruminantem apud me, qualia per illum vorassem.

CAPUT VII.

Doctrina Manichaeorum absurda
cui suffragabatur.

12. Nesciebam enim aliud, vere quod est, et quasi acutule movebar, ut suffragarer stultis deceptoribus, cum a me quaererent, unde malum et utrum forma corporea deus finiretur et haberet capillos et ungues et utrum iusti existimandi essent qui haberent uxores multas simul et occiderent homines et sacrificarent de animalibus. Quibus rerum ignarus perturbabar et

görüntüleri aramak için nice cefa çekip su gibi terlerken nasıl da adım adım cehennemin diplerine inmişim meğer! Çünkü seni, Tanrım, seni ararken –bunları şimdi bana merhamet ettiğin için sana itiraf ediyorum, ama itiraf etmediğim zaman da bana yine merhamet etmiştin– zihnimin idrak etme yetisiyle aramıyordum; oysa bu yetiyi sen insana hayvanlardan üstün bir varlık olması için vermiştin, bense seni bedenimin duyularına göre aramaya kalkıştım. Oysa sen benim en iç varlığımdan daha içtin ve benim en üst varlığımdan daha üsttün. Ama ben Süleyman'ın mesellerindeki o cüretkâr, o ar yoksunu kadına takılıp tökezledim. Kapısındaki sandalyesine oturmuş şöyle diyordu bu kadın: “Sizden gizlenen şu ekmekleri dilediğinizce yiyin, çaldığım şu tatlı suyu kana kana için.”¹⁴⁶ İşte beni bu kadın baştan çıkardı, çünkü beni kendi varlığımın dışımda yaşarken, sadece bedenimdeki gözlerle görürken ve bu gözlerle görüp oburcasına yuttuğu yiyecekleri kendi kendime çiğneyip geniş getirirken buldu.

7. BÖLÜM

Saçma sapan öğretileri olan Manicilere
yaranmaya çalışıyor.

12. Başka tür bir gerçeklikten habersizdim, oysa o asıl gerçeklikti. Kafamın dikine gidiyor ve *bana Kötülük nereden gelir; acaba Tanrı'nın bir bedeni var da onunla sınırlı mı; Onun saçları ve tırnakları var mı; birden fazla kadını olanları, insanları öldürenleri ve hayvanları kurban edenleri* haklı mı görmeliyiz şeklinde sorular soran o budala yalancılara

recedens a veritate ire in eam mihi videbar, quia non noveram malum non esse nisi privationem boni usque ad quod omnino non est. Quod unde viderem, cuius videre usque ad corpus erat oculis et animo usque ad phantasma? Et non noveram deum esse spiritum, non cui membra essent per longum et latum nec cui esse moles esset, quia moles in parte minor est quam in toto suo, et si infinita sit, minor est in aliqua parte certo spatio definita quam per infinitum et non est tota ubique sicut spiritus, sicut deus. Et quid in nobis esset, secundum quod essemus, et recte in scriptura diceremur ad imaginem dei, prorsus ignorabam.

13. Et non noveram iustitiam veram interiorem non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege rectissima dei omnipotentis, qua formarentur mores regionum et dierum pro regionibus et diebus, cum ipsa ubique ac semper esset, non alibi alia nec alias aliter, secundum quam iusti essent Abraham et Isaac et Iacob et Moyses et David et illi omnes laudati ore dei; sed eos ab imperitis iudicari iniquos, iudicantibus ex humano die et universos mores humani generis ex parte moris sui metientibus, tamquam

yanarmaya çalışıyordum. Cahilliğim yüzünden bu sorular aklımı iyice karıştırıyordu, hakikatten uzaklaştıkça hakikate erdiğimi sanıyordum. Çünkü bilmiyordum ki kötülük yoktur, kötülük denilen şey sadece hiçbir iyi kalmayınca kadar iyilikten mahrum kalmaktır. Bunu nasıl bilebilirdim ki, gözlemlerimle sadece maddi olan şeyleri görebiliyorken ve zihnimde sadece görüntüleri canlandırabiliyorken? Tanrı'nın ruh olduğunu bilmiyordum, enine boyuna ölçülebilen uzuvlarının, bir kütesinin olmadığını bilmiyordum. Çünkü her kütenin bir bölümü bütününden daha küçüktür. Sonsuz olsa, sınırlı mekânda kalan sonlu bölümü sonsuzluktan daha kısa kalacaktı, böylece bir ruh ya da bir tanrı gibi her yerde bütünüyle olmayacaktı. Dahası içimizde olan ve bize varlığımızı veren¹⁴⁷ şey hakkında da en ufak bir bilgim yoktu ya da Kutsal Kitap doğruyu söylediğinde, yani biz Tanrı'nın suretinde yaratıldık dediğinde ne kastettiklerini hiç mi hiç anlamıyordum.¹⁴⁸

13. İçsel, hakiki adalet nedir hiç bilmiyordum, oysa bu adalette hükümler geleneklere göreneklere göre değil, her şeye gücü yeten Tanrı'nın yasasına göre veriliyordu. Bu yasa yeryüzündeki bütün coğrafyalara, bütün çağlara, bütün zamanlara uygun bir ahlak anlayışı geliştirmiş olan, kendisi ise her yerde ve her zaman hep aynı kalan, ülkeden ülkeye, çağdan çağa değişmeyen yasaydı. Bu yasaya itaat ettikleri için İbrahim, İshak, Yakup, Musa, Davud adil insanlar olarak Tanrı'nın övgülerine mazhar olmuşlardı. Oysa aynı kişiler işinin ehli olmayan yargıçlar tarafından dünya mahkemesinde¹⁴⁹ yargılanıp günahkâr ilan edildiler. Bu yargıçlar insanoğlunun doğrularına ya da yanlışlarına kendi ahlak ölçütlerine göre

si quis nescius in armamentis, quid cui membro accommodatum sit, ocrea velit caput contegi et galea calciari et murmuret, quod non apte conveniat, aut in uno die indicto a promeridianis horis iustitio quisquam stomachetur non sibi concedi quid venale proponere, quia mane concessum est, aut in una domo videat aliquid tractari manibus a quoquam servo, quod facere non sinatur qui pocula ministrat, aut aliquid post praesepia fieri, quod ante mensam prohibeatur et indignetur, cum sit unum habitaculum et una familia, non ubique atque omnibus idem tribui. Sic sunt isti qui indignantur, cum audierint illo saeculo licuisse iustis aliquid, quod isto non licet iustis, et quia illis aliud praecepit deus, istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem iustitiae utrique servierint, cum in uno homine et in uno die et in unis aedibus videant aliud alii membro congruere et aliud iam dudum licuisse, post horam non licere, quiddam in illo angulo permitti aut iuberi, quod in isto iuxta vetetur et vindicetur. Numquid iustitia varia est et mutabilis? Sed tempora, quibus praesidet, non pariter eunt; tempora enim sunt. Homines autem, quorum vita super terram brevis est, quia sensu non valent causas contexere

değer biçen kişilerdi. Varsayın bir zırh giyeceksiniz, ama hangi parçanın vücudunuzun hangi kısmına giyileceğini bilmiyorsunuz ve baldırınıza giyeceğiniz kısmı başınıza, miğferinizi ayağınıza geçirmeye çalışıyor, sonra da uymadı diye söylenip duruyorsunuz ya da öğleden sonra satış yapmanın yasak olduğu bir gün mallarınızı sabahleyin satmanıza izin verildiği halde öğleden sonra satış yapamadınız diye dırdır edip duruyorsunuz ya da bir evde şarap mahzeninden sorumlu kahyanın yasakladığı bir şeye bir kölenin el sürdüğünü görüyorsunuz veya sofrada yapılması yasaklanan bir şeyin ahırın arkasında yapıldığını görüyorsunuz ve aynı evde ya da aynı ailede yaşadığınız halde neden size de istediğinizi istediğiniz yerde yapma özgürlüğü verilmiyor diye sinirleniyorsunuz. İşte falan çağda dürüst insanların yapmasına izin verilen şeylerin, yaşadıkları çağdaki dürüst insanlara yasaklandığını gören ve her iki çağın insanı da aynı yasaya tabi olduğu halde Tanrı'nın çağın geçici koşullarına göre falancaya böyle, filancaya şöyle yapmasını buyurduğunu işitince işte böyle sinirlenenler oluyor. Ama bunlar aynı insanda, aynı zamanda ve aynı evde bile farklı şeylerin farklı işlevleri olduğunu anlamalılar. Günün belli saatinde yasak olmayan bir şey başka saatinde yasak olabiliyor ya da şu köşede yapılmasına izin verilen ya da buyru lan bir şey bu köşede yasaklanıyor ve cezalandırılıyor. Ne yani, adalet bu kadar farklı, bu kadar değişken olabilir mi? Hayır, sadece yön verdiği zamanlar birbirinin aynı değil. Şu dünyada kısacık yaşamı olan insanlar kendilerinden önceki hiç tanımadıkları yüzyıllar ve başka uluslar ile bilip tanıdıkları yüzyıllar ve uluslar arasındaki sebep sonuç ilişkisini

saeculorum priorum aliarumque gentium, quas experti non sunt, cum his quas experti sunt, in uno autem corpore vel die vel domo facile possunt videre, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus personisve congruat, in illis offenduntur, hic serviunt.

14. Haec ego tunc nesciebam et non advertebam, et feriebam undique ista oculos meos, et non videbam, et cantabam carmina et non mihi licebat ponere pedem quemlibet ubilibet, sed in alio atque alio metro aliter atque aliter et in uno aliquo versu non omnibus locis eundem pedem; et ars ipsa, qua canebam, non habebat aliud alibi, sed omnia simul. Et non intuebar iustitiam, cui servirent boni et sancti homines, longe excellentius atque sublimius habere simul omnia quae praecipit et nulla ex parte variari et tamen variis temporibus non omnia simul, sed propria distribuentem ac praecipientem. Et reprehendebam caecus pios patres non solum, sicut deus iuberet atque inspiraret, utentes praesentibus, verum quoque, sicut deus revelaret, futura praenuntiantes.

kavrayabilecek yetide değiller. Ama tek beden, tek gün ya da tek ev söz konusu olduğunda, o tek bedene hangi parçaların uygun olduğunu, o tek güne hangi işlerin uygun düştüğünü ve o tek evde hangi görevlerin hangi insanlara uygun olduğunu kolayca anlayabilirler. Bu yüzden kavradıkları şeyleri kabulleniyorlar, ama kavrayamadıklarına kızıyorlar.

14. İşte ben o yaşlarda bunları hiç bilmiyordum ya da şöyle dersem, bunlara hiç dikkat etmiyordum. Oysa her an gözlerime çarpıp duruyorlardı, ama ben görmüyordum. Şiir okuduğumda kafiyeleri istediğim şekilde istediğim yere koymıyordum, tersine şu ölçüye bu kafiye, bu ölçüye şu kafiye oturtmak, hatta aynı dizede her yere aynı kafiye oturtmak durumundaydım. Yani şiiri kurallarına göre okumak zorunda olduğum şiir sanatında bile farklı yerlerde farklı kurallar yoktu, her yerde aynı kurallar geçerliydi. Böyle olduğu halde ben iyi ahlaklı ve kutlu insanların itaat ettiği adaletin, belirlediği ilkeleriyle bütün çağları ve bütün coğrafyaları kucakladığını fark edemiyordum; kendi içinde hiçbir tutarsızlık olmadığı halde geçip giden çağlara göre bütün ilkelerini aynı anda uygulamadığını, bunları hakkaniyetle paylaştırıp uygulamaya koyduğunu anlayamıyordum. O kadar kördüm ki, bu yüzden kutlu peygamberlerimizin kendi zamanlarında Tanrı'nın buyruklarına ve vahiylerine göre hareket etmiş olmalarını kınadığım gibi, bir de Tanrı'nın onlara bildirdiği geleceğe ilişkin haberler veriyorlar diye kızıyordum.

CAPUT VIII

Contra Manichaeos dicit quae flagitia
semper detestanda, quae facinora.

15. Numquid aliquando aut alicubi iniustum est diligere deum ex toto corde ex tota anima ex tota mente et diligere proximum tamquam te ipsum? Itaque flagitia, quae sunt contra naturam, ubique ac semper detestanda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quae si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quae non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quae cum deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ille auctor est, libidinis perversitate polluitur. Quae autem contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars universo suo non congruens. Cum autem deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, etsi numquam ibi factum est, faciendum est, et si omisum, instaurandum, et si institutum non erat, instituendum est. Si enim regi licet in civitate, cui regnat, iubere aliquid, quod neque ante illum quisquam nec ipse umquam iusserat, et non contra societatem

8. BÖLÜM

Manicilere karşı çıkıp hangi eylemin her zaman ayıplanması gereken bir suç, hangisinin kusur olduğunu açıklıyor.

15. Herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde insanın Tanrı'yı bütün kalbiyle, bütün ruhuyla, bütün aklıyla sevmesinin nesi yanlış ya da insanın komşusunu kendisini sever gibi sevmesinin?¹⁵⁰ Demek ki Sodumluların günahları gibi doğaya aykırı günahlar her yerde, her zaman kınanır ve cezalandırılır.¹⁵¹ Bu günahları bütün bir halk işliyorsa, işlenen günahın bedelini hepsi tanrısal yasa karşısında ödemek durumundadır. Çünkü bu yasa insanlar tarafından bu şekilde kötüye kullanılsın diye yazılmamıştır. Hatta Tanrı tarafından yaratılmış olan doğamız bu türlü cinsel sapıklıklarla kirlenirse, Tanrı'yla aramızdaki o güçlü birlik bile bozulur. İnsanın töresine aykırı davranışlardan gelenek ve göreneklerdeki farklılıkları dikkate alarak kaçınmak gerekir, yerli ya da yabancı kim olursa olsun kendi keyfine göre hareket edip bir ülkenin veya bir halkın törelerle ya da yasayla güvenceye aldığı huzurunu kaçıramaz. Bütünün bir parçası olup da bütünle uyuşmayan parça kusurlu demektir. Ama Tanrı bir halka bir şey buyurduğunda, bu şey bu halkın âdetlerine ya da yasalarına aykırı olsa bile yapılmalıdır, daha önce orada hiç yapılmamış olsa bile. Hatta daha önce böyle bir şey terk edilmişse yeniden uygulanmalı, daha önce yasalaşmamışsa yasalaşmalı. Çünkü bir kral hükümranı olduğu kendi krallığında bazı şeyleri buyurma yetkisine sahiptir, bu buyruklar daha önce kimse tarafından buyrulmamış olsa bile, hatta kralın kendisi bile daha önce

civitatis eius obtemperatur, immo contra societatem non obtemperatur – generale quippe pactum est societatis humanae oboedire regibus suis – quanto magis deo regnatori universae creaturae suae ad ea quae iusserit sine dubitatione serviendum est! Sicut enim in potestatibus societatis humanae maior potestas minori ad oboediendum praeponitur, ita deus omnibus.

16. Item in facinoribus, ubi libido est nocendi sive per contumeliam sive per iniuriam et utrumque vel ulciscendi causa, sicut inimico inimicus, vel adipiscendi alicuius extra commodi, sicut latro viatori, vel evitandi mali, sicut ei qui timetur, vel invidendo, sicut feliciori miserior aut in aliquo prosperatus ei, quem sibi aequari timet aut aequalem dolet, vel sola voluptate alieni mali, sicut spectatores gladiatorum aut inrisores aut inlusores quorumlibet. Haec sunt capita iniquitatis, quae pullulant principandi et spectandi et sentiendi libidine aut una aut duabus earum aut simul omnibus, et vivitur male adversus tria et septem, psalterium decem chordarum, decalogum tuum, deus altissime et dulcissime. Sed quae flagitia in te,

hiç böyle bir buyrukta bulunmamış olsa bile. Kralın buyruğuna itaat toplumun birliğine ters düşmez, aksine eğer itaat edilmezse bu birlik bozulur. Çünkü insan topluluklarında krala itaat şarttır. Öyleyse evrendeki bütün varlıkların yöneticisi olan Tanrı'nın buyruklarına hiç tereddütsüz, haydi haydi itaat edilmeli! Çünkü insan toplumundaki iktidar anlayışına göre, alttaki iktidar üstteki iktidara boyun eğmek zorunday-
sa, Tanrı'ya herkes boyun eğmeli.

16. Zarar verici davranışlar da doğaya aykırı davranışlarla aynı kefeye konur. İster kötü bir sözle isterse kötü bir davranışla, yani ne olursa olsun başkasına zarar verme intikam duygusundan kaynaklanır. Kimi zaman düşmanlar arasında oluşur bu duygu, kimi zaman da kendinin olmayan bir malı sahiplenme hırsından, tıpkı haydutun yoldan geçen birine saldırmasında olduğu gibi. Bir insan bazen kendisine kötülük gelebileceğinden korktuğu birine de saldırabilir ya da insan yoksulsa bazen zengin olanı kıskanıp ona zarar verebilir. Bazen de üstün bir başarı elden biri karşısındakinin kendisine rakip olabileceğinden korkup veya halihazırda rakibi olarak görüp ona zarar verebilir. Ya da sırf başkalarının acı çekmesinden hoşlandığından zararlı olabilir, gladyatör gösterilerinin seyircileri gibi veya başkalarını alaya alıp onlarla eğlenenler gibi. İşte ahlaksızlığın başlıcaları bu tür davranışlardır. Ya iktidar tutkusundan kaynaklanır bunlar ya da göz doymazlığından veya şehveti tatmin etme hırsından, yani ya birinden, ya ikisinden ya da her üçünden; ve işte böylece ahlaksızca yaşanıp gidilir, senin ey yüceler yücesi, tatlılar tatlısı Tanrım, senin on telli santurunun, yani on emrinin üçüncü ve yedinci

qui non corrumperis? Aut quae adversus te facinora, cui noceri non potest? Sed hoc vindicas, quod in se homines perpetrant, quia etiam cum in te peccant, impie faciunt in animas suas, et mentitur iniquitas sibi sive corrumpendo ac pervertendo naturam suam, quam tu fecisti et ordinasti, vel immoderate utendo concessis rebus vel in non concessa flagrando in eum usum, qui est contra naturam; aut rei tenentur animo et verbis saevientes adversus te et adversus stimulum calcitrantes, aut cum diruptis limitibus humanae societatis laetantur audaces privatis conciliationibus aut diremptionibus, prout quidque delectaverit aut offenderit. Et ea fiunt, cum tu derelinqueris, fons vitae, qui es unus et verus creator et rector universitatis, et privata superbia diligitur in parte, unum falsum. Itaque pietate humili reditur in te, et purgas nos a consuetudine mala et propitius es peccatis confidentium et exaudis gemitus compeditorum et solvis a vinculis, quae nobis fecimus, si iam non erigamus adversum te cornua falsae libertatis avaritia plus habendi et damno totum amittendi, amplius amando proprium nostrum quam te, omnium bonum.

kuralını hiçe sayarak.¹⁵² Ama sana hangi kötülük yapılabilir, sana asla kötülük yapılamayacağına göre? Kim sana saldırabilir, sana asla zarar verilemeyeceğine göre? Sen ceza veriyorsan bu insanların kendi kendilerine işledikleri kötülüklerin bir sonucudur, çünkü sana karşı günah işlerken aslında sadece kendi ruhlarına zarar vermiş oluyorlar, yani kötülükleriyle kendi kendilerine ihanet ediyorlar.¹⁵³ Senin yarattığın ve biçimlediğin doğalarını, ya kendilerine yasak olanı kötüyeye kullanarak ya da doğaya aykırı olduğundan yapılması yasak olan kendilerini kaptırarak bozuyor ve kirletiyorlar. Ya da yüreklerinde ve dillerinde sana karşı besledikleri düşmanlıkla, yani üvendireyi teperek kendi kendilerini mahkûm ediyorlar. Bazen de toplumun kurallarını hiçe sayıp sırf kendilerinin istedikleri ve istemedikleri doğrultusunda hizipleşmeye ve bölücülük yapmaya kalktıklarından suçlu duruma düşüyorlar. İşte bütün bunlar seni terk ettiğimizde başımıza geliyor ey Yaşam Pınarım, evrenin tek hakiki Yaratıcısı ve Yöneticisi ve gönlümüzü senin yarattıklarının bütününe değil de sadece bencilce bir kısmına kaptırdığımızda. Oysa sana ancak boynumuzu eğerek inanırsak geri dönebiliriz ve sen ancak o zaman bizi bu kötü huyumuzdan kurtarır, tövbe ettiğimizde de günahlarımızı bağışlarsın. Ancak o zaman biz mahkûmların iniltilerini duyar ve kendi kendimizi bağladığımız bu zincirleri kırarsın. Yeter ki biz daha çok şeyi elde edeceğiz diye hayali bir hırsla kapılıp, her şeyimizi kaybetmek pahasına sana boynuz atmaya kalkmayalım ve elde ettiğimiz nimeti bütün nimetlerin Yaratıcısı olan senden daha fazla sevmeyelim.

CAPUT IX

Discrimen inter peccata, et inter dei
iudicium et hominum.

17. Sed inter flagitia et facinora et tam multas iniquitates sunt peccata proficientium, quae a bene iudicantibus et vituperantur ex regula perfectionis et laudantur spe frugis sicut herba segetis. Et sunt quaedam similia vel flagitio vel facinori et non sunt peccata, quia nec te offendunt, dominum deum nostrum, nec sociale consortium, cum conciliantur aliqua in usum vitae congrue tempori – et incertum est an libidine habendi – aut puniuntur corrigendi studio potestate ordinata, et incertum est an libidine nocendi. Multa itaque facta, quae hominibus improbanda viderentur, testimonio tuo approbata sunt et multa laudata ab hominibus te teste damnantur, cum saepe se aliter habet species facti et aliter facientis animus atque articulus occulti temporis. Cum vero aliquid tu repente inusitatum et improvisum imperas, etiamsi hoc aliquando vetuisti, quamvis causam imperii tui pro tempore occultes et quamvis contra pactum sit aliquorum hominum societatis, quis dubitet esse faciendum, quando ea iusta est societas hominum,

9. BÖLÜM

İşlenen günahlara Tanrı'nın bakışı ile insanların bakışı birbirinden farklıdır.

17. Ama bütün bu kötülüklerin, bu ahlaksızlıkların ve bunlar gibi nice kötülüğün arasında iyilik yolunda ilerleyenlerin işlediği günahları da saymak gerekir. Mükemmel ölçüt alındığında adil yargıçlar tarafından bu insanlar da mahkûm edilir, ama büyüüp serpilen başakların yemyeşil yaprakları gibi kendilerinden bir gün olgun meyveler derilebileceğine dair umut beslendiğinden aynı zamanda yüreklendirilir. Bunların yaptıkları da suçtur, ahlaksızlıktır belki, ama yine de günah değildir, çünkü ne sana bir küfürdür bunlar ey Rab olan Tanrım, ne de birlikte yaşadığımız topluma. Çünkü bazen temel gereksinimlerimiz için ya da ilerde lazım olur diye mallarımızı üst üste yığıyoruz, ama bu davranışımızın aç gözlülükle alakası yoktur. Ya da bazen otoriteler sırf insanların kusurlarını düzeltmek için şiddetli cezalar verebilirler, ama burada da zarar vermek asıl niyet değildir. İnsanlara kötü gibi görünen pek çok davranış senin katında kabul görürken, insanların alkışlayıp göklere çıkardığı pek çok davranış senin katında yerilir. Bunun nedeni davranışlarımızın görüntüsünün başka, bu davranışları yaparkenki niyetimizin başka olması ve o anki koşulları iyi hesaplayamamızdır. Ama sen aniden bize tuhaf gelen ve öngöremediğimiz bir şey yapmamızı buyursan, hatta bu şeyi daha önceleri bize yasaklamış olsan bile, hatta o an için bu buyruğunun amacını da gizli tutmuş olsan, hatta bu buyruğun bazı halkların toplumsal kurallarına aykırı

quae servit tibi? Sed beati qui te imperasse sciunt. Fiunt enim omnia a servientibus tibi vel ad exhibendum, quod ad praesens opus est, vel ad futura praenuntianda.

CAPUT X

Nugae Manichaeorum de terrae fructibus.

18. Haec ego nesciens inridebam illos sanctos servos et prophetas tuos. Et quid agebam, cum inridebam eos, nisi ut inriderer abs te sensim atque paulatim perductus ad eas nugas, ut crederem ficum plorare, cum decerpitur, et matrem eius arborem lacrimis lacteis? Quam tamen ficum si comedisset aliquis sanctus alieno sane, non suo scelere decerptam, misceret visceribus et anhelaret de illa angelos, immo vero particulas dei gemendo in oratione atque ructando: quae particulae summi et veri dei ligatae fuissent in illo pomo, nisi electi sancti dente ac ventre solverentur. Et credidi miser magis esse misericordiam praestandam fructibus terrae quam hominibus, propter quos nascerentur. Si quis enim esuriens peteret, qui manichaeus non esset, quasi capitali supplicio damnanda buccella videretur,

düşmüş olsa bile kim senin bu buyruğunu yerine getirmemezlik edebilir? Çünkü adil bir toplum demek, sana itaat eden bir toplum demek değil mi? Bu buyruğun senin buyruğun olduğunu bilen insanlara ne mutlu! O halde senin hizmetine girenlerin yaptığı her davranış ya o anki ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir ya da gelecekte ihtiyaç duyabileceklerini.

10. BÖLÜM

Manicilerin toprağın verdiği ürünlerle ilgili zırvallıkları.

18. İşte o zamanlar ben bütün bunlardan bihaberdim ve o aziz kullarınla ve peygamberlerinle dalga geçiyordum. Ama onlarla dalga geçiyordum da ne oluyordu? Sadece senin gözünde küçülüyor ve hiç farkına varmadan yavaş yavaş birtakım zırvallıkların ardı sıra sürükleniyordum, incirlerin kopartılınca ağladığına ve ana ağacın da sütten gözyaşları döktüğüne inanıyordum mesela. Güya bu inciri Manici bir rahip yerse ve midesinde sindirirse nefesinden melekler çıkarmış, hatta dua ederken inlerse ve geçirirse Tanrı'nın zerreleri bile fışkırmış; tek şartla, rahibin kendisi bu inciri kopartıp da günaha girmiş olmayacakmış, başkası kopartacakmış. Yani en yüce ve en hakiki Tanrı'nın zerreleri sadece seçilmiş bir rahibin¹⁵⁴ dışından ya da midesinden çıkmadıkça o incire öylece hapsolup kalacaktı. Ben zavallı bir insan olarak bütün bunlara inandım ve toprağın verdiği meyvelere insanlardan daha fazla şefkat göstermem gerektiğini düşündüm, oysa meyveler insan için yaratılıyordu. Gerçekten de açlıktan midesi kavrulan, ama Manici olmayan biri benden bir lokma incir istese ve ben de versem herhalde

si ei daretur.

CAPUT XI.

Planctus et somnium matris de filio.

19. Et misisti manum tuam ex alto et de hac profunda caligine eruisti animam meam, cum pro me fleret ad te mea mater, fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide et spiritu, quem habebat ex te, et exaudisti eam, domine, exaudisti eam nec despexisti lacrimas eius, cum profluentes rigarent terram sub oculis eius in omni loco orationis eius: exaudisti eam. Nam unde illud somnium, quo eam consolatus es, ut vivere mecum cederet et habere mecum eandem mensam in domo? Quod nolle coeperat aversans et detestans blasphemias erroris mei. Vidit enim se stantem in quadam regula lignea et advenientem ad se iuvenem splendidum hilarem atque adridentem sibi, cum illa esset maerens et maerore confecta. Qui cum causas ab ea quaesisset maestitiae suae cotidianarumque lacrimarum docendi, ut adsolet, non discendi gratia, atque illa respondisset perditionem meam se plangere, iussisse illum, quo segura esset, atque admonuisse, ut attenderet et videret, ubi esset illa, ibi esse et me. Quod illa ubi attendit, vidit me

daracağıını boylardım.

11. BÖLÜM

Annesinin oğluna döktüğü gözyaşları ve onunla ilgili gördüğü bir düş.

19. Ama sen bana göklerden elini uzattın ve ruhumu o karanlık uçurumdan çekip çıkardın. Çünkü sadık kulun annem senin huzurunda benim için öyle gözyaşı döktü ki, herhalde evladı ölen analar bile cenazesinde onun kadar gözyaşı dökmemiştir. Sana borçlu olduğu inancı ve gönül gözü sayesinde benim ölü biri olduğumu görüyordu. Ve sen onu işittin ya Rab, onu işittin ve gözlerinden sel gibi akıp her secdeye varışında yüz sürdüğü toprakları sıırıslamak eden gözyaşlarını hor görmedin;¹⁵⁵ evet, onu işittin. Yoksa gönlüne su serptiğin o düş sayesinde benimle birlikte yaşamayı kabullenişini, evini, sofrasını bana açışını başka nasıl açıklayabilirim? Üstelik tam da annem benden yüz çevirmek, sapkın inancımın lanetinden kaçmak üzereyken. Düşünde kendisini tahta bir cetvelin üzerinde görmüş annem, nurlar içinde genç bir adam yanına yaklaşıyormuş, yüzünde tatlı bir tebessüm varmış bu adamın. Annemse yas içindeymiş, ağlamaktan bitip tükenmiş. Genç adam ona neden böyle kederlendiğini, neden dur durak bilmeden ağladığını sormuş. Bu tür rüyalarda hep böyle olur, yanıt almak için sorulmaz sorular, yanıt vermek için sorulur. Annem benim yok oluşuma ağladığını söyleyince genç adam yüreğini serin tutmasını bildirmiş ona, teskin edip nerde durduğuna şöyle bir dikkatle bakmasını istemiş, çünkü onun durduğu yerde ben de duruyormuşum. Annem bakınca benim

iuxta se in eadem regula stantem. Unde hoc, nisi quia erant aures tuae ad cor eius, o tu bone omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum, tamquam solum cures, et sic omnes, tamquam singulos?

20. Unde illud etiam, quod cum mihi narrasset ipsum visum et ego ad id trahere conarer, ut illa se potius non desperaret futuram esse quod eram, continuo sine aliqua haesitatione: «Non» inquit; «non enim mihi dictum est: ubi ille, ibi et tu, sed: ubi tu, ibi et ille». Confiteor tibi, domine, recollectionem meam, quantum recolo – quod saepe non tacui – amplius me isto per matrem vigilantem responso tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbata non est et tam cito vidit quod videndum fuit – quod ego certe, antequam dixisset, non videram – etiam tum fuisse commotum quam ipso somnio, quo feminae piae gaudium tanto post futurum ad consolationem tunc praesentis sollicitudinis tanto ante praedictum est. Nam novem ferme anni secuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cum saepe surgere conarer et gravius alliderer, volutatus sum, cum tamen illa vidua casta, pia et sobria, quales amas, iam quidem

de o cetvelde kendisinin yanı başında olduğumu görmüş. Bunun başka açıklaması olabilir mi, demek ki sen bütün dikkatinle annemin yüreğinden geçeni işitmişsin? Senin merhame-tin nelere kadir ey Tanrım, nasıl oluyor da her birimizi tek kişiyi gözetir gibi gözetiyorsun ve her birimizi gözetir gibi he-pimizi gözetiyorsun?

20. Peki şu olayın da başka açıklaması olabilir mi sorarım. Annem bana düşünüyünce anlatınca, ben bu düşü başka yerlere çekip, *bak artık benim ileride nasıl bir insan olacağıma dair yeise kapılmaman sana bildirilmiş* dedim. Bunun üzerine annem aniden ve hiç tereddütsüz atılıp, *hayır, bana böyle söylenmedi. Bana onun olduğu yerde sen de olacaksın denmedi. Senin olduğu yerde o da olacak dendi* diye haykırdı. Bu olaydan sana sıkça söz ettim ve şimdi de hafızamın izin verdiği kadarıyla sana itiraf ediyorum ki, o sıra tamamen uyanık olan annem aracılığıyla bana yaptığın çağrı beni fazlasıyla etkilemişti. Annem düşüyle ilgili o yanlış yorumumun üzerinde durmadı bile; oysa ne kadar harikaymış benim yorumum. Annem bu rüyadan anlayacağını çoktan anlamıştı, bense başta hiçbir şey anlamamıştım, ta ki o bana yanıt verene kadar. Sahiden de onun yanıtı o zamanlar beni gördüğü düştten daha fazla etkilemişti. Oysa bu düşle çok sonraları yaşayacağı mutluluk o anki kederini dindirmek için bu dindar kadına çok önceden bildirilmişti. Nitekim ben yaklaşık dokuz yıl bu derin bataklıkta, bu kapkara sahtelikte yuvarlanıp durdum, ne zaman doğrulmaya kalksam biraz daha diplere gömüldüm. Ama bütün bu zaman sürecinde bu iffetli, bu dindar ve akli başında kadın, yani senin en sevdiğin insanlardan biri olan bu kadın

spe alacrior, sed fletu et gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te, et intrabant in conspectum tuum preces eius, et me tamen dimittebas adhuc volvi et involvi illa caligine.

CAPUT XII

Quale responsum mater Augustini accepit
a quodam episcopo de ipsius conversione.

21. Et dedisti alterum responsum interim, quod recolo. Nam et multa praetereo, propter quod propero ad ea quae me magis urgent confiteri tibi, et multa non memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuum, quendam episcopum nutritum in ecclesia et exercitatum in libris tuis. Quem cum illa femina rogasset, ut dignaretur mecum conloqui et refellere errores meos et dedocere me mala ac docere bona – faciebat enim hoc, quos forte idoneos invenisset – noluit ille, prudenter sane, quantum sensi postea. Respondit enim me adhuc esse indocilem, eo quod inflatus essem novitate haeresis illius et nonnullis quaestiunculis iam multos imperitos exagitassem, sicut illa indicaverat ei. «Sed» inquit «sine illum ibi. Tantum roga pro eo dominum:

umudunu bir an olsun yitirmedi, öncekinden daha çok ağladı, daha çok dövündü, senin huzurunda dua ettiği her saat benim için ağlamaktan vazgeçmedi. Onun duası senin katına ulaştı,¹⁵⁶ ama yine de benim o karanlıklarda dönüp dönüp durmama hiç ses çıkarmadın.

12. BÖLÜM

**Bir başpiskoposun Augustinus'un annesine
oğlunun din yoluna gireceğine dair iması.**

21. Şimdi hatırlıyorum da o zamanlar senden ikinci bir çağrı da almıştım. Bu konuda pek çok şeyi atlayarak geçeceğim, zaten çoğu ayrıntıyı da unuttum. Esasında derdim bir an önce şu senin asıl duymak istediğin itirafıma gelebilmek, bunun için acele ediyorum. Bu ikinci çağrıyı rahiplerinden birisi aracılığıyla iletmiştin bana. Kilisede büyüüp yetişmiş bir başpiskopos bu rahip, senin Kutsal Kitabını yalayıp yutmuştu. Annem ona rica etmişti, yanılgılarımdan kurtarması, zihnimdeki kötülükleri kovup iyilikleri ekmesi için lütfedip de benimle konuşmasını istemişti. Çünkü gözüne kestirdiği öğrencileriyle hep böyle konuşurmuş. Ama rahip annemin ricasını geri çevirmiş. Ne kadar yerinde bir kararmış, sonradan anladım. Annemin ona anlattıklarından, benim şu sapkın mezhebin tuhaf coşkusundan kibre kapıldığımı ve körpe zihinleri bir sürü ipe sapa gelmez masalla karıştıracığımı anladığından, benim henüz böyle bir konuşmayı kaldıramayacak kadar ham olduğumu vurgulamış. “Bırak olduğu yerde kalsın,” demiş, “sen sadece onun için Tanrı’ya dua et. Kendi

ipse legendo reperiet, quis ille sit error et quanta impietas.» Simul etiam narravit se quoque parvulum a seducta matre sua datum fuisse manichaeis et omnes paene non legisse tantum verum etiam scriptitasse libros eorum sibi que apparuisse nullo contra disputante et convincente, quam esset illa secta fugienda: itaque fugisse. Quae cum ille dixisset atque illa nollet acquiescere, sed instaret magis deprecando et ubertim flendo, ut me videret et mecum dissereret, ille iam substomachans taedio: «Vade» inquit «a me; ita vivas, fieri non potest, ut filius istarum lacrimarum pereat.» Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum saepe recor-dabatur, ac si de caelo sonuisset.

kendine okudukça hatasının ne olduğunu ve inançsızlığının boyutunu kavrayacaktır.” Ayrıca anneme kendisinin de küçük bir çocukken annesi tarafından nasıl yanlış yönlendirilip Manicilere teslim edildiğini, onların bütün kitaplarını baştan sona hatmekle kalmayıp bir de hepsinin kopyasını çıkarttığını, sonra bir gün kimsenin kendisiyle konuşmasına ve ikna etmesine gerek kalmadan bu sapkın mezhepten kaçıp kurtulması gerektiğini kendiliğinden anladığını ve böylece kaçıp kurtulduğunu anlatmış. Annem onun anlattıklarını pürdikkat dinlediği halde kendisine hayır denmesini yine de kabullene-miyormuş. Daha çok ısrar etmiş, hatta yalvarıp yakarmış, hüngür hüngür ağlamış, beni bir kere görmesini ve benimle konuşmasını istemiş. Rahip artık kızmaya başlamış, biraz da sıkılmış olacak ki anneme şöyle demiş: “Huzurla git, sen sağ oldukça bu döktüğün gözyaşların yüzü suyu hürmetine oğ-lun asla mahvolmayacaktır.” Annem için bu söz adeta cennet-ten gelen bir müjde olmuş, bana her defasında böyle söyle-miştir.

LIBER QUARTUS

CAPUT PRIMUM

Quamdiu et quomodo alios seduxerit.

1. Per idem tempus annorum novem, ab undevicensimo anno aetatis meae usque ad duodeticensimum, seducebamur et seducebamus, falsi atque fallentes in variis cupiditatibus et palam per doctrinas, quas liberales vocant, occulte autem falso nomine religionis, hic superbi, ibi superstitiosi, ubique vani, hac popularis gloriae sectantes inanitatem usque ad theatricos plausus et contentiosa carmina et agonem coronarum faenearum et spectaculorum nugas et in-temperantiam libidinum, illac autem purgari nos ab istis sordibus expetentes, cum eis, qui appellarentur electi et sancti, afferremus escas, de quibus nobis in officina aqualiculi sui fabricarent angelos et deos, per quos liberaremur. Et sectabar ista atque faciebam cum amicis meis per me ac mecum deceptis. Inrideant me adrogantes et nondum salubriter prostrati et elisi a te, deus meus, ego tamen confitear tibi dedecora mea in laude tua. Sine me, obsecro, et da mihi circumire praesenti memoria

4. KİTAP¹⁵⁷

1. BÖLÜM

Uzunca bir zaman, bin türlü yola başvurup başkalarının
aklını çeliyor.

1. On dokuz yaşımdan yirmi sekiz yaşıma kadar olan o dokuz yıl boyunca¹⁵⁸ tamamen yoldan çıktım ve arkadaşlarımı da yoldan çıkardım. Türlü türlü hayaller kurup kendimizi aldattık, başkalarını aldattık,¹⁵⁹ kimi zaman özgür sanatlar denen bilim dallarıyla açıktan açığa,¹⁶⁰ kimi zaman sahte bir din kisvesi altında gizliden gizliye,¹⁶¹ insanlar arasındayken kibirli, kendi kendimizzeyken batıl, ama hep sahte olduk. Toplumda itibar kazanacağız diye beyhude bir uğraş sergiledik, bazen tiyatrodaki alkışların, şiir müsabakalarının, samandan taçlar kazanma hırsının,¹⁶² gösterilerin o boş, o ölçsüz arzularının peşine takıldık, bazen de bütün bu kirlerden arınmayı bekledik, bu yüzden kendilerini seçilmiş ve kutlu insanlar olarak adlandıranlara yiyecekler taşıdık, bu yiyecekleri midelerindeki atölyelerinde işlesinler de bizleri kurtuluşa erdirecek melekler ve tanrılar imal etsinler ve bizi kurtarsınlar diye.¹⁶³ İşte arkadaşlarımızla birlikte ardından koşuşturduğumuz hayaller, yaptığımız işler bunlardan ibaretti ve bu koşuşturma içinde ben onları hep aldattım, aslında hep birlikte aldandık. Şimdi kendini beğenmişler, yani senin tarafından henüz savrulmamış ve senin tokadını henüz yememiş olanlar Tanrım, isterse benimle alay etsinler. Hiç önemli değil, yeter ki sen bana izin ver, utanç duyduğum bütün her şey

praeteritos circuitus erroris mei et immolare tibi hostiam iubilationis. Quid enim sum ego mihi sine te nisi dux in praeceps? Aut quid sum, cum mihi bene est, nisi sugens lac tuum aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? Et quis homo est quilibet homo, cum sit homo? Sed inrideant nos fortes et potentes, nos autem infirmi et inopes confiteamur tibi.

CAPUT II.

Rhetoricam docet, concubinam fovet,
et haruspicem qui victoriam promittebat,
contemnit.

2. Docebam in illis annis artem rhetoricam et victoriosam loquacitatem victus cupiditate vendebam. Malebam tamen, domine, tu scis, bonos habere discipulos, sicut appellantur boni, et eos sine dolo docebam dolos, non quibus contra caput innocentis agerent, sed aliquando pro capite nocentis. Et, deus, vidisti de longinquo lapsantem in lubrico et in multo fumo scintillantem fidem meam, quam exhibebam in illo magisterio diligentibus vanitatem et quaerentibus mendacium,

için senin huzurunda tövbe edeyim ve senin övgülerine mazhar olabileyim. N'olur izin ver bana, geçmişteki günahkâr yaşamımın kısırdöngülerini şimdi hafızamda yeniden canlandırabileyim ve bu şekilde sana şükranlarımı kurban olarak sunabileyim.¹⁶⁴ Sensiz ben kendi kendimi uçurumlara sürükleyen bir kılavuzdan başka neyim? Her şeyim olsa bile senin sütünü emmedikçe, senin o bitip tükenmez ekmeğini yemedikçe bir yarıktan başka ne olabilirim? İnsan ne olursa olsun sonuçta sadece bir insan değil mi? İşte bu yüzden isterse bütün güçlüler, bütün kudretliler benim gibilere gülsünler. Yeter ki sen sadece izin ver, biz zavallılar ve biçareler sana tövbe edelim.

2. BÖLÜM

Hitabet öğretmenliği yapıyor; nikâhsız yaşadığı kadınına şefkat gösteriyor; kendisine zafer vadeden bir falcıyı aşağılıyor.

2. O yıllarda hitabet dersleri veriyordum. Para kazanma hırslımın kölesi olmuş, karşımdaki insanları alt etmek için belagat satıyordum. Ama dürüst öğrencileri tercih ettiğimi sen, ya Rab, çok iyi biliyorsun; tabii dürüst derken herkesin anladığı anlamdaki dürüstlükten bahsediyorum. Onlara hilekârlıklar öğretiyordum, ama hiçbir hileye başvurmadan. Çünkü öğrettiklerimi masum insanları değil de, gerektiğinde suçluları idama götürmeleri için kullansınlar istiyordum. Sen Tanrım, benim bu kaygan zeminde ayağımın tökezleyeceğini ta uzaklardan gördün, ama buna rağmen o kalın sis tabakası içinde bile ben-deki dürüstlük kıvılcımını fark ettin. Bu kıvılcım bütün iyi niyetimle sürdürdüğüm derslerimde kendisini açığa vurmuştu,

socius eorum. In illis annis unam habebam non eo quod legitimum vocatur coniugio cognitam, sed quam indagaverat vagus ardor inops prudentiae, sed unam tamen, ei quoque servans tori fidem; in qua sane experirer exemplo meo, quid distaret inter coniugalis placiti modum, quod foederatum esset generandi gratia, et pactum libidinosi amoris, ubi proles etiam contra votum nascitur, quamvis iam nata cogat se diligi.

3. Recolo etiam, cum mihi theatrici carminis certamen inire placuisset, mandasse mihi nescio quem haruspicem, quid ei dare vellem mercedis, ut vincerem, me autem foeda illa sacramenta de-testatum et abominatum respondisse, nec si corona illa esset immortaliter aurea, muscam pro victoria mea necari sinere. Necaturus enim erat ille in sacrificiis suis animantia et illis honoribus invitaturus mihi suffragatura daemonia videbatur. Sed hoc quoque malum non ex tua castitate repudiavi, deus cordis mei. Non enim amare te noveram, qui nisi fulgores corporeos cogitare non noveram. Talibus enim figmentis suspirans anima nonne fornicatur abs te et fidit in falsis et pascit

öğrencilerime beyhudeliğin ve yalanın peşinde koşmayı öğrettiğim halde. O yıllarda bir kadınla birlikteydim. Resmi nikâhımız olmadığından karı koca değildik. Bir türlü dindiremediğim ateşimin ve basiretten yoksunluğumun arayıp bulduğu bir kadındı bu sadece. Ama yine de hayatımdaki tek kadındı, ona sadıktım. Onunla yaşadığım bu deneyim sayesinde evlilik sözleşmesi ile şehvani aşkın pazarlığı arasındaki farkı kendiliğimden keşfetmiş oldum. Evlilik çocuk sahibi olmak için yapılan bir antlaşmadır, ama öbüründe çocuk sahibi olmak sizin irade-niz dışındadır. Gerçi bu şekilde doğan çocuklarınız için de on-ları sevmek dışında yapacağınız fazla bir şey yoktur.

3. Bu yıllardan aklımda kalan başka bir olay daha var: Bir gün tiyatroda düzenlenen bir şiir müsabakasına katılmaya karar vermiştim. Falcının biri yanıma gelip müsabakayı kazanma-mı garanti ederse kendisine ne kadar para verebileceğimi sor-du. Bense yanıt olarak bu tür büyülerden nefret ettiğimi ve iğ-rendiğimi, kazanacağım ödül sonsuza kadar taşıyacağım altın bir taç olsa bile bunu elde etmek için bir sineğin dahi öldürül-mesine rıza göstermeyeceğimi söyledim. Adamın niyeti belliy-di, kendine özgü bir gizem ayini düzenleyecek, bu ayinde hay-vanları katledecek ve sonra bunları şeytanların onuruna sunup bana yardımcı olmalarını dileyecekti. Ama ben bu kötülüğü reddettim ey Yüreğimin Hâkimi, o sıralar sana saf bir aşkla bağlanmamış olsam bile. Çünkü henüz seni sevmeyi öğrenme-miştim, gözüme yansıyan parlak cisimlerin ötesindekini sev-meyi henüz öğrenmemiştim. Bu tür hayallerin olduğu bir or-tamda soluk alıp veren bir ruh, boş umutlara bel bağlayan ve rüzgârlara çobanlık eden böyle bir ruh seni aldatmaz da ne

ventos? Sed videlicet sacrificari pro me nollem daemonibus, quibus me illa superstitione ipse sacrificabam. Quid est enim aliud ventos pascere quam ipsos pascere, hoc est errando eis esse voluptati atque derisui?

CAPUT III.

Ab astrologia, cui deditus erat, per
senem medicinae et rerum peritum revocatur.

4. Ideoque illos planos, quos mathematicos vocant, plane consulere non desistebam, quod quasi nullum eis esset sacrificium et nullae preces ad aliquem spiritum ob divinationem dirigerentur. Quod tamen christiana et vera pietas consequenter repellit et damnat. Bonum est enim confiteri tibi, domine, et dicere: miserere mei: cura animam meam, quoniam peccavi tibi, neque ad licentiam peccandi abuti indulgentia tua, sed meminisse dominicae vocis: «Ecce sanus factus es; iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat». Quam totam illi salubritatem interficere conantur, cum dicunt: «De caelo tibi est inevitabilis causa peccandi» et «Venus hoc fecit aut Saturnus aut Mars», scilicet ut homo sine culpa sit, caro et sanguis et superba putredo, culpandus sit autem caeli ac siderum

yapar?¹⁶⁵ Evet, benim adıma şeytanlara kurban sunulmasını istemedim, ama batıl bir dine inanarak zaten kendimi onlara her gün kurban olarak sunuyordum. Çünkü rüzgârlara çobanlık etmek şeytanlara çobanlık etmekten başka nedir ki, yanlış yollara saparak onların maskarası olup ekmeklerine yağ sürmüş olmuyor muyuz?

3. BÖLÜM

Kendini kaptırdığı astrolojiden, yaşam tecrübesi olan yaşlı bir hekimin yardımıyla kurtulmaya çalışıyor.

4. Yine de hiç çekinmeden şu astrolog¹⁶⁶ denen düzenbazlara danışmaktan hiç vazgeçmiyordum. Aslında bu adamlar gelecekte haber almak için öyle kurban falan kesmiyordu, cin de çağırıyordu. Ama Hıristiyanlık, yani hakiki dindarlık doğal olarak astrolojiyi kabul etmez ve yasaklar. Ne mutlu sadece sana itirafta bulunana ya Rab ve şöyle diyene: “Bana merhamet et, ruhuma şifa ver, çünkü sana karşı günaha girdim.”¹⁶⁷ Bundan böyle senin bağışlayıcılığını günah işleme hakkı gibi görüp istismar etmemeliyim, tersine Rabbin şu sözünü hep hatırlamalıyım: İşte artık iyileştin; başına daha kötüsünün gelmemesi için bir daha asla günah işleme!”¹⁶⁸ İşte hakiki kurtuluş bu öğretilerde, ama astrologlar bu öğretiyi yıkmaya çalışıyor. Şöyle söylüyorlar: “Günah işliyorsan bunun nedeni gökyüzüdür, kaçamazsın; günahlarının bütün sorumlusu ya Venus, ya Saturnus ya da Mars yıldızı.” Böyle diyerek insanı, yani etten ve kandan oluşan o kibirli ölümlüyü suçsuz olduğuna, suçlanacak biri varsa bunun göğün ve yıldızların

creator et ordinator. Et quis est hic nisi deus noster, suavitas et origo iustitiae, qui reddes unicuique secundum opera eius et cor contritum et humiliatum non spernis?

5. Erat eo tempore vir sagax, medicinae artis peritissimus atque in ea nobilissimus, qui pro consule manu sua coronam illam agonisticam imposuerat non sano capiti meo, sed non ut medicus. Nam illius morbi tu sanator, qui resistis superbis, humilibus autem das gratiam. Numquid tamen etiam per illum senem defuisti mihi aut destitisti mederi animae meae? Quia enim factus ei eram familiarior et eius sermonibus – erant enim sine verborum cultu vivacitate sententiarum iucundi et graves – assiduus et fixus inhaerebam, ubi cognovit ex conloquio meo libris genethliacorum esse me deditum, benigne ac paterne monuit, ut eos abicerem neque curam et operam rebus utilibus necessariam illi vanitati frustra impenderem, dicens ita se illa didicisse, ut eius professionem primis annis aetatis suae deferre voluisset, qua vitam degeret, et si Hippocraten intellexisset, et illas utique litteras potuisse intellegere: et tamen non ob aliam causam se postea illis relictis medicinam assecutum, nisi quod eas falsissimas comperisset et

Yaratıcısı ve Yöneticisi olduğuna bizi ikna etmeye çalışıyorlar. Peki bu suçlu kim, sen değilsin de kim, ey tatlıgın ve adaletin kaynağı Tanrımız, her birimizi yaptığımız işlere göre ödüllendirecek olan, tövbekâr ve hürmetkâr yürekleri asla hor görme-yecek olan sen değilsin de kim?

5. O yıllarda bilge bir adamla tanıştım.¹⁶⁹ Kendisi hekimlik sanatının üstadı olduğundan mesleğinde çok saygın bir konum edinmişti. Aynı zamanda eyalet valisiydi, dolayısıyla o ıstırap tacını¹⁷⁰ akıl sağlığı yerinde olmayan başıma kendi elleriyle taktı, keşke o elleri aklımı yerine getirmek için başıma koymuş olsaydı. Ama bilirim bu hastalığın şifası yalnız sende, kibirlilerin karşısında duran ve alçakgönüllülerden inayetini esirgeme-yen sende.¹⁷¹ Yine de o yaşlı adam aracılığıyla yardımına koş-maktan ve ruhumu tedavi etmekten bir an bile vazgeçmeyen sen olmayasın sakın? Çünkü gün geçtikçe onu daha iyi tanıma-ya başlamış ve konuşmalarının müdavimi olmuştum, ne söylü-yorsa dikkatle dinliyordum. Öyle çok seçkin bir üslubu yoktu belki, ama yaratıcı düşünceleri sözlerine bir çekicilik, bir ciddi-yet katıyordu. Onunla sohbetlerimiz sırasında benim yıldız fal-cılığıyla ilgili kitapların hayranı olduğumu anlayınca gayet na-zik ve babacan bir tavırla beni uyardı ve bütün bu kitapları bir yana atmamı, bu çerçöple vaktimi boşa harcamamamı öğütledi, dikkat ve emek isteyen daha nice değerli sanat var dedi. Kendi-si de zamanında astroloji öğrenmiş, hatta bunu meslek haline getirip para kazanmayı bile düşünmüş ve Hippocrates'i anlaya-bildikten sonra bu tür kitapları haydi haydi anlayabilirim de-miş. Ama her şeye rağmen bir gün bu kitapların hepsini kaldı-rıp atmış, bunun yerine kendisini hekimliğe vermiş, sırf ast-rolojinin tamamen uyduruk bir sanat olduğunu anladığından.

nollet vir gravis decipiendis hominibus victum quaerere. «At tu» inquit «quo te in hominibus sustentas, rhetoricam tenes, hanc autem fallaciam libero studio, non necessitate rei familiaris sectaris. Quo magis mihi te oportet de illa credere, qui eam tam perfecte discere elaboravi, quam ex ea sola vivere volui». A quo ego cum quaesissem, quae causa ergo faceret, ut multa inde vera pronuntiarentur, respondit ille, ut potuit, vim sortis hoc facere in rerum natura usquequaque diffusam. Si enim de paginis poetae cuiuspiam longe aliud canentis atque intendentis, cum forte quis consulit, mirabiliter consonus negotio saepe versus exiret, mirandum non esse dicebat, si ex anima humana superiore aliquo instinctu nesciente, quid in se fieret, non arte, sed sorte sonaret aliquid, quod interrogantis rebus factisque concineret.

6. Et hoc quidem ab illo vel per illum procurasti mihi, et quid ipse postea per me ipsum quaererem, in memoria mea deliniasti. Tunc autem nec ipse nec carissimus meus Nebridius adulescens valde bonus et valde cautus, inridens totum illud divinationis genus, persuadere mihi potuerunt, ut haec

Ayrıca dürüst bir insan olduğu için insanları kandırarak para kazanmak istememiş. “Ama senin zaten para kazandığın kamusal bir mesleğin var,” dedi, “hitabet öğretmenliği yapıyorsun ve astroloji gibi sahte bir sanatla, hayatını geçindirmek gibi zorunlu bir nedenden değil de sırf merakın yüzünden uğraşıyorsun. Bense geçimimi sadece bu kaynaktan sağlamak istediğimden astrolojiyi mükemmel derecede öğrenmek için çok çaba sarf ettim. Zaten sırf bu nedenle astroloji konusundaki uyarımı hiç yabana atmamalısın.” Bunun üzerine ben ona, peki nasıl oluyor da astrolojinin söylediği çoğu şey doğru çıkıyor diye sordum. Bana bu konuda verebileceği en uygun yanıt verdi ve bunu doğanın en küçük zerresine kadar nüfuz etmiş olan rastlantısal gücün etkisine bağladı. “Bu öyle bir şey ki,” diye devam etti, “tesadüfen falanca şairin kitabını açarsınız, yazarının terennüm ettikleri ve niyeti tamamen farklı olsa da, kitabı okurken aniden kafanızdakine birebir uyan bir dizeyle mucize eseri karşılaşabilirsiniz. Demek ki insan zihni üstün bir içgüdüyle, kendi içinde neler olup bittiğini hiç bilmeden, astroloji bilgisiyle değil de tamamen rastlantı sonucu, araştırılan konunun koşullarına ve olgularına uygun bir yanıt bulabilir, bunda öyle hayret edilecek bir şey yok.”

6. İşte onun bana verdiği bu yanıt ya da şöyle dersem, onun aracılığıyla işittiğim bu yanıt, bana senden gelen bir yanıtı. Sonradan kendim araştırıp bulayım diye zihnime şüphe tohumlarını o zaman sen ektin. Ama o dönemde ne o hekim ne de aziz dostum Nebridius beni yeterince tatmin edip de astrolojiden soğutmayı başaramamıştı. Nebridius ki son derece karakterli ve son derece sağduyulu bir gençti ve hayatı boyunca bu türden falcılık işleriyle hep dalga geçmişti. Yine de her

abicerem, quoniam me amplius ipsorum auctorum movebat auctoritas et nullum certum quale quae-
rebam documentum adhuc inveneram, quo mihi sine
ambiguitate appareret, quae ab eis consultis vera
dicerentur, forte vel sorte, non arte inspectorum
siderum dici.

CAPUT IV.

Morbum et baptismum amici narrat, quem
etiam suis erroribus involverat; eoque
morte sublato, dolet gravissime. Mirabilis
efficacia sacramenti baptismi.

7. In illis annis, quo primum tempore in municipio,
quo natus sum, docere coeperam, comparaveram
amicum societate studiorum nimis carum, coevum
mihi et conflorentem flore adules-centiae. Mecum
puer creverat et pariter in scholam ieramus pariterque
iuseramus. Sed nondum erat sic amicus, quamquam
ne tunc quidem sic, uti est vera amicitia, quia non est
vera, nisi cum eam tu agglutinas inter haerentes tibi
caritate diffusa in cordibus nostris per spiritum
sanctum, qui datus est nobis. Sed tamen dulcis erat
nimis, cocta fervore parilium studiorum. Nam et a fide
vera, quam non germanitus et penitus adulescens

ikisinin de düşünceleri beni bu sanatın uzmanlarının yazdığı kitaplar kadar etkileyememişti, dahası o ana kadar aradığım gibi kesin bir kanıt da henüz bulmuş değildim. Çünkü bu kanıt beni öyle ikilemde bırakmayacak bir kanıt olmalıydı ki, kendilerine danışılan astrologların doğruları söylemelerinin nedeninin yıldızları gözlemleme bilgilerine değil de sadece şansa ya da rastlantıya bağlı olduğunu anlayabileyim.

4. BÖLÜM

Kendi hatalarına ortak ettiği arkadaşının hastalığını ve vaftizini anlatıyor; arkadaşının ölümü onu derinden sarsıyor. Vaftiz töreninin sonundaki mucizevi etkiyi dile getiriyor.

7. Doğduğum kentte¹⁷² ilk öğretmenliğime başladığım yıllarda aziz bir dostum oldu. İkimizin de ilgi alanları ortaktı, aynı yaştaydık. O da benim gibi gençliğinin baharını yaşıyordu. Gerçi bu insanla çocukluktan itibaren beraber büyümüş-tük, aynı okul sıralarını paylaşmış, beraber oyunlar oynamış-tık. Ama o dönemde henüz dost sayılmazdık. Şu da bir gerçek ki, ne o dönemde ne de şimdi yaşadığımıza gerçek dostluk denmemeli. Çünkü bizler birbirimize ne kadar kaynaşmış olursak olalım, sen yüreklerimize Kutsal Ruh aracılığıyla (ki bize bu Ruh'u sen bahşettin) sevgini ekmez ve bu sevginle bizi birleştirmezsen aramızdakine gerçek dostluk denmez.¹⁷³ Her şeye rağmen bizimki çok hoş bir dostluktu ve ortak çalışmalarımızın körüklediği ateşle de pişip olgunlaştı. Kendisi henüz çok gençti, bu yüzden ruhunda kök salmış, derin bir dinsel

tenebat, deflexeram eum in superstitiosas fabellas et perniciosas, propter quas me plangebat mater. Mecum iam errabat in animo ille homo, et non poterat anima mea sine illo. Et ecce tu imminens dorso fugitivorum tuorum, deus ultionum et fons misericordiarum simul, qui convertis nos ad te miris modis, ecce abstulisti hominem de hac vita, cum vix explevisset annum in amicitia mea, suavi mihi super omnes suavitates illius vitae meae.

8. Quis laudes tuas enumerat unus in se uno, quas expertus est? Quid tunc fecisti, deus meus; et quam investigabilis abyssus iudiciorum tuorum? Cum enim laboraret ille febribus, iacuit diu sine sensu in sudore laetali et, cum desperaretur, baptizatus est nesciens me non curante et praesumente id retinere potius animam eius quod a me acceperat, non quod in nescientis corpore fiebat. Longe autem aliter erat. Nam recreatus est et salvus factus, statimque, ut primo cum eo loqui potui – potui autem mox, ut ille potuit, quando non discedebam et nimis pendebamus ex invicem – temptavi apud illum inridere, tamquam et illo inrisuro mecum baptismum, quem acceperat mente atque

inancı yoktu. Dolayısıyla onu kolayca yoldan çıkarıp şu batıl masallara ve ölümcül hülyalara, yani annemin benim için sürekli gözyaşı dökmesine neden olan beyhudeliklere çekmeyi başardım. O andan itibaren o da benim gibi yanılgılar arasında dolanmaya başladı, benim ruhum da onsuz yaşayamamaya. Ve işte sen, kaçakların yakın takipçisi, merhamet pınarı olduğun kadar intikamların da Tanrı'sı olan sen, mucizevi yöntemlerle bizleri kendi yoluna döndüren sen, o adamı bu hayattan çekip aldın, tam da dostluğumuz henüz bir yaşına basmışken ve ben o ana kadar yaşamış olduğum bütün zevklerin en âlâsını bu dostlukta bulmuşken.

8. Sadece kendi yaşamımızda bize bahsettiğin iyilikleri saymaya kalksak bile acaba bunu başarabilir miyiz? O dönemde ne yaptığını anlayabilir miyim Tanrım, senin o dönemde verdiğin akıl ermez hükmünün derinlerine dalabilir miyim? Arkadaşım ateşler içinde yandı, uzun süre kendisini bilmez halde ecel terleri döktü. Hayatından umut kesilmişti, hiç kendinde olmadığı bir sırada da vaftiz edildi. Buna hiç aldırmıy etmedim, çünkü ruhuna ektiğim inançları ne olursa olsun koruyacağından emindim, vaftiz sırasında bedenine ne yaparlarsa yapsınlar nasıl olsa kendisinde değildi diye düşündüm. Ama hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Çünkü yeniden canlandı ve sağlığına kavuştu. Kendisiyle ilk konuşan ben oldum –kendine gelir gelmez ilk ben bunu başardım, çünkü birbirimize aşırı düşkün olduğumuzdan onun yanından bir an olsun ayrılmamıştım– ve hemen vaftiz oluşuyla ilgili şakalar yapıp onu biraz güldürmeye çabaladım, çünkü onun da bu konuyu alaya alacağını sanıyordum. Ne de olsa vaftiz olduğu

sensu absentissimus. Sed tamen iam se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit ut inimicum admonuitque mirabili et repentina libertate, ut, si amicus esse vellem, talia sibi dicere desinerem. Ego autem stupefactus atque turbatus distuli omnes motus meos, ut convalesceret prius essetque idoneus viribus valetudinis, cum quo agere possem quod vellem. Sed ille abreptus dementiae meae, ut apud te servaretur consolationi meae: post paucos dies me absente repetitur febribus et defungitur.

9. Quo dolore contenebratum est cor meum, et quidquid aspiciebam mors erat. Et erat mihi patria supplicium et paterna domus mira infelicitas, et quidquid cum illo communicaveram, sine illo in cruciatum immanem verterat. Expectabant eum undique oculi mei, et non dabatur; et oderam omnia, quod non haberent eum, nec mihi iam dicere poterant: «Ecce veniet», sicut cum viveret, quando absens erat. Factus eram ipse mihi magna quaestio et interrogabam animam meam, quare tristis esset et quare conturbaret me valde, et nihil noverat respondere mihi. Et si dicebam: «Spera in deum», iuste non obtemperabat, quia verior erat et melior homo, quem carissimum amiserat, quam phantasma, in quod sperare iuebatur. Solus fletus erat dulcis mihi et successerat amico meo in

sırada ne aklı yerindeydi, ne de hisleri. Oysa o vaftiz edildiğini çoktan fark etmişti. Bir düşmana bakar gibi dehşetle bana baktı, onda daha önce hiç görmediğim tuhaf bir özgüvenle bundan böyle arkadaşı olarak kalmak istiyorsam kendisiyle bir daha bu şekilde konuşmamamı söyledi bana. Hayretler içinde kaldım, zihnim allak bullak olmuştu, yine de o anda içimden geçenleri ona söylemek istemedim, sandım ki daha iyi olunca ve gücünü toparlayınca söyleyeceklerimi anlayacak. Ama bu bendeki akıl noksanlığından kurtulması çok uzun sürmedi ve senin koruyuculuğun altına alındı; bunu sırf beni teselli etmek için yaptın. Birkaç gün sonra da, benim olmadığım bir sırada, ateşi iyice yükseldi ve bu hayattan göçüp gitti.

9. Onun acısı yüreğimi karanlıklara gömdü, nereye bak-sam orada ölümü görür oldum. Doğduğum şehir benim için artık bir işkence odasından farksızdı, baba ocağımsa tuhaf bir mutsuzluk yuvasından. Onunla beraberken yaptığım her şey onsuz korkunç bir eziyete dönüştü. Gözlerim her yerde onu arıyordu, ama aradığını bulamıyordu. Her yerden nefret ettim, çünkü oralarda o yoktu, çünkü oralar artık “bak işte, geliyor” demiyordu, oysa o sağken ve bir an için yanımda yokken hep böyle söylerlerdi. Derin bir muammaya dönüşmüştüm, tekrar tekrar soruyordum ruhuma, neden böyle kederlisin, neden beni bu kadar üzüyorsun diye. Ama ruhum bana ne diyeceğini bilemiyordu. Ona, “Tanrı’dan sabır dile” dediğimde bana itaat etmiyordu. Haklıydı, çünkü yitirmiş olduğu aziz dostu, sabır dileyeceği o hayalden çok bir insandı, daha gerçek, daha iyiydi. Bir tek gözyaşlarım tatlı geliyordu bana, çünkü arkadaşımın boşluğunu doldurup

deliciis animi mei.

CAPUT V

Cur fletus dulcis miseris.

10. Et nunc, domine, iam illa transierunt, et tempore lenitum est vulnus meum. Possumne audire abs te, qui veritas es, et admoveere aurem cordis mei ori tuo, ut dicas mihi, cur fletus dulcis sit miseris? An tu, quamvis ubique adsis, longe abiecisti a te miseriam nostram, et tu in te manes, nos autem in experimentis volvimur? Et tamen nisi ad aures tuas ploraremus, nihil residui de spe nostra fieret. Unde igitur suavis fructus de amaritudine vitae carpitur gemere et flere et suspirare et conqueri? An hoc ibi dulce est, quod speramus exaudire te? Recte istuc in precibus, quia desiderium perveniendi habent. Num in dolore amissae rei et luctu, quo tunc operiebar? Neque enim sperabam revivescere illum aut hoc petebam lacrimis, sed tantum dolebam et flebam. Miser enim eram et amiseram gaudium meum. An et fletus res amara est et prae fastidio rerum, quibus prius fruebamur, et tunc ab eis abhorremus, delectat?

yüreğime teselli veriyordu.

5. BÖLÜM

Mutsuzken ağlamak neden bu kadar büyük teselli verir?

10. Ama şimdi, ya Rab, bütün bunlar geçmişte kaldı ve zaman yarama ilaç oldu. Artık hakikatin kendisi olan senden duymak istiyorum ve yüreğimi dilinden dökülenlere kabarttım dinliyorum, n'olur söyle neden mutsuz olduğumuzda ağlamak bizi bu kadar teselli edebiliyor? Yoksa sen her yerde olduğun halde bizim acılarımızdan çok mu uzaktasın, biz sınav üstüne sınav yaşarken sen kendi içine mi kapalıydın? Hıçkırıklarımızı sana duyuramıyorsak umut edeceğimiz hiçbir şey kalmamış demektir. Peki o zaman ağlayarak, inleyerek, iç çekerek, yas tutarak derdiğimiz yaşamın o acı meyvesindeki bu hoş tat da neyin nesi? Yoksa bu tat senin ağladığımızı duyabileceğini umut etmemizden mi kaynaklanıyor? Dua ettiğimizde böyle bir umut taşıdığımız çok doğru, çünkü dua ederken sana ulaşmak isteğiyle doluyoruz. Ama o sıra beni ezip geçen o olayda, yani sevdiğim bir kimseyi kaybettiğimde duyduğum acı ve üzüntüde de aynı umudu mu taşıyordum? Hayır, çünkü dostumun yeniden hayata geleceğine dair hiç umudum yoktu, göz yaşlarımı da böyle bir beklentiyle akıtmıyordum, sadece çok canım yanıyordu ve ağlıyordum. Bunun tek nedeni benim mutsuz olmam ve bana sevinç veren birini kaybetmemdi. Ya da ağlamak aslında acı bir şey de, sadece önceden hoşumuza giden bir şeyleri artık düşünmekten yorulduğumuz ve onları hatırlamaktan kaçındığımız anlarda mı bize tatlı geliyor?

Quantus ex amici morte dolor.

11. Quid autem ista loquor? Non enim tempus quaerendi nunc est, sed confitendi tibi. Miser eram, et miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium et dilaniatur, cum eas amittit, et tunc sentit miseriam, qua miser est et antequam amittat eas. Sic ego eram illo tempore et flebam amarissime et requiescebam in amaritudine. Ita miser eram et habebam cariorum illo amico meo vitam ipsam miseram. Nam quamvis eam mutare vellem, nollem tamen amittere magis quam illum et nescio an vellem vel pro illo, sicut de Oreste et Pylade traditur, si non fingitur, qui vellent pro invicem vel simul mori, qua morte peius eis erat non simul vivere. Sed in me nescio quis affectus nimis huic contrarius ortus erat et taedium vivendi erat in me gravissimum et moriendi metus. Credo, quo magis illum amabam, hoc magis mortem, quae mihi eum abstulerat, tamquam atrocissimam inimicam oderam et timebam et eam repente consumpturam omnes homines putabam, quia illum potuit. Sic eram omnino, memini.

6. BÖLÜM

Bir dostun ölümünden duyulan acı ne büyükmüş!

11. Ama niçin bunlardan söz ediyorum ki? Şimdi soru sorma zamanı değil, tövbe etme zamanı. Zavallı bir haldeydim, çünkü ölümlü şeylere bağlanan her ruh zavallıdır ve bunları kaybedince yaralanır. İşte o zaman hem o anki zavalılığını fark eder hem de onları kaybetmeden önceki zavalılığını. O dönem ben de bu haldeydim, hem acı acı gözyaşı döküyor hem de o acının içinde teselli buluyordum. Bu halim tam anlamıyla bir zavallılıktı ve ben bu zavallı yaşamıma kaybettiğim dostumdan daha fazla değer veriyordum. Çünkü içinde bulunduğum durumu değiştirmek istediğim halde, yine de dostumu kaybetmiş olmayı kendi yaşamımı kaybetmeye tercih ediyordum ve doğrusunu söylemek gerekirse onun için ölmek ister miydim hiç bilmiyorum. Orestes ile Pylades'in birbirleri uğruna birlikte ölmek istedikleri söylenir¹⁷⁴ – tabii bu hikâye bir kandırmaca değilse– çünkü onlar için ölümden daha kötüsü birlikte yaşayamamaktır. Bana gelince, o sıra içimde yükselen duygu onlarınkine taban tabana zıttı, hem yaşamın ağır yükünden yorulmuştum hem de ölümden korkuyordum. Eminim dostuma duymuş olduğum büyük sevgi beni ölümden iyice korkar hale getirmişti. Çünkü dostumu benden almıştı ve o andan itibaren ondan artık zalim bir düşmandan nefret eder gibi nefret ediyor, aynı zamanda da korkuyordum. Dostumu aniden kapıp götürmüştü ya, demek ki bütün insanları da böyle aniden kapıp götürebilirdi. O sıralar bu düşüncelerle nasıl haşır neşir olduğumu dün gibi hatırlıyorum.

Ecce cor meum, deus meus, ecce intus; vide, quia memini, spes mea, qui meundas a talium affectionum immunditia, dirigens oculos meos ad te et evellens de laqueo pedes meos. Mirabar enim ceteros mortales vivere, quia ille, quem quasi non moriturum dilexeram, mortuus erat, et me magis, quia ille alter eram, vivere illo mortuo mirabar. Bene quidam dixit de amico suo dimidium animae suae. Nam ego sensi animam meam et animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus, et ideo mihi horrore erat vita, quia nolebam dimidius vivere, et ideo forte mori metuebam, ne totus ille moreretur, quem multum amaveram.

CAPUT VII

Impatientia doloris mutat locum.

12. O dementiam nescientem diligere homines humaniter! O stultum hominem immoderate humana patientem! Quod ego tunc eram. Itaque aestuabam, suspirabam, flebam, turbabar, nec requies erat nec consilium. Portabam enim concisam et cruentam animam meam impatientem portari a me, et ubi eam ponerem non inveniebam. Non in amoenis nemoribus, non in ludis atque cantibus nec in suave

İşte kalbim Tanrım, bak içine; bak da gör neler hatırladığımı ey Umudum, böyle kirli düşüncelere daldığımda beni arındır, sana çevir gözlerimi ve ayaklarımı tuzaktan kurtar.¹⁷⁵ Hayretler içindeydim, nasıl oluyor da başka ölümlüler hâlâ yaşayabiliyordu, çünkü hiç ölmeyecek sandığım dostum ölmüştü. Beni daha fazla hayretlere salan olay ise o öldüğü halde benim hâlâ yaşıyor olmamdı, çünkü o benim ikinci benliğimdi. Ne güzel söylemiş dost insanın diğer yarısıdır diyen.¹⁷⁶ Çünkü kendi ruhu mu ve onun ruhunu iki bedende tek bir ruh olarak görmüştüm ben. Demek ki artık benim yaşamım bir kâbustu, çünkü kendi yarım olmadan yaşamak istemiyordum, yine de ölümden korkuyordum. Belki de ölümden bu kadar korkmamın nedeni, ben de ölürsem çok sevdiğim dostumun bütünüyle ölecek olmasıydı.

7. BÖLÜM

Ölüm acısının verdiği huzursuzluk Augustinus'un başka bir yere gitmesine neden oluyor.

12. Ah, insanları insandan başka bir şeymiş gibi sevmek ne delilik! Ah, insanın yazgısı karşısında duygularına hâkim olmayan insan ne koca bir budala! İşte ben o sıra öyle koca bir budalaydım. Ateşler içinde kavruluyordum, inliyordum, ağlıyordum, kafam öyle karıştı ki, ne bir an yerimde durabiliyordum, ne de akıllı uslu düşünebiliyordum. Yerlere serilen, kanlar içinde kalan ruhumu adeta sırtıma almış taşıyordum, o ise benimle gelmemek için ayak diretiyordu, bense onu koyacak yer bulamıyordum. Ne o büyüğü korulara sığabiliyordu artık, ne oyunlara, ne şarkılara, ne mis kokulu bahçelere, ne dost

olentibus locis nec in conviviis apparatus neque in voluptate cubilis et lecti, non denique in libris atque carminibus adquiescebat. Horrebant omnia et ipsa lux et quidquid non erat quod ille erat, improbum et odiosum erat praeter gemitum et lacrimas: nam in eis solis aliquantula requies. Ubi autem inde auferebatur anima mea, onerabat me grandi sarcina miseriae. Ad te, domine, levanda erat et curanda, sciebam, sed nec volebam nec valebam, eo magis, quia non mihi eras aliquid solidum et firmum, cum de te cogitabam. Non enim tu eras, sed vanum phantasma et error meus erat deus meus. Si conabar eam ibi ponere, ut requiesceret, per inane labebatur et iterum ruebat super me, et ego mihi remanseram infelix locus, ubi nec esse possem nec inde recedere. Quo enim cor meum fugeret a corde meo? Quo a me ipso fugerem? Quo non me sequeretur? Et tamen fugi de patria. Minus enim eum quaerebant oculi mei, ubi videre non solebant, atque a Thagastensi oppido veni Carthaginem.

CAPUT VIII

Tempus et amicorum colloquia dolori medentur.

13. Non vacant tempora nec otiose voluntur per sensus nostros: faciunt in animo mira opera. Ecce veniebant et praeteribant de die in diem et veniendo et

sofralarına, ne yatak odalarından, yataklardan alınan hazlara, hatta ne kitaplara, ne şiirlere. Her şeyden ürküp kaçıyordu, ışıktan bile; dostuyla paylaşmış olduğu ne varsa, artık o yok diye tatsız ve yavan geliyordu ona, iniltileri ve gözyaşları dışında; çünkü bir tek onlar biraz teselli oluyordu ıstırabına. Gözyaşlarıma ne zaman dur desem, bu kez zavallılığım koca bir yük olup biniveriyordu omzuma. Ancak sana doğrulmam tuz basardı yarama ya Rab, biliyordum, ama ne böyle bir şey istiyordum, ne de yapabiliyordum, çünkü o sıralar seni düşündüğümde sağlam ve güçlü bir varlıkmışsın gibi gelmiyordun bana. Benim inandığım Tanrım sen değildin, o boş bir hayaldi, bir yanılgı. Dinlensin diye orada ikamet ettirseydim ruhumu, bir boşluğa düşer, can havliyle yeniden benim sırtıma çullanırdı. Demek ki o bedbaht hapishanemde kalakalmıştım, ne burada böyle yaşayabilirdim, ne de buradan kaçabilirdim. Çünkü kalbim kalbimden başka nereye kaçıp sığınabilirdi? Kendimden başka kaçacağım bir yer olabilir mi? Kendimin peşine düşmeden nereye gidebilirim? Yine de her şeyi göze alıp yurdumdan kaçtım. En azından gözlerim artık dostumu daha az arar dedim, ne de olsa gideceğim yerlerde onu görmeye alışık değillerdi. Böyle dedim ve Thagaste şehrinde kalkıp Kartaca'ya gittim.

8. BÖLÜM

Zaman ve dost sohbetleri acısına merhem oluyor.

13. Zaman dur durak bilmez, ama öyle kendi kendine, duygularımızı hiç etkilemeden de geçip gitmez; ruhumuzda mucizelerini yaratır. Öyle de oldu, günler günleri kovaladı ve

praetereundo inserebant mihi spes alias et alias memorias et paulatim resarciebant me pristinis generibus delectationum, quibus cedebat dolor meus ille; sed succedebant non quidem dolores alii, causae tamen aliorum dolorum. Nam unde me facillime et in intima dolor ille penetraverat, nisi quia fuderam in harenam animam meam diligendo moriturum acsi non moriturum? Maxime quippe me reparabant atque recreabant aliorum amicorum solacia, cum quibus amabam quod pro te amabam, et hoc erat ingens fabula et longum mendacium, cuius adulterina confricatione corrumpebatur mens nostra pruriens in auribus. Sed illa mihi fabula non moriebatur, si quis amicorum meorum moreretur. Alia erant, quae in eis amplius capiebant animum, conloqui et conridere et vicissim benivole obsequi, simul legere libros dulciloquos, simul nugari et simul honestari, dissentire interdum sine odio tamquam ipse homo secum atque ipsa rarissima dissensione condire consensiones plurimas, docere aliquid invicem aut discere ab invicem, desiderare absentes cum molestia, suscipere venientes cum laetitia: his atque huius modi signis a corde amantium et redamantium procedentibus per os, per linguam, per oculos et mille motus gratissimos quasi fomitibus

zaman akıp geçti. Akıp geçerken de ruhuma yepyeni umutlar, yepyeni anılar zerk etti ve beni eskiden keyif aldığım zevklerime geri döndürüp yavaş yavaş toparladı; sonunda da ıstırabım bu zevklere yenik düştü. Bu zevkler o sıra başka acılara yol açmadı belki, ama gelmekte olan yenilerine çanak tuttular. Çünkü içime bu kadar kolayca süzülüp ta iliklerime kadar yerleşen o acı, bir ölümlüyü hiç ölmeyecekmiş gibi seyerek ruhumu kuma dökmemden kaynaklanmamış mıydı? Öyleyse bana en iyi gelecek ve beni kendime getirecek ilaç başka dostluklardan alacağım teselli olmalıydı gene, seni seveceğime gene bu dostları sevmeliydim. Bu koskoca bir masal, upuzun bir yalan; kaçamak öpücükleriyle gönlümüzün kulaklarını okşayıp yoldan çıkarıyor. Ama bu masal benim için hiç ölmüyordu, arkadaşlarımdan biri ölmüş olsa bile. Yepyeni şeyler buldum bu yeni arkadaşlarda, ruhumu çok daha fazla büyüleyen şeyler. Oturup sohbet etmek mesela, birlikte gülmek, karşılıklı yardımlaşmak, birlikte kitap okumaktan zevk almak, birlikte gülüp eğlenmek, birlikte ciddileşmek, nefret uyandırmamaya dikkat ederek sanki kendi kendinizle konuşuyormuşçasına ara sıra tartışmak, nadir de olsa yaşanan fikir ayrılıklarında orta yolu bulabilmek, birbirimize yeni bir şeyler öğretmek, birbirimizden yeni bir şeyler öğrenmek, birisi bir yere gitti mi sabırsızlıkla yolunu gözlemek, geldiğinde de onu sevinçle karşılamak. İşte bütün bunlar ve benzerleri karşılıklı seven ve sevilen kalplerimizin işaretleriydi; yüz ifadelerimizden, dilimizden dökülüyordu bu işaretler, gözlerimizden okunuyor, sayısız jestlerle kendisini sergiliyordu ve adeta birer çıra gibi ruhlarımızı tutuşturuyor,

conflare animos et ex pluribus unum facere.

CAPUT IX

De humana amicitia. Beatus qui amat in deo.

14. Hoc est, quod diligitur in amicis et sic diligitur, ut rea sibi sit humana conscientia, si non amaverit redamantem aut si amantem non redamaverit, nihil quaerens ex eius corpore praeter indicia benivolentiae. Hinc ille luctus, si quis moriatur, et tenebrae dolorum et versa dulcedine in amaritudinem cor madidum et ex amissa vita morientium mors viventium. Beatus qui amat te et amicum in te et inimicum propter te. Solus enim nullum carum amittit, cui omnes in illo cari sunt, qui non amittitur. Et quis est iste nisi deus noster, deus, qui fecit caelum et terram et implet ea, quia implendo ea fecit ea? Te nemo amittit, nisi qui dimittit, et quia dimittit, quo it aut quo fugit nisi a te placido ad te iratum? Nam ubi non invenit legem tuam in poena sua? Et lex tua veritas et veritas tu.

her bir ruhu birbirine lehimleyip tek bir ruh kılıyordu.¹⁷⁷

9. BÖLÜM

İnsanlar arasındaki dostluk; sevgiyi Tanrı'da bulana ne mutlu!

14. Dostlukları sevmemizin nedeni de işte bu kaynaşma. Öyle çok severiz ki bunu, bizi seven birini sevmediğimizde ya da sevdiğimiz halde sevilmediğimizde vicdanen rahatsız oluruz ya da iyi niyetini göstermesi dışında ondan maddi anlamda hiçbir şey beklemeyiz. İşte bu yüzden bir dostu kaybettiğimizde karalar bağlar, acının karanlıklarına gömülür, lezzetleri acı tatlara dönüştürüp yüreğimizi gözyaşlarına boğar, ölenlerin kaybettiği yaşamı biz yaşayanların ölümü haline getiririz. Seni sevene, sende dostunu sevene, hatta senin uğruna düşmanını bile sevene ne mutlu. Çünkü bir tek bu kişi değer verdiği hiçbir şeyi kaybetmez, çünkü bütün sevdikleri senden, yani hiçbir zaman kaybetmeyeceği senden dolayı azizdir onun için. Sense bizim Tanrımızdan, şu göğü yeri yaratan, onları bütün varlığıyla dolduran ve doldururken onları yaratan Tanrımızdan başka kimsin ki Tanrım? Seni terk etmedikçe hiç kimse seni kaybetmez; zaten terk ederse nereye gider ya da nereye kaçır, tek sığınağı senin gazabın olduğuna göre? Nereye gitse cezasını vereceğin yasanla karşılaşmaz mı? Çünkü senin yasan hakikatin kendisidir, çünkü sen hakikatin kendisisin.¹⁷⁸

CAPUT X

Labiles creaturae, nec in eis potest anima requiescere.

15. Deus virtutum, converte nos et ostende faciem tuam, et salvi erimus. Nam quoquo versus se verterit anima hominis, ad dolores figitur alibi praeterquam in te, tametsi figitur in pulchris extra te et extra se. Quae tamen nulla essent, nisi essent abs te. Quae oriuntur et occidunt et oriendo quasi esse incipiunt et crescunt, ut perficiantur, et perfecta senescunt et intereunt: et non omnia senescunt et omnia intereunt. Ergo cum oriuntur et tendunt esse, quo magis celeriter crescunt, ut sint, eo magis festinant, ut non sint. Sic est modus eorum. Tantum dedisti eis, quia partes sunt rerum, quae non sunt omnes simul, sed decedendo ac succedendo agunt omnes universum, cuius partes sunt. Ecce sic peragitur et sermo noster per signa sonantia. Non enim erit totus sermo, si unum verbum non decedat, cum sonuerit partes suas, ut succedat aliud. Laudet te ex illis anima mea, deus, creator omnium, sed non in eis figatur glutine amore per sensus corporis. Eunt enim quo ibant, ut non sint, et conscindunt

10. BÖLÜM

Yaratılan her şey akıp gider, onlarda ruhun dinleneceği bir sığınak yoktur.

15. Ey iyiliklerin Tanrısı, sana döndür bizi, göster yüzünü, göster ki kurtuluşa erelim.¹⁷⁹ Çünkü insan ruhu nereye dönerse dönsün sana dönmedikçe acılara çarpacaktır yüzünü. Güzelliklere dönmüş olsa bile fark etmez, bu güzellikler senin dışında ve kendi ruhu dışındaysa sadece acılara çarpacaktır yüzünü. Zaten sen olmasan bu güzelliklerin de hiçbiri olamazdı. Bu güzellikler doğarlar ve batarlar, doğarken senden başlarlar ve öyle yükselirler, yükselirler, ta ki en mükemmel konumlarına gelene kadar, en mükemmel konumdayken de yaşlanırlar, yaşlanırlar ve ölüp giderler. Üstelik hepsi yaşlanmaz bile, ama hepsi mutlaka ölür. Şu halde doğduklarında ve varoluşlarına tutunduklarında, olmaları gereken en mükemmel konuma ne kadar hızla çıkarlarsa yok olacakları konuma da o denli hızla inerler. Bu onların doğasına yazılıdır. Bu yazıyı sen yazdın onlara, çünkü hepsi bütünün birer parçasıdır. Bütün parçalar aynı anda varolmaz, bazıları gelir, bazıları gider ve gelip gittikleri bu yolda parçaları oldukları bütünü oluştururlar. Her biri bir şeye işaret eden şu seslerle yarattığımız konuşmalarımızda da aynı mantık geçerlidir. Tek kelime eksik olsa o konuşma tam bir konuşma olmaz. Cümlelerin kurucu öğeleri heceler çıktıkça ağızdan mutlaka bir başka hece gelir ardından. İzin ver, bütün bunlardan dolayı ruhum sana şükretsin Tanrım, ey her şeyin Yaratıcısı; ama n'olur ruhum bütün bunlara tensel duyularımdan kaynaklanan sevgimle yapışmasın. Çünkü bu şeyler gidecekleri yere

eam desideriiis pestilentiosis, quoniam ipsa esse vult et requiescere amat in eis, quae amat. In illis autem non est ubi, quia non stant: fugiunt, et quis ea sequitur sensu carnis? Aut quis ea comprehendit, vel cum praesto sunt? Tardus est enim sensus carnis, quoniam sensus carnis est: ipse est modus eius. Sufficit ad aliud, ad quod factus est, ad illud autem non sufficit, ut teneat transcurrentia ab initio debito usque ad finem debitum. In verbo enim tuo, per quod creantur, ibi audiunt: «Hinc et huc usque.»

CAPUT XI

Omnia creata sunt instabilia. Solus
deus stabilis.

16. Noli esse vana, anima mea, et obsurdescere in aure cordis tumultu vanitatis tuae. Audi et tu: verbum ipsum clamat, ut redeas, et ibi est locus quietis imperturbabilis, ubi non deseritur amor, si ipse non deserat. Ecce illa discedunt, ut alia succedant et omnibus suis partibus constet infima universitas. «Numquid ego aliquo discedo?» ait verbum dei. Ibi fige mansionem tuam, ibi commenda quidquid inde habes, anima mea, saltem fatigata fallaciis. Veritati commenda

kadar giderler ve sonra yok olurlar; ama ruh bunlarla olmayı seçerse, bunları sevip de huzuru bunlarda aramaya kalkarsa, ölümcül arzularıyla onu paramparça edip bırakırlar. Bunların içinde ruhun dinleneceği hiçbir yer yoktur, çünkü hiçbirisi kalıcı değildir; kaçıp giderler, hiç tensel duyularımızla takılabilir miyiz peşlerine? Ya da hiç o an oldukları yerde bile tutabilir miyiz ellerimizle? Çünkü insanın tensel duyusu yavaş işler, çünkü bu duyu etin ve kanın duyusudur, dolayısıyla kendi doğasıyla sınırlıdır. Sadece ne için yaratıldıysa ona hizmet eder, belli bir başlangıçtan belli bir sona doğru akıp giden gelip geçici şeyleri tutup yakalamaya gücü yetmez. Çünkü senin sözünle yaratılan her şeye senin sözün şöyle der: “Başlangıcınız da bende, sonunuz da.”¹⁸⁰

11. BÖLÜM

Yaratılan her şey değişkendir. Değişken olmayan sadece Tanrı'nın kendisidir.

16. Kibirli olma ruhum, kibrinin gürültüsü yüreğinin kulağını sağırlaştırmasın. Sen de dinle bu sözü. Çünkü bu söz seni de çağırıyor, bana dön diyor. Orada hiçbir şeyin bozamayacağı bir huzur var, orada sen esirgemedikçe hiç esirgenmeyecek bir sevgi var. Bak gör nasıl da akıp gidiyor şeyler, yerini yenileri alsın ve bütün parçalarıyla ta en alt katından korunsun diye bütün evren. “Hiç başka bir yere gidebilir miyim?” diyor bak Tanrı Sözü. İşte sen de kur oraya ikametgâhını, sana verilen her şeyi oraya emanet et, ey en sonunda yanlış yollara sapmaktan yorgun düşen ruhum. Gelip geçiciliklerden ne edindinse Hakikate

quidquid tibi est a veritate, et non perdes aliquid, et reflorescent putria tua et sanabuntur omnes languores tui et fluxa tua reformabuntur et renovabuntur et constringentur ad te et non te deponent, quo descendunt, sed stabunt tecum et permanebunt ad semper stantem ac permanentem deum.

17. Ut quid perversa sequeris carnem tuam? ipsa te sequatur conversam. Quidquid per illam sentis, in parte est et ignoras totum, cuius hae partes sunt, et delectant te tamen. Sed si ad totum comprehendendum esset idoneus sensus carnis tuae ac non et ipse in parte universi accepisset pro tua poena iustum modum, velles, ut transiret quidquid existit in praesentia, ut magis tibi omnia placerent. Nam et quod loquimur, per eundem sensum carnis audis et non vis utique stare syllabas, sed transuolare, ut aliae veniant et totum audias. Ita semper omnia, quibus unum aliquid constat – et non sunt omnia simul ea, quibus constat – plus delectant omnia quam singula, si possint sentiri omnia. Sed longe his melior qui fecit omnia, et ipse est deus noster, et non discedit, quia nec succeditur ei.

emanet et, böylece hiçbir şeyini kaybetmeyeceksin. Çürüyüp kokuşan parçaların yeniden tomurcuklanacak, bütün hastalıkların şifa bulacak, göçüp giden parçaların yeniden dirilecek, zindeliğine kavuşacak ve sana sımsıkı bağlanacaktır, öyle ki diplere sürüklendiğinde artık seni de beraberinde çekip götüremeyecek, aksine sonsuza kadar dimdik duran ve hiç değişmeyen Tanrı'nın huzurunda seninle birlikte dimdik duracak ve hiç değişmeyecektir.

17. O halde neden hâlâ bedeninin peşinden koşturuyorsun? Dön önüne, bırak o senin peşinden koştursun. Onun aracılığıyla hissettiğin her şey parça parçadır, bu parçalar sana haz verir, ama parçası oldukları bütünden seni bihaber kılar. Tensel duyularının bu bütünü algılamana yardımcı olacak güçleri olsalardı ve sırf seni cezalandırmak amacıyla bütünün sadece birer parçasını oluşturacak şekilde sınırlandırılmış olsalardı, emin ol, bütünden alacağın o büyük haz için şimdide olan ne varsa hepsinin geçip gitmesini isterdin. Ben konuşurken beni tensel duyunla işitiyorsun ve heceler ağzıma takılıp dursun istemiyorsun, aksine akıp gitsinler ki ardından diğerleri gelsin ve konuşmamın bütününe anlayabilmek istiyorsun. İşte bütünün tek tek parçalardan oluştuğu her yerde bu mantık geçerli. Tek tek parçaların aynı anda beraberce bulunması imkânsız, ama böyle olmasa ve bir bütün olarak algılanabilseler tek tek verecekleri hazdan çok daha fazlasını verirler. Düşün o zaman, bütün bunların yanında her şeyi yaratan ne kadar mükemmel ve işte o bizim Tanrımız; hiçbir yere akıp gitmez O, çünkü onun ardından gelip yerini alacak bir şey yok.

CAPUT XII

Amor non improbatur, modo
in his quae placent, amemus deum.

18. Si placent corpora, deum ex illis lauda et in artificem eorum retorque amorem, ne in his, quae tibi placent, tu displiceas. Si placent animae, in deo amentur, quia et ipsae mutabiles sunt et in illo fixae stabiliuntur: alioquin irent et perirent. In illo ergo amentur, et rape ad eum tecum quas potes et dic eis: «Hunc amemus: ipse fecit haec et non est longe». Non enim fecit atque abiit, sed ex illo in illo sunt. Ecce ubi est: ubi sapit veritas. Intimus cordi est, sed cor erravit ab eo. Redite, praevaricatores, ad cor et inhaerete illi, qui fecit vos. State cum eo et stabitis, requiescite in eo et quieti eritis. Quo itis in aspera? Quo itis? Bonum, quod amatis, ab illo est: sed quantum est ad illum, bonum est et suave; sed amarum erit iuste, quia iniuste amatur deserto illo quidquid ab illo est. Quo vobis adhuc et adhuc ambulare vias difficiles et laboriosas? Non est requies, ubi quaeritis eam. Quaerite quod quaeritis, sed ibi non est, ubi quaeritis. Beatam vitam quaeritis in regione mortis: non est illic. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita?

**Tat aldığımız şeylerde Tanrı'yı
seviyorsak, sevgi kınanmamalı.**

18. Nesnelerden tat alıyorsan, bunlar için Tanrı'ya şükret ve sevgini bunların Yaraticısına ve Yöneticisine yönelt. Böylece sevdiğin şeyler yüzünden Onun seni sevmemesine sebep olma. Ruhlardan hoşlanıyorsan Tanrı'dan dolayı sev onları, çünkü onlar da değişkendir ve sadece Ona yapıştırlarsa sabit durabilirler, yoksa geçip gider ve yok olurlar. Bu yüzden bırak onları Tanrı'dan dolayı sevilsinler, onları da al yanında götür Tanrı'ya, ne kadar çok götürebilirsen götür ve onlara şöyle söyle:¹⁸¹ “İşte sevmemiz gereken varlık. Bu dünyayı O yarattı ve bizden hiç uzakta değil.” Çünkü O bu dünyayı yaratıp başka yere gitmedi; Ondan çıkan her şey varlığını Ona borçlu. Hakikati nerede tadıyorsak, işte O orada. O yüreğimizin en derininde, ama yüreklerimiz Ondan uzakta. Kendi yüreğinize geri dönün inançsız ruhlar, sizi yaratan Ona yapışın. Onunla durun, düşünmezsiniz; Onda dinlenin, huzur bulursunuz. Bu sarp patikalardan geçip nereye gidiyorsunuz? Nereye gideceksiniz? Sevdiğiniz bütün iyiliklerin sebebi O; ama sadece Ona itaat ettikleri ölçüde iyi ve tatlılar. Yoksa hepsinin tadı bir anda bozulur, çünkü Ondan varlık bulan her şey Onun tarafından yüzüstü bırakıldıklarında sapkın sevgilere malzeme olur. Neden hâlâ bu zor, bu meşakkatli yollardan yürümeyi göze alıyorsunuz? Aradığınız huzur o gideceğiniz yerlerde yok. Nerede ararsanız arayın, ama aradığınızı o yerlerde bulamazsınız. Mutlu yaşamı ölümün ülkesinde arıyorsunuz, yok o orada bulunmuyor. Yaşamın olmadığı yerde mutlu yaşam nasıl olur?

19. Et descendit huc ipsa vita nostra et tulit mortem nostram et occidit eam de abundantia vitae suae et tonuit clamans, ut redeamus hinc ad eum in illud secretum, unde processit ad nos in ipsum primum virginalem uterum, ubi ei nupsit humana creatura, caro mortalis, ne semper mortalis; et inde velut sponsus procedens de thalamo suo exultavit ut gigans ad currendam viam. Non enim tardavit, sed cucurrit clamans dictis, factis, morte, vita, descensu, ascensu, clamans, ut redeamus ad eum. Et discessit ab oculis, ut redeamus ad cor et inveniamus eum. Abscessit enim et ecce hic est. Noluit nobiscum diu esse et non reliquit nos. Illuc enim abscessit, unde numquam recessit, quia mundus per eum factus est, et in hoc mundo erat et venit in hunc mundum peccatores salvos facere. Cui confitetur anima mea, et sanat eam, quoniam peccavit illi. Fili hominum, quo usque graves corde? Numquid et post descensum vitae non vultis ascendere et vivere? Sed quo ascenditis, quando in alto estis et posuistis in caelo os vestrum? Descendite, ut ascendatis, et ascendatis ad deum. Cecidistis enim ascendendo contra deum. Dic eis ista, ut plorent in convalle plorationis, et sic eos

19. Bizim Yaşamımız buraya, aramıza indi¹⁸² ve ölümümüzü alıp götürdü. Ölümü kendi yaşam pınarıyla öldürdü ve gök gürültüsünü andıran sesiyle gürleyip bizlere bu dünyadan Onun sırlar âlemine dönmemizi istedi. Çünkü O bu sırlar âleminden aramıza indi ve ilkin Bakire Kadının¹⁸³ rahmine girdi ve orada insanlık onunla nikâh kıydı,¹⁸⁴ öyle ki insanın ölümlü bedeni sonsuza kadar ölümlü kalmasın diye. Ve oradan zıfâf yatağından çıkan bir güvey gibi sevinçle çıkıp kendi yolunda dev adımlarla koşmaya başladı.¹⁸⁵ Bir an bile gecikmek istemedi, avazı çıktığı kadar bas bas bağırarak koşmaya başladı; söyledikleriyle, yaptıklarıyla, ölümüyle, yaşamıyla, inişiyile,¹⁸⁶ çıkışıyla¹⁸⁷ bizlere *Ona geri dönün diye* haykırdı. Ve gözlerimizin önünden ayrılıp gitti, kendi yüreğimize geri dönelim ve Onu orada bulalım diye. Gözden kayboldu, ama bakın hep burada. Bizimle uzun süre kalmadı, ama bizi hiç terk etmedi. Sadece gözden kayboldu ve aslında hiç ayrılmadığı mekânına gitti, çünkü bu dünya onun sayesinde yaratıldı ve O bu dünyadaydı ve O bu dünyaya günahkârları kurtuluşa erdirmek için geldi. Ruhum ona tövbe ediyor ve O ruhumu iyileştiriyor, çünkü ruhum Ona karşı günaha girdi. Ey insanoğulları, ne zamana kadar böyle kaskatı olacak gönülleriniz?¹⁸⁸ Dünyanıza yaşam geldikten sonra da mı yükselmek ve yaşamak istemiyorsunuz? Ama en yüksekteyseniz ve çılgılıklarınız gökleri tutuyorsa daha ne kadar yükselebilirsiniz?¹⁸⁹ Çıktığınız gibi inin o zirvelerden, çünkü ancak o zaman Tanrı'ya çıkabilirsiniz. Çünkü Ona karşı yükselirseniz düşersiniz. Bunları söyle onlara ey ruhum, söyle ki gözyaşı vâdisinde ağlasınlar ağlayabildikleri kadar, sonra al götür onları

rape tecum ad deum, quia de spiritu eius haec dicis eis, si dicis ardens igne caritatis.

CAPUT XIII

Amor unde proveniat.

20. Haec tunc non noveram et amabam pulchra inferiora et ibam in profundum et dicebam amicis meis: «Num amamus aliquid nisi pulchrum? Quid est ergo pulchrum? Et quid est pulchritudo? Quid est quod nos allicit et conciliat rebus, quas amamus? Nisi enim esset in eis decus et species, nullo modo nos ad se moverent.» Et animadvertēbam et videbam in ipsis corporibus aliud esse quasi totum et ideo pulchrum, aliud autem, quod ideo deceret, quoniam apte accommodaretur alicui, sicut pars corporis ad universum suum aut calciamentum ad pedem et similia. Et ista consideratio scaturrivit in animo meo ex intimo corde meo, et scripsi libros «De Pulchro et Apto», puto, duos aut tres; tu scis, deus: nam excidit mihi. Non enim habemus eos, sed aberraverunt a nobis nescio quo modo.

CAPUT XIV

Libri de Pulchro et Apto Hierio nuncupati. Unde hunc amaverat.

21. Quid est autem, quod me movit, domine deus meus,

da yanında Tanrı'ya. Bütün bunları şefkat ateşiyle yanarak söylüyorsan onlara, bil ki seni böyle konuşturan Onun Kutsal Ruhudur.

13. BÖLÜM

Sevginin kaynağı.

20. O zamanlar bütün bunlardan bihaberdim. En alt düzeydeki güzellikleri seviyordum ve diplere sürükleniyordum. Dostlarıma şöyle soruyordum: “Acaba güzelden başka bir şey mi seviyoruz? Öyleyse güzel ne? Peki güzellik ne? Sevdiğimiz nesnelerde bizi cezbeden ve büyüleyen ne? Çünkü onlarda güzellik ve cazibe olmasa bizi asla kendilerine çekemezlerdi.” Bu konuyu haddinden fazla düşündüm ve gördüm ki, bu nesnelerin biçimlerinde bir çeşit bütünlük var ve bu yüzden güzeller, sonra bir çeşit oranları var, yani bir şey başka bir şeye gayet güzel uyabiliyor, tıpkı bedenin bir parçasının bütünüyle uyumlu olması gibi ya da bir ayakkabının ayağa uyması gibi ve bu türden benzer şeyler. Bu düşünce yüreğimin ta derinlerinden sanki bir pınardan fışkırır gibi geldi aklıma ve hemen oturup bir eser yazdım, *Güzellik ve Oran* başlığıyla, sanırım iki veya üç bölümden oluşuyordu. Sen kaç bölüm olduğunu biliyorsundur Tanrım, ben hatırlamıyorum, çünkü böyle bir esere artık sahip değilim, ne olduysa oldu bir şekilde benden çıkıp kayboldu.

14. BÖLÜM

Hierius'a adadığı *Güzellik ve Oran* başlıklı eseri. Hierius'a beslediği sevginin kaynağı.

21. Bu eserimi Romalı bir hatip olan Hierius'a adamamın

ut ad Hierium, Romanae urbis oratorem, scriberem illos libros? Quem non noveram facie, sed amaveram hominem ex doctrinae fama, quae illi clara erat, et quaedam verba eius audieram, et placuerant mihi. Sed magis, quia placebat aliis et eum efferebant laudibus stupentes, quod ex homine Syro, docto prius graecae facundiae, post in latina etiam dictor mirabilis extitisset et esset scientissimus rerum ad studium sapientiae pertinentium, mihi placebat. Laudatur homo et amatur absens. Utrumnam ab ore laudantis intrat in cor audientis amor ille? Absit; sed ex amante alio accenditur alius. Hinc enim amatur qui laudatur, dum non fallaci corde laudatoris praedicari creditur, id est cum amans eum laudat.

22. Sic enim tunc amabam homines ex hominum iudicio; non enim ex tuo, deus meus, in quo nemo fallitur. Sed tamen cur non sicut auriga nobilis, sicut venator studiis popularibus diffamatus, sed longe aliter et graviter et ita, quemadmodum et me laudari vellem? Non autem vellem ita laudari et amari me ut histriones, quamquam eos et ipse laudarem et amarem, sed eligens latere quam ita notus esse et vel haberi odio quam sic amari. Ubi distribuuntur ista pondera variorum et diversorum

nedeni neydi, ne olmuştu da ona bu eseri adamıştım, Rab olan Tanrım? Yüzünü bile görmemiştim onun, ama çok kültürlü bir insan olarak tanınmasına ve parlak bir şöhret elde etmiş olmasına hayran olmuştum, ondan aktarılan birkaç söz de çok hoşuma gitmişti. Bunlardan da öte, başkalarının ona duyduğu hayranlık beni derinden etkilemişti. Öve öve bitiremiyorlardı, olacak şey değil diyorlardı, bir adam Syrialı olsun, ilkin Yunanca belagat eğitimi alsın, sonra da Latinceyi takdire şayan bir üslupla konuşabilsin, yetmiyormuş gibi bir de felsefi meseleler hakkında bu kadar üstün bilgisi olsun. Demek ki bir insanı hiç görmesek bile övebiliyor ve sevebiliyorduk. Hiç olabilir mi böyle bir şey, birileri bir adamı övünce, bu övgüleri dinleyenin yüreğinde bir sevgi oluşabilir mi? Saçma; ama bir adama duyulan sevgi başka birinin yüreğinde benzer bir sevgiyi ateşleyebilir. Sevdiğini öven kişinin yüreğinin samimiyetine, yani övdüğü kişiyi sahiden severek övdüğüne inanıyorsak, övdüğü kişiyi de sevebiliriz.

22. Çünkü o zamanlar insanları insanların yargılarına göre seviyordum, senin yargılarına göre değil Tanrım; oysa senin yargıların hiç kimseyi yanıltmaz. Ama neden ben Hierius'a ünlü bir sürücüye¹⁹⁰ ya da yeteneğiyle halk arasında seçkin bir yer edinmiş bir avcıya¹⁹¹ hayran olduğum gibi değil de, çok daha farklı ve çok daha ciddi anlamda hayrandım, kısacası neden ona sanki kendime nasıl hayran olunmasını istiyorsam öyle hayrandım? Örneğin aktörleri de övüyor ve seviyordum, ama asla onlar gibi övülmek ve sevilmek istemiyordum, hatta onlar gibi tanınacaksam bir köşede gizli kalayım, onlar gibi sevilleceksem benden nefret edilsin daha iyi diyordum. Nasıl olur da bir kalbe bu kadar değişik ve farklı ağırlıkta

amorum in anima una? Quid est, quod amo in alio, quod rursus nisi odissem, non a me detestarer et repellerem, cum sit uterque nostrum homo? Non enim sicut equus bonus amatur ab eo qui nollet hoc esse, etiamsi posset, hoc et de histrione dicendum est, qui naturae nostrae socius est. Ergone amo in homine quod odi esse, cum sim homo? Grande profundum est ipse homo, cuius etiam capillos tu, domine, numeratos habes et non minuuntur in te: et tamen capilli eius magis numerabiles quam affectus eius et motus cordis eius.

23. At ille rhetor ex eo erat genere, quem sic amabam, ut vellem esse me talem; et errabam typho et circumferebar omni vento et nimis occulte gubernabar abs te. Et unde scio et unde certus confiteor tibi, quod illum in amore laudantium magis amaveram quam in rebus ipsis, de quibus laudabatur? Quia si non laudatum vituperarent eum idem ipsi et vituperando atque spernendo ea ipsa narrarent, non accenderer in eo et non excitarer, et certe res non aliae forent nec homo ipse alius, sed tantummodo alius affectus narrantium. Ecce ubi iacet anima infirma nondum haerens soliditati veritatis.

sevgi dağılabiliyor? Başkasında beğendiğim bir özelliği niye kendimde düşününce nefret ediyorum, nefret etmesem bu kadar tiksindir, bu kadar tepki verir miyim, ikimizin de insan olduğunu bile bile? Bir insan cins bir atı sevebilir, ama mümkün olsa bile onun gibi bir at olmak istemeyebilir oysa benim aktörlerle ilgili bu söylediğimde durum farklı, çünkü bizim doğalarımız ortak. O halde ben de bir insanken, kendimde nefret ettiğim bir özelliği bir başkasında nasıl olur da sevebilirim? İnsan koca bir muamma ya Rab; evet, başındaki saçların sayısını hesaplayıp koymuşsun, senin iraden dışında teki bile düşmüyor, ama insanın yüreğindeki duygular ve heyecanlar başındaki saçlar kadar kolay sayılmıyor.

23. O hatibe dönersek, hayranlığımı kazanan o adam benim de olmak istediğim türde bir adamdı. Kibrimden işte böyle yanılığlara düşüyor, her esen rüzgâra kendimi kaptırıveriyor ve hep senden uzaklaşıyordum, ama sen yine de adeta bir dümenci gibi gizliden gizliye beni idare ediyordun. Yoksa o hatibi sevmemin, onun övgüye değer başarılarından değil de sırf onu övenlerin sevgisinden kaynaklandığını nereden bilebilirdim ve sana bunu bu kadar doğru bir şekilde nasıl itiraf edebilirdim? Çünkü insanlar onu övmeyip de kınamış olsalardı, ondaki yetenekleri kınayarak ve kusur bularak aktarmış olsalardı, ona karşı ne böyle bir ateş yanardı yüreğimde, ne de böyle heyecanlanırdım. Oysa o adamın yeteneği yine aynı olacaktı, adam da yine aynı adam olacaktı, tek fark onu övenlerin duygulanımlarının değişikliğinden kaynaklanacaktı. İşte gör bak, insan ruhu haki-katin sağlam kayasına tutunmadıkça ne kadar aciz durumda.

Sicut aurae linguarum flaverint a pectoribus opinantium, ita fertur et vertitur, torquetur ac retorquetur, et obnubilatur ei lumen et non cernitur veritas. Et ecce est ante nos. Et magnum quiddam mihi erat, si sermo meus et studia mea illi viro innotescerent: quae si probaret, flagrarem magis; si autem improbaret, sauciaretur cor vanum et inane soliditatis tuae. Et tamen pulchrum illud atque aptum, unde ad eum scripseram, libenter animo versabam ob os contemplationis meae et nullo conlaudatore mirabar.

CAPUT XV

Quod corporalibus imaginibus contenebratus,
non potuit capere spiritualia.

24. Sed tantae rei cardinem in arte tua nondum videbam, omnipotens, qui facis mirabilia solus, et ibat animus per formas corporeas et pulchrum, quod per se ipsum, aptum autem, quod ad aliquid accommodatum deceret, definiebam et distinguebam et exemplis corporeis astruebam. Et converti me ad animi naturam, et non me sinebat falsa opinio, quam de spiritalibus habebam, verum

Değişken fikirli insanların yüreklerinden adeta dedikodu fırtınaları esiyor, ruh da bunlara kapılıp sürükleniyor, döndükçe dönüyor, burkuluyor, sonra tersine bir kez daha burkuluyor; bir bulut seriliyor üstüne kararıyor, artık hakikat seçilmez oluyor. Oysa işte bakın, hakikat tam da gözlerimizin önünde. Evet, o zamanlar benim için gerek yaptığım konuşmalarımın gerekse yazdığım kitapların o hatip tarafından tanınması çok ama çok önemliydi. Onay verdiği taktirde, daha da şevkle sarılacaktım işime. Onay vermediğinde de, senin sağlam kayana tutunmamış kibirli yüreğim yara alacaktı. Yine de ona adanmış olduğum kitabımın konusu olan güzellik ve oran üzerine kafa yormak, bu konuyu derin derin düşünmek o sıralar en severek yaptığım işti. Bu kitabımı övecek birilerini bulamamış olsam da ben ona hayrandım ya, yeter.

15. BÖLÜM

**Nesnelerin imgeleri gözlerini kararttığından ruhani
âlemi algılayamıyor.**

24. Ama henüz senin sanat eseri yaratımlarındaki inceliği seçecek yetide değildim, ey bütün bu mucizeleri tek başına yaratan, ey Her Şeye Kadir Olan! Ruhum hâlâ maddi şekillerin arasında dolanıp duruyordu. Bunları güzel olarak tanımladım ve kendiliğinden güzel oldukları için güzel olanlar ve başka bir şeye gayet iyi uyum gösterebildikleri için güzel olanlar diye ikiye ayırdım. Bu ayrımı maddi nesnelerden örnekler vererek göstermeye çalıştım. Bunlar da yetmiyormuş gibi bir de ruhun doğası üzerine kafa yormaya başladım, ama ruhani varlıklarla

cernere. Et inruebat in oculos ipsa vis veri et avertebam palpitantem mentem ab incorporea re ad liniamenta et colores et tumentes magnitudines et, quia non poteram ea videre in animo, putabam me non posse videre animum. Et cum in virtute pacem amarem, in vitiositate autem odissem discordiam, in illa unitatem, in ista quandam divisionem notabam, inque illa unitate mens rationalis et natura veritatis ac summi boni mihi esse videbatur, in ista vero divisione irrationalis vitae nescio quam substantiam et naturam summi mali, quae non solum esset substantia, sed omnino vita esset et tamen abs te non esset, deus meus, ex quo sunt omnia, miser opinabar. Et illam monadem appellabam tamquam sine ullo sexu mentem, hanc vero dyadem, iram in facinoribus, libidinem in flagitiis, nesciens quid loquerer. Non enim noveram neque didiceram nec ullam substantiam malum esse nec ipsam mentem nostram summum atque incommutabile bonum.

25. Sicut enim facinora sunt, si vitiosus est ille animi motus, in quo est impetus, et se iactat insolenter ac turbide, et flagitia, si est immoderata illa animae affectio, qua carnales hauriuntur voluptates ita errores et falsae opiniones vitam contaminant, si rationalis mens ipsa vitiosa est. Qualis in me tunc erat nesciente

ilgili yanlış bilgilerim hakikati görmeme engel oldu. Oysa hakikat bütün heybetiyle neredeyse gözlerimin ta içine girecekti, ama ben hop hop atan yüreğimi ruhani olandan çizgilere, renklere ve devasa büyük gövdelere¹⁹² çevirdim ve zihnimde böyle şeyler tasarlama yeteneğim olmadığı için de zihnimi kavrayamadığımı düşündüm. Dahası, erdemi barış getirdiği için seviyordum, kötülükten de uyumsuzluk yarattığı için nefret ediyordum. Buradan hareketle, erdemde birlik olduğu, kötülükte de bir tür ihtilaf olduğu sonucuna vardım. Bana göre bu birlik hem rasyonel zihin, hem hakikatin doğası hem de mükemmel iyiden ibaretti, oysa ihtilaf bir çeşit töz halindeki akıldışı yaşam ve başlıca kötülüğün doğal halinden ibaretti; başlıca kötülük ise bana göre yalnızca bir töz değil, aynı zamanda gerçek yaşamın kendisiydi, yine de bu kötülüğün kökeninin sende olduğunu hiç düşünmüyordum ey Tanrım, ey her şeyin Yaratıcısı. Birliğe, hiçbir cinsiyeti olmayan bir zihinmiş gibi *monas* dedim, ihtilafa da *dyas* dedim,¹⁹³ cinayetlerdeki öfkeyi ve günahlardaki şehveti dile getirmek istedim böylece; gerçi ne dediğimi ben de bilmiyordum. Çünkü o zamanlar kendi kendime araştırıp da kötülüğün töz olmadığını, insan zihninin de üstün ve sarsılmaz iyilik olmadığını öğrenecek yetide değildim, hiç kimse de bana bunları öğretmemişti.

25. Cinayetler, bizi şiddete sevk eden ruhsal heyecanlarımız ayartıcı olduğunda ve edepsizce, isyankârca başkaldırdığında işlenir, ahlaksızlıklar ise bedensel tutkuları yaratan ruhsal dürtülere hâkim olamamamızdan kaynaklanır, benzer şekilde rasyonel zihin bozulduğunda da hatalı düşünceler ve yanlış inançlar yaşamımızı zehirler. İşte ben o sıralar böyle

alio lumine illam inlustrandam esse, ut sit particeps veritatis, quia non est ipsa natura veritatis, quoniam tu inluminabis lucernam meam, domine; deus meus, inluminabis tenebras meas, et de plenitudine tua omnes nos accepimus. Es enim tu lumen verum, quod inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quia in te non est transmutatio nec momenti obumbratio.

26. Sed ego conabar ad te et repellebar abs te, ut saperem mortem, quoniam superbis resistis. Quid autem superbius, quam ut adsererem mira dementia me id esse naturaliter, quod tu es? Cum enim ego essem mutabilis et eo mihi manifestum esset, quod utique ideo sapiens esse cupiebam, ut ex deteriore melior fierem, malebam tamen etiam te opinari mutabilem quam me non hoc esse, quod tu es. Itaque repellebar, et resistebas ventosae cervici meae et imaginabar formas corporeas et caro carnem accusabam et spiritus ambulans nondum revertebar ad te et ambulando ambulabam in ea, quae non sunt neque in te neque in me neque in corpore neque mihi creabantur a veritate tua, sed a mea vanitate fingeantur ex corpore, et dicebam parvulis fidelibus tuis, civibus meis, a quibus nesciens exulabam, dicebam illis garrulus et ineptus:

bir durumdaydım. Zihnimin hakikatten pay alması için ancak dışarıdan gelecek başka bir ışıkla aydınlanması gerektiğini, çünkü zihnin kendisinin hakikatin özü olmadığını bilmiyordum. Öyleyse sen yakacaksın benim kandilimi ya Rab, sen aydınlatacaksın benim karanlıklarımı Tanrım, çünkü hepimizin senin doygunluğundan nasiplendiğimiz bir şeyler var. Bu dünyaya gelen her insanı aydınlatan hakiki ışık sensin, çünkü sende değişime yer yok, yoldan sapma sonucunda oluşan gölgeye de.

26. Ama yine de sana yaklaştırmaya çabalıyordum, sense ölümlü tadayım diye beni itiyordun; çünkü sen kibirlilere karşı durursun. O tuhaf delilik hali içinde, seninle aynı doğaya sahip olduğumu iddia edecek kadar kibirlisini görmüş müydün? Değişebilir bir öze sahiptim ve bunu çok iyi biliyordum, çünkü bilge biri olmaya duyduğum özlem, kötüden daha iyiye evrilme isteğimden kaynaklanıyordu. Ama ben yine de senin gibi olmadığımı düşünmektense, senin de benim gibi değişebilir bir varlık olduğunu düşünmeyi tercih ediyordum. İşte bu yüzden senin tarafından itiliyordum, işte bu yüzden sen benim şahlanan kibiri me karşı duruyordun. Bense hâlâ maddi biçimler hayal edip duruyordum, tensel bir varlık olduğum halde teni suçluyordum, serseri ruhumun henüz sana dönecek gücü yoktu. Üstünde yürüdükçe yürüdüğüm şeylerin sende bir varlığı yoktu, bende de, bedende de. Bunlar senin hakikatinin benim için yarattığı şeyler değildi, hepsi benim maddi biçimler üzerine çalışan budala hayalgücümün icatlarıydı. Sürgündeydim, ama bunu bilmiyordum, kalkıp bir de senin o alçakgönüllü inananlarına, yani benim vatandaşlarıma küstahça, anlamsızca şöyle soruyordum:

«Cur ergo errat anima, quam fecit deus?» Et mihi nolebam dici: «Cur ergo errat deus?» Et contendebar magis incommutabilem tuam substantiam coactam errare quam meam mutabilem sponte deviasse et poena errare confitebar.

27. Et eram aetate annorum fortasse viginti sex aut septem, cum illa volumina scripsi, volvens apud me corporalia figmenta obstrepentia cordis mei auribus, quas intendebar, dulcis veritas, in interiorem melodiam tuam, cogitans de pulchro et apto et stare cupiens et audire te et gaudio gaudere propter vocem sponsi, et non poteram, quia vocibus erroris mei rapiebar foras et pondere superbiae meae in ima decidebam. Non enim dabas auditui meo gaudium et laetitiam, aut exultabant ossa, quae humiliata non erant.

CAPUT XVI

Categorias Aristotelis et liberalium artium

libros per se intellexit.

28. Et quid mihi proderat, quod annos natus ferme viginti, cum in manus meas venissent Aristotelica quaedam, quas appellant decem categorias – quarum nomine, cum eas rhetor Carthaginiensis, magister meus, buccis typho crepantibus commemoraret et alii qui docti habebantur, tamquam in nescio quid magnum

“Madem ruhu Tanrı yarattı, o zaman ruh niçin hata yapıyor?” Ama onların bana şöyle söylemesini hiç istemiyordum: “Ruhu yarattığına göre, niçin Tanrı hata yapsın?” Benim değişken doğamın kendi seçimi sonucunda yoldan çıktığını ve hatanın onun cezası olduğunu itiraf etmektense, senin değişmez tözünün hata yapmaya yönelttiğini düşünmeye devam ediyordum.

27. Söz konusu kitapları yazdığımda yirmi altı ya da yirmi yedi yaşındaydım, yüreğimin kulaklarını sağırlaştıran şu maddi icatlar üzerine düşünmekten bir hal olmuştum. Niyetim senin o gizemli melodini duymaktı ey tatlı Hakikat, ne zaman güzellik ve oran üzerine düşünsem senin yanında olmak, seni dinlemek ve Güvey’in¹⁹⁴ sesini işitip sevince boğulmak istedim. Ama yapamadım. Çünkü yanılığımın çığlıklarıyla kendi dışıma çıkıp sürüklendim ve kibrimin ağırlığıyla diplere doğru battıkça battım. Sense benim sevinç ve mutluluk şarkıları işitmemi istemedin; kemiklerim heyecandan titremiyordu, çünkü henüz tevazu nedir bilmiyordu.¹⁹⁵

16. BÖLÜM

Aristoteles’in *Kategoriler*’ini ve özgür sanatlarla ilgili kitapları kendi başına okuyup anlıyor.

28. Aristoteles’in 10 *Kategori* adlı eseri elime geçtiğinde henüz sadece yirmi yaşındaydım. Kartaca’daki hitabet öğretmenim ve toplumun okumuş yazmış kesiminden birileri bu kitaplardan yanaklarını şişire şişire, büyük bir gururla bahsederdi. Bu kitapların adını işittiğimde sanki çok büyük ve

et divinum suspensus inhiabam – legi eas solus et intellexi? Quas cum contulissem cum eis, qui se dicebant vix eas magistris eruditissimis non loquentibus tantum, sed multa in pulvere depingentibus intellexisse, nihil inde aliud mihi dicere potuerunt, quam ego solus apud me ipsum legens cognoveram; et satis aperte mihi videbantur loquentes de substantiis, sicuti est homo, et quae in illis essent, sicuti est figura hominis, qualis sit et statura, quot pedum sit, et cognatio, cuius frater sit, aut ubi sit constitutus aut quando natus, aut stet aut sedeat, aut calciatus vel armatus sit aut aliquid faciat aut patiat aliquid, et quaecumque in his novem generibus, quorum exempli gratia quaedam posui, vel in ipso substantiae genere innumerabilia reperiuntur.

29. Quid hoc mihi proderat, quando et oberat, cum etiam te, deus meus, mirabiliter simplicem atque incommutabilem, illis decem praedicamentis putans quidquid esset omnino comprehensum, sic intellegere conarer, quasi et tu subiectus esses magnitudini tuae aut pulchritudini, ut illa essent in te quasi in subiecto sicut in corpore, cum tua magnitudo et tua pulchritudo tu ipse sis, corpus autem non eo sit magnum et pulchrum, quo corpus est, quia etsi minus magnum et minus pulchrum

tanrısal bir şey okuyacakmışım gibi meraktan nerdeyse soluğum kesilmişti. Ama hepsini tek başıma okudum ve anladım, e peki ne işime yaradı? Bazıları bana bu kitapları ancak âlim hocalarla, onların açıklamalarına, hatta kuma çizdikleri sayısız şekle göre¹⁹⁶ anlayabildiklerini söylediler. Ama onlara bazı şeyler sorduğumda, benim kimsenin yardımı olmadan tek başıma okuyup anladıklarımın fazlasını söyleyemediler. Bana göre bu kitapların konusu gayet açıktı, tözlerden, örneğin bir insandan ve bu tözlerin özniteliklerinden söz ediyordu, yani insanın biçiminden, nasıl bir boyda olduğundan, yani ne kadar uzun olduğundan, akrabalık ilişkisinden, yani örneğin kimin kardeşi olduğundan, nerede durduğundan, ne zaman doğduğundan, ayakta durup durmadığından, oturup oturmadığından, ayakkabısı var mı yok mu ya da silahlı mı silahsız mı, kendisi ne yapıyor ya da ona ne yapıyor gibi. İşte örneklerini sunduğum bu tür şeyler ve bunlar gibi niceleri bu kitapta dokuz kategori olarak ya da tözün dokuz kategorisi olarak sınıflandırılmış.¹⁹⁷

29. Bu kitabın bana ne yararı oldu, hiç, sadece yoluma taş koydu. Çünkü varolan her şeyin bu on kategori altında düşünülebileceğini sandım, öyle ki seni bile ey Tanrım, senin o akıl ermez sadeliğini ve değişmez birliğini bu yöntemle anlamaya çalıştım, sanki sen kendi büyüklüğüne ve güzelliğine tabi kılınmışsın gibi. Bu iki vassın, sanki bir öznenin içindelermişçesine senin özünde olduğunu düşündüm, yani bir bedende olduğu gibi. Oysa senin büyüklüğün de, senin güzelliğin de senden başka bir şey değil. Bedense sadece beden olduğundan ne büyük ne de güzel. Yani daha az büyük ve daha az güzel

esset, nihilominus corpus esset? Falsitas enim erat, quam de te cogitabam, non veritas, et figmenta miseriae meae, non firmamenta beatitudinis tuae. Iusseras enim, et ita fiebat in me, ut terra spinas et tribulos pareret mihi et cum labore pervenirem ad panem meum.

30. Et quid mihi proderat, quod omnes libros artium, quas liberales vocant, tunc nequissimus malarum cupiditatum servus per me ipsum legi et intellexi, quoscumque legere potui? Et gaudebam in eis et nesciebam, unde esset quidquid ibi verum et certum esset. Dorsum enim habebam ad lumen, ad ea, quae inluminantur, faciem: unde ipsa facies mea, qua inluminata cernebam, non inluminabatur. Quidquid de arte loquendi et disserendi, quidquid de dimensionibus figurarum et de musicis et de numeris sine magna difficultate nullo hominum tradente intellexi, scis tu, domine deus meus, quia et celeritas intellegendi et dispiciendi acumen donum tuum est. Sed non inde sacrificabam tibi. Itaque mihi non ad usum, sed ad perniciem magis valebat, quia tam bonam partem substantiae meae sategi habere in potestate et fortitudinem meam non ad te custodiebam, sed profectus sum abs te in longinquam regionem, ut eam dissiparem in meretrices cupiditates. Nam quid mihi proderat bona res non utenti bene?

olmuş olsaydı daha az mı beden olacaktı sanki? Kısacası senin hakkındaki düşüncem bir yalandı, hakikat değildi, zavallılığımın icat ettiği bir hayaldi, senin kutluluğuna uygun düşecek sağlam bir dayanak değildi. Çünkü sen *toprağa bana dikenler, çalılar vermesini emrettin ki, ben ekmeğimi alnımın teriyle kazanayım*;¹⁹⁸ işte öyle de oluyor.

30. Peki, aşağılık hırslarımın beş para etmez bir kölesi olduğum dönemlerde hiç kimseden yardım almadan kendi başıma okuyup anladığım şu özgür denen sanat kitaplarının bana ne gibi bir yararı oldu? Onları okurken büyük zevk duyuyordum, ama içlerindeki doğruluğun ve kesinliğin nereden kaynaklandığına dair hiçbir fikrim yoktu. Çünkü ışığa sırtımı dönmüştüm, ışığın aydınlattığı şeylere ise yüzümü. Bu yüzden ışıkla aydınlandığını gördüğüm şeyleri seyrederken yüzüm karanlıkta kalıyordu. Konuşma ve tartışma sanatıyla ilgili ne varsa, şekillerin boyutlarıyla ilgili, müzikle ve sayılarla ilgili ne varsa,¹⁹⁹ hiç öyle büyük zorluklar yaşamadan, hiç kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan okuyup anladım. Bütün bunları sen çok iyi biliyorsun, Rab olan Tanrım, çünkü hem anlayış çabukluğu hem de keskin bir algılama yeteneği senin armağanlarıdır. Ama ben bu yeteneklerimden bir parçasını bile sana sunmadım. Bu yüzden hepsi benim yararına değil zararına iş gördüler, çünkü bana verilen bu yeteneklerin en iyisini hep kendi kontrolüm altında tutmaya çalıştım, azmimi koruyup da senin hizmetine sunmadım. Aksine senden ayrılıp çok uzak diyarlara gittim, senin armağanlarını o kahpe arzularım için har vurup harman savurayım diye. Düzgün şekilde kullanamıyorsam, yeteneğimin ne anlamı var?

Non enim sentiebam illas artes etiam ab studiosis et ingeniosis difficillime intellegi, nisi cum eis eadem conabar exponere et erat ille excellentissimus in eis, qui me exponentem non tardius sequeretur.

31. Sed quid mihi hoc proderat putanti, quod tu, domine deus veritas, corpus esses lucidum et immensum et ego frustum de illo corpore? Nimia perversitas! Sed sic eram nec erubesco, deus meus, confiteri tibi in me misericordias tuas et invocare te, qui non erubui tunc profiteri hominibus blasphemias meas et latrare adversum te. Quid ergo tunc mihi proderat ingenium per illas doctrinas agile et nullo adminiculo humani magisterii tot nodosissimi libri enodati, cum deformiter et sacrilega turpitudine in doctrina pietatis errarem? Aut quid tantum oberat parvulis tuis longe tardius ingenium, cum a te longe non recederent, ut in nido ecclesiae tuae tuti plumescerent et alas caritatis alimento sanae fidei nutrent? O domine deus noster, in velamento alarum tuarum speremus, et protege nos et porta nos. Tu portabis et parvulos et usque ad canos tu portabis, quoniam firmitas nostra quando tu es, tunc est firmitas, cum autem nostra est, infirmitas est. Vivit apud te semper bonum nostrum, et quia inde aversi sumus, perversi sumus. Revertamur iam, domine, ut

Dahası, ben bu sanatların çalışkan ve akıllı öğrenciler için bile anlaşılması zor sanatlar olduğunu göremiyordum, ta ki bunları öğrencilerime aktarmaya çalıştığım sıralarda içlerinden en mükemmelinin bile dersimi izlerken bocaladığını fark edene kadar.

31. Ama bunların bana ne yararı oldu ya Rab, Tanrım ve Hakikatim, seni ışıklı ve koskoca bir gövde, kendimi de bu gövdenin küçücük bir parçası olarak gördükten sonra? Ne büyük sapkınlık! Ama böyleydim işte ve şimdi sana zavallılıklarımı itiraf ederken ve senden medet umarken nasıl hiç utanmıyorsam Tanrım, işte o dönemde de insanların önünde küfürlerimi boca ederken ve sana karşı havlarken hiç utanmamıştım. O halde o yıllarda özgür sanatları keskin zekâmla, ölümlü hiçbir öğretmenden en ufak yardım almadan öğrenmemin, son derece karmaşık onca kitabı hatmetmemin bana ne gibi bir faydası olmuştu, din bilgim bu kadar çarpıkken, yüz kızartıcı derecede saygısızca davranıp hatalar yaparken? O zaman o alçakgönüllü evlatlarının bu sanatları benden daha yavaş anlamalarının ne sakıncası var, seni terk edip uzaklara gitmediklerine göre, aksine senin Kilisenin o sıcak yuvasında tüyü yeni biten minicik yavrular gibi büyüüp serpil-diklerine ve şefkatin kanatlarını senin inancının yemiyle beslediklerine göre?²⁰⁰ Rab olan Tanrım, umudumuz senin kanatlarının gölgesi altında, bizi koru, bizi taşı. Bizi taşıyacak olan sensin, bebekliğimizden saçlarımız ağarana kadar bizi taşıyacak olan sensin; senin gücüne dayanmak, işte güçlülük bu; kendi gücümüze dayanmak, işte güçsüzlük bu. Bizim için iyi yaşam daima senin yanında olmaktır, oradan ayrıldığımız anda yolumuzu şaşırırız. İzin ver ya Rab, artık sana dönelim,

non evertamur, quia vivit apud te sine ullo defectu bonum nostrum, quod tu ipse es, et non timemus, ne non sit quo redeamus, quia nos inde ruimus; nobis autem absentibus non ruit domus nostra, aeternitas tua.

dönelim ki tersimiz dönmesin, çünkü bizim için iyi yaşam senin huzurunda olmak ve hiçbir şeyden yoksun kalmamaktır, çünkü iyi yaşam sen demeksin. Dönecek bir yuvamız yok diye hiç korkmayalım, çünkü biz o yuvadan düştük. Biz şimdi orada olmasak da senin öncesiz ve sonrasızlığın olan o yuva hâlâ dimdik ayakta.

LIBER QUINTUS

CAPUT PRIMUM

Excitat mentem ad deum laudandum.

1. Accipe sacrificium confessionum mearum de manu linguae meae, quam formasti et excitasti, ut confiteatur nomini tuo, et sana omnia ossa mea, et dicant: domine, quis similis tibi? Neque enim docet te, quid in se agatur, qui tibi confitetur, quia oculum tuum non excludit cor clausum nec manum tuam repellit duritia hominum, sed solvis eam, cum voles, aut miserans aut vindicans, et non est qui se abscondat a calore tuo. Sed te laudet anima mea, ut amet te, et confiteatur tibi miserationes tuas, ut laudet te. Non cessat nec tacet laudes tuas universa creatura tua nec spiritus omnis per os conversum ad te nec animalia nec corporalia per os considerantium ea, ut exurgat in te a lassitudine anima nostra innitens eis, quae fecisti, et transiens ad te, qui fecisti haec mirabiliter: et ibi refectio et vera fortitudo.

5. KİTAP

1. BÖLÜM

Ruhunu Tanrı'ya şükretmeye yönlendiriyor.

1. Dilimin kendi eliyle sunduğu itiraflarımı bir kurban olarak kabul et;²⁰¹ onu sen biçimlendirdin ve senin adını itiraf etmeye yönelttin. Şifa ver şu kemiklerime, izin ver şöyle söylesinler: “Ya Rab, senin bir benzerin daha var mı?”²⁰² İti-rafta bulunan insan içinden geçenleri sana öğretmeye kalkmaz, çünkü mühürlü bile olsa hiçbir kalp senin gözün- den kaçmaz, nasır tutmuş olsa bile bir insan senin elini itmez. Yeter ki iste, sen onu insafa getirirsin, kâh merhamet ederek, kâh intikam alarak; hiç kimse senin yakıcı ateşinden saklana- maz.²⁰³ İzin ver ruhum sana şükretsın, şükretsın ki seni seve- bilsın, izin ver senin merhametini ikrar etsın, etsın ki sana şükredebilsın. Bir an bile durmadan, hiç susmadan sana şük- rediyor şu bütün âlem, sana dönmüş dudakları, şükrediyor bütün ruhlar; bütün hayvanlar, bütün cansızlar kendilerini temaşa edenlerin ağızlarında ses bularak sana şükrediyor, öy- le ki ruhumuz uyuşukluğundan silkinsın ve yarattığın bu âle- me dayanarak senin katına yükselebilsın ve böylece bütün bu mucizeleri yaratan sana katılabilsın, çünkü onun kendisini toparlayacağı yer orası, gerçek metanetine kavuşacağı yer ora- sı.

Dei praesentiam iniquos non effugere: itaque ad eum
debere converti.

2. Eant et fugiant a te inquieti iniqui. Et tu vides eos et distinguis umbras, et ecce pulchra sunt cum eis omnia et ipsi turpes sunt. Et quid nocuerunt tibi? Aut in quo imperium tuum dehonestaverunt a caelis usque in novissima iustum et integrum? Quo enim fugerent, cum fugerent a facie tua? Aut ubi tu non invenis eos? Sed fugerunt, ut non viderent te videntem se atque excaecati in te offenderent – quia non deseris aliquid eorum, quae fecisti – in te offenderent iniusti et iuste vexarentur, subtrahentes se lenitati tuae et offendentes in rectitudinem tuam et cadentes in asperitatem tuam. Videlicet nesciunt, quod ubique sis, quem nullus circumscribit locus, et solus es praesens etiam his, qui longe fiunt a te. Convertantur ergo et quaerant te, quia non, sicut ipsi deseruerunt creatorem suum, ita tu deseruisti creaturam tuam. Ipsi convertantur, et ecce ibi es in corde eorum, in corde confitentium tibi et proicientium se in te et plorantium in sinu tuo post vias suas difficiles: et tu facilis terges lacrimas eorum, et magis plorant et gaudent in fletibus, quoniam tu, domine, non aliquis homo, caro et sanguis, sed tu,

2. BÖLÜM

Günahkârlar Tanrı huzurundan kaçamazlar; o yüzden Ona geri dönmek zorundalar.

2. Bırak, kendi yollarına gitsin, senden kaçsınlar kararsızlar, ahlaksızlar. Sen onları görürsün, karanlık varoluşlarını delip geçersin. Ama bak onlara rağmen nasıl da güzel bu âlem, onların kendisi kötü.²⁰⁴ Sana nasıl zarar verebilirler? Ya da ne şekilde senin hükümranlılığına halel getirebilirler, göğün yücelerinden yerin en altındaki mahlûkata kadar yayılan o hakkaniyetli, o el değmemiş hükümranlılığına? Şu senin huzurundan kaçanlar, nereye kaçabildi ki?²⁰⁵ Ya da kaçtıkları yerde sen onları bulamaz mısın? Ama kaçtılar, sen onları görürken onlar seni görmemek için kaçtı, ama öyle körler ki sende tökezlediler, çünkü sen yarattıklarından birini bile terk etmezsin. Adaletsizler sende tökezledi, adaletinle cezalarını buldu, senin şefkatinden kendilerini geri çekerken, senin adaletinde tökezlediler ve senin gazap ateşine düştüler. Kuşkusuz, senin her yerde olduğundan haberleri yok, hiçbir mekânla sınırlanmayacağından, senden çok uzaklarda olanların bile seninle olacağından. Öyleyse geri dönsünler ve seni arasınlar, çünkü sen yarattıklarını terk etmedin, onlar Yaratıcılarını terk etse de. İzin ver geri dönsünler, baksınlar kalplerine, işte sen oradasın, gittikleri o zorlu yollardan dönüp de sana tövbe edenlerin ve işte senin kucığına atılıp sinen ve gözyaşı dökenlerin kalplerindesin. Sen sildikçe gözyaşlarını usulca, daha çok ağlasınlar, ağladıkça sevinsinler, çünkü sen ya Rab, sen etten kandan oluşmuş bir insan değilsin, çünkü sen

domine, qui fecisti, reficis et consolaris eos. Et ubi ego eram, quando te quaerebam? Et tu eras ante me, ego autem et a me discesseram nec me inveniebam: quanto minus te!

CAPUT III

De Fausto manichaeo, et de philosophorum caecitate qui per creaturas creatorem non cognoverunt.

3. Proloquar in conspectu dei mei annum illum undetricensimum aetatis meae. Iam venerat Carthaginem quidam manichaeorum episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, et multi implicabantur in eo per inlecebram suaviloquentiae. Quam ego iam tametsi laudabam, discernebam tamen a veritate rerum, quarum discendarum avidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiae comedendum apponeret nominatus apud eos ille Faustus intuebar. Fama enim de illo praelocuta mihi erat, quod esset honestarum omnium doctrinarum peritissimus et apprime disciplinis liberalibus eruditus. Et quoniam multa philosophorum legeram memoriaeque mandata retinebam, ex eis quaedam comparabam illis manichaeorum longis fabulis, et mihi probabiliora ista videbantur, quae dixerunt illi, qui tantum

ya Rab, sen onları yarattın, işte şimdi onları yeniden toparlıyor ve onları teselli ediyorsun. Ama seni aradığım zamanlarda peki ben neredeydim? Sen benim gözlerimin önümdeydin, bense kendimi terk etmişim ve kendimi bile bulamıyordum, seni bulmak şöyle dursun.

3. BÖLÜM

Manici Faustus ve yarattıklarına bakıp Yaratıcıyı göremeyen filozofların körlüğü üzerine.

3. Şimdi Tanrı'nın huzurunda yirmi dokuz yaşındaki halimden söz etmek istiyorum.²⁰⁶ O yıllarda Kartaca'ya Faustus adında Manici bir piskopos gelmişti.²⁰⁷ Tam anlamıyla şeytanın bize kurduğu bir tuzaktı kendisi, yumuşacık dilinin büyüüne kapılan çok kişi kendisini bir anda onun ağının içinde buluverdi.²⁰⁸ Konuşmalarına ben de hayran olmuştum, ama onun öğretisinin varlıkların asıl bilgisinden çok farklı olduğunu görebiliyordum ve ben artık varlıkların bilgisine erişmeyi her şeyden çok istiyordum. Bu yüzden Maniciler arasında saygın bir yeri olan bu Faustus adlı kişinin önüme bilgiyle dolu bir kap yemek koymasını bekliyor, konuşmalarıyla süslediği kaptan yemek istemiyordum. Çünkü kulağıma çalınanlara göre Faustus bütün bilim dallarında son derece yüksek bir eğitim almıştı, özellikle özgür sanatları çok iyi öğrenmişti. Ben o zamana dek felsefecilerin birçok kitabını okumuştum ve onlardan edindiğim bilgiler hafızamda hâlâ capcanlıydı. Bunlarla Manicilerin uçsuz bucaksız masallarını karşılaştırdığımda, felsefecilerin düşünceleri bana Manicilerin söylediklerinden

potuerunt valere, ut possent aestimare saeculum, quamquam eius dominum minime invenerint. Quoniam magnus es, domine, et humilia respicis, excelsa autem a longe cognoscis nec propinquas nisi obtritis corde nec inveniris a superbis, nec si illi curiosa peritia numerent stellas et harenam et dimetiantur sidereas plagas et vestigent vias astrorum.

4. Mente sua enim quaerunt ista et ingenio, quod tu dedisti eis, et multa invenerunt et prae-nuntiaverunt ante multos annos, defectus luminarium solis et lunae, quo die, qua hora, quanta ex parte futuri essent, et non eos fefellit numerus. Et ita factum est, ut prae-nuntiaverunt, et scripserunt regulas indagatas, et leguntur hodie atque ex eis prae-nuntiatur, quo anno et quo mense anni et quo die mensis et qua hora diei et quota parte luminis sui defectura sit luna vel sol: et ita fiet, ut prae-nuntiatur. Et mirantur haec homines et stupent qui nesciunt ea, et exultant atque extolluntur qui sciunt, et per impiam superbiam recedentes et deficientes a lumine tuo tanto ante solis defectum futurum praevident et in praesentia suum non vident – non enim religiose quaerunt, unde habeant ingenium, quo ista quaerunt – et invenientes, quia tu fecisti eos, non ipsi se dant

çok daha doğruymuş gibi geliyordu. Felsefecilerin bilgisi dünyayla ilgili belli bir yargıda bulunmaya yetecek güçteydi, her ne kadar onlar dünyanın hâkimini henüz keşfedememiş olsalar da. Çünkü sen büyüksün ya Rab ve sen biçarelere şefkatle bakarsın, azametlilere de bakarsın, ama çok uzaktan;²⁰⁹ çünkü sen sadece tövbekâr kalplerin yanına yaklaşırsın.²¹⁰ Kibirlililer seni bulamaz, yıldızları ve kumları sayacak kadar, takımyıldızların yörüngelerini ölçecek ve yıldızların yollarının izinden gidecek kadar meraklı ve yetenekli olsalar da.

4. Çünkü bu araştırmaları yapmalarını sağlayan akıl ve anlama yetisini onlara sen bahşettin. Bu sayede nice keşifte bulundular, güneş ve ay tutulmalarının hangi gün, hangi saatte, kısmi mi yoksa tam mı olacağını yıllar öncesinden haber verdiler ve hesaplarında da hiç şaşmadılar. Ne dedilerse öyle oldu, keşfettikleri yasaları kitaplara yazdılar, bu kitaplar bugün bile hâlâ okunuyor ve güneş ya da ayın hangi yılda, yılın hangi ayında, ayın hangi gününde, günün hangi saatinde tutulacağını, hatta ışığının ne derece kararacağını tahmin etmede bunlardan yararlanılıyor; ve ne yazmışlarsa öyle de oluyor. Bu olaylarla ilgili yasaları bilmeyen insanlar böyle şeylerle karşılaştıklarında hayrete düşüyor ve şaşıp kalıyor, bilenlerse kurum kurum kurumlanıyor ve kendilerine hayranlık duyulmasını bekliyor. Dini hiçe sayan gururları yüzünden senin ışığından uzaklaşıyor ve ondan mahrum kalıyorlar; gelecekte güneşin ne zaman tutulacağını bilseler de o an kendi tutulmalarının farkına bile varamıyorlar. Çünkü bütün bu araştırmaları yapacak aklın nereden geldiğini inançlı bir yürekle araştırmıyorlar. Senin onları yarattığının farkına varsalar bile

tibi, se ut serves quod fecisti, et quales se ipsi fecerant occidunt se tibi et trucidant exaltationes suas sicut volatilia et curiositates suas sicut pisces maris, quibus perambulant secretas semitas abyssi, et luxurias suas sicut pecora campi, ut tu, deus, ignis edax consumas mortuas curas eorum recreans eos immortaliter.

5. Sed non noverunt viam, verbum tuum, per quod fecisti ea quae numerant et ipsos qui numerant et sensum, quo cernunt quae numerant, et mentem, de qua numerant; et sapientiae tuae non est numerus. Ipse autem unigenitus factus est nobis sapientia et iustitia et sanctificatio et numeratus est inter nos et solvit tributum Caesari. Non noverunt hanc viam, qua descendant ad illum a se et per eum ascendant ad eum. Non noverunt hanc viam et putant se excelsos esse cum sideribus et lucidos, et ecce ruerunt in terram, et obscuratum est insipiens cor eorum. Et multa vera de creatura dicunt et veritatem, creaturae artificem, non pie quaerunt et ideo non inveniunt, aut si inveniunt, cognoscentes deum non sicut deum honorant aut gratias agunt et evanescunt in cogitationibus suis et dicunt se esse sapientes sibi tribuendo quae tua sunt, ac per hoc student

yarattıklarını kendine saklarsın diye sana teslim olmuyorlar. Sanki kendi kendilerini yaratmışlar gibi, kendilerini sana kurban olarak sunmuyorlar. Kuşlar gibi azametle yükseklerden uçuyorlar, denizdeki balıklar gibi merakla enginlerin en gizli köşelerinde geziniyorlar, şehvetlerini otlaklardaki hayvanlar gibi semirtiyorlar, ama bir türlü kibirlerini sana kurban etmiyorlar. Oysa kibirlerini sana kurban etmiş olsalar Tanrım, senin o her şeyi yalayıp yutan ateşin onların bu gelip geçici arzularını da yakıp yok edecek ve onları ölümsüz olarak yeniden diriltecektir.

5. Ama onların Yoldan,²¹¹ yani Sözünden hiç haberleri yok. Oysa sen onların ölçüp biçtiği her şeyi, ölçüp biçen insanı, ölçüp biçtikleri şeyleri ayırt etmeye yarayan duyguları, ölçüp biçmelerine yarayan aklı bu Sözünle yarattın; ve senin bilgeliliğin ölçülüp biçilemez.²¹² Senin o biricik Oğlun bizim için bilgelik, doğruluk ve kutsallık oldu,²¹³ aramızdan biri sayıldı ve Caesar'a vergisini ödedi.²¹⁴ Ama onlar bu yolu tanımıyorlar, oysa ancak bu yolla kendilerinden Ona inebilir ve bu yolla yine Ona çıkabilirler. Ama onlar bu yolu tanımıyorlar ve kendilerinin yıldızlar kadar yüksek ve parlak olduğunu sanıyorlar; işte zaten bu yüzden yeryüzüne düştüler ve sağduyudan yoksun kalpleri karanlıklarda kaldı.²¹⁵ Yaratılışla ilgili söylediklerinin çoğu doğru, ama Hakikatin ve Evrenin Mimarının peşine halis duygularla düşmüyorlar, işte bu yüzden de Onu bulamıyorlar; ya da bulsalar ve Tanrı'nın bilgisine erseler bile Onu Tanrı gibi yüceltmiyor ve Ona şükretmiyorlar. Kendi düşünceleri arasında kaybolmuşlar, kendilerinin bilge olduğunu söylüyorlar, senin vasfını kendilerine mal ediyorlar. Öyle yoldan

perversissima caecitate etiam tibi tribuere quae sua sunt, mendacia scilicet in te conferentes, qui veritas es, et immutantes gloriam incorrupti dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium, et convertunt veritatem tuam in mendacium et colunt et serviunt creaturae potius quam creatori.

6. Multa tamen ab eis ex ipsa creatura vera dicta retinebam, et occurrebat mihi ratio per numeros et ordinem temporum et visibiles attestationses siderum et conferebam cum dictis Manichaei, quae de his rebus multa scripsit copiosissime delirans, et non mihi occurrebat ratio nec solistitiorum et aequinoctiorum nec defectuum luminarium nec quidquid tale in libris saecularis sapientiae didiceram. Ibi autem credere iubebar, et ad illas rationes numeris et oculis meis exploratas non occurrebat et longe diversum erat.

CAPUT IV

Sola dei cognitio beat.

7. Numquid, domine deus veritatis, quisquis novit ista, iam placet tibi? Infelix enim homo, qui scit illa omnia, te autem nescit; beatus autem, qui te scit,

çıkılmışlar ki, öyle körler ki, kendilerine ait vasıflarını da sana yamamaya kalkışıyorlar, Hakikatin kendisi olan sana yalanlar atfediyorlar ve ölümsüz Tanrı'nın heybetini ölümlü insanın, kuşun, hayvanın ve yılanın biçimine dönüştürmeye kalkıyorlar. Senin Hakikatini bir yalana çeviriyorlar ve Yaratıcıdan çok yaratılana tapıyor ve hizmet ediyorlar.²¹⁶

6. Her şeye rağmen filozofların yazdıkları kitaplarda yaratılış üzerine söyledikleri pek çok şey doğrudu ve bunlar benim hafızamda hâlâ capcanlı. Ölçümlerinin doğruluğunu bir-biri ardına gelen mevsimlerin düzeninde gördüm, gözümüze apaçık görünen yıldızlarda gördüm ve bütün bunları Manicilerin öğretileriyle karşılaştırdım, çünkü onlar da bu konuda birçok kitap kaleme almıştı, ama bu kitapların hepsi son derece tutarsızdı. Bu kitaplarda gün dönümlerine, ekinokslara, güneş ve ay tutulmalarına ve bu türden benzer olaylara ilişkin mantıklı bir açıklama bulamadım, hiçbiri o dünyevi felsefe kitaplarından öğrendiklerime benzemiyordu. Yine de benim Manicilere inanmam bekleniyordu. Oysa bunların öğretisi matematik ilkelerle açıklanan ve benim gözlerimle bizzat tanık olduğum doğrulara hiçbir şekilde uymuyordu, hatta bunlardan çok çok farklıydı.

4. BÖLÜM

Sadece Tanrı bilgisi insanı mutlu eder.

7. Hakikatin Rabbi olan Tanrı, senin katında kabul görmek için bütün bunları bilmek mi lazım? Bir insan her şeyi bildiği halde seni bilmiyorsa zaten mutlu olmaz, oysa sadece seni

etiamsi illa nesciat; qui vero et te et illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscens te sicut te glorificet et gratias agat et non evanescat in cogitationibus suis. Sicut enim melior est, qui novit possidere arborem et de usu eius tibi gratias agit, quamvis nesciat vel quot cubitis alta sit vel quanta latitudine diffusa, quam ille, qui eam metitur et omnes ramos eius numerat et neque possidet eam neque creatorem eius novit aut diligit, sic fidelis homo, cuius totus mundus divitiarum est et quasi nihil habens omnia possidet inhaerendo tibi, cui serviunt omnia, quamvis nec saltem septentrionum gyros noverit, dubitare stultum est, quin utique melior sit quam mensor caeli et numerator siderum et pensor elementorum et neglegens tui, qui omnia in mensura et numero et pondere disposuisti.

CAPUT V

Manichaei de astris imperitia indignum eum
fide in ceteris faciebat.

8. Sed tamen quis quaerebat Manichaeum nescio quem etiam ista scribere, sine quorum peritia pietas disci poterat? Dixisti enim homini: Ecce pietas est

bilmesi mutlu olmasına yeter, öyleyse varsın her şeyi bilmesin. Öte yandan hem seni hem de her şeyi bilen insan bildiği şeyler yüzünden değil de sırf seni bildiği için mutlu olur, dahası senin bilgine sahip olduğu için mutlu olur, sana saygıda kusur etmeyip sana şükrettiği ve kendi düşüncelerinde kaybolmadığı için mutlu olur.²¹⁷ Örneğin bir ağaca sahip olduğunu bilen ve bu ağaçtan yararlandığı için sana şükreden insan, bu ağacın boyunun kaç kübit²¹⁸ yüksekliğinde, eninin de ne kadar kalınlıkta olduğunu varsın bilmesin, çünkü bu insan bu ağacı ölçüp biçen ve bütün dallarını tek tek hesaplayan, ama ne ona sahip olduğunu bilen, ne Yaraticısını tanıyan, ne de onu seven bir insana kıyasla ne kadar değerlidir. Benzer şekilde, sana inanan bir insan dünyanın bütün zenginliklerine sahip olur, çünkü her şeyin hizmet ettiği sana teslim olmakla, hiçbir şeyi olmasa da her şeye sahip demektir, varsın Büyükayı'nın devinimlerini de bilmeyiversin. Bu insanın gökyüzünü ölçüp biçen, yıldızları tek tek sayan ve ilk öğelerin ağırlıklarını tartan, ama hesap ettiği her şeyin ölçüsünü, sayısını ve ağırlığını veren seni bilmeyen bir insandan çok daha değerli olduğunu kabullenmemek budalalıktır.

5. BÖLÜM

Manicinin yıldızlar konusundaki bilgisizliği diğer bilgi dallarındaki otoritelerini de sarsıyordu.

8. Peki ama, kim bir Maniciden bilimlerle ilgili yazmasını istedi, yazdıklarının hiçbirini bize dindarlığı öğretecek bilgi içermediğine göre? Çünkü sen insana şöyle dedin: “Dindarlık

sapientia. Quam ille ignorare posset, etiamsi ista perfecte nosset: ista vero quia non noverat, impudentissime audens docere, prorsus illam nosse non posset. Vanitas est enim mundana ista etiam nota profiteri, pietas autem tibi confiteri. Unde ille devius ad hoc ista multum locutus est, ut convictus ab eis, qui ista vere didicissent, quis esset eius sensus in ceteris, quae abditiora sunt, manifeste cognosceretur. Non enim parvi se aestimari voluit, sed spiritum sanctum, consolatorem et ditatorem fidelium tuorum, auctoritate plenaria personaliter in se esse persuadere conatus est. Itaque cum de caelo ac stellis et de solis ac lunae motibus falsa dixisse deprehenderetur, quamvis ad doctrinam religionis ista non pertineant, tamen ausus eius sacrilegos fuisse satis emeretur, cum ea non solum ignorata, sed etiam falsa tam vesana superbiae vanitate diceret, ut ea tamquam divinae personae tribuere sibi niteretur.

9. Cum enim audio christianum aliquem fratrem illum aut illum ista nescientem et aliud pro alio sentientem, patienter intueor opinantem hominem nec illi obesse video, cum de te, domine creator omnium, non credat indigna, si forte situs et habitus

bilgeliktir.”²¹⁹ Gerçi Maninin kendisi bile bundan bihaber, ama bilim dallarında mükemmel bir bilgisi var. Ama anlamadığı bir konuyu bizlere öğretmeye kalkışmasındaki küstahlık dindarlığın ne olduğunu hiç bilmediğini gösteriyor. Çünkü bir insan dünyevi konularda bilgi sahibi olabilir, ama bunu itiraf etmesi sadece gösteriştten ibaret olur, halbuki insanın dindarlığı sana itirafta bulunmaktır. Mani gerçek görevini saptırdı. Bilim hakkında çok şey söyledi, ama bilimden gerçekten anlayanlar tarafından cahillikle suçlandı. Bu durum anlaşılması çok daha zor olan din konularında onun ne derece bilgi sahibi olduğunu bize zaten yeterince gösteriyor. Az buz bir saygı da görmek istemiyordu doğrusu, hatta öyle ki, senin inançlı kullarının tesellisi ve bereket kaynağı olan Kutsal Ruhunun bile bütün güçleriyle ve bütün heybetiyle kendisinde bulunduğuna müritlerini inandırmaya çalışıyordu. Ama gökyüzüyle, yıldızlarla, güneşin ve ayın hareketleriyle ilgili söylediklerinin bir masaldan ibaret olduğu anlaşılınca, bu konuların ilahiyatla herhangi bir bağlantısı olmadığı halde, onun küstahça yaptığı tahminlerin dine gölge düşürdüğü açıkça anlaşılmış oldu. Mani cahil olduğu konularda konuşmaya kalkıştığı gibi, yaptığı yanlışları tanrısal bir şahısmış gibi kendisine mal edilmesini isteyecek kadar da kibrine yenik düşüp delice bir gösterişe kapıldı.

9. Ne zaman bilimsel konulardan hiç anlamayan, sapla samanı birbirine karıştıran bir Hristiyan kardeşim konuşsa, fikirlerini sabırla dinlemeye özen gösteririm ve cahilliğinin onun için bir tehlike oluşturmayacağını düşünürüm. Çünkü maddi varlıkların konumuna ve doğasına ilişkin bilgileri doğru olmasa da, senin büyüklüğüne gölge düşürecek şeylere inanmıyor

creaturae corporalis ignoret. Obest autem, si hoc ad ipsam doctrinae pietatis formam pertinere arbitretur et pertinacius affirmare audeat quod ignorat. Sed etiam talis infirmitas in fidei cunabulis a caritate matre sustinetur, donec assurgat novus homo in virum perfectum et circumferri non possit omnivento doctrinae. In illo autem, qui doctor, qui auctor, qui dux et princeps eorum, quibus illa suaderet, ita fieri ausus est, ut qui eum sequerentur non quemlibet hominem, sed spiritum tuum sanctum se sequi arbitrarentur, quis tantam dementiam, sicubi falsa dixisse convinceretur, non detestandam longeque abiciendam esse iudicaret? Sed tamen nondum liquido compereram, utrum etiam secundum eius verba vicissitudines longiorum et breviorum dierum atque noctium et ipsius noctis et diei et deliquia luminum et si quid eius modi in aliis libris legeram, posset exponi, ut, si forte posset, incertum quidem mihi fieret, utrum ita se res haberet an ita, sed ad fidem meam illius auctoritatem propter creditam sanctitatem praeponerem.

ya, yeter ya Rab, her şeyin Yaratıcısı. Asıl tehlike, sahip olduğu bilgilerin ilahiyat öğretisinin özünü ilgili olduğunu düşünmesinden ya da hiç bilmediği konularda inatla fikir yürütmeye çalışmasından kaynaklanır. Yine de bir insan imanın beşiğine ilk adımını attığında, annesi olan Şefkat onun bu tür zayıflıklarına hoşgörü gösterecektir, ta ki bu bebek önüne çıkan her öğretinin yeline kapılmaktan vazgeçip olgun bir insan olana kadar.²²⁰ Ama Mani cüretkârlık edip kendisini bir alim, bir otorite gibi gösterip kendi öğretilerine inanan müritlerinin önderi ve kralı olmak istedi, öyle ki onun peşinden gidenler sıradan bir insanın değil de senin Kutsal Ruhunun peşinden gittiklerini sandılar. Artık onun öğretilerinin yanlış olduğu kanıtlandığına göre, hâlâ bu büyük delilikten nefret edilmesi ve hemen defedilmesi gerektiğini düşünmeyecek bir insan olabilir mi? Her şeye rağmen ben yine de başka kitaplarda okumuş olduğum günlerin ve gecelerin uzunluğu ve kısalığıyla ilgili değişimlerin, gecenin ve gündüzün art arda gelişinin, güneş ya da ay tutulmalarının ya da bu türden benzer olayların Manicinin yazılarıyla açıklanamayacağına dair net bir karara varmış degildim. Açıklanacak olsa bile bakalım o mu haklıydı, yoksa bilim adamları mı, bu soru benim için hâlâ gizemini koruyordu. Bu yüzden yine de onu kendime bir otorite olarak alabilirim diye düşündüm, çünkü ne de olsa kendisinin kutlu bir kişilik olduğu kanıtlanmıştı.

CAPUT VI

Faustus eloquens, sed liberalium
disciplinarum expers.

10. Et per annos ferme ipsos novem, quibus eos animo vagabundus audivi, nimis extento desiderio venturum expectabam istum Faustum. Ceteri enim eorum, in quos forte incurrissem, qui talium rerum quaestionibus a me obiectis deficiebant, illum mihi promittebant, cuius adventu conlatoque conloquio facillime mihi haec et si qua forte maiora quaererem enodatissime expedirentur. Ergo ubi venit, expertus sum hominem gratum et iucundum verbis et ea ipsa, quae illi solent dicere, multo suavius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus ministrator? Iam rebus talibus satiatae erant aures meae, nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur, nec ideo vera, quia diserta, nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus et decorum eloquium. Illi autem, qui eum mihi promittebant, non boni rerum existimatores erant, et ideo illis videbatur prudens et sapiens, quia delectabat eos loquens. Sensi autem aliud genus hominum etiam veritatem habere suspectam et ei nolle adquiescere, si compto atque uberi sermone promeretur. Me autem iam docuerat deus

6. BÖLÜM

Faustus belagat sahibi bir insan, ama özgür sanatlar hakkında bilgisi yok.

10. İşte böyle zihnimi tam olarak bir yere oturtamadan neredeyse dokuz yıl boyunca Manicileri dinleyip durdum, büyük bir sabırsızlık içinde de Faustus'un gelmesini bekledim. Tesadüfen karşılaştığım Manicilerden bazıları bilimsel konularla ilgili sorduğum sorulara yanıt verememişti. Bana, Faustus gelince ve onunla oturup konuşunca bütün bu sorularıma çok kolay yanıt bulabileceğimi, hatta aklıma gelebilecek çok daha zorlarını rahatlıkla çözüme ulaştırabileceğimi söylediler ve beni buna ikna ettiler. Nihayet Faustus geldi. Samimi bir insanmış izlenimi verdi bana, konuşma tarzı da çok hoştu. Manicilerin her zaman söylediklerini o çok daha tatlı bir üslupla yineliyordu. Ama bu kibar saki hangi pahalı kadehle benim susuzluğumu giderecekti? Çünkü kulaklarım o tür süslü laflara çoktan doymuştu, şimdi daha iyi açıklanıyorlar diye, bana daha iyi gelecekler diye bir şey yoktu; ya da daha güzel anlatılıyorlar diye bunları doğru bulamazdım veya adamın yüzü anlamlı, konuşması güzel diye ruhunun da bilge olduğunu söyleyemezdim. Faustus'a kefil olup bana övenler demek ki işinin ehli eleştirmenler değiller. Onu sağduyulu ve bilge olarak görmelerinin tek nedeni, konuşma tarzının kendilerine büyük zevk vermesi. Ama başka türde adamlar da tanıyordum, bunlar hakikate bile kuşkuyla bakıyor ve kendilerine güzel ve akıcı bir dille anlatılsa bile hakikati kabullenmeye yanaşmıyorlar. Öte yandan sen, Tanrım, bana bunu

meus miris et occultis modis, et propterea credo, quod tu me docueris, quoniam verum est, nec quisquam praeter te alius doctor est veri, ubicumque et undecumque claruerit. Iam ergo abs te didiceram nec eo debere videri aliquid verum dici, quia eloquenter dicitur, nec eo falsum, quia incomposite sonant signa labiorum; rursus nec ideo verum, quia impolite enuntiatur, nec ideo falsum, quia splendidus sermo est, sed perinde esse sapientiam et stultitiam, sicut sunt cibi utiles et inutiles, verbis autem ornatis et inornatis sicut vasis urbanis et rusticanis utrosque cibos posse ministrari.

11. Igitur aviditas mea, qua illum tanto tempore expectaveram hominem, delectabatur quidem motu affectuque disputantis et verbis congruentibus atque ad vestiendas sententias facile occurrentibus. Delectabar autem et cum multis vel etiam prae multis laudabam ac ferebam; sed moleste habebam, quod in coetu audientium non sinerer in gerere illi et partiri cum eo curas quaestionum mearum conferendo familiariter et accipiendo ac reddendo sermonem. Quod ubi potui et aures eius cum familiaribus meis eoque tempore occupare coepi, quo non dedeceret alternis disserere, et protuli quaedam, quae me movebant, expertus sum

çoktan mucizevi ve gizemli yollarla öğretmiştin, bu yüzden sen bana ne öğretmişsen ben ona inanırım, çünkü o doğrudur; hakikat nerede ve nasıl karşımıza çıkarsa çıksın onu senden başka bize öğretecek hiçbir hoca yok. Senden öğrendiğime göre, güzel ifade edildi diye herhangi bir düşünceye ille de doğru, dudaklardan dökülen harfler kulağa hoş gelmedi diye ille de yanlış diyemeyiz. Ayrıca kaba bir üslupla ifade edildi diye doğru değil de diyemeyiz, muhteşem kelimelerle dile getirildi diye yanlış değil de diyemeyiz. Bilgelik ve budalalık besin değeri yüksek ya da besin değeri hiç olmayan yiyecekler gibidir; parlak ifadelerle de dile gelebilirler, parlak olmayan ifadelerle de, yani bunları işlemeli tabaklarla da sunarsınız, basit çanak çömleklerle de, kısacası her iki yiyeceği her iki tabakta da sunabilirsiniz.

11. Faustus'u uzun zamandır sahiden büyük bir sabırsızlıkla beklemiştim. Geldiğinde de konuşmalarındaki hareketlilik ve hissiyattan, akar gibi söylediği kelimeleri yerli yerinde kullanmasından ve bunları düşüncelerine kolayca yedirmesinden çok etkilenmiştim. Evet, çok etkilenmiştim ve birçokları gibi, hatta onlardan daha fazla bu adamı övmeye, göklere çıkarmaya başlamıştım. Ama bir sıkıntım vardı, kalabalık dinleyici topluluğundan sıyrılıp da onunla konuşamıyor ve beni rahatsız eden sorularımı onunla paylaşamıyordum, yani samimi bir konuşma ortamı yakalayıp da fikir alışverişinde bulunamıyordum. Sonunda başardım ve özel bir tartışmaya müsait olabileceği bir sırada hemen bir grup arkadaşım ile birlikte dikkatini üzerimize çekip kendisiyle konuşmaya başladık. Zihnimde şüphe uyandıran birtakım sorular sordum

prius hominem expertem liberalium disciplinarum nisi grammaticae atque eius ipsius usitato modo. Et quia legerat aliquas Tullianas orationes et paucissimos Senecae libros et nonnulla poetarum et suae sectae si qua volumina latine atque composite conscripta erant, et quia aderat cotidiana sermocinandi exercitatio, inde suppetebat eloquium, quod fiebat acceptius magisque seductorium moderamine ingenii et quodam lepore naturali. Itane est, ut recolo, domine deus meus, arbiter conscientiae meae? Coram te cor meum et recordatio mea, qui me tunc agebas abdito secreto providentiae tuae et inhonestos errores meos iam convertebas ante faciem meam, ut viderem et odissem.

CAPUT VII

Alienatur a secta Manichaeorum.

12. Nam posteaquam ille mihi imperitus earum artium, quibus eum excellere putaveram, satis apparuit, desperare coepi posse mihi eum illa, quae me movebant, aperire atque dissolvere; quorum quidem ignarus posset veritatem tenere pietatis, sed si manichaeus non esset. Libri quippe eorum pleni sunt longissimis fabulis de caelo et sideribus et sole et luna: quae mihi eum, quod utique cupiebam, conlatis numerorum rationibus, quas alibi ego legeram, utrum potius ita essent, ut Manichaei libris continebantur, an

kendisine, gördüm ki gramer ve edebiyat dışında özgür sanatlarla ilgili hiçbir bilgisi yok; hatta gramer ve edebiyatta da bildikleri çok sıradan şeyler. Tullius'un bazı söylevlerini okumuş mesela, Seneca'nın birkaç eserini, şairlerden birkaç bir şey ve kendi mezhebiyle ilgili, seçkin bir üslupla kaleme alınmış Latince birtakım kitaplar; ayrıca her gün konuşma talimleri yapmış ve böylece iyi bir üslup edinmiş, zihnindekileri denetleme yetisini ve doğasındaki letafeti de işe katınca üslubu çok daha inandırıcı, çok daha çekici hale gelmiş. Rab olan Tanrım, vicdanımın Hakimi, bu hatırladıklarım doğru mu acaba? İşte yüreğim ve hafızam apaçık senin önünde. O yıllarda senin öngörünün gizemli eli hep bana kılavuzluk ediyordu, utanç verici yanlışlarımı hep yüzüme çarpıyordu ki, onları göreyim ve onlardan nefret edeyim.

7. BÖLÜM

Manicilerin mezhebine ters düşüyor.

12. Özgür sanatlarda bir üstat olduğunu düşündüğüm Faustus'un bu alandaki bilgisizliğini yeterince anladıktan sonra, ne yalan söyleyeyim, onun kafamı kurcalayan sorunları da açıklığa kavuşturabileceğinden ve bunlara bir çözüm yolu bulabileceğinden şüphe etmeye başladım. Gerçi Manici olmamış olsaydı özgür sanatlardaki bu cehaleti onun gerçek anlamda dindar bir insan olmasına engel teşkil etmezdi; çünkü Manicilerin kitapları gökyüzü, yıldızlar, güneş ve ayla ilgili upuzun masallarla dolu. Faustus'tan, başka kitaplarda okuduğum matematiksel hesaplarla Manici kitapları kıyaslamasını istedim.

certe vel par etiam inde ratio redderetur, subtiliter explicare posse iam non arbitrabar. Quae tamen ubi considerata et discutienda protuli, modeste sane ille nec ausus est subire ipsam sarcinam. Noverat enim se ista non nosse nec eum puduit confiteri. Non erat de talibus, quales multos loquaces passus eram, conantes ea me docere et dicentes nihil. Iste vero cor habebat, etsi non rectum ad te, nec tamen nimis incautum ad se ipsum. Non usquequaque imperitus erat imperitiae suae et noluit se temere disputando in ea coartare, unde nec exitus ei ullus nec facilis esset reditus: etiam hinc mihi amplius placuit. Pulchrior est enim temperantia confitentis animi quam illa, quae nosse cupiebam. Et eum in omnibus difficilioribus et subtilioribus quaestionibus talem inveniebam.

13. Refracto itaque studio, quod intenderam in Manichaei litteras, magisque desperans de ceteris eorum doctoribus, quando in multis, quae me movebant, ita ille nominatus apparuit, coepi cum eo pro studio eius agere vitam, quo ipse flagrabat in eas litteras, quas tunc iam rhetor Carthaginis adulescentes docebam, et legere cum eo sive quae ille audita desideraret sive quae ipse tali ingenio

Böylece bu kitaplardaki açıklamaların benim okuduğum kitaplardakilerden daha doğru olup olmadığına ya da en azından onlar kadar doğru olup olmadığına karar verebilecektim. Ama artık anlıyordum ki Faustus bu konuda ayrıntılı bir açıklama yapamayacaktı. Ona bu sorunlar üzerine düşünmemiz ve beraberce tartışmamız gerektiğini söyleyince, büyük bir tevazu gösterip böyle bir yükün altına giremeyeceğini belirtti. Çünkü kendisinin bu konularda yetkin olmadığını biliyor ve bunu dile getirmekten de hiç utanmıyordu. Bana özgür sanatları öğretecekler diye canla başla çalışan, ama hiçbir şey söyleyemeyen geveze insanlardan o kadar farklıydı ki. Açık yürekli biriydi, senin yoluna girmemiş olsa bile en azından kendisini yoldan çıkartmayacak kadar akliselim sahibiydi. Cehaletinin farkında olmayacak kadar cahil değildi, bu konuları öyle hiç hesapsız kitapsız tartışarak içinden çıkamayacağı, sonra da geri adım atamayacağı bir durum yaratmak istemedi. Bu tavrı onu daha fazla beğenmeme sebep oldu, çünkü sınırlarını bilen bir ruhun sergilediği alçakgönüllülük, öğrenmeye can attığım özgür sanatlara hâkim olmaktan daha güzel bir meziyettir. Ona sordüğüm diğer bütün zor ve karmaşık sorularda bu tavrını hep yineledi.

13. Sonuçta Manicilerin öğretilerine olan o büyük ilgim azaldı. Bana öve öve bitiremedikleri Faustus'un zihnimde şüphe uyandıran sayısız sorunu çözümsüz bırakması, bu mezhebin diğer hocalarına olan güvenimi de gitgide yok etti. Yine de Faustus'la görüşmeyi sürdürdüm, çünkü edebiyata çok büyük ilgisi vardı ve ben de o dönemde Kartaca'da gençlere retorik dersi veriyordum. Dinlemekten zevk aldığını söylediği ya da onun gibi bir zihnin beğeneceğini düşündüğüm eserleri birlikte

apta existimarem. Ceterum conatus omnis meus, quo proficere in illa secta statueram, illo homine cognito prorsus intercidit, non ut ab eis omnino separarer, sed quasi melius quidquam non inveniens eo, quo iam quoquo modo intrueram, contentus interim esse decreveram, nisi aliquid forte, quod magis eligendum esset, eluceret. Ita ille Faustus, qui multis laqueus mortis extitit, meum quo captus eram relaxare iam coeperat nec volens nec sciens. Manus enim tuae, deus meus, in abdito providentiae tuae non deserebant animam meam, et de sanguine cordis matris meae per lacrimas eius diebus et noctibus pro me sacrificabatur tibi, et egisti mecum miris modis. Tu illud egisti, deus meus. Nam a domino gressus hominis diriguntur, et viam eius volet. Aut quae procuratio salutis praeter manum tuam reficientem quae fecisti?

CAPUT VIII

Profiscitur Romam contra matris voluntatem.

14. Egisti ergo mecum, ut mihi persuaderetur Romam pergere et potius ibi docere quod docebam Carthagini. Et hoc unde mihi persuasum est, non praeteribo confiteri tibi, quoniam et in his altissimi tui recessus et praesentissima in nos misericordia tua cogitanda et praedicanda est. Non ideo Romam pergere volui, quod maiores quaestus maiorque mihi dignitas

okumaya başladık. Onu daha fazla tanıdıkça, bu tarikatta yükselmeye karar verdiğim zamanlardaki şevkim de iyiden iyiye kırıldı. Ama yine de Manicilerden tamamen kopmadım. Tesadüf eseri içine düştüğüm bu tarikattan daha iyisini henüz bulamadığımdan, bir süre daha aralarında kalmaya karar verdim. Kim bilir belki de tercih edebileceğim daha iyi bir tarikatla günün birinde karşılaşacaktım. Böylece birçokları için ölüm tuzağı olan o Faustus, istemeden de olsa benim bağlı olduğum zincirlerden kurtulmama yardım etmiş oldu. Çünkü gizemli inayetin sayesinde Tanrım, senin elin hep üzerimdeydi, ruhumu hiç terk etmedi. Annem günlerce, gecelerce yüreğinden akan kanlı gözyaşlarıyla senden beni kurtarman için merhamet diledi ve sen bana mucizevi şekillerde kılavuzluk ettin. Evet, bana kılavuzluk eden sendin Tanrım. Çünkü Tanrı insanın adımlarına yön verirse insan da doğru yolu bulur.²²¹ Senin elin yarattığını yeniden diriltmedikçe kurtuluşa erişilebilir mi?

8. BÖLÜM

Annesinin rızası olmadığı halde Roma'nın yolunu tutuyor.

14. Sen bana kılavuzluk ettin ki, ben Roma'ya gitmeye ve Kartaca'da verdiğim retorik derslerini bundan böyle Roma'da vermeye ikna oldum. Bunu sana itiraf etmeden geçmeyeceğim, çünkü bu konuda bile senin ulu sırlarını ve bize göstermekten hiçbir zaman kaçınmadığın merhametini görmemiz ve bunu bildirmemiz gerekir. Roma'ya gitmek istememin nedeni daha fazla para kazanmak ya da daha saygın bir mevki elde etmek değildi. Gerçi beni Roma'ya gitmeye ikna eden arkadaşlarım

ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur – quamquam et ista ducebant animum tunc meum – sed illa erat causa maxima et paene sola, quod audiebam quietius ibi studere adulescentes et ordinatiore disciplinae coercitione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non utuntur, passim et proterve inruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permiserit. Contra apud Carthaginem foeda est et intemperans licentia scholasticorum: inrumpunt impudenter et prope furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine et punienda legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseres eos ostendens, quo iam quasi liceat faciunt, quod per tuam aeternam legem numquam licebit, et impune se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi caecitate puniantur et incomparabiliter patiantur peiora, quam faciunt. Ergo quos mores cum studerem meos esse nolui, eos cum docerem cogebar perpeti alienos, et ideo placebat ire, ubi talia non fieri omnes qui noverant indicabant. Verum autem tu, spes mea et portio mea in terra viventium, ad mutandum terrarum locum pro salute

benim orada bu tür şeyler de kazanabileceğimi söylemişlerdi ve onların bu söyledikleri o yıllarda kararımı oldukça etkilemişti. Ama benim için en önemli ve belki de tek neden, Roma'daki gençlerin derslerinde daha sakın bir tavır sergilediklerini, kendilerine daha katı bir disiplin uygulandığı halde buna hiç ses çıkarmadıklarını işitmiş olmamdı. Oradaki öğrenciler kendi derslerine girmeyen öğretmenlerin sınıflarına öyle kafalarına estiği an paldır küldür dalamıyordu, aslında öğretmenin izni olmadan hiçbir sınıfa giremiyordu. Kartaca'da ise kontrol öğrencilerin elindeydi, çirkinlik ve ölçsüzlük diz boyuydu. Küstahça sınıflara dalıyorlar, tam bir deli gibi davranıp öğretmenlerin öğrencilerin yararını gözeterek kurdukları bütün düzeni alt üst ediyorlardı. İnanılmaz bir laubalilik içinde öyle zararlar veriyorlardı ki, töreler baskın çıkmamış olsa, yasalar karşısında kesinlikle suçlu ilan edilirdi. Zaten onların zavallılıklarını açık eden de bu törelerdi, çünkü töreler sayesinde bu davranışları meşruluk kazanıyordu. Oysa senin ezeli ve ebedi yasan bu tür davranışlara asla izin vermez. İnsanlar cezadan muaf olduklarını düşünerek hareket ederler, ama aslında kendilerini bu tür davranışlara iten körlüğün kendisiyle cezalandırılırlar ve verdikleri her zararın kat kat fazlasını kendilerine vermiş olurlar. Ben öğrenciyken böyle zararlı davranışları asla benimsememiştim, ama şimdi bir öğretmen olarak bu tür davranışlar sergileyen başka insanları çekmek zorunda kalmıştım. İşte bu yüzden Roma'ya gitmek istiyordum, çünkü herkes orada bu tür huzursuzluklarla karşılaşmayacağımı söylüyordu. Ama ruhumun kurtuluşu için şu ölümlü dünyadaki yerimi değiştirmemi sağlayan aslında sendin, sen benim Umudumsun, insanların yaşadığı şu koca dünyada benim bütün kismetim sensin.²²²

animae meae et Carthagini stimulos, quibus inde avellerer, admovebas et Romae inlecebras, quibus attraherer, proponebas mihi per homines, qui diligunt vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes et ad corrigendos gressus meos utebaris occulte et illorum et mea perversitate. Nam et qui perturbabant otium meum, foeda rabie caeci erant, et qui invitabant ad aliud, terram sapiebant, ego autem, qui detestabar hic veram miseriam, illic falsam felicitatem appetebam.

15. Sed quare hinc abirem et illuc irem, tu sciebas, deus, nec indicabas mihi nec matri, quae me profectum atrociter planxit et usque ad mare secuta est. Sed fefelli eam violenter me tenentem, ut aut revocaret aut mecum pergeret, et finxi me amicum nolle deserere, donec vento facto navigaret. Et mentitus sum matri, et illi matri, et evasi, quia hoc dimisisti mihi misericorditer servans me ab aquis maris plenum execrandis sordibus usque ad aquam gratiae tuae, qua me abluto sicarentur flumina maternorum oculorum, quibus pro me cotidie tibi rigabat terram sub vultu suo. Et tamen recusanti sine me redire vix persuasi, ut in loco, qui proximus

Bana üvendere vurup da Kartaca'dan kopmamı sağlayan sendin, beni Roma'ya çeken bütün tılsımları önüme seren sendin. Bu amaçla Kartaca'da deliler gibi davranan, Roma'da ise bana boş hayaller vaat eden, ölümlü yaşama çılgınca tutkun insanlar çıkardın karşıma. Adımlarımı doğru yola sokmak için hem onların sapkınlığından hem de kendi sapkınlığımdan gizliden gizliye ders almamı sağladın. Çünkü benim rahatımı kaçıran insanların iğrenç kudurganlıkları gözlerini kör etmişti, beni başka yere davet edenlerse sadece dünyevi tutkuların tadına bakmayı biliyordu. Bana gelince, Kartaca'daki sefil yaşantımdan artık sahiden bıkmıştım ve Roma'daki sahte mutluluğu içmek için can atıyordum.

15. İşte bu yüzden sen benim neden Kartaca'yı bırakıp Roma'ya gittiğimi çok iyi biliyordun, ama ne bana ne de anneme hiçbir şey hissettirmiyordun. Annem ben giderken göz yaşlarına boğuldu ve sahile kadar arkamdan geldi. Bana sıkı sıkı yapışmıştı, geri dönmekten korkuyordu ya da tam tersi onu da yanımda götürürüm diye ümit ediyordu, ama ümidini boşa çıkardım. Bir yalan uydurdum ve rüzgâr çıkıp da gemimiz hareket edene kadar bir arkadaşım ile beraber olmak istediğimi söyledim ona. Anneme bile yalan söyledim –öyle bir kadına bile– ve çekip gittim. Sense bu davranışımı bağışlayıp göz yumdun, baştan sona iğrenç lekelerle bulanmış olduğum halde kendi inayetinin sularında yıkanabilmem için beni denizin sularından korudun. Beni arındıracak olan senin sularındı, annemin gözlerinden sel olup akan ve benim için her gün sana secde ettiği toprağı ıslatan yaşlarını kurutacak olan da senin sularındı. Bu arada annem bensiz asla geri dönmek istemiyordu, ne yapıp edip sonunda onu o geceyi gemimizin

nostrae navi erat, memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed ea nocte clanculo ego profectus sum, illa autem non; mansit orando et flendo. Et quid a te petebat, deus meus, tantis lacrimis, nisi ut navigare me non sineres? Sed tu alte consulens et exaudiens cardinem desiderii eius non curasti quod tunc petebat, ut me faceres quod semper petebat. Flavuit ventus et implevit vela nostra et litus subtraxit aspectibus nostris, in quo mane illa insaniebat dolore et querellis et gemitu implebat aures tuas contemnentis ista, cum et me cupiditatibus meis raperes ad finiendas ipsas cupiditates et illius carnale desiderium iusto dolorum flagello vapularet. Amabat enim secum praesentiam meam more matrum, sed multis multo amplius, et nesciebat, quid tu illi gaudiorum facturis esses de absentia mea. Nesciebat, ideo flebat et eiulabat atque illis cruciatibus arguebatur in ea reliquiarium Evae, cum gemitu quaerens quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum et crudelitatis meae conversa rursus ad deprecandum te pro me abiit ad solita, et ego Romam.

bulunduğu yerin yakınlarındaki Aziz Cyprianus'a adanmış kilisede geçirmeye ikna ettim. Gece olunca da gizlice yola çıktım, annemi yanıma almadım; orada gözyaşlarıyla ve dualarıyla tek başına kaldı. Tanrım, annem benim gitmeme izin vermeyesin diye bunca gözyaşı dökerken, acaba senden ne bekliyordu? Sense onun o sıradaki beklentisine hiç karşılık vermedin. Çünkü sen derin düşüncenle onun asıl özlemini sezmiştin ve onun hep senden istediği gibi bir insan haline gelmemi istemiştin. Rüzgâr çıktı, yelkenlerimizi doldurdu ve sahil gitgide gözden kayboldu. Sabah olunca sahile gelen annem acısından adeta deliye döndü, sana ağladı, sızladı, ama sen ona hiç aldırmadın. Çünkü tutkularıma son vermek için beni tutkularımın alıp götürmesine izin verdin, anneme ise hak ettiği cezayı verdin ve kendi etine ve kanına bu kadar bağlı olmasından dolayı onu acıların kırbacısıyla dövdün. Çünkü o her anne gibi, belki hepsinden daha da fazla oğlunu seviyor ve her an kendi yanında olmasını istiyordu. Ama benim gidişimle birlikte senin ona ne büyük sevinçler bahşedeceğini hiç bilmiyordu. Bunu bilmiyordu ve bu yüzden ağlıyor, inliyordu; çektiği işkenceler acı çekerek doğurduğunu acı çekerek arayan Havva Anamızın bir mirasıydı.²²³ En sonunda beni sadakatsizlikle ve zalimlikle suçlamayı bıraktı ve yeniden benim için sana dualar etmek üzere evinin yolunu tuttu. Ben artık Roma'daydım.

Febri correptus periculose laborat.

16. Et ecce excipior ibi flagello aegritudinis corporalis et ibam iam ad inferos portans omnia mala, quae commiseram et in te et in me et in alios, multa et gravia super originalis peccati vinculum, quo omnes in Adam morimur. Non enim quidquam eorum mihi donaveras in Christo, nec solverat ille in cruce sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodo enim eas solveret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quam ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat animae meae, et quam vera erat mors carnis eius, tam falsa vita animae meae, quae id non credebat. Et ingravescentibus febribus iam ibam et peribam. Quo enim irem, si hinc tunc abirem, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et hoc illa nesciebat et tamen pro me orabat absens. Tu autem ubique praesens ubi erat exaudiebas eam et ubi eram miserebaris mei, ut recuperarem salutem corporis adhuc insanus corde sacrilego. Neque enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum et melior eram puer, quo illum de materna pietate

9. BÖLÜM

Ateşlenip hastalanınca hayatı tehlikeye giriyor.

16. Heyhat, Roma'ya varır varmaz hastalanarak ilk kırba-cımı yemiş oldum. Neredeyse cehennemi boyluyordum, hem sana, hem kendime hem de diğer insanlara karşı işlemiş olduğum günahı da beraberimde götürerek, hepimizin Âdem'le birlikte ölmemize sebep olan o ilk günahın²²⁴ zincirine halka halka eklediğim nice ağır günahı da. Çünkü henüz ne Mesih'in vaftiziyle yıkanıp bu günahlarımdan bağışlanmışım ne de günahlarım yüzünden senin katında kazandığım düşmanlıktan Mesih'in haçıyla kurtulmuşum. Ama ben Onun çarmıha gerilişinin bir masaldan ibaret olduğuna inanıyorken, O beni nasıl kurtarabilirdi?²²⁵ Demek ki bana göre onun bedensel ölümü ne kadar yalansa, benim ruhumun ölümü o kadar gerçektir; onun bedensel ölümü ne kadar gerçekse, onun ölümüne inanmayan ruhumun yaşamı da o kadar yalandır. Ateşim gitgide yükseliyordu, neredeyse ölüyor, yok oluyordum. O yıllarda bu dünyadan ayrılmış olsaydım, senin kurduğun düzenin adil mahkemesinde yargılandığımda işlediğim günahlar sonucunda hak ettiğim ateşler ve işkencelerden başka nereye gidebilirdim? Annem hasta olduğumu bilmiyordu, ama uzakta da olsa dualarını benden hiç eksik etmiyordu. Ama sen her yerdeydin, hem onun dualarını işittiğin yerdeydin, hem de beni bağışladığın yerde. Sonunda bedenim sağlığına kavuştu, ama inançsız yüreğim hâlâ hastaydı. Hayati tehlike içinde olduğumda bile senin vaftizini istememiştim, demek ki çocukken daha inançlıydım. Çünkü daha önce de dile

flagitavi, sicut iam recordatus atque confessus sum. Sed in dedecus meum creveram et consilia medicinae tuae demens inridebam, qui non me sivisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris, numquam sanaretur. Non enim satis eloquor, quid erga me habebat animi et quanto maiore sollicitudine me parturiebat spiritu, quam carne pepererat.

17. Non itaque video, quomodo sanaretur, si mea talis illa mors transverberasset viscera dilectionis eius. Et ubi essent tantae preces et tam crebrae sine intermissione? Nusquam nisi ad te. An vero tu, deus misericordiarum, sperneres cor contritum et humiliatum viduae castae ac sobriae, frequentantis eleemosynas, obsequentis atque servientis sanctis tuis, nullum diem praetermittentis oblationem ad altare tuum, bis die, mane et vespere, ad ecclesiam tuam sine ulla intermissione venientis, non ad vanas fabulas et aniles loquacitates, sed ut te audiret in tuis sermonibus et tu illam in suis orationibus? Huiusne tu lacrimas, quibus non a te aurum et argentum petebat nec aliquod mutabile aut volubile bonum, sed salutem animae filii sui, tu, cuius munere talis erat, contemneres et repelleres ab

getirdiğim ve itiraf ettiğim gibi çocukken annemin inancına sığınıp vaftiz olmak için can atmıştım. Ama artık büyümüş-tüm ve yıllar geçtikçe daha da günahkâr olmuştum. Şimdi sa-dece senin beni iyileştirmek için yazdığın ilaçlara gülüp geçen bir budalaydım ve ben bu haldeyken sen benim hem bede-nen hem de ruhen ölmeme izin vermedin. Bu halimle ölmüş olsaydım annemin yaralı yüreği bu kadar büyük acıyı kaldıra-mazdı. Çünkü beni ne çok sevdiğini anlatmama kelimeler yetmez ya da benim ruhsal doğumumu görebilmek için ne çok sancı çektiğini, öyle ki beni doğururken bile böyle bir sancı çekmemişti.

17. Benim bu haldeki ölümüm onun sevgisinin ta böğrüne kadar hançer gibi saplanacağından bir daha nasıl kendine ge-lebilirdi, tahmin bile edemiyorum. Ama ettiği onca dua nere-ye gidecekti o zaman, art arda, hiç ara vermeden ettiği onca dua? Nereye olacak, tabii ki sadece sana. Ama sen, ey merha-metlerin Tanrısı, sen o iffetli, o sağgörümlü dulun tövbekâr ve mütevazı gönlünü hiç kırabilir miydin, zekat vermeye bu ka-dar can atan, senin azizlerine bu kadar bağlı ve onlara bu ka-dar içten hizmet eden, bir gününü bile senin sunağında kur-ban kesmeden geçirmeyen, hiç aralıksız günde iki kez, hem sabah hem de akşam senin kilisene gelen, boş masallara, ko-cakarı dedikodularına kulaklarını tıkayan sadece senin vaaz-larında seni dinleyen, kendi dualarında sadece seninle konu-şan o dulun? Sana gözyaşı dökmekle ne altın, ne gümüş ne de gelip geçici bir iyilik isteyen, sadece oğlunun kurtuluşunu di-leyen o kadının, senin böyle bir karakter bahşettiğin o kadı-nın ağlamasına hiç kayıtsız kalabilir miydin, yardım elini ona

auxilio tuo? Nequaquam, domine, immo vero aderas et exaudiebas et faciebas ordine, quo praedestinaveras esse faciendum. Absit, ut tu falleres eam in illis visionibus et responsis tuis, quae iam commemoravi et quae non commemoravi, quae illa fideli pectore tenebat et semper orans tamquam chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in saeculum misericordia tua, eis quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus debitor fieri.

CAPUT X

Errores ante susceptam Evangelii doctrinam.

18. Recreasti ergo me ab illa aegritudine et salvum fecisti filium ancillae tuae tunc interim corpore, ut esset cui salutem meliorem atque certiolem dares. Et iungebar etiam tunc Romae falsis illis atque fallentibus sanctis: non enim tantum auditoribus eorum, quorum e numero erat etiam is, in cuius domo aegrotaveram et convalueram, sed eis etiam, quos electos vocant. Adhuc enim mihi videbatur non esse nos, qui peccamus, sed nescio quam aliam in nobis peccare naturam et delectabat superbiam meam extra culpam esse et, cum aliquid mali fecissem, non confiteri me fecisse, ut sanares animam meam, quoniam peccabat tibi, sed

uzatmadan hiç durabilir miydin? Hayır, duramazdın ya Rab, bu yüzden hep onun yanında oldun, onun yakarılarını dinledin ve senin katında belirlenen düzene göre hepsini sırasıyla kabul ettin. Ona gönderdiğin rüyalarda, yakarlarına verdiği yanıtlarda onu kandırdığını haşa düşünemem. Bazılarını hatırladığım, bazılarını hiç hatırlayamadığım bütün bu işaretleri inanç dolu yüreğine kaydediyordu annem ve ne zaman dua etse hepsini senin önüne seriyordu, bunların her biri senin taahhütnamelerindi onun için. Çünkü senin merhametin son-
suza değin sürer,²²⁶ söz verdin mi lütfedip borçlu olmayı kabullenirsin, bütün borçlarını affettiğin insanlara bile.

10. BÖLÜM

Hristiyanlık öğretisini kabul etmeden önce yaptığı hatalar.

18. Demek ki o hastalıktan beni sen kurtardın, o naçiz kulunun oğlunu o dönem bütün bedeniyle kurtardın ki, yaşasın ve sayende daha güçlü ve daha dayanıklı bir bedene kavuşabilsin. Ama ben Roma'da da şu aldanmış ve aldatan²²⁷ azizleri bulup aralarına katıldım. Üstelik bu kişiler sadece dinleyici de değildi, *Seçilmişler* olarak adlandıranlar da vardı içlerinde. Ama hastalanıp iyileştiğim sırada evinde kaldığım adam bunların dinleyicilerinden biriydi. Ben o sıralar hâlâ kendimizin değil de içimizdeki falanca bir doğanın günah işlediğine inanıyordum. Bu yüzden kötü bir şey yaptığımda günahattan muaf olduğumu düşünmek ve bunun için sana tövbe etmemek kibrimi okşuyordu, oysa sana karşı günah işleyen bir ruhu yine ancak sen sağlığına kavuşturabilirdin.²²⁸ Bense kendi

excusare me amabam et accusare nescio quid aliud, quod mecum esset et ego non essem. Verum autem totum ego eram et adversus me impietas mea me diviserat, et id erat peccatum insanabilius, quo me peccatorem non esse arbitrabar, et execrabilis iniquitas, te, deus omnipotens, te in me ad perniciem meam, quam me a te ad salutem malle superari. Nondum ergo posueras custodiam ori meo et ostium continentiae circum labia mea, ut non declinaret cor meum in verba mala ad excusandas excusationes in peccatis cum hominibus operantibus iniquitatem, et ideo adhuc combinabam cum electis eorum, sed tamen iam desperans in ea falsa doctrina me posse proficere, eaque ipsa, quibus, si nihil melius reperirem, contentus esse decreveram, iam remissius neglegentiusque retinebam.

19. Etenim suborta est etiam mihi cogitatio, prudentiores illos ceteris fuisse philosophos, quos Academicos appellant, quod de omnibus dubitandum esse censuerant nec aliquid veri ab homine comprehendi posse decreverant. Ita enim et mihi liquido sensisse videbantur, ut vulgo habentur, etiam illorum intentionem nondum intellegenti. Nec dissimulavi eundem hospitem meum reprimere a nimia fiducia, quam sensi eum habere de rebus fabulosis, quibus manichaei libri pleni sunt. Amicitia tamen eorum familiarius utebar quam ceterorum hominum,

kendimi affetmeyi tercih ediyordum, içimde olan, ama benim bir parçam olmayan o falan doğayı da suçlamayı. Ama gerçek olan, bütün hepsinin ben olduğumdu ve beni bana karşı bölen sadece inançsızlığımı. Günahım affedilemeyecek kadar büyüktü, çünkü kendimin günahkâr olduğunu düşünmüyordum. Lanetlenesi ahlaksızlığım, kurtuluşum pahasına sana teslim olmak yerine, ruhumu kaybetmek pahasına seni, ey Her Şeye Kadir Tanrım, seni içimde bozguna uğratmayı tercih ediyordu. Ama henüz sen ağzıma bir bekçi dikmemiştin, dudaklarımın etrafına bir kapı koymamıştın ki yüreğim kötü sözlere düşüp de ahlaksızca davranan insanlarla bir olup günaha girmek için bahaneler bulmaya çalışmasın. İşte bu yüzden hâlâ o seçkin Rahiplerle sıkı fıkıydım, onların o sahte öğretisinde daha fazla yol katedemeyeceğimi bile bile. Daha iyi bir tarikat bulamazsam diye onlarla birlikte olmaya karar vermiştim, ama onlara karşı tavrım artık gitgide daha ihmalkâr, daha kayıtsız bir hal almaya başlamıştı.

19. Bir ara Akademiacı adı verilen filozofların bile bütün hepsinden daha bilge olduğunu düşündüm doğrusu. Çünkü bu filozoflar her şeyden kuşkulananmak gerektiğini söyleyip bir insanın hiçbir şey hakkında kesin bir bilgisinin olamayacağı sonucuna varmışlardı. Onların öğretisi hakkındaki yaygın inanç böyleydi ve ben de buradan hareketle onların açıkça böyle düşündüklerine inanıyordum, ama doğrusu asıl niyetlerini henüz çözmemiş değildim.²²⁹ O aralar ev sahibimin Manicilerin yazdığı kitaplardaki bir dolu masala aşırı düşkün olduğunu anlayınca, onu bu konuda uyarmadan edememişim. Buna rağmen hâlâ onlarla olan samimi dostluğumu sürdürmeye

qui in illa haeresi non fuissent. Nec eam defendebam pristina animositate, sed tamen familiaritas eorum – plures enim eos Roma occultat – pigrius me faciebat aliud quaerere praesertim desperantem in ecclesia tua, domine caeli et terrae, creator omnium visibilium et invisibilium, posse inveniri verum, unde me illi averterant, multumque mihi turpe videbatur credere figuram te habere humanae carnis et membrorum nostrorum liniamentis corporalibus terminari. Et quoniam cum de deo meo cogitare vellem, cogitare nisi moles corporum non noveram – neque enim videbatur mihi esse quidquam, quod tale non esset – ea maxima et prope sola causa erat inevitabilis erroris mei.

20. Hinc enim et mali substantiam quandam credebam esse talem et habere suam molem tetram et deformem sive crassam, quam terram dicebant, sive tenuem atque subtilem, sicuti est aeris corpus: quam malignam mentem per illam terram repentem imaginantur. Et quia deum bonum nullam malam naturam creasse qualiscumque me pietas credere cogeat, constituebam ex adverso sibi duas moles, utramque infinitam, sed malam angustius, bonam grandius, et ex hoc initio pestilentioso me cetera sacrilegia sequebantur. Cum enim conaretur animus meus recurrere in catholicam fidem, reppercutiebar, quia

bakıyor ve bu mezhepten olmayanlarla fazla görüşmüyordum. Bu mezhebi eskisi gibi ateşli bir şekilde savunmuyordum –Roma bu mezhebe girenlerle gizliden gizliye kaynıyordu– ama onlara olan samimiyetim başka mezheplere yönelmeme engel teşkil ediyordu. Özellikle hakikatin senin Kili-sende olabileceğine dair ümidimi tamamen kaybetmiştim ey göğün ve yerin Rabbi, görünen ve görünmeyen her şeyin Yaratıcısı, çünkü Maniciler beni senden tamamen uzaklaştırmışlardı. Senin insan bedenine sahip bir varlık olduğuna ve gövdenin de bizim gibi kollar ve bacaklarla sınırlandığına inandığımı hatırlamak şu an öyle utanç veriyor ki bana. Seni Tanrım olarak düşünmek istediğimde, maddi bir varlık olarak düşünmekten başka bir şey gelmiyordu elimden. Çünkü ben maddi varlıklar dışında başka türlü bir şey düşünemiyordum ki hiç. Bu durum benim kaçınılmaz hatalara düşmemin en önemli ve belki de yegâne sebebiydi.

20. Aynı nedenden ötürü kötülüğün de bir çeşit töz olduğuna inandım, kendine özgü kaba ve biçimsiz bir kütlesi vardı bu tözün. Ya Manicilerin yeryüzü dedikleri gibi katıydı bu töz ya da hava gibi ince ve hafif. Maniciler havayı, yeryüzü dedikleri töze süzülerek giren bir çeşit habis ruh olarak kur-guluyordu. Ama benim o ufacık inanç kırıntılarım beni, iyi olan Tanrı'nın doğası kötü olan herhangi bir varlık yaratmayacağını düşünmeye zorluyordu. Bu yüzden birbirine zıt iki kütle olduğunu hayal ettim. Her ikisi de sonsuzdu bu kütlelerin, ama kötü olan daha dar, iyi olansa daha genişti. İşte diğer bütün küfürlerim bu ölümcül önermeden türedi. Zihnim ne zaman Katolik inancına geri dönmeye çabalasa geri

non erat catholica fides, quam esse arbitrabar. Et magis pius mihi videbar, si te, deus meus, cui confitentur ex me miserationes tuae, vel ex ceteris partibus infinitum crederem, quamvis ex una, qua tibi moles mali opponebatur, cogerer finitum fateri, quam si ex omnibus partibus in corporis humani forma te opinarer finiri. Et melius mihi videbar credere nullum malum te creasse – quod mihi nescienti non solum aliqua substantia, sed etiam corporea videbatur, quia et mentem cogitare non noveram nisi eam subtile corpus esse, quod tamen per loci spatia diffunderetur – quam credere abs te esse qualem putabam naturam mali. Ipsumque salvatorem nostrum, unigenitum tuum, tamquam de massa lucidissimae molis tuae porrectum ad nostram salutem ita putabam, ut aliud de illo non crederem nisi quod possem vanitate imaginari. Talem itaque naturam eius nasci non posse de Maria virgine arbitrabar, nisi carni concerneretur. Concerni autem et non inquinari non videbam, quod mihi tale figurabam. Metuebam itaque credere in carne natum, ne credere cogerer ex carne inquinatum. Nunc spiritales tui blande et amanter ridebunt me, si has confessiones meas legerint; sed tamen talis eram.

tepiyordu, çünkü Katolik inancı benim düşündüklerimle hiç uyuşmuyordu. Sana senin merhametini itiraf etmeme izin veren Tanrım, senin insan bedenine sahip olmakla her bakımdan sonlu bir varlık olduğunu düşünmektense, tek bir özelliğin dışında her bakımdan sonsuz olduğunu düşünmek bana üstün bir dindarlıkmiş gibi geliyordu. Bu özellik kötülüğün sana zıt olmasıydı. Benim düşündüğüm şekilde bir kötülüğün doğaca sende bulunduğuna inanmaktansa, senin kötü hiçbir şey yaratmamış olduğuna inanmak bana daha uygun görünüyordu. Çünkü cehaletim yüzünden kötülüğün sadece belli belirsiz bir töz olduğunu değil, maddi bir töz olduğunu da düşünüyordum. Bu durum benim ruhu sadece mekâna yaygın hafif bir cisim olarak düşünmemden kaynaklanıyordu, çünkü ruhu başka türlü düşünmeyi bilmiyordum. Kurtarıcımızın da, yani senin biricik Oğlunun da, senin o göz kamaştırıcı parlaklıktaki bedeninden bizim kurtuluşumuz için çıktığını sanıyordum. Zihnimde yalan yanlış betimlediğim bu görüntü dışında da onunla ilgili başka hiçbir şey tasarlayamıyordum. Onun böyle bir doğası olduğuna göre, tenle karışmadan Bakire Meryem'den doğması bana imkânsız görünüyordu. Öte yandan O benim hayal ettiğim gibi bir varlıksa, hiç bozulmadan tene karışmış olması da imkânsızdı. Tenin Onu lekelediğine inanmak zorunda kalacağımdan korktuğum için de onun tensel doğumuna inanmıyordum. Kutsal Ruhunun armağanlarıyla donanan insanlar bu itiraflarımı okuduklarında bana hoşgörüyüyle yaklaşp tatlı tatlı güleceklerdir; ama ne yapayım ki, o yıllarda ben böyle biriydim.

CAPUT XI

Qualiter Augustinus contulerit cum catholicis.

21. Deinde quae illi in scripturis tuis reprehenderant defendi posse non existimabam, sed aliquando sane cupiebam cum aliquo illorum librorum doctissimo conferre singula et experiri, quid inde sentiret. Iam enim Elpidii cuiusdam adversus eosdem Manichaeos coram loquentis et disserentis sermones etiam apud Carthaginem movere me coeperant, cum talia de scripturis proferret, quibus resisti non facile posset. Et imbecilla mihi responsio videbatur istorum; quam quidem non facile palam promebant, sed nobis secretius, cum dicerent scripturas novi testamenti falsatas fuisse a nescio quibus, qui Iudaeorum legem inserere Christianae fidei voluerunt, atque ipsi incorrupta exemplaria nulla proferrent. Sed me maxime captum et offocatum quodam modo deprimebant corporalia cogitantem moles illae, sub quibus anhelans in auram tuae veritatis liquidam et simplicem respirare non poteram.

CAPUT XII

Fraus discipulorum Romae in praeceptores.

22. Sedulo ergo agere coeperam, propter quod

11. BÖLÜM

Augustinus Katoliklerin öğretilerini kıyaslıyor.

21. Bütün bunlardan başka senin Kutsal Kitabındaki Manicilerin eleştirilerine getirilebilecek bir yanıt olmadığını da düşünüyordum. Ama zaman zaman bu kitapla ilgili derin bilgisi olan birisiyle belli başlı konuları tartışmayı ve onun bu konular hakkında ne düşündüğünü öğrenmeyi de çok istiyordum. Kartaca'dan ayrılmadan önce, Manicilerin öğretilerini eleştiren tarzda halka açık konuşmalar ve tartışmalar yapan Elpidius adlı birinin vaazları beni bayağı huzursuz etmeye başlamıştı, özellikle Kutsal Kitaptan alıntılacağı içinden çıkılması çok zor olan savlar ileri sürdüğünde. Manicilerin ona verdiği yanıt bana göre oldukça zayıftı. Kamunun önünde yanıt verirken fazla rahat değiller, bu yüzden yanıtı bize gizlice verdiler ve dediler ki Yeni Ahit'in kitapları Yahudi yasasını Hristiyanlık inancına sokmak isteyen falanca kişilerce tahrif edilmiş. Ama bizlere tahrif edilmemiş tek bir kopya bile gösteremediler. Bunlar bir yana ben asıl şu iki maddi kütle²³⁰ düşüncesine tutsak olmuştum ve bu düşünce beni adeta boğuyordu, çünkü maddi gerçeklikler dışında hâlâ başka bir şey düşünemiyordum. Bu kütlelerin ağırlığı altında soluğum kesildiğinden, senin hakikatinin saf ve temiz havasını içime çekemiyordum.

12. BÖLÜM

Roma'daki öğrencilerin öğretmenlerine olan aldatıcı tavırları.

22. Roma'ya retorik sanatını öğretme amacıyla gelmiştim.

veneram, ut docerem Romae artem rhetoricam, et prius domi congregare aliquos, quibus et per quos innotescere coeperam. Et ecce cognosco alia Romae fieri, quae non patiebar in Africa. Nam re vera illas eversiones a perditis adolescentibus ibi non fieri manifestatum est mihi: «Sed subito» inquiunt «ne mercedem magistro reddant, conspirant multi adulescentes et transferunt se ad alium, desertores fidei et quibus prae pecuniae caritate iustitia vilis est.» Oderat etiam istos cor meum quamvis non perfecto odio. Quod enim ab eis passurus eram, magis oderam fortasse quam eo, quod cuilibet inlicita faciebant. Certe tamen turpes sunt tales et fornicantur abs te amando volatica ludibria temporum et lucrum luteum, quod cum apprehenditur manum inquinat, et amplectendo mundum fugientem, contemnendo te manentem et revocantem et ignoscentem redeunti ad te meretrici animae humanae. Et nunc tales odi pravos et distortos, quamvis eos corrigendos diligam, ut pecuniae doctrinam ipsam, quam discunt, praeferant, ei vero te deum veritatem et ubertatem certi boni et pacem castissimam. Sed

Bu yüzden geliş amacımı gerçekleştirmek üzere hummalı bir çalışmaya koyuldum. İlk başta birkaç öğrenci toplayıp evimde dersler vermeye başladım, sonradan bu öğrenciler aracılığıyla ünüm yayıldıkça yayıldı. Çok geçmeden Roma'da, Afrika'da'yken karşılaşmadığım bazı sorunlarla karşılaşacağımı anladım. Evet, doğrudu, burada kabadayı öğrenciler tarafından yaratılan isyanlardan eser yoktu, bunu açıkça gördüm. Ama bana, "Dikkat et," dediler, "buradaki öğrenciler öğretmenlerinin parasını ödememek için anında işbirliği yapıp başka bir öğretmene geçiverirler. Verdikleri sözlerden kolayca cayabilir bunlar, para aşkı için adaleti bile hiçe sayabilirler." Birden yüreğimde bu öğrencilere karşı bir nefret doğdu, tabii bu bencilce olmayan bir nefret değildi.²³¹ Çünkü nefret ettimse onlar yüzünden müşkül bir duruma düşebileceğimi düşündüğüm için nefret ettim, yoksa herhangi bir öğretmene böyle bir ahlaksızlık yapılmaz diye düşünmedim. Ama ne olursa olsun bu tür öğrenciler aşağılık insanlar ve temelsiz, gelip geçici tutkulara âşık olup seni bunlarla aldatırlar.²³² Dokunduklarında ellerini kirleten pis paraları severler, fani dünyaya sarılırlar, olduğu yerde hareketsiz duran sana ise yüz çevirirler, onları her an çağırmaya hazır olan sana, geri döndüğünde de insanın o zina işlemiş ruhunu her an affetmeye hazır olan sana. Bugün de nefret ediyorum bu tür ahlaksız ve hilekâr öğrencilerden, gerçi ıslah edilmeye ihtiyaçları olduğunu düşündüğümünden bir yandan da seviyorum onları. ıslah edilsinler ki para yerine öğrenmek istedikleri sanatı tercih etsinler, sanattan da öte seni, Tanrı'yı tercih etsinler, yani Hakkı, hiç tükenmeyecek iyilik Pınarını ve en saf Huzuru. Ama

tunc magis eos pati nolebam malos propter me, quam fieri propter te bonos volebam.

CAPUT XIII

Docturus rhetoricam mittitur Mediolanum;
ab Ambrosio suscipitur.

23. Itaque posteaquam missum est a Mediolanio Romam ad praefectum urbis, ut illi civitati rhetoricae magister provideretur impertita etiam evectione publica, ego ipse ambivi per eos ipsos manichaeis vanitatibus ebrios – quibus ut carerem ibam, sed utrique nesciebamus – ut dictione proposita me probatum praefectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanium ad Ambrosium episcopum, in optimis notum orbi terrae, pium cultorem tuum, cuius tunc eloquia strenue ministrabant adipem frumenti tui et laetitiam olei et sobriam vini ebrietatem populo tuo. Ad eum autem ducebar abs te nesciens, ut per eum ad te sciens ducerer. Suscepit me paterne ille homo dei et peregrinationem meam satis episcopaliter dilexit. Et eum amare coepi primo quidem non tamquam doctorem veri, quod in ecclesia tua prorsus desperabam, sed tamquam hominem benignum in me. Et studiose audiebam

ben o yıllarda bu kötü insanları sevmiyorsam, sadece bana zarar verecekler diye sevmiyordum, yoksa bu insanlar özellikle sana karşı iyi olmalılar diye düşünmüyordum.

13. BÖLÜM

**Retorik sanatını öğretmek üzere Milano'ya gönderiliyor;
Ambrosius tarafından ağırlanıyor.**

23. Milano'dan Roma valisine kentin bir retorik öğretmesine ihtiyaç duyduğu haberi geldi. Seyahat giderleri de devletçe karşılanacaktı. Manici zırvalıklarla sarhoş olmuş dostlarımın aracılığıyla bu göreve talip oldum. Bu seyahatin anlamı onlardan tamamen kopmam demektir, ama henüz bunu hiçbiri bilmiyorduk. O zamanki Roma valisi Symmachus belli bir konu üzerinde verdiğim söylevi beğendi²³³ ve beni Milano'ya gönderdi. Milano'da dünyalar iyisi bir insan olarak tanınan, senin aziz kullarından piskopos Ambrosius'u buldum. O zamanlar belagatiyle hiç bıkmadan usanmadan senin bereketli buğdayını dağıtıyordu kullarına, sevinç yağlarıyla mesh ediyordu,²³⁴ şarabın ayık sarhoşluğunu tattırıyordu.²³⁵ Bilmeden beni ona götürün sendin, öyle ki onun sayesinde seni bilip sana götürüleyim istedim. Babacan bir tavırla karşıladı beni bu Tanrı adamı,²³⁶ ziyaretimden ne kadar memnun olduğunu ifade etti bir piskoposa yaraşır şekilde. Ona hemen kanım kaynadı, ama başlangıçta bunun nedeni Ambrosius'un hakikati öğreten bir hoca olması değildi tabii –çünkü senin Kilisenden tam anlamıyla umudu kesmiştim– bana karşı son derece müşfik davranmasıydı. Halka vaaz verirken onu bütün

disputantem in populo, non intentione, qua debui, sed quasi explorans eius facundiam, utrum conveniret famae suae an maior minorve proflueret, quam praedicabatur, et verbis eius suspendebar intentus, rerum autem incuriosus et contemptor astabam et delectabar suavitate sermonis, quamquam eruditioris, minus tamen hilarescentis atque mulcentis, quam Fausti erat, quod attinet ad dicendi modum. Ceterum rerum ipsarum nulla comparatio: nam ille per Manichaeas fallacias aberrabat, ille autem saluberrime docebat salutem. Sed longe est a peccatoribus salus, qualis ego tunc aderam. Et tamen propinquabam sensim et nesciens.

CAPUT XIV

Audito Ambrosio paulatim ab erroribus resipiscit.

24. Cum enim non satagerem discere quae dicebat, sed tantum quemadmodum dicebat audire – ea mihi quippe iam desperanti ad te viam patere homini inanis cura remanserat – veniebant in animum meum simul cum verbis, quae diligebam, res etiam, quas neglegebam; neque enim ea dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum, quam diserte diceret, pariter intrabat et quam vere

dikkatimle dinledim, böyle bir şeye mecbur olduğum için değil hiç kuşkusuz, asıl niyetim herkesin övdüğü belagatinin sa-
hiden bu övgüyü hak edip etmediğini anlamaktı ya da konuş-
masının dendiği kadar akıcı olup olmadığını öğrenmekti. Bu
yüzden sadece ağzından çıkan kelimelere dikkat ediyordum,
konuşmasının içeriği hiç umurumda değildi, hatta bu içeriğe
burun bile kıvrıyordum. Ambrosius'un vaazları pek hoştu,
beni etkilemişti. Faustus'unkinden de çok daha nitelikliydi,
ama üslup açısından değerlendirdiğimde Faustus'unki kadar
nükteli ve sakinleştirici değildi. İçerik açısından baktığımda
ise ikisi arasındaki fark açıkça görülüyordu. Faustus Manici-
lerin hayal âleminde dolanıp duruyordu, Ambrosius ise kesin
bir dille kurtuluşu öğretiyordu. Ama kurtuluş günahkârlar-
dan o kadar uzaktaydı ki ve ben de o dönemde böyle çok
uzaktaydım. Yine de ona adım adım yaklaşıyordum, hem
de hiç farkında olmadan.

14. BÖLÜM

**Ambrosius'u dinledikçe yanılgılarından kurtulup yavaş yavaş
kendine geliyor.**

24. Ambrosius'un neler söylediğini öğrenmek gibi bir me-
rakım olmadığından sadece bunları nasıl söylediğine bakıyor-
dum. İşte bende kala kala sadece bu boş heves kalmıştı, çün-
kü artık insanı sana götürebilecek bir yolun olduğuna inan-
mıyordum. Ama gün oldu o çok hoşlandığım kelimelerle bir-
likte hiç umursamadığım o anlam da zihnime girmeye başla-
dı, çünkü artık bu ikisini birbirinden ayıramıyordum. Amb-
rosius'un o hoş üslubuna bütün yüreğimi açmışken, onun

diceret, gradatim quidem. Nam primo etiam ipsa defendi posse mihi iam coeperunt videri et fidem catholicam, pro qua nihil posse dici adversus oppugnantes Manichaeos putaveram, iam non impudenter adseri existimabam, maxime audito uno atque altero et saepius aenigmate soluto de scriptis veteribus, ubi, cum ad litteram acciperem, occidebar. Spiritualiter itaque plerisque illorum librorum locis expositis iam reprehendebam desperationem meam illam dumtaxat, qua credideram legem et prophetas detestantibus atque inidentibus resisti omnino non posse. Nec tamen iam ideo mihi catholicam viam tenendam esse sentiebam, quia et ipsa poterat habere doctos adsertores suos, qui copiose et non absurde obiecta refellerent, nec ideo iam damnandum illud, quod tenebam, quia defensionis partes aequabantur. Ita enim catholica non mihi victa videbatur, ut nondum etiam victrix appareret.

25. Tum vero fortiter intendi animum, si quo modo possem certis aliquibus documentis Manichaeos convincere falsitatis. Quod si possem spiritalem substantiam cogitare, statim machinamenta illa omnia solverentur et abicerentur ex animo meo: sed non poteram. Verum tamen de ipso mundi huius corpore omnique natura, quam

sözlerindeki hakikat de süzülürdü içeriye, yavaş yavaş da olsa. İlkın, ileri sürdüğü savların savunabilirliğı dikkatimi çekti ve Manicilerin karşı çıkışlarına herhangi bir yanıt vermeyeceğini sandığım Katolik inancını savunmanın artık anlamsız olmadığını düşünmeye başladım, özellikle Ambrosius'un Eski Ahit'in bazı karmaşık metinlerini teker teker çözümlediğini görünce. Demek ki ben bunları yazılı yasaya göre anlamaya çalışıyordum, o yüzden de kelimeler beni öldürüyordu.²³⁷ Eski Ahit'teki birçok bölüm böyle ruhani olarak açıklanınca, ilahi yasadın ve peygamberlerden nefret eden ve onlarla alay eden insanlara karşı herhangi bir yanıt verilemeyeceğini düşündüğüm için doğrusu kendimi ayıpladım. Ama yine de kendimi Katolik inancını kabul etmeye mecbur hissetmiyordum. Çünkü Katolikler arasında bu şekilde iddialarda bulunabilecek aydın insanlar olabilir ve bunlar kendilerine karşıt görüşleri pek çok savla ve gayet akıllıca çürütebilir, ama bu durum benim inancımı inkâr etmeme neden olamazdı, çünkü her iki inancın da kendisini savunabileceğı aynı ayarda silahları vardı. Bu yüzden bana göre Katolik inancı bozguna uğramış sayılmazdı, ama henüz zafer de kazanmamıştı.

25. Bütün gayretimle işe sarıldım ve Manicilerin yanılığını ortaya çıkarabileceğim birtakım sağlam kanıtlar aramaya koyuldum. Keşke ruhsal bir töz düşünebilseydim, işte o zaman Manicilerin bütün kurgularını bir anda yok edebilir ve zihnimde ne var ne yok hepsini söker atardım. Ama bunu yapamıyordum. Gerçi tensel duyularımızın elverdiği ölçüde ne zaman maddi dünya ve doğa düzeni üzerine kafa

sensus carnis attingeret, multo probabiliora plerosque sensisse philosophos magis magisque considerans atque comparans iudicabam. Itaque Academicorum more, sicut existimantur, dubitans de omnibus atque inter omnia fluctuans manichaeos quidem relinquendos esse decrevi, non arbitrans eo ipso tempore dubitationis meae in illa secta mihi permanendum esse, cui iam nonnullos philosophos praeponebam: quibus tamen philosophis, quod sine salutari nomine Christi essent, curationem languoris animae meae committere omnino recusabam. Statui ergo tandiu esse catechumenus in catholica ecclesia mihi a parentibus commendata, donec aliquid certi eluceret, quo cursum dirigerem.

yorsam, bunlarla ilgili bildiğim ne kadar kuram varsa hepsini şöyle bir gözümün önüne getirdiğimde ve birbiriyle kıyasla-
dığımıda birçok felsefecinin Manicilerden çok daha akla yat-
kın düşünceler ileri sürdüklerini görebiliyordum. Bu yüzden
Akademiacıların benimsediği söylenen yoldan gidip her şey-
den kuşku duymaya başladım ve şu öğreti senin bu öğreti be-
nim biraz ortalarda dolandıktan sonra Manicilerden ayrılma-
ya karar verdim. Çünkü böyle kararsızlık yaşadığım bir dö-
nemde kimi felsefecileri Manicilere tercih edebiliyorsam, ar-
tık o mezhepte kalmamım da bir anlamı olamayacağını dü-
şündüm. Yine de ruhumun hastalığının tedavisini İsa'nın kur-
tarıcı adından bihaber olan o felsefecilere de tamamen bırak-
mak istemedim. Bu nedenle büyüklerimin tavsiyesine uydum
ve yolumu bulmama yarayacak parlak bir ışık gelene kadar
bir süre Katolik Kilisesinin çömezi olarak kalmaya karar ver-
dim.

LIBER SEXTUS

CAPUT PRIMUM

Augustinus nec manichaeus nec catholicus.

1. Spes mea a iuventute mea, ubi mihi eras et quo recesseras? An vero non tu feceras me et discreveras me a quadrupedibus et a volatilibus caeli sapientiore me feceras? Et ambulabam per tenebras et lubricum et quaerebam te foris a me et non inveniebam deum cordis mei; et veneram in profundum maris et diffidebam et desperabam de inventione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis, terra marique me sequens et in periculis omnibus de te segura. Nam et per marina discrimina ipsos nautas consolabatur, a quibus rudes abyssi viatores, cum perturbantur, consolari solent, pollicens eis perventionem cum salute, quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et invenit me periclitantem quidem graviter desperatione indagandae veritatis, sed tamen ei cum indicassem non me quidem iam esse manichaeum, sed neque catholicum christianum, non, quasi inopinatum aliquid audierit, exilivit laetitia, cum iam segura fieret ex ea parte miseriae meae, in qua me tamquam

6. KİTAP

1. BÖLÜM

Augustinus artık ne Manici ne de Katolik.

Gençliğimden beri aradığım Umudum,²³⁸ bunca yıldır neredeydin, nerelere gizlenmiştin? Beni yaratan sen değil misin, beni dört ayaklılardan daha üstün, havadaki kuşlardan daha akıllı kılan sen değil misin? Ama ben buna rağmen karanlıklar arasında, kaygan topraklarda yürüyordum,²³⁹ seni kendimin dışında arıyordum ve kalbimin Tanrısını bulamıyordum.²⁴⁰ Denizin diplerine kadar inmiş, bütün güvenimi kaybetmiş ve hakikati bulmaktan umudumu kesmiştim. Annemse inancının verdiği cesaretle çoktan yanıma gelmişti, kara dememiş deniz dememiş sürekli beni izlemiş ve senden aldığı güçle her türlü tehlikeyi göze almıştı. Zorlu anlarda denizcilerin bile yüreğine su serpmişti, oysa tam tersi ilk kez denize açılan yolcular korkuya kapıldıklarında yüreklerine su serpecek olan denizcilerin kendisidir. Sağ salım varacağız kıyıya demiş annem onlara, çünkü sen rüyasında ona öyle demişsin. Annem geldiğinde, ben tam bir hayal kırıklığı içindeydim, artık hakikati bulmaktan tam anlamıyla ümidi kesmiştim. Anneme artık bir Manici olmadığımı, ama henüz bir Hristiyan Katolik de olmadığımı söyledim. Hayret, annem sevinçten halalara falan uçmadı, benden böyle bir haber duymayı hiç ummadığı halde. Bunun nedeni benim o zavallı halimle ilgili endişelerinin belli ölçüde azalmış olmasıydı. Sanki ölmüşüm gibi sana dualar edip yakarıyordu hâlâ, ama artık senin beni

mortuum sed resuscitandum tibi flebat et feretro cogitationis offerebat, ut diceret filio viduae: Iuvenis, tibi dico, surge, et revivesceret et inciperet loqui et traderes illum matri suae. Nulla ergo turbulenta exultatione trepidavit cor eius, cum audisset ex tanta parte iam factum, quod tibi cotidie plangebatur ut fieret, veritatem me nondum adeptum, sed falsitati iam ereptum: immo vero quia certa erat et quod restabat te daturum, qui totum promiseras, placidissime et pectore pleno fiduciae respondit mihi credere se in Christo quod priusquam de hac vita emigraret, me visura esset fidelem catholicum. Et hoc quidem mihi. Tibi autem, fons misericordiarum, preces et lacrimas densiores, ut accelerares adiutorium tuum et inluminares tenebras meas, et studiosius ad ecclesiam currere et in Ambrosii ora suspendi, ad fontem salientis aquae in vitam aeternam. Diligebat autem illum virum sicut angelum dei, quod per illum cognoverat me interim ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum, per quam transiturum me ab aegritudine ad sanitatem intercurrente artiore periculo quasi per accessionem, quam criticam medici vocant, certa praesumebat.

yeniden dirilteceğinden emindi. Yüreğinde beni bir tabuta koyup sana sunmuş, senin o dul kadının oğluna şöyle demeni bekliyordu: “Genç adam, sana söylüyorum, ayağa kalk!”²⁴¹ Bunu duyduğu anda o oğul yeniden dirilecekti, konuşmaya başlayacaktı ve sen onu yeniden annesine teslim edecektin.²⁴² İşte bu yüzden günlerce sana yalvarıp yakardığı dileğinin gerçekleştiğini ve henüz hidayete ermemiş olsam da yanlış yoldan döndüğümü duyunca, yüreği deli gibi çarpıp heyecandan akli yerinden oynamadı. Aksine içi çok rahattı, çünkü sen ona oğlun tamamen kurtulacak demiş olsaydın verdiğin bu sözü de mutlaka yerine getirirdin. Bu nedenle gayet sakin bir şekilde ve serinkanlılıkla bana Mesih’e inancının tam olduğunu, bu dünyadan göçüp gitmeden önce beni inançlı bir Katolik olarak göreceğini söylüyordu. Evet, annem tam olarak bana böyle söylüyordu. Yine de ey Merhametin Pınarı, sana her zamankinden daha çok dua ediyor, kanlı gözyaşları döküyordu, bir an önce yardımına koş ve karanlıklarına ışık tut istiyordu. Her zamankinden daha büyük bir şevkle Kiliseye koşuyor, Ambrosius’un dudaklarından dökülen sözcüklere pürdikkat kesiliyordu, çünkü bu sözler onun için sonsuz yaşama akan sular gibiydi.²⁴³ Bu adamı Tanrı’nın bir meleği olarak görüyordu, çünkü onun sayesinde ikircikli bir duruma düşüp bocaladığımı öğrenmişti ve bu sayede hastalıktan kurtulup sağlığıma kavuşacağımdan, ama daha önce hekimlerin buhran dedikleri çok daha büyük bir tehlikeyi de atlatmak zorunda olduğumdan öyle emindi ki.

CAPUT II

Epulae et synaxis apud sepulcra martyrum.

2. Itaque cum ad memorias sanctorum, sicut in Africa solebat, pultes et panem et merum attulisset atque ab ostiario prohiberetur, ubi hoc episcopum vetuisse cognovit, tam pie atque oboedienter amplexa est, ut ipse mirarer, quam facile accusatrix potius consuetudinis suae quam disceptatrix illius prohibitionis effecta sit. Non enim obsidebat spiritum eius vinulentia eamque stimulabat in odium veri amor vini, sicut plerosque mares et feminas, qui ad canticum sobrietatis sicut ad potionem aquatam madidi nausiant: sed illa cum attulisset canistrum cum sollemnibus epulis praegustandis atque largiendis, plus etiam quam unum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, unde dignationem sumeret, non ponebat, et si multae essent quae illo modo videbantur honorandae memoriae defunctorum, idem ipsum unum, quod ubique poneret, circumferebat, quo iam non solum aquatissimo, sed etiam tepidissimo cum suis praesentibus per sorbitiones exiguas partiretur, quia pietatem ibi quaerebat, non voluptatem. Itaque ubi comperit a praeclaro praedicatore atque antistite

2. BÖLÜM

Şehitlerin mezarlarında kutsal yemek ve Liturya.²⁴⁴

2. Afrika'da bir âdet vardır, azizlerin mezarlarına lapa, ekmek ve şarap götürürsünüz. Annem bu âdeti Milona'da uygulamaya kalkınca, bekçi yasak deyip onu engellemiş. Bu yasağın Piskopos tarafından konduğunu öğrenen annem öylesine içten, öylesine itaatkâr bir tavırla bu yasağa uydu ki, şaşıtm kaldım doğrusu. Bu alışkanlığından dolayı hemen kendisini suçladı, Piskopos'un yasağını tartışma konusu bile yapmadı. Çünkü ruhu aşırı içkinin kölesi olmamıştı ya da şarap tutkusuna kapılıp hakikatten nefret edecek hale gelmemişti, oysa çoğu erkek ya da kadın kendilerine ayıklıkla ilgili vaaz verildiğinde kusacak gibi olur, tıpkı şarap yerine su teklif ettiğiniz sarhoşlar gibi. Annemse her zaman ağzına kadar kutlu yiyeceklerle dolu sepetiyle mezara gelir, birazını önce kendisi tadar, geri kalanını olduğu gibi dağıtırdı. Sadece küçük bir kap şarap dökerdi mezara, zaten bu şarabı da hiç ölçüsünü kaçırmayan damağına uygun şekilde sulandırmış olurdu ve sırf âdet yerini bulsun diye sadece bir yudum alırdı bu şaraptan. Birden çok azizin mezarı ziyaret edilecekse, her gittiği mezara o küçük kaptaki şaraptan dökerdi. Bu şarap hem sulandırılmış bir şaraptı, hem de gayet ılık. Etrafındakilere de yudum yudum tattırırdı şarabından, çünkü onun amacı dinsel bir görevi yerine getirmektir, insanlara keyif vermek değil. Ama o ünlü vaizin, o dini liderin²⁴⁵ hiç kimsenin, hatta ayıkların bile bu tür törenler yapmasına izin vermediğini öğrenince bu alışkanlığından hiç tereddütsüz vazgeçti. Piskopos bu tür törenlerin

pietatis praeceptum esse ista non fieri nec ab eis qui sobrie facerent, ne ulla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, et quia illa quasi parentalia superstitioni gentilium essent simillima, abstinuit se libentissime et pro canistro pleno terrenis fructibus plenum purgationibus votis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, et ut quod posset daret egentibus, et si communicatio dominici corporis illic celebraretur, cuius passionis imitatione immolati et coronati sunt martyres. Sed tamen videtur mihi, domine deus meus – et ita est in conspectu tuo de hac re cor meum – non facile fortasse de hac amputanda consuetudine matrem meam fuisse cessuram, si ab alio prohiberetur, quem non sicut Ambrosium diligebat. Quem propter salutem meam maxime diligebat, eam vero ille propter eius religiosissimam conversationem, qua in bonis operibus tam fervens spiritu frequentabat ecclesiam, ita ut saepe erumperet, cum me videret, in eius praedicationem gratulans mihi, quod talem matrem haberem, nesciens, qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus et inveniri posse viam vitae minime putabam.

CAPUT III

Occupationes et studia Ambrosii.

3. Nec iam ingemescebam orando, ut subvenires mihi, sed ad quaerendum intentus et ad disserendum inquietus erat animus meus, ipsumque Ambrosium

sarhoşlara aşırı içki içme fırsatı yaratabileceğinden kaygı duyuyordu, ayrıca bunlar paganların atalarının onuruna düzenledikleri bayrama da²⁴⁶ çok benzediğinden batıldı. Anneme bu bir ders olmuştu, bundan böyle sepetini toprağın verdiği ürünlerle doldurmak yerine artık yüreğindeki saf dualarla doldurarak geldi şehitlerin mezarlarına, elindekinin hepsini muhtaç olanlara dağıttı ve oralarda İsa'nın çilesi gibi çile çekip Tanrı katına yükselen şehitler için düzenlenen Lituryalara katıldı. Düşünüyorum da, ey Rab olan Tanrım, böyle bir yasak annemin Ambrosius kadar değer vermediği birinden gelmiş olsa, o alışkanlığını o kadar kolay terk eder miydi, emin değilim. Bu kuşkumu senin huzurunda tüm içtenliğimle dile getiriyorum. Ambrosius'u bu kadar sevmesinin nedeni onun bana kurtuluş yolunu göstermiş olmasıydı. Ambrosius da annemi sevmiştii, nedeni annemin dini böylesine içten kucaklaması, bütün gönlünü hayır işlerine adanması ve her fırsatta Kilise'ye gidip gelmesiydi. Ne zaman karşılaştık bana annemi öve öve bitiremiyordu ve böyle bir anneye sahip olduğum için ne kadar şanslı olduğumu söylüyordu. Ama annemin her şeyden şüphe eden ve yaşama giden yolu asla bulamayacağını sanan bir oğlu olduğunu pek bilmiyordu.

3. BÖLÜM

Ambrosius'un kamu görevleri ve özel çalışmaları.

3. Zihnimde bir sürü soru olmasına ve bunları ortaya döküp tartışmak için yanıp tutuşmama rağmen henüz sana yakarıp da seni yardımına çağırmaya hazır değildim. Ambrosius'u bile dünyevi değerlere göre yargılayıp, nice

felicem quendam hominem secundum saeculum opinabar, quem sic tantae potestates honorarent: caelibatus tantum eius mihi laboriosus videbatur. Quid autem ille spei gereret, et adversus ipsius excellentiae temptamenta quid luctaminis haberet quidve solaminis in adversis, et occultum os eius, quod erat in corde eius, quam sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conicere noveram nec expertus eram. Nec ille sciebat aestus meos nec foveam periculi mei. Non enim quaerere ab eo poteram quod volebam, sicut volebam, secludentibus me ab eius aure atque ore catervis negotiorum hominum, quorum infirmitatibus serviebat: cum quibus quando non erat, quod perexiguum temporis erat, aut corpus reficiebat necessariis sustentaculis aut lectione animum. Sed cum legebat, oculi ducebantur per paginas et cor intellectum rimabatur, vox autem et lingua quiescebant. Saepe cum adessemus – non enim vetabatur quisquam ingredi aut ei venientem nuntiari mos erat – sic eum legentem vidimus tacite et aliter numquam sedentesque in diuturno silentio – quis enim tam intento esse oneri auderet? – discedebamus et coniectabamus eum parvo ipso tempore, quod reparandae menti suae nanciscebatur, feriatum ab strepitu causarum alienarum nolle in aliud advocari et cavere fortasse, ne auditore

saygın şahsiyet tarafından övüldüğü için şanslı bir adam olduğunu düşünüyordum. Çile çekerek katlanmak zorunda olduğu tek özelliği bekârlığıymış gibi geliyordu bana. İçinde ne gibi bir umut taşıdığından, seçkin konumunun ayartıcılıklarına karşı ne tür savaşımalar verdiğiinden, tersliklerle karşılaştığında kendisini ne şekilde teselli ettiğinden, senin Ekmeğinle beslendiğinde kalbinin derinlerinde ne tür bir sevinç duyduğundan hiç haberim yoktu, hatta tahmin bile edemiyordum, çünkü böyle şeyler benim yaşantımda hiç olmamıştı. Ama o da benim çektiğim işkenceleri, içine düştüğüm o tehlikeli çukuru bilmiyordu. Çünkü ona sormak istediğim soruları istediğim şekilde soramıyordum. Kendisine gelen insanların eftten püften sorunlarıyla o kadar meşguldü ki, onunla yüz yüze gelip de bir türlü konuşma fırsatım olmuyordu. Bu insanlardan soluk aldığı zamanlar da öyle kısıtlıydı ki, zaten o da o anlarda bünyesine gerekli birkaç bir şey yiyip bedenini dinlendiriyor ya da birkaç bir şey okuyup ruhunu rahatlatıyordu. Okurken, gözleriyle sayfaları şöyle bir tarıyor, yüreğiyle de o satırların anlamını yakalamaya çalışıyordu, ama hiç sesi soluğu çıkmıyordu. Odasına ne zaman girsek –isteyen herkes odasına girebilirdi, şu geldi bu geldi gibi kendisine haber verilmesi gerekmiyordu– onu hep öyle sessiz sessiz bir şeyler okurken buluyorduk, biz de bir kenarda oturup uzun süre öyle sessizce bekliyorduk –böyle yoğun düşüncelere dalmış bir adama müşkülât çıkartmaya gönlümüz razı olabilir miydi– sonra da kalkıp gidiyorduk, çünkü kısa bir süre de olsa insanların dertlerinin yarattığı karmaşadan uzakta kafasını dinlendirip huzur bulduğunu ve herhangi bir şekilde rahatsız

suspensio et intento, si qua obscurius posuisset ille quem legeret, etiam exponere esset necesse aut de aliquibus difficilioribus dissertare quaestionibus atque huic operi temporibus impensis minus quam vellet voluminum evolveret, quamquam et causa servandae vocis, quae illi facillime obtundebatur, poterat esse iustior tacite legendi. Quolibet tamen animo id ageret, bono utique ille vir agebat.

4. Sed certe mihi nulla dabatur copia sciscitandi quae cupiebam de tam sancto oraculo tuo, pectore illius, nisi cum aliquid breviter esset audiendum. Aestus autem illi mei otiosum eum valde, cui refunderentur, requirebant nec umquam inveniebant. Et eum quidem in populo verbum veritatis recte tractantem omni die dominico audiebam, et magis magisque mihi confirmabatur omnes versutarum calumniarum nodos, quos illi deceptores nostri adversus divinos libros innectebant, posse dissolvi. Ubi vero etiam comperi ad imaginem tuam hominem a te factum ab spiritalibus filiis tuis, quos de matre catholica per gratiam regenerasti, non sic intellegi, ut humani corporis forma determinatum crederent atque cogitarent, quamquam quomodo se haberet spiritalis substantia, ne quidem tenuiter atque in aenigmate suspicabar, tamen gaudens erubui non me tot annos adversus catholicam fidem,

edilmek istemediğini düşünüyorduk. Yüksek sesle okumamasının nedeni belki de dikkatli ve meraklı bir dinleyicinin okuduğu kitabın yazarının kullandığı bulanık bir ifadeye takılmasından çekinmesiydi, çünkü o durumda bu ifadeyi açıklaması gerekecekti ya da bundan daha zor birtakım sorunlar hasıl olacak, o da bunlara yanıt vermek zorunda kalacaktı ve zamanını bu şekilde harcadığında da istediği kadar çok kitap okuyamayacaktı. Ya da böyle sessiz sedasız okumakla çok haklı olarak her an kısılmaya hazır sesini dinlendirmek istiyordu. Ne düşünüyorsa düşünsün böyle yapmasının mutlaka kendine göre iyi bir nedeni vardı.

4. Ama kesin olan şu ki, bir fırsatını bulup da araştırıp öğrenmek istediğim soruları senin kerametini olan bu adamın yüreğine soramadım, sadece bazı şeyler hakkında kısa kısa yanıtlar alabildim. İçimi bunaltan dertleri onun önüne dökmem için epeyce boş vaktini bana ayırması gerekiyordu, ama böyle bir şey de hiçbir zaman olmadı. Her pazar günü haki-katin sözüyle ilgili halka vaaz verirken onu dinliyordum ve gün geçtikçe bizleri Kutsal Kitaba düşman etmiş insanların kurnazca birbirine ördüğü bütün o dolaşık düğümlerin çözülebileceğine inancım artıyordu. Orada anladım ki, senin inayetle Katolik Anadan yeniden doğan ruhani çocukların, *insan senin suretinde yaratıldı* dendiğinde bu ifadede senin insan şeklinde bir bedene hapsolmuş olduğunu anlamıyor ya da böyle bir şeye inanmıyor. Ama henüz kafamda tinsel bir tözün olabileceğine dair en ufak bir fikir ya da hatta belli belirsiz bir hayal bile yoktu. Buna rağmen onca yıl Katolik inancına değil de maddi düşüncelerden kaynaklanan hayallere

sed contra carnalium cogitationum figmenta latrasse. Eo quippe temerarius et impius fueram, quod ea quae debebam quaerendo dicere, accusando dixeram. Tu enim, altissime et proxime, secretissime et praesentissime, cui membra non sunt alia maiora et alia minora, sed ubique totus es et nusquam locorum es, non es utique forma ista corporea, tamen fecisti hominem ad imaginem tuam, et ecce ipse a capite usque ad pedes in loco est.

CAPUT IV

Doctrinam ecclesiae Ambrosio concionante
intelligit.

5. Cum ergo nescirem, quomodo haec subsisteret imago tua, pulsans proponerem, quomodo credendum esset, non insultans opponerem, quasi ita creditum esset. Tanto igitur acrior cura rodebat intima mea, quid certi retinerem, quanto me magis pudebat tam diu inlusum et deceptum promissione certorum puerili errore et animositate tam multa incerta quasi certa garrisse. Quod enim falsa essent, postea mihi claruit. Certum tamen erat, quod incerta essent et a me aliquando pro certis habita fuissent, cum catholicam tuam caecis contentionibus accusarem, etsi nondum

havladığımı anlayınca mutlu oldum, ama bir yandan da çok utandım. Demek ki aceleciliğim ve inançsızlığım, inceden in-ceye araştırdıktan sonra üzerinde konuşmam gereken şeyleri küfürler yağdırarak söylememe neden olmuştu. Çünkü sen hem çok yükseklerde hem de çok yakınlardasın, hem çok gizli hem de apaçık olansın, senin kimi uzvun büyük, kimi uzvun küçük değil, sen bütünüyle her yerdesin, ama hiçbir zaman hiçbir mekânla sınırlı değilsin, bizi kendi suretinde yarattın, ama senin bizler gibi bir beden yok; insansa tepeden tırnağa mekân içinde.

4. BÖLÜM

**Ambrosius'un teşvikiyle Kilisenin öğretisini
kavramaya başlıyor.**

5. Senin suretinin nasıl bir şey olduğunu bilmediğimden, kapını çalmak ve bu ifadeyi nasıl anlayacağımızı sormak zorundaydım. Benim anladığım şekilde bir yorum getirecekmişsin gibi sana hemen karşı çıkıp alay etmeyecektim. Bazı şeylere kesin olarak inanmak istediğim, yıllarca bilimsel kesinlik vaatleriyle oyuna getirildiğim, aldatıldığım ve kesinliği olmayan düşünceleri kesinmiş gibi ele alıp bunlar hakkında cahil bir çocuk tavrıyla, öyle paldır küldür konuşmalar yaptığım için utandıkça içim daha fazla yanıp kavruluyordu. Bunların hepsinin yanlış olduğunu ancak çok sonraları anlayabildim. Evet, benim bir zamanlar kesinliklerinden şüphe etmediğim ve bunlar için Kilisene saldırıp gözüm kapalı ithamlarda bulunduğum öğretilerin kesin olmadıkları gayet açıktı. Kilisenin

compertam vera docentem, non tamen ea docentem, quae graviter accusabam. Itaque confundebar et convertebar et gaudebam, deus meus, quod ecclesia unica, corpus unici tui, in qua mihi nomen Christi infanti est inditum, non saperet infantiles nugas neque hoc haberet in doctrina sua sana, quod te creatorem omnium in spatium loci quamvis summum et amplum, tamen undique terminatum membrorum humanorum figura contruderet.

6. Gaudebam etiam, quod vetera scripta legis et prophetarum iam non illo oculo mihi legenda proponerentur, quo antea videbantur absurda, cum arguebam tamquam ita sentientes sanctos tuos; verum autem non ita sentiebant. Et tamquam regulam diligentissime commendaret, saepe in popularibus sermonibus suis dicentem Ambrosium laetus audiebam: Littera occidit, spiritus autem vivificat, cum ea, quae ad litteram perversitatem docere videbantur, remoto mystico velamento spiritualiter aperiret, non dicens quod me offenderet, quamvis ea diceret, quae utrum vera essent adhuc ignorarem. Tenebam enim cor meum ab omni adsensione timens praecipitium et suspendio magis necabar. Volebam enim eorum quae non viderem ita me certum fieri, ut certus essem, quod septem et tria

gerçekleri öğretilip öğretilmediğini henüz bilmiyordum, ama en azından benim inatla karşı çıktığım düşünceleri öğretmediği belliydi. Şaşkınlık içindeydim, doğru yola giriyordum ve seviyordum ey Tanrım, çünkü senin biricik Kilisenin, yani biricik Oğlunun Bedeninin, çocukken Mesih'in adıyla başımın sıvazlandığı bu yerin, o tür çocuk oyuncaklarından hiç haberi yoktu, Kilisenin o sağlam öğretisinde her şeyin Yaraticısı olan senin, ne kadar büyük, ne kadar geniş olursa olsun sınırlı bir mekânda olduğuna ve insanın sahip olduğu şekilde uzuvlarla sımsıkı tutulduğuna ilişkin bir ifade yoktu.

6. Sevinliyordum, çünkü artık hukuktan ve peygamberlerden söz eden eski kitaplar önüme okunmak için geldiklerinde onları o zamanki gözlerimle okumak zorunda kalmayacaktım. Oysa eskiden bana öyle saçma geliyorlardı ki, senin azizlerinin hiçbir zaman savunmadıkları düşünceleri savunmuşlar gibi gösterip onlara sövüp saydığım yıllarda. Ambrosius'un halka vaaz verirken son derece dikkatle, sanki cetvelle ölçüp biçmişçesine yaptığı yorumları dinlediğimde, "Yazılı yasa öldürür, tanrısal yasa can verir,"²⁴⁷ dediğinde ruhum sevinçle doluyordu. Kelimesi kelimesine ele alındığında son derece çarpık yorumlara yol açabilecek metinlerden sır perdesini kaldırıp ifadeleri mecaz anlamlarıyla açıkladığında, söylediği şeyler artık canımı sıkıyordu, oysa hâlâ gerçekleri söyleyip söylemediğini bilmiyordum. Baş aşağı düşme korkusundan yüreğimi herhangi bir düşünceye inanmaktan uzak tutuyordum, çünkü öyle düşerken bir yerlerde asılı kalmak benim için ölümden de beter olurdu. Bu nedenle gözümünden kaçan şeylerden *yedi artı üçün on etmesi* gibi emin olmak

decem sint. Neque enim tam insanus eram, ut ne hoc quidem putarem posse comprehendere, sed sicut hoc, ita cetera cupiebam sive corporalia, quae coram sensibus meis non adessent, sive spiritalia, de quibus cogitare nisi corporaliter nesciebam. Et sanari credendo poteram, ut purgatior acies mentis meae dirigeretur aliquo modo in veritatem tuam semper manentem et ex nullo deficientem; sed, sicut evenire adsolet, ut malum medicum expertus etiam bono timeat se committere, ita erat valetudo animae meae, quae utique nisi credendo sanari non poterat et, ne falsa crederet, curari recusabat, resistens manibus tuis, qui medicamenta fidei confecisti et sparsisti super morbos orbis terrarum et tantam illis auctoritatem tribuisti.

CAPUT V

De sacrorum liberorum auctoritate et necessario usu.

7. Ex hoc tamen quoque iam praeponens doctrinam catholicam modestius ibi minimeque fallaciter sentiebam iuberi, ut crederetur quod non demonstrabatur – sive esset quid, sed cui forte non esset, sive nec quid esset – quam illic temeraria pollicitatione scientiae credulitatem inrideri et postea tam multa fabulosissima et absurdissima, quia demonstrari non poterant, credenda imperari. Deinde paulatim tu,

istiyordum. Gerçi henüz bu hesaptan bile kuşkulananmamız gerektiğini düşünecek kadar aklımı yitirmiş değildim, ama her şeyden bunun kadar kesin şekilde emin olmak istiyordum, ister duyularım ile hemen görüp dokunamadığım maddi nesneler olsun bu şeyler, isterse sadece maddi biçimde düşünmeyi bilebildiğim tinsel gerçeklikler. İnanarak iyileşebilirdim, böylece gönül gözümü açabilir ve bu yolla senin o hep olduğu yerde duran ve hiçbir şekilde bozulmayan hakikatine yönelebilirdim. Ama hep olur ya, insan kötü bir hekimin eline düşmüşse artık bir daha iyisine de kendisini teslim etmez, işte benim ruhum da o durumdaydı, inanarak iyileşebileceği halde yanlış olana inanırım korkusuyla ellerini ite ite iyileşmeyi reddediyordu, oysa sen bu ellerinle inanç verecek ilaçlar hazırlamış ve bunları dünyanın bütün hastalıklarına uygulamıştın, hepsini de öyle etkili güçlerle donatmıştın ki.

5. BÖLÜM

Kutsal Kitap yetkedir ve hakkıyla okunması gerekir.

7. Her şeye rağmen o andan itibaren tercihim Katolik öğretisinden yana kullandım. Bu öğretiyi kanıtlanamayacak şeylere de inanmamızı bekliyordu, çünkü bazı şeyler kanıtlanmış olsa bu kanıtı herkes kolayca anlayamayacaktı ve belki de bazı şeyler hiçbir zaman kanıtlanamayacaktı. Bu benim kafama yatan bir düşünceydi ve bilimsel bilgi diye tutturup inançlarımızla dalga geçen, sonra da kanıtlayamadıkları onca masala ve zırvalığa inanmamızı bekleyen Manicilerinki gibi sahtelik içermiyordu. Sonra yavaş yavaş

domine, manu mitissima et misericordissima pertractans et componens cor meum, consideranti, quam innumerabilia crederem, quae non viderem neque cum gererentur affuissem, sicut tam multa in historia gentium, tam multa de locis atque urbibus, quae non videram, tam multa amicis, tam multa medicis, tam multa hominibus aliis atque aliis, quae nisi crederentur, omnino in hac vita nihil ageremus, postremo quam inconcusse fixum fide retinerem, de quibus parentibus ortus essem, quod scire non possem, nisi audiendo credidissem, persuasisti mihi non qui crederent libris tuis, quos tanta in omnibus fere gentibus auctoritate fundasti, sed qui non crederent esse culpandos nec audiendos esse, si qui forte mihi dicerent: «Unde scis illos libros unius veri et veracissimi dei spiritu esse humano generi ministratos?» Id ipsum enim maxime credendum erat, quoniam nulla pugnacitas calumniosarum quaestionum per tam multa quae legeram inter se confligentium philosophorum extorquere mihi potuit, ut aliquando non crederem te esse quidquid esses, quod ego nescirem, aut administrationem rerum humanarum ad te pertinere.

8. Sed id credebam aliquando robustius, aliquando exilius, semper tamen credidi et esse te et curam nostri gerere, etiamsi ignorabam vel quid

ya Rab, sen o yumuşacık, o merhamet dolu ellerinle yüreğime dokundun ve onu dindirdin. Çünkü görmediğim ya da benim tanıklığımdan uzakta gerçekleşen ne çok olaya inandığımı düşünmeye başladım, dünya tarihindeki pek çok olaya inanmıştım mesela, hiç görmediğim yerlerle, kentlerle ilgili anlatılan pek çok şeye inanmıştım, arkadaşların, hekimlerin ve daha nice insanın pek çok sözüne inanmıştım. Çünkü inanç olmasa yaşam bizim için çekilmez olurdu. Hepsinden de öte nasıl da kendimden emin bir şekilde, sorgusuz sualsiz ana babamın çocuğu olduğuma inanmışım, işittiğıme inanmasam asla bilemeyeceğim bir şey bu. Bir kusur arayacaksam bu kusuru senin kitaplarına inananlarda değil inanmayanlarda aramamı, çünkü bu kitapların şu dünyada yaşayan neredeyse bütün uluslarca tek yetke olarak kabul edildiğini gösterdin ve birileri çıkıp da bana, “Bu kitapların insanoğluna biricik hakikat olan ve riyası olmayan Tanrı’nın Ruhı tarafından gönderildiğini nereden biliyorsun?” diye soracak olursa onlara kulak asmamayı öğrettin. Ama inanmamı sağlayan en büyük gerekçe, birbirine muhalif filozofların kitaplarını okurken sıkça karşılaştığım o dalavereli önermelerden kaynaklanan kavgaların zihnimi çelip de bir an için bile olsa senin varlığını inkâr etmeme ya da insan yaşamının idaresinin sana bağlı olmadığını düşünmeme neden olamamalarıydı, üstelik senin nasıl bir varlık olduğunu tahayyül bile edemezken.

8. Bu düşünce zaman zaman çok güçleniyordu, zaman zaman da azaliveriyordu, ama her zaman senin var olduğuna ve bizlerin refahının senin ellerinde olduğuna inandım, senin tözünle ilgili ne düşüneceğimi, hangi yolun beni sana getireceğini

sentiendum esset de substantia tua vel quae via duceret aut reduceret ad te. Ideoque cum essemus infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatem et ob hoc nobis opus esset auctoritate sanctorum litterarum, iam credere coeperam nullo modo te fuisse tributurum tam excellentem illi scripturae per omnes iam terras auctoritatem, nisi et per ipsam tibi credi et per ipsam te quaeri voluisses. Iam enim absurditatem, quae me in illis litteris solebat offendere, cum multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam eoque mihi illa venerabilior et sacrosancta fide dignior apparebat auctoritas, quo et omnibus ad legendum esset in promptu et secreti sui dignitatem in intellectu profundiore servaret, verbis apertissimis et humillimo genere loquendi se cunctis praebens et exercens intentionem eorum, qui non sunt leves corde, ut exciperet omnes populari sinu et per angusta foramina paucos ad te traiceret, multo tamen plures, quam si nec tanto apice auctoritatis emereret nec turbas gremio sanctae humilitatis hauriret. Cogitabam haec et aderas mihi, suspirabam et audiebas me, fluctuabam et gubernabas me, ibam per viam saeculi latam nec deserebas.

ya da hangisinin uzaklaştıracağını hiç bilmememe rağmen. Demek ki hakikati sadece duru bir akılla kavrayacak yetiye sahip değildik ve bu nedenle senin kutsal yazılarının yetkesine başvurmak durumundaydık. Öyleyse artık rahatlıkla inanabilirdim ki, sen Kutsal Kitabına yeryüzünün bütün uluslarınca tek yetke kabul edilecek bir mükemmellik verdiğine göre, onun aracılığıyla sana inanalım ve onun aracılığıyla seni arayalım istemiştin. Ayrıca bu Kitapta daha önceleri bana mantıksız görüldüğü için hayal kırıklığı yaşadığım çoğu metnin makul şekilde açıklandığına tanık olunca, bu mantıksızlığı kitabın derin sırlarının bir özelliği olarak görmeye başladım. Bana göre Kitabın yetkesi daha derin bir saygı ve daha saf bir inanç gerektiriyordu, çünkü hem herkesin okuyabileceği rahatlıkta sunuyordu kendisini, hem de yüce sırrını derin bir akılla kavranabilecek şekilde saklı tutuyordu. Kendisini herkese apaçık bir dille ve son derece sade bir konuşma üslubuyla sunarken, bir yandan da yüreklerinde cahillik olmayan insanların üstün dikkatine mazhar olmayı bekliyordu. Kucağını açıp herkesi sinesine sarıyordu, ama dar geçitlerinden ancak birkaç kişiyi geçirip sana ulaştırıyordu. Bu sayı az, ama bu kitap yetkenin yüce doruklarında tek başına dikildiği halde o kutlu tevazusuyla bağrını bütün insanlığa açmamış olsaydı daha da azalırdı. Bunları düşünüyordum ve sen yanımdaydın ve beni dinliyordun, dalgalarla boğuşuyordum ve sen benim dümenime geçiyordun, o geniş dünya yolunda dolanıyordum ve sen beni terk etmiyordun.

De miseria ambitiosorum, adducto exemplo
mendici laetantis.

9. Inhiabam honoribus, lucris, coniugio, et tu inridebas. Patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates te propitio tanto magis, quanto minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. Vide cor meum, domine, qui voluisti, ut hoc recorderer et confiterer tibi. Nunc tibi inhaereat anima mea, quam de visco tam tenaci mortis exuisti. Quam misera erat! Et sensum vulneris tu pungebas, ut relictis omnibus converteretur ad te, qui es super omnia et sine quo nulla essent omnia, converteretur et sanaretur. Quam ergo miser eram et quomodo egisti, ut sentirem miseriam meam die illo, quo, cum pararem recitare imperatori laudes, quibus plura mentirer, et mentienti faveretur ab scientibus easque curas anhelaret cor meum et cogitationum tabificarum febribus aestuaret, transiens per quendam vicum Mediolanensem animadverti pauperem mendicum iam, credo, saturum iocantem atque laetantem. Et ingemui et locutus sum cum amicis, qui mecum erant, multos dolores insaniarum nostrarum, quia omnibus talibus conatibus nostris, qualibus tunc laborabam, sub stimulis

6. BÖLÜM

Halinden memnun bir dilenciye örnek göstererek hırslı insanların zavallılığını vurguluyor.

9. Mevki sahibi olmaya, para kazanmaya ve evlenmeye heves ediyordum ve sen bana gülüyordun. Bu tutkular çok acı tecrübeler yaşamama neden oluyordu. Sana özgü olmayan herhangi bir şeyden zevk almamı yasaklıyordun belki, ama bu şekilde bana daha çok iyilik yapıyordun. Yüreğime bak ya Rab, çünkü bütün bunları hatırlamamı ve sana itiraf etmemi isteyen sensin. Ruhum sana kilitlensin artık, çünkü beni ölümle sımsıkı yapıştıran şu ökse macunundan çekip kurtaran sensin. Ah, ne zavallı bir haldeydi! Buna rağmen sen onun yarasını neşterinle destikçe destin, bütün hırslarımı bırakıp sana dönebileyim diye, her şeyin üstünde olan, sensiz her şeyin koca bir hiçlik olacağı sana dönebileyim ve şifa bulayım diye. İmparatora bir övgü konuşması yapmaya hazırlandığım o yıllarda da ne kadar zavallıymışım ve sen bu zavallılığımın ne kadar farkındaymışsın meğer. Hazırlayacağım bu konuşmada bir sürü yalan söyleyecektim ve bu yalancılığım sözlerimin doğru olmadığını çok iyi bilenler tarafından da alkışlanacaktı. Bütün derdim bu konuşmaydı, yüreğim küt küt atıyordu, sıkıntımın yakıcı ateşinden su gibi terliyordum. İşte bu halde Milano caddelerinin birinde yürürken zavallı bir dilenci dikkatimi çekti. Bana sarhoşmuş gibi geldi, şakalar yapıyor, gülüp oynuyordu. Üzüntüyle iç geçirdim ve o sırada yanımda olan arkadaşlarıma dönüp budalalıklarımızın ne acılara mal olduğunu anlatmaya çalıştım: Hayat gaileleri içinde debelenip

cupiditatum trahens infelicitatis meae sarcinam et trahendo exaggerans, nihil vellemus aliud nisi ad securam laetitiam pervenire, quo nos mendicus ille iam praecessisset numquam illuc fortasse venturos. Quod enim iam ille pauculis et emendicatis nummulis adeptus erat, ad hoc ego tam aerumnosis anfractibus et circuitibus ambiebam, ad laetitiam scilicet temporalis felicitatis. Non enim verum gaudium habebat: sed et ego illis ambitionibus multo falsius quaerebam. Et certe ille laetabatur, ego anxius eram, securus ille, ego trepidus. Et si quisquam percontaretur me, utrum mallet exultare an metuere, responderem: «Exultare»; rursus si interrogaret, utrum me talem mallet, qualis ille, an qualis ego tunc essem, me ipsum curis timoribusque confectum eligerem, sed perversitate; numquid veritate? Neque enim eo me praeponere illi debebam, quo doctior eram, quoniam non inde gaudebam, sed placere inde quaerebam hominibus, non ut eos docerem, sed tantum ut placerem. Propterea et tu baculo disciplinae tuae confringebas ossa mea.

10. Recedant ergo ab anima mea qui dicunt ei: «Interest, unde quis gaudeat. Gaudebat mendicus ille

dururken aslında tek isteğimiz kaygılardan uzak bir mutluluk yakalamaktı. Örneğin ben hırslarıma kapılıp konuşma yapacağım diye çabalayıp duruyordum, beraberimde bir dolu mutsuzluk yükünü de çekip götürüyordum, çektikçe daha da ağırlaşıyordu üstelik. Oysa şu dilenci bizi kat kat aşmıştı ve belki de biz onun olduğu yere asla ulaşamayacaktık. Çünkü benim böyle acı içinde yürüdüğüm onca dolambaçlı, onca virajlı yolun çıktığı yer, o adamın dilenerek elde ettiği o birkaç kuruşla kazandığı şey, yani geçici mutluluktan kaynaklanan sevinçten başka bir şey değildi. Evet o adam gerçek mutluluğa sahip değildi, ama benim hırslarımı tatmin etme isteğim onun mutluluğundan çok daha sahteydi. Sonuçta o sahiden neşeliydi, bense sıkıntılıydim, onun hiçbir kaygısı yoktu, bense huzursuzdum. Biri çıkıp da bana, mutlu olmak mı istersin, yoksa korkuyla yaşamak mı dese, ona yanıtım şöyle olurdu: “Mutlu olmak.” Sürdürse sorusunu ve o dilenci gibi mi olmak istersin, yoksa kendin gibi mi dese, kendim gibi olmayı tercih ederim derdim yine de, korkularım, kaygılarım, yani olduğum gibi; aksi halde çok saçma bir seçim yapmış olurdum. Peki, sahiden doğru seçimi mi yapmış olurdum? Çünkü sırf daha eğitimliyim diye kendimi dilenciye tercih etmemeliyim, sonuçta eğitimim bana mutluluk sağlamadığına göre. Eğitimim bana başka insanları memnun etmemi sağladı, onlara bir şeyler öğretmemi değil, sadece memnun etmemi. İşte bu yüzden ıslah sopanla vurup kemiklerimi kırıyordun sen de.

10. Öyleyse artık ruhuma şöyle diyenler onun yanına hiç yaklaşmasınlar: “İnsanların mutlu oldukları kaynaklar

vinulentia, tu gaudere cupiebas gloria». Qua gloria, domine? Quae non est in te. Nam sicut verum gaudium non erat, ita nec illa vera gloria et amplius vertebat mentem meam. Et ille ipsa nocte digesturus erat ebrietatem suam, ego cum mea dormieram et surrexeram et dormiturus et surrecturus eram; vide quot dies! Interest vero, unde quis gaudeat, scio, et gaudium spei fidelis incomparabiliter distat ab illa vanitate. Sed et tunc distabat inter nos: nimirum quippe ille felicius erat, non tantum quod hilaritate perfundebatur, cum ego curis eviscerarer, verum etiam quod ille bene optando adquisiverat vinum, ego mentiundo quaerebam typhum. Dixi tunc multa in hac sententia caris meis et saepe advertebam in his, quomodo mihi esset, et inveniebam male mihi esse et dolebam et conduplicabam ipsum male, et si quid adrisisset prosperum, taedebat apprehendere, quia paene priusquam teneretur avolabat.

CAPUT VII

Alypium a Circensium insania convertit.

11. Congemescebamus in his qui simul amice vivebamus, et maxime ac familiarissime cum Alypio

farklıdır. Dilencinin mutluluğu içtiği içkidedir, sense şan şöretle mutluluğu yakalamak istiyorsun. “Ne şan şöreti ya Rab? Bu şan şöret sende değil ki. Dilencinin mutluluğu da gerçek değildi, benim aradığım şöret de gerçek değil, hatta bu yüzden daha fazla döndürdü başımı. Dilenci sarhoşluğunu o gece hazmedecekti, ama ben benimkiyle uyumuştum, kalkmıştım, uyuyacaktım, kalkacaktım, kim bilir ne çok gün geçecekti böyle! Evet doğru, insanların mutlu oldukları kaynaklar farklı farklı, bilirim, iman umudu taşımanın verdiği mutluluk ile o benim aradığım sığ mutluluk arasında da dünyalar kadar fark var. Ama dilenciyle benim aramda da bir fark vardı. O sahiden benden çok daha mutluydu, ama bu durum ben kuruntularla kendi kendimi yiyip bitirirken onun sevince bulanmasından kaynaklanmıyordu; ben yalanlar söyleyerek gururumu okşarken, onun yoldan geçenlere iyi şanslar dileyerek şarabını kazanmasından kaynaklanıyordu. İşte bu vesileyle sevgili dostlarıma bu konuda ne hissettiğimi böyle uzun uzun anlattım durdum. Onların durumuyla kendiminkini sürekli kıyaslardım ve benim kötü durumda olduğumu anlardım, bu da bana çok acı verirdi ve zavallılığımı kat kat artırırdı. Şansım bana gülecek olsa bile onu yakalamaya artık üşeniyordum, çünkü tam yakalayacağım anda o uçup gidiyordu.

7. BÖLÜM

Alypius’u yanış tutkusundan vazgeçiriyor.

11. Dostça bir yaşamı paylaşan bizlerin en çok hayıflanıldığı konulardı bunlar. Ben en çok Alypius ve Nebridius’la

et Nebridio ista conloquebar. Quorum Alypius ex eodem quo ego eram ortus municipio, parentibus primatibus municipalibus, me minor natu. Nam et studuerat apud me, cum in nostro oppido docere coepi, et postea Carthagini et diligebat multum, quod ei bonus et doctus viderer, et ego illum propter magnam virtutis indolem, quae in non magna aetate satis eminebat. Gurges tamen morum Carthaginiensium, quibus nugatoria fervent spectacula, absorbuerat eum insania circensium. Sed cum in eo miserabiliter volveretur, ego autem rhetoricam ibi professus publica schola uterer, nondum me audiebat ut magistrum propter quandam simultatem, quae inter me et patrem eius erat exorta. Et compereram, quod circum exitiabiliter amaret, et graviter angebar, quod tantam spem perditurus vel etiam perdidisse mihi videbatur. Sed monendi eum et aliqua cohercitione revocandi nulla erat copia vel amicitiae benivolentia vel iure magisterii. Putabam enim eum de me cum patre sentire, ille vero non sic erat. Itaque postposita in hac re patris voluntate salutare me coeperat veniens in auditorium meum et audire aliquid atque abire.

12. Sed enim de memoria mihi lapsum erat agere cum illo, ne vanorum ludorum caeco et praecipiti

muhabbet ederdim, üstelik gayet samimi şekilde. Alypius benim doğduğum memleketten gelmişti buralara, ailesi oranın ileri gelenlerindendi. Yaşça benden küçüktü. Hem kendi memleketimde ilk öğretmenliğe başladığım yıllarda hem de Kartaca'dayken derslerimi takip etmişti. Beni çok sevmiş, iyi ve bilgili bir insan izlenimi bırakmışım onda. Ben de onu sevdim, doğuştan sağlam bir karakteri vardı, yaşı büyük olmasa da daha şimdiden böyle olduğu belliydi. O beş para etmez oyunlara aşırı tutkun olan Kartacalıların yaşantısındaki girdaplar arenalardaki yarışlara çekmiş onu, hem de çılgın gibi. İşte onun bu heves uğruna çaresizce debelenip durduğu yıllarda ben Kartaca'da halka açık bir okulda retorik öğretmenliği yapıyordum. Babasıyla aramda yaşanan husumet yüzünden henüz öğrencim olup da derslerime katılmamıştı. Ama onun ölümcül yarış tutkusundan haberdar olduğumda doğrusu canım fena halde sıkıldı, çünkü parlak geleceğini silip atmak üzere olduğunu anladım, hatta belki de silip atmıştı. Onu uyarmak ya da herhangi bir baskı uygulayıp bu huyundan vazgeçirmek imkânım yoktu, ne dostluk hatırına böyle bir şey yapabilirdim ne de öğretmenliğimin verdiği yetkeyi kullanabilirdim. Benim hakkımda babası gibi düşündüğünü sanıyordum, ama hiç de öyle değilmiş. Çünkü bu konuda babasının ne düşündüğüne aldırmadan beni gördüğünde selam vermeye başladı, sınıfıma geldi ve bir süre dersimi izledi, sonra ayrıldı.

12. Bir süre sonra onunla ilgili kaygılarım aklımdan uçup gitti, sözde o boş oyun tutkusunun gözünü kör etmesine ve o deli hevesinin kendindeki yeteneği öldürmesine izin vermemesini

studio tam bonum interimeret ingenium. Verum autem, domine, tu, qui praesides gubernaculis omnium, quae creasti, non eum oblitus eras futurum inter filios tuos antistitem sacramenti tui et, ut aperte tibi tribueretur eius correctio, per me quidem illam sed nescientem operatus es. Nam quodam die cum sederem loco solito et coram me adessent discipuli, venit, salutavit, sedit atque in ea quae agebantur intendit animum. Et forte lectio in manibus erat, quam dum exponerem oportune mihi adhibenda videretur similitudo circensium, quo illud quod insinuabam et iucundius et planius fieret, et cum inrisione mordaci eorum, quos illa captivasset insania, scis tu, deus noster, quod tunc de Alypio ab illa peste sanando non cogitaverim. At ille in se rapuit meque illud non nisi propter se dixisse credidit et quod alius acciperet ad suscensendum mihi, accepit honestus adulescens ad suscensendum sibi et ad me ardentius diligendum. Dixeras enim tu iam olim et innexueras litteris tuis: Corripe sapientem, et amabit te. At ego illum non corripueram, sed utens tu omnibus et scientibus et nescientibus ordine quo nosti – et ille ordo iustus est – de corde et lingua mea carbones ardentes operatus es, quibus mentem spei bonae adureres tabescentem ac sanares. Taceat laudes tuas qui miserationes tuas non

tavsiye edecektim ona. Ama sen, ya Rab, yarattığın her şeyin dizginlerini çeken sen, onun bir gün senin evlatların arasına katılıp onlara senin ayinlerinde başkanlık yapacağını unutmadın. O ıslah olduysa bunu kesinlikle sana borçlu, sen beni sadece bir aracı kıldın, ama ben bunu hiç bilmiyordum. Çünkü bir gün her zamanki yerimde oturmuş, öğrencilerimi de önüme almıştım ki, o çıkageldi, selam verdi, oturdu ve ne anlatıyorsam pürdikkat dinlemeye başladı. O sıra elimde bir metin vardı ve ben bunun üzerinden açıklamalar yapıyordum, bir ara arenalardaki gösterilerle ilgili bir örnek geldi aklıma. Bana göre bu örnek ile demek istediğim şey daha güzel ve daha sade bir şekilde anlaşılabilecekti, hem de kendilerini yarış çılgınlığına kaptıranlara şaka yollu dokundurmalarda bulunabilecektim. Sen tanıksın Tanrımız, o sırada Alypius'u yakalandığı o vebadan kurtarmayı hiç düşünmemiştim. Ama o üstüne alındı ve bu benzetmeyi sadece kendisini ima ederek yaptığımı sandı. Başkası olsa böyle bir şeyi bana kızıp köpürmek için bahane olarak kullanırdı, oysa o dürüst bir genç olduğundan bunu kendisine kızıp köpürmek için bir bahane olarak kullandı ve bana eskisinden daha büyük bir sevgiyle bağlandı. Çünkü sen çok önceleri şöyle demiştin ve bunu Kutsal Kitabına naksetmiştin: “Bilge insanı azarla, seni sevecektir.”²⁴⁸ Ben onu azarlamamıştım. Ama sen hepimizi, farkında olalım ya da olmayalım, senin bildiğin düzen içinde aracı kılarırsın; ve o düzen adildir. Sen benim yüreğimi ve dilimi kızgın kömürlere dönüştürdün²⁴⁹ ve böylece gelecek vaat ettiği halde yok olup gidecek olan bir ruhu dağılayarak iyileştirdin. Senin merhame-tini göremeyenler sana şükranlarını sunmasın, sussun, oysa

considerat, quae tibi de medullis meis confitentur. Etenim vero ille post illa verba proripuit se ex fovea tam alta, qua libenter demergebatur et cum mira voluptate caecabatur, et excussit animum forti temperantia, et resiluere omnes circensium sordes ab eo ampliusque illuc non accessit. Deinde patrem reluctantem evicit, ut me magistro uteretur: cessit ille atque concessit. Et audire me rursus incipiens illa mecum superstitione involutus est amans in Manichaeis ostentationem continentiae, quam veram et germanam putabat. Erat autem illa vecors et seductoria, pretiosas animas captans nondum virtutis altitudinem scientes tangere et superficie decipi faciles, sed tamen adumbratae simulataeque virtutis.

CAPUT VIII

Alypius capitur insania ludorum gladiatoriorum, a quibus antea abhorruerat.

13. Non sane relinquens incantatam sibi a parentibus terrenam viam Romam praecesserat, ut ius disceret, et ibi gladiatorii spectaculi hiatu incredibili et incredibiliter abreptus est. Cum enim aversaretur et detestaretur talia, quidam eius amici et

senin o merhametindir bana yüreğimin en derininden bu itirafları ettiren. Çünkü Alypius benim konuşmamı işitir işitmez zevkin büyüünden gözleri kamaşmış bir halde kendi düştüğü o derin çukurdan fırlayıp çıktı, bütün azmiyle dengesini toplayıp şöyle bir silkindi, arenanın bütün tozunu da silkti üstünden, bir daha da oraya adımını atmadı. Ardından babasının inadını kırdı ve öğretmeni olmam konusunda onu ikna etti. Babası da yelkenleri suya indirdi, isteğine ses çıkarmadı. Böylece yeniden derslerime girmeye ve benim o batıl itikatlarla hemhal olmaya başladı. Manicilerin göstermelik ölçülülüklerine hayran oldu, bunun gerçek ve samimi olduğunu sandı. Ama bu ölçülülük mantık dışı, baştan çıkarıcı bir taktikti, dipteki erdeme nasıl dokunacaklarını henüz bilmeyen, onun suya yansıyan görüntüsüne kolayca kanan aziz ruhları kapıveriyordu, bu görüntü erdemin bir gölgesi, onun takli-di-ydi.

8. BÖLÜM

**Alypius eskiden nefret ettiği gladyatör oyunlarının
çılgınlığına kapılıyor.**

13. Her şeye rağmen Alypius anne babasının kendisine telkin ettiği dünyevi yoldan da vazgeçmedi ve hukuk okumak için benden önce Roma'ya gitti. Bu kez de orada gladyatör oyunlarına kaptırdı kendisini, hem de inanılmaz bir tutkuyla ve inanılmaz ölçüde. Başlangıçta böyle oyunlardan nefret ediyordu ve asla görmek istemiyordu. Ama şans işte, bir gün yolda arkadaşlarıyla ve sınıfından bazı öğrencilerle karşılaştı,

condiscipuli, cum forte de prandio redeuntibus pervium esset, recusantem vehementer et resistentem familiari violentia duxerunt in amphitheatrum crudelium et funestorum ludorum diebus haec dicentem: «Si corpus meum in locum illum trahitis et ibi constituitis, numquid et animum et oculos meos in illa spectacula potestis intendere? Adero itaque absens ac sic et vos et illa superabo.» Quibus auditis illi nihilo setius eum adduxerunt secum, id ipsum forte explorare cupientes utrum posset efficere. Quod ubi ventum est et sedibus quibus potuerunt locati sunt, fervebant omnia immanissimis voluptatibus. Ille clausis foribus oculorum interdixit animo, ne in tanta mala procederet. Atque utinam et aures obturavisset! Nam quodam pugnae casu, cum clamor ingens totius populi vehementer eum pulsasset, curiositate victus et quasi paratus, quidquid illud esset, etiam visum contemnere et vincere, aperuit oculos et percussus est graviore vulnere in anima quam ille in corpore, quem cernere concupivit, ceciditque miserabilius quam ille, quo cadente factus est clamor: qui per eius aures intravit et reseravit eius lumina, ut esset, qua feriretur et deiceretur audax adhuc potius quam fortis animus et eo infirmior, quo

akşam yemeğinden dönüyorlarmış onlar da. Dostça girdiler koluna, azimle dirense de, ısrar kıyamet sürükleyip götürmeye başladılar onu arenaya. O günler bu acımasız, bu kana susamış gladyatör oyunlarının da mevsimiydi. Şöyle diyordu dostlarına: “Belki şu bedenimi sürükleyip götürüyorsunuz o arenaya, oraya da oturtturacaksınız, ama sanıyor musunuz ki o oyunlara bütün ruhumla katılmamı, onları şu gözlerimle seyretmemi sağlayabileceksiniz? Orada yokmuşum gibi davranacağım ve irademin hem sizlerden, hem de o oyunlardan daha güçlü olduğunu göstereceğim.” Arkadaşları dedigini işittiler, ama nafiye, çekiştirip sürümeye devam ettiler beraberlerinde; kim bilir, belki de verdiği sözde duracak mı bakalım diyorlardı. Arenaya geldiklerinde ve bulabildikleri bir yerlere oturduklarında her yer canavarca tutkularla kaynıyordu. Alypius sımsıkı yumdu gözlerini, o kötülöklere katılmasını yasakladı ruhuna. Ama keşke kulaklarını da yummuş olsaydı! Çünkü dövüş esnasında yaşanan bir olay kalabalık arasında öyle müthiş bir gürültü kopardı ki, yüreğı ağızına geldi Alypius’un. Merakına yenik düştü, ne olursa olsun, hatta ne görürse görsün hiç aldırmayacakmış ve iradesine yenik düşmeyecekmiş gibi gardını alıp gözlerini açtı, açmasıyla birlikte ruhu öyle ağır bir yara aldı ki, sarsıldı, bu yara görmeye heveslendiğı gladyatörün bedenine aldığı yaradan da beterdi, bu yüzden düşüşü de ondan daha berbat oldu ve kalabalık arasında daha müthiş bir uğultu kopardı. Zaten bu uğultu olmuştu onun kulaklarından süzölüp giren, bu uğultu açtırmıştı ona gözlerini, ruhunu yerlere serip yaralanmasına meydan vermişti. Bu ruh cüretkardı, güçlü değil. Hatta ne güçlüsü, çok zayıftı, çünkü

de se praesumpserat, qui debuit de te. Ut enim vidit illum sanguinem, immanitatem simul ebibit et non se avertit, sed fixit aspectum et hauriebat furias et nesciebat et delectabatur scelere certaminis et cruenta voluptate inebriabatur. Et non erat iam ille, qui venerat, sed unus de turba, ad quam venerat, et verus eorum socius, a quibus adductus erat. Quid plura? Spectavit, clamavit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, qua stimularetur redire non tantum cum illis, a quibus prius abstractus est, sed etiam prae illis et alios trahens. Et inde tamen manu validissima et misericordissima eruisti eum tu et docuisti non sui habere, sed tui fiduciam, sed longe postea.

CAPUT IX

Alypius ut fur apprehenditur.

14. Verum tamen iam hoc ad medicinam futuram in eius memoria reponebatur. Nam et illud, quod, cum adhuc studeret iam me audiens apud Carthaginem et medio die cogitaret in foro quod recitaturus erat, sicut exerceri scholastici solent, sivisti eum comprehendi ab aeditimis fori tamquam furem, non arbitror aliam ob causam te permisisse, deus noster, nisi ut ille vir

gücünün kaynağının sen değil, kendisi olduğunu sanmıştı. Çünkü kanı görmesiyle vahşiliği içmesi bir olmuştu, kendisini bundan alamamıştı. Gördüğü manzaraya saplanıp kalmış, emmişti öfkeyi. Hiç farkında bile olmadan o vahşi dövüşten zevk almış, o kanlı tutkudan sarhoş olmuştu. Artık arenaya gelen insan değildi kendisi, oraya gelen kalabalıktan biriydi, onu oraya götüren arkadaşlarına layık biriydi. Daha ne söyleyeyim? Seyretti işte, bağırıp çağırdı, coşkuyla yanıp tutuştu ve deliliğini de çekip götürdü beraberinde; öyle ki başlangıçta onu sürüye sürüye götüren arkadaşlarıyla birlikte tekrar buralara getirsin, hatta bu sefer onu onların başına geçirip başkalarını da taksın diye peşine. Ama senin o güçlü, senin o merhamet dolu elin yetiştirdi yine ve çekip çıkardı onu buralardan, kendisine değil, sana güvenmeyi öğretti; ama tabii bu dediğim çok sonra oldu.

9. BÖLÜM

Alypius bir hırsız gibi tutuklanıyor.

14. Her şeye rağmen yaşadığı bu olay hafızasında yer edip gelecekte kendisine iyi bir ders vermiş oldu. Sonraları benzeri bir olay daha yaşadı. O sırada hâlâ Kartaca'da bir öğrenciydi ve benim derslerime devam ediyordu. Bir öğlen vakti pazar yerine gitmiş ezberden konuşma yapmak amacıyla; öğrenciler bu tür konuşma alıştırmaları yaparlar hep. İşte orada pazar yerinin bekçileri tarafından hırsız diye yakalanmış, çünkü sen bunun böyle olmasını istemiştin. Buna göz yummuşsan Tanrımız, bana göre tek nedeni, gelecekte büyük bir

tantus futurus iam inciperet discere, quam non facile in cognoscendis causis homo ab homine damnandus esset temeraria credulitate. Quippe ante tribunal deambulabat solus cum tabulis ac stilo, cum ecce adulescens quidam ex numero scholasticorum, fur verus, securim clanculo apportans illo non sentiente ingressus est ad cancellos plumbeos, qui vico argentario desuper praeminent, et praecidere plumbum coepit. Sono autem securis audito submurmuraverunt argentarii, qui subter erant, et miserunt qui apprehenderent quem forte invenissent. Quorum vocibus auditis relicto instrumento ille discessit timens, ne cum eo teneretur. Alypius autem, qui non viderat intrantem, exeuntem sensit et celeriter vidit abeuntem et causam scire cupiens ingressus est locum et inventam securim stans atque admirans considerabat, cum ecce illi, qui missi erant, reperiunt eum solum ferentem ferrum, cuius sonitu exciti venerant: tenent, attrahunt, congregatis inquilinis fori tamquam furem manifestum se comprehendisse gloriantur, et inde offerendus iudiciis ducebatur.

15. Sed hactenus docendus fuit. Statim enim, domine, subvenisti innocentiae, cuius testis eras tu

şahsiyet olacak bu adama daha o zamandan başlayarak hayatı kararların verildiği davalarda bir insanın safdillilikle hareket edip bir başka insanı rahatlıkla mahkûm etmemesi gerektiğini öğretmektir. Alypius elinde yazı levhası ve kalemle mahkemenin önünde tek başına bir aşağı, bir yukarı dolanıp duruyormuş. Aniden gençten bir başka öğrenci belirivermiş gümüşçüler caddesinin tepesindeki kurşun parmaklıklarda, gerçek hırsız oymuş zaten. Alypius'a hiç çaktırmadan, yanında gizliden taşıdığı baltayla vurup kırmaya başlamış kafesleri. Ama aşağıdaki gümüşçüler işitmiş balta sesini, kendi aralarında fısıldaşıp neler olup bittiğini anlamaya çalışmışlar ve adamlarını yollayıp onlara kimi bulursanız yakalayıp getirin demişler. Bu fısıltıları işiten hırsız da yakalanmaktan korkup baltasını bıraktığı gibi kaçmış. Alypius adamı girerken görmediği halde çıkarken fark etmiş ve hızla kaçtığına tanık olmuş. Niye böyle kaçtığını merak edip öğrenmek için oraya yöneldiğinde hırsızın fırlatıp attığı baltayı görmüş, öylece orada durup şaşkın şaşkın bu buraya nasıl geldi diye düşünüp dururken, kuyumcuların yolladığı adamlar onu bulmuşlar, üstelik çıkardığı ses yüzünden onları buraya getiren balta da elinde değil miymiş. Hemen yakalamışlar Alypius'u, yaka paça sürüyerek dışarı çıkarmışlar, o sırada forumda toplanan dükkancılara da övünerek hırsız iş başında yakaladıklarını söylüyorlarmış bir yandan. Sonra da tutup kolundan yargıcın önüne çıkarmak üzere sürümeye başlamışlar.

15. Ama ona bu kadarlık ders yeterdi. Anında yardımına koşup geldin, ya Rab, çünkü sen onun masumiyetinin tek

solus. Cum enim duceretur vel ad custodiam vel ad supplicium, fit eis obviam quidam architectus, cuius maxima erat cura publicarum fabricarum. Gaudent illi eum potissimum occurrisset, cui solebant in suspicionem venire ablatarum rerum, quae perissent de foro, ut quasi tandem iam ille cognosceret, a quibus haec fierent. Verum autem viderat homo saepe Alypium in domo cuiusdam senatoris, ad quem salutandum ventitabat, statimque cognitum manu apprehensa semovit a turbis et tanti mali causam quaerens, quid gestum esset, audivit omnesque tumultuantes, qui aderant, et minaciter frementes iussit venire secum. Et venerunt ad domum illius adulescentis, qui rem commiserat. Puer vero erat ante ostium et tam parvus erat, ut nihil exinde domino suo metuens facile posset totum indicare; cum eo quippe in foro fuit pedisequus. Quem posteaquam recoluit Alypius, architecto intimavit. At ille securim demonstravit puero quaerens ab eo, cuius esset. Qui confestim «Nostra» inquit; deinde interrogatus aperuit cetera. Sic in illam domum translata causa confusisque turbis, quae de illo triumphare iam coeperant, futurus dispensator verbi tui et multarum in ecclesia tua causarum examiner experientior instructorque discessit.

tanıyıydın. Hapishaneye ya da cezasını çekeceği yere götürülürken, yolda kamu binalarından sorumlu bir mimar çıktı kalabalığın önüne. Alypius'u yakalayanlar bu mimarla karşılaştıklarına çok sevindiler. Çünkü pazar yerinde ne kaybolursa bu adam onlardan biliyordu. İşte şimdi bütün bu olayların asıl failinin kim olduğunu anlayacaktı. Ama bu mimar sıkça gidip geldiği falanca senatörün evinde birçok kez rastlamıştı Alypius'a. Bu yüzden onu hemen tanıdı, tanıır tanımaz da elinden tutup kalabalığın arasından çekip aldı ve bu utanç verici duruma nasıl düştüğünü sordu ona. İşin aslını esasını öğrenince de yanı başındaki o yaygaracı, tehditler savurup bağırıp çağırışan kalabalığa dönüp kendisini takip etmelerini istedi. Hep birlikte bu işin asıl faili olan o gencin evine gittiler. Kapıda köle bir oğlan duruyordu, yaşı o kadar küçüktü ki, efendisinin başına bela açıp açmayacağını hiç düşünmeden her şeyi tüm çıplaklığıyla anlatabilirdi. Pazar yerine efendisiyle birlikte gelmişti. Alypius da sonradan tanıdı onu ve mimara tanıdığını ima etti. Bunun üzerine mimar baltayı çocuğa gösterdi ve kime ait olduğunu sordu. Çocuk, "bizim," dedi. Ardından başka sorular da soruldu ona ve ne sorulduysa açık açık cevap verdi. Böylece hak yerini buldu ve suçlunun adresi bu ev oldu. Alypius'u yakalamakla zafer kutlamalarına erkenden başlamış olan kalabalık hayal kırıklığı içinde öylece kalakalmıştı. İleride senin Sözünün habercisi olacak ve senin Kilişinde bu tür bir sürü davaya bakacak olan Alypius ise yaşadığı bu olaydan gerekli dersleri çıkararak oradan ayrıldı.

CAPUT X

De integritate Alypii et adventu Nebridii.

16. Hunc ergo Romae inveneram, et adhaesit mihi fortissimo vinculo mecumque Mediolanium profectus est, ut nec me desereret et de iure, quod didicerat, aliquid ageret secundum votum magis parentum quam suum. Et ter iam adsederat mirabili continentia ceteris, cum ille magis miraretur eos, qui aurum innocentiae praeponerent. Temptata est quoque eius indoles non solum inlecebra cupiditatis sed etiam stimulo timoris. Romae adsidebat comiti largitionum Italicianarum. Erat eo tempore quidam potentissimus senator, cuius et beneficiis obstricti multi et terrori subditi erant. Voluit sibi licere nescio quid ex more potentiae suae, quod esset per leges illicitum; restitit Alypius. Promissum est praemium; inrisit animo. Praetentae minae; calcavit mirantibus omnibus inusitatam animam, quae hominem tantum et innumerabilibus praestandi nocendique modis ingenti fama celebratum vel amicum non optaret vel non formidaret inimicum. Ipse autem iudex, cui consiliarius erat, quamvis et ipse fieri nollet, non tamen aperte recusabat, sed in istum causam transferens ab eo se non permitti adserebat, quia et re

Alypius'un dürüstlüğü ve Nebridius'un gelişi.

16. Roma'ya geldiğimde onu orada buldum. Öyle güçlü bağlarla bağlandı ki bana, Milano'ya giderken o da benimle geldi. Benden kopamayacağından değil de, daha çok eğitimini gördüğü hukukla ilgili bir şeyler yapabilirsin diye.²⁵⁰ Hukuk okuması ana babasının fikriydi, kendisinin değil. Daha önce üç kere avukatlık yardımcılığı yapmıştı ve nefesine hakimiyetiyle birçoklarını şaşkına çevirirken, kendisi de onların parayı namusa tercih etmelerine çok şaşırmıştı. Sadece rüşvetin kışkırtıcılığıyla denenmedi Alypius'un karakteri, gözdağı verilerek de denendi. Roma'dayken, İtalya eyaletlerinin bütçesinden sorumlu bir başdanışmanın yanında yardımcı olarak çalışıyordu. O dönemde nüfuz sahibi bir senatör vardı. Rüşvet vererek bir sürü insanı kendine bağlamış ya da korkutarak sindirmişti. İşte bu adam bir keresinde her zamanki yetkisine başvurup yasal olarak hak etmediği bir imtiyaz talebinde bulundu. Alypius adama ret cevabı verdi. Rüşvet teklif edildi, güldü geçti. Tehdit edilmeye başlandı, hiçbirine pabuç bırakmadı. Onun bu sıradışı şahsiyeti herkesi kendisine hayran bırakmıştı, çünkü bu kadar yetkin ve insanlara rüşvet vermenin ya da onların canlarını yakmanın bin türlü yolunu bilmekle dünya çapında bu kadar ün kazanan bir adamın ne dostu olmak istemişti, ne de düşmanı olmaktan çekinmişti. yardımcılığını üstlendiği yargıç bile adamın isteğine karşı çıkmakla birlikte bu tavrını açıkça sergileyemedi, bunun yerine davanın bütün sorumluluğunu Alypius'un omuzlarına yükleyip onun izin vermediğini söyledi. Çünkü

vera, si ipse faceret, iste discederet. Hoc solo autem paene iam inlectus erat studio litterario, ut pretiis praetorianis codices sibi conficiendos curaret, sed consulta iustitia deliberationem in melius vertit utiliore iudicans aequitatem, qua prohibebatur, quam potestatem, qua sinebatur. Parvum est hoc; sed qui in parvo fidelis est, et in magno fidelis est, nec ullo modo erit inane, quod tuae veritatis ore processit: Si iniusto mammona fideles non fuistis, verum quis dabit vobis? et si in alieno fideles non fuistis, vestrum quis dabit vobis? Talis ille tunc inhaerebat mihi mecumque nutabat in consilio, quisnam esset tenendus vitae modus.

17. Nebridius etiam, qui relictā patria vicina Carthagini atque ipsa Carthagine, ubi frequentissimus erat, relicto paterno rure optimo, relictā domo et non secutura matre nullam ob aliam causam Mediolanium venerat, nisi ut mecum viveret in flagrantissimo studio veritatis atque sapientiae, pariter suspirabat pariterque fluctuabat beatæ vitae inquisitor ardens et quaestionum difficillimarum scrutator acerrimus. Et erant ora trium egentium et inopiam suam sibimet invicem anhelantium et ad te expectantium, ut dares eis escam in tempore oportuno. Et in omni amaritudine, quae nostros saeculares actus de

adama ödün verdiği takdirde Alypius'un istifa edeceği gün gibi açıktı. Ama edebiyat aşkı yüzünden bir kere yoldan çıkacak gibi oldu. Praetorlara tanınan bir haktan yararlanıp kendisi için düşük bir ücretten el yazmaları kopyalatacak. Böyle bir şeyin adil olup olmayacağını iyice düşündü taşındı. Dürüstlüğü böyle bir davranışa izin vermezken yetkesi buna izin veriyordu. Alypius dürüstlüğüne yetkeden daha geçer akçe olduğuna karar verip doğru yolu seçti. Küçücük bir ayrıntıydı bu, ama en küçük işte güvenilir olan insan büyük işlerde de güvenilir olur.²⁵¹ Senin Hakikatinin dilinden dökülen şu sözler öyle boşu boşuna söylenmemiş: "Siz dünyanın sahte servetini bile güvenilir şekilde koruyamazken kim size gerçek serveti emanet edebilir? Başkasının servetini güvenilir şekilde koruyamazken kim size kendi malınızı emanet edebilir?"²⁵² İşte bana o yıllarda sımsıkı bağlanmış, benimsememiz gereken yaşam tarzına henüz tam olarak karar verememiş dostum bu karakterde bir insandı.

17. Nebridius da Kartaca yakınlarındaki memleketini, hatta zamanının çoğunu geçirdiği Kartaca'yı bıraktı ardında, babasının zengin topraklarını bıraktı, evini bıraktı, peşinden gelmesini istemediği annesini bıraktı ve hakikate ve bilgeliğe duyduğu büyük aşkla sırf benimle birlikte olabilmek için kalkıp geldi Milano'ya. Benimle dertleniyor, benimle bocalıyordu; ateşli tutkusuyla hep mutlu yaşamı arıyor, keskin zekâsıyla en zor soruların altını deşiyordu. Üç aç ağız gibiydik, sadece birbirimizin nefesiyle beslenebiliyorduk, senin yolunu gözlüyor, zamanı geldiğinde gıdamızı senin bize vermeni bekliyorduk.²⁵³ Peşinde koşuşturup durduğumuz dünya işlerimiz

misericordia tua sequebatur, intuentibus nobis finem, cur ea pateremur, occurrebant tenebrae, et aversabamur gementes et dicebamus: «Quam diu haec?» Et hoc crebro dicebamus et dicentes non relinquebamus ea, quia non elucebat certum aliquid, quod illis relictis apprehenderemus.

CAPUT XI

Anxius Augustinus de instituenda vita deliberat.

18. Et ego maxime mirabar satagens et recolens, quam longum tempus esset ab undevicensimo anno aetatis meae, quo fervere coeperam studio sapientiae, disponens ea inventa relinquere omnes vanarum cupiditatum spes inanes et insanias mendaces. Et ecce iam tricenariam aetatem gerebam in eodem luto haesitans aviditate fruendi praesentibus fugientibus et dissipantibus me, dum dico: «Cras inveniam; ecce manifestum apparebit et tenebo; ecce Faustus veniet et exponet omnia. O magni viri Academici! Nihil ad agendam vitam certi comprehendi potest? Immo quaeramus diligentius et non desperemus. Ecce iam non sunt absurda in libris ecclesiasticis, quae absurda

senin inayetinle hüsrarla sonuçlandığında, niye hep böyle acı çektiğimizi sormaya başlıyorduk birbirimize, ama hep karanlıklar çıkıyordu karşımıza, iç çekip tekrar geri dönüyorduk ve “Bu böyle ne kadar sürecek?” diye soruyorduk. Hep tekrar tekrar soyuyorduk bu soruyu, ama yine de dünya işlerinden geri durmuyorduk; çünkü hiçbirimiz hakiki ışığı göremiyorduk ki, elimizdekileri bırakıp onu yakalayalım.

11. BÖLÜM

Augustinus hangi yoldan gitmesi gerektiğine karar veremiyor.

18. Bilgelik ateşiyle yanıp tutuşmaya başladığım ve onu bulduğum anda beş para etmez hırslarımdan kaynaklanan bütün o boş umutlarımı ve deli hayallerimi bir kenara atacağım dedim on dokuz yaşımdan bu yana geçen o uzun zaman dilimine şöyle bir baktım, anılarımı şöyle bir gözlerimin önüne getirdim de doğrusu kendime şaşıtm. İşte şimdi otuzlu yaşlarımı sürüyordum ve hâlâ aynı bataklıklarda debelenip duruyordum, çünkü hâlâ dünyanın bana verdiklerine ölesiye açtım, hepsinin elimden kayıp gittiğini ve bütün gücümü tükettiğini bile bile şöyle söylüyordum: “Yarın bulacağım; bakın görün, açıkça gösterecek bana yüzünü, ben de kesin yakalayacağım onu. Faustus gelecek, bana her şeyi açıklayacak. Ey Akademiacı filozoflar, ne büyüsunüz! Yaşamımızı yönlendirmemizi sağlayacak herhangi bir kesin bilgiye ulaşamayacak mıyız sahiden? Yok canım, ulaşacağız, ama daha dikkatli aramalıyız, ümidimizi kaybetmemeliyiz. İşte bakın, Kilise’nin kitaplarında bana eskiden saçma görünen metinler artık öyle görünmüyorlar,

videbantur, et possunt aliter atque honeste intellegi. Figam pedes in eo gradu, in quo puer a parentibus positus eram, donec inveniatur perspicua veritas. Sed ubi quaeretur? Quando quaeretur? Non vacat Ambrosio, non vacat legere. Ubi ipsos codices quaerimus? Unde aut quando comparamus? A quibus sumimus? Deputentur tempora, distribuantur horae pro salute animae. Magna spes oborta est: non docet catholica fides, quod putabamus et vani accusabamus. Nefas habent docti eius credere deum figura humani corporis terminatum. Et dubitamus pulsare, quo aperiantur cetera? Antemeridianis horis discipuli occupant; ceteris quid facimus? Cur non id agimus? Sed quando salutamus amicos maiores, quorum suffragiis opus habemus? Quando praeparamus quod emant scholastici? Quando reparamus nos ipsos relaxando animo ab intentione curarum?

19. Pereant omnia et dimittamus haec vana et inania: conferamus nos ad solam inquisitionem veritatis. Vita misera est, mors incerta est; subito obrepat: quomodo hinc exhibimus? Et ubi nobis discenda sunt quae hic negleximus? Ac non potius huius negligentiae supplicia luenda? Quid, si mors

başka türlü yorumlandıklarında, gayet rahat anlaşılabilirler. Ailemin beni çocukken koyduğu yola daha sağlam basmalıyım, hakikati açıkça görene kadar. Ama nerede arayacağım onu? Ne zaman aramalıyım? Ambrosius'un boş vakti yok, bizim de okumaya ayıracak boş vaktimiz yok. İhtiyacımız olan kitapları nerede bulacağız? Nereden ve ne zaman edineceğiz onları? Kimlerden ödünç alacağız? Zamanımızı iyi ayarlamalı, belli saatleri ruh sağlığımıza ayırmalıyız. İçimde büyük bir umut doğdu, çünkü Katolik inancı hiç de benim düşündüğüm gibi değilmiş, boşu boşuna suçlayıp durmuşum. Bu öğretinin âlimleri Tanrı'nın insan bedeniyle sınırlı olarak düşünülmesinin caiz olmadığını söylüyor. Bize her şeyi açıkça göstereceği halde Onun kapısını çalmakta hâlâ niye tereddüt ediyoruz? Bütün bir sabah öğrencilerimle meşgul oldum, günün kalanında ne yapacağım? Niçin çalmıyorum ki hâlâ kapısını? Peki, ama ne zaman desteklerini üzerimizden eksiltmemeleri gereken şu çok nüfuzlu dostlarımızı ziyaret edeceğiz? Bunca çalışmadan sonra ne zaman kafamı dinleyeceğim? Bana para ödeyen öğrencilerim için ne zaman hazırlanacağım? Bu tür kaygılarla gerilen zihnimizi ne zaman rahatlatacağız da şöyle yeniden kendimizi bir toparlayabileceğiz?

19. Bu kaygıların hepsi kahrolsun, kurtulalım artık bu boş, bu sahte hayallerden, kendimizi sadece ve sadece hakikati aramaya yöneltelim. Yaşam bir ıstırap, ölümün ne zaman geleceği hiç belli değil, bir anda gelip alacak bizi. Ne şekilde bu yaşamdan çekip gideceğiz? Bu yaşamda öğrenmeyi ihmal ettiğimiz şeyleri nerede öğreneceğiz? Bu ihmalkârlığımızın cezası ağır olmayacak mı? Peki ya ölüm sahiden bütün

ipsa omnem curam cum sensu amputabit et finiet? Ergo et hoc quaerendum. Sed absit, ut ita sit. Non vacat, non est inane, quod tam eminens culmen auctoritatis Christianae fidei toto orbe diffunditur. Numquam tanta et talia pro nobis divinitus agerentur, si morte corporis etiam vita animae consumeretur. Quid cunctamur igitur relicta spe saeculi conferre nos totos ad quaerendum deum et vitam beatam? Sed expecta: iucunda sunt etiam ista, habent non parvam dulcedinem suam; non facile ab eis praecidenda est intentio, quia turpe est ad ea rursum redire. Ecce iam quantum est, ut impetretur aliquis honor. Et quid amplius in his desiderandum? Suppetit amicorum maiorum copia: ut nihil aliud et multum festinemus, vel praesidatus dari potest. Et ducenda uxor cum aliqua pecunia, ne sumptum nostrum gravet, et ille erit modus cupiditatis. Multi magni viri et imitatione dignissimi sapientiae studio cum coniugibus dediti fuerunt.»

20. Cum haec dicebam et alternabant hi venti et impellebant huc atque illuc cor meum, transibant tempora, et tardabam converti ad dominum et differebam de die in diem vivere in te et non differebam cotidie in memet ipso mori: amans beatam vitam timebam illam in sede sua et ab ea fugiens quaerebam eam. Putabam enim me miserum fore nimis, si feminae

kaygılarımıza bir son veriyorsa ve o gelince biz artık hiçbir şey hissetmiyorsak? İşte alın size tartışacağınız bir sorun daha. Ama boş verin bunu, ölüm böyle bir şey değil. Gök kubbeğe ağın Hristiyan inancının yetkesi bütün dünyaya yayılmışsa bunun anlamı bu kadar boş, bu kadar değersiz olamaz. Beden ölünce ruhun yaşamı da bitiyorsa Tanrı bizim için bu kadar büyük, bu kadar çok mucize yaratmazdı. O halde niçin dünyevi umutlarımızı bir kenara bırakıp da sadece Tanrı'yı ve mutlu yaşamı aramakta hâlâ tereddütlü davranıyoruz? Durun, biraz daha bekleyin. Bu yaşam da çok tatlı, kendine özgü lezzeti hiç fena değil. Bu lezzetten öyle hemen kurtulmak olmaz, sonra geri dönmek zorunda kalırız falan, ayıp olur. Bak, çok az kaldı, neredeyse iyi bir mevki yakaladım. Bundan başka ne isteyebilir ki bir insan yaşamdan? Nüfuz sahibi bir sürü dostum var, biraz daha küçük düşünürsem ve aceleci davranmazsam en azından küçük bir eyalette valilik kapabilirim. Daha olmadı parası olan bir kadınla evlenirim, böylece yapacağım harcamalar da belimi bükmemiş olur. Sonra önümde örnek alacağım pek çok büyük adam var, hepsi evli, ama aynı zamanda bilgelik yoluna adanmışlar kendilerini.”

20. İşte bunları söylüyordum, bir oradan esiyordu bu rüzgârlar, bir buradan; bir oraya savuruyorlardı ruhumu, bir buraya. Zaman akıp gidiyordu, Rabbime yönelmekte geç kalıyordum, gün be gün senin yolunda yaşamayı erteliyordum da her gün kendi içimde ölmeyi erteleyemiyordum. Mutlu yaşamayı seviyordum, ama senin ikametgâhında olan bu yaşama yaklaşımdan korkuyordum, ondan kaçtıkça da hep yeniden aramak zorunda kalıyordum. Bir kadının kollarından yoksun

privarer amplexibus, et medicinam misericordiae tuae ad eandem infirmitatem sanandam non cogitabam, quia expertus non eram, et propriarum virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, cum tam stultus essem, ut nescirem, sicut scriptum est, neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Utique dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas et fide solida in te iactarem curam meam.

CAPUT XII

Contentio inter Alypium et Augustinum
de matrimonio et coelibatu.

21. Prohibebat me sane Alypius ab uxore ducenda cantans nullo modo nos posse securo otio simul in amore sapientiae vivere, sicut iam diu desideraremus, si id fecissem. Erat enim ipse in ea re etiam tunc castissimus, ita ut mirum esset, quia vel experientiam concubitus ceperat in ingressu adolescentiae suae, sed non haeserat magisque doluerat et spreverat et deinde iam continentissime vivebat. Ego autem resistebam illi exemplis eorum, qui coniugati coluissent sapientiam et promeruissent deum et habuissent fideliter ac dilexissent amicos. A

kalırsam bunun bana çok ağır geleceğini sanıyordum. Merhametle ilaç olup bu zaafımı iyileştirebileceğini düşünmüyordum bile, çünkü hiç böyle bir şey yaşamamıştım. İnsan ancak kendi iradesiyle cinsel perhiz yaparsa yapar diyordum, ama böyle bir iradem olduğunu dahi bilmiyordum. Öyle budalaydım ki, Kutsal Kitaptaki şu sözü de hiç bilmiyordum: “Sen bahşetmedikçe kimse kendi başına nefesine hakim olamaz.”²⁵⁴ Eminim böyle bir iradeyi bana bahşederdin, yüreğimin derinliklerindeki iniltileri senin kulaklarına ulaştırabilseydim ve salt iman kudretimle derdimi kesip senin önüne atabilseydim.

12. BÖLÜM

Alypius ile Augustinus arasında evlilik ve bekârlık üzerine bir tartışma.

21. Alypius benim evlenmeme gerçekten karşıydı, evlenirsem böyle rahat rahat oturup da nicedir özlemini çektiğimiz bilgelik aşkını beraberce tadamayacağımızı söyleyip duruyordu. Kendisinin bu konuda o zamana kadar gösterdiği nefesine hâkimiyet beni öyle şaşırtmıştır ki. İlk gençlik yıllarında cinsel deneyimi olmuş, ama bunu bir alışkanlık haline getirmemiş. Hatta tam tersi bundan çok utanmış ve nefret etmiş, sonra da zaten tamamen cinsellikten uzak bir yaşam sürmeye başlamış. Bense ona itiraz ediyor ve evli olduğu halde bilgelik yolunda ilerlemekten geri durmamış, Tanrı'ya hizmette kusur işlememiş, arkadaşlarına karşı sadakatini korumuş ve onları hep sevip saymış nice örnek insan gösteriyordum. Ama

quorum ego quidem granditate animi longe aberam et deligatus morbo carnis mortifera suavitate trahebam catenam meam solvi timens et quasi concusso vulnere repellens verba bene suadentis tamquam manus solventis. Insuper etiam per me ipsi quoque Alypio loquebatur serpens et innectebat atque spargebat per linguam meam dulces laqueos in via eius, quibus illi honesti et expediti pedes implicarentur.

22. Cum enim me ille miraretur, quem non parvi penderet, ita haerere visco illius voluptatis, ut me affirmarem, quotienscumque inde inter nos quaereremus, caelibem vitam nullo modo posse degere atque ita me defenderem, cum illum mirantem viderem, ut dicerem multum interesse inter illud, quod ipse raptim et furtim expertus esset, quod paene iam ne meminisset quidem atque ideo nulla molestia facile contemneret, et delectationes consuetudinis meae, ad quas si accessisset honestum nomen matrimonii, non eum mirari oportere, cur ego illam vitam nequirem spernere, coeperat et ipse desiderare coniugium nequaquam victus libidine talis voluptatis, sed curiositatis. Dicebat enim scire se cupere, quidnam esset illud, sine quo vita mea, quae

doğrusu ben bile onların bu yüce ruh hallerinden çok çok uzaktım; tensel hastalığa tutulmuş, bu hastalığın ölümcül tılsımıyla zincirlenmişim, bu zinciri de beraberinde öyle sürüyüp götürüyordum, ama bir yandan da ondan kurtulmaktan korkuyordum. Taze yarasına tuz basılmış gibi, dostumun benim hayrıma olacak öğütlerini dinlememezlikten geliyor ve olur da zincirimi çözer diye elini hep geri itiyordum. Üstelik yılan benim ağzımda yuva yapmış, beni kullanarak Alypius'la konuşuyordu; o masum, o zincir vurulmamış ayaklarını bağlamak için benim dilimden büyülu tuzaklar örüp seriyordu yoluna.

22. Derin saygı duyduğu bir adamın tensel zevkin tutkalına böyle sımsıkı yapışmış olması onu hayretler içinde bırakıyordu. Ne zaman bu meseleyi kendi aramızda konuşacak olsak, bekâr bir yaşam sürmek benim harcım değil diyordum ona. Onun şaşırdığını görünce de hemen kendimi savunmaya geçiyor ve şimdilerde güç bela hatırlayabildiği ve bu yüzden en ufak bir zorluk çekmeden kolayca vazgeçebildiği o bir çırpıda yaşanan geçici ilişkisi ile benim yaşam tarzım olmuş zevklerim arasında uçurumlar olduğunu söylüyordum; bu zevklerimi o kutsal evlilik kurumuyla taçlandırabilmiş olsaydım evlilik yaşamından neden kolayca vazgeçemediğime böyle şaşmazdın diyordum. Benim bu sözlerim üzerine bu sefer kendisi arzular olmuştu evliliği, ama bu arzusu cinsel zevkin çekiciliğine yenik düşmesinden kaynaklanmıyordu, onunkisi salt meraklı. Senin yaşamının olmazsa olmazı olan bu zevk ne menem bir şeydir öğrenmek isterim diyordu bana, ne menem bir şey ki bu, kabul ettiğimde senin bu zevk olmadan

illi sic placebat, non mihi vita, sed poena videretur. Stupebat enim liber ab illo vinculo animus servitutem meam et stupendo ibat in experiendi cupidinem venturus in ipsam experientiam atque inde fortasse lapsurus in eam quam stupebat servitutem, quoniam sponsionem volebat facere cum morte, et qui amat periculum, incidet in illud. Neutrum enim nostrum, si quod est coniugale decus in officio regendi matrimonii et suscipiendorum liberorum, ducebat nisi tenuiter. Magna autem ex parte atque vehementer consuetudo satiandae insatiabilis concupiscentiae me captum excruciabat, illum autem admiratio capiendum trahebat. Sic eramus, donec tu, altissime, non deserens humum nostram miseratus miseros subvenires miris et occultis modis.

CAPUT XIII

Uxor quaeritur Augustino.

23. Et instabatur impigre, ut ducerem uxorem. Iam petebam, iam promittebatur maxime matre dante operam, quo me iam coniugatum baptismus salutaris ablueret, quo me in dies gaudebat aptari et vota sua ac promissa tua in mea fide compleri

yaşadığın yaşamın işkenceden başka bir şey olmadığını anlayabileyim. Benim esaretim karşısında doğrusu serseme dönmüştü, çünkü onun ruhunda bendeki şu zincirlerden yoktu. Ama bu sersemlik artık onu da bu zevki yaşamaya itecekti ve belki de bu zevki tadar tatmaz o da sersemlemesine sebep olan o esarete sürüklenecekti, çünkü artık ölümle antlaşma imzalamaya dünden hazırды²⁵⁵ ve tehlikeye âşık olup tehlikenin içine düşecekti.²⁵⁶ Çünkü ne o ne de ben evliliğimizde üstümüze düşen görevleri yerine getirelim, çocuklarımızı yetiştirelim gibi onurlu bir birliktelik hayal etmiyorduk, tabii bu şekilde bir birliktelik varsa. Mesela beni büyük ölçüde evliliğe çeken şey esiri olduğum ve işkenceler çektiğim doymak bilmez cinsel arzumu yoğun biçimde doyurma alışkanlığıydı, Alypius ise kölesi olduğu merakı yüzünden evliliğe sürükleniyordu. İşte bizler bu haldeydik ey Yüceler Yücesi, balçıktan yarattığın bizleri hiçbir zaman terk etmeyen sen bizim sefilliğimize acıyıp türlü mucizevi ve gizemli yolla yardımımıza koşuncaya kadar.

13. BÖLÜM

Augustinus'a bir eş aranıyor.

23. Evlenmek için üzerimde öyle büyük bir baskı hissediyordum ki. En sonunda bir kıza teklif götürdüm, özellikle annemin büyük uğraşları sonucunda kızıdan da olumlu yanıt aldım. Anneme göre bir kere evlenirsem kutsal vaftiz su-
larında arınacaktım. Bu yüzden benim her geçen gün vaftiz olmaya bir adım daha yaklaşmış olmam onun içini sevince

animadvertibat. Cum sane et rogatu meo et desiderio suo forti clamore cordis abs te deprecaretur cotidie, ut ei per visum ostenderes aliquid de futuro matrimonio meo, numquam voluisti. Et videbat quaedam vana et phantastica, quo cogebat impetus de hac re satagentis humani spiritus, et narrabat mihi non cum fiducia qua solet, cum tu demonstrabas ei, sed contemnens ea. Dicebat enim discernere se nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, quid interesset inter revelantem te et animam suam somniantem. Instabatur tamen, et puella petebatur, cuius aetas ferme biennio minus quam nubilis erat, et quia ea placebat, expectabatur.

CAPUT XIV

De vita communi agenda cum amicis deliberat.

24. Et multi amici agitaveramus animo et conloquentes ac detestantes turbulentas humanae vitae molestias paene iam firmaveramus remoti a turbis otiose vivere, id otium sic moliti, ut, si quid habere possemus, conferremus in medium unamque rem familiarem conflaremus ex omnibus, ut per amicitiae sinceritatem non esset aliud huius et aliud

boğuyordu. İnancımın artması kendi dualarının kabulünün, senin de verdiğin sözleri tuttuğunun işaretiydi ona göre. Hem benim ricalarımla, hem de kendi arzusuyla her gün yüreğinin derinlerinden çılgınlık atarak sana yakarıyor ve yapacağım bu evlilikten sonra neler olacağını göstereceğin bir rüya göndermeni bekliyordu senden, ama sen ona hiç böyle bir rüya göndermek istemiyordun. İnsan aklının sürekli bir konuya takılmasından kaynaklanan bulanık ve tuhaf birtakım hayaller görüyordu sadece. Sonra bunları bana anlatıyordu, ama senin ona sahiden gösterdiğin rüyaları anlatırken duyduğu güveni duymuyordu bunları anlatırken, o da inanmıyordu aslında anlattıklarına. Senin ona gönderdiğin rüyalar ile kendi ruhunun yarattığı rüyalar arasındaki farkı, senin rüyalarından aldığı, kelimelerle açıklayamayacağı kadar tılsımlı bir tatla ayırt edebildiğini söylüyordu sürekli. Her şeye rağmen azimliydi bu konuda, hatta kızı bile istetmişti. Ama kızın evlilik çağına gelmesine en az iki yıl daha vardı. Olsun, sonuçta benim de hoşuma gitmişti, öyleyse bekleyebilirdim.

14. BÖLÜM

Arkadaşlarıyla ortak bir yaşam sürmeye karar veriyor.

24. Pek çok arkadaşım ile birlikte ciddi bir karar arıfesindeydik, birbirimizle oturup konuşuyor, insan yaşamının fırtınalarına, huzursuzluklarına duyduğumuz nefreti dile getiriyorduk. Sonunda bir şekilde kalabalıktan uzakta, sakın bir hayat yaşamaya karar verdik. Sakın yaşam planımız şu şekilde işleyecekti: Kimin neyi var neyi yoksa ortaya koyacak, ortaya konan bu mallardan tek bir evin bütçesini oluşturacaktık. Samimi dostluklarda şunun malı, bunun malı gibi bir şey

illius, sed quod ex cunctis fieret unum, et universum singulorum esset et omnia omnium, cum videremur nobis esse posse decem ferme homines in eadem societate essentque inter nos praedivites, Romanianus maxime communiceps noster, quem tunc graves aestus negotiorum suorum ad comitatum attraxerant, ab ineunte aetate mihi familiarissimus. Qui maxime instabat huic rei et magnam in suadendo habebat auctoritatem, quod ampla res eius multum ceteris anteibat. Et placuerat nobis, ut bini annui tamquam magistratus omnia necessaria curarent ceteris quietis. Sed posteaquam coepit cogitari, utrum hoc mulierculae sinerent, quas et alii nostrum iam habebant et nos habere volebamus, totum illud placitum, quod bene formabamus, dissiluit in manibus atque confractum et abiectum est. Inde ad suspiria et gemitus et gressus ad sequendas latas et tritas vias saeculi, quoniam multae cogitationes erant in corde nostro, consilium autem tuum manet in aeternum. Ex quo consilio deridebas nostra et tua praeparabas nobis daturus escam in oportunitate et aperturus manum atque impleturus animas nostras benedictione.

olmazdı, bütün mallar tek bir mal olacaktı, yani tek tek her birimiz hem bütün mallara sahip olacaktık hem de her şey herkesin olacaktı. Görülen o ki bu topluluk on kişiden oluşacaktı. Aramızdaki bazı arkadaşlarımız çok zengindi, özellikle memleketlim Romanianus. O dönemde işleriyle ilgili yaşadığı ciddi sorunlar yüzünden Milano'daki mahkemeye gelmesi gerekmişti. Çocukluk yıllarımızdan itibaren onunla çok yakın bir dostluğumuz vardı. Bu girişimimize büyük destek verdi, mali kaynakları hepimizinkinden yüksek olduğundan düşünceleriyle de ağırlığını hissettirdi. Her yıl seçilen yüksek memurlar gibi, içimizden seçeceğimiz iki kişi bütün zorunlu ihtiyaçlarımızı giderecek, diğerleri de keyiflerine bakacaktı, herkes bunda hemfikirdi. Ama sonra şöyle bir soru takıldı kafamıza, peki kadınlarımız böyle bir uygulamaya sıcak bakacaklar mıydı. Çünkü arkadaşlarımızın bazıları evliydi, biz de evlenmek istiyorduk. Planımız böylece suya düşmüş oldu, oysa ne de özene bezene oluşturmaya çalışmıştık. Yeniden iç çekişlerimize, sızlanmalarımıza geri döndük, yeniden dünyanın o geniş, o aşınmış yollarını arşınlamaya başladık. Bizim zihinlerimizde böyle bin türlü düşünce dolanıp durur, ama senin kararın sonsuza dek hep aynı kalır.²⁵⁷ Kararını almış olduğundan bizimkilere gülüp geçiyordun zaten ve bizi kendi kararlarına göre hazırlıyordun, zamanı geldiğinde besinimizi vermek, ellerini açıp yüreklerimize lütuflarını yağdırmak üzere.²⁵⁸

CAPUT XV

In locum discedentis concubinae

alia succedit.

25. Interea mea peccata multiplicabantur, et avulsa a latere meo tamquam impedimento coniugii cum qua cubare solitus eram, cor, ubi adhaerebat, concisum et vulneratum mihi erat et trahebat sanguinem. Et illa in Africam redierat vovens tibi alium se virum nescituram relicto apud me naturali ex illa filio meo. At ego infelix nec feminae imitator, dilationis impatiens, tamquam post biennium accepturus eam quam petebam, quia non amator coniugii sed libidinis servus eram, procuravi aliam, non utique coniugem, quo tamquam sustentaretur et perduceretur vel integer vel auctior morbus animae meae satellitio perdurantis consuetudinis in regnum uxorium. Nec sanabatur vulnus illud meum, quod prioris praecisione factum erat, sed post fervorem doloremque acerrimum putrescebat et quasi frigidius, sed desperatius dolebat.

CAPUT XVI

Mortis et iudicii metum nunquam deposuit.

26. Tibi laus, tibi gloria, fons misericordiarum! Ego fiebam miserior et tu propinquior. Aderat iam iamque dextera tua raptura me de caeno et ablatura, et

15. BÖLÜM

Ayrıldığı kadınının yerini bir başka kadın alıyor.

25. Bu arada günahlarım da kat kat artıyordu. Hep beraberce uyumaya alıştığım kadını evliliğime engel oluşturacağı düşüncesiyle yanı başımdan koparıp aldılar. Ona yapışmış olan yüreğim yarıldı sanki, yaralandı, kan seline dönüştü ardından. Afrika'ya geri döndü, bir daha başka bir adamla yaşamamaya yeminler ede ede. Benden olan evlilikdışı oğlumuzu da bana bıraktı. Ama ben mutsuzdum, o kadınımdaki yürek yoktu bende, beklemeye de tahammülüm yoktu, çünkü sözüm olan kızla evlenebilmem için iki yıl gibi bir zaman geçmesi gerekiyordu. Zaten ben evliliğe âşık bir adam değildim, şehvetimin kölesiydim. Bu birliktelik kökleşmiş alışkanlığımı sürdürerek evlilik dünyasına adımımı atana kadar ruhumun hastalığına iyi gelebilirdi belki, gücünü koruyabilirdi, ya olduğu gibi ya da belki daha etkin şekilde. Ama önceki ayrılığımdan aldığım yara iyileşmek bilmiyordu. Aksine daha fazla alevlendi, zonk zonk zonkladı, sonunda iltihaplandı. Donmuştu sanki acısı, ama iyileşme umudunu tüketmişçesine ısıtırap veriyordu şimdi de.

16. BÖLÜM

Ölüm ve yargılanma korkusundan asla kurtulamıyor.

26. Şükürler olsun sana, binlerce şükürler olsun ey Merhamet Pınarı! Acizliğim arttıkça sen daha yakınıma geliyordun. Artık elin tam üzerimdeydi, çekip çıkaracaktı beni bu

ignorabam. Nec me revocabat a profundiore voluptatum carnalium gurgite nisi metus mortis et futuri iudicii tui, qui per varias quidem opiniones, numquam tamen recessit de pectore meo. Et disputabam cum amicis meis Alypio et Nebridio de finibus bonorum et malorum, Epicurum accepturum fuisse palmam in animo meo, nisi ego credidissem post mortem restare animae vitam et tractus meritorum, quod Epicurus credere noluit. Et quaerebam, si essemus immortales et in perpetua corporis voluptate sine ullo amissionis terrore viveremus, cur non essemus beati aut quid aliud quaereremus, nesciens id ipsum ad magnam miseriam pertinere, quod ita demersus et caecus cogitare non possem lumen honestatis et gratis amplectendae pulchritudinis, quam non videt oculus carnis, et videtur ex intimo. Nec considerabam miser, ex qua vena mihi manaret, quod ista ipsa foeda tamen cum amicis dulciter conferebam nec esse sine amicis poteram beatus etiam secundum sensum, quem tunc habebam in quantalibet affluentia carnalium voluptatum. Quos utique amicos gratis diligebam vicissimque ab eis me diligere gratis sentiebam. O tortuosas vias! Vae animae audaci, quae speravit, si a

çamurdan, yıkayıp arındıracaktı, ama ben henüz bunu bilmiyordum. Tensel zevklerin çukuruna battıkça batmaktan hiçbir şey alıkoyamazdı beni, ölümden korkmasaydım ve gelecekte senin tarafından yargılanmaktan. Çünkü bin türlü duygu girip çıkıyordu yüreğime, ama bir tek bu duyguyu asla söküp atamadım derinlerimden. Arkadaşlarım Alypius ile Nebrius'la iyi ve kötünün son sınırı üzerine konuşup duruyorduk. Ben ölümden sonra ruhun yaşamını sürdüreceğine ve hak ettiği şekilde ödüllendirip cezalandırılacağına inanmamış olsaydım Epicurus çoktan ruhumu fethetmiş olurdu, ama Epicurus tam tersi bir inanca sahipti. Hep şöyle sorup duruyordum, bizler ölümsüzsek ve tensel hazzımız sonsuza dek böyle sürecekse, bu hazzı kaybetmekten hiç korkmayacaksak o zaman niçin mutsuz olalım ki, bundan başka ne isteyebiliriz ki? Ama asıl acizliğimizin tam da bu olduğunu kavrayamıyordum, öyle derinlere batmıştım, öyle körleşmişti ki gözlerim, erdemin ve sırf kendi doğasından dolayı sevmeye layık olan o güzelliğin yaydığı ışığı seçemiyordum, çünkü bu ışık bedenimizdeki gözlerle değil, gönül gözümüzle seçebileceğimiz bir ışıktı. Ne zavallıydım, arkadaşlarımla o ayıp konuları böyle tatlı tatlı konuşurken bu konuşmalardan aldığım hazzın hangi kaynaktan geldiğini merak bile etmiyordum, hiç sormuyordum kendime zihnimi tensel zevklerin akışına kaptırdığım zamanlarda bile arkadaşlarım olmaksızın neden benim anladığım anlamda da olsa mutlu olamadığımı. Arkadaşlarımı hiçbir çıkar gütmenden seviyordum, arkadaşlarımın da beni hiçbir çıkar gütmenden sevdiklerine inanıyordum. Ah dolambaçlı yollar! Vah cüretkâr ruhlar, senden ayrıldığında,

te recessisset, se aliquid melius habituram! Versa et reversa in tergum et in latera et in ventrem, et dura sunt omnia, et tu solus requies. Et ecce ades et liberas a miserabilibus erroribus et constituis nos in via tua et consolaris et dicis: «Currite, ego feram et ego perducam et ibi ego feram».

kendilerine daha iyi bir ikametgâh bulacağını sananlar! Nereye dönerlerse dönsünler, ister sırt üstü yatsınlar, ister yüzükoyun, her yer onlara sert gelir, çünkü sadece sen ebedi istirahatısın. İşte hazırsın, bizi o dolambaçlı patikalarımızdan çekip alacaksın ve kendi yoluna koyacaksın, teselli vereceksin ve diyeceksin ki: “Haydi koşun, ben size destek olacağım, ben size kılavuzluk edeceğim ve o son yolculuğunuza bile ben sizi uğurlayacağım.”²⁵⁹

LIBER SEPTIMUS

CAPUT PRIMUM

Deum cogitat tanquam aliquid corporeum
per infinita spatia diffusum.

1. Iam mortua erat adulescentia mea mala et nefanda, et ibam in iuventutem, quanto aetate maior, tanto vanitate turpior, qui cogitare aliquid substantiae nisi tale non poteram, quale per hos oculos videri solet. Non te cogitabam, deus, in figura corporis humani, ex quo audire aliquid de sapientia coepi; semper hoc fugi et gaudebam me hoc repperisse in fide spiritalis matris nostrae, catholicae tuae; sed quid te aliud cogitarem non occurrebat. Et conabar cogitare te homo et talis homo, summum et solum et verum deum, et te incorruptibilem et inviolabilem et incommutabilem totis medullis credebam, quia nesciens, unde et quomodo, plane tamen videbam et certus eram id, quod corrumpi potest, deterius esse quam id quod non potest, et quod violari non potest, incunctanter praeponebam violabili, et quod nullam patitur mutationem, melius esse quam id quod mutari potest. Clamabat violenter cor meum adversus omnia phantasmata mea et hoc uno ictu conabar abigere circumvolantem turbam immunditiae ab acie mentis

7. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'yı sonsuz mekâna yayılmış bir cisim
olarak algılıyor.

1. Gençliğimde işlediğim o utanç verici günahlar ölüp gitmişti artık,²⁶⁰ olgunluk çağıma giriyordum, ama yaşımla ilerledikçe kibrim daha da yüz kızartıcı bir hal alıyordu. Gözlerimin görmeye alışkın olmadığı türde bir varlık hayal edemiyordum. Ama senin bilgeliliğinle ilgili bazı şeyler kulağıma çaldıktan sonra Tanrım, artık seni insan biçimli bir varlık olarak da düşünemiyordum, aslında bu şekilde düşünmekten hep kaçınmıştım. Baktım ki, bizim ruhani anamızın, yani Katolik Kilisesinin inancında da aynı düşünce söz konusu, o an rahatladım. Peki ama, seni başka türlü nasıl düşünecektim, hiç bilemiyordum. Ben bir insan olarak, hem de böyle kusurlu bir insan olarak, seni en yüce, biricik ve hakiki Tanrı olarak düşünmeye çalışıyordum ve bütün kalbimle senin bozulmaz, zedelenmez ve değişmez bir varlık olduğuna inanıyordum. Bunun nedenini, nasılını açıklayamasam da, açıkça görebildiğim ve kesinlikle emin olduğum tek gerçeklik, bozulabilenin bozulamayana göre daha alt seviyede, zedelenemeyenin zedelenebilene göre hiç tereddütsüz daha üst seviyede ve değişmez olanın da değişebilir olana göre daha iyi durumda olmasıydı. Yüreğim hayal gücümün yarattığı bu görüntülere şiddetle karşı çıkıp bas bas bağırdıkça, ben de emin olduğum bu tek gerçekliği silah olarak kullanıp zihnimin gözlerinde

meae: et vix dimota in ictu oculi ecce conglobata rursus aderat et inruebat in aspectum meum et obnubilabat eum, ut quamvis non forma humani corporis, corporeum tamen aliquid cogitare cogerer per spatia locorum sive infusum mundo sive etiam extra mundum per infinita diffusum, etiam ipsum incorruptibile et inviolabile et incommutabile, quod corruptibili et violabili et commutabili praeponebam, quoniam quidquid privabam spatiis talibus, nihil mihi esse videbatur, sed prorsus nihil, ne inane quidem, tamquam si corpus auferatur loco et maneat locus omni corpore vacuatus et terreno et humido et aereo et caelesti, sed tamen sit locus inanis tamquam spatiosum nihil.

2. Ego itaque incrassatus corde nec mihimet ipsi vel ipse conspicuus, quidquid non per aliquanta spatia tenderetur vel diffunderetur vel conglobaretur vel tumeret vel tale aliquid caperet aut capere posset, nihil prorsus esse arbitrabar. Per quales enim formas ire solent oculi mei, per tales imagines ibat cor meum, nec videbam hanc eandem intentionem, qua illas ipsas imagines formabam, non esse tale aliquid: quae tamen ipsas non formaret, nisi esset magnum aliquid. Ita etiam te, vita vitae meae, grandem per infinita spatia undique cogitabam penetrare totam

uçuşan o kirli kalabalığı silmeye çalışıyordum. Tam dağılıp gittiler derken, gözümü kırpmamla birlikte tekrar oraya üşüşüyorlardı, görüşüme hücum ediyorlar ve onu karartıyorlardı, öyle ki seni insan bedenli olarak düşünmediğim halde yine de mekândaki herhangi bir cisim olarak görmekten kendimi alıkoyamıyordum, ya dünyaya nüfuz eden bir şey olarak görüyordum seni ya da dünya ötesine sonsuzca yayılmış bir şey olarak. Gördüğüm bu cismi bozulamaz, zedelenemez ve değişemez olarak algılıyor ve bozulabilen, zedelenebilen ve değişebilir olandan daha üst seviyeye yerleştiriyordum zihnimde. Çünkü mekânsız tasavvur benim için hiçlikti, hem de mutlak hiçlikti, öyle ki boşluk bile değildi, şöyle söylersem, bir cisim mekândan kaldırılırsa ya da mekân bütün cisimlerinden, örneğin yeryüzünden, sudan, havadan ya da gökyüzünden boşaltılırsa, geriye yine de boş bir mekân olarak kalır ya hani, tıpkı hiçlik mekânı gibi, işte bu bile değildi benim için mekânsız bir tasavvur.

2. Yüreğim öyle yağlanmıştı ki, kendimden bile öyle bihaberdim ki, belli bir mekânla sınırlı olmayan, yani bir mekâna yayılmamış, toplaşmamış ya da genişlememiş veya bu tür özellikleri olmayan ya da olamayan herhangi bir şey bana göre tam bir hiçlikti. Çünkü gözlerim bu tür şekiller görmeye alışkındı, yüreğim böyle imgeleri seçebiliyordu ve ben bütün bu görüntüleri oluşturmamı sağlayan zihinsel gücümün bunlardan çok farklı bir şey olduğunu ve bu gücün, çok daha büyük bir şey olmadıkça bütün bu şekilleri ve bu imgeleri oluşturamayacağını idrak edemiyordum. İşte bu yüzden seni, ey yaşamımın Yaşamı, seni mekânın her yanına sonsuzca yayılmış

mundi molem et extra eam quaquaversum per immensa sine termino, ut haberet te terra, haberet caelum, haberent omnia et illa finirentur in te, tu autem nusquam. Sicut autem luci solis non obsisteret aeris corpus, aeris huius, qui supra terram est, quominus per eum traiceretur penetrans eum non dirrumpendo aut concidendo, sed implendo eum totum, sic tibi putabam non solum caeli et aeris et maris sed etiam terrae corpus pervium et ex omnibus maximis minimisque partibus penetrabile ad capiendam praesentiam tuam, occulta inspiratione intrinsecus et extrinsecus administrantem omnia, quae creasti. Ita suspicabar, quia cogitare aliud non poteram; nam falsum erat. Illo enim modo maior pars terrae maiorem tui partem haberet et minorem minor, atque ita te plena essent omnia, ut amplius tui caperet elephanti corpus quam passeris, quo esset isto grandius grandioremque occuparet locum, atque ita frustatim partibus mundi magnis magnas, brevibus breves partes tuas praesentes faceres. Non est autem ita. Sed nondum inluminaveras tenebras meas.

devasa bir varlık olarak düşünmekten kendimi alıkoyamıyordum, dünyamızın o koskoca yuvarlağına süzülen, dünyamızın ötesine de her yandan sınırsızca yayılan devasa bir varlık olarak düşünmekten. Öyle ki yeryüzü, gökyüzü ve bütün âlem seninle doluydu ve seninle sınırlanıyordu, ama senin hiçbir sınırın yoktu. Nasıl ki güneşin ışığı dünyamızın üstünü örten havadan, yani hava dediğimiz maddi cisimden hiçbir engele takılmadan geçerek süzülür, havayı kırmadan, çatlatmadan olduğu gibi doldurur, işte aynı şekilde seni de böyle bütün maddi cisimlerden, yani sırf havadan değil, gökyüzünden, denizden, hatta yeryüzünden süzüldüğünü, bu cisimlerin en büyük ya da en minik parçasına nüfuz ettiğini, onların da senin varlığınla dolduğunu ve gizemli nefesinle bütün yarattıklarını hem içeriden hem de dışarıdan yönettiğini düşünüyordum. İşte böyle düşünüyordum, çünkü başka türlü düşünemiyordum, ama bu bir yanılgıydı. Çünkü doğru olsaydı, dünyanın daha büyük bir bölümü senin büyük bir kısmına, daha küçük bir bölümü de senin küçük bir kısmına sahip olmuş olacaktı. Her şey seninle dolu olduğuna göre, bu durumda bir filin gövdesi, bir serçenin gövdesine oranla senden daha fazla pay almış olacaktı, çünkü filin gövdesi serçeninkinden daha büyüktür ve daha fazla yer işgal eder. O vakit sen parçalarını bölüp bölüp büyük parçalarını dünyanın büyük parçalarına, küçük parçalarını da dünyanın küçük parçalarına pay ediyor ve onları o şekilde dolduruyor olacaktın ki, böyle bir şey doğru olamaz. Ama sen henüz karanlıklarımı aydınlatmamıştın.

CAPUT II

Momentum quo Nebridius confutarat Manichaeos.

3. Sat erat mihi, domine, adversus illos deceptos deceptores et loquaces mutos, quoniam non ex eis sonabat verbum tuum, sat erat ergo illud quod iam diu ab usque Carthagine a Nebridio proponi solebat et omnes, qui audieramus, concussi sumus: quid erat tibi factura nescio qua gens tenebrarum, quam ex adversa mole solent opponere, si tu cum ea pugnare noluisses? Si enim responderetur aliquid fuisse nocituram, violabilis tu et corruptibilis fores. Si autem nihil ea nocere potuisse diceretur, nulla afferretur causa pugnandi et ita pugnandi, ut quaedam portio tua et membrum tuum vel proles de ipsa substantia tua misceretur adversis potestatibus et non a te creatis naturis atque in tantum ab eis corrumperetur et commutaretur in deterius, ut a beatitudine in miseriam verteretur et indigeret auxilio, quo erui purgarique posset, et hanc esse animam, cui tuus sermo servienti liber et contaminatae purus et corruptae integer subveniret, sed et ipse corruptibilis, quia ex una eademque substantia. Itaque si te, quidquid es, id est

2. BÖLÜM

Nebriidius'un Manicilerin iddialarını çürüttüğü önemli an.

3. Benim için ya Rab, şu kandırılan kandırıkçılara, şu sesi çıkmayan gevezelere –sesleri çıkmıyor, çünkü senin Sözü'nü ağızlarına almıyorlar– karşı gelmek yetip de artacaktı. Nebriidius'un uzun zaman önce Kartaca'da ortaya attığı ve sürekli tekrarladığı ve ilk duyduğumuzda bize de sarsıcı gelen bir iddiası vardı.²⁶¹ Bu iddiayla onlara karşı çıkmak bana yetip de artacaktı. Şöyle soruyordu Nebriidius: Manicilerin sürekli senin karşına çıkarttıkları şu karanlık soy, sen onlarla savaşmayı reddetseydin, acaba ne yapacaktı? Sana biraz zarar vermiş olacaktı diye yanıtlanacak olsa bu soru, o zaman sen zarar verilebilen ve bozulabilen bir varlık olacaktın. Aynı soru, bu soy sana hiç zarar veremezdi diye yanıtlanacak olsa o zaman da böyle bir savaş çıkartmanın anlamı kalmayacaktı, çünkü bu şartlar altındaki bir savaş için senin bir parçan, yani senin uzuvlarından biri ya da senin tözünden bir oluşum düşman güçlerle ve senin yaratmadığın doğalarla karışacak ve onlar tarafından bozulacaktı, böylece kutluluktan sefilliğe dönüşecek ve kurtarılmayı ve arınmayı bekleyecek kadar kötü bir duruma düşecekti. Manicilerin dediklerine bakılırsa, bu oluşum insanın ruhuydu. Esir alınmış bir ruhtu bu, murdar olmuş ve bozulmuştu, ancak senin Sözü'nün yardımına koşunca özgürleşecek, arınacak ve bozulmamış hale gelecekti. Ama gerçekten böyleyse o zaman senin Sözü'nün de bozulabilir olması gerekiyordu, çünkü o da ruh gibi bir ve aynı tözden meydana gelmişti. Bu yüzden senin, yani ne isen onun, yani

substantiam tuam, qua es, incorruptibilem dicerent, falsa esse illa omnia et execrabilia; si autem corruptibilem, id ipsum iam falsum et prima voce abominandum. Sat erat ergo istuc adversus eos omni modo evomendos a pressura pectoris, quia non habebant, qua exirent sine horribili sacrilegio cordis et linguae sentiendo de te ista et loquendo.

CAPUT III

Liberum arbitrium causa peccati.

4. Sed et ego adhuc, quamvis incontaminabilem et inconvertibilem et nulla ex parte mutabilem dicerem firmeque sentirem deum nostrum, deum verum, qui fecisti non solum animas nostras sed etiam corpora, nec tantum nostras animas et corpora, sed omnes et omnia, non tenebam explicatam et enodatam causam mali. Quaecumque tamen esset, sic eam quaerendam videbam, ut non per illam constringerer deum incommutabilem mutabilem credere, ne ipse fierem quod quaerebam. Itaque securus eam quaerebam et certus non esse verum quod illi dicerent, quos toto animo fugiebam, quia videbam quaerendo, unde

seni sen yapan tözünün bozulamaz olduğunu söylediklerinde bütün kuramları hatalı ve tutarsız olacaktı. Senin bozulabilir olduğunu söylediklerinde ise bu hem hatalı hem de şiddetle karşı çıkılması gereken bir küfür olacaktı. İşte Manicilere karşı geliştirilen bu iddia, bu adamların öğretileriyle ağzına kadar dolan midemi kusar gibi boşaltmama yetip de artmıştı. Çünkü onlar içine düştükleri bu ikilemden artık sana şöyle yürekten, ağız dolusu küfür etmedikçe öyle kolay kolay kurulamayacaklardı.

3. BÖLÜM

Günahın nedeni özgür iradedir.

4. Ama benim için hâlâ birtakım şeyler açık değildi, senin bozulamaz, zedelenemez, hiçbir şekilde değiştirilemez bir varlık olduğunu ve senin hem ruhlarımızı hem de bedenlerimizi yaratan, hatta bizim ruhlarımızı ve bedenlerimizi yarattığın gibi canlı ve cansız her şeyi yaratan Tanrımız, hakiki Tanrımız olduğunu bütün kalbimle itiraf edip kabul etsem de kötülüğün nedenine açık ve seçik bir yanıt getiremiyor, bu konudaki düğümü çözemiyordum. Bununla birlikte bu nedenin, değişemez olan Tanrı'nın değişebilir olduğuna inanma yol açacak herhangi bir kuramla açıklanamayacağını da seziyordum. Çünkü böyle bir şeye inanacak olursam aradığım nedenin kendisi bizzat ben olurdu. Bu yüzden tedbiri hiç elden bırakmadan sorunun üzerine gidiyordum ve Manicilerin ileri sürdükleri iddianın doğru olmadığından emin dim. Onlardan bütün ruhumu uzak tutuyordum. Artık iyice

malum, repletos malitia, qua opinarentur tuam potius substantiam male pati quam suam male facere.

5. Et intendebam, ut cernerem quod audiebam, liberum voluntatis arbitrium causam esse, ut male faceremus et rectum iudicium tuum ut pateremur, et eam liquidam cernere non valebam. Itaque aciem mentis de profundo educere conatus mergebar iterum et saepe conatus mergebar iterum atque iterum. Sublevabat enim me in lucem tuam, quod tam sciebam me habere voluntatem quam me vivere. Itaque cum aliquid vellem aut nollem, non alium quam me velle ac nolle certissimus eram et ibi esse causa peccati mei iam iamque animadvertēbam. Quod autem invitus facerem, pati me potius quam facere videbam et id non culpam, sed poenam esse iudicabam, qua me non iniuste plecti te iustum cogitans cito fatebar. Sed rursus dicebam: «Quis fecit me? Nonne deus meus, non tantum bonus, sed ipsum bonum? Unde igitur mihi male velle et bene nolle? Ut esset, cur iuste poenas luerem? Quis in me hoc posuit et iniecit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fierem a dulcissimo deo meo? Si diabolus auctor, unde ipse diabolus? Quod si et ipse perversa

anlamıştım ki onlar kötülüğün nedenini ararlarken tamamen kötülükle dolmuşlar, çünkü senin doğanın kötülüğe maruz kaldığını söyleyebiliyorlar da kendi doğalarının kötülük yaptığını kabul etmiyorlar.

5. Bu konuda bana neler öğretildi diye düşündüm ilkin, bana öğretilen iradenin özgür seçiminin yanlış yapmamıza ve senin tarafından yargılanmamıza neden olduğuydu.²⁶² Ama bunu çok iyi anlayamıyordum. Zihnimin gözlerini bulduğum uçurumdan uzaklaştırmaya çalışıyordum, ama yine içine düşüyordum, tekrar tekrar uzaklaştırmaya çalıştım, ama hep yeniden içine düştüm. Beni senin ışığına çıkaran tek neden, benim hem irade sahibi bir varlık, hem de canlı bir varlık olduğumu bilmemdi. Adım gibi emindim ki, ben bir şey istediğimde ya da istemediğimde bunu isteyen ya da istemeyen benden başkası değildi. İşte yavaş yavaş anlamaya çalıştığım günahımın sebebi buydu. Gördüm ki, isteklerime karşıt hareket ettiğimde aslında ben bir eylemde bulunmuş olmuyordum, tersine ben bir eyleme maruz kalmış oluyordum ve bu durumu bir kusur değil de bir ceza olarak görüyordum. Çünkü senin adil bir varlık olduğunu düşündüğümünden, cezalandırılmamın adaletsiz olamayacağına inanıyordum. Ama yeniden şöyle sordum kendime: “Peki beni yaratan kim? Tanrım değil mi, yalnızca iyi olan, hatta iyiliğin kendisi olan Tanrım? Öyleyse neden ben kötülüğü isteyip iyiliği istemiyorum? Layığı bulup cezalandırılmam için mi böyle oluyor? Benim içime bu acı tohumları koyan, bunları eken kim öyleyse, ben baştan sona tatlılar tatlısı Tanrımın bir eseri olduğuma göre? Bunu yapan şeytansa, peki şeytanı kim yarattı? Bu şeytan yoldan

voluntate ex bono angelo diabolus factus est, unde et in ipso voluntas mala, qua diabolus fieret, quando totus angelus a conditore optimo factus esset?» His cogitationibus deprimebar iterum et suffocabar, sed non usque ad illum infernum subducebar erroris, ubi nemo tibi confitetur, dum tu potius mala pati quam homo facere putatur.

CAPUT IV

Deum incorruptibilem esse oportet.

6. Sic enim nitebar invenire cetera, ut iam inveneram melius esse incorruptibile quam corruptibile, et ideo te, quidquid esses, esse incorruptibilem confitebar. Neque enim ulla anima umquam potuit poteritve cogitare aliquid, quod sit te melius, qui summum et optimum bonum es. Cum autem verissime atque certissime incorruptibile corruptibili praeponatur, sicut iam ego praeponebam, poteram iam cogitatione aliquid attingere, quod esset melius deo meo, nisi tu esses incorruptibilis. Ubi igitur videbam incorruptibile corruptibili esse praeferendum, ibi te quaerere debebam atque inde advertere, ubi sit malum, id est unde sit ipsa corruptio qua violari substantia tua nullo modo potest. Nullo enim prorsus modo violat corruptio deum

çıkmiş iradesiyle kendini şeytana dönüştüren bir melekse o zaman onun içindeki bu kötü iradenin kaynağı ne ki onu böyle şeytan kıldı, iyiler iyisi Tanrı onu baştan sonra iyi bir melek olarak yaratmamış mıydı?" İşte yeniden bastırıyordu bu düşünceler, soluk alamıyordum, ama artık insanın kötülük yapmadığını, senin kötülüğe maruz kaldığını sanıp sana tövbe etmekten kaçınan insanların bulunduğu o günah cehennemine kadar sürüklenmiyordum.

4. BÖLÜM

Tanrı'nın bozulamaz olması gerekir.

6. Çünkü artık bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğunu anlamıştım ve bu yüzden her ne olursa olsun senin bozulamaz olduğunu biliyordum, buradan hareketle diğer ilkeleri de bulmaya çalışıyordum. Çünkü daha önce senden, yani en yüce ve en üstün iyilik olan senden daha iyi bir şey olduğunu idrak edebilecek hiçbir ruh olamazdı, olmayacaktı da. Vardığım bu sonuç, yani bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğu sonucu tartışmasız doğru ve kesin bir bilgi olduğuna göre, senin bozulamaz olman şarttı, yoksa benim Tanrımdan daha iyi bir şeyi düşünebiliyor olmam gerekirdi. O halde artık bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğunu anladığıma göre, seni bu gerçeğin ışığında aramalı ve buradan hareketle araştırmamı kötülüğün nedeni üzerine, yani senin doğanı hiçbir şekilde etkileyemeyecek olan bozukluğun kaynağına yöneltmeliyim. Çünkü Tanrımız mutlak anlamda hiçbir bozulmanın konusu

nostrum, nulla voluntate, nulla necessitate, nullo improvise casu, quoniam ipse est deus et quod sibi vult, bonum est, et ipse est idem bonum; corrumpi autem non est bonum. Nec cogaris invitatus ad aliquid, quia voluntas tua non est maior quam potentia tua. Esset autem maior, si te ipso tu ipse maior esses: voluntas enim et potentia dei deus ipse est. Et quid improvisum tibi, qui nosti omnia? Et nulla natura est, nisi quia nosti eam. Et ut quid multa dicimus, cur non sit corruptibilis substantia, quae deus est, quando, si hoc esset, non esset deus?

CAPUT. V.

Quaerit iterum unde malum, et quae radix
eius.

7. Et quaerebam, unde malum, et male quaerebam et in ipsa inquisitione mea non videbam malum. Et constituebam in conspectu spiritus mei universam creaturam, quidquid in ea cernere possumus, sicuti est terra et mare et aer et sidera et arbores et animalia mortalia, et quidquid in ea non videmus, sicut firmamentum caeli insuper et omnes angelos et cuncta spiritalia eius, sed etiam ipsa, quasi corpora essent, locis et locis ordinata, ut imaginatio mea; et feci unam massam grandem distinctam generibus corporum

olamaz, hiçbir irade, hiçbir zorunluluk ya da kör bir rastlantı böyle bir sonuca yol açamaz. Çünkü o Tanrı'dır, kendisi için istediği her şey iyidir ve o iynin kendisidir, oysa bozulmak iyi değildir. Sen isteğin dışında bir şey yapmaya zorlanamazsın, çünkü senin iraden gücünden daha büyük değildir. Büyük olması için her şeyden önce senin kendinden daha büyük olman gerekir. Çünkü Tanrı'nın iradesi ve gücü Tanrı'nın kendisidir. Sen her şeyin bilgisine sahipsen senin için beklenmedik bir şey söz konusu olabilir mi? Bu şeyin doğası ne olursa olsun o senin bilgin dışında zaten varolamaz. Tanrı olan tözün bozulamaz olduğuna ilişkin daha fazla kanıt ileri sürmeme gerek var mı, tersi mümkün olsaydı bu töz Tanrı olamayacağına göre?

5. BÖLÜM

Kötülüğün nereden kaynaklandığını, yani kökeninin ne olduğunu araştırıyor.

7. Kötülüğün kökenini araştırıyordum, ama kötü bir şekilde araştırıyordum ve bu şekilde bir araştırma yöntemiyle onu bulamıyordum. Bütün âlemi gözlerimin önüne getirmeye çalışıyordum, hem bizim görebildiklerimizi, örneğin karaları, denizleri, havayı, yıldızları, ağaçları ve ölümlü canlıları, hem de bizim göremediklerimizi, örneğin üstümüzdeki gök kubeyi, oradaki tüm melekleri ve oradaki ruhani olan her şeyi; çünkü ruhani olan şeylerin hepsinin, hayal gücümün elverdiği ölçüde, tıpkı maddi cisimler gibi belirli yerlerde bulunduğunu düşünüyordum. Senin yarattığın her şeyin farklı türde bedenlerden oluşmuş devasa bir kütle olduğunu sanıyor,

creaturam tuam, sive re vera quae corpora erant, sive quae ipse pro spiritibus finxeram, et eam feci grandem, non quantum erat, quod scire non poteram, sed quantum libuit, undiqueversum sane finitam, te autem, domine, ex omni parte ambientem et penetrantem eam, sed usquequaque infinitum, tamquam si mare esset ubique et undique per immensa infinitum solum mare et haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam tamen, plena esset utique spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari: sic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabam et dicebam: «Ecce deus et ecce quae creavit deus, et bonus deus atque his validissime longissimeque praestantior; sed tamen bonus bona creavit: et ecce quomodo ambit atque implet ea: ubi ergo malum et unde et qua huc inrepsit? Quae radix eius et quod semen eius? An omnino non est? Cur ergo timemus et cavemus quod non est? Aut si inaniter timemus, certe vel timor ipse malum est, quo incassum stimulator et excruciator cor, et tanto gravius malum, quanto non est, quod timeamus, et timemus. Idcirco aut est malum, quod timemus, aut hoc malum est, quia timemus. Unde est igitur, quoniam deus fecit haec omnia bonus bona? Maius quidem et summum bonum minora fecit bona, sed

bunların bazılarını gerçek, bazılarını da hayal gücümün ruhani dediği cisimler olarak tasavvur ediyordum. Bu kütleyi çok büyük bir şey olarak hayal ediyordum, ama gerçekten ne kadar büyük olduğunu bilemiyordum. Her yönden sınırlı olduğunu düşündüğüme göre, işte olabildiğince büyüktü. Seni ise, ya Rab, bu kütleyi her yandan çevreleyen ve içine nüfuz eden, ama her yönüyle sonsuz bir varlık olarak hayal ediyordum; şöyle ki, her yere ve her yana uzanan, ama her yönden sonsuz engin bir tek deniz düşünün ve içinde de olabildiğince büyük, ama sonlu bir sünger; sonra da bu süngerin bütün gözeneklerinin o engin denizle dolduğunu düşünün. İşte senin sonlu âleminin tıpkı bu şekilde sonsuz olan seninle dolduğunu düşünüyordum ve şöyle diyordum: “İşte Tanrı, işte Tanrı’nın yarattığı âlem. Tanrı iyidir ve mutlak anlamda, tamamıyla yarattıklarından üstündür. Tanrı iyi olduğundan yarattıkları da iyidir. İşte bak nasıl da yarattıklarını çepeçevre sarıyor ve onları dolduruyor. Öyleyse kötü nerede, nereden kaynaklanıyor, yarattıklarına nereden giriyor? Kötünün kökeni ne, hangi tohumdan neşet ediyor? Yoksa kötülük diye bir şey hiç yok mu? O zaman olmayan bir şeyden neden korkuyoruz ve kaçınıyoruz? Boşuna korkuyorsak o zaman korkunun kendisi kötü, çünkü yüreklerimizi hiç yoktan huzursuz edip onlara işkence çektiriyor. Bu durumda kötü korkudan daha büyük, çünkü korkulacak bir şey değilken biz ondan korkuyoruz. O halde ya kötülük var ve biz ondan korkuyoruz ya da kötü olan korkunun kendisi. Peki, Tanrı iyi olduğuna göre ve her şeyi iyi olarak yarattığına göre, kötü nereden kaynaklanıyor? Hiç şüphesiz

tamen et creans et creata bona sunt omnia. Unde est malum? An unde fecit ea, materies aliqua mala erat, et formavit atque ordinavit eam, sed reliquit aliquid in illa, quod in bonum non converteret? Cur et hoc? An impotens erat totam vertere et commutare, ut nihil mali remaneret, cum sit omnipotens? Postremo cur inde aliquid facere voluit ac non potius eadem omnipotentia fecit, ut nulla esset omnino? Aut vero existere poterat contra eius voluntatem? Aut si aeterna erat, cur tam diu per infinita retro spatia temporum sic eam sivit esse ac tanto post placuit aliquid ex ea facere? Aut iam, si aliquid subito voluit agere, hoc potius ageret omnipotens, ut illa non esset atque ipse solus esset totum verum et summum et infinitum bonum? Aut si non erat bene, ut non aliquid boni etiam fabricaretur et conderet qui bonus erat, illa sublata et ad nihilum redacta materie, quae mala erat, bonam ipse institueret, unde omnia crearet? Non enim esset omnipotens, si condere non posset aliquid boni, nisi ea quam non ipse condiderat adiuveretur materia». Talia volvebam pectore misero, ingravidato curis mordacissimis de timore mortis et non inventa veritate; stabiliter tamen haerebat in corde meo in catholica ecclesia fides Christi tui,

Tanrı en yüce iyiliktir, dolayısıyla yarattığı iyiliklerden daha büyük olmak durumundadır. Ama sonuçta hem Yaratan hem de yaratılanların hepsi iyidir. O zaman kötülük nereden geliyor? Yoksa evreni yarattığı maddede mi bir kötülük vardı? Bu maddeye biçim verirken ve kendi amacına uygun hale getirirken, onun herhangi bir kısmını iyiye döndürmeden mi bıraktı acaba? Ama niçin böyle bir şey yapsın? O her şeye kadir olduğuna göre, bütün maddeyi iyiye çevirecek ve içinde herhangi kötü bir şey kalmayacak şekilde değiştirecek gücü yok muydu yani? Hem sonra böyle bir maddeden neden bir şey yaratmak istedi de her şeye kadir gücüyle bu maddeyi tümüyle yok etmeyi seçmedi? Onun iradesine rağmen bu madde var olabilir miydi? Bu madde ezelden beri varsa, neden Tanrı geçmişin o sonsuz zaman diliminde onun böyle bozuk bir halde varoluşuna izin verdi de, nice sonra bu maddeden bir şeyler yaratmaya karar verdi? Ya da Tanrı aniden yaratıma geçmeye karar verdiyse, her şeye kadir oluşuyla neden bu kötü maddeyi yok edip de sadece kendisi en hakiki, en yüce ve sonsuz iyilik olarak kalmayı seçmedi? Ya da Tanrı iyi olduğundan kendinden başka iyi bir şey yapmaması ya da yaratmaması uygun olmayacak idiyse, neden kötü malzemeyi imha edip hiçliğe indirgemedi ve onu her şeyi yaratacağı iyi bir madde haline getirmedi? Kendisinin yaratmamış olduğu bir maddeden yardım almadıkça iyi bir şey yaratamayacak idiyse, her şeye kadir değil mi yani?" İşte bu tür düşünceler dönüp duruyordu zavallı zihnimde, hakikati bulamadan ölmek korkusu da içimi yiyip bitirdikçe iyiden iyiye ağırlaşıyordu. Buna rağmen Katolik Kilisesinde edindiğim senin Oğlun, bizim

domini et salvatoris nostri, in multis quidem adhuc informis et praeter doctrinae normam fluitans, sed tamen non eam relinquebat animus, immo in dies magis magisque imbibebat.

CAPUT VI

Mathematicorum divinationes reiicit.

8. Iam etiam mathematicorum fallaces divinationes et impia deliramenta reieceram. Confiteantur etiam hinc tibi de intimis visceribus animae meae miserationes tuae, deus meus! Tu enim, tu omnino – nam quis alius a morte omnis erroris revocat nos nisi vita, quae mori nescit, et sapientia mentes indigentes inluminans, nullo indigens lumine, qua mundus administratur usque ad arborum volatica folia? – tu procurasti pervicaciae meae, qua obluctatus sum Vindiciano acuto seni et Nebridio adulescenti mirabilis animae, illi vehementer affirmanti, huic cum dubitatione quidem aliqua, sed tamen crebro dicenti non esse illam artem futura praevidendi, coniecturas autem hominum habere saepe vim sortis et multa dicendo dici pleraque ventura nescientibus eis, qui dicerent, sed in ea non tacendo incurrentibus, procurasti ergo tu

Rabbimiz ve Kurtarıcımız İsa'ya olan inanç yüreğime sıkıca tutunmuştu. Evet, pek çok açıdan hâlâ belirsiz sayılırdı bu inanç, hatta kendi öğretisinin kurallarıyla ilgili de tereddütleri vardı, ama zihnim bu inancı hiç terk etmedi, aksine her geçen gün içtikçe içti.

6. BÖLÜM

Astrologların kehanetlerini reddediyor.

8. Astrologların o yalan yanlış kehanetlerine ve zındık hezeyanlarına çoktan sırtımı dönmüştüm. Bu konuda da merhametini esirgeme, yüreğimin en derinlerinden sana ettiğim tövbeleri kabul et ey Tanrım! Çünkü bu tövbeleri etmeme sebep olan sensin, sadece sen – çünkü yanılığımız yüzünden öldüğümüzde bizi yeniden dirilten Yaşamdan ve Bilgelikten başkası olabilir mi? O Yaşam ki ölüm nedir bilmez, o Bilgelik ki kendisinden başka hiçbir ışığa gereksinmez, tersine ışığa gereksinim duyan zihinleri aydınlatır ve bütün âlemi ta ağaçta titreşen yaprağa kadar yönetir. Keskin bir sezgi gücü olan Vindicianus'a ve fevkalade yetenekli bir genç olan Nebridius'a karşı sürdürdüğüm inatçı tavrı kıran sen oldun. Vindicianus hiç çekinmeden dobra dobra, Nebridius ise daha çekingen bir tavırla, ama her fırsatta bana şöyle söyler dururdu: Öyle bizi gelecekte haberdar kılacak sanat falan yok. İnsanların tahminleri çoğu kez tesadüflere dayanır; durmadan atıp tutarlar, aralarından birkaçı da tutuverir, ama söyleyenler bile durumun farkında olmaz; susmamacasına konuşup dururlarken aralarda bir yerlerde körün taşı rastgelir sadece. İşte sen

hominem amicum, non quidem segnem consultorem mathematicorum nec eas litteras bene callentem, sed, ut dixi, consultorem curiosum et tamen scientem aliquid, quod a patre suo se audisse dicebat: quod quantum valeret ad illius artis opinionem evertendam, ignorabat. Is ergo vir nomine Firminus, liberaliter institutus et excultus eloquio, cum me tamquam carissimum de quibusdam suis rebus, in quas saecularis spes eius intumuerat, consuleret, quid mihi secundum suas quas constellationes appellant videretur, ego autem, qui iam de hac re in Nebridii sententiam flecti coeperam, non quidem abnuerem conicere ac dicere quod nutanti occurrebat, sed tamen subicerem prope iam esse mihi persuasum ridicula illa esse et inania, tum ille mihi narravit patrem suum fuisse librorum talium curiosissimum et habuisse amicum aequae illa simulque sectantem. Qui pari studio et conlatione flatabant in eas nugas ignem cordis sui, ita ut mutorum quoque animalium, si quae domi parerent, observarent momenta nascentium atque ad ea caeli positionem notarent, unde illius quasi artis experimenta conligerent. Itaque dicebat audisse se a patre, quod, cum eundem Firminum praegnans mater esset, etiam illius paterni amici famula quaedam pariter utero grandescebat. Quod latere non potuit dominum, qui

de karşıma böyle birini çıkarıp onunla arkadaş olmamızı sağlayarak beni terbiye ettin. Astrologlara danışmaya meraklı bir adamdı bu arkadaş. Bu konuda öyle eğitimi falan yoktu, ama dedim ya, danışmaya meraklı biriydi. Ama temel nitelikte birkaç bilgi de edinmiş babasından, öyle söylüyordu. Aslında temel nitelikte dediği bu bilgilerin onun astrolojiye olan güvenini tamamen sarsıcı bilgiler olduğunun hiç farkında değildi. Bahsettiğim arkadaşın adı Firminus'tu, özgür sanatlar dalında öğrenim görmüştü, belagatle ilgili bilgisi de müthişti. Beni kendisine yakın görüp, geleceğe dair büyük umutlar beslediği işleriyle ilgili yıldız falı dedikleri fala bakıp gördüklerimi kendisine söylememi istedi. Ben de tam o aralar Nebridius'un sözlerinin etkisiyle astrolojiden yavaş yavaş kopmaya başlamıştım. Ama peşinen olmaz demedim, hayal meyal ne görüyorsam da söyledim, ama bu tür şeylerin artık bana gülünç ve anlamsız geldiğini söylemek üzereydim ki, o bana babasının astroloji kitaplarına olan aşırı merakından ve bunlara kendisi kadar meraklı bir arkadaşı olduğundan söz açtı. Hep birlikte çalıştıklarından, birbirleriyle sürekli fikir alışverişinde bulunduklarından, sonunda bu zırvalığa olan tutkuları öyle artmış ki yüreklerinde, diyelim ki şu akıl yoksunu hayvanlardan biri evlerinde doğum yaptı, hemen doğum anını gözleyip gökteki yıldızların konumuna göre bu anı bir yerlere kaydetmeye başlamışlar, böylece bu sözde bilimle ilgili bire bir bilgi toplamışlar. Babasından dinlediği kendi doğum hikâyesini de anlattı bana: Annesi ona hamileyken, babasının arkadaşının falanca hizmetçisinin karnı da büyümeye başlamış. Evdeki köpeği hamile kalsa konuyu en ufak ayrıntısına kadar bilip

etiam canum suarum partus examinatissima diligentia nosse curabat; atque ita factum esse, ut cum iste coniugis, ille autem ancillae dies et horas minutioresque horarum articulos cautissima observatione numerarent, enixae essent ambae simul, ita ut easdem constellationes usque ad easdam minutias utrique nascenti facere cogerentur, iste filio, ille servulo. Nam cum mulieres parturire coepissent, indicaverunt sibi ambo, quid sua cuiusque domo ageretur, et paraverunt quos ad se invicem mitterent, simul ut natum quod parturiebatur esset cuique nuntiatum: quod tamen ut continuo nuntiaretur, tamquam in regno suo facile effecerant. Atque ita qui ab alterutro missi sunt, tam ex paribus domorum intervallis sibi obviam factos esse dicebat, ut aliam positionem siderum aliasque particulas momentorum neuter eorum notare sineretur. Et tamen Firminus amplo apud suos loco natus dealbatiores vias saeculi cursitabat, augebatur divitiis, sublimabatur honoribus, servus autem ille conditionis iugo nullatenus relaxato dominis serviebat ipso indicante, qui noverat eum.

9. His itaque auditis et creditis – talis quippe narraverat – omnis illa reluctatio mea resoluta concidit, et primo Firminum ipsum conatus sum ab illa curiositate revocare, cum dicerem, constellationibus eius inspectis ut vera pronuntiarem, debuisse me utique

öğrenmeye çalışan bir efendiden saklayamamış haliyle durumunu. Neyse, sonuçta birisi karısının, diğeri hizmetçisinin gününü, saatini, dakikasını, hatta saniyesini bile titizce gözlemleyip hesap etmiş. Ama her iki kadının da aynı anda doğurması üzerine bizim kafadarlar yeni doğan bebekleri için, yani biri kendi oğlu, diğeri de küçük kölesi için, dakikası dakikasına birbirinin kopyası birer yıldız haritası çıkartmak zorunda kalmış. Zaten doğum başladığı anda bizimkiler evde olanı biteni birbirlerine haber vermişler, adamlarını da ellerinin altında hazır tutmuşlar ki doğum olduğu anda birbirlerine haber uçurabilsinler. Bu haber akışını da sanki aynı evdeymişler gibi kolayca halletmişler. Firminus'un söylediğine göre, her iki tarafın yolladığı haberciler, birbirlerinin evine eşit mesafede buluşmuş, bu şekilde yıldızların konumundaki bir değişikliği, saliselerde yaşanabilecek en ufak sapma olasılığını bile kaydetme olanağını bulmuşlar. Ama her şeye rağmen zengin bir ailede doğan Firminus dünyanın o beyaza boyalı yollarını²⁶³ arşınlayıp²⁶⁴ zenginliğine zenginlik katmış, en üst mevkilere kadar yükselmiş, köle ise kölelik boyunduruğundan bir an bile nefes almaksızın efendilerine hizmetini sürdürmüş, yani Firminus bana böyle söyledi, çünkü o köleyi iyi tanıyormuş.

9. Bu hikâyeyi işitip de inandığım anda -inandım, çünkü bana hikâyeyi anlatanın dürüst bir karakteri vardı-, astrolojiyle ilgili bütün inadım kırıldı gitti. İlk işim ne yapıp edip Firminus'u bu merakından vazgeçirmeye çalışmak oldu. "Senin yıldız haritanı çıkarıp doğruları dile getiriyor olmam için," dedim ona, "o haritada senin ebeveynlerinin önemli

videre ibi parentes inter suos esse primarios, nobilem familiam propriae civitatis, natales ingenuos, honestam educationem liberalesque doctrinas; at si me ille servus ex eisdem constellationibus – quia et illius ipsae essent – consulisset, ut eidem quoque vera proferrem, debuisset me rursus ibi videre abiectissimam familiam, conditionem servilem et cetera longe a prioribus aliena longeque distantia. Unde autem fieret, ut eadem inspiciens diversa dicerem, si vera dicerem, si autem eadem dicerem, falsa dicerem. Inde certissime conlegi ea, quae vera consideratis constellationibus dicerentur, non arte dici, sed sorte, quae autem falsa, non artis imperitia, sed sortis mendacio.

10. Hinc autem accepto aditu ipse mecum talia ruminando, ne quis eorundem delirorum, qui talem quaestum sequerentur, quos iam iamque invadere atque inrisos refellere cupiebam, mihi ita resisteret, quasi aut Firminus mihi aut illi pater falsa narraverit, intendi considerationem in eos qui gemini nascuntur, quorum plerique ita post invicem funduntur ex utero, ut parvum ipsum temporis intervallum, quantamlibet vim in rerum natura habere contendat, conligi tamen humana observatione non possit litterisque signari omnino non valeat, quas mathematicus inspecturus est, ut vera pronuntiet. Et

insanlar olup kentin soylu ailelerinin birinden geldiklerini, senin özgür doğumlu olduğunu, bu yüzden iyi bir eğitim alıp özgür sanatları öğrendiğini görmem gerekirdi. Aynı şekilde o köle de gelseydi, benim o yıldızlara bakıp ona doğruları söylemem için, çıkarttığım haritada onun aşağı tabakadan bir aileden doğduğunu, köle olduğunu ve bütün yaşamının seninden çok farklı, hatta aranızda uçurumlar olduğunu görmem gerekirdi. Anlayacağın aynı yıldızlara bakıp doğruları dile getirmek için ikinize de apayrı şeyler söylüyor olmam gerekirdi, çünkü ikinize de aynı şeyleri söyleyecek olsam yanlış şeyler söylüyor olacaktım. Yani kısacası anladım ki, yıldızlara bakıp da doğru tahminlerde bulunmak astroloji bilgisine değil sırf şansa dayanıyor; yanlış tahminlerde bulunmak da öyle, konunun acemisi olmakla falan alakası yok, sadece şansın tersine dönmesiyle alakalı”.

10. İşte bu olayı basamak yapıp astrolojiyle ilgili ne kadar tuhaflık varsa üzerinde düşünmeye başladım, olur da geçimi ni bu deli saçması şeylerden sağlayan biri bana kafa tutmaya kalkar ve Firminus’un bana, babasının da ona anlattıklarının yalan olduğunu söyler diye; gerçi böylelerine artık hadlerini bildirmek, iddialarını çürütüp onları gülünç duruma düşürmek de istemiyor değildim. Bir batında doğan ikizleri düşünmeye başladım, çoğu peş peşe belli aralıklarla ana karnından çıkıyorlardı. Astrologlar bu aralıkların doğa yasalarını etkileyecek derecede önemli sonuçlar doğurabileceği kanısındalar, ama bir insanın gözlemleyemeyeceği kadar kısa olan bu anları kâğıtlara dökmek, sonra da bir astroloğun bunlara bakıp doğru bir tahminde bulunmasını beklemek olacak şey değil.

non erunt vera, quia easdem litteras inspiciens eadem debuit dicere de Esau et de Iacob; sed non eadem utrique acciderunt. Falsa ergo diceret aut, si vera diceret, non eadem diceret: at eadem inspiceret. Non ergo arte, sed sorte vera diceret. Tu enim, domine, iustissime moderator universitatis, consulentibus consultisque nescientibus occulto instinctu agis, ut, dum quisque consulit, hoc audiat, quod eum oportet audire occultis meritis animarum ex abyssu iusti iudicii tui. Cui non dicat homo: «Quid est hoc?», «Ut quid hoc?» Non dicat, non dicat; homo est enim.

CAPUT VII

Misere torquetur inquirens unde sit malum.

11. Iam itaque me, adiutor meus, illis vinculis solveras, et quaerebam, unde malum, et non erat exitus. Sed me non sinebas ullis fluctibus cogitationis auferri ab ea fide, qua credebam et esse te et esse incommutabilem substantiam tuam et esse de hominibus curam et iudicium tuum et in Christo, filio tuo, domino nostro, atque scripturis sanctis, quas ecclesiae tuae catholicae commendaret auctoritas,

Böyle tahminler gerçeği yansıtmaz, çünkü haritalara bakarsanız, örneğin İshaya ile Yakup'un aynı kaderi paylaştığını söylemeniz gerekir, ama onların ikisi aynı olayları yaşamamıştır. Bu durumda yapılan tahminler yanlış olacaktır; diyelim ki doğruyu söylediniz, o zaman ikisine de farklı şeyler söylemiş olacaksınız; ama düşünün ki o sırada aynı haritaya bakıyorsunuz. O halde doğruları tahmin etmek astrolojiye değil, şansa bağlıdır. Çünkü ya Rab, evrenin en adil Denetleyicisi sen, yüce sezginle olayları öyle hale yola koyarsın ki, bunu ne astrologlara danışanlar, ne de astrologların kendileri anlayabilir. Astroloğa danışan kişi ne duyması gerekiyorsa onu duyar, yani senin adil kararının derinlerinden onun ruhu hakkında verdiğin o akıl sır ermez liyakatini. Hiçbir insan sana şöyle sormamalı: "Nasıl bir karar bu?" "Niçin böyle?" Hayır, sormamalı, asla sormamalı, çünkü sonuçta o sadece bir insan.

7. BÖLÜM

Kötülüğün kökenini araştırırken büyük sancılar çekiyor.

11. Çok şükür sonunda beni bu zincirlerden kurtardın ey biricik Dayanağım. Ama hâlâ kötülüğün nereden geldiğini anlamaya çalışıyordum ve hiçbir çıkış yolu bulamıyordum. Yine de sen düşüncelerimdeki bu dalgalanmaların beni inancımdan uzaklaştırmasına asla izin vermiyordun. Çünkü o inanç sayesinde ben senin varolduğundan artık emindim, senin tözünün değişemez olduğundan, insanları koruyup kolladığından, bizler için son karar merci olduğundan, senin Oğlun, bizim Rabbimiz İsa'da ve Katolik Kiliseni yetke kılıp bize

viam te posuisse salutis humanae ad eam vitam, quae post hanc mortem futura est. His itaque salvis atque inconcusse roboratis in animo meo quaerebam aestuans, unde sit malum. Quae illa tormenta parturientis cordis mei, qui gemitus, deus meus! Et ibi erant aures tuae nesciente me. Et cum in silentio fortiter quaererem, magnae voces erant ad misericordiam tuam, tacitae contritiones animi mei. Tu sciebas, quid patiebar, et nullus hominum. Quantum enim erat, quod inde digerebatur perlinguam meam in aures familiarissimorum meorum? Numquid totus tumultus animae meae, cui nec tempora nec os meum sufficebat, sonabat eis? Totum tamen ibat in auditum tuum, quod rugiebam a gemitu cordis mei, et ante te erat desiderium meum et lumen oculorum meorum non erat mecum. Intus enim erat, ego autem foris, nec in loco illud. At ego intendebar in ea, quae locis continentur, et non ibi inveniebam locum ad requiescendum, nec recipiebant me ista, ut dicerem: «Sat est», et «Bene est», nec dimittebant redire, ubi mihi satis esset bene. Superior enim eram istis, te vero inferior, et tu gaudium verum mihi subdito tibi et tu mihi subieceras quae infra me creasti. Et hoc erat rectum temperamentum et media regio salutis meae, ut manerem ad imaginem tuam et tibi serviens dominarer corpori. Sed cum superbe contra te

emanet ettiğin Kutsal Kitapta insanlık için bir kurtuluş yolu açtığından ve ölüm sonrasında ancak bu yoldan geçerek öte yaşama kavuşabileceğimizden artık emindim. İşte kurtuluşum olacak bu inanç zihnimde sağlam şekilde kök salmışken ben hararetle kötülüğün nereden kaynaklandığını araştırıp duruyordum. Yüreğim doğum sancıları çekerken ne işkenceler yaşadım Tanrım, ne ıstıraplar! Senin kulağınsa hep benim yüreğimdeydi, ama ben bunu bilmiyordum. Var gücümle araştırmalarımı sürdürürken ruhumun için için yaşadığı hüznün, senden merhamet dileyen koskoca çılgınlarda aslında. Ne çektiğimi sen biliyordun, başka kimsenin haberi yoktu. En yakın arkadaşlarımla kulaklarına fısıldadıklarımı ne ki! Ruhumda yaşanan bu fırtınayı baştan sonra onlara anlatmaya zaman yeter miydi ya da şu dilim? Sense hepsini duydun, nasıl ta yüreğimin derinlerinden inim inim inlediğimi duydun, özlemim senin önüne seriliyordu, ama gözlerimin nuru benimle birlikte değildi. Çünkü o nur içteydi, bense dışarıdaydım ve o nurun mekânı yoktu. Bense zihnimi mekânla sınırlı varlıklara yöneltiyordum ve onu huzura erdirecek hiçbir yer bulamıyordum, “yeterli” ve “iyi” diyebileceğim bir sığınak sağlamıyorlardı bana ve yeterli iyiliğe kavuşabileceğim yöne dönmeme izin vermiyorlardı. Onlardan üstündüm, ama senden aşağıdaydım, sana tabi olsam sen benim gerçek sevincim olurdun; o halde sen benim aşağımda yarattığın varlıkları bana tabi kılmıştın. İşte doğru ölçü buydu, beni kurtuluşa erdirecek orta yol buydu, ancak senin suretinde yaratıldığımı bilirsem ve sana hizmette kusur işlemezsem bedenime hâkim olabilecektim. Ama sana kibirle

surgerem et currem adversus dominum in cervice crassa scuti mei, etiam ista infima supra me facta sunt et premebant, et nusquam erat laxamentum et respiramentum. Ipsa occurrebant undique acervatim et conglobatim cernenti, cogitanti autem imagines corporum ipsae opponebantur redeunti, quasi diceretur: «Quo is, indigne et sordide?» Et haec de vulnere meo creverant, quia humiliasti tamquam vulneratum superbum, et tumore meo separabar abs te et nimis inflata facies claudebat oculos meos.

CAPUT VIII

Quomodo divina misericordia
subvenerit Augustino.

12. Tu vero, domine, in aeternum manes et non in aeternum irasceris nobis quoniam miseratus es terram et cinerem, et placuit in conspectu tuo reformare deformia mea. Et stimulis internis agitabas me, ut impatiens essem, donec mihi per interiorem aspectum certus esses. Et residebat tumor meus ex occulta manu medicinae tuae aciesque conturbata et contenebrata mentis meae acri collyrio salubrium dolorum de die in diem sanabatur.

diklenince ve o koca göbekli kalkanımın altına sinip Rab-bime saldırınca,²⁶⁵ o zaman benden aşağıda olanlar benim üstüme çıkıyor, ezdikçe eziyorlardı, öyle ki dinlenip soluklanacağım hiçbir yer bırakmıyorlardı bana. Onlara baktığımda her yandan üşüşüyorlardı gözlerimin önüne, sürü sürü, yığın yığın, onları düşünmeye kalktığımda kendi imgelelerini karşıma çıkarıp kendilerinden kaçmama engel oluyorlardı, şöyle söylüyorlardı adeta: “Ey aşağılık, pis adam, nereye gidiyorsun?” Bütün bunlar kendi yaramdan çıkıyordu aslında, çünkü sen kibirli insanı yaralı bir insan gibi aciz kıldın.²⁶⁶ Kibrim kabardıkça senden uzaklaşıyordum, yanaklarım şiştikçe gözlerimi karartıyordu.

8. BÖLÜM

Augustinus sonunda Tanrı'nın merhametine
mazhar oluyor.

12. Ya Rab, sen ezeli ve ebedisin, ama senin bize olan öfken ezeli ve ebedi değil,²⁶⁷ çünkü sen toprağa ve küle²⁶⁸ merhamet gösterensin. İşte sonunda beni gördün ve çirkinliklerimi düzeltmek lütfunda bulundun. Ruhumun derinlerini üvendirenle dürtüp bir an bile huzura erdirmedin, ta ki gönül gözümle seni açık ve seçik olarak görene dek. Senin gizemli elin dokundukça yüreğimin kabarıklığı indi, gönlümün o bulanık, o karanlık gözleri can yakıcı şifalı merhemle gün geçtikçe biraz daha sağlığına kavuştu.

CAPUT IX

In Platoniorum libris verbi aeterni divinitatem,
non incarnati humilitatem invenit.

13. Et primo volens ostendere mihi, quam resistas superbis, humilibus autem des gratiam et quanta misericordia tua demonstrata sit hominibus via humilitatis, quod verbum tuum caro factum est et habitavit inter homines, procurasti mihi per quendam hominem immanissimo typho turgidum quosdam Platoniorum libros ex graeca lingua in latinam versos, et ibi legi non quidem his verbis, sed hoc idem omnino multis et multiplicibus suaderi rationibus, quod in principio erat verbum et verbum erat apud deum et deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est, in eo vita est, et vita erat lux hominum; et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt, et quia hominis anima, quamvis testimonium perhibeat de lumine, non est tamen ipsa lumen, sed verbum, deus, est lumen verum, quod inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum; et quia in hoc mundo erat, et mundus per eum factus est. et mundus eum non cognovit. Quia vero in sua propria venit et sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri credentibus in nomine eius, non ibi legi.

9. BÖLÜM

Platon'un kitaplarında, Tanrı'nın ezeli ve ebedi Sözü'nü keşfediyor, bedenlenen Sözün tevazusunu değil.

13. İlkın bana kibirlilerin her zaman karşısında olduğunu, alçakgönüllülere ise lütfunu hiç esirgemediğini kanıtlamak istedin, ayrıca insanlığa merhametinin ne kadar büyük olduğunu kanıtladın, çünkü tevazun sayesinde Sözün bedenlenmiş ve insanlar arasına yerleşmişti.²⁶⁹ O büyük kibriyle kurum kurum kurulan bir adamı bana aracı kılıp şifa bulmam için Platon'un Yunancadan Latinceye çevrilmiş kitaplarıyla tanıştırdın. Bu kitaplarda okuduklarım kelimesi kelimesine aynı olmasa da, tamamen aynı anlama gelecek, farklı çıkarımlar yapıp farklı yöntemlerle kanıtlayabileceğimiz ifadeler buldum. Şöyle ki: "Başlangıçta Söz vardı, Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Tanrı Sözdü. Söz başlangıçta Tanrı'yla birlikteydi, her şey Söz aracılığıyla yaratılmıştı ve yaratılmış olanlar O olmadan hiçbir şekilde yaratılamazdı. Yaşam bu Sözdeydi ve yaşam insanların ışığıydı; ve yaşam karanlıklara ışıır, ama karanlıklar onu idrak edemez, çünkü insanın ruhu ışığın tanığı olsa da, kendisi ışık değildir, oysa Söz, yani Tanrı hakiki ışıktır, çünkü bu dünyaya gelen her insanı aydınlatır. O bu dünyadadır ve dünya Onun tarafından yaratıldı, ama dünya onu tanımadı."²⁷⁰ Ama bu kitaplarda şöyle şeyler okumadım: "O kendi yarattıklarına geldi, ama kendisinin yarattıkları Onu kabul etmediler. Yine de O kendisini kabul eden ve Onun adına iman eden herkese Tanrı'nın çocukları olma hakkını verdi."²⁷¹

14. Item legi ibi, quia verbum, deus, non ex carne, non ex sanguine non ex voluntate viri neque ex voluntate carnis, sed ex deo natus est; sed quia verbum caro factum est et habitavit in nobis, non ibi legi. Indagavi quippe in illis litteris varie dictum et multis modis, quod sit filius in forma patris non rapinam arbitratus esse aequalis deo, quia naturaliter id ipsum est, sed quia semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus et habitu inventus ut homo, humiliavit se factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod deus eum exaltavit a mortuis et donavit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum et omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus in gloria est dei patris, non habent illi libri. Quod enim ante omnia tempora et supra omnia tempora incommutabiliter manet unigenitus filius tuus coaeternus tibi et quia de plenitudine eius accipiunt animae, ut beatae sint, et quia participatione manentis in se sapientiae renovantur, ut sapientes sint, est ibi; quod autem secundum tempus pro impiis mortuus est et filio tuo unico non pepercisti, sed pro nobis omnibus tradidisti eum, non est ibi. Abscondisti enim haec a sapientibus et revelasti ea parvulis, ut venirent ad eum laborantes et onerati et reficeret eos, quoniam

14. Yine o kitaplarda şöyle ifadelere de rastladım: “Söz ya da Tanrı ne etten, ne kandan doğdu; insani iradeyle, yani bedensel iradeyle de doğmadı, sadece Tanrı’dan doğdu.”²⁷² Ama o kitaplarda, “Söz bedenlendi ve biz insanların arasında yaşadı,”²⁷³ gibi bir cümleye rastlamadım. Farklı şekillerde ifade edilmesine rağmen sıkça yer alan şu düşüncüyü de öğrendim mesela o kitaplardan: “Oğul Baba’yla aynı biçimdeydi, ama Tanrı’ya eş olmayı bir hırsızlık olarak görmedi,”²⁷⁴ çünkü doğası bakımından aynı tözdendi.” Ama o kitaplarda şöyle şeyler söylenmiyordu: “Özünden feragat etti ve köle biçimini alarak kendisini insana benzer kıldı ve insan gibi davrandı; ölüme yazgılı hale gelinceye kadar, hatta çarmıha gerilerek ölecek kadar alçaldı. Öyle ki Tanrı onu ölümlüler arasından alıp yüceltsin, bütün adların en yücesi olan İsa adını ona lütfetsin ve gökyüzündeki, yeryüzündeki ve yeraltındaki bütün yaratıklar İsa adının önünde diz çöksün, bütün diller İsa’nın Baba Tanrı’nın yüceliğinde yaşamaya devam eden Rab olduğunu söylesin.”²⁷⁵ O kitaplar şöyle söylüyordu: “Senin tek evladın olan Oğlun seninle ezeli ve ebedi olarak varolacak; o bütün zamanlardan önce vardı, bütün zamanlardan sonra da varolacak ve hiçbir değişime uğramayacak, öyle ki Onun mükemmelliğine erişen ruhlar²⁷⁶ kutlu olabilsinler ve kendi özlerinde varolan bilgelikten pay alarak bilge olmak üzere yeniden dirilsinler.” Ama o kitaplarda şöyle bir ifade yoktu: “Günü geldiğinde imansızlar için öldü²⁷⁷ ve sen biricik Oğlunu esirgermedin ve biz insanlık adına ondan feragat ettin.”²⁷⁸ Bütün bunları bilgelere sakladın ve küçük çocuklara açıkladın, çile çekenler, dert çekenler Ona gelsin ve huzura kavuşsunlar

mitis est et humilis corde, et diriget mites in iudicio et docet mansuetos vias suas videns humilitatem nostram et laborem nostrum et dimittens omnia peccata nostra. Qui autem cothurno tamquam doctrinae sublimioris elati non audiunt dicentem: «discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris», etsi cognoscunt deum, non sicut deum glorificant aut gratias agunt, sed evanescunt in cogitationibus suis et obscuratur insipiens cor eorum; dicentes se esse sapientes stulti facti sunt.

15. Et ideo legebam ibi etiam immutatam gloriam incorruptionis tuae in idola et varia simulacra, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium, videlicet Aegyptium cibum, quo Esau perdidit primogenita sua, quoniam caput quadrupedis pro te honoravit populus primogenitus, conversus corde in Aegyptum et curvans imaginem tuam, animam suam, ante imaginem vituli manducantis faenum. Inveni haec ibi et non manducavi. Placuit enim tibi, domine, auferre opprobrium diminutionis ab Iacob, ut maior serviret minori, et vocasti gentes in hereditatem tuam. Et ego ad te veneram ex gentibus et intendi in aurum, quod ab Aegypto voluisti ut auferret populus tuus, quoniam tuum erat, ubicumque erat. Et dixisti Atheniensibus per

diye. Çünkü O uysal, mazlum bir kalptir,²⁷⁹ uysal olanlarımızı yasalarıyla terbiye eder,²⁸⁰ boyun eğenlere kendi yollarını öğretir, çünkü bizim acizliğimizi ve çileli halimizi görür, bütün günahlarımızı affeder.”²⁸¹ Ama üstün bilgiyi yüksek ökçeli bir çizme gibi ayaklarına giydiklerinden,²⁸² başı arşa değenler Onun, “Benden öğrenin, çünkü ben uysal ve mazlum kalbim ve siz ruhlarınızı bende huzura erdireceksiniz,” dediğini işitmezler.²⁸³ Hatta Tanrı’yı bilseler bile, “Tanrı’ya Tanrı olduğu için övgüler sunmazlar ve ona şükretmezler, kendi düşünceleri içinde kaybolurlar, duyarsızlıklarından yürekleri kararır; kendilerine bilge diye diye budalalaşırlar.”²⁸⁴

15. Ayrıca bu kitaplarda, senin asla bozulamayan üstün doğanı bozulabilir doğaya sahip insanlara, kuşlara, dört ayaklı hayvanlara ve sürüngelere benzeyen putlara ve çeşit çeşit heykellere dönüştürdüklerini de okudum,²⁸⁵ yani Esau’ın ilk doğan olma hakkını kaybetmesine neden olan o Mısır çorbasına dönüştürdüklerini.²⁸⁶ İşte bu yüzden senden ilk doğan halk senin yerine dört ayaklı bir hayvan kafasına taptı, çünkü Mısır’a yürekten bağlandılar²⁸⁷ ve senin suretini, yani kendi ruhlarını ot yiyen bir buzağı heykelinin önünde eğdiler.²⁸⁸ İşte ben o kitaplarda bütün bunları okudum, ama bunlardan beslenmedim. Zaten sen de, ya Rab, Yakup’un Esau’dan daha küçük olmasının verdiği utancı seve seve yok ettin,²⁸⁹ çünkü büyüğünü küçüğünün hizmetine verdin²⁹⁰ ve putperest olan halkları mirasına kabul edeceğini söyledin. Ben de putperest bir halktan doğup sana gelmiştim ve halkına Mısır’dan getirmelerini buyurduğun altınlardaydı gözüm. Oysa nerede olurlarsa olsunlar bu altınların hepsi senindi. Havarin aracılığıyla Atinalılara

apostolum tuum, quod in te vivimus et movemur et sumus, sicut et quidam secundum eos dixerunt, et utique inde erant illi libri. Et non attendi in idola Aegyptiorum, quibus de auro tuo ministrabant, qui transmutaverunt veritatem dei in mendacium et coluerunt et servierunt creaturae potius quam creatori.

CAPUT X

Clarius innotescunt iam Augustino divina.

16. Et inde admonitus redire ad memet ipsum intravi in intima mea duce te et potui, quoniam factus es adiutor meus. Intravi et vidi qualicumque oculo animae meae supra eundem oculum animae meae, supra mentem meam lucem incommutabilem, non hanc vulgarem et conspicuam omni carni nec quasi ex eodem genere grandior erat, tamquam si ista multo multoque clarius claresceret totumque occuparet magnitudine. Non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus. Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleum super aquam nec sicut caelum super terram, sed superior, quia ipsa fecit me, et ego inferior, quia factus ab ea. Qui novit veritatem, novit eam, et qui novit eam, novit aeternitatem. Caritas novit eam. O aeterna veritas et vera caritas et cara aeternitas! Tu es deus meus, tibi

şöyle söyledin: “Kimi şairlerinizin de dediği gibi, biz sizde yaşıyoruz, hareket ediyoruz ve biz sizdeyiz.”²⁹¹ Doğru, o okuduğum kitapların yurdu Atina’ydı. Ama ben Mısır’ın putlarına hiç metelik vermedim, şu senin altınlarından yapılan, Tanrı’nın hakikatini bir yalana dönüştürerek, Yaratıcıdan çok yaratıklara tapınan ve onlara hizmet eden putlarına.²⁹²

10. BÖLÜM

Augustinus tanrısallık olan şeyleri artık daha kolay anlıyor.

16. Platoncu kitaplar sayesinde kendi benliğimin derinlerine dönmem gerektiğini anladım ve senin kılavuzluğunda bunu başarabildim, çünkü sen benim yardımcılığımı üstlendin.²⁹³ Benliğimin derinlerine girdim ve adeta gönül gözümle gördüm ki, gönül gözümün üstünde aklımdan çok daha üstün olan, hiç titremeden yanan bir ışık var. Öyle her etten, kandan yaratılmışın göreceği türde sıradan bir ışık değildi bu. Ya da bizim bildiğimiz türde büyük bir ışık da değildi, hani pırıltısı gitgide artan ve her yeri olanca parlaklığıyla kaplayan türde. Yok, öyle bir ışık değildi bu, bizim görüp bildiğimiz bütün ışıklardan çok, ama çok farklıydı. Benim aklımın üstündeydi, ama öyle zeytinyağının suyun üstünde olması gibi ya da gökyüzünün yeryüzünün üstünde olması gibi değil. Çok daha üstteydi, çünkü bu ışık beni yaratmıştı, ben onun çok altındaydım, çünkü bu ışık sayesinde yaratılmıştım. Hakikati bilen insan bu ışığı da bilir ve bu ışığı bilen ezeli ve ebedi olanı da bilir. Şefkat bu ışığı bilir. Ey ezeli ve ebedi Hakikat, Hakiki Şefkat ve Aziz Ebediyet! Hepsi sensin Tanrım ve

suspiro die ac nocte. Et cum te primum cognovi, tu assumpsisti me, ut viderem esse, quod viderem, et nondum me esse, qui viderem. Et reverberasti infirmitatem aspectus mei radians in me vehementer, et contremui amore et horrore: et inveni longe me esse a te in regione dissimilitudinis, tamquam audirem vocem tuam de excelso: «Cibus sum grandium: cresce et manducabis me. Nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me.» Et cognovi, quoniam pro iniquitate erudisti hominem et tabescere fecisti sicut araneam animam meam, et dixi: «Numquid nihil est veritas, quoniam neque per finita neque per infinita locorum spatia diffusa est?» Et clamasti de longinquo: immo vero ego sum qui sum. Et audiui, sicut auditur in corde, et non erat prorsus, unde dubitarem faciliusque dubitarem vivere me quam non esse veritatem, quae per ea, quae facta sunt, intellecta conspicitur.

CAPUT XI

Quomodo creaturae sunt et non sunt.

17. Et inspexi cetera infra te et vidi nec omnino esse nec omnino non esse: esse quidem, quoniam abs te sunt, non esse autem, quoniam id quod es non

ben gece gündüz senin hasretinle yanıyorum. Seni ilk tanıdığım an başımı tutup kaldırdın ki, görmem gerekeni görebileyim, ama ben henüz görmem gerekeni görmeye hazır değilim. Zayıf gözlerime öyle parlak bir ışık saçtın ki var gücünle, aşk ve dehşetle bir anda ürperiverdim. Senden çok uzaklarda, apayrı bir diyarda olduğumu anladım ve yücelerden senin sesini duyar gibi oldum: “Ben erginlerin besiniyim: büyü, ancak o zaman benden besleneceksin. Ama beni, bedeninin yediği besin gibi, kendi doğanda dönüştüremeyeceksin, sen benim doğama dönüşeceksin.” O zaman anladım ki, sen insanı işlediği günah yüzünden terbiye ediyorsun ve ruhumun bir örümcek ağı gibi kurumasına izin veriyorsun.²⁹⁴ Kendi kendime şöyle sordum: “Hakikat bir hiçlik mi yoksa, sınırlı ya da sınırsız biçimde bir mekâna yaygın olmadığına göre?” Çok uzaklardan haykırdın: “Hayır var, ben benim.”²⁹⁵ Ve ben bu sesi duydum, insan kalbinden gelen sesi nasıl duyuyorsa öyle duydum ve bütün şüphelerimi bir tarafa attım. Artık yaşadığımdan daha kolay kuşku duyardım, ama Hakikatin varlığından kuşku duymazdım, çünkü yaratılanlar aracılığıyla biz Hakikati açıkça görebiliyorduk.

11. BÖLÜM

Varolan varlıklar, varolmayan varlıklar.

17. Bunun üzerine senin altındaki varlıkları düşünmeye başladım ve onların mutlak anlamda varlığından ya da mutlak anlamda yokluğundan söz edilemeyeceğini anladım. Çünkü gerçekte onlar senden varlık buluyorlardı, ama öte yandan onlar sen

sunt. Id enim vere est, quod incommutabiliter manet. Mihi autem inhaerere deo bonum est, quia, si non manebo in illo, nec in me potero. Ille autem in se manens innovat omnia; et dominus meus es, quoniam bonorum meorum non eges.

CAPUT XII

Omnia bona, quaecumque sunt.

18. Et manifestatum est mihi, quoniam bona sunt, quae corrumpuntur, quae neque si summa bona essent, neque nisi bona essent, corrumpi possent, quia, si summa bona essent, incorruptibilia essent, si autem nulla bona essent, quid in eis corrumperetur, non esset. Nocet enim corruptio et, nisi bonum minueret, non noceret. Aut igitur nihil nocet corruptio, quod fieri non potest, aut, quod certissimum est, omnia, quae corrumpuntur, privantur bono. Si autem omni bono privabuntur, omnino non erunt. Si enim erunt et corrumpi iam non poterunt, meliora erunt, quia incorruptibiliter permanebunt. Et quid monstrosius quam ea dicere omni bono amisso facta meliora? Ergo si omni bono privabuntur, omnino nulla erunt: ergo quandiu sunt, bona sunt. Ergo quaecumque sunt, bona sunt, malumque illud, quod quaerebam unde esset, non est substantia, quia, si substantia esset, bonum esset.

değildi. Çünkü gerçekten varolan hiç değişmeden kalandı. Bana gelince, benim için iyi olan Tanrı'ya sıkı sıkı bağlanmamdı, çünkü onda kalıcı olamazsam, kendimde hiç kalıcı olamam. Oysa Tanrı kendinde hiç değişmeden kalarak her şeyi yeniliyor. Öyleyse sen benim Rabbimsin, çünkü senin benim iyiliğime hiç ihtiyacın yok.

12. BÖLÜM

Varolan her şey iyidir.

18. O zaman anladım ki, bozulmaya yazgılı varlıklar iyidir. Üstün iyi olmuş olsalardı ya da içlerinde hiç iyilik olmamış olsaydı bozulmaları da mümkün olmazdı. Çünkü üstün iyi olmuş olsalardı zaten bozulmaları da söz konusu olmazdı; içlerinde hiç iyilik olmamış olsaydı onlarda bozulabilecek bir şey de olmazdı. Bozulma zarar verir, iyiyi eksiltmedikçe zarar diye de bir şey olmazdı. Öyleyse ya bozulma zarar vermez, ama böyle bir şey mümkün değildir; ya da hiç şüphe yok ki, bozulabilen her şey iyilik bakımından noksandır. Ama tamamen iyilikten yoksun olmuş olsalardı hiçbir şekilde varolamazlardı. Varolmuş olsalardı ve bozulmaları mümkün olmamış olsaydı daha iyi olurlardı, çünkü hiç bozulmadan kalıcı olurlardı. İyiliği bütünüyle kaybederek varlıkların daha iyi olduğunu söylemek kadar mantıksız bir şey olabilir mi? Öyleyse varlıklar iyiliklerini bütünüyle kaybetmiş olsalardı bütünüyle hiçlik olurlardı. İşte bu yüzden varoldukları sürece varlıklar iyidir. Öyleyse varolan ne varsa iyidir ve şu kökenini araştırmaya çalıştığım kötülük bir töz değildir, çünkü bir töz olmuş olsaydı iyi olacaktı.

Aut enim esset incorruptibilis substantia, magnum utique bonum, aut substantia corruptibilis esset, quae nisi bona esset, corrumpi non posset. Itaque vidi et manifestatum est mihi, quia omnia bona tu fecisti et prorsus nullae substantiae sunt, quas tu non fecisti. Et quoniam non aequalia omnia fecisti, ideo sunt omnia, quia singula bona sunt et simul omnia valde bona, quoniam fecit deus noster omnia bona valde.

CAPUT XIII

Omnia condita laudant deum.

19. Et tibi omnino non est malum, non solum tibi sed nec universae creaturae tuae, quia extra te non est aliquid, quod inrumpat et corrumpat ordinem, quem imposuisti ei. In partibus autem eius quaedam quibusdam quia non conveniunt, mala putantur; et eadem ipsa conveniunt aliis et bona sunt et in semet ipsis bona sunt. Et omnia haec, quae sibimet invicem non conveniunt, conveniunt inferiori parti rerum, quam terram dicimus, habentem caelum suum nubilosum atque ventosum congruum sibi. Et absit, iam ut dicerem: «Non essent ista», quia etsi sola ista cernerem, desiderarem quidem meliora, sed iam etiam de solis istis laudare te deberem, quoniam laudandum te ostendunt de terra dracones et omnes

Kötülük ya bozulamaz bir töz olmalı, yani sahiden büyük bir iyilik olmalı ya da bozulabilir bir töz olmalı, yani iyi olmadıkça bozulması mümkün olmamalı. Buradan hareketle açıkça gördüm ve anladım ki, sen her şeyi iyi olarak yarattın ve senin yaratmadığın hiçbir töz mutlak anlamda yok. Sen her şeyi eşit şekilde yaratmadığına göre, varlıklar tek tek ele alındığında iyi, hepsi birden ele alındığında çok iyi. Çünkü bizim Tanrımız her şeyi çok iyi yarattı.²⁹⁶

13. BÖLÜM

Yaratılan her şey Tanrı'yı yüceltiyor.

19. Senin için kötülük diye bir şey yok, sadece senin için değil tabii, şu yarattığın evrende de kötülük diye bir şey yok. Çünkü senin dışında hiçbir şey yok ki, senin kurduğun bu düzene saldırıp onu bozsun. İşin aslı, evreni oluşturan parçalaradaki bazı öğeler diğerleriyle uyumlu olmadığından biz onlara kötü diyoruz. Ama bu aynı öğeler başka şeylerle uyum sağlıyorlar ve iyi oluyorlar, aslında kendi başlarına iyiler. Birbiriyle uyumsuz olan bütün bu öğeler bizim dünya dediğimiz yaratımın alt seviyesiyle uyum içindeler. Bu dünyanın bulutlu ve rüzgârlı olan göğü dünyayla bire bir uyumlu mesela. "Bütün bunlar keşke olmasaydı," dersem, yanlış yapmış olurum. Çünkü bunlardan başka bir şey görmemiş olsaydım o zaman daha iyi şeyler isteyebilirdim. Ama yarattıkların sadece bu şeyler olmuş olsaydı bile yine de yapmam gereken tek şey seni yüceltmek olmalı. Çünkü seni yüceltmemi gerektiren öyle çok şey var ki şu dünyada: şu toprak, şu mahlukat, şu derin

abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quae faciunt verbum tuum, montes et omnes colles, ligna fructifera et omnes cedri, bestiae et omnia pecora, reptilia et volatilia pinnata; reges terrae et omnes populi, principes et omnes iudices terrae, iuvenes et virgines, seniores cum iunioribus laudant nomen tuum. Cum vero etiam de caelis te laudent, laudent te, deus noster, in excelsis omnes angeli tui, omnes virtutes tuae, sol et luna, omnes stellae et lumen, caeli caelorum et aquae, quae super caelos sunt, laudent nomen tuum: non iam desiderabam meliora, quia omnia cogitabam, et meliora quidem superiora quam inferiora, sed meliora omnia quam sola superiora iudicio saniore pendebam.

CAPUT XIV

Sanae mentis homini nihil displicet inter
creaturas dei.

20. Non est sanitas eis, quibus displicet aliquid creaturae tuae, sicut mihi non erat, cum displicerent multa, quae fecisti. Et quia non audebat anima mea, ut ei displiceret deus meus, nolebat esse tuum quidquid ei displicebat. Et inde ierat in opinionem duarum substantiarum et non requiescebat et aliena loquebatur.

uçurumlar, ateşler, buz, kar, dolu ve Sözü'nü açıkça kanıtlayan fırtınalı esintiler, şu dağlar, tepeler, meyve ağaçları, sedirler, vahşi hayvanlar, sürüler, sürüngenler ve havada uçan kuşlar; yeryüzündeki bütün krallıklar, bütün halklar, prensler, hâkimler, delikanlılar ve genç kızlar, yaşlısından gencine bütün insanlar, hepsi senin adını yüceltiyorlar.²⁹⁷ İzin ver, göklerdeki varlıklar bile seni yüceltsin, seni yüceltsin Tanrım, yücelerdeki bütün melekler, şu bütün güçlerin, güneş ve ay, bütün yıldızlar, ışık, göklerin gökleri ve göklerin üstündeki sular senin adını yüceltsinler. İşte bütün bunları bir arada düşündüğümde, daha iyi bir dünya dilemekten vazgeçtim. Üstteki varlıklar alt seviyedeki varlıklara göre daha iyidir, şüphe yok, ama sağlıklı düşününce anladım ki, her şey bir bütün olarak ele alınırsa salt bu bütün kendinden daha üstün olan varlıklardan daha üstündü.

14. BÖLÜM

Akıl sağlığı yerinde olan insan Tanrı'nın yarattığı
hiçbir şeye kusur bulmaz.

20. Senin yarattığın âlemin herhangi bir ögesine kusur bulanların akıl sağlığı yerinde değil demektir; tıpkı bende olduğu gibi, çünkü bir zamanlar senin yarattığın pek çok şeye kusur bulurdum. Ama ruhum "kusur bulduğum aslında Tanrı'nın kendisi" demeye cüret edemediğinden, kusur bulduğu şeylerin sana ait olduğunu kabullenmek istemezdi. İşte bu yüzden iki töz olduğunu düşünmeye başladı. Ama bu düşünceden bir türlü tatmin olmadı ve saçma sapan şeyler söylemeye kalktı.

Et inde rediens fecerat sibi deum per infinita spatia locorum omnium et eum putaverat esse te et eum conlocaverat in corde suo et facta erat rursus templum idoli sui abominandum tibi. Sed posteaquam fovisti caput nescientis et clausisti oculos meos, ne viderent vanitatem, cessavi de me paululum, et consopita est insania mea; et evigilavi in te et vidi te infinitum aliter, et visus iste non a carne trahebatur.

CAPUT XV

Quomodo veritas et falsitas in creaturis.

21. Et respexi alia et vidi tibi debere quia sunt et in te cuncta finita, sed aliter, non quasi in loco, sed quia tu es omnitenens manu veritate, et omnia vera sunt, in quantum sunt, nec quidquam est falsitas, nisi cum putatur esse quod non est. Et vidi, quia non solum locis sua quaeque suis conveniunt sed etiam temporibus et quia tu, qui solus aeternus es, non post innumerabilia spatia temporum coepisti operari, quia omnia spatia temporum, et quae praeterierunt et quae praeteribunt, nec abirent nec venirent nisi te operante et manente.

Bu yanıştan geri adım atarken bu kez de mekânın her yerine sonsuzca yayılan bir tanrı yarattı kendi kendine ve bu tanrının sen olduğunu sanıp onu yüreğine yerleştirdi. Yani kendi putuna bir tapınak dikmiş oldu yeniden, senin katında menfur olarak değerlendirilecek bir tapınak. Ama sen başımı okşayıp da gözlerimi boş hayaller görmemesi için kapadıktan sonra birazcık sakinleştim, deliliğim uykuya daldı. Sende uyandım ve senin farklı bir anlamda sınırsız olduğunu gördüm, ama bedenimin gözleriyle elde ettiğim bir görüş değildi bu.

15. BÖLÜM

Yaratılan varlıklardaki gerçeklik ve sahtelik.

21. Başka yaratıklara baktım sonra ve varoluşlarını sana borçlu olduklarını anladım. Sınırsız olan ne varsa sendeydi, ama bir mekândaymış gibi değil, başka şekilde sendeydiler. Çünkü sen her şeyi kendi elinde, yani Hakikatin kendisinde tutuyordun ve her şey varoldukları sürece gerçektir. Sahtelik diye bir şey yok; sahtelik, olmayan bir şeyi varmış gibi düşünmekten başka bir şey değil. Ben aynı zamanda her şeyin hem bulundukları konum, hem de bulundukları zaman açısından uyumlu olduğunu anladım, sadece senin ezeli ve ebedi olduğunu ve eserinin inşasına yüzyıllar geçtikten sonra başlamadığını da. Çünkü sen hep işinin başında olmasaydın ve sonsuza kadar da kalıcı olmasaydın, ister geçmiş olsun, isterse gelecek, yüzyıllar dediğimiz zaman ne gidebilirdi ne de gelebilirdi.

CAPUT XVI

Omnia bona, licet quibusdam non apta.

22. Et sensi expertus non esse mirum, quod palato non sano poena est et panis, qui sano suavis est, et oculis aegris odiosa lux, quae puris amabilis. Et iustitia tua displicet iniquis, nedum vipera et vermiculus, quae bona creasti, apta inferioribus creaturae tuae partibus, quibus et ipsi iniqui apti sunt, quanto dissimiliores sunt tibi, apti autem superioribus, quanto similiores fiunt tibi. Et quaesivi, quid esset iniquitas, et non inveni substantiam, sed a summa substantia, te deo, detortae infima voluntatis perversitatem proicientis intima sua et tumescentis foras.

CAPUT XVII

Quae retardent a cognitione divinorum.

23. Et mirabar, quod iam te amabam, non pro te phantasma, et non stabam frui deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo moxque diripiebar abs te pondere meo et ruebam in ista cum gemitu; et pondus hoc consuetudo carnalis. Sed mecum erat memoria tui,

16. BÖLÜM

Her şey iyidir, her şey her şeyle uyumlu olmasa bile.

22. Yaşadığım deneyimlerden anladım ki, bir ekmeğin damak tadı bozulmuş birine bayat, sağlıklı birine ise taze gelmesinde öyle şaşılacak bir yan yok. Işık gözleri iyi görmeyen birini rahatsız eder, ama gözleri iyi gören birini memnun eder. Aynı şekilde senin adaletin adaletsiz insanların hoşuna gitmez; nerde kaldı bunlar engereklerden, solucanlardan hoşlanacaklar. Oysa sen bu hayvanları yaratımının alt seviyelerine uygun olacak şekilde iyi olarak yarattın. Adaletsiz insanlar da bu alt seviyeye uygunlar. Bunlar senden farklılaştıkları oranda, bulundukları seviyeye, sana benzedikleri oranda da daha üst seviyeye daha uygun düşüyorlar. Adaletsizlik ne demek diye sordum sonra kendi kendime ve adaletsizliğin bir töz olmadığını, sadece irade bozukluğu olduğunu anladım, yani en yüce töz olan senden, ey Tanrım, yüz çevirip daha aşağı varlıklara yönelen, içsel yaşamını reddeden ve dışsal şeylerle böbürlenip bozuk bir irade olduğunu.

17. BÖLÜM

Tanrısal şeylerin bilgisine erişmekten alıkoyan engeller.

23. Senin yerine bir hayali değil de artık sadece seni sevmeye başlamama çok şaşırmıştım. Ama henüz senden aldığım hazzı sürdürecektik kadar tutarlı değildim. Tam senin güzelliğine kapılıp gidiyorum derken birden kendi ağırlığımla senden uzaklaşmaya başlıyorum, ümitsizlik içinde yeniden dünya haline dalıyordum. Bu ağırlık cinsel alışkanlığımdı. Ama sen her an aklımdaydın.

neque ullo modo dubitabam esse, cui cohaererem, sed nondum me esse, qui cohaererem, quoniam corpus, quod corrumpitur, aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, eramque certissimus, quod invisibilia tua a constitutione mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus et divinitas tua. Quaerens enim, unde approbarem pulchritudinem corporum sive caelestium sive terrestrium et quid mihi praesto esset integre de mutabilibus iudicanti et dicenti: «Hoc ita esse debet, illud non ita», hoc ergo quaerens, unde iudicarem, cum ita iudicarem, inveneram incommutabilem et veram veritatis aeternitatem supra mentem meam commutabilem. Atque ita gradatim a corporibus ad sentientem per corpus animam atque inde ad eius interiorem vim, cui sensus corporis exteriora nuntiaret, et quousque possunt bestiae, atque inde rursus ad ratiocinantem potentiam, ad quam referatur iudicandum, quod sumitur a sensibus corporis; quae se quoque in me comperiens mutabilem erexit se ad intellegentiam suam et abduxit cogitationem a consuetudine, subtrahens se contradicentibus turbis phantasmatum, ut inveniret quo lumineas pergeretur, cum sine ulla dubitatione clamaret incommutabile praeferendum esse mutabili, unde nosset ipsum

Sana bağlanmam gerektiğinden bir an bile şüphe etmiyordum, ama henüz sana bağlanmaya hazır değildim. “Ölüme yazgılı beden ruhu ağırlaştırır ve bu topraktan yapılmış mesken zihni pek çok düşünceye daldırır.”²⁹⁸ Yine de senin görünmez doğan şu dünya kurulduğundan beri yarattığın onca varlıkla gözler önüne serildiğinden, senin sonsuz gücünden ve tanrısallığından adım gibi emindim.²⁹⁹ Kendi kendime soruyordum, nasıl oluyor da şu gökteki ya da yerdeki varlıkların güzelliğini algılayabiliyordum, nasıl bir şey bana yardım ediyordu da değişime yazgılı varlıklar hakkında doğru bir hükme varabiliyordum ve “bu böyle olmalı, şu öyle olmamalı” diyebiliyordum ya da bunların böyle olmasına karar vermeye nasıl karar verebiliyordum. İşte bunları kendi kendime sorup dururken, benim değişime yazgılı zihnimin üstünde asla değişmeyen ve kendine özgü sonsuzluğu içinde bir hakikat olduğunu keşfettim. Böyle adım adım bedenlerden, bedendeki duyular aracılığıyla iletişim kuran ruha kadar yükseldim, oradan da bedensel duyuların ruhu dışsal nesnelerden haberdar eden içsel yetisine kadar çıktım, yani hayvanların da ulaşabileceği kadar yüksekliğe ulaştım. Buradan tekrar muhakeme yetisine kadar yükseldim, bu yeti bedensel duyularımızın algıladığı şey hakkında yargıda bulunmamızı sağlıyor. Bu yetinin de bende değişime yazgılı olduğunu anladım. Bu yeti beni saf aklın³⁰⁰ kaynağına kadar yükseltti ve düşüncelerimi her zamanki yolundan geri çekti ve üzerine üşüşen hayallerin yarattığı karmaşadan uzaklaştırdı, nasıl bir ışıkla dolup taşıdığını görebileyim diye. İşte o noktada hiç tereddüt etmeden değişime yazgılı olmayan değişime yazgılı olandan

incommutabile – quod nisi aliquo modo nosset, nullo modo illud mutabili certa praeponeret – et pervenit ad id, quod est in ictu trepidantis aspectus. Tunc vero invisibilia tua per ea quae facta sunt intellecta conspexi, sed aciem figere non evalui et repercussa infirmitate redditus solitis non mecum ferebam nisi amantem memoriam et quasi olefacta desiderantem, quae comedere nondum possem.

CAPUT XVIII

Solus Christus via ad salutem.

24. Et quaerebam viam comparandi roboris, quod esset idoneum ad fruendum te, nec inveniebam, donec amplecterer mediatorem dei et hominum, hominem Christum Iesum, qui est super omnia deus benedictus in saecula, vocantem et dicentem: Ego sum via et veritas et vita, et cibum, cui capiendo invalidus eram, miscentem carni, quoniam verbum caro factum est, ut infantiae nostrae lactesceret sapientia tua, per quam creasti omnia. Non enim tenebam deum meum Iesum humilis humilem nec cuius rei magistra esset eius infirmitas noveram.

daha üstündür diye haykırdı. Buradan anladım ki, saf akıl değişmez olanı bilebiliyordu, çünkü onu hiçbir şekilde bilmemiş olsaydı değişmez olanı değişebilir olana bu kadar kesin şekilde tercih edemezdi. Birden titreşen ışık şimşek gibi aydınlandı ve değişmez olanın ne olduğunu gösterdi. O anda anladım ki, senin görülemez olan doğan senin yarattığın varlıklar aracılığıyla anlaşılıyordu. Ama benim gördüklerime odaklanacak gücüm yoktu. Zaafım yüzünden yeniden hüsrana uğradım ve her zamanki alışkanlıklarıma geri döndüm, beraberimde de gördüğüm bu şeyin aziz hatırasını ve sanki kokusunu hissettiğim, ama henüz yiyemediğim bir besine olan özlemimi çekip götürebildim ancak.

18. BÖLÜM

Sadece İsa'nın yolu bizi kurtuluşa erdirir.

24. Bir yol arıyordum, senin hazzına varmama yetecek gücü bana sağlayacak bir yol, ama bulamıyordum, ta ki Tanrı ile insan arasında şefaatçi görevini üstlenen insan bedenli Mesih İsa'yı,³⁰¹ yani her şeyin üzerinde olan ve sonsuza dek yüceltilecek Tanrı'yı kucaklayana kadar.³⁰² O beni çağırdı ve bana şöyle dedi: "Ben yaşam yoluyum, hakikatim, yaşamın kendisiyim."³⁰³ O yemeye gücümün yetmediği besinimi bedenime katmıştı. Çünkü bütün varlıkları yarattığın o Bilgelliğini bekleliğimizde süt gibi emelim diye senin Sözün ete kemiğe bürünmüştü.³⁰⁴ Ama ben henüz Tanrı'ya, yani tevazu sahibi İsa'ya sahip olacak kadar tevazu sahibi değildim, Onun bu zayıflığıyla bize ne tür bir ders vermek istediğini çıkaramıyordum.

Verbum enim tuum, aeterna veritas, superioribus creaturae tuae partibus supereminens subditos erigit ad se ipsam, in inferioribus autem aedificavit sibi humilem domum de limo nostro, per quam subdendos deprimeret a se ipsis et ad se traiceret, sanans tumorem et nutriens amorem, ne fiducia sui progredierentur longius, sed potius infirmarentur videntes ante pedes suos infirmam divinitatem ex participatione tunicae pelliciae nostrae et lassi prosternerentur in eam, illa autem surgens levaret eos.

CAPUT XIX

Quid senserit de Christi incarnatione.

25. Ego vero aliud putabam tantumque sentiebam de domino Christo meo, quantum de excellentis sapientiae viro, cui nullus posset aequari, praesertim quia mirabiliter natus ex virgine ad exemplum contemnendorum temporalium prae adipiscenda immortalitate divina pro nobis cura tantam auctoritatem magisterii meruisse videbatur. Quid autem sacramenti haberet verbum caro factum, ne suspicari quidem poteram. Tantum cognoveram ex his, quae de illo scripta traderentur, quia manducavit et bibit, dormivit, ambulavit, exhilaratus est,

Oysa öğretilmek istenen şeydu: Ezeli ve ebedi Hakikat olan, yarattığın âlemin en üst seviyelerinden de yüksek olan Sözün kendisine teslim olanları kendi katına yükseltir. Âlemin aşağı seviyelerinde, bizi yarattığı balçıktan kendisi için mütevazı bir mesken inşa etmiştir. Bu sayede Ona gönülden bağlanmak isteyenleri önce kendisinden ayırır ve sonra kibirlerini kırarak, sevgilerini besleyerek kendi yanına çeker. Böylece bunlar kendilerine duydukları aşırı güvenle daha fazla kafalarının di-kine gidemezler, tersine daha da alçalırlar. Çünkü bizim gibi deriden giysiler giyerek³⁰⁵ kendisini alçaltan Tanrı'nın ayakla-rının dibinde olduğunu görürler ve takatleri kesilip Onun önünde secdeye varırlar, sonunda O doğrulurken onları da yerden kaldırır.

19. BÖLÜM

İsa'nın bedenlenmesinin anlamı.

25. Bense farklı düşünüyordum, çünkü Rab İsa'mı düşün-düğümde Onu ancak eşi menendi olmayan, mükemmel bil-gelikte bir insan olarak düşünebiliyordum. Bana göre, özel-likle bakire bir kadından mucizevi olarak doğmuş olmakla, ölümsüz yaşamı hak etmemiz için dünya malından vazgeçme-miz konusunda bize bir ders vermişti ve bizlere gösterdiği tanrısal öngörüsüyle bizim Öğretmenimiz olarak ayrıcalıklı bir yeri hak etmişti. Ama ete kemiğe bürünmüş Sözün arka-sındaki derin sırla ilgili en ufak bir tahminim yoktu. Bu ko-nudaki bütün bilgim Onun yaşamıyla ilgili yazılmış, yani onun yediğini içtiğini, uyuduğunu, yürüdüğünü, sevindiğini,

contristatus est, sermocinatus est, non haesisse carnem illam verbo tuo nisi cum anima et mente humana. Novit hoc omnis, qui novit incommutabilitatem verbi tui, quam ego iam noveram, quantum poteram, nec omnino quidquam inde dubitabam. Etenim nunc movere membra corporis per voluntatem, nunc non movere, nunc aliquo affectu affici, nunc non affici, nunc proferre per signa sapientes sententias, nunc esse in silentio propria sunt mutabilitatis animae et mentis. Quae si falsa de illo scripta essent, etiam omnia periclitarentur mendacio neque in illis litteris ulla fidei salus generi humano remaneret. Quia itaque vera scripta sunt, totum hominem in Christo agnoscebam, non corpus tantum hominis aut cum corpore sine mente animum, sed ipsum hominem, non persona veritatis, sed magna quadam naturae humanae excellentia et perfectiore participatione sapientiae praeferri ceteris arbitrabar. Alypius autem deum carne indutum ita putabat credi a catholicis, ut praeter deum et carnem non esset in Christo, animam mentemque hominis non existi-mabat in eo praedicari. Et quoniam bene persuasum tenebat ea, quae de illo memoriae mandata sunt, sine vitali et rationali creatura non

üzüldüğünü ve vaazlar verdiğini aktaran şu Kutsal Kitaba dayanıyordu. Bir de bu Kitaptan, senin Sözün bedenlendiğinde Onun da insan gibi ruh ve akılla donatıldığını öğrenmiştim. () senin Sözünün değişime yazgılı olmadığını biliyorsa, herkes de bunu böyle bilir. Ben de aklım yettiğince artık bunu biliyordum ve bu konuda en ufak bir şüphe duymuyordum. Çünkü bazen isteyerek, bazen istemeyerek bedeni hareket ettirmek, herhangi bir olaydan bazen etkilenmek, bazen etkilenmemek, kimi zaman birtakım simgelerle bilgece öğütlerde bulunmak, kimi zaman susmak değişime yazgılı doğası olan ruha ve akla özgü niteliklerdir. Onun da böyle davrandığını yazan Kitaplar bize yanlış bilgiler vermiş olsaydı o zaman bunlarda ne yazıyorsa yanlış olarak kabul edilir ve insanlık kurtuluşu için bu Kitapların hiçbirine iman beslemezdi. Demek ki bu Kitaplarda ne yazıyorsa doğrudu ve ben bunlardan İsa'nın bütün insanlığı temsil ettiğini anlamıştım. Onu sadece insan gibi bir bedene ya da düşünebilen, duyarlı bir ruha sahip bir varlık olarak görmüyordum, Onu serapa bir insan olarak görüyordum. O insanın öteki insanlardan çok üstün olduğunu düşünüyordum, sadece Hakikatin somut bir örneği olmasından değil, aynı zamanda tanrısal bilgelikten mükemmel derecede pay aldığı için üstün bir insani karakterle donanmış olmasından. Bu arada Alypius Katoliklerin İsa'nın bedenlenmiş Tanrı olduğuna, yani İsa'da salt Tanrı ve bedeninin olduğuna inandıklarını söylüyordu. Onun düşüncesine göre, Katolikler İsa'da insani bir ruh ve zihin olmadığını ileri sürüyordu. Alypius İsa'nın yaşamıyla ilgili aktarılanlardan, canı ve aklı olmayan bir varlığın böyle davranışlar

fieri, ad ipsam christianam fidem pigrius movebatur. Sed postea haereticorum Apollinaristarum hunc errorem esse cognoscens catholicae fidei conlaetatus et temperatus est. Ego autem aliquanto posterius didicisse me fateor, in eo, quod verbum caro factum est, quomodo catholica veritas a Photini falsitate dirimatur. Improbatio quippe haereticorum facit eminere, quid ecclesia tua sentiat et quid habeat sana doctrina. Oportuit enim et haereses esse, ut probati manifesti fierent inter infirmos.

CAPUT XX

Ex Platonicis libris peritior, sed
inflatior evaserat.

26. Sed tunc lectis Platonicorum illis libris posteaquam inde admonitus quaerere incorpoream veritatem invisibilia tua per ea quae facta sunt intellecta conspexi et repulsus sensi, quid per tenebras animae meae contemplari non sinerer, certus esse te et infinitum esse nec tamen per locos finitos infinitosve diffundi et vere te esse, qui semper idem ipse esses, ex nulla parte nulloque motu alter aut aliter, cetera vero ex te esse omnia, hoc solo

sergileyemeyeceğine o kadar inanmıştı ki, bu yüzden Hristiyanlığa inancı da çok yavaş seyrediyordu. Ama sonradan bu yanılığının Apollinaris'in sapkın taraftarlarından kaynaklandığının farkına vardı ve Hristiyan inancının hazzına varıp onunla hemhal oldu.³⁰⁶ Bana gelince, itiraf etmeliyim ki, ancak bir süre geçtikten sonra, "Söz insan oldu" ifadesindeki anlamı kavrayabildim ve Katolik inancındaki hakikatin Photinus'un yanlış yorumlarından ne kadar farklı olduğunu öğrendim.³⁰⁷ Gerçekten de bu böyle, çünkü sapkınların yaptığı itirazlar senin Kilisenin ne kadar doğru düşüncelere ve ne derin bir öğretiye sahip olduğunu bize açıkça gösteriyor. Sapkınlar olacak ki, Tanrı'nın beğenisine mazhar olanlar zaaflarına yenik düşenler arasından yükselip kendilerini gösterebilsinler.³⁰⁸

20. BÖLÜM

Platon'un kitapları sayesinde daha bilgili, ama daha kibirli bir insana dönüşüyor.

26. O dönemde Platon'un kitaplarını okuduktan ve onlardan cisimsiz hakikati aramam gerektiğine ikna olduktan sonra bakışlarımı yarattığın varlıklar aracılığıyla anlaşılan görünmez doğana çevirdim,³⁰⁹ ama ruhumun karanlığının bu yüceliği temaşa etmeme izin vermediğini görünce tam anlamıyla hüsrana uğradım. Ama senin varolduğundan ve senin sınırsız olduğundan emindim, sınırlı ya da sınırsız bir mekâna yaygın olmadığın halde senin hakiki olduğundan da emindim, çünkü sen hep olduğu gibi kalansın, hiçbir taraftan, hiçbir hareketle şu ya da bu şekilde değişime uğramazsın. Ayrıca her şeyin senden doğduğundan

firmissimo documento, quia sunt, certus quidem in istis eram, nimis tamen infirmus ad fruendum te. Garriebam plane quasi peritus et, nisi in Christo, salvatore nostro, viam tuam quaererem, non peritus sed periturus essem. Iam enim coeperam velle videri sapiens plenus poena mea et non flebam, insuper et inflabar scientia. Ubi enim erat illa aedificans caritas a fundamento humilitatis, quod est Christus Iesus? Aut quando illi libri me docerent eam? In quos me propterea, priusquam scripturas tuas considerarem, credo voluisti incurrere, ut imprimeretur memoriae meae, quomodo ex eis affectus essem et, cum postea in libris tuis mansuefactus essem et curantibus digitis tuis contrectarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem, quid interesset inter praesumptionem et confessionem, inter videntes, quo eundum sit, nec videntes, qua, et viam ducentem ad beatificam patriam non tantum cernendam sed et habitandam. Nam si primo sanctis tuis litteris informatus essem et in earum familiaritate obdulcuisses mihi et post in illa volumina incidissem, fortasse aut abripuissent me a solidamento pietatis, aut si in affectu, quem salubrem imbiberam, perstitissem, putarem etiam ex illis libris eum posse concipi, si eos solos quisque didicisset.

da emindim, bunun tartışmasız, en büyük kanıtı da her şeyin varolmasıydı. Evet, bütün bunlardan emindim, ama yine de senin hazzına varmaktan acizdim. Bir de işin uzmanıymışım gibi zevzeklik edip duruyordum. Kurtarıcımız İsa'da sana giden yolu aramamış olsaydım, yahu ne uzmanlığı, yok olup gidecektim. Bilge bir insanmışım gibi kendime havalar da vermeye başlamıştım bu arada. Tam anlamıyla sopalıktım, ama bu halimden hiç yüksünmediğim gibi, üstüne üstlük bilgimle kabardıkça kabarıyordum.³¹⁰ Hani neredeydi tevazu temelini kurulu, yani Mesih İsa üzerine kurulu şefkat? Platon'un kitapları bana bunu ne zaman öğretecekti? Eminim senin Kitaplarını okumadan önce benim önüme bu kitapları bileterek koydun, bu kitaplardan nasıl etkilendiğimi hafızamın bir köşesine yazayım ki, sonradan senin Kitaplarınla ıslah olunca ve yaralarım senin o şifalı parmaklarının dokunuşuyla iyileşince, küstahlık ile tövbekârlık arasında ya da gidecekleri yolu gören, ama nasıl gideceklerini bilmeyen insanlar ile kendilerini mutluluk ülkesine götürecek yolu görmekle kalmayıp orayı artık yuvaları bilen insanlar arasında nasıl bir fark olduğunu anlayabileyim ve ikisinin ayırdına varabileyim. Çünkü önce senin Kitaplarından bilgi edinmiş ve onları iyice hazmedip senin sevgine erişmiş olsaydım, daha sonra da Platon'un şu kitaplarıyla karşılaşmış olsaydım, belki de onlar beni sağlam temeller üzerine kurduğum inancımın sökülüp alacakları ya da varsayalım ki ruhumun kurtuluşu için senin Kitaplarından emdiğim inançtan asla ödün vermedim, kim bilir belki o zaman da bu inanç sadece Platon'un kitaplarını okumakla da elde edilebilirdi diyecektim.

Quid in sacris libris invenerit, non inventum
in Platoniciis.

27. Itaque avidissime arripui venerabilem stilum spiritus tui et prae ceteris apostolum Paulum, et perierunt illae quaestiones, in quibus mihi aliquando visus est adversari sibi et non congruere testimoniis legis et prophetarum textus sermonis eius, et apparuit mihi una facies eloquiorum castorum, et exultare cum tremore didici. Et coepi et inveni, quidquid illac verum legeram, hac cum commendatione gratiae tuae dici, ut qui videt non sic glorietur, quasi non acceperit non solum id quod videt, sed etiam ut videat – quid enim habet quod non accepit? – et ut te, qui es semper idem, non solum admoneatur ut videat, sed etiam sanetur ut teneat, et qui de longinquo videre non potest, viam tamen ambulet, qua veniat et videat et teneat, quia, etsi condelectetur homo legi dei secundum interiorem hominem, quid faciet de alia lege in membris suis repugnante legi mentis suae et se captivum ducente in lege peccati, quae est in membris eius? Quoniam iustus es, domine; nos autem peccavimus, inique fecimus, impie gessimus,

21. BÖLÜM

**Kutsal Kitapta bulduğunu, Platon'un kitaplarında
bulamıyor.**

27. Büyük bir hevesle Senin Ruhunun esinlediği Kutsal Kitaba sarıldım, özellikle de Havari Paulus'un metinlerine. Oysa bir zamanlar Paulus'un kendi kendisiyle çeliştiğini, vaazlarının içeriğinin tanrısal yasayla ve peygamberlerin öğretileriyle uyuşmadığını düşünmüş ve onunla ilgili kafamda sorular oluşmuştu, şimdi bu soruların hepsi uçup gitti. Artık açıkça anlıyordum ki, Paulus'un o kutsal sözleri tek bir anlama işaret ediyordu ve ben sonunda huşu içinde titremek neymiş öğrendim.³¹¹ Onları okumaya başladım ve gördüm ki, Platoncu kitaplarda okuduğum hakikat burada senin inayetine övgüler yağdırılarak ifade ediliyor, gören göz hem gördüğünün hem de görme yetisinin kendisine lütfedilmiş bir armağan olmadığını sanıp kendisiyle böbürlenmesin diye –sen lütfetmedikçe insan neye sahip olabilir ki³¹²– bütün çabasını seni, hep olduğu gibi kalan seni, sadece görebilmek için değil, aynı zamanda sana bağlanabilecek gücü de kazanmaya harcasın diye; çok uzaklarda olduğundan seni göremese bile yine de onu sana getirecek, seni görmesini ve sana bağlanmasını sağlayacak yoldan yürümeyi öğrenebilsin diye. Peki ama, insan iç benliğinde Tanrı'nın yasasını onaylasa bile aklın yasasıyla sürekli çatışan uzuvlarındaki o öteki yasaya nasıl karşı koyacak, kendisini uzuvlarındaki günah yasasının kölesi durumuna sokan öteki yasaya nasıl karşı koyacak?³¹³ Sen adilsin ya Rab; bizse günah işledik, kötülük yaptık, imansızlık ettik;

et gravata est super nos manus tua, et iuste traditi sumus antiquo peccatori, praeposito mortis, quia persuasit voluntati nostrae similitudinem voluntatis suae, qua in veritate tua non stetit. Quid faciet miser homo? Quis eum liberabit de corpore mortis huius nisi gratia tua per Iesum Christum dominum nostrum, quem genuisti coaeternum et creasti in principio viarum tuarum, in quo princeps huius mundi non invenit quidquam morte dignum, et occidit eum: et evacuatum est chirographum, quod erat contrarium nobis? Hoc illae litterae non habent. Non habent illae paginae vultum pietatis huius, lacrimas confessionis, sacrificium tuum, spiritum contribulatum, cor contritum et humiliatum, populi salutem, sponsam civitatem, arram spiritus sancti, poculum pretii nostri. Nemo ibi cantat: Nonne deo subdita erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum: etenim ipse deus meus et salutaris meus, susceptor meus: non movebor amplius. Nemo ibi audit vocantem: Venite ad me, qui laboratis. Dedignantur ab eo discere, quoniam mitis est et humilis corde. Abscondisti enim haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. Et aliud est de silvestri cacumine videre patriam pacis et iter ad

senin elin ağırlığınca indi üzerimize. Layığımızı bulduk ve o eski günahkâra, ölümün efendisine bir kez daha teslim olduk. Dil döküp kandırdı bizi ve irademizi senin Hakikatine en başından itibaren vefasızlık eden iradesine uydurmamızı istedi.³¹⁴ İnsan bu kadar acizse ne yapabilir? Onu bu ölümlü bedeninden kim kurtarabilir, kendin gibi ezeli ve ebedi olarak doğurduğun ve âlemi yaratmaya başladığın anda yarattığın, Rabbimiz, Mesih İsa'nın şefaatiyle bize lütfettiğin inayettinden başka kim kurtarabilir?³¹⁵ Bu dünyanın efendisi onda ölümü hak edecek bir suç bulamadı³¹⁶ ve onu öldürdü, böylece bizim aleyhimize olan yazılı antlaşma lağvedilmiş oldu.³¹⁷ İşte Platoncu kitaplarda bunların hiçbiri yok. Onların sayfaları imanın manasından bahsetmiyor, gözyaşı dökerek tövbe etmekten, sana sunulan kurbandan, şu ıstırap çeken ruhumuzdan, pişmanlık duyarak sana boynunu eğen şu yüreğimizden,³¹⁸ halkına bağışladığın kurtuluştan, bir gelin gibi süslenmiş Kentten,³¹⁹ Kutsal Ruh'un bize verdiği güvence-den,³²⁰ kefaretimizi içtiğimiz kadehlerden söz etmiyor.³²¹ Hiç kimse şu ilahiyi söylemiyor o kitaplarda: "Ruhum Tanrı'ya teslim olacak değil mi? Beni kurtuluşa erdirecek sadece Odur. Çünkü O benim Tanrım, benim kurtuluşum, benim sığınağım; Ondan başka hiçbir yere kıvıldamayacağım."³²² Hiç kimse şu sesi işitmiyor o kitaplarda: "Çile çeken sizler, bana gelin."³²³ Onun yüreği yumuşacık, tevazu dolu, o yüzden kimse ondan ders almak istemiyor. Çünkü sen bu öğretiyi bilgelerden ve ihtiyatlı davrananlardan esirgedin, küçük çocuklara açıkladın.³²⁴ Ormanlık bir dağın zirvesinden huzur ülkesine şöyle bir bakmak, oraya varacak yolu bulamamak,

eam non invenire et frustra conari per invia circum
obsidentibus et insidiantibus fugitivis desertoribus
cum principe suo leone et dracone, et aliud tenere viam
illuc ducentem cura caelestis imperatoris munitam, ubi
non latrocinantur qui caelestem militiam deseruerunt;
vitant enim eam sicut supplicium. Haec mihi
inviscerabantur miris modis, cum minimum
apostolorum tuorum legerem, et consideraveram opera
tua et expaveram.

başlarına yılan ya da ejderhayı komutan seçmiş kaçak eşkıyaların saldırmak için pusuda bekledikleri sarp geçitlerde boşa zaman harcamak başka şey, Göklerin Kralı'nın hâkimiyetinde, emniyet altına alınmış Kente götüreceği yolu tutmak başka şeydir. Orada göksel ordudan firar etmiş kimse yoktur ki eşkıyalık etsin; işkence sayarlar çünkü böyle bir şeyi ve hep uzak dururlar. İşte havarilerinin en küçüğünün³²⁵ yazdıklarını okurken her satırında başka türlü yüreğimi delip geçen sözler bunlardı. Bütün eserlerini düşündüm sonra, vecde kapıldım.

LIBER OCTAVUS

CAPUT PRIMUM

Studio vitae melius instituendae
ad Simplicianum ire statuit.

1. Deus meus, recorder in gratiarum actione tibi et confitear misericordias tuas super me. Perfundantur ossa mea dilectione tua et dicant: Domine, quis similis tibi? Dirupisti vincula mea: sacrificem tibi sacrificium laudis. Quomodo dirupisti ea, narrabo, et dicent omnes, qui adorant te, cum audiunt haec: Benedictus dominus in caelo et in terra; magnum et mirabile nomen eius. Inhaeserant praecordiis meis verba tua, et undique circumvallabar abs te. De vita tua aeterna certus eram, quamvis eam in aenigmate et quasi per speculum videram; dubitatio tamen omnis de incorruptibili substantia, quod ab illa esset omnis substantia, ablata mihi erat, nec certior de te, sed stabilior in te esse cupiebam. De mea vero temporali vita nutabant omnia et mundandum erat cor a fermento veteri; et placebat via ipse salvator et ire per eius angustias adhuc pigebat. Et immisisti in mentem meam visumque est bonum in conspectu meo

8. KİTAP

1. BÖLÜM

Yaşantısını daha iyi bir temele oturtmak için
Simplicianus'a gitmeye karar veriyor.

1. Sana şükranlarımı sunarken ey Tanrım, lütfet, bana bahsettiğin iyilikleri hatırlayayım ve sana itiraf edeyim. Lütfet, senin aşkın kemiklerime kadar işlesin ve şöyle desinler: "Ya Rab, senin bir benzerin daha olabilir mi?"³²⁶ Benim zincirlerimi kıran sensin, şükranımı yoluna kurban olarak sunuyorum, kabul et."³²⁷ Sana zincirlerimi nasıl kırdığını anlatacağım ki sana iman edenlerin hepsi anlattıklarımı işitince şöyle desinler: "Göğün ve Yerin Rabbine şükürler olsun; ne büyük, ne uludur Onun adı."³²⁸ Sözlerin sımsıkı tutunmuştu yüreğime, her yanımda senin ördüğün siperlerle çevreleniyordum.³²⁹ Senin yaşamının ezeli ve ebedi olduğundan artık emindim, benim için hâlâ bir muamma olsa da, henüz onu buzlu bir cam ardından görüyor olsam da. Senin tözünün bozulamaz olduğuna ve bütün bozulabilir varlıkların bu tözden doğduğuna ilişkin şüphelerim artık ortadan kalkmıştı. Bütün arzum artık senden daha fazla emin olmak değil, sana sımsıkı sarılabilmektir. Ama şu gelip geçici yaşamımda her şey hâlâ suyun üstünde yüzüyordu, yüreğim eski mayasından tamamen arınmak zorundaydı.³³⁰ Kurtarıcımız olan o Yol beni çekiyordu,³³¹ ama onun dar geçitlerinden geçip gitmeye henüz karar vermiş değildim. Gönlüme girdin ve Simplicianus'a³³² gidersen gözümün önündekileri daha net görebileceğimi sezdim,

pergere ad Simplicianum, qui mihi bonus apparebat servus tuus et lucebat in eo gratia tua. Audieram etiam, quod a iuventute sua devotissime tibi viveret; iam vero tunc senuerat et longa aetate in tam bono studio sectandae vitae tuae multa expertus, multa edoctus mihi videbatur: et vere sic erat. Unde mihi ut proferret volebam conferenti secum aestus meos, quis esset aptus modus sic affecto, ut ego eram, ad ambulandum in via tua.

2. Videbam enim plenam ecclesiam, et alius sic ibat, alius autem sic. Mihi autem displicebat, quod agebam in saeculo, et oneri mihi erat valde non iam inflammantibus cupiditatibus, ut solebant, spe honoris et pecuniae ad tolerandam illam servitutem tam gravem. Iam enim me illa non delectabant prae dulcedine tua et decore domus tuae, quam dilexi, sed adhuc tenaciter conligabar ex femina, nec me prohibebat apostolus coniugari, quamvis exhortaretur ad melius maxime volens omnes homines sic esse, ut ipse erat. Sed ego infirmior eligebam molliorem locum et propter hoc unum volvebar in ceteris languidus et tabescens curis marcidis, quod et in aliis rebus, quas nolebam pati, congruere cogebar vitae coniugali, cui deditus obstringebar.

çünkü Simplicianus'un senin sadık bir kulun olduğunu, senin nurunla aydınlandığını anlamıştım. Ayrıca gençliğinden bu yana yaşamını sana adadığını işitmiştim. Artık yaşlı bir adamdı, bütün ömrü boyunca sarsılmaz bir inançla senin yoldan yürümüş biri olarak bende çok deneyimli ve çok bilgili bir insan izlenimi bırakmıştı, sahiden de öyleydi. Bu yüzden kafamı kurcalayan sorunları onunla paylaşmak istedim, ne de olsa benim gibi müşkül durumda olan birine uygun bir yaşam tarzı önerebilir, ben de bu şekilde senin yoluna girebilirdim.

2. Çünkü baktığımda Kilisenin farklı farklı yollar tutan insanlarla dolu olduğunu görüyordum.³³³ Ama artık dünyevi bir yaşam sürdürmek beni mutlu etmiyordu, böyle bir yaşam benim için artık koca bir yükü, çünkü eskiden olduğu gibi mevki ve para kazanmak arzusuyla yanıp tutuşmuyordum, bunlar benim için artık katlanılamayacak kadar ağır bir kölelikti. Dünya malının benim için bir cazibesi kalmamıştı, hele senin tatlılığın ve âşığı olduğum o nurlu evinle kıyasladığımda. Ama kadınlara duyduğum aşka da hâlâ sımsıkı bağlıydım. Havarin bana evlenmeyi yasaklamadı, ama bana daha iyi bir yaşam biçimini öğütledi, özellikle herkesin önce kendisi gibi olmasını istedi. Bense zayıftım ve kendime daha kolay bir yol seçtim, işte sırf bu seçimim yüzünden yaşamımım geri kalanında kararsızlıklar içinde bocalayıp durdum, can sıkıcı sorunlarla boşa zaman harcadım. Katlanmak istemediğim başka meseleler de vardı, ama bunlarla bir şekilde hemhal olmak zorundaydım, çünkü evlilik hayatı bunu gerektiriyordu ve ben bu hayata bir kez kolumu kaptırırsam iyice kapana kısılırdım.

Audieram ex ore veritatis esse spadones, qui se ipsos absciderunt propter regnum caelorum; sed, qui potest, inquit, capere, capiat. Vani sunt certe omnes homines, quibus non inest dei scientia, nec de his, quae videntur bona, potuerunt invenire eum, qui est. At ego iam non eram in illa vanitate; transcenderam eam et contestante universa creatura inveneram te creatorem nostrum et verbum tuum apud te deum tecumque unum deum, per quod creasti omnia. Et est aliud genus impiorum, qui cognoscentes deum non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt. In hoc quoque incideram, et dextera tua suscepit me et inde ablatum posuisti, ubi convalescerem, quia dixisti homini: Ecce pietas est sapientia, et: Noli velle videri sapiens, quoniam dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Et inveneram iam bonam margaritam, et venditis omnibus, quae haberem, emenda erat, et dubitabam.

CAPUT II

De Victorino rhetore ad fidem converso.

3. Perrexī ergo ad Simplicianum, patrem in accipiēda gratia tunc episcopi Ambrosii et quem vere ut patrem diligebat. Narravi ei circuitus erroris mei. Ubi autem commemoravi legisse me quosdam libros Platoniorum, quos Victorinus quondam, rhetor urbis

Hakikatin ağzından şu cümlelerin döküldüğünü işittim: “Göksel Krallık uğruna kendi kendilerini hadım etmiş insanlar var; yine de bunu kabul edebilen etsin,”³³⁴ diyordu. “Yüreğinde Tanrı sevgisi olmayan insan boşluktur. Kendisine iyiyi gösteren şeylerde bile Onun kim olduğunu göremez.” Neyse ki artık ben böyle bir boşlukta değildim; bu aşamayı geçmiştim ve senin yarattığın âlemin tanıklığında, senin bizim Yaratıcımız olduğunu anlamıştım, senin Sözü’nün Tanrı olan sende olduğunu ve seninle Tanrı’nın bir olduğunu ve her şeyi bu birlikle yarattığını anlamıştım. Tanrı tanımaz başka tür insanlar da var, bunlar Tanrı’yı bildikleri halde bu bildiklerini Tanrı gibi yüceltmiyorlar ya da Ona şükranlarını sunmuyorlar. Ben de bu hataya düşmüştüm, ama senin uğurlu elin imdadıma yetişti, beni düştüğüm bu hatadan çekip çıkardı ve sağlığıma kavuşacağım o doğru yola soktu. Çünkü sen insana dedin ki: “Bak, dindarlık asıl bilgeliktir. Bilge gibi görünmekten kaçın, çünkü kendilerine bilge diyenler budala duruma düştüler.”³³⁵ Evet, artık o pahalı inciye bulmuştum ve onu satın almak için neyim varsa satmak zorundaydım; ama hâlâ kararsızdım.

2. BÖLÜM

Hatip Victorinus’un hak yoluna girişi.

3. Sonunda Simplicianus’a gittim, dönemin piskoposu Ambrosius’un gerçek babası kadar sevdiği vaftiz babasına. Yarılgılar içinde nasıl dönüp durduğumu anlattım ona. Roma’da hatiplik yapmış olan ve ölüm döşeginde Hristiyanlığı kabul ettiğini işittiğim Victorinus’un vaktiyle Latinceye çevirdiği

Romae, quem christianum defunctum esse audieram, in latinam linguam transtulisset, gratulatus est mihi, quod non in aliorum philosophorum scripta incidissem plena fallaciarum et deceptionum secundum elementa huius mundi, in istis autem omnibus modis insinuari deum et eius verbum. Deinde, ut me exhortaretur ad humilitatem Christi sapientibus absconditam et revelatam parvulis, Victorinum ipsum recordatus est, quem Romae cum esset, familiarissime noverat, deque illo mihi narravit quod non silebo. Habet enim magnam laudem gratiae tuae confitendam tibi, quemadmodum ille doctissimus senex et omnium liberalium doctrinarum peritissimus quique philosophorum tam multa legerat et diiudicaverat, doctor tot nobilium senatorum, qui etiam ob insigne praeclari magisterii, quod cives huius mundi eximium putant, statuam Romano foro meruerat et acceperat, usque ad illam aetatem venerator idolorum sacrorumque sacrilegorum particeps, quibus tunc tota fere Romana nobilitas inflata spirabat prodigia iam¹ et omnigenum deum monstra, et Anubem latratorem, quae aliquando contra Neptunum et Venerem contraque Minervam tela tenuerant et a se victis iam Roma supplicabat, quae iste senex Victorinus tot annos ore terricrepo defensitaverat, non erubuerit esse puer Christi

¹ Bu satırlardaki boşluk, değişik tartışmalara yol açmıştır. Buradaki metin düzenlemesinde, Loeb metni temel alınmıştır.

Platon'un bazı kitaplarını da okuduğumu söyledim bir ara. Bunu duyunca beni tebrik etti, çünkü ona göre öteki felsefecilerin yazdığı eserlerde evrenin kurucu öğeleri hakkında bir dolu sahte ve yanıltıcı bilgiler vardı, oysa Platon'un kitaplarında faklı farklı şekillerde de olsa Tanrı ve Sözü ima ediliyordu. Ardından beni Tanrı'nın bilgilerden saklayıp küçük çocuklara açıkladığı İsa'ya özgü tevazuya davet etmek için Victorinus'la ilgili hatırlatmalarda bulundu. Victorinus'la ilgili anlattıklarını burada yinelemeden geçemeyeceğim. Çünkü bu anlatılanlar senin inayetini şükranlarla itiraf etmeme vesile olacak. Victorinus âlim bir ihtiyardı, özgür sanatların her dalında derin bilgisi vardı, felsefecilerin birçok kitabını okumuş ve onlar hakkında incelemeler kaleme almış, nice soylu senatöre hocalık yapmıştı. Öğreticiliğindeki o olağanüstü yeteneğini ölümsüzleştirmek için kendisine Roma Forumuna heykelinin dikilmesi teklif edilmiş, o da bunu kabul etmişti. Böyle bir şey bu dünyada yaşayan insanlar için çok büyük bir onurdur. Victorinus ileri yaşlarına değin putlara tapmış ve pagan tanrılar için düzenlenen ayinlere katılmıştı. Bu ayinler dönemin Roma'sının neredeyse bütün soylu kesimini aşka getirip, ruhlarını şu hilkat garibelerine, şu canavar tanrı güruhuna inanmaya sevk ediyordu, köpek gibi havlayan Anubis'e bile.³³⁶ Anlayacağınız, bir zamanlar Neptunus, Venus ve Minerva'ya karşı silaha sarılmış olan bütün bu tanrılar, yenilgiye uğradıkları Romalıları kendilerine yakarır hale getirmişlerdi. İşte ihtiyar Victorinus da yıllarca gürül gürül bir sesle bu tanrılarının savunucusu kesilmişti. Ama gün geldi senin İsa'nın çocuğu olmaktan,

tui et infans fontis tui subiecto collo ad humilitatis iugum et edomita fronte ad crucis opprobrium.

4. O domine, domine, qui inclinasti caelos et descendisti, tetigisti montes et fumigaverunt, quibus modis te insinuasti illi pectori? Legebat, sicut ait Simplicianus, sanctam scripturam omnesque christianas litteras investigabat studiosissime et perscrutabatur et dicebat Simpliciano non palam, sed secretius et familiarius: «Noveris me iam esse christianum». Et respondebat ille: «Non credam nec deputabo te inter christianos, nisi in ecclesia Christi videro». Ille autem inridebat dicens: «Ergo parietes faciunt christianos?» Et hoc saepe dicebat, iam se esse christianum, et Simplicianus illud saepe respondebat et saepe ab illo parietum inrisio repetebatur. Amicos enim suos reverebatur offendere, superbos daemonicolas, quorum ex culmine Babylonicae dignitatis quasi ex cedris Libani, quas nondum contriuerat dominus, graviter ruituras in se inimicitias arbitrabatur. Sed posteaquam legendo et inhiando hausit firmitatem timuitque negari a Christo coram angelis sanctis, si eum timeret coram hominibus confiteri, reusque sibi magni criminis apparuit erubescendo de sacramentis humilitatis verbi tui et non erubescendo de sacris sacrilegis superborum daemoniorum, quae imitator superbus acceperat,

senin pınarında doğan bir bebek olmaktan, tevazu yularını ensesine geçirmekten, başını eğip yüz karası çarmıha teslim etmekten hiç utanmadı.³³⁷

4. Ya Rab, ya Rab, sen gökleri eğdin, kendin de aşağı indin, dağlara dokundun, tütmeye başladılar. Ne şekilde o kalbe girdin?³³⁸ Simplicianus'un dediğine göre, Victorinus İncil'i okumuş, Hristiyanlıkla ilgili bütün yazılanları büyük bir titizlikle incelemiş ve araştırmalarda bulunmuş. Bir gün Simplicianus'a şöyle demiş, ama öyle uluorta değil, gizlice ve bütün samimiyetiyle: "Artık bir Hristiyan olduğumu bilmeni isterim." Buna karşılık Simplicianus ona şöyle olmuş: "Seni İsa'nın Kilisesi'nde görmedikçe buna inanmam ve seni bir Hristiyan olarak görmem." O da gülerek şöyle demiş: "Demek Hristiyanları Hristiyan yapan şu duvarlar, öyle mi?" Sürekli tekrarlayıp durmuş Hristiyan olduğunu, Simplicianus da ona hep aynı şeyi söylemiş, o da hep aynı şekilde duvarla ilgili şakasını yapıp gülmüş. Arkadaşlarını, yani şu şeytana tapan kibirlileri kızdırmaktan çekiniyormuş. Onların Babil gibi yüksek mevkilerinin zirvesinden, tıpkı Rabbimizin henüz yere devirmediği şu Lübnan sedirleri gibi yükseklerden³³⁹ düşmanlık kasırgaları eser de yerle bir olurum diye düşünüyormuş. Ama Kutsal Kitabı okuyup hatmettikten sonra cesaretini toplamış ve insanların önünde İsa'nın adını itiraf etmekten çekinirse, kutsal meleklerinin önünde İsa tarafından reddedileceğinden korkmaya başlamış ve senin tevazu dolu Sözü'nün sırlarından utanır da, o gurur abidesi şeytanların pagan ayinlerine katılmaktan utanmazsa, bu şekilde onların gururuna ortaklık ederse ağır bir suça imza atıp sanık durumuna düşeceğini anlamış.

depuduit vanitati et erubuit veritati subitoque et inopinatus ait Simpliciano, ut ipse narrabat: «Eamus in ecclesiam: christianus volo fieri». At ille non se capiens laetitia perrexerat cum eo. Ubi autem imbutus est primis instructionis sacramentis, non multo post etiam nomen dedit, ut per baptismum regeneraretur mirante Roma, gaudente ecclesia. Superbi videbant et irascebantur, dentibus suis stridebant et tabescebant: servo autem tuo dominus deus erat spes eius et non respiciebat in vanitates et insanias mendaces.

5. Denique ut ventum est ad horam profitendae fidei, quae verbis certis conceptis retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romae reddi solet ab eis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum esse dicebat Victorino a presbyteris, ut secretius redderet, sicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat; illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctae multitudinis profiteri. Non enim erat salus, quam docebat, in rhetorica, et tamen eam publice professus erat. Quanto minus ergo vereri debuit mansuetum gregem tuum pronuntians verbum tuum, qui non verebatur in verbis suis turbas insanorum? Itaque ubi ascendit, ut redderet, omnes sibimet invicem, quisque ut eum noverat, strepuerunt nomen eius strepitu gratulationis. Quis autem ibi eum non noverat?

Kibri küçümsemiş, Hakikatin önünde utançla eğilmiş ve hiç heklenmedik bir anda umulmadık bir şekilde Simplicianus'a şöyle demiş: "Kiliseye gidelim; artık bir Hıristiyan olmak istiyorum." Simplicianus öyle sevinmiş ki buna, kendine hakim olamayıp kalkıp onunla birlikte Kiliseye gitmiş. Victorinus Kilisede imanın temel sırlarına erişmiş, çok geçmeden de Roma'nın şaşkınlığı, Kilisenin sevinci arasında yeniden doğmak üzere kutsal suda yıkanıp vaftiz adını almış. Kibirliler seyretmiş bu olayı, öfkeden kudurmuşlar, dişlerini gıcırdata gıcırdata eriyip tükenmişler. Ama Rab Tanrı kulunun umududur, bu yüzden metelik bile vermemiş Victorinus o kibirlilere, o yalancı kaçıklara.

5. Nihayet imanını ikrar vakti gelip çatmış. Roma'daki âdete göre, senin yoluna girecek olanlar ezbere öğrendikleri birtakım sözleri yüksekçe bir kürsüye çıkıp inananların huzurunda ezberden okurlar. Simplicianus'un dediğine göre papazlar Victorinus'a imanını gizlice ikrar edebilme fırsatı da tanımışlar, âdet olduğu üzere ikrar etmekten utanan ve çekinen insanlara hep böyle bir fırsat tanırlarmış zaten. Ama Victorinus kurtuluşunu iman eden kalabalığın önünde açıkça dile getirmeyi yeğlemiş. Öğretmiş olduğu retorikte bir kurtuluş olmadığı halde bu mesleği kamu önünde icra etmişti. Kendi sözlerini onca çılgın kalabalığa ifade etmekten hiç çekinmemişse, senin sözünü senin mazlum halkına söylemekten niye korksun ki? İmanını ikrar etmek üzere kürsüye çıkarken, coşkulu sesler yükselmeye başlamış, onu tanıyan herkes sevinç içinde birbirinin kulağına adını fısıldıyormuş. Onu orada tanımayan mı var zaten?

Et sonuit presso sonitu per ora cunctorum conlaetantium: «Victorinus, Victorinus». Cito sonuerunt exultatione, quia videbant eum, et cito siluerunt intentione, ut audirent eum. Pronuntiavit ille fidem veracem praeclara fiducia, et volebant eum omnes rapere intro in cor suum. Et rapiebant amando et gaudento: hae rapientium manus erant.

CAPUT III

Quod deus et angeli magis gaudent in
peccatorum conversione.

6. Deus bone, quid agitur in homine, ut plus gaudeat de salute desperatae animae et de maiore periculo liberatae, quam si spes ei semper affuisset aut periculum minus fuisset? Etenim tu quoque, misericors pater, plus gaudes de uno paenitente quam de nonaginta novem iustis, quibus non opus est paenitentia. Et nos cum magna iucunditate audimus, cum audimus quam exultantibus pastoris umeris reportetur ovis, quae erraverat, et drachma referatur in thesauros tuos conlaetantibus vicinis mulieri, quae invenit, et lacrimas excutit gaudium sollemnitatis domus tuae, cum legitur in domo tua de minore filio tuo, quoniam mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.

Derin bir uğultu duyulmuş sonra, neşe içinde toplaşan kalabalık hep bir ağızdan “Victorinus, Victorinus” diye bağırıyormuş. Onu gördükleri anda da bir sevinç patlaması yaşanmış adeta, sonra aniden durulmuş ortalık, herkes onu dinlemek için susmuş. Victorinus kendine olan müthiş güveniyle imanını ikrar ettiğinde de herkes yüreğine alıp sarmak istemiş onu. Aşkla, iftiharla sarılmışlar ona: aşk ve iftihar ona sarılanların elleri olmuş o anda.

3. BÖLÜM

Günahkârların dine dönmesi Tanrı’yı ve melekleri daha fazla sevindirir.

6. Ey iyiliğin Tanrısı, nasıl oluyor da insanlar kendisinden umut kesilmişken büyük bir tehlikenin kıyısından dönen bir ruhun kurtuluşuna, kendisinden hiç umut kesilmeyen ya da az buçuk tehlikede olan bir ruhun kurtuluşundan daha çok seviniyor? Sen de, ey merhametli Baba, tövbe eden tek bir günahkâra sevindiğin kadar, dürüst oldukları için tövbe etmelerine gerek kalmayan doksan dokuz ruha sevinmiyorsun.³⁴⁰ Bizler kaybolan koyununu sırtlayıp geri getiren çobanın sevincini ya da komşularının tebrikleri arasında bulunduğu drahmiyi senin hazinene geri koyan kadının hikâyesini ne zaman işitsek, nasıl da büyük bir memnuniyetle kulak kabartıyoruz.³⁴¹ Senin yuvanda³⁴² ölüp yeniden dirilen, kaybolup yeniden bulunan küçük Oğlunun hikâyesi ne zaman okunsa, senin yuvanda kutlanan ayinlerde biz bu sevinci yeniden yaşıyor³⁴³ ve gözyaşlarına boğuluyoruz.³⁴⁴

Gaudes quippe in nobis et in angelis tuis sancta caritate sanctis. Nam tu semper idem, qui ea quae non semper nec eodem modo sunt eodem modo semper nosti omnia.

7. Quid ergo agitur in anima, cum amplius delectatur inventis aut redditis rebus, quas diligit, quam si eas semper habuisset? Contestantur enim et cetera et plena sunt omnia testimoniis clamantibus: «ita est». Triumphat victor imperator et non vicisset, nisi pugnavisset, et quanto maius periculum fuit in proelio, tanto est gaudium maius in triumpho. Iactat tempestas navigantes minaturque naufragium; omnes futura morte pallescunt: tranquillatur caelum et mare, et exultant nimis, quoniam timuerunt nimis. Aeger est carus et vena eius malum renuntiat; omnes, qui eum salvum cupiunt, aegrotant simul animo: fit ei recte et nondum ambulat pristinis viribus, et fit iam tale gaudium, quale non fuit, cum antea salvus et fortis ambularet. Easque ipsas voluptates humanae vitae etiam non inopinatis et praeter voluntatem inruentibus, sed institutis et voluntariis molestiis homines adquirunt. Edendi et bibendi voluptas nulla est, nisi praecedat esuriendi et sitiendi molestia. Et ebriosi quaedam salsiuscula comedunt, quo fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio, fit delectatio.

Çünkü biz ve kutsal sevginle kutsallaşan meleklerin seviniyorsa sende otürü seviniyoruz. Çünkü sen hep aynısın; sonsuza dek hep aynı şekilde kalamayacak olan şeylerin hepsini sonsuza dek hep aynı şekilde bilen sensin.

7. İnsanın ruhunda neler olup bitiyor da insan hep sahip olduğu şeylerden çok, yeniden bulduğu ya da kendisine iade edilen şeylere daha çok seviniyor? Bunu kanıtlayıcı daha nice örnek var, günlük yaşam bunun örnekleriyle dolu, bütün kanıtlarıyla “Evet, böyle,” diye bas bas bağırıyor. Muzaffer komutan zaferini kutlar. Savaşmamış olsa zafer kazanamazdı. Savaşta tehlike arttıkça zafer sevinci de artar. Fırtına denizcileri vurur, gemileri battı batacaktır; ölümle burun buruna gelenlerin beti benzi atar, ama aniden duruluverir hem gök hem deniz, korkudan ödü patlayanlar arasında bu kez sevinç patlak verir. Sevdiğimiz biri hastalanır, onun için tehlike çanlarının çaldığını haber verir nabızı; sağlığına duacı olanlar onunla birlikte hastalanır. Hasta gitgide iyileşir sonra, evvelce olduğu gibi henüz sağlam şekilde basıp yere yürüyemiyor olsa da. Öyle bir sevinç yaşanır ki, hasta sağlıklıyken ve doğru dürüst yürüyorken hiç böyle bir sevinç yaşanmamıştır. Biz insanlar yaşamımızın sıradan zevklerini sıkıntı çekme pahasına elde ederiz, ister hiç beklemediğimiz ve irademiz dışında karşılaştığımız sıkıntılar olsun bunlar, isterse beklediğimiz ve bilerek başımıza doladığımız sıkıntılar. Açlık çekmenin, susuz kalmanın rahatsız ediciliğini bilmeseydik yemenin içmenin zevkine varamazdık. İçkiciler tuzlu şeyler yerler ki, içki içme arzuları rahatsız edici bir hal alsın, içki içtikleri anda da bu arzu dinsin ve yerini keyfe bıraksın.

Et institutum est, ut iam pactae sponsae non tradantur statim, ne vile habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatam.

8. Hoc in turpi et execranda laetitia, hoc in ea, quae concessa et licita est, hoc in ipsa sincerissima honestate amicitiae, hoc in eo, qui mortuus erat et revixit, perierat et inventus est: ubique maius gaudium molestia maiore praeceditur. Quid est hoc, domine deus meus, cum tu aeternum tibi, tu ipse sis gaudium, et quaedam de te circa te semper gaudeant? Quid est, quod haec rerum pars alternat defectu et profectu, offensionibus et conciliationibus? An is est modus earum, et tantum dedisti eis, cum a summis caelorum usque ad ima terrarum, ab initio usque in finem saeculorum, ab angelo usque ad vermiculum, a motu primo usque ad extremum omnia genera bonorum et omnia iusta opera tua suis quaeque sedibus locares et suis quaeque temporibus ageres? Ei mihi, quam excelsus es in excelsis et quam profundus in profundis! Et nusquam recedis, et vix redimus ad te.

CAPUT IV

Quare plus laetandum sit in conversione nobilium.

9. Age, domine, fac excita et revoca nos, accende et rape, fragra,² dulcesce: amemus, curramus.

² Loeb metnine göre düzenlenmiştir.

Adettendir, nişanlı kızlar hemen kocaya verilmezler, önce kocaya bir iç çekecek, bekleyecek ki, kendisine verilen gelini öyle ucuza kapattım sanmasın.

8. Aynı durum küçük düşürücü, tiksindirici zevkler içinde geçerlidir, helal ve yasal zevkler için de; en samimi ve en dürüst arkadaşlıkta da bu böyledir, ölen ve yeniden dirilen o delikanlının durumunda da; yani ne kadar büyük sevinç varsa öncesinde büyük bir sıkıntı yaşanır. Neden böyle oluyor Rab Tanrım, sen sonsuzluğun kendisi, sen sevincin kendisi olduğuna ve senin etrafındaki her şey mutluluğunu hep sende aldığına göre? Neden böyle, senin yarattıklarının bir kısmı böyle bir geri bir ileri gidip gelmek durumunda, neden bazen böyle husumet bazen barış yaşamak durumunda? Dünyanın düzeni mi böyle, bu sınırı sen mi çektin ona, göklerin en yükseklerinden yerin en dibine kadar, çağların başlangıcından en sonuna kadar, meleklerden kurtçuklara kadar, ilk hareketten son harekete kadar iyi olan her şeyi, doğru olarak yarattığın her şeyi belli bir yere ve belli bir zamana yerleştirdiğinde? Vah bana, sen en yücelerde olanlardan bile ne kadar yücesin, en derinlerde olanlardan bile ne kadar derinsin! Sen bizden hiç gitmiyorsun, oysa biz ne zor dönüyoruz sana.

4. BÖLÜM

Soylu insanların dine dönmesinden duyulan büyük sevinç.

9. Haydi, ya Rab, uyandır, çağır bizi, yak ateşini, kap götür, rayihanı sal, tadını bırak, bırak ki seni sevelim, sana koşalım.

Nonne multi ex profundiore tartaro caecitatis quam Victorinus redeunt ad te et accedunt et inluminantur recipientes lumen, quod si qui recipiunt, accipiunt a te potestatem, ut filii tui fiant? Sed si minus noti sunt populis, minus de illis gaudent etiam qui noverunt eos. Quando enim cum multis gaudetur, et in singulis uberius est gaudium, quia fervefaciunt se et inflammantur ex alterutro. Deinde, quod multis noti, multis sunt auctoritati ad salutem et multis praeaeunt secuturis, ideoque multum de illis et qui eos praecesserunt laetantur, quia non de solis laetantur. Absit enim, ut in tabernaculo tuo prae pauperibus accipiantur personae divitum aut prae ignobilibus nobiles, quando potius infirma mundi elegisti, ut confunderes fortia, et ignobilia huius mundi elegisti et contemptibilia et ea quae non sunt, tamquam sint, ut ea quae sunt evacuares. Et tamen idem ipse minimus apostolorum tuorum, per cuius linguam tua ista verba sonuisti, cum Paulus pro consule per eius militiam debellata superbia sub lene iugum Christi tui missus esset regis magni provincialis effectus, ipse quoque ex priore Saulo Paulus vocari amavit ob tam magnae insigne victoriae. Plus enim hostis vincitur in eo,

Victorinus bir yana, cehennemin en kör karanlığında yaşayanlar bile dönüp senin yoluna girmedi mi, senin nurunla yanıp aydınlanmadı mı, senin nurunla yananlar senden güç bulup senin oğulların olmadı mı?³⁴⁵ Ama bunlar halk arasında Victorinus kadar tanınmıyorlarsa, kimse onlar için öyle aşırı sevinç gösterisinde bulunmaz, hatta onları bilip tanıyanlar bile. Oysa birçok kişi ortak bir sevinci paylaştığında bireylerin sevinci de katlanır, çünkü insanlar birbirinin ateşini körükledikçe aralarında büyük bir coşku yaşanır. Dahası tanınmış kişilerin dine dönüşü diğer insanların kurtuluşu için de örnek oluşturur. Böylece peşlerinden birçok kişiyi de çekip götürmüş olurlar. İşte bu yüzden ünlü kişilerin dine dönüşleri seleflerini bile büyük sevince boğar, çünkü bu sevinç sırf ünlü kişilerin şahsına yönelik bir sevinç değildir. Elbette senin Kilisende zenginin fakire ya da soylunun soylu olmayana göre önceliği olduğunu aklıma bile getiremem, çünkü sen dünyanın güçsüz olarak gördüklerini seçtin ki, dünyanın güçlü olarak gördüklerinin burnu sürtülsün; bu dünyada soylu olmayan ne varsa, varmış gibi görünüp de aslında varolmayan ne kadar değersiz şey varsa sen onları seçtin, çünkü varolanları hiçliğe indirgemek istedin.³⁴⁶ Hatta bu sözlerini havarilerinin en önemsizinin dilinden aktardın,³⁴⁷ eyalet valisi Paulus'un³⁴⁸ kibrine karşı savaşıarak onu İsa'nın şefkatli boyunduruğu altına sokan ve Büyük Kral'ın eyalet valisi yapan ve kazandığı zaferinin nişanesi olarak vaktiyle Saulus olan adını Paulus olarak değiştirmeyi yeğleyen o kişinin dilinden.³⁴⁹ Düşman en büyük bozgunu, hükmü altına aldığı ve kitleleri yönetmek

quem plus tenet et de quo plures tenet. Plus autem superbos tenet nomine nobilitatis et de his plures nomine auctoritatis. Quanto igitur gratius cogitabatur Victorini pectus, quod tamquam inexpugnabile receptaculum diabolus obtinuerat, Victorini lingua, quo telo grandi et acuto multos peremerat, abundantius exultare oportuit filios tuos, quia rex noster alligavit fortem, et videbant vasa eius erepta mundari et aptari in honorem tuum et fieri utilia domino ad omne opus bonum.

CAPUT V

Quae remorabantur eum a conversione.

10. Sed ubi mihi homo tuus Simplicianus de Victorino ista narravit, exarsi ad imitandum: ad hoc enim et ille narraverat. Posteaquam vero et illud addidit, quod imperatoris Iuliani temporibus lege data prohibiti sunt christiani docere litteraturam et oratoriam – quam legem ille amplexus loquacem scholam deserere maluit quam verbum tuum, quo linguas infantium facis disertas – non mihi fortior quam felicior visus est, quia invenit occasionem vacandi tibi. Cui rei ego suspirabam ligatus non ferro

için kullandığı insana yenildiğinde yaşar. Ama düşman en çok soyluluklarına güvenip kibirlenenleri hükmü altına alır ve onların yetkesini kullanıp kitleleri yönetir. Şeytanın zapt edilemez bir kale kurduğu Victorinus'un yüreğinin, kitleleri darmaduman etmek için güçlü ve sivri bir ok olarak kullandığı Victorinus'un dilinin hak yoluna girmesi işte bu yüzden büyük bir sevince neden oldu. Senin çocuklarından da beklenen bu olayı olağanüstü bir coşkuyla kutlamalarıydı, çünkü Kralımız³⁵⁰ mert bir adamı kendine tabi kılmıştı, çünkü Victorinus'un bütün kaplarının elinden alınıp yıkanıp paklandığına, Onun kutsal amacına uyarlandığına ve Rabbin hayırlı işlerinde kullanacağı araçlar halini aldığına tanık olmuşlardı.³⁵¹

5. BÖLÜM

Augustinus'un hak yoluna girişini geciktiren nedenler.

10. Sadık kulun Simplicianus, Victorinus'un hikâyesini bana anlatır anlatmaz onun peşinden gitmek için yanıp tutuşmaya başladım. Zaten o da bana bu hikâyeyi bu yüzden anlatmıştı. Neden sonra hikâyesine bir de şunu ekledi: İmparator Iulianus zamanında Hıristiyanların edebiyat ve hitabet eğitimi vermelerini yasaklayan bir yasa yürürlüğe konmuş. Victorinus bu yasayı sevinçle karşılamış ve o laf cambazı okulunu bırakıp, bebeklerin dillerine bile belagat katan senin Sözü'nü tercih etmiş. Bu bana göre çok cesur bir hareketti, ama aynı zamanda bütün zamanını sana vakfetme fırsatını yakaladığı için şanslı da sayılırdı. Keşke benim de böyle bir fırsatım

alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus et inde mihi catenam fecerat et constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis sibimet innexis – unde catenam appellavi – tenebat me obstrictum dura servitus. Voluntas autem nova, quae mihi esse coeperat, ut te gratis colerem fruique te vellem, deus, sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vestustate roboratam. Ita duae voluntates meae, una vetus, alia nova, illa carnalis, illa spiritalis, confligebant inter se atque discordando dissipabant animam meam.

11. Sic intellegebam me ipso experimento id quod legeram, quomodo caro concupisceret adversus spiritum et spiritus adversus carnem, ego quidem in utroque, sed magis ego in eo, quod in me approbavam, quam in eo, quod in me improbavam. Ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar invitus quam faciebam volens. Sed tamen consuetudo adversus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens quo nollem perveneram. Et quis iure contradiceret, cum peccantem iusta poena sequeretur? Et non erat iam illa excusatio, qua videri mihi solebam

olsaydı diye iç geçirdim, ama ben prangaya vurulmuştum, üstelik başkaları tarafından değil, tamamen kendi iradem tarafından prangalara vurulmuştum. Düşman irademi sınıksız tutmuş, bir zincir yapıp mahkûm etmişti kendine. Sapkın iradenin sonucu şehvettir. Şehvete tutsak olmak alışkanlık yaratır, bu alışkanlığa direnemezseniz zorunluluk haline gelir. İşte bu halka halka birbirine bağlanmış ve benim zincir dediğim kalın örgü her yanıma sıkıca sarmış beni tutsak kılmıştı. Bende henüz oluşmaya başlayan şu yeni irade, sana özgürce hizmet etmemi ve senin hazzına varmamı sağlayacak şu hakiki mutluluğun kaynağı Tanrım, eski alışkanlığımın güçlü kollarındaki eski irademin üstesinden gelecek kadar güçlü değildi daha. Bu yüzden bu iki irade, yani eskisi ve yenisi, yani biri şehvani diğeri ruhani irade birbirleriyle sürekli çatışıyordu ve bu kavga ortamı zihnimin bütün dikkatini dağıtıyordu.

11. Yaşadığım bu deneyimler sonucunda, *bedenin dürtüleri ile ruhun dürtüleri birbiriyle çatışır*³⁵² ifadesini okuduğumda bunun nasıl bir şey olduğunu artık anlıyordum. İkisinin arasında kalmıştım, ama benim gönlüm beğendiğim yanımda değil, daha çok beğenmediğim yanımdaydı. Beğenmediğim yanımda ise artık ben ben değildim, çünkü burada isteyerek yapacağım şeyleri çoğu zaman istemeyerek yapmak zorunda kalıyordum. Ama yine de alışkanlığımın bana karşı böylesine meydan okumasından kendim sorumluyum, çünkü isteyerek istemediğim bir duruma düşmüştüm. Günahkâr hak ettiği cezayı alıyorsa karşı çıkmaya hakkımız var mı? Neden hâlâ dünya halinden kopamadığımı ve senin hizmetine giremediğimi açıklamak istesem, eskiden olsa hakikatle ilgili bilgilerim

propterea me nondum contempto saeculo servire tibi, quia incerta mihi esset perceptio veritatis: iam enim et ipsa certa erat. Ego autem adhuc terra obligatus militare tibi recusabam et impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est.

12. Ita sarcina saeculi, velut somno assolet, dulciter premebar, et cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. Et sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumque sano iudicio vigilare praestat, differt tamen plerumque homo somnum excutere, cum gravis torpor in membris est, eumque iam displicentem carpit libentius, quamvis surgendi tempus advenerit: ita certum habebam esse melius tuae caritati me dedere quam meae cupiditati cedere; sed illud placebat et vincebat, hoc libebat et vinciebat. Non enim erat quod tibi responderem dicenti mihi: Surge qui dormis et exurge a mortuis, et inluminabit te Christus. Et undique ostendenti vera te dicere, non erat omnino, quid responderem veritate convictus, nisi tantum verba lenta et somnolenta: «Modo», «Ecce modo», «Sine paululum». Sed «modo et modo» non habebat modum et «sine paululum» in longum ibat. Frustra condelectabar legi tuae secundum interiorem hominem,

hulanık derdim, ama şimdi böyle bir bahanem de kalmadı. Çünkü artık hakikatin anlamı benim için apaçıktı. İşin aslı ben hâlâ bu dünyaya bağlı olduğumdan senin askerin olmayı reddediyordum ve şu yüklerin omzuma binmesinden korkacağıma yüklerimden kurtulmaktan korkuyordum.

12. Uyurken tatlı bir rehavet çöker ya insana, işte dünya yükü de öyle çöktü üzerime. Sana yoğunlaştırdığım düşüncelerim, adeta uykusundan uyanmak isteyen, ama derin uykusuna yenik düşüp tekrardan deliksiz bir uykuya dalan insanların çırpınmalarını andırıyordu. Hiç kimse sonsuza dek uyunmak istemez, aklı başında olan herkes uyanık olmanın evla olduğunu bilir. Ama bedeni uyuşup ağırlaştığında ille de uyanık kalacağım diye diretmez, gönlü olmasa da şöyle birazcık serbest kalmanın tadını çıkarır, uyanma vakti gelmiş olsa bile. İşte aynı şekilde ben de senin aşkına teslim olmanın, kendi tensel arzuma yenik düşmekten daha iyi bir şey olduğunu biliyordum. Sana teslim olma düşüncesi beni mutlu ediyor ve gönlümü çeliyordu, ama tensel arzuma yenik düşmenin tadı başkaydı ve beni aşıyordu. Sen, “Ey sen, uyan uykundan, kalk ölüm döşeginden, İsa seni aydınlatacak”³⁵³ dediğinde, sana verecek bir yanıt bulamıyordum. Her şekilde söylediklerinin doğru olduğunu kanıtlamana rağmen ve senin Hakikatine kani olmama rağmen yine de tam bir yanıt veremiyordum; “Hemen,” “İşte şimdi,” “Az izin ver, n’olur” türünden uyuşuk, uykulu sözcükler dışında. Ama o “Hemen, işte şimdi” sözcükleri bir türlü şimdi olmuyordu, “Az izin ver, n’olur” sözcükleri ise uzadıkça uzuyordu. Öz varlığımda onayladığım yasanın bir hükmü kalmıyordu, bedenimdeki öteki yasa

cum alia lex in membris meis repugnaret legi mentis meae et captivum me duceret in lege peccati, quae in membris meis erat. Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur et tenetur etiam invitus animus eo merito, quo in eam volens inlabitur. Miserum ergo me quis liberaret de corpore mortis huius nisi gratia tua per Iesum Christum, dominum nostrum?

CAPUT VI

Ponticianus narrat Antonii vitam.

13. Et de vinculo quidem desiderii concubitus, quo artissimo tenebar, et saecularium negotiorum servitute quemadmodum me exemeris, narrabo et confitebor nomini tuo, domine, adiutor meus et redemptor meus. Agebam solita crescente anxitudine et cotidie suspirabam tibi, frequentabam ecclesiam tuam, quantum vacabat ab eis negotiis, sub quorum pondere gemebam. Mecum erat Alypius otiosus ab opere iuris peritorum post assessionem tertiam, expectans, quibus iterum consilia venderet, sicut ego vendebam dicendi facultatem, si qua docendo praestari potest. Nebridius autem amicitiae nostrae cesserat, ut omnium nostrum familiarissimo Verecundo, Mediolanensi et civi, et grammatico, subdoceret, vehementer desideranti et familiaritatis iure flagitanti de numero nostro fidele adiutorium, quo indigebat nimis.

zihnimin yasasıyla çarpıştıkça ve bedenimde yerleşmiş olan günah yasasına beni tutsak kıldıkça. Günah yasası alışkanlığın yarattığı zorbalıktır ve gönül istemese de onunla çekip götürülür ve tutsak olur; layıktır da buna, çünkü isteyerek bu duruma düşer. O halde ben biçareyi şu ölümlü bedeninden, Rabbimiz Mesih İsa aracılığıyla lütfettiğin sevgin dışında başka kim kurtarabilir?³⁵⁴

6. BÖLÜM

Ponticianus, Antonius'un yaşamını anlatıyor.

13. Sımsıkı bağlı olduğum cinsel arzularımdan ve dünyevi meşgalelerimden beni nasıl kurtardığını anlatacağım şimdi ve senin adına itirafta bulunacağım ya Rab, Yardımcım, Kurtarıcım. Gitgide artan gönül bulanıklığımla her zamanki gibi yaşayıp gidiyordum, her gün sana iç çekiyordum, olanca ağırlığıyla üstüme çullanan ve beni inim inim inleyen dünya işlerimden vakit buldukça sık sık Kilisene uğruyordum. Alypius da benimle beraberdi, üçüncü kez atandığı hâkim danışmanlığı görevinden sonra hukuk mesleğine ara vermişti, şimdi yeniden fikirlerini satabileceği birilerini arıyordu, tıpkı benim gibi, ben de güzel konuşma sanatını satıyordum, sanki bu sanatta öğretici bir yan varmış gibi. Nebridius ise dostluk hatırına hepimizin samimi arkadaşı olan gramerci Verecundus'un derslerine destek oluyordu. Verecundus Milano'da doğmuştu ve halen oranın vatandaşıydı. Dostluğumuza sığınıp rica minnet aramızdan güvenilir birinin acilen kendisine yardımcı olmasını istemişti, böyle bir desteğe sahiden çok ihtiyacı vardı.

Non itaque Nebridium cupiditas commodorum eo traxit – maiora enim posset, si vellet, de litteris agere – sed officio benivolentiae petitionem nostram contemnere noluit amicus dulcissimus et mitissimus. Agebat autem illud prudentissime cavens innotescere personis secundum hoc saeculum maioribus, devitans in eis omnem inquietudinem animi, quem volebat habere liberum et quam multis posset horis feriatum ad quaerendum aliquid vel legendum vel audiendum de sapientia.

14. Quodam igitur die – non recolo causam, qua erat absens Nebridius – cum ecce ad nos domum venit ad me et Alypium Ponticianus quidam, civis noster, in quantum Afer, praeclare in palatio militans: nescio quid a nobis volebat. Et consedimus, ut conloqueremur. Et forte supra mensam lusoriam, quae ante nos erat, attendit codicem: tulit, aperuit, invenit apostolum Paulum, inopinate sane; putaverat enim aliquid de libris, quorum professio me conterebat. Tum vero arridens meque intuens gratulatorie miratus est, quod eas et solas prae oculis meis litteras repente comperisset. Christianus quippe et fidelis erat et saepe tibi, deo nostro, prosternebatur in ecclesia crebris et diuturnis orationibus. Cui ego cum indicassem illis me scripturis curam maximam impendere, ortus est sermo ipso narrante de Antonio Aegyptio monacho, cuius nomen excellenter clarebat apud servos tuos, nos autem

Nebriidius'un bu işi kabullenmesinin nedeni para kaygısı değildi, çünkü istese edebiyat öğretmenliği yaparak da bir hayli para kazanabilirdi. Ama çok kibar ve çok iyi bir insan olduğundan bizim ricamızı kırmaya gönlü el vermedi. Görevini de ihtiyatla yerine getirdi, dünyanın büyük adamlar olarak gördüğü kişilerce tanınmamaya özen gösterdi, ruh huzurunu kaçıracabilecek olaylardan uzak durdu. Kafası dinç olsun istiyordu, mümkün olduğunca bütün boş vakitlerini felsefi konularda araştırmalar yapmaya, okumaya ya da yapılan konuşmaları dinlemeye versin istiyordu.

14. Nebriidius'un olmadığı bir gün –neden yoktu doğrusu hatırlamıyorum– hiç beklemediğimiz bir anda Ponticianus adında biri eve geldi, o sırada Alypiusla birlikte evdeydik. Ponticianus Afrika'dan hemşehrimizdi ve sarayda yüksek bir mevkiye sahipti. Bizden bir şey talep edecekmiş. Oturduk, sohbe başladı. O sırada tesadüfen önümüzdeki oyun masasının üstünde duran bir kitaba gözü takıldı. Kitabı aldı, açtı ve Paulus'un mektupları olduğunu anlayınca çok şaşırdı. Çünkü mesleğimle ilgili şu baş belası kitaplarımdan biridir diye düşünmüş. Şöyle bir gülümsedi ve tebrik edercesine yüzüme baktı. Aniden bu mektuplarla karşılaşması ve sadece bu mektupları göz önünde tuttuğumu görmesi onu hayrete düşürmüştü. Sofu bir Hristiyandı, sık sık kiliseye gidiyor, senin huzurunda Tanrım, secdeye varıyor ve uzun uzun dualar ediyordu. Bu kitapların benim için derin bir araştırma konusu olduğunu belirttiğimde, Mısırlı keşiş Antonius'a kadar uzayan bir konuşma başladı aramızda. Senin kulların çok büyük saygı gösterirlermiş Antonius'a, bizse

usque in illam horam latebat. Quod ille ubi comperit, immoratus est in eo sermone insinuans tantum virum ignorantibus et admirans eandem nostram ignorantiam. Stupebamus autem audientes tam recenti memoria et prope nostris temporibus testatissima mirabilia tua in fide recta et catholica ecclesia. Omnes mirabamur, et nos, quia tam magna erant, et ille, quia inaudita nobis erant.

15. Inde sermo eius devolutus est ad monasteriorum greges et mores suaveolentiae tuae et ubera deserta heremi, quorum nos nihil sciebamus. Et erat monasterium Mediolani plenum bonis fratribus extra urbis moenia sub Ambrosio nutritore, et non noveramus. Pertendebat ille et loquebatur adhuc, et nos intenti tacebamus. Unde incidit, ut diceret nescio quando se et tres alios contubernales suos, nimirum apud Treveros, cum imperator promeridiano circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos atque illic, ut forte combinati spatiabantur, unum secum seorsum et alios duos itidem seorsum pariterque digressos; sed illos vagabundos intruisse in quandam casam, ubi habitabant quidam servi tui spiritu pauperes, qualium est regnum caelorum, et invenisse ibi codicem, in quo scripta erat vita Antonii. Quam legere coepit unus eorum et mirari

o ana kadar onun adını bile hiç işitmemiştik.³⁵⁵ Bunu fark edince konuşmasını daha da ayrıntılı hale getirdi, o ulu adamı adeta damıta damıta akıtmak istiyordu şu cahil zihinlerimize, onu tanımadığımıza da hayret ediyordu bir yandan. Bu kadar yakın bir geçmişte, neredeyse yaşadığımız çağda, hem Ortodoks inancının hem de Katolik Kilisesinin kabul ettiği ve bir sürü insanın tanık olduğu mucizelerini işitmek kafamızı allak bullak etmişti doğrusu. Hepimiz şaşkınlık içindeydik, bizler bu kadar çarpıcı bir hikâyeyi bilmediğimizden, Ponticianus ise bizim bu hikâyeyi daha önce hiç işitmemiş olmamızdan ötürü.

15. Buradan, konuşmanın konusu manastırlarda yaşayan insanlara, senin rayihanla ve çöllerin o bereketli vahalarıyla soluk alıp veren yaşam tarzlarına geldi; biz bunları da hiç bilmiyorduk. Milano'da, kent surlarının dışında, Ambrosius'un koruyuculuğunu üstlendiği bir manastır varmış ve biz bunu da bilmiyorduk. O anlattıkça anlatıyor, konuştukça konuşuyordu, bizse çıt çıkarmadan can kulağıyla onu dinliyorduk. Bir ara aklına geldi ve bize Trier'deyken,³⁵⁶ imparatorun yarış meydanındaki gösterileri izlemekle meşgul olduğu bir akşamüstü, üç meslektaşıyla birlikte kent surlarının bitişiğindeki bahçelerde çıktığı gezintiden bahsetti: İki gruba ayrılmışlar, biri Ponticianus'la kalmış, diğer ikisi kendi başlarına gitmiş. İkinci çift öyle dolanırlarken karşlarına bir ev çıkıvermiş, senin sadık kullarından birileri oturuyormuş o evde, ruhça fakir, ama Göklerin Krallığına sahip olanlardan birileri.³⁵⁷ İşte bu evde bir kitap bulmuşlar, Antonius'un yaşamını anlatan. Bu iki arkadaştan biri kitabı okumaya başlamış, hayran kalmış,

et accendi et inter legendum meditari arripere talem vitam et relictā militiā saeculari servire tibi. Erant autem ex eis, quos dicunt agentes in rebus. Tum subito repletus amore sancto et sobrio pudore iratus sibi coniecit oculos in amicum et ait illi: «Dic, quaeso te, omnibus istis laboribus nostris quo ambimus pervenire? Quid quaerimus? Cuius rei causa militamus? Maiorne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici imperatoris simus? Et ibi quid non fragile plenumque periculis? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quando istuc erit? Amicus autem dei, si voluero, ecce nunc fio». Dixit hoc et turbidus parturitione novae vitae reddidit oculos paginis: et legebat et mutabatur intus, ubi tu videbas, et exuebatur mundo mens eius, ut mox apparuit. Namque dum legit et volvit fluctus cordis sui, infremuit aliquando et discrevit decrevitque meliora iamque tuus ait amico suo: «Ego iam abrui me ab illa spe nostra et deo servire statui et hoc ex hac hora, in hoc loco aggredior. Te si piget imitari, noli adversari». Respondit ille adhaerere se socium tantae mercedis tantaeque militiae.

yüreği tutuşmuş, okudukça yaşadığı yaşamı ve dünyevi mesleğini bırakıp senin hizmetine girmeyi düşünmeye başlamış. Her ikisi de sarayın gizli haber alma servisinde görevliymiş o sıra. Birdenbire kutsal bir aşkla dolmuş kitabı okuyan, sahiden utanmış ve kendi kendine çok kızmış, sonra arkadaşına çevirmiş gözlerini ve ona şöyle demiş: “N’olur söyle, çektiğimiz bunca zahmetin bize bir yararı olacak mı? Neyin peşinden koşturuyoruz? Devlete hizmet etmekteki amacımız ne? İmparatorun arkadaşı olmaktan daha iyi bir mevki elde edebilir miyiz şu sarayda? Bulunduğumuz bu mevkide bile yaşamımız pamuk ipliğine bağlı değil mi zaten, her an bir tehlikeyle karşı karşıya değil miyiz? Bundan daha tehlikeli bir başka mevkiye gelmek için kim bilir daha ne tehlikeleri göze almamız gerekecek? Sonra böyle bir mevkiye gelmek için daha ne kadar bekleyeceğiz? Oysa Tanrı’nın dostu olmak istesem anında olurum.” Sözlerini bitirmiş, yepyeni bir yaşamı doğurmanın verdiği sancıyla gözlerini yeniden kitaba çevirmiş. Okumuş, okudukça gönlü hak yoluna girmiş, sadece senin görebileceğin şekilde; zihni bu dünyadan boşalmış sonra, o anda herkesin görebileceği şekilde. Kitabı okurken ve yüreğindeki akıntılar girdap olup dönüp dururken, zaman zaman bir çılgılık yükselmiş derinlerinden, işte o an gideceği yolun daha iyi bir yol olduğunun ayırdına varmış ve kararını vermiş ve o andan itibaren senin kulun olmuş, arkadaşına şöyle demiş: “Artık bütün dünyevi hırslarımdan çekip kurtardım kendimi ve Tanrı’nın hizmetine girmeye karar verdim, şu andan itibaren bu yeni görevimde yapmam gerekeni yapacağım. Peşimden gelmeyeceksen bana karşı da çıkma.” Bunun üzerine arkadaşı onun yanında olacağını söylemiş, mademki bu kadar büyükmüş bu ödül, bu kadar önemliymiş bu görev.

Et ambo iam tui aedificabant turrem sumptu idoneo relinquendi omnia sua et sequendi te. Tunc Ponticianus et qui cum eo per alias horti partes deambulabat, quaerentes eos devenerunt in eundem locum et invenientes admonuerunt, ut redirent, quod iam declinasset dies. At illi narrato placito et proposito suo, quoque modo in eis talis voluntas orta esset atque firmata petiverunt, ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent. Isti autem nihilo mutati a pristinis fleverunt se tamen, ut dicebat, atque illis pie congratulati sunt et commendaverunt se orationibus eorum et trahentes cor in terra abierunt in palatium, illi autem affigentes cor caelo manserunt in casa. Et habebant ambo sponas: quae posteaquam hoc audierunt, dicaverunt etiam ipsae virginitatem tibi.

CAPUT VII

Rodebatur intus audito

Ponticiano.

16. Narrabat haec Ponticianus. Tu autem, domine, inter verba eius retorquebas me ad me ipsum, auferens me a dorso meo, ubi me posueram, dum nollem me attendere, et constituebas me ante faciem meam, ut viderem, quam turpis essem, quam

Böylece her ikisi de sana teslim olmuşlar ve gerekli bedeli ödeyip, yani bütün mallarını mülklerini bir kenara atıp senin peşinden yürüyerek kulelerini inşa etmişler.³⁵⁸ O sırada Ponticianus ve yanındaki arkadaşı bahçenin başka yerlerinde gezinip bu ikisine bakınırken onların olduğu yere gelmişler, onları görmüşler ve hava karardığından artık dönme vaktinin geldiğini söylemişler. Arkadaşları ise verdikleri kararı ve amaçlarını anlatmaya başlamışlar onlara, nasıl olup da gönüllerine böyle bir isteğin doğduğunu, nasıl hayırla sonuçlandığını açıklamışlar ve bize katılmak istemiyorsanız karşı da çıkmayın demişler. Ama Ponticianus ve arkadaşı yürümekte oldukları yoldan geri dönmemiş, buna rağmen, dediğine bakılırsa, kendi hallerine oturup ağlamadan da edememişler, sonra bütün samimiyetleriyle arkadaşlarını kutlayıp onlardan dualarını üzerlerinden eksik etmemelerini istemişler. Ardından yüreklerini yeniden toprağa gömüp sarayın yolunu tutmuşlar. Arkadaşlarıysa yüreklerini gökyüzüne katıp evde kalmışlar. Bunların ikisi de nişanlıymış ve nişanlıları bu durumdan haberdar olunca ikisi de bakireliklerini sana adanmışlar.

7. BÖLÜM

Ponticianus'un anlattıklarını dinledikten sonra
yüreğinde bir eziklik hisseder.

16. İşte Ponticianus'un anlattıkları bunlardı. Ama o konuşurken, ya Rab, sen beni şöyle arkamdan tutup kendime döndürdün, çünkü ben kendimle yüzleşmek istemediğimden arkama saklanmıştım.³⁵⁹ Sen beni gözümün önüne koydun, ne kadar kirli, ne kadar çirkin, ne kadar pespaye olduğumu, nasıl

et sordidus, maculosus et ulcerosus. Et videbam et horrebam, et quo a me fugerem non erat. Et si conabar avertere a me aspectum, narrabat ille quod narrabat, et tu me rursus opponebas mihi et impingebas me in oculos meos, ut invenirem iniquitatem meam et odissem. Noveram eam, sed dissimulabam et cohibebam et obliviscebar.

17. Tunc vero quanto ardentius amabam illos, de quibus audiebam salubres affectus, quod se totos tibi sanandos dederant, tanto execrabilius me comparatum eis oderam, quoniam multi mei anni mecum effluxerant – forte duodecim anni – ex quo ab undevicensimo anno aetatis meae lecto Ciceronis Hortensio excitatus eram studio sapientiae et differebam contempta felicitate terrena ad eam investigandam vacare, cuius non inventio, sed vel sola inquisitio iam praeponenda erat etiam inventis thesauris regnisque gentium et ad nutum circumfluentibus corporis voluptatibus. At ego adulescens miser valde, miser in exordio ipsius adulescentiae, etiam petieram a te castitatem et dixeram: «Da mihi castitatem et continentiam, sed noli modo». Timebam enim, ne me cito exaudires et cito sanares a morbo concupiscentiae, quem malebam expleri

da çibanlarla, irinlerle kaplandığımı görebileyim diye. Gördüm ve ürktüm, ama kendimden başka kaçabileceğim bir yer yoktu. Bakışlarımı kendimden kaçırmaya çalıştığım da Ponticianus hikâyesini anlatmaya devam ediyordu ve sen bu şekilde bir kez daha beni kendimle karşı karşıya getiriyordun, kendimi gözlerimin önüne itiyordun ki kötülüğümü göreyim ve ondan nefret edeyim. Onu iyi tanıyordum, ama kendimi kandırıp onu kabullenmek istemiyordum ve zihnimden çıkarmaya çalışıyordum.

17. Ama bu kez hikâyelerini dinlediğim şu iki gence kâ nım iyice kaynamaya başlamıştı, ruhsal sağlıklarını kazanmak için kendilerini tamamen senin şifalı ellerine bırakmalarından etkilenmiştim. Onlarla kıyasladığımda iliklerime kadar kendimden nefret ettim. Yaşamımdan onca yıl öylesine akıp geçmişti, kaba hesapla on iki yıl, bana bilgelik aşkını aşıl原因an Cicero'nun *Hortensius*'unu on dokuz yaşında okuduğuma göre. Gerçi artık dünyevi mutluluklardan sıtkım sıyrılmaya başlamıştı, ama hâlâ bahaneler buluyor ve bilgelik arayışına zaman ayırmıyordum. Oysa bırakın bilgeliği keşfetmeyi, sadece onu araştırmaya girişmek bile dünyanın bütün hazinelerini, bütün krallıklarını ve her an emrinize amade bekleyen bütün bedensel zevkleri keşfetmeye bedeldi. Ama ben öyle biçare bir gençtim ki, hatta ergenliğimin ilk yıllarında senden iffet dileyecek ve sana, "Beni iffetli kıl, kendime hâkim olmamı sağla, ama daha değil" diyecek kadar biçare. Olur da hemen beni işitirsin ve beni şu şehvani hastalığımın hemen kurtarırsın diye korkuyordum, çünkü ben şehvetimi bastırmaktansa tatmin

quam extinguere. Et ieram per vias pravas superstitione sacrilega non quidem certus in ea, sed quasi praeponens eam ceteris, quae non pie quaerebam, sed inimice oppugnabam.

18. Et putaveram me propterea differre de die in diem contempta spe saeculi te solum sequi, quia non mihi apparebat certum aliquid, quo dirigerem cursum meum. Et venerat dies, quo nudarer mihi et increparet in me conscientia mea: «Ubi est lingua? Nempe tu dicebas propter incertum verum nolle te abicere sarcinam vanitatis. Ecce iam certum est, et illa te adhuc premit umerisque liberioribus pinnas recipiunt, qui neque ita in quaerendo attriti sunt nec decennio et amplius ista meditati». Ita rodebar intus et confundebar pudore horribili vehementer, cum Ponticianus talia loqueretur. Terminato autem sermone et causa, qua venerat, abiit ille, et ego ad me. Quae non in me dixi? Quibus sententiarum verberibus non flagellavi animam meam, ut sequeretur me conantem post te ire? Et renitebatur, recusabat et non se excusabat. Consumpta erant et convicta argumenta omnia: remanserat muta trepidatio et quasi mortem reformidabat restringi a fluxu consuetudinis, quo tabescebat in mortem.

ctmeyi yeğliyordum. Batıl inançların peşinde, yanlış yollarda yürüyüp gidiyordum, bunların doğru olduğunu düşündüğümünden değil, yerlerine koyabileceğim başka inançlar bulamadığımdan. Ama samimi bir şekilde eğilmiyordum ki başka inançlara, tersine hepsine düşmanca bir tavırla karşı çıkıyordum.

18. Dünyevi hırslarımdan sıyrılıp sadece senin yoluna gireceğim anı gün be gün geciktirmemin sebebi, bana göre, yönümü tayin edecek belirgin bir işaret göremememdi. İşte sonunda kendimin karşısında çıırılçplak kalacağım ve vicdanımın bana şöyle çıkışacağı an geldi: “Hani dilin? Kesin bir hakikat olmadığından, gelip geçici yüklerini atmak istemediğini söylüyordun ya sürekli. İşte kesin hakikat, ama sen hâlâ omuzlarında o yükleri taşıyorsun, oysa dünyevi şeyleri araştıracağım diye kendisini yiyip bitirmemiş, bu meseleler üzerine o kadar yıl kafa yormamış insanlar çoktan omuzlarından o yükleri atmış, yerine kanatlarını takmışlar.” İşte böyle eziliyordu içim, korkunç bir utanç duygusu kaplıyordu her yanıma, Ponticianus ise hikâyesini anlatmayı hâlâ sürdürüyordu. Konuşmasına son verdi sonra, bizden isteyeceğini de istedi ve gitti, bense kendimle baş başa kaldım. Neler söylemedim ki kendime? Senin arkandan gitmek için çırpınırken beni takip etsin diye, ne sözler söylemedim kamçı gibi vura vura ruhuma? Ama o duraksıyordu, reddediyordu ve bir bahane de uyduramıyordu. Önceki iddialarının hepsi tükenmişti, hepsi çürütülmüştü; kala kala sessiz bir titreyiş kalmıştı geriye, alışkanlık kaynağının kurutulmasından ölümden korkar gibi korkuyordu, oysa bu kaynakla ölesiye kuruyup yok oluyordu.

CAPUT VIII

In hortum secedit, quid ibi egerit.

19. Tum in illa grandi rixa interioris domus meae, quam fortiter excitaveram cum anima mea in cubiculo nostro, corde meo, tam vultu quam mente turbatus invado Alypium, exclamo: «Quid patimur? Quid est hoc? Quid audisti? Surgunt indocti et caelum rapiunt, et nos cum doctrinis nostris sine corde ecce ubi volutamur in carne et sanguine! An quia praecesserunt, pudet sequi et non pudet nec saltem sequi?» Dixi nescio qua talia, et abripuit me ab illo aestus meus, cum taceret attonitus me intuens. Neque enim solita sonabam. Plus loquebantur animum meum frons, genae, oculi, color, modus vocis quam verba, quae promebam. Hortulus quidam erat hospitii nostri, quo nos utebamur sicut tota domo: nam hospes ibi non habitabat, dominus domus. Illuc me abstulerat tumultus pectoris, ubi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggressus eram, donec exiret, qua tu sciebas, ego autem non: sed tantum insaniebam salubriter et moriebar vitaliter, gnarus, quid mali essem, et ignarus, quid boni post paululum futurus essem. Abscessi ergo in hortum et Alypius

8. BÖLÜM

İstediği şeyi gerçekleştirmek üzere tek başına bahçeye çekiliyor.

19. İçimdeki evimde büyük bir kavga yaşanıyordu, ruhu-
ma cesurca karşı koyup yatak odamızda, yani yüreğimde baş-
latmışım bu kavgayı. Hem zihnim, hem yüzüm allak bullak
olmuştu, işte tam o anda Alypius'a dönüp haykırdım: “Daha
ne bekliyoruz? Anlamı ne bu hikâyenin? Ne anladın? Cahiller
ayağa kalkıp göğü tutuyorlar, bizse hiçbir anlamı olmayan
hunca bilgimizle, bak hâlâ şu etten kandan oluşmuş çamurda
debelenip duruyoruz! Bizden önce yolu tuttukları için mi on-
ları izlemekten utanıyoruz, peşlerinden gitmeye çaba sarf et-
mememiz daha utanç verici değil mi?” Buna benzer şeyler
söyleyip durdum, öyle coşmuştum ki birden ondan koptum,
o ise şaşkın şaşkın yüzüme bakıyor, susuyordu. Çünkü sesim
bir garip çıkıyordu. Ruh halimi sarf ettiğim sözler değil de
daha çok yüzüm, yanaklarım, gözlerim, rengim ve ses tonum
daha fazla yansıtıyordu sanki. Kaldığımız evin ufak bir bahçe-
si vardı, nasıl bütün evi rahatça kullanıyorsak bu bahçeyi de
o kadar rahat kullanabiliyorduk, çünkü ev sahibimiz, yani
evin efendisi burada oturmuyordu. Yüreğimde kopan fırtına
beni işte bu bahçeye sürükledi, kendi kendime vermiş oldu-
ğum o ateşli mücadelede beni burada artık kimse rahatsız
edemezdi, ta ki senin bildiğin, ama benim bilmediğim çıkış
yolunu bulana değin. Deliriyordum, ama aklımı başıma geti-
recek şekilde; ölüyordum, ama yeniden doğacak şekilde. Ne
kadar hasta olduğumun farkındaydım, ama az sonra iyi ola-
cağımı bilmiyordum. Bu yüzden bahçeye çıktım. Alypius da

pedem post pedem. Neque enim secretum meum non erat, ubi ille aderat. Aut quando me sic affectum desereret? Sedimus quantum potuimus remoti ab aedibus. Ego fremebam spiritu indignans indignatione turbulentissima, quod non irem in placitum et pactum tecum, deus meus, in quod eundum esse omnia ossa mea clamabant et in caelum tollebant laudibus: et non illuc ibatur navibus aut quadrigis aut pedibus, quantum saltem de domo in eum locum ieram, ubi sedebamus. Nam non solum ire, verum etiam pervenire illuc nihil erat aliud quam velle ire, sed velle fortiter et integre, non semisauciam hac atque hac versare et iactare voluntatem parte adsurgente cum alia parte cadente luctantem.

20. Denique tam multa faciebam corpore in ipsis cunctationis aestibus, quae aliquando volunt homines et non valent, si aut ipsa membra non habeant aut ea vel conligata vinculis vel resoluta languore vel quoquo modo impedita sint. Si vulsi capillum, si percussi frontem, si consertis digitis amplexatus sum genu, quia volui, feci. Potui autem velle et non facere, si mobilitas membrorum non obsequeretur. Tam multa ergo feci, ubi non hoc erat velle quod posse: et non faciebam, quod et incomparabili affectu amplius mihi placebat et mox, ut vellem, possem, quia mox, ut vellem, utique vellem.

arkamdan geldi sonra usul usul. Ama onun oradaki varlığı benim yalnızlığıma ket vurmadı. Ben bu haldeyken hiç beni yalnız bırakabilir miydi? Evden olabildiğince uzak bir yere oturduk. Kendimden geçmişim, doğru yola girmedğim ve seninle akdetmediğim için Tanrım, ruhum öfkeden ve üzüntüden karman çormandı, bir yandan da bütün kemiklerim sana teslim olmam gerektiğini bas bas bağırıyor ve gökyüzüne şükranlarını sunuyordu. Senin katına erişmek için ne gemilere ihtiyaç var, ne atlı arabalara, ne ayaklara ne de evle şu oturduğumuz yer arasındaki mesafe kadar yürümeye. Gitmek istemen yeter, o zaman oraya gitmekle kalmaz, aynı zamanda anında ulaşırsın, ama güçlü bir şekilde isteyeceksin bunu, tüm kalbinle, öyle yarım ağız bir o yola bir bu yola dönüp durmadan, bir yanın yukarıya, diğer yanın aşağıya çekistirmeden.

20. Kararsızlığımın verdiği ıstırapla elimi kolumu koyacak yer bulamıyordum, istediği şeyi yapacak gücü bulamayan ya da zincirlere vurulmuş veya hastalıktan zayıf düşmüş, yani bir şekilde hareket yetisi kısıtlanmış insanlar gibi. Saçlarımı yolduysam, alnıma vurduysam, parmaklarımı birbirine dolayıp dizlerime bağladıysam, bütün bunları istediğim için yaptım. Bedenimin itaat yeteneği olmasaydı bu hareketleri yapmak isteyebilirdim, ama yapamazdım. Demek ki benim yaptığım pek çok harekette hareket yapma isteği ile hareket yapma yetisi farklı şeylerdi. Ne var ki hiçbirleriyle kıyaslanmayacak kadar çok hoşuma giden bir hareketi yapamıyordum, oysa istediğim anda bunu yapabilirdim, çünkü bunu yapmayı istemiş olsaydım bütün kalbimle istemiş olacaktım.

Ibi enim facultas ea, quae voluntas, et ipsum velle iam facere erat; et tamen non fiebat, faciliusque obtemperabat corpus tenuissimae voluntati animae, ut ad nutum membra moverentur, quam ipsa sibi anima ad voluntatem suam magnam in sola voluntate perficiendam.

CAPUT IX

Unde fit ut animus imperet sibi et resistatur.

21. Unde hoc monstrum? Et quare istuc? Luceat misericordia tua, et interrogem, si forte mihi respondere possint latebrae poenarum hominum et tenebrosissimae contritiones filiorum Adam. Unde hoc monstrum? Et quare istuc? Imperat animus corpori, et paretur statim: imperat animus sibi, et resistitur. Imperat animus, ut moveatur manus, et tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium: et animus animus est, manus autem corpus est. Imperat animus, ut velit animus, nec alter est nec facit tamen. Unde hoc monstrum? Et quare istuc? Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret, nisi vellet, et non facit quod imperat. Sed non ex toto vult: non ergo ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum vult, et in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult, quoniam voluntas imperat, ut sit

Bu durumda hareket etme yeteneği iradeyle eş oluyordu, yani bir şey istemek onu yapmaktı. Buna rağmen öyle olmuyordu. Bedenim ruhumun en ufak isteğine kolayca boyun eğiyordu, örneğin emrettiği anda elini kolunu hareket ettirebiliyordu da ruhum kendisinin o büyük arzusuna itaat etmiyordu, oysa sadece istese bunu anında gerçekleştirebilirdi.

9. BÖLÜM

Zihnın kendi emrine itaat etmemesinin nedeni.

21. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Merhametinle aydınlat beni, aydınlat ki acaba Âdemoğullarının çektiği onca sırlı cefada, onca gizli belada bir yanıt bulabilir miyim diye sana sorabileyim. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Zihnim bedenime emrediyor ve o da ona anında boyun eğiyor; zihnim kendine emrediyor, ama dirençle karşılaşılıyor. Zihin elini kaldır diye emrediyor, emir bir anda yerine getiriliyor, öyle ki emir ile emrin yerine getirilmesi birbirinden ayırt edilemiyor bile. Ama zihin zihindir, el ise beden. Zihin zihninin istemesini emrediyor, emri alan zaten zihninin kendisi, ama zihin bu emri yerine getirmiyor. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Yani zihin kendisine istemesi için emrediyor, ama o bunu yapmak isteyene kadar emri yerine getirmiyor, kısacası emrettiği şeyi yapmıyor. Demek ki tüm kalbiyle istemiyor, dolayısıyla tüm kalbiyle de emretmiyor. İsteddiği kadarını emrediyor, istemediği kadarı da emrettiği şeyi yerine getirmiyor. Çünkü irade, irade harekete geçsin diye

voluntas, nec alia, sed ipsa. Non itaque plena imperat; ideo non est, quod imperat. Nam si plena esset, nec imperaret, ut esset, quia iam esset. Non igitur monstrum partim velle, partim nolle, sed aegritudo animi est, quia non totus assurgit veritate sublevatus, consuetudine praegravatus. Et ideo sunt duae voluntates, quia una earum tota non est et hoc adest alteri, quod deest alteri.

CAPUT X

Adversus Manichaeos qui ex duabus contrariis voluntatibus
duas contrarias naturas asseverant.

22. Pereant a facie tua, deus, sicuti pereunt, vaniloqui et mentis seductores, qui cum duas voluntates in deliberando animadverterint, duas naturas duarum mentium esse adseverant, unam bonam, alteram malam. Ipsi vere mali sunt, cum ista mala sentiunt, et idem ipsi boni erunt, si vera senserint verisque consenserint, ut dicat eis apostolus tuus: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. Illi enim dum volunt esse lux non in domino, sed in se ipsis, putando animae naturam hoc esse, quod deus est, ita facti sunt densiores tenebrae, quoniam longius a te recesserunt horrenda arrogantia, a te, vero lumine inluminante omnem hominem venientem in hunc mundum.

emir veriyor, yani emri veren başkası değil, kendisi. Demek ki emri veren irade tam bir irade değil, bu yüzden emrettiği şey yerine ~~gelmiyor~~ Tam bir irade olmuş olsaydı harekete geçsin diye ~~emreli~~ ~~reddi~~ zaten harekete geçerdi. Öyleyse kısmen istemek ve kısmen istememek öyle tuhaf bir durum değil, sadece zihinsel bir hastalık; Hakikatin çağrısına uyarak tam olarak doğrulamayan, alışkanlığına yenik düşüp aşağıya çekilen zihnin bir hastalığı. Demek ki iki irade var ve bunların ikisi de tam değil, çünkü birinde olan diğerinde yok.

10. BÖLÜM

İki farklı iradeden iki farklı doğanın çıktığına inanan
Manicilere reddiye.

22. Boş konuşup insanın aklını çelenler nasıl senin huzurundan çekilip gittiyse Tanrım, aynı şekilde düşünüp taşınıp iki farklı iradeden biri iyi, diğeri kötü olmak üzere iki doğal iki zihnin çıktığını iddia edenler de senin huzurundan çekilip gitsinler. Böyle kötü düşündükleri için aslında onların içi kötü. Ama aynı insanlar doğru düşünseler ve gerçeği görebilseler iyi olacaklar ve o zaman senin havarin onlara şöyle diyecek: “Vaktiyle karanlıktaydınız, ama şimdi Rab’da nurlandınız.”³⁶⁰ Ama onlar Rab’da nurlanmak istemiyorlar, kendilerinde nurlanmak istiyorlar, çünkü insan ruhunun doğasının Rabbin doğasıyla özdeş olduğunu sanıyorlar. Böyle sandıkları için de daha koyu karanlıklara bulanıyorlar, o korkunç kibirleri yüzünden senden, yani bu dünyaya gelen bütün insanları aydınlatan Hakiki Nurdan³⁶¹ gitgide uzaklaşıyorlar.

Attendite, quid dicatis, et erubescite et accedite ad eum et inluminamini, et vultus vestri non erubescant. Ego cum deliberabam, ut iam servirem domino deo meo, sicut diu disposueram, ego eram, qui volebam, ego, Qui nolebam; ego eram. Nec plene volebam nec plene nolebam. Ideo mecum contendebam et dissipabar a me ipso, et ipsa dissipatio me invito quidem fiebat, nec tamen ostendebat naturam mentis alienae, sed poenam meae. Et ideo non iam ego operabar illam, sed quod habitabat in me peccatum de supplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam.

23. Nam si tot sunt contrariae naturae, quot voluntates sibi resistunt, non iam duae, sed plures erunt. Si deliberet quisquam, utrum ad conventiculum eorum pergat an ad theatrum, clamant isti: «Ecce duae naturae, una bona hac ducit, altera mala illac reducit. Nam unde ista cunctatio sibimet adversantium voluntatum?» Ego autem dico ambas malas, et quae ad illos ducit et quae ad theatrum reducit. Sed non credunt nisi bonam esse, qua itur ad eos. Quid? Si ergo quisquam noster deliberet et secum altercantibus duabus voluntatibus fluctuet, utrum ad theatrum pergat an ad ecclesiam nostram, nonne et isti quid respondeant fluctuabunt? Aut enim fatebuntur, quod nolunt, bona voluntate

Söylediklerinize dikkat edin, yüzünüz kızarsın, Ona yaklaşın ve Nurla dolun, yüzünüz artık kızarmasın.³⁶² Uzunca bir süredir niyetlendiğim Rab Tanrımın yoluna girme konusunda düşünüp tartışırken, ~~anladım~~ ki bu yola girmeyi isteyen de bendim, istemeyen de ~~bendim~~. Sonuçta ikisi de bendim. Ne tam olarak istiyordum bunu, ne de tam olarak istemiyordum. Demek ki kendi kendimle savaşıyordum ve kendi kendimle düşünce ayrılığı yaşıyordum ve bu düşünce ayrılığı bana rağmen ortaya çıkıyordu. Ama bu durum bende başka bir zihnin olduğunu kanıtlamıyordu, sadece ceza çektiğimi kanıtlıyordu. Bu cezayı kendime veren ben değil, bende ki günahkârlıktı, yani özgür isteğimle işlediğim günahtan kaynaklanan bir günahkârlık; çünkü ben bir âdemoğluydum.

23. İçimizde birbiriyle çatışan iradeler kadar farklı doğalar olsaydı bunların sayısı ikiden fazla olurdu. Varsayalım falancı kişi Manicilerin toplantısına mı, yoksa tiyatroya mı gideceğine bir türlü karar verememiş olsun, Maniciler hemen şöyle haykıracaktır: “İşte size iki doğa. Bunların iyi olanı bize getirir, kötü olanı tiyatroya götürür. Yoksa birbirine zıt iki iradenin yarattığı bu ikilemi başka nasıl açıklayabilirsiniz?” Bana soracak olursanız, bu iradelerin ikisi de kötü, çünkü biri Manicilere götürüyor, diğeri de tiyatroya. Ama Maniciler ancak kendilerine götüren iradenin iyi olduğuna inanıyor. Nasıl yani? Örneğin falancamız kara kara düşünüyor ve birbiriyle çatışan iki irade arasında bir o yana gidiyor, bir bu yana ve bir türlü tiyatroya mı, yoksa kilisemize mi gideceğine karar veremiyor. Manicilerin ona verecekleri yanıt da sallantılı olmayacak mı? Çünkü kendi kutsal öğretilerinin imbiğinden geçmiş

pergi in ecclesiam nostram, sicut in eam pergunt qui sacramentis eius imbuti sunt atque detinentur, aut duas malas naturas et duas malas mentes in uno homine conflare putabunt, et non erit verum quod solent dicere, unam bonam, alteram malam, aut convertentur ad verum et non negabunt, cum quisque deliberat, animam unam diversis voluntatibus aestuare.

24. Iam ergo non dicant, cum duas voluntates in homine uno adversari sibi sentiunt, duas contrarias mentes de duabus contrariis substantiis et de duobus contrariis principiis contendere, unam bonam, alteram malam. Nam tu, deus verax, improbas eos et redarguis atque convincis eos, sicut in utraque mala voluntate, cum quisque deliberat, utrum hominem veneno interimat an ferro, utrum fundum alienum illum an illum invadat, quando utrumque non potest, utrum emat voluptatem luxuria an pecuniam servet avaritia, utrum ad circum pergat an ad theatrum, si uno die utrumque exhibeatur; addo etiam tertium, an ad furtum de domo aliena, si subest occasio; addo et quartum, an ad committendum adulterium, si et inde simul facultas aperitur, si omnia

ve kendi kiliselerinin taraftarı olmuş insanları onlara getirenin iyi irade olduğuna inandıklarına göre, buradan hareketle, ya iyi irade insanı kiliseye götürür demek zorunda kalacaklar –ki böyle bir şeyi demek istemeyeceklerdir– ya da aynı insanda iki kötü doğanın ve iki kötü **zıhlının** birbiriyle çeliştğini düşünmek zorunda kalacaklar ve **hiç** zamanki iddialarının, yani bir iradenin iyi, diğerinin kötü olduğuna ilişkin iddialarının doğru olmadığı ortaya çıkacak. Ya da gerçeği kabullenip karar aşamasındaki bir insanda farklı iradelerle fokur fokur kaynayan tek bir ruhun olduğunu reddetmeyecekler.

24. İşte aynı insanda iki iradenin çatıştığını açıkça gördüler, o zaman artık insanda birbirine zıt iki tözden ve birbirine zıt iki ilkedен doğan, biri iyi ve diğeri kötü olmak üzere birbirine zıt iki zihin var demesinler. Çünkü sen, ey Hakikat olan Tanrı, onların yanıldığını yüzlerine vurursun, iddialarını çürütür, şaşkına döndürürsün. Her iki iradenin de kötü olduğu durumlar olabilir. Örneğin falancı kişi falancayı zehirleyerek mi yoksa hançerleyerek mi öldüreceğine karar veremiyor olabilir; iki çiftliğe birden el koyamayınca şu çiftliğe mi, yoksa bu çiftliğe mi el koysam diye oturup düşünebilir; paramı zevk uğruna har vurup harman mı savursam, yoksa cimrilik edip paramı hiç harcamasam mı diye düşünebilir; yarış meydanına mı yoksa tiyatroya mı gideyim, çünkü bugün her ikisinde de gösteriler var diyebilir. Haydi ben bu sonuncuya bir üçüncü seçenek ekleyeyim, aynı kişi hazır fırsatını yakalamışken başkasının evini mi soysam diye de düşünebilir, hatta dördüncü bir seçenek de ekleyeyim, aynı anda şansı yaver giderse gidip zina mı işlesem acaba diyebilir. Bütün bu seçenekler

concurrent in unum articulum temporis pariterque cupiantur omnia, quae simul agi nequeunt: discerpunt enim animum sibimet adversantibus quattuor voluntatibus vel etiam pluribus in tanta copia rerum, quae appetuntur, nec tamen tantam multitudinem diversarum substantiarum solent dicere. Ita et in bonis voluntatibus. Nam quaero ab eis, utrum bonum sit delectari lectione apostoli et utrum bonum sit delectari psalmo sobrio et utrum bonum sit evangelium disserere. Respondebunt ad singula: «Bonum». Quid? Si ergo pariter delectent omnia simulque uno tempore, nonne diversae voluntates distendunt cor hominis, dum deliberatur, quid potissimum arripiamus? Et omnes bonae sunt et certant secum, donec eligatur unum, quo feratur tota voluntas una, quae in plures dividebatur. Ita etiam, cum aeternitas delectat superius et temporalis boni voluptas retentat inferius, eadem anima est non tota voluntate illud aut hoc volens et ideo discerpitur gravi molestia, dum illud veritate praeponit, hoc familiaritate non ponit.

aynı anda ortaya çıkmış ve hepsi aynı şekilde arzulanıyor olsa bile yine de bir insan bunları aynı anda gerçekleştiremez ve zihni birbiriyle zıtlaşan iradeler arasında bölünür, hatta arzulanacağı seçeneklerin sayısına göre gerektiğinde dört beş parçaya bölünür. Ama Maniciler insanda bu kadar çok sayıda farklı töz olduğunu bir türlü kabul etmek istemiyor. Oysa iyi iradeler söz konusu olduğunda bile aynı mantık geçerli. Örneğin Manicilere, acaba insan için hangisi iyi, Paulus'un Mektuplarını okumaktan duyulan haz mı, yoksa Mezmurlardaki o dingin tat mı ya da İncil'i yorumlamak mı, diye bir soru soracak olsam, her bir soruma "evet, bu iyi" diye yanıt vereceklerdir. E, öyleyse? Bu seçenekler aynı şekilde ve aynı anda hoş gelebiliyorsa, o zaman en hoşumuza gidecek seçeneğe karar verirken neden yüreğimiz farklı iradeler arasında bir o yana, bir bu yana gidip gelmesin ki? Bu iradelerin hepsi iyi olsa bile yine de aralarında bir savaş yaşanacaktır, ta ki artık o mu bu mu diye düşünmeden bütün kalbimizle yöneleceğimiz birini seçene kadar. İşte aynı şekilde bir yandan ebediyetin aşkına kapılıp yukarıya, bir yandan da geçici iyiliğin hazzına kapılıp aşağıya çekildiğimizde, ruhumuz var gücüyle direnir ve ne yukarıya ne de aşağıya gitmek istemezse, büyük sancılar içinde ikiye ayrılır, bir yanı hakikatten dolayı ebediyeti tercih eder, diğer yanı alışkanlığından dolayı geçici olanı terk etmez.

CAPUT XI

Lucta spiritus et carnis in Augustino.

25. Sic aegrotabam et excruciar accusers memet ipsum solito acerbius nimis ac volvens et versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar. Sed tenebar tamen. Et instabas tu in occultis meis, domine, severa misericordia flagella ingeminans timoris et pudoris, ne rursus cessarem et non abrumperetur id ipsum exiguum et tenue, quod remanserat, et revaleretur iterum et me robustius alligaret. Dicebam enim apud me intus: «Ecce modo fiat, modo fiat», et cum verbo iam ibam in placitum. Iam paene faciebam et non faciebam nec relabebam tamen in pristina, sed de proximo stabam et respirabam. Et item conabar et paulo minus ibi eram et paulo minus, iam iamque attingebam et tenebam: et non ibi eram nec attingebam nec tenebam, haesitans mori morti et vitae vivere, plusque in me valebat deterius inolitum, quam melius insolitum, punctumque ipsum temporis, quo aliud futurus eram, quanto propius admovebatur, tanto ampliore incutiebat horrorem; sed non recutiebat retro nec avertebat, sed suspendebat.

26. Retinebant nugae nugarum et vanitates vanitatum, antiquae amicae meae, et succutiebant vestem meam carneam et submurmurabant: «Dimittisne

Augustinus'ta beden ve ruh kavgası.

25. İşte bu tür bir hastalıktan muzdariptim, işkence çekiyordum, kendimi her zamankinden daha acımasızca suçluyor, zincirlerimin içinde tamamen kopup parçalanana kadar bir o yana bir bu yana dönüp duruyordum; zaten artık ufak bir halka kalmıştı beni tutan, ama sonuçta yine de tutuyordu ya. Sense, ya Rab, yalın merhametinle korku ve utancın çift kat kırbacını yüreğimin en derinlerine indiriyordun, yeniden pes edeyim ve beni tutan şu minnacık, ince halka da kopmasın diye; yeniden güçleneyim ve beni daha sıkı zincirlere vur diye. Ruhumdan şöyle geçiriyordum: “Şimdi olsun, şimdi olsun,” ve böyle diye diye artık son kararımı veriyordum. Evet, neredeyse veriyordum, ama veremiyordum, eski halime de dönemiyordum, kıyda duruyordum ve yeniden soluklanıyordum. Ha gayret dedim yeniden, hedefe bir adımcık daha yaklaştım, bir adımcık daha, işte neredeyse neredeyse dokunuyordum, tutuyordum. Ama ulaşamıyordum, dokunamıyordum, tutamıyordum, ölümü ölmek ile yaşamı yaşamak arasında tereddütteydim; içime işlemiş kötülük hiç tatmadığım iyilikten daha hâkimdi üzerimde, beni farklı bir insan haline dönüştürecek ana yaklaştıkça daha büyük bir korku salıyordu içime, geri itmiyordu, döndürmüyordu da, ama boşlukta bırakıyordu.

26. Bir dolu ıvır zıvırdı beni tutan, boş kafalılıktan kaynaklanan saçma sapan şeyler, eski aşklar. Hepsi bedenimin eteğinden çekiştirip şöyle fısıldıyordu: “Bizi terk mi

nos?» et «A momento isto non erimus tecum ultra in aeternum» et «A momento isto non tibi licebit hoc et illud ultra in aeternum». Et quae suggerebant in eo, quod dixi «hoc et illud», quae suggerebant, deus meus? Avertat ab anima servi tui misericordia tua! Quas sordes suggerebant, quae dedecora! Et audiebam eas iam longe minus quam dimidius, non tamquam libere contradicentes eundo in obviam, sed velut a dorso mussitantes et discedentem quasi furtim vellicantes, ut respicerem. Retardabant tamen cunctantem me abripere atque excutere ab eis et transilire quo vocabar, cum diceret mihi consuetudo violenta: «Putasne sine istis poteris?»

27. Sed iam tepidissime hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem et quo transire trepidabam, casta dignitas continentiae, serena et non dissolute hilaris, honeste blandiens, ut venirem neque dubitarem, et extendens ad me suscipiendum et amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri et puellae, ibi iuventus multa et omnis aetas et graves viduae et virgines anus, et in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fecunda mater filiorum gaudiorum de marito te, domine. Et inridebat me inrisione hortatoria, quasi diceret: «Tu non poteris, quod isti, quod istae? An vero isti et istae in se ipsis possunt ac non in domino deo

“Ediyorsun?” “O andan sonra seninle birlikte olamayacağız, hem de sonsuza kadar.” “O andan sonra şunu ya da bunu yapman kesin yasak, hem de sonsuza kadar.” Şu ya da bu dediğim şeylerle neler kastetmediler ki Tanrım, neler kastetmediler? Merhametin bu kulunun ruhundan uzak tutsun hepsini! Kastettikleri ne iğrenç, ne çirkin şeyler! Ama artık kulağıma öyle uzaklardan geliyordu ki bu sesler. Yolda karşıma çıkmıyorlardı öyle açık açık, arkamdan gelen fısıltılardı sadece, ben uzaklaşıp giderken çimdikleyip kaçıveriyorlardı sanki, geriye bakmamı istercesine. Ama yine de beni alıkoyuyorlardı işte, kendimden kopmakta tereddüt ediyordum, onlardan kurtulmakta ve davet edildiğim yere geçmekte; alışkanlığım zorbalık edip şöyle söylüyordu bir yandan: “Onlarsız yaşayabileceğini mi sanıyorsun?”

27. Ama bu ses artık öyle cılız çıkıyordu ki. Çünkü yüzümü döndüğüm, ama geçmeye henüz cesaret edemediğim o kıydan nefse hâkimiyetin o iffetli güzelliği bütün duruluğuyla, cilvesiz tebessümüyle bana el ediyor, gel, tereddüt etme diyordu tevazu içinde; aziz ellerini uzatıyordu beni almak ve kucaklamak için, ne iyi örneklerle doluydu bu eller. Kimler kimler yoktu ki, oğlanlar, kızlar, her yaştan bir sürü genç, bir sürü insan, vakur dullar, yaşlı bakireler ve hepsinin ortasında nefse hâkimiyet; kısır değildi asla, tersine kocası olan senden doğan çocukların, sevinçlerin bereketli anasıydı o, ya Rab. Bana cesaret aşılayan tebessümüyle yüzüme gülüyor ve sanki şöyle söylüyordu: “Bu erkeklerin, bu kadınların yapabildiğini sen yapamayacak mısın yani? Bu erkekler, bu kadınlar Rab Tanrılarına değil de kendilerine güvendikleri için mi bunu

suo? Dominus deus eorum me dedit eis. Quid in te stas et non stas? Proice te in eum, noli metuere; non se subtrahet, ut cadas: proice te securus, excipiet et sanabit te». Et erubesceram nimis, quia illarum nugarum murmura adhuc audiebam, et cunctabundus pendebam. Et rursus illa, quasi diceret: «Obsurdesce adversus immunda illa membra tua super terram, ut mortificentur. Narrant tibi delectationes, sed non sicut lex domini dei tui». ista controversia in corde meo non nisi de me ipso adversus me ipsum. At Alypius affixus lateri meo inusitati motus mei exitum tacitus opperiebatur.

CAPUT XII

Vocis admonitu quomodo totus conversus.

28. Ubi vero a fundo arcano alta consideratio traxit et congegessit totam miseriam meam in conspectu cordis mei, oborta est procella ingens ferens ingentem imbrem lacrimarum. Et ut totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alypio – solitudo mihi ad negotium flendi aptior suggerebatur – et secessi remotius, quam ut posset mihi onerosa esse etiam eius praesentia. Sic tunc eram, et ille sensit: nescio quid enim, puto, dixeram, in quo apparebat sonus vocis meae iam fletu gravidus, et

başardılar sanıyorsun? Beni onlara bahşeden onların Rab Tanrısı. Neden sırtını kendine dayıyorsun ve sırtını kendine dayayınca öyle duramıyorsun? At kendini Ona, sakın korkma; düşmeyesin diye kendini hiç çekmeyecek senden. At kendini güvenle, yakalayacak seni, şifa verecek.” Çok utanmaya başladım, çünkü hâlâ şu ıvır zıvır fısıltıları işitiyordum, hâlâ boşlukta asılı duruyordum. Bir kez daha atıldı, şöyle der gibi: “Şu dünyevi bedenin kirli fısıltılarına kulaklarını tıka, körelt onları.³⁶³ Senin hoşuna gidecek hazlardan bahsediyorlar, ama bu hazlar senin Rab Tanrı’nın yasasıyla uyuşmuyorlar.”³⁶⁴ Yüreğimde yaptığım bu muhasebe benim kendimle kavgamdan başka bir şey değildi. Bu arada Alypius hâlâ yanımda öyle çakılı duruyordu, daha önce hiç yaşamadığım bu sarsıntı nereye varacak böyle diye sessizce bekliyordu.

12. BÖLÜM

Kendisini uyaran bir sesle hak yoluna giriyor.

28. Bu derin tefekkür anı, yüreğimin en sırlı derinliklerinden bütün bedbahtlığımı çekip çıkarınca ve gözlerimin önüne serince büyük bir fırtına koptu, yağmur gibi inen gözyaşlarımı taşıyıp getirdi beraberinde. Hepsi sel olup aksın, hıçkırıklara boğulsun diye hemen Alypius’un yanından kalktım – ağladığım sırada yalnız kalmak bana daha iyi gelecekti– gölgesini bile görsem utanabileceğimi hissettiğimden, olabildiğince uzağa attım kendimi. O an ne halde olduğumu anladı, çünkü o sırada bir şeyler söylemiş olacağım ki, sesimin tonundan gözyaşlarımı zor tuttuğum belli olmuştu, sonra da

sic surrexeram. Mansit ergo ille ubi sedebamus nimie stupens. Ego sub quadam fici arbore stravi me nescio quomodo et dimisi habenas lacrimis, et proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tuum, et non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi: Et tu, domine, usquequo? Usquequo, domine, irasceris in finem? Ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum. Sentiebam enim eis me teneri. Iactabam voces miserabiles: «Quandiu, quandiu <cras et cras>? Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meae?»

29. Dicebam haec et flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis et crebro repetentis quasi pueri an puellae, nescio: «Tolle lege, tolle lege.» Statimque mutato vultu intentissimus cogitare coepi, utrumnam solerent pueri in aliquo genere ludendi cantitare tale aliquid, nec occurrebat omnino audisse me uspiam repressoque impetu lacrimarum surrexi nihil aliud interpretans divinitus mihi iuberi, nisi ut aperirem codicem et legerem quod primum caput invenissem. Audieram enim de Antonio, quod ex evangelica lectione, cui forte supervenerat, admonitus fuerit, tamquam sibi diceretur quod legebatur: Vade, vende omnia, quae habes, da pauperibus et habebis thesaurum in caelis; et veni, sequere me, et tali oraculo confestim ad te esse conversum.

kalkıp gitmiştim zaten. Alypius oturduğumuz yerde kalakalmıştı, hayretler içindeydi. Kendimi bir incir ağacının altına atıp öylece serildim yere, gözyaşlarımı artık tutamıyordum, sel gibi boşalıyordu gözlerimden, senin kabul edeceğin bir kurban olarak. Kelimeler aynı olmasa da şu anlama gelecek o kadar çok şey söyledim ki sana: “Ne zamana kadar ya Rab? Ne zamana kadar gazabını hissedeceğim üzerimde? Eskiden işlediğim günahları n’olur unutsan.” Çünkü hissediyordum, bunların elleri hâlâ üzerimdeydi. Feryat figan ederek haykırıyordum: “Daha ne kadar, ne kadar ‘yarın, yarın,’ diyeceğim?” Neden şimdi değil? Neden hemen şimdi sona ermiyor şu cennabet yaşamım?

29. Bunları söylüyor ve yüreğimin derin sancısıyla acı acı ağlıyordum. Birden bir ses çalındı kulağıma, yandaki evden geliyordu, bir erkek ya da kız çocuğu (hangisi pek çıkaramıyorum) şarkı söylüyordu sanki ve sık sık şöyle tekrarlıyordu: “Al oku, al oku.” Birden yüzümün şekli değişti, çocukların bu tür bir şarkı söyleyip oynadıkları bir oyun var mı acaba diye iyice düşündüm, ama daha önce böyle bir şey duyduğumu hiç hatırlayamıyordum. Hıçkırıklarımı dindirdim, ayağa kalktım. Başka açıklaması yoktu bunun, düpedüz tanrısal bir emirdi, Kutsal Kitabı açmam ve gözüme ilk çarpan yeri okumam isteniyordu. Çünkü Antonius’un hikâyesini dinlemiştim ve onun İncil’in okunduğu bir sırada tesadüfen Kilisede olduğunu ve “Git, varını yoğunu sat, yoksullara ver, göklerdeki hazine senin olacaktır; haydi gel, beni izle,” sözlerini işittiğinde de bunları kendisi için bir uyarı olarak gördüğünü ve bu tanrısal vahiyle birdenbire senin yoluna döndüğünü hatırlıyordum.

Itaque concitus redii in eum locum, ubi sedebat Alypius: ibi enim posueram codicem apostoli, cum inde surrexeram. Arripui, aperui et legi in silentio capitulum, quo primum coniecti sunt oculi mei: Non in comessionibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis, non in contentione et aemulatione, sed induite dominum Iesum Christum et carnis providentiam ne feceritis in concupiscentiis. Nec ultra volui legere nec opus erat. Statim quippe cum fine huiusce sententiae quasi luce securitatis infusa cordi meo omnes dubitationis tenebrae diffugerunt.

30. Tum interiecto aut digito aut nescio quo alio signo codicem clausi et tranquillo iam vultu indicavi Alypio. At ille quid in se ageretur – quod ego nesciebam – sic indicavit. Petit videre quid legissem: ostendi, et attendit etiam ultra quam ego legeram. Et ignorabam quid sequeretur. Sequebatur vero: Infirmum autem in fide recipite. Quod ille ad se rettulit mihiq̄ue aperuit. Sed tali admonitione firmatus est placitoque ac proposito bono et congruentissimo suis moribus, quibus a me in melius iam olim valde longeque distabat, sine ulla turbulenta cunctatione coniunctus est. Inde ad matrem ingredimur, indicamus: gaudet. Narramus, quemadmodum gestum sit: exultat et triumphat et benedicebat tibi, qui potens es ultra quam petimus et intellegimus facere,

Hemen Alypius'un oturduğu yere gittim. Çünkü onun yanından kalkıp gitmeden önce Paulus'un kitabını oraya koymuştum. Kitabı aldım, açtım ve gözüme ilk ilişen satırları içimden okumaya başladım: "Cümbüşe ve sarhoşluğa, fuhşa ve sefahate, çekişmeye ve kıskançlığa kapılmayın; Rab İsa Mesih'i giyin, bedeninize ve bedeninizin şehvani arzularına öncelik vermeyin."³⁶⁵ Daha fazla okumak istemedim, gerek de yoktu. Çünkü cümlelerin sonuna geldiğim anda bir güven ışığı yayıldı yüreğime, kuşkularımın yarattığı tüm karanlıklar dağılıp gitti sanki.

30. Okuduğum yere parmağımı koyup ya da işte bir şekilde işaretleyip kitabı kapadım. Yüzüme gelen o huzurlu ifadeyle Alypius'a her şeyi anlattım. O da zihninden geçenleri bana anlattı, ben bunları hiç bilmiyordum. Kitapta okuduğum yeri görmek istediğini söyledi. Gösterdim, benim okuduğum satırların altındakiler ilgisini çekti. Ben metnin devamını bilmiyordum. Şöyleydi devamı: "İmanı zayıf olanı da aranızda kabul edin."³⁶⁶ Bu sözün kendisi için söylenmiş olduğunu düşündü ve düşündüğünü bana da açıkladı. Bu çağrı onun imanını daha da güçlendirmişti, hiç tereddüt etmeden, sarsıntı falan da geçirmeden kesin kararını ve amacını belirleyip bana kauldı. Bu amaç hayırlı olduğu kadar onun ahlak ilkelerine de çok uygundu. Bu konuda zaten evvelden beribenden hep daha iyi ve hep daha farklı olmuştu. Sonra kalkıp anneme gittik ve olanı biteni ona anlattık. Çok sevindi. Nasıl hak yoluna girdiğimizi anlattık, havalara uçtu, bayram etti ve sana şükretti, istediğimizden ve düşündüğümüzden çok daha fazlasını yapacak gücü olan sana.³⁶⁷

quia tanto amplius sibi a te concessum de me videbat, quam petere solebat miserabilibus flebilibusque gemitibus. Convertisti enim me ad te, ut nec uxorem quaererem nec aliquam spem saeculi huius stans in ea regula fidei, in qua me ante tot annos ei revelaveras, et convertisti luctum eius in gaudium multo uberius, quam voluerat, et multo carius atque castius, quam de nepotibus carnis meae requirebat.

Çünkü boynunu büküp onca gözyaşı dökmüş, inim inim inlemiş ve benim için sana hep dua etmişti, şimdi isteğinin kat kat fazlasının kendisine bahşedildiğini görmüştü. Çünkü beni senin yoluna döndürmüştün, bir daha evlenmeyi düşünmeyecek, bu dünyaya ilişkin bütün beklentilerimi bir kenara atacak ve iman tahtasında hiç sendelemeden duracak kadar. Zaten benim orada duracağımı anneme yıllar önce rüyasında göstermiştin. Annemin yasını da sevince dönüştürmüştün, beklentisinin kat kat üstünde bir sevinçti bu, çok daha değerli, çok daha saf; benim bedenimden doğacak torunlarının kendisine vereceği sevinçle kıyaslanmayacak kadar.

LIBER NONUS

CAPUT PRIMUM

Laudat dei bonitatem, agnoscens suam
miseriam.

1. O domine, ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancillae tuae. Dirupisti vincula mea; tibi sacrificabo hostiam laudis. Laudet te cor meum et lingua mea, et omnia ossa mea dicant: domine, quis similis tibi? Dicant, et responde mihi et dic animae meae: Salus tua ego sum. Quis ego et qualis ego? Quid non mali aut facta mea aut, si non facta, dicta mea aut, si non dicta, voluntas mea fuit? Tu autem, domine, bonus et misericors et dextera tua respiciens profunditatem mortis meae et a fundo cordis mei exhaustiens abyssum corruptionis. Et hoc erat totum nolle, quod volebam, et velle, quod volebas. Sed ubi erat tam annoso tempore et de quo imo altoque secreto evocatum est in momento liberum arbitrium meum, quod subderem cervicem leni iugo tuo et umeros levi sarcinae tuae, Christe Iesu, adiutor meus et redemptor meus? Quam suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum, et quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eiciebas enim eas a me, vera tu et summa suavitas, eiciebas et intrabas pro eis

9. KİTAP

1. BÖLÜM

**Tanrı'nın iyiliğine şükranlarını sunuyor, kendi
bedbahtlığının farkına varıyor.**

1. Ya Rab, ben senin kulunum, ben senin kulunum ve senin cariyenin oğluyum. Zincirlerimi kırdın; bunun için sana kurban sunup şükretmek istiyorum.³⁶⁸ Lûtfet, şu kalbim, şu dilim sana övgülerini sunsun, tüm kemiklerim şöyle desin: "Ya Rab, kim sana benzeyebilir?" Lûtfet, böyle desinler ve sen bana şöyle yanıt ver, benim ruhuma şöyle söyle: "Senin kurtuluşun benim." Kimim ben, nasıl biriym? Kötü şeyler yapmadım mı, yapmasam bile söylemedim mi, söylemesem bile niyetlenmedim mi? Ama sen, ya Rab, sen iyisin ve merhametlisin; uğurlu elin³⁶⁹ ölümlü halimin derinliğini yoklayarak yüreğimin diplerinden fesat kuyusunu boşalttı. Benden bütün istediğin kendi arzularımı bir kenara bırakmam ve senin arzularadıklarını yerine getirmemdi. Peki ama, onca yıldır özgür iradem neredeydi, böyle bir anda hangi gizli, hangi derin çukurdan çıkartıldı ki, ben boynumu senin o yumuşacık boyunduruğuna uzatabildim, senin o hafif yükünü omuzlarıma alabildim ey Mesih İsa, ey Yardımcım, Kurtarıcım? Ne hoş bir şeydi benim için o ıvır zıvır lezzetlerden böyle bir anda kurtulmak, bir zamanlar kaybetmekten korkardım bunları, şimdi hepsinden vazgeçmek sevince boğdu beni. Çünkü bunları söküp atıyordun benden, ey hakiki ve en yüce tatlılık, söküp atıyordun ve bunların yerine sen süzülüyordun içime,

omni voluptate dulcior, sed non carni et sanguini, omni luce clarior, sed omni secreto interior, omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus meus a curis mordacibus ambiendi et acquirendi et volutandi atque scalpendi scabiem libidinum, et garriebam tibi, claritati meae et divitiis meis et saluti meae, domino deo meo.

CAPUT II

Deserere rhetorices professionem differt usque
ad vindemiales ferias.

2. Et placuit mihi in conspectu tuo non tumultuose abripere, sed leniter subtrahere ministerium linguae meae nundinis loquacitatis, ne ulterius pueri meditantes non legem tuam, non pacem tuam, sed insanias mendaces et bella forensia mercarentur ex ore meo arma furori suo. Et oportune iam paucissimi dies supererant ad vindemiales ferias, et statui tolerare illos, ut sollemniter abscederem et redemptus a te iam non redirem venalis. Consilium ergo nostrum erat coram te, coram hominibus autem nisi nostris non erat et convenerat inter nos, ne passim cuiquam effunderetur,

her türlü hazdan daha tatlı olan sen; etin kanın yerine her türlü ışıktan daha parlak, her türlü sırdan daha sırlı ve her türlü onurdan daha yüce olan sen süzülüyordun içime ve senin onurun kendilerini onurlu sananlarınkine hiç benzemiyordu. Şu dünyevi hırsların, şu kazanç tutkusunun gönül tüketen kemirایشlerinden, şu çamurlarda yuvarlanmaktan ve şehvaniliğin sürekli kaşınan yarasından kurtulmuştu artık ruhum, artık seninle konuşuyordu, benim ışığım, bütün servetim ve esenliğim olan seninle, ya Rab Tanrım.

2. BÖLÜM

Retorik öğretmenliğinden ayrılma kararını sonbahar tatiline kadar erteliyor.

2. Senin huzurunda bir karar aldım ve dilimi sattığım şu retorik pazarından aniden, ortalığı velveleye verip ayrılmaktansa sessiz sakin çekilmeyi tercih ettim, çünkü zihinlerini senin yasana ya da senin sağladığın huzura vereceklerine, saçma sapan yalanlara, mahkemelerin hırgürüne veren öğrencilerimin artık benim dilimden dökülenleri silah diye satın almalarını ve bunlarla kendi öfkelerini kusmalarını istemiyordum. Neyse ki sonbahar tatiline sadece birkaç gün kalmıştı,³⁷⁰ onları biraz daha idare edebilirim diye düşündüm, sonra resmen istifa edecektim ve senin sayesinde kurtuluşa erdiğim için bir daha kendimi satılığa çıkarmayacaktım. Senin huzurunda böyle kararlaştırmıştık, ama bu kararımız alenen bilinmiyordu, bir tek yakın dostlarımız bundan haberdardı. Başka kimseye duyurmamak üzere aramızda fikir birliğine varmıştık.

quamquam tu nobis a convalle plorationis ascendentibus et cantantibus canticum graduum dederas sagittas acutas et carbones vastatores adversus linguam subdolam velut consulendo contradicentem et, sicut cibum adsolet, amando consumentem.

3. Sagittaveras tu cor nostrum caritate tua, et gestabamus verba tua transfixa visceribus et exempla servorum tuorum, quos de nigris lucidos et de mortuis vivos feceras, congesta in sinum cogitationis nostrae urebant et absumeabant gravem torporem, ne in ima vergeremus, et accendebant nos valide, ut omnis ex lingua subdola contradictionis flatus inflammare nos acrius posset, non extinguere. Verum tamen quia propter nomen tuum, quod sanctificasti per terras, etiam laudatores utique haberet votum et propositum nostrum, iactantiae simile videbatur non opperiri tam proximum feriarum tempus, sed de publica professione atque ante oculos omnium sita ante discedere, ut conversa in factum meum ora cunctorum intuentium, quam vicinum vindemialium diem praevenire voluerim, multa dicerent, quod quasi appetissem magnus videri. Et quo mihi erat istuc, ut putaretur et disputaretur de animo meo et blasphemaretur bonum nostrum?

4. Quin etiam quod ipsa aestate litterario labori nimio pulmo meus cedere coeperat et difficulter trahere suspiria doloribusque pectoris testari se saucium

Gerçi sen gözyaşı vadisinden yukarıya tırmanan ve yükseliş şarkıları söyleyen bizlere sivri uçlu oklar, kızgın kömürler vermiştin yalancı dillere gerekli yanıtı verelim diye. Çünkü bu diller yararlı öğütler verir gibi görünerek bizi yolumuzdan ctmeye kalkabilir ve sever görünerek, yem yutar gibi bizi bir lokmada yutabilirlerdi.

3. Senin aşkın oklarıyla yüreğimizi dağlamıştı, iliklerimize işlemişti sözlerin, hep aklımızdaydı, siyahtan beyaza, ölüden diriye döndürdüğü kullarının örnek yaşamları doluşmuştu gözlerimizin önüne, ağır uykularımızı yakıp kül ediyor, kökten söküp atıyorlardı bir daha dipleri vurmayalım diye. Öyle alev alev kavuruyorlardı ki bizleri, yalancı diller caydırıcı nefeslerini üflese bile söneceğine cayır cayır tutuşuyordu. Ama bütün dünyanın kutsal saydığı adın, hiç şüphe yok ki bizim bu kararımızı ve amacımızı övgülerle karşılayacak insanları da çıkaracaktı karşımıza. Bu yüzden neredeyse eli kulağında olan şu tatili beklemeyip erkenden görevden istifa etmek millete gösteriş gibi gelebilirdi, ne de olsa bu görev kamunun gözünde önemli bir yere sahipti. Sonuçta istifa etmemle birlikte bütün dikkatler üzerime çekilecek, tatile birkaç gün kala kasıtlı olarak istifa etmek istediğim düşünülecek ve adımı duyurmaya meraklıymışım gibi bir his uyanacak, sonra da hakkımda bir sürü dedikodu yapılacaktır. Böyle düşünmelerinin, aldığım kararı böyle değerlendirmelerinin, benim için hayırlı olacak bir işi kötülermelerinin bana hiç yararı olabilir mi?³⁷¹

4. Her şey bir yana, yoğun şekilde verdiğim dersler yüzünden o yaz ciğerlerim de iflas bayrağını çekmek üzereydi, zor nefes alıp veriyordum. Göğsümdeki ağırlar hastalığın habercisiydi,

vocemque clariorem productionemve recusare, primo perturbaverat me, quia magisterii illius sarcinam paene iam necessitate deponere cogebat aut, si curari et convalescere potuissem, certe intermittere. Sed ubi plena voluntas vacandi et videndi, quoniam tu es dominus, oborta mihi est atque firmata – nosti, deus meus – etiam gaudere coepi, quod haec quoque suberat non mendax excusatio, quae offensionem hominum temperaret, qui propter liberos suos me liberum esse numquam volebant. Plenus igitur tali gaudio tolerabam illud intervallum temporis, donec decurreret – nescio utrum vel viginti dies erant – sed tamen fortiter tolerabantur, quia recesserat cupiditas, quae mecum solebat ferre grave negotium, et ego premendus remanseram, nisi patientia succederet. Peccasse me in hoc quisquam semorum tuorum, fratrum meorum, dixerit, quod iam pleno corde militia tua passus me fuerim vel una hora sedere in cathedra mendacii. At ego non contendo. Sed tu, domine misericordissime, nonne et hoc peccatum cum ceteris horrendis et funereis in aqua sancta ignovisti et remisisti mihi?

bu yüzden öyle yüksek sesle ve uzun süre konuşmama engel oluyorlardı. Başlangıçta bayağı üzülmüştüm bu duruma, çünkü öğretmenliğin getirdiği yükten kurtulmam neredeyse zorunlu bir hal almıştı ya da en azından tedavi olup eski gücüne kavuşmak için belli bir süre derslere ara vermeliydim. Ama tamamen serbest kalıp bütün kalbimle senin Rab olduğuna anlamam gerektiğine karar verdiğimden ve bu kararımı da hayata geçirdiğimden beri –gönlümden geçeni sadece sen biliyorsun Tanrım– bu hastalığımın memnun olmaya bile başladım, çünkü çocuklarının eğitimi için benim derslere ara vermemi hiç istemeyen velilerin hoşnutsuzluğunu gidermek için artık yalandan bahaneler uydurmama gerek kalmayacaktı. Bu anlamda bayağı rahatlamıştım, sabırla bu ara dönemin bitmesini bekledim, zaten yirmi gün kadar bir zaman kalmıştı şunun şurasında. Ama yine de geçmek bilmedi, çünkü artık bu kadar ağır bir işi yapmamın en büyük nedeni olan para kazanmak hırsından eser bile kalmamıştı bende. Bu hırsın yerini sabır almamış olsaydı hâlâ sürdürdüğüm bu işin altında ezilir kalırdım. Belki senin kullarından, benim de kardeşlerimden bazıları bütün kalbimle senin hizmetine girdiğim halde yalan kürsüsünde bir saat bile fazladan durmamı bir günah olarak değerlendirecekler. Bu konuyu tartışmak istemiyorum. Ama sen, merhamet dolu Rabbim, benim o korkunç, o ölümcül günahlarımla birlikte bu günahımı da vaftiz olduğum sırada bağışlayıp silmedin mi?

CAPUT III

Verecundus concedit illi rus suum.

5. Macerabatur anxitudine Verecundus de isto nostro bono, quod propter vincula sua, quibus tenacissime tenebatur, deserere se nostro consortio videbat. Nondum christianus coniuge fideli ea ipsa tamen artiore prae ceteris compede ab itinere, quod aggressi eramus, retardabatur nec christianum esse alio modo se velle dicebat quam illo, quo non poterat. Benigne sane obtulit, ut, quandiu ibi essemus, in re eius essemus. Retribues illi, domine, in resurrectione iustorum, quia iam ipsam sortem retribuisti ei. Quamvis enim absentibus nobis, cum Romae iam essemus, corporali aegritudine correptus et in ea christianus et fidelis factus ex hac vita emigravit. Ita misertus es non solum eius sed etiam nostri, ne cogitantes egregiam erga nos amici humanitatem nec eum in grege tuo numerantes dolore intolerabili cruciaremur. Gratias tibi, deus noster! Tui sumus. Indicant hortationes et consolationes tuae: fidelis promissor reddis Verecundo pro rure illo eius Cassiciaco, ubi ab aestu saeculi requievimus in te, amoenitatem sempiternae virentis paradisi tui, quoniam dimisisti ei peccata super terram in monte

3. BÖLÜM

Verecundus ona çiftliğini kir alıyor.

5. Verecundus bizim bu mutluluğumuzu gördükçe derdinden eriyip bitiyordu. Çünkü dünyevi zincirlerle sınıksız bağlandığından bizim grubumuzdan koptuğunu hissediyordu. Henüz Hristiyan olmamıştı, ama karısı iman sahibiydi. Çıkmış olduğumuz bu yolculuğa katılmasına belki de en büyük engel oydu. Çünkü Verecundus her şeyi tam olarak yerine getirmedikçe Hristiyan olmak istemediğini söylüyordu ve bu her şeye henüz hazır değildi. Yine de gayet kibar davranıp orada olduğumuz sürece kır evinde kalabileceğimizi söyledi. Dürüst insanların diriliş gününde, ya Rab, ona yaptığı bu iyiliğin karşılığını vereceksin,³⁷² hatta böyle insanların kazanacağı ödülü ona çoktan bağışlamıştın. Çünkü yanında olmadığımız bir sırada ağır bir hastalığa yakalanmış ve vaftiz olup imanlı bir insan olarak bu dünyadan göçüp gitmiş; biz o ara Roma'daydık.³⁷³ Böylece sen sadece ona değil, bize de merhametini bağışlamış oldun, çünkü bizlere göstermiş olduğu o sıcak dostluğu düşünecek olursak, onun senin sürüne katılmadığını görseydik çektiğimiz acı dayanılmaz olurdu. Sana şükürler olsun Tanrımız! Çünkü bizler sana aitiz. Böyle olduğumuzu senin bizi yüreklendirmelerinden ve bizlere verdiğin tesellilerden anlıyoruz. Sen verdiğin sözü tutarsın, dünyanın arbedesinden uzaklaşıp sende huzur bulduğumuz Verecundus'un Cassiciacum'daki kır evine karşılık ona her daim yeşillikler içindeki cennetinin ferahlığını bahsettiğine eminiz. Çünkü bu dünyada işlediği günahlarını bağışladın ve onu süt pınarlarıyla dolu

incaseato, monte tuo, monte uberi.

6. Angebatur ergo tunc ipse, Nebridius autem conlaetabatur. Quamvis enim et ipse nondum christianus in illam foveam perniciosissimi erroris inciderat, ut veritatis filii tui carnem phantasma crederet, tamen inde emergens sic sibi erat, nondum imbutus ullis ecclesiae tuae sacramentis, sed inquisitor ardentissimus veritatis. Quem non multo post conversionem nostram et regenerationem per baptismum tuum ipsum etiam fidelem catholicum castitate perfecta atque continentia tibi servientem in Africa apud suos, cum tota domus eius per eum christiana facta esset, carne solvisti. Et nunc ille vivit in sinu Abraham. Quidquid illud est, quod illo significatur sinu, ibi Nebridius meus vivit, dulcis amicus meus, tuus autem, domine, adoptivus ex liberto filius: ibi vivit. Nam quis alius tali animae locus? Ibi vivit, unde me multa interrogabat homuncionem inexpertum. Iam non ponit aurem ad os meum, sed spiritale os ad fontem tuum et bibit, quantum potest, sapientiam pro aviditate sua sine fine felix. Nec eum sic arbitror inebriari ex ea, ut obliviscatur mei, cum tu, domine, quem potat ille, nostri sis memor. Sic ergo eramus, Verecundum consolantes tristem salva amicitia de tali conversione nostra et exhortantes ad fidem gradus sui, vitae scilicet coniugalis,

dağlara aldın, senin dağlarına, bereketli dağlara.³⁷⁴

6. Evet, Verecundus dertliydi o dönemlerde, ama Nebridius bizim sevincimizi paylaşıyordu. Gerçi o da henüz Hıristiyanlığı kabul etmemişti. Çünkü o korkunç yanılmanın batağına saplanmış, senin Oğlunun bedeninin gerçek değil de bir hayal olduğuna inanmıştı. Yine de var gücüyle hakikatin peşine düşmesi onun düştüğü bataklıktan bir şekilde çıktığını gösteriyordu, henüz senin Kilisenin kutsal ayinlerine katılmamış olsa bile. Zaten benim hak yoluna girmemden ve senin kutsal suyunla yıkanıp yeniden hayat bulmamın hemen ardından o da vaftiz olup Katolik imanını benimsedi ve kusursuz bir saflık ve kendine hâkimiyet sergileyerek Afrika'da, sayesinde Hıristiyanlığı benimsemiş olan ailesiyle birlikte bedeninin zincirlerinden kurtuldu. Şimdi İbrahim'in bağrında yaşıyor.³⁷⁵ İbrahim'in bağrından ne kastediliyorsa işte Nebridius'cuğum da orada yaşıyor, benim can dostum, seninse ya Rab, eskiden azatlı kölen, şimdiyse evlatlığın. Bu soylu ruha zaten başka bir mekân yaraşır mı? Bana, şu insan müsveddesi cahil adama hep sorup durduğu o yerde yaşıyor Nebridius. Artık konuştuğumda bana kulak kabartmıyor, gönül ağzını dayamış senin pınarına, bilgelik içiyor içebildiğince, kana kana, hiç son bulmayacak bir mutluluk içinde. Böylesine sarhoş olsa da beni unutacağını hiç sanmıyorum, çünkü onun su içtiği pınar, yani sen ya Rab, bizi hep hatırlıyorsun. İşte o zamanki halimiz! Verecundus'un üzüntüsünü gidermeye çalışıyor, bizim esenliğe ermemizin dostluğumuzu sonlandırmayacağını söylüyorduk ve içindeki iman seviyesini, yani evli bir yaşama uygun olan seviyeyi koruması yönünde tavsiyelerde bulunuyorduk,

Nebridium autem opperientes, quando sequeretur. Quod de tam proximo poterat et erat iam iamque facturus, cum ecce evoluti sunt dies illi tandem. Nam longi et multi videbantur prae amore libertatis otiosae ad cantandum de medullis omnibus: tibi dixit cor meum, quaesivi vultum tuum; vultum tuum, domine, requiram.

CAPUT IV

Libri apud Cassiciacum scripti. Epistolae
ad Nebridium. De ablato repente dolore
dentium acerrimo, dum psalmos pie evoluit.

7. Et venit dies, quo etiam actu solverer a professione rhetorica, unde iam cogitatu solutus eram. Et factum est, eruisti linguam meam, unde iam erueras cor meum, et benedicebam tibi gaudens profectus in villam cum meis omnibus. Ibi quid egerim in litteris iam quidem servientibus tibi, sed adhuc superbiae scholam tamquam in pausatione anhelantibus testantur libri disputati cum praesentibus et cum ipso me solo coram te; quae autem cum absente Nebridio, testantur epistolae. Et quando mihi sufficiat tempus commemorandi omnia

Nebridius'u ise bizim peşimizden gelinceye değin sabırla bekliyorduk. Çünkü sınıra o kadar yaklaştı ki, bir adım daha atsa kesin başaracaktı. Günler böyle akıp geçti ve nihayet o da dönüm noktasına geldi. Benim içinse bu günler bitmek bilmedi, çünkü artık tamamen özgür olmanın ve görevimden ayrılmanın özlemini çekiyor, iliklerime kadar tutuşup şu ilahiyi okumak istiyordum: "Yüreğim sana yüzünü ara dedi, yüzünü aradım; yüzünü, ya Rab, hep arayacağım."³⁷⁶

4. BÖLÜM

Cassiacum'da yazdığı kitaplar. Nebridius'a yazdığı mektuplar. Mezmurları derin bir imanla okurken birdenbire tutan şiddetli diş ağrısı.

7. Hitabet öğretmenliğinden resmen kurtulacağım gün sonunda gelip çattı, gerçi düşünce olarak ben çoktan bu görevden ayrılmıştım. Artık bu düşüncem gerçek oldu. Önce yüreğimdeki bağları söküp atmıştın, şimdi de dilimdeki bağları söküp attın. Yakınlarımla kır evine giderken sevinç içinde sana şükranlarımı sunuyordum.³⁷⁷ Burada kaleme aldığım bütün kitaplarım artık tamamen senin hizmetine girmişlerdi, her ne kadar hâlâ o kibirli okulların havasını taşısalar da, son kez soluk alıp veriyor gibi görünmeleri bunun açık bir kanıtı. Bu kitaplar şu an yanımda olan yakınlarımla yaptığım tartışmaları ve sadece senin huzurunda kendi kendimle yaptığım konuşmaları içeriyorlar. Ayrıca şu sırada yanımda olmayan Nebridius'la yaptığımız tartışmaları içeren mektuplar da bu durumu kanıtlamakta. Ama bize bahsettiğin yüce iyiliklerinin hepsini

magna erga nos beneficia tua in illo tempore praesertim ad alia maiora properanti? Revocat enim me recordatio mea, et dulce mihi fit, domine, confiteri tibi, quibus internis me stimulis perdo-mueris et quemadmodum me complanaveris humili-tatis montibus et collibus cogitationum mearum et tortuosa mea direxeris et aspera lenieris quoque modo ipsum etiam Alypium, fratrem cordis mei, subegeris nomini unigeniti tui, domini et salvatoris nostri Iesu Christi, quod primo dedignabatur inseri litteris nostris. Magis enim eas volebat redolere gym-nasiorum cedros, quas iam contrivit dominus, quam salubres herbas ecclesiasticas adversas serpentibus.

8. Quas tibi, deus meus, voces dedi, cum legerem psalmos David, cantica fidelia, sonos pietatis ex-cludentes turgidum spiritum, rudis in germano amore tuo, catechumenus in villa cum catechumeno Alypio feriat, matre adhaerente nobis muliebri ha-bitu, virili fide, anili securitate, materna caritate, christiana pietate! Quas tibi voces dabam in psalmis illis et quomodo in te inflammabar ex eis et accendebar eos recitare, si possem, toto orbe ter-rarum adversus typhum generis humani! Et tamen toto orbe cantantur, et non est qui se abscondat a calore tuo. Quam vehementi et acri dolore

kaleme alacağım yeterli zamanı bulabilecek miydim bir gün, özellikle daha önemli konulara girmekte acele ettiğim o dönemde? Çünkü hafızam beni geçmişe çağırıyor ve beni hangi gizli üvendirelerle terbiye ettiğini sana itiraf etmek bana öyle tatlı geliyor ki, ya Rab, düşüncemin dağlarını tepelerini eğerek beni nasıl yere indirdiğini, eğri büğrü yollarımı nasıl düzelttiğini, engbelerimi nasıl yumuşattığını itiraf etmek ve uhretlik kardeşim Alypius'un senin biricik Oğlun, bizim Rab-bımız ve Kurtarıcımız İsa Mesih'in adına nasıl secdeye vardığını itiraf etmek. Çünkü o ilk başlarda benim eserlerimde İsa'nın adının geçmesini hiç hoş karşılamıyordu. Bu eserlerden Kilisenin yılanların panzehiri olan şifalı otları yerine okulların servi ağaçlarının kokusunu almak istiyordu, yani Rabbimizin artık alaşağı ettiği servilerin.

8. Davud'un Mezmurlarını, şu iman ilahilerini, kibir esin-tilerinin giremediği dinsel ezgileri sana nasıl haykırmıştım Tanrım! Senin hakiki aşkını henüz tadan biriydim, bu kır evinde istirahat çekilen acemi bir öğrenciydim henüz, başka bir acemi öğrenciyle, Alypius'la birlikte. Annem de hep yanı-mızdaydı, görünüşünde kadınca, inancında erkekçe bir tavır sergileyerek, yaşlılığının getirdiği dinginlikle, analara has şef-katiyle, Hristiyanlığa olan sonsuz sadakatiyle hep yanı-mızdaydı. O Mezmurları okurken nasıl da haykırıyordum sana, o ezgilerden nasıl alev alev çağlıyordum sana, nasıl yanıp tutu-şuyordum, mümkün olabilse ve ben insanoğlunun kibrini kırmak için bu ilaheleri tüm dünyaya okuyabilsem diye! Ama bu ilahiler zaten dünyanın dört bir köşesinde okunuyor, se-nin yakıcı ateşinden kimse gizlenmiyor.³⁷⁸ Ne içten, ne acı bir

indignabar Manichaeis et miserabar eos rursus, quod illa sacramenta, illa medicamenta nescirent et insani essent adversus antidotum, quo sani esse potuissent! Vellem, ut alicubi iuxta essent tunc et me nesciente, quod ibi essent, intuerentur faciem meam et audirent voces meas, quando legi quartum psalmum in illo tunc otio, quid de me fecerit ille psalmus: Cum invocarem, exaudivit me deus iustitiae meae; in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei, domine, et exaudi orationem meam: audirent ignorante me, utrum audirent, ne me propter se illa dicere putarent, quae inter haec verba dixerim, quia et re vera nec ea dicerem nec sic ea dicerem, si me ab eis audiri viderique sentirem, nec, si dicerem, sic acciperent, quomodo mecum et mihi coram te de familiari affectu animi mei.

9. Inhorruí timendo ibidemque inferbui sperando et exultando in tua misericordia, pater. Et haec omnia exhibant per oculos et vocem meam, cum conversus ad nos spiritus tuus bonus ait nobis: Filii hominum, quousque graves corde? Ut quid diligitis vanitatem et quaeritis mendacium? Dilexeram enim vanitatem et quaesieram mendacium. Et tu, domine, iam magnificaveras sanctum tuum, suscitans eum a mortuis et conlocans ad dexteram tuam, unde mitteret ex alto promissionem suam, paracletum, spiritum veritatis. Et miserat eum iam, sed ego nesciebam. Miserat eum, quia

öfke besliyordum Manicilere, ama hemen ardından acıyordum da, çünkü onların senin gizemlerinden, senin ilaçlarından haberleri yok, kendilerine şifa verecek panzehiri nasıl da çılgınca reddetmekteler! Keşke bana hiç fark ettirmeden şu an yanımda olsalardı da, yüzümü görseler, haykırışlarımı işitseler ve şu Mezmurların beni nasıl etkilediğini görselerdi: “Sana seslendiğimde sesimi işittin ey Tanrım, Adaletim; sıkıntıya düştüğümde ferahlık verdin içime. Acı bana ya Rab, dualarımı işit.”³⁷⁹ Bu sözleri bütün kalbimle söylediğimi, bunları nasıl yorumladığımı anlamaları için keşke bana hiç fark ettirmeden beni dinleyebilselerdi. Çünkü beni gördüklerini ve dinlediklerini fark etseydim, doğrusu bunları okuyamazdım, bunları bu şekilde okuyamazdım. Okumuş olsaydım bile onlar bu haykırışların senin huzurunda kendi kendimle, kendi kendime okuduğumda olduğu gibi nasıl da yüreğimin ta derinliklerinden geldiğini anlamazlardı.

9. Korkudan titriyordum, ama aynı zamanda senin merhamet edeceğin umuduyla ve mutluluğuyla yanıp tutuşuyordum ey Baba.³⁸⁰ Bütün duygularım gözlerimden, sesimden belli oluyordu, iyilik dolu ruhun bize dönüp, “Ey insanoğulları, daha ne kadar kalpleriniz böyle kaskatı olacak? Neden boş şeyleri seviyorsunuz, yalanın peşinden gidiyorsunuz?”³⁸¹ diyeceksin. Evet, boş şeyleri sevmiştim ve yalanın peşine düşmüştüm. Ama sen, ya Rab, artık şu aziz Oğlunu yüceltmiş, ölümler arasından kaldırıp sağ eline oturtmuştun ki o yücelerden kendi vaadini, yani Şefaatchiyi, Hakikatin Ruhunu göndersin. Gerçi çoktan göndermişti bu Ruh, ama ben bunu hiç bilmiyordum. Çoktan göndermişti, çünkü O

iam magnificatus erat resurgens a mortuis et ascendens in caelum. Ante autem spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat clarificatus. Et clamat prophetia: Quousque graves corde? Ut quid diligitis vanitatem et quaeritis mendacium? Et scitote, quoniam dominus magnificavit sanctum suum. Clamat quousque, clamat scitote, et ego tandiu nesciens vanitatem dilexi et mendacium quaesivi et ideo audiui et contremui, quoniam talibus dicitur, qualem me fuisse reminiscebar. In fallaciis enim, quas pro veritate tenueram, vanitas erat et mendacium. Et insonui multa graviter ac fortiter in dolore recordationis meae. Quae utinam audissent qui adhuc usque diligunt vanitatem et quaerunt mendacium: forte conturbarentur et evomissent illud, et exaudires eos, cum clamarent ad te, quoniam vera morte carnis mortuus est pro nobis, qui te interpellat pro nobis.

10. Legebam: Irascimini et nolite peccare, et quomodo movebar, deus meus, qui iam didiceram irasci mihi de praeteritis, ut de cetero non peccarem, et merito irasci, quia non alia natura gentis tenebrarum de me peccabat, sicut dicunt qui sibi non irascuntur et thesaurizant sibi iram in die irae et revelationis iusti iudicii tui! Nec iam bona mea foris erant nec oculis carneis

çoktan yücelmiş ve ölümler arasından dirilmiş ve göğe yükselmişti.³⁸² Kutsal Ruh insanlığa gönderilmeden önce İsa henüz yücelmemişti. Peygamber şöyle haykırıyor:³⁸³ “Daha ne kadar kalpleriniz böyle kaskatı olacak? Neden boş şeyleri seviyorsunuz, yalanın peşinden gidiyorsunuz? Bilin ki artık Rab kutsal (Ö)ğlunu yüceltti.”³⁸⁴ *Daha ne kadar* diye haykırıyor peygamber, *hlin* diye haykırıyor. Ama ben yıllar yılı hiçbir şey bilmeden boş şeyleri sevdim, yalanın peşinden gittim. İşte bu yüzden Mezmurları işittiğimde titredim, çünkü o zaman hatırladım ki ben de bu sözlerin hitap ettiği kişiler gibiydim. Çünkü hakikat yerine inandığım hayallerde boş şeyler vardı, yalan vardı. Bunları hatırlamaktan duyduğum acıyla, defalarca avazım çıktığı kadar haykırdım. Keşke hâlâ bu boş şeyleri sevenler ve yalanı arayanlar beni işitseler. Belki o zaman mideleri bulanır ve bunları kusarlar, sen de sana haykırırlarken işitirsin onları. Çünkü bizler için senden şefaât dileyen, tensel anlamda bizler uğruna öldü.

10. Şöyle okudum Mezmurlarda: “Kendinize kızın ve bir daha günah işlemeyin.”³⁸⁵ Nasıl derinden sarsıldım Tanrım, çünkü ben gelecekte günah işlememek için geçmişim yüzünden kendime kızmanın ne demek olduğunu artık öğrenmiştim. Kızmakta haklıydım, çünkü Manicilerin dediği gibi, yani kendi kendilerine hiç kızmayan ve Tanrı’nın adil kararlarının ortaya çıkacağı gazap günü için kendi kendilerine gazap biriktirenlerin dediği gibi, bu kızgınlık benim içimde olan ve beni günaha sevk eden karanlıklar kavminin farklı doğasından kaynaklanmıyordu ki!³⁸⁶ Benim aradığım iyilik artık benim dışımda da değildi, artık onları güneş ışığının altında bedenimdeki gözlerime

in isto sole quaerebantur. Volentes enim gaudere forinsecus facile vanescunt et effunduntur in ea, quae videntur et temporalia sunt, et imagines eorum famelica cogitatione lambiunt. Et o si fatigentur inedia et dicant: Quis ostendet nobis bona? Et dicamus, et audiant: Signatum est in nobis lumen vultus tui, domine. Non enim lumen nos sumus, quod inluminat omnem hominem, sed inluminamur a te, ut, qui fuimus aliquando tenebrae, simus lux in te. O si viderent internum aeternum, quod ego quia gustaveram, frendebam, quoniam non eis poteram ostendere, si afferrent ad me cor in oculis suis foris a te et dicerent: quis ostendet nobis bona? Ibi enim, ubi mihi iratus eram, intus in cubili, ubi compunctus eram, ubi sacrificaveram mactans vetustatem meam et inchoata meditatione renovationis meae sperans in te, ibi mihi dulcescere coeperas et dederas laetitiam in corde meo. Et exclamabam legens haec foris et agnoscens intus nec volebam multiplicari terrenis bonis devorans tempora et devoratus temporibus, cum haberem in aeterna simplicitate aliud frumentum et vinum et oleum.

11. Et clamabam in consequenti versu clamore alto cordis mei: O in pace! O in id ipsum! O quid

görünen nesnelerde aramıyordum. Çünkü mutluluklarını kendilerinin dışındaki nesnelerde arayanlar boşluğa düşerler, görünen ve gelip geçici dünyayla boşa vakit kaybederler, zihinlerinin açlığını da hayalleri yalayarak giderirler. Ah keşke açlıktan telef olsalar da şöyle deseler: “İyilikleri bize kim gösterecek?” Buna karşılık keşke bizim de şöyle dediğimizi işitebilseler: “Senin nurun bizim yüzümüze çoktan mühürlenmiş, ya Rab.”³⁸⁷ Çünkü bizler gerçek ışık değiliz ki her insanı aydınlatalım,³⁸⁸ bizler senin nurunla aydınlanıyoruz, bir zamanlar karanlıktık, şimdi sende ışık olduk.”³⁸⁹ Ah keşke gönülde ebediyete nail olmak neymiş bir görebilselerdi, ben bunun tadına vardım, ama onlara tattıramayacağımdan içim içimi yiyor. Eğer yüreklerini bana çevirmiş olsalardı ve “kim bize iyilikleri gösterecek?” deselerdi, gözlerinin sadece senden uzaklardaki dışsal nesneleri görebildiğini söylerdim onlara. Çünkü kendime kızdığım yerde, pişmanlıktan sancılar çektiğim o en iç odamda, eski yaşantımı kurban olarak sunduğum ve bütün düşüncemi yeniden dirilişime adarken umudumu sana bağladığım yerde, benim mutluluğum olmaya başlamıştın, sevinç yerleştirmiştin yüreğime. İşte bu yüzden beden gözlerimle okurken bu sözleri, anlamını gönlümde hissettiğim anda var gücümle haykırıyordum. Zamanımı boşa harcayarak ve zaman tarafından yutularak dünya malını üst üste yığmak değildi artık derdim. Çünkü yalın sonsuzlukta benim artık başka cins buğdayım, şarabım ve yağım vardı.³⁹⁰

11. Ayetin devamını okurken yüreğimin ta derinlerinden haykırdım: “Ah, artık esenlik içindeyim! Ah, artık Ondayım!” Ah, işte

dixit: obdormiam et somnum capiam? Quoniam quis resistet nobis, cum fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoriam? Et tu es id ipsum valde, qui non mutaris, et in te requies obliviscens laborum omnium, quoniam nullus alius tecum nec ad alia multa adipiscenda, quae non sunt quod tu, sed tu, domine, singulariter in spe constituisti me. Legebam et ardebam nec inveniebam, quid facerem surdis mortuis, ex quibus fueram, pestis, latrator amarus et caecus adversus litteras de melle caeli melleas et de lumine tuo luminosas, et super inimicis scripturae huius tabescebam.

12. Quando recordabor omnia dierum illorum feriatorum? Sed nec oblitus sum nec silebo flagelli tui asperitatem et misericordiae tuae mirabilem celeritatem. Dolore dentium tunc excruciabas me, et cum in tantum ingravesceret, ut non valerem loqui, ascendit in cor meum admonere omnes meos, qui aderant, ut deprecarentur te pro me, deum salutis omnimodae. Et scripsi hoc in cera et dedi, ut eis legeretur. Mox ut genua supplici affectu fiximus, fugit dolor ille. Sed quis dolor? Aut quomodo fugit? Expavi, fateor, domine meus deus meus: nihil enim tale ab ineunte aetate expertus fueram. Et insinuati sunt mihi in profundo nutus tui et gaudens in fide laudavi nomen tuum, et ea fides me secum esse non sinebat de praeteritis peccatis meis,

sahiden de dediği gibi: “Yatıp uyuyacağım ve rüya göreceğim.”³⁹¹ Kim bize karşı çıkacak, “Ölüm emildi, zafere dönüştü diye yazılan söz gerçekleştiğinde?”³⁹² Sen hep aynı olansın, hiç değişmeyensin, bütün sıkıntıları unutan ebedi istirahat sendedir, senden başkası yok, sen olmayan başka şeyler için savaşıma hiç gerek yok, çünkü bir tek sen, ya Rab, beni güven içinde tutarsın.³⁹³ Okudukça alev alev yanıyordum ve şu sağır ölümlerle ne yapacağımı hiç bilmiyordum, gerçi bir zamanlar ben de onlardan biriydim. Vebaydım o zamanlar, cennetin balıyla tatlanan ve senin nurunla parlayan Kutsal Kitaba acımasızca ve körü körüne hırılıyordum. Bu Kitaplara düşman olanlar yüzünden hastalanmış çürüyordum.

12. Ne zaman o istirahata çekildiğim günleri tek tek hatırlayabileceğim acaba? Ama özellikle kırbacının derin sızısını ve mucizevi şekillerde hızır gibi yetişen merhametini hiç unutmayacağım ve burada da bundan söz etmeden geçemeyeceğim. O vakitlerde öyle bir diş ağrısı verdin ki bana, öyle kötüleşti ki gitgide, sonunda konuşamayacak hale geldim. Kalbimden etrafımda kim var kim yoksa toplamak ve onlardan yalvara yakara benim için sana dua etmelerini istemek geçti. Bir tablete yazdım isteğimi ve onlara verdim. Tam diz çöküp yakarmaya başlayacaktık ki, baktım diş ağrım geçmiş bile. Aman o ağrı neydi? Nasıl böyle bir çırpıda geçti? Yemin ederim dehşet korkmuştum Rabbim, Tanrım; bu yaşıma kadar böylesini hiç yaşamamıştım. Ta yüreğimin derinlerinde hissettim ki senin sayende geçmişti bu ağrı, imanımın verdiği sevinçle senin adına şükrettim. Ama imanım bana geçmişteki günahlarım konusunda aynı güvenceyi tanıımıyordu,

quae mihi per baptismum tuum remissa nondum erant.

CAPUT V

Ambrosium consulit quid legendum.

13. Renuntiavi peractis vindemialibus, ut scholasticis suis Mediolanenses venditorem verborum alium providerent, quod et tibi ego servire delegissem et illi professioni prae difficultate spirandi ac dolore pectoris non sufficerem. Et insinuavi per litteras antistiti tuo, viro sancto Ambrosio, pristinos errores meos et praesens votum meum, ut moneret, quid mihi potissimum de libris tuis legendum esset, quo percipiendae tantae gratiae paratior aptiorque fierem. At ille iussit Esaiam prophetam, credo, quod prae ceteris evangelii vocationisque gentium sit praenuntiator apertior. Verum tamen ego primam huius lectionem non intellegens totumque talem arbitrans distuli repetendum exercitior in dominico eloquio.

CAPUT VI

Mediolani baptizatur cum Alypio et Adeodato.

14. Inde ubi tempus advenit, quo me nomen dare oportet, relicto rure Mediolanium remeavimus. Placuit et

Çünkü senin kutsal suyunla yıkanmadığımdan bu günahlar henüz tam olarak affedilmemişlerdi.

5. BÖLÜM

Ambrosius ona hangi kitapları okuması gerektiğini söylüyor.

13. Sonbahat tatili bitince, Milanoluları uyarıp öğrencileri için kendilerine başka bir söz satıcısı bulmalarını istedim; hem sadece sana hizmet etmeyi seçtiğimden, hem de nefes alırken yaşadığım zorluk ve göğüs ağrım yüzünden bu mesleği icra etmeye gücüm yetmeyeceğinden. Bir mektup yazıp aldığım kararı senin piskoposun, aziz insan Ambrosius'a bildirdim, geçmişte yaptığım hataları, şu anki hedefimi de yazdım bu mektuba ve böylesi yüce bir lütfâ erişmek için Kutsal Kitabın en çok hangi bölümlerini okumamı tavsiye ettiğini sordum ona, böylece kendimi daha iyi hazırlayabilir ve seçtiğim yola daha iyi uyum sağlayabilirdim. Bana İşaya peygamberi³⁹⁴ okumamı tavsiye etti, büyük olasılıkla İşaya, İncil'i ve putperestlere yapılan çağrıyı diğer peygamberlerden daha açık bir dille bildirdiğinden. Ama bu kitabın ilk bölümlerini anlamadım ve devamını da aynı şekilde anlayamayacağımı düşündüm. Bu yüzden yeniden elime alıncaya kadar bu kitabı bir kenara koydum ve Rabbin üslubu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya koyuldum.

6. BÖLÜM

Alypius ve Adeodatus'la birlikte Milano'da vaftiz oluyor.

14. Adımdan vazgeçmem gereken gün geldiğinde³⁹⁵
kızları bırakıp Milano'ya geri döndük. Alypius da benimle

Alypio renasci in te mecum iam induto humilitate sacramentis tuis congrua et fortissimo domitori corporis usque ad Italicum solum glaciale nudo pedo obterendum insolito ausu. Adiunximus etiam nobis puerum Adeodatum ex me natum carnaliter de peccato meo. Tu bene feceras eum. Annorum erat ferme quindecim et ingenio praeveniebat multos graves et doctos viros. Munera tua tibi confiteor, domine deus meus, creator omnium et multum potens formare nostra deformia: nam ego in illo puero praeter delictum non habebam. Quod enim et nutriebatur a nobis in disciplina tua, tu inspiraveras nobis, nullus alius: munera tua tibi confiteor. Est liber noster, qui inscribitur «De Magistro»: ipse ibi mecum loquitur. Tu scis illius esse sensa omnia, quae inseruntur ibi ex persona conlocutoris mei, cum esset in annis sedecim. Multa eius alia mirabilia expertus sum. Horreri mihi erat illud ingenium: et quis praeter te talium miraculorum opifex? Cito de terra abstulisti vitam eius, et securior eum recordor non timens quidquam pueritiae nec adolescentiae nec omnino homini illi. Sociavimus eum coevum nobis in gratia tua, educandum in disciplina tua: et baptizati sumus et fugit a nobis sollicitudo vitae

birlikte sende yeniden doğmaya karar vermişti ve sırlarına yakışır şekilde tevazusunu giyindi ve son derece büyük bir cesareti gösterip bedenini öyle sıkı bir disiplin altına aldı ki, İtalya'nın buz kesmiş topraklarında sıradışı bir cüretkârlıkla yalın ayak yürüyecek hale geldi.³⁹⁶ Günahımın meyvesi olarak evlilik dışı ilişkimden doğan Adeodatus'u da yanımıza kattık. Sayende iyi bir insan olmuştu oğlum, henüz on beşinde olmasına rağmen daha şimdiden zekasıyla onca akli başında, onca aydın kişiyi kat kat aşıyordu. Senin armağanlarına şükürler olsun ey Rab Tanrım, her şeyin Yaratıcısı, ne büyük bir kudret gösterip bizim çirkinliklerimizi düzeltiyorsun. Çünkü benim bu çocuğa günahımdan başka katkım olmadı ki. Evet, belki bizim sayemizde senin öğretille beslenip büyüyordu, ama onu böyle yetiştirmemizde bize sadece sen ilham veriyordun, başkası değil; bu yüzden senin armağanlarına şükürler olsun. "Öğretmen" adlı bir kitap yazdım, bu kitap oğlumla yaptığımız sohbetleri içeriyor. Sen çok iyi biliyorsun ki, bu kitapta karşılıklı sohbet ettiğimiz şahsın dilinden dökülen bütün düşünceler oğlumun kendi düşünceleriydi ve o sıralarda on altı yaşındaydı. Onda hayran olunacak başka tür meziyetlerin de olduğunu fark ettim. Bu kadar zeki olması beni bayağı ürkütmüştü doğrusu. Böyle mucizeleri senden başkası gerçekleştirebilir miydi? Ama onu genç yaşında bu hayattan aldın, yine de onu hatırlayınca içim rahat, ne çocukluğunda ne gençliğinde ne de erişkinliğinde onun için kaygı duyabileceğim bir durum yok. Bu yüzden senin öğretille eğitilmek üzere onu da yanımıza almıştık, ne de olsa senin lütfuna erişme yaşı bizimkine eşti. Nihayet vaftiz olduk ve o an geçmiş yaşantımızın bütün kaygıları

praeteritae. Nec satiabar illis diebus dulcedine mirabili, considerare altitudinem consilii tui super salutem generis humani. Quantum flevi in hymnis et canticis tuis suave sonantis ecclesiae tuae vocibus commotus acriter! Voces illae influebant auribus meis et eliquabatur veritas in cor meum et exaestuabat inde affectus pietatis, et currebant lacrimae, et bene mihi erat cum eis.

CAPUT VII

Ecclesiastici cantus institutio Mediolani. Inventio corporum SS. Protasii et Gervasii.

15. Non longe coeperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis et exhortationis celebrare magno studio fratrum concinentium vocibus et cordibus. Nimirum annus erat aut non multo amplius, cum Iustina, Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur haeresis suae causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in ecclesia mori parata cum episcopo suo, servo tuo. Ibi mea mater, ancilla tua, sollicitudinis et vigiliarum primas tenens, orationibus vivebat. Nos adhuc frigidi a calore spiritus tui excitabamur tamen civitate attonita atque turbata. Tunc

akıp gitti. O günlerde insanoğlunun kurtuluşuyla ilgili derin öngörüne yoğunlaştıkça harika bir tat alıyor ve buna doyamıyordum. İlahilerin ve neşidelerin okunurken nasıl ağlıyordum, Kilisenin o tatlı ezgileriyle nasıl coşup aşka geliyordum! () sesler kulaklarımdan süzülüyor, Hakikatin yüreğime sızıyor, sana duyduğum sadakati kat kat arttırıyor, beni alev alev yakıyordu, sonunda gözyaşlarım sel olup akıyor ve bu yaşları dökmek bana öyle hoş geliyordu ki.

7. BÖLÜM

Milano Kilisesinde başlatılan ilahi okuma geleneği. Protasius ve Gervasius adlı iki din şehidinin naaşının bulunması.

15. Kısa bir süre önce Milano Kilisesi insanların birbirlerini teselli etmesine ve ruhlarını coşturmasına yönelik bir uygulama başlattı. Kardeşler yüreklerini ve seslerini birbirine kenetleyip büyük bir şevkle ilahiler okuyordu. Bundan yaklaşık bir yıl önce, genç yaşında imparator olan Valentinianus'un annesi Iustina Ariusçuların oyununa gelip senin sadık kulun Ambrosianus'a karşı mirasıyla ilgili bir kovuşturma başlatmıştı.³⁹⁷ Yüreği iman dolu halk senin hizmetkârın olan piskoposlarıyla birlikte ölmeyi göze alarak kiliseye sahip çıkmıştı. Annem de, yani senin sadık kulun da oradaydı ve endişeli bir bekleyiş içinde gecelerini uyumadan geçiren insanlar arasında başı çekiyordu, günlerini sana dualar ederek geçiriyordu. Biz hâlâ soğuktuk, senin Kutsal Ruhunun sıcaklığı kalbimizi henüz eritmemişti, buna rağmen şehri saran bu huzursuzluk ve kargaşa havasından çok etkilenmiştik. İşte tam o dönemde

hymni et psalmi ut canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus maeroris taedio contabesceret, institutum est: ex illo in hodiernum retentum multis iam ac paene omnibus gregibus tuis et per cetera orbis imitantibus.

16. Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasii et Gervasii, quae per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui reconderas, unde oportune promeres ad coercendam rabiem femineam, sed regiam. Cum enim propalata et effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus confessis eisdem daemonibus sanabantur, verum etiam quidam plures annos caecus civis civitatisque notissimus, cum populi tumultuante laetitia causam quaesisset atque audisset, exiit eoque se ut duceret suum ducem rogavit. Quo perductus impetravit admitti, ut sudario tangeret feretrum pretiosae in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod ubi fecit atque admovit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuae ferventes, lucentes, inde illius inimicae animus etsi ad credendi sanitatem non applicatus, a persequendi tamen

Doğu Kiliselerinde süregelen gelenek örnek alınarak bir uygulama başlatıldı, yaşlı halkın hüznünü gidermek amacıyla bundan böyle ilahiler ve mezmurlar şarkı şeklinde okunacaktı. O gün bu gündür bu uygulama hâlâ geçerliliğini koruyor ve dünyanın her tarafında pek çok Hristiyan, hatta senin sü-rünün hemen hemen tamamı bu uygulamayı benimsemiş durumda.

16. Senin piskoposun Ambrosius'a düşünde, din şehitleri Protasius ve Gervasius'un naaşının saklı olduğu yeri göstermen de işte o döneme rastlıyor. Bunca yıldır sen onları gizli hazinende hiç bozulmadan korumuşsun, ta ki günü gelip de bir kadının, kraliyet ailesinden bir kadının öfkesini dizginlemek adına ortaya çıkarıncaya kadar. Din şehitlerinin naaşları bu şekilde keşfedilip yerlerinden çıkarıldıktan sonra, gerektiği şekilde bir tören düzenlenip Ambrosius'un bazilikasına götürüldü. Bu tören sırasında içlerindeki şeytanların etkisiyle akılları karışmış pek çok kişi de sayende şifa bulmuş oldu, hatta bu şeytanların kendileri bile sana herkesin önünde tövbe etti. Dahası yıllar yılı kör olan ve şehirde herkes tarafından tanınan bir adam halkın sevinç çığlıklarını işitince ve nedenini sorup öğrenince yerinden fırladı, hemen kendisini naaşların olduğu yere götürecek birilerini aradı. Naaşların olduğu yere geldiğinde de senin katında paha biçilmez değerdeki ölümü tadan azizlerinin³⁹⁸ tabutlarına mendiliyle dokunmak için izin istedi. Dokundu, dokunur dokunmaz da mendilini gözlerine sürdü ve anında görmeye başladı. O an itibarıyla bu haber şehrin dört bir yanına yayıldı, övgüler yükselmeye başladı adına avaz avaz, ışık ışık ve sana düşman olan o kadının zihni tam anlamıyla imanla dolup şifa bulmasa da, kovuşturma

furore compressus est. Gratias tibi, deus meus! Unde et quo duxisti recordationem meam, ut haec etiam confiterer tibi, quae magna oblitus praeterieram? Et tamen tunc, cum ita flagraret odor unguentorum tuorum, non currebamus post te; ideo plus flebam inter cantica hymnorum tuorum olim suspirans tibi et tandem respirans, quantum patet aura in domo faenea.

CAPUT VIII

Evodii conversio. Matris obitus, eiusque a
teneris educatio.

17. Qui habitare facis unanimes in domo, consociasti nobis et Evodium iuvenem ex nostro municipio. Qui cum agens in rebus militaret, prior nobis ad te conversus est et baptizatus et relicta militia saeculari accinctus in tua. Simul eramus simul habitaturi placito sancto. Quaerebamus quisnam locus nos utilius haberet servientes tibi: pariter remeabamus in Africam. Et cum apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. Multa praetereo, quia multum festino. Accipe confessiones meas et gratiarum actiones, deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in silentio. Sed non praeteribo

çılgınlığını dizginlemeyi bildi. Şükürler olsun sana Tanrım! Nereden getirdin aklıma bu önemli olayları, ne maksatla sana itiraf ettim, bunca zamandır unutmuşken, hiç bahsetmeden de geçip gidecekken üzerlerinden? Ama senin merhemlerinin o mis kokusu etrafa saçıldığı halde o zamanlar bizler henüz senin peşinden koşmuyorduk. Bu yüzden ne zaman ilahilerini ve kutsal neşidelerini duysam hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordum. Eskiden beri senin hasretini çekerdim, işte en nihayet senin havanı solumaya başlamıştım, şu samandan evime girdiği kadarıyla da olsa.

8. BÖLÜM

Evodius'un hak yoluna girişi. Annesinin ölümü ve onun küçük yaşlardan itibaren aldığı eğitim.

17. İnsanları aynı evde uyum içinde yaşatan sen,³⁹⁹ hemşehrimiz olan Evodius adındaki genci de arkadaş çevremize kattın. Kendisi evvelden kamu işlerinden sorumlu bir devlet memuruymuş, bizden önce senin dinine dönmüş ve vaftiz olup dünyevi mesleğini bırakıp senin hizmetine girmiş. Zaten hep birlikteydik, ama sonra birlikte manevi bir karar aldık, artık aynı evi paylaşacaktık. Sana rahatça hizmet edebilmemizi sağlayacak uygun bir yer bakınmaya başladık. Ardından yine hep birlikte Afrika'ya dönme kararı aldık. Tam Tiberis Nehri ağzındaki Ostia'ya gelmiştik ki, annem vefat etti. Aceleyle yazdığımdan pek çok şeyi geçiştiriyorum. Anlatmadan geçtiğim onca olay için Tanrım, ettiğim tövbeleri ve şükran dualarımı kabul et. Ama beni bedeniyile bu dünyaya,

quidquid mihi anima parturit de illa famula tua, quae me parturivit et carne, ut in hanc temporalem, et corde, ut in aeternam lucem nascerer. Non eius, sed tua dicam dona in eam. Neque enim se ipsa fecerat aut educaverat se ipsam: tu creasti eam, nec pater nec mater sciebat, qualis ex eis fieret. Et erudivit eam in timore tuo virga Christi tui, regimen unici tui in domo fideli, bono membro ecclesiae tuae. Nec tantam erga suam disciplinam diligentiam matris praedicabat quantam famulae cuiusdam decrepitae, quae patrem eius infantem portaverat, sicut dorso grandiuscularum puellarum parvuli portari solent. Cuius rei gratia et propter senectam ac mores optimos in domo christiana satis a dominis honorabatur. Unde etiam curam dominicarum filiarum commissam diligenter gerebat et erat in eis coercendis, cum opus esset, sancta severitate vehemens atque in docendis sobria prudentia. Nam eas praeter illas horas, quibus ad mensam parentum moderatissime alebantur, etiamsi exardescerent siti, nec aquam bibere sinebat praecavens consuetudinem malam et addens verbum sanum: «Modo aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis; cum autem ad maritos veneritis factae dominae apothecarum et cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi praevalerebit.» Hac ratione praecipendi et

yüreğiyle de sonsuz ışığa doğuran senin hizmetkârın annem hakkında içimde hissettiklerimin tekini bile söylemeden geçmeyeceğim. Ama anlatacaklarım onun meziyetleri değil de senin ona bahşettiğin meziyetler olacak. Çünkü o kendi kendisini yaratmadı, kendi kendisini de eğitmedi; onu sen yarattın, ne tür meziyetlere sahip olacağını ne babası biliyordu, ne de anası. Senin İsa'nın öğretisi, senin biricik Oğlunun kılavuzluğu onun gönlüne senin korkunu salarak onu yetiştirdi, hem de senin kilisenin imanlı ve en iyi insanların birinin evinde. Ama annem kendisinin yetişmesinde annesinden çok, ihtiyar bir hizmetkâr kadının payı olduğunu söyler dururdu. Bu kadın onun babasını da bebekken sırtında taşımıştı, zaten o dönemlerde yaşını başını almış kızlar bebekleri hep böyle sırtlarında taşırdı. Yıllar yılı yaptığı hizmetten, güngörmüşlüğünden ve bir Hıristiyan evine yakışır tarzdaki iyi ahlakından ötürü ev sahipleri tarafından da hürmet edilen bir şahıstı. Bu yüzden efendisinin kızlarının sorumluluğu ona verilmişti, o da üstüne düşeni titiz şekilde yerine getiriyordu, hatta gerektiğinde, tanrısal bir ciddiyet içinde son derece sert davranıp onları ıslah etmeye çalışıyordu ve gayet akli başında, sağduyulu bir eğitim yöntemi uyguluyordu. Örneğin babalarının sofrasında ölçülü şekilde yenen yemeğin dışında, çocuklar susuzluktan yanıp kavrulsa da, kötü bir alışkanlık edinmemeleri için su bile içmelerine izin vermiyordu ve onlara bilgece öğütler verip şöyle diyordu: "Şimdi su içiyorsunuz, çünkü şarap içmeye izniniz yok. Ama ilerde evlenip de mahzenlerin, kilerlerin sorumlu hanımefendisi olduğunuzda suya burun büküp şarap içmeye düşeceksiniz." İşte bu tür görgü kuralları koyarak,

auctoritate imperandi frenabat aviditatem tenerioris aetatis et ipsam puellarum sitim formabat ad honestum modum, ut iam nec liberet quod non deceret.

18. Et subrepserat tamen, sicut mihi filio famula tua narrabat, subrepserat ei vinulentia. Nam cum de more tamquam puella sobria iuberetur a parentibus de cupa vinum depromere, submisso poculo, qua desuper patet, priusquam in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia non poterat amplius sensu recusante. Non enim ulla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdam superfluentibus aetatis excessibus, qui ludicris motibus ebulliunt et in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum cotidiana modica addendo – quoniam qui modica spernit, paulatim decidit – in eam consuetudinem lapsa erat, ut prope iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Ubi tunc sagax anus et vehemens illa prohibitio? Numquid valebat aliquid adversus latentem morbum, nisi tua medicina, domine, vigilaret super nos? Absente patre et matre et nutritoribus tu praesens, qui creasti, qui vocas, qui etiam per praepositos homines boni aliquid agis ad animarum salutem. Quid tunc egisti, deus meus? Unde curasti? Unde sanasti? Nonne protulisti durum et acutum ex altera anima convicium tamquam

yetkesini kullanarak küçük yaşların o açgözlü tavrına gem vurmaya çalışıyor, kızlara susuzluklarını bile gayet ölçülü bir tarzda giderme alışkanlığı kazandırıyordu ki, ilerde kendilerine yakışmayacak türde şeylere özlem duymasınlar.

18. Buna rağmen senin hizmetkârının oğluna anlattığına göre, şarap tutkusu içine sinsice yerleşmiş. Ana babası onu nefsine hâkim bir kız olarak gördüklerinden, âdet olduğu üzere, fıçıdan şarap alıp getirme görevini ona vermişler. Kabını fıçının ağzından daldırıp şarabı çeker, tam testisine dolduracakken dudaklarının ucuyla azıcık da tadarmış, ama içmezmiş, çünkü tadından hiç hoşlanmıyormuş. Böyle yapması sarhoş olma özleminden değil, yaşının getirdiği aşırılıktan kaynaklanıyordu, bu aşırılık oyun olsun diye yapılan yaramazlıklarla arttıkça artar ve büyükler ağırlıklarını koyup çocuk ruhlardaki bu aşırılığı denetlemeye çalışır. Böylece annem her gün bir yudum bir yudum daha derken, kupalar dolusu şarabı bir dikişte içecek kadar tutkunu oluvermiş, çünkü ufak şeylere aldırılmazlık ederseniz yavaş yavaş onların içine düşüverirsiniz.⁴⁰⁰ Ne işe yaradı o zaman o yaşlı, bilge kadın ve onun ciddi yasakları? Böyle sinsi bir hastalığa karşı elinden ne gelirdi ki onun, üzerimizden bir an bile gözünü ayırmayan senin, ya Rab, şifalı ilaçların olmasa? Yanımızda anamız da, babamız da, dadılarımız da olmasa, sen varsın, sen bizi yarat-tın, sen bizi kendine çağırırsın, bizim bakımımızdan sorumlu kıldığın büyüklerimize ruh sağlığımız için iyi olan ne varsa onu yaptırırsın. O dönemde ne yaptın Tanrım? Nasıl tedavi ettin annemi? Nasıl iyileştirdin? Başka bir insanın dilinden dö-külen can yakıcı ve iğneli sözleri, gizli köşelerinden çıkardığın

medicinale ferrum ex occultis provisionibus tuis et uno ictu putredinem illam praecidisti? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cupam, litigans cum domina minore, ut fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione vocans meribibulam. Quo illa stimulo percussa respexit foeditatem suam confestimque damnavit atque exuit. Sicut amici adulantes pervertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. Nec tu quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt, retribuis eis. Illa enim irata exagitare appetivit minorem dominam, non sanare, et ideo clanculo, aut quia ita eas invenerat locus et tempus litis, aut ne forte et ipsa periclitaretur, quod tam sero prodidisset. At tu, domine, rector caelorum et terrenorum, ad usus tuos contorquens profunda torrentis, fluxum saeculorum ordinate turbulentum, etiam de alterius animae insania sanasti alteram, ne quisquam, cum hoc advertit, potentiae suae tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.

CAPUT IX

Laudabiles matris suae mores prosequitur.

19. Educata itaque pudice ac sobrie potiusque a te subdita parentibus quam a parentibus tibi,

bir cerrah bıçağıyla kesip atar gibi bir vuruşta kesip atmadın mı o iltihaplı yarayı? Fıçılara giderken hep ona eşlik eden hizmetçi bir kız, baş başa oldukları bir sıra küçük hanımıyla ağız dalaşına girmiş ve acımasızca bir ithamda bulunup ona ayyaş demiş. Bu söz öyle canını yakmış ki annemin, kabahatinin çirkinliğini anlamış, anında kendi kendisini ayıplayıp bu huyundan vazgeçmiş. Bazen öyle olur ki, arkadaşlar iltifat ederek ahlakımızı bozar da, düşmanlarımız hakaret ederek bizi doğru yola getirirler. Ama sen onların ödülünü, onlara yaptırdığın davranışın sonucuna göre değil, niyetlendikleri davranış biçimine göre verirsin. O hizmetçi kız küçük hanımını doğru yola sokmak değil, öfkesine yenilip incitmek istemişti. Bu yüzden ne söyleyecekse baş başa kaldıklarında söylemişti, ya kavga ettikleri anda ve yerde tesadüfen yalnız olduklarından ya da kim bilir belki de bildiği bir şeyi daha önce söylemediği için azar ısıtmekten korktuğundan. Ama sen, ya Rab, göğün ve yerin Kralı, en derin girdapları bile kendi amaçlarına döndürürsün, zamanın gürül gürül akışını kendine göre ayarlarsın, bir insanın kuduruk öfkesini bir başkasının şifalı ilacı kıalarsın. Buradan da anlaşılıyor ki, ıslah etmeye karar verdiğimiz biri bir sözümüzle doğru yola giriyorsa bunu asla kendimize mal etmemeliyiz.

9. BÖLÜM

Annesinin ahlakına övgüler yağdırmaya devam ediyor.

19. İşte annem bu şekilde edepli ve ölçülü bir eğitim anlayışıyla yetişmiş. Senin sayende ana babasına itaatkâr davranırken aslında ana babası sayesinde sana itaatkâr davranmış.

ubi plenis annis nubilis facta est, tradita viro servivit veluti domino et sategit eum lucrari tibi loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas et reverenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem toleravit cubilis iniurias, ut nullam de hac re cum marito haberet umquam simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, ut in te credens castificaretur. Erat vero ille praeterea sicut benivolentia praecipuus, ita ira fervidus. Sed noverat haec non resistere irato viro, non tantum facto, sed ne verbo quidem. Iam vero refractum et quietum cum oportunum viderat, rationem facti sui reddebat, si forte ille inconsideratius commotus fuerat. Denique cum matronae multae, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illae arguebant maritorum vitam, haec earum linguam, veluti per iocum graviter admonens, ex quo illas tabulas, quae matrimoniales vocantur, recitari audissent, tamquam instrumenta, quibus ancillae factae essent, deputare debuisse; proinde memores conditionis superbire adversus dominos non oportere. Cumque mirarentur illae scientes, quam ferocem coniugem sustineret, numquam fuisse auditum aut aliquo indicio claruisse, quod Patricius ceciderit uxorem aut quod a

Evlilik çağına geldiğinde kocaya verilmiş ve o andan itibaren kocasına efendisi gibi hizmet etmiş. Onu hep senin yoluna döndürmeye çalışmış, kendisini senin gözünde güzel kılan, kocasının da sevgisini, saygısını ve hayranlığını kazandığı ahlaklı davranışlarıyla aslında kocasına hep senden söz etmiş. Sadakatsizliklerini bile hoş görebilmiş, bu konuda kocasına tek laf etmemiş. Çünkü hep onun üzerine yağdıracak merhametini beklemiş, gün gelir sana inanır da iffetli bir adam olur umuduyla. Aslında kocası son derece iyi bir insandı, ama bir o kadar da çabuk öfkelenen bir yapıya sahipti. Annem kocası sinirlendiğinde ona herhangi bir şekilde tepki vererek ya da birtakım sözler söyleyerek karşı çıkılamayacağını çok iyi bilirdi. Kızgınlığı geçtikten ve sakinleştikten sonra fırsatını kollar, onun düşünmeden harekete geçtiğini düşünüp yaptığı hareketin yanlışlığını göstermeye çalışırdı sadece. Daha kibar beylerle evlendikleri halde yedikleri dayaktan yüzleri gözleri tanınmaz halde gelmiş kadınlar vardı. Ne zaman bir araya gelip dostça sohbet başlasalar bunlar hep kocalarının davranışından şikâyet ederlerdi. Annem şakayla karışık onları uyarır, sonra ciddileşip böyle konuşmamaları gerektiğini söylerdi, evliliğe adım atıp da evlilik akdinin kuralları kendilerine okunduğu ve kendileri de bu kuralları kabul ettikleri ve dolayısıyla kocalarının malıymış gibi onların hizmetine verdikleri anda, artık tartışılacak bir meselenin kalmadığını belirtirdi. Ona göre o andan itibaren her kadın kendi konumunu bilmeli ve kocasına asilik etmemeliydi. Bu kadınlar annemin ne denli öfkeli bir kocayla evli olduklarını bildiklerinden hep ona hayret ederlerdi, ama Patricius karısını dövmüş gibi

se invicem vel unum diem domestica lite dissenserint, et causam familiariter quaerent, docebat illa institutum suum, quod supra memoravi. Quae observabant, expertae gratulabantur; quae non observabant, subiectae vexabantur.

20. Socrum etiam suam primo susurris malarum ancillarum adversus se inritatam sic vicit obsequiis perseverans tolerantia et mansuetudine, ut illa ultro filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se et nurum pax domestica turbabatur, expeteretque vindictam. Itaque posteaquam ille et matri obtemperans et curans familiae disciplinam et concordiae suorum consulens proditas ad prodentis arbitrium verberibus cohercuit, promisit illa talia de se praemia sperare debere, quaecumque de sua nuru sibi, quo placeret, mali aliquid loqueretur, nullaque iam audente memorabili inter se benivolentiae suavitate vixerunt.

21. Hoc quoque illi bono mancipio tuo, in cuius utero me creasti, deus meus, misericordia mea, munus grande donaveras, quod inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, ubi poterat, tam se praebebat pacificam, ut cum ab utraque multa de invicem audiret amarissima, qualia solet eructare

bir dedikodu hiç işitmemişlerdi, hatta böyle bir şeyin iması bile hiç çalınmamıştı kulaklarına, aile içinde yaşanan bir kavga sonucunda gün boyunca birbirlerine kūs kalsalar dahi. Ona bunun sırrını sorduklarında annem cevaben, yukarıda bahsettiğim umudunu yineler dururdu. Annemin öğütlerini dinleyenler, kazandıkları tecrübelerden dolayı hep gelip ona teşekkür etmiş, dinlemeyenlerse dayağa talim etmiştir.

20. Kayınvalidesi ilk başlarda kötü niyetli hizmetçilerinin kışkırtmasıyla anneme karşı cephe almış, ama sonraları annemin saygıda kusur etmeyen tavrı, sabrı ve nezaketi karşısında yelkenleri suya indirmiş, hatta geliniyle aralarını bozan hizmetçilerin ortalık karıştırıcı dedikodularını oğluna bildirecek ve onların cezalandırmalarını isteyecek kadar. Bunun üzerine oğlu da annesinin sözüne kulak verdi ve hem ailesindeki disiplini sağlamak hem de evindeki dirlik düzenliği sürdürmek amacıyla, annesinin şikâyetçi olduğu suçluları onun isteği doğrultusunda kırbaçlattı. Annesi de oradakileri uyarıp bundan böyle kendisinin gözüne girmek için gelini hakkında kim kötü konuşursa aynı şekilde cezalandırılacağını bilmesi gerektiğini söyledi. O andan itibaren kimse ağzını açıp da tek söz söylemeye cüret edemedi, böylece gelin kaynana herkese örnek olacak şekilde karşılıklı iyi niyetle ve sevgiyle geçinip gittiler.

21. Senin en iyi kullarından olan ve karnında beni taşıyıp doğuran bu kadına bahsettiğin en önemli meziyetlerden biri de, ey Tanrım, Merhametim, nerede bir kavga nerede bir anlaşmazlık görse, hemen arabulucu görevini üstlenip tarafları yatıştırmaya çalışmasıydı, öyle ki kavganın yol açtığı şişkinlik

turgens atque indigesta discordia, quando praesenti amicae de absente inimica per acida conloquia cruditas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Parvum hoc bonum mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experirer nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissime pervagante non solum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, sed etiam quae non dicta sunt addere, cum contra homini humano parum esse debeat inimicitias hominum nec excitare nec augere male loquendo, nisi eas etiam extinguere bene loquendo studuerit. Qualis illa erat docente te magistro intimo in schola pectoris.

22. Denique etiam virum suum iam in extrema vita temporali eius lucrata est tibi nec in eo iam fideli planxit, quod in nondum fideli toleraverat. Erat etiam serva servorum tuorum. Quisquis eorum noverat eam, multum in ea laudabat et honorabat et diligebat te, quia sentiebat praesentiam tuam in corde eius sanctae conversationis fructibus testibus. Fuerat enim unius viri uxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam pie tractaverat, in operibus bonis

ve hazımsızlıktan rakiplerin birbirine kusar gibi boca ettiği küfürleri işitse bile, arkadaşların birbirlerinin yokluğunu fırsat bilerek yaptıkları iğneleyici dedikodularda soludukları çığ nefretlere tanık olsa da, bunların hiçbirini kalkıp da taraflara yetiştirmeye çalışmazdı, insanları barıştıracı nitelikte şeyler söylenmişse o başka. Onun bu meziyeti bana öyle şaşıalı bir şeymiş gibi gelmeyebilirdi, eğer şu korkunç ve korkunç olduğu kadar da bulaşıcı nitelikteki günah hastalığına yakalanmış bir sürü insanın, düşmanların düşmanlarına söylediklerini birbirlerine yetiştirmekle kalmayıp aynı zamanda söylenmemiş şeyleri bile eklediklerine acı bir tecrübeyle tanık olmamış olsaydım. Şu da bir gerçek ki, insanlar arasındaki düşmanlığı istediğiniz kadar körüklememeye ya da kötü konuşup da olayı alevlendirmemeye çalışın, bir çift güzel laf edip bu düşmanlıkları bitiremiyorsunuz yaptıklarınız hiç de insanca davranışlar sayılmayacaktır. İşte annem insanca davranan bir kadındı, çünkü sen onun gönül hocasıydın ve kalbinin okulunda ona ders verdin.

22. En sonunda, ömrünün son günlerinde bile olsa kocasını da sana kazandırmayı başardı. Kocasını iman ettikten sonra, iman etmeden önce onda hoşgörüyü karşıladığı kusurları artık hoş görmesi için de bir neden kalmamıştı. Annem de senin hizmetkârların arasında bir hizmetkârdı. Tanıyan herkes onun ahlakından dolayı sana övgüler sunar, seni onurlandırır ve onda seni severlerdi, çünkü onun kalbinde senin varlığını hissetmişlerdi ve onun manevi yaşantısının meyveleri bunun en güzel kanıtıydı. Tek bir adamın karısı olmuştu, ana babasına karşı gerekli sorumluluklarını yerine getirmiş, evini büyük fedakârlıklarla çekip çevirmiş, kendisini hayırlı işlere adanarak

testimonium habebat. Nutrierat filios totiens eos parturiens, quotiens abs te deviare cernebat. Postremo nobis, domine, omnibus, quia ex munere tuo sinis loqui servis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam consociati vivebamus percepta gratia baptismi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset, ita servivit, quasi ab omnibus genita fuisset.

CAPUT X

Colloquium cum matre de regno caelorum.

23. Impendente autem die, quo ex hac vita erat exitura – quem diem tu noveras ignorantibus nobis – provenerat, ut credo, procurante te occultis tuis modis, ut ego et ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, unde hortus intra domum, quae nos habebat, prospectabatur, illic apud Ostia Tiberina, ubi remoti a turbis post longi itineris laborem instaurabamus nos navigationi. Conloquebamur ergo soli valde dulciter et praeterita obliviscentes in ea quae ante sunt extenti quaerebamus inter nos apud praesentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita aeterna sanctorum, quam nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis tui,

imanını kanıtlamıştı.⁴⁰¹ Oğullarını, senden uzaklaştıklarını gördüğü her an yeniden doğum sancıları çekerek yetiştirdi.⁴⁰² Annem ölmeden önce bizler vaftiz olup senin inayetine nail olmuştuk ve artık hep beraber sende yaşıyorduk, bu yüzden senin hizmetkârların hakkında bana vermiş olduğun konuşma lütfuna sığınıp ya Rab, son olarak şunu da söylemek isterim ki, annem herkesin üstüne kendi doğurduğu çocuklarıymış gibi titredi; hepimizin kızımıymış gibi de bizlere hizmet etti.

10. BÖLÜM

Annesiyle Göksel Krallık üzerine yaptığı sohbet.

23. Annemin bu yaşamdan ayrılacağı gün yaklaşmak üzereydi ve o günü bir tek sen biliyordun, biz bilmiyorduk. Hiç şüphesiz senin öngörünün sırlı işleyişi sonucunda bir gün annemle ben baş başa kalmıştık, penceremize dayanmış öylece duruyor ve evin avlusundaki bahçeyi seyrediyorduk. Tiberinus Nehrinin kıyısında, Ostia'da kaldığımız evin bahçesiydi bu ve biz bu evde uzun bir yolculuğun ardından, kalabalıklardan çok uzakta biraz soluklanabilmek ve yeniden denize açılabilmek için gücümüzü toparlamaya çalışıyorduk. Baş başa vermiş, tatlı tatlı sohbet ediyorduk annemle, geçmişimizi unutmuş, Hakikatin, yani senin huzurunda, gelecekte olabilecek olaylar üzerine tahminler yürütüyorduk birlikte.⁴⁰³ Azizlerin sahip olacağı ebedi yaşamın manasını anlamaya çalışıyorduk, hiç kimsenin gözüyle görmediği, kulağıyla işitmediği, gönülle bile nüfuz edemediği ebedi yaşamın.⁴⁰⁴ Yine de gönlümüzün ağzını kocaman açtık ve yükseklerden akan pınarından,

fontis vitae, qui est apud te, ut inde pro captu nostro aspersi quoquo modo rem tantam cogitaremus.

24. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, ut carnalium sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea prae illius vitae iucunditate non comparatione, sed ne commemoratione quidem digna videretur, erigentes nos ardentiore affectu in id ipsum perambulavimus gradatim cuncta corporalia et ipsum caelum, unde sol et luna et stellae lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interius cogitando et loquendo et mirando opera tua et venimus in mentes nostras et transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israhel in aeternum veritate pabulo, et ibi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, et quae fuerunt et quae futura sunt, et ipsa non fit, sed sic est, ut fuit, et sic erit semper. Quin potius fuisse et futurum esse non est in ea, sed esse solum, quoniam aeterna est: nam fuisse et futurum esse non est aeternum. Et dum loquimur et inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis; et suspiravimus et reliquimus ibi religatas primitias spiritus et remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum et incipitur et finitur. Et quid simile verbo tuo, domino nostro, in se permanenti sine vetustate atque innovanti omnia?

yani senden akan can suyunu içtik ki, üzerimize sıçrayan damlalarla aklımız elverdiğince o üstün sırra vakıf olabilelim.

24. Böyle sohbet ederken ederken, baktık ki, şu tensel duyuların verdiği haz ne kadar üstün olursa olsun, maddi dünyanın ışığı altında ne denli parıldarsa parılsın, ebedi yaşamın tatlılığıyla kıyaslandığında üzerinde bile düşünmeye değmez. Zihinlerimiz yakıcı bir ateşle yükselmeye başladı o sıra ebedi varlığa doğru. Adım adım her tür maddi cismin ve göğün bile ötesine, güneşin, ayın ve yıldızların dünyaya ışık saçtığı yerin ötesine tırmanmaya başladı. Gönlümüzle bakarak, gönlümüzle konuşarak ve yarattığın eserleri hayranlıkla seyrederek daha da öteye geçtik, zihnimizin derinlerine süzüldük; sonra orayı da aştık, hiç bitmeyecek bir bolluğun yaşandığı yöreye, İsrail'i Hakikatin ekmeğiyle sonsuzca beslediğin yere ulaşabilmek için. Oradaki yaşam her şeyin, olmuş olan ve olacak olan her şeyin varolduğu bilgeliğin kendisidir. Ama bilgeliğin kendisi yaratılmamıştır, nasılsa hep öyledir, daima da öyle olacaktır. Dahası bu bilgeliğe ne geçmiş vardır, ne de gelecek, sadece şimdi vardır, çünkü o ezeli ve ebedidir. Geçmişte ya da gelecekte varolmak ezeli ve ebedi olanla ilişkili değildir. İşte biz böyle konuşup dururken ve bilgeliğin özlemiyle iç çekerken, yüreğimizin tamamen ona odaklandığı anda azıcık da olsa ona dokunuverdik. Bir ah çektik ve yücelerdeki dünyaya bağlanan ruhumuzun turfanda meyvelerinden⁴⁰⁵ ayrılıp yeniden gürültülü konuşmalarımıza, bir başı ve bir sonu olan fani sözlerimize geri döndük. Bu sözlerin senin Sözünle en ufak bir benzerliği olabilir mi Rabbimiz, hiç yaşlanmadan sonsuzca seninle birlikte olan ve her şeyi yeniden canlandıran o Sözünle?

25. Dicebamus ergo: «Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasiae terrae et aquarum et aeris, sileant et poli et ipsa sibi anima sileat et transeat se non se cogitando, sileant somnia et imaginariae revelationes, omnis lingua et omne signum et quidquid transeundo fit si cui sileat omnino – quoniam si quis audiat, dicunt haec omnia: <non ipsa nos fecimus, sed fecit nos qui manet in aeternum> – his dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, et loquatur ipse solus non per ea, sed per se ipsum, ut audiamus verbum eius, non per linguam carnis neque per vocem angeli nec per sonitum nubis nec per aenigma similitudinis, sed ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus, sicut nunc extendimus nos et rapida cogitatione attingimus aeternam sapientiam super omnia manentem, si continuetur hoc et subtrahantur aliae visiones longe imparis generis et haec una rapiat et absorbeat et recondat in interiora gaudia spectatorem suum, ut talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intellegentiae, cui suspiravimus, nonne hoc est: intra in gaudium domini tui? Et istud quando? An cum omnes resurgimus, sed non omnes immutabimur?»

25. Öyleyse şöyle düşünelim dedik: “Eğer insan bedeninin kargaşası bir gün susuyorsa, toprağın, suyun, havanın hayalleri bir gün susuyorsa, gökler bile susuyorsa, hatta ruhun kendisi bile susuyorsa ve bir daha kendisini hiç düşünmeyecek kadar kendisini aşıyorsa, hayal gücümüzde yarattığımız bütün düşler, bütün imgeler bir gün susuyorsa, bütün diller, bütün işaretler ve gelip geçici ne varsa her şey bir gün susuyorsa – zaten bir şeyler söylediklerini işitseydik, hepsi şöyle söylüyor olurdu: ‘Biz kendimizi yaratmadık, bizi sonsuza dek kalıcı olan yarattı’;⁴⁰⁶ işte bunları söyledikten sonra bile, onları Yaratana kulak kabartıp susuyorlarsa, demek ki Yaratan onlar aracılığıyla değil de, sadece kendisi aracılığıyla konuşuyor ve biz Onun Sözüne ne beden dilinden ne bir meleğin sesinden, ne gök gürültüsünün gümbürtüsünden ne de simgesel bir meselden işitiyoruz, biz Onu, yani yarattıklarından ötürü sevdiğimiz Onu yarattıkları olmaksızın işitiyoruz. Tıpkı o an annemle benim işitme şerefine eriştiğimiz gibi ve düşüncemizin bir anlık sıçramasıyla bütün yaratılanların üstünde duran ezeli ve ebedi Bilgelige dokunabildiğimiz gibi; keşke o an devam edebilseydi ve bütün aşağı seviyedeki görüntüler çekilip gidebilseydi; keşke bir tek o görüntü süzülüp girebilseydi içimize, bizler onu o an temaşa ederken, bir tek o görüntü içine çekseydi bizi, en derin sevinçlerimize sarmalansaydı. Demek ki ebedi yaşam o ah çektiğimiz idrak anına eşti. “Rabbin sevincine katılın”⁴⁰⁷ diyen sözlerin anlamı da bu değil mi zaten? Peki ama, bu ne gün gerçekleşecek? Yoksa hepimizin yeniden dirileceği ve artık kim senin değişime yazgılı olmayacağı gün mü gerçekleşecek?⁴⁰⁸

26. Dicebam talia, etsi non isto modo et his verbis, tamen, domine, tu scis, quod illo die, cum talia loqueremur et mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis, tunc ait illa: «Fili, quantum ad me attinet, nulla re iam delector in hac vita. Quid hic faciam adhuc et cur hic sim, nescio, iam consumpta spe huius saeculi. Unum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, ut te christianum catholicum viderem, priusquam morerer. Cumulatus hoc mihi deus meus praestitit, ut te etiam contempta felicitate terrena servum eius videam. Quid hic facio?»

CAPUT XI

De ecstasi et morte matris.

27. Ad haec ei quid responderim, non satis recolo, cum interea vix intra quinque dies aut non multo amplius decubuit febribus. Et cum aegrotaret, quodam die defectum animae passa est et paululum subtracta a praesentibus. Nos concurrimus, sed cito reddita est sensui et aspexit astantes me et fratrem meum et ait nobis quasi quaerenti similis: «Ubi eram?» Deinde nos intuens maerore attonitos: «Ponitis hic» inquit «matrem vestram» – . Ego silebam et fletum frenabam. Frater autem

26. Aynı şekilde ya da aynı kelimelerle olmasa da o sırada ifade ettiğim düşünceler işte bunlardı. Ama ya Rab, senin de bildiğin gibi, annemle bu sohbeti yaptığımız ve sözlerimizin arasından dünyanın bütün nimetleriyle birlikte silinip gittiği o gün annem şöyle söyledi: “Oğlum, bana soracak olursan artık bu yaşamda beni çeken hiçbir şey kalmadı. Burada hâlâ ne arıyorum, niçin buradayım, bilmiyorum. Bu dünyayla ilgili neredeyse bütün beklentilerim tükendi. Tek isteğim ölmeden önce senin Katolik bir Hıristiyan olduğunu görebilmekti, bu yaşamda biraz daha ayak sürüdüysen işte sırf bundandı. Bu isteğimi Tanrım bana fazlasıyla bahşetti, çünkü şimdi senin dünyanın bütün mutluluklarını elinin tersiyle itip onun hizmetkârı olduğunu görüyorum. Öyleyse hâlâ niye buradayım?”

11. BÖLÜM

Vecd ve Monica’nın ölümü.

27. Annemin bu sözlerine ne yanıt verdiğimi pek hatırlamıyorum, çünkü o günün üzerinden beş gün geçti ya da geçmedi, ateşlenip yataklara düştü. Hasta yatağında gün geldi bilincini de kaybetti ve gitgide etrafındaki hiçbir şeyi tanımaymaya başladı. Etrafında pervane gibi dolanıyorduk, bir ara yeniden kendine geldi. Bana ve yanı başında duran kardeşime baktı ve sanki herhangi bir şeye bakan biri gibi bize şöyle dedi: “Neredeydim?” Üzüntüden allak bullak olduğumuzu da görünce, “Annenizi buraya gömün,” dedi. Gıkım çıkmıyordu, gözyaşlarımı zor tutuyordum. Kardeşim ise

meus quiddam locutus est, quo eam non peregre, sed in patria defungi tamquam felicius optaret. Quo audito illa vultu anxio reverberans eum oculis, quod talia saperet, atque inde me intuens: «Vide» ait «quid dicit». Et mox ambobus: «Ponite» inquit «hoc corpus ubicumque: nihil vos eius cura conturbet; tantum illud vos rogo, ut ad domini altare memineritis mei, ubiubi fueritis». Cumque hanc sententiam verbis quibus poterat explicasset, conticuit et ingravescente morbo exercebatur.

28. Ego vero cogitans dona tua, deus invisibilis, quae immittis in corda fidelium tuorum, et proveniunt inde fruges admirabiles, gaudebam et gratias tibi agebam recolens, quod noveram, quanta cura semper aestuasset de sepulchro, quod sibi providerat et praeparaverat iuxta corpus viri sui. Quia enim valde concorditer vixerant, id etiam volebat, ut est animus humanus minus capax divinorum, adiungi ad illam felicitatem et commemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam perigrinationem, ut coniuncta terra amborum coniugum terra tegeretur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuae coeperat in eius corde non esse, nesciebam et laetabar admirans, quod sic mihi apparuisset, quamquam et in illo sermone nostro ad fenestram, cum dixit: «Iam quid hic facio?»

onun daha mutlu olacağını sanarak onun bu yabancı diyarda değil kendi memleketinde gömüleceğini söyledi ya da buna benzer bir şey. Bu sözleri duyunca annemin yüzü birden gerildi, böyle düşündüğü için gözleriyle azarlar gibi ona baktı, sonra bana döndürdü bakışını ve şöyle dedi: “Bak şuna ne diyor!” Ardından ikimize de baktı ve şöyle dedi: “Bu bedeni istediğiniz yere gömün. Buna aldıracağını hiç düşünmeyin. Sizden yapmanızı rica edeceğim tek şey var, o da nerede olursanız olun, Rabbin sunağının önünde beni hatırlamanız.” Bu isteğini, sözcükleri güçlkle bulup söyledikten sonra sustu, hastalığı ağırlaştıkça ıstırabı da artıyordu.

28. Ama ben o sırada senin armağanlarını düşünüyordum, ey görünmez Tanrı, sana iman edenlerin gönüllerine gönderdiğin armağanları. Bir anda içim sevinçle doldu ve sana şükrettim, çünkü annemin hep kocasının naaşının yanı başına gömülmek istediğini hatırladım, çok önceden kendisi için burasının uygun olacağını düşünmüş ve ona göre hazırlanmıştı. Ömürleri boyunca uyumlu bir şekilde geçinip gittiklerinden, kocasının yanına gömülerek mutluluğuna artı bir mutluluk katmak ve insanlarca hep böyle hatırlanmak istiyordu. Diyeceklerdi ki, denizler aştıktan sonra aynı yatağı paylaştığı kocasıyla aynı toprağı da paylaşmak ona nasip oldu. İnsan akli tanrısal planları kavramada ne aciz kalıyor! Ama senin cömert iyiliğın sayesinde bu isteklerinin ne kadar boş olduğunu yüreğinde ne zaman hissetmeye başladığını hiç bilmiyordum. Yine de annemin bu isteğini bana açmasına çok sevinmiş ve şaşırmıştım. Kaldı ki pencere kenarında yaptığımız o sohbette bile, “Ben hâlâ bu dünyada ne arıyorum,” derken

non apparuit desiderare in patria mori. Audivi etiam postea, quod iam, cum Ostiis essemus, cum quibusdam amicis meis materna fiducia conloquebatur quodam die de contemptu vitae huius et bono mortis, ubi ipse non aderam, illisque stupentibus virtutem feminae – quoniam tu dederas ei – quaerentibusque, utrum non formidaret tam longe a sua civitate corpus relinquere: «Nihil» inquit «longe est deo, neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine saeculi, unde me resuscitet». Ergo die nono aegritudinis suae, quinquagensimo et sexto anno aetatis suae, tricensimo et tertio aetatis meae, anima illa religiosa et pia corpore soluta est.

CAPUT XII

Quomodo luxerit mortem matris. Sacrificium
pro defunctis.

29. Premebam oculos eius, et confluebat in praecordia mea maestitudo ingens et transfluebat in lacrimas, ibidemque oculi mei violento animi imperio resorbebant fontem suum usque ad siccitatem, et in tali luctamine valde male mihi erat. Tum vero, ubi efflavit extremum, puer Adeodatus exclamavit in planctu atque ab omnibus nobis coercitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in fletus, iuvenali voce cordis, cohercebatur et tacebat. Neque

kendi yurdunda ölmek gibi bir arzusu olmadığını da açıkça dile getirmişti. Hatta sonradan öğrendim ki, Ostia'da olduğumuz sıralarda, bir gün arkadaşlarımdan bazılarıyla oturup dünyanın hor görülmesi ve ölümün getireceği iyilik üzerine sohbet etmiş, insana güven veren anaç tavrıyla. Ben bu sohbet sırasında yoktum. Arkadaşlarım onun bir kadın olmasına rağmen gösterdiği cesur tavrı karşısında (çünkü ona bu cesareti sen vermiştin) hayranlıklarını gizleyemeyip yurdundan bu kadar uzak bir yerde ölmekten korkup korkmadığını sormuşlar ona. "Hiçbir yer Tanrı'dan uzak değildir," demiş, "korkmama hiç gerek yok, dünyanın bir ucunda da olsam O beni bulacak ve diriltecektir." Hastalığının dokuzuncu gününde, elli altı yaşında, bu dindar ve sadakat dolu ruh bedeninden nihayet kurtuldu; ben o sıra otuz üç yaşındaydım.

12. BÖLÜM

**Annesinin ölümüne tuttuğu matem. Günahlarının
bağışlanması için kestiği kurban.**

29. Gözlerini kapadım, tarifsiz bir acı dalga dalga aktı o anda yüreğime, neredeyse sel gibi boşanacaktı gözyaşlarım, ama zihnim öyle müthiş bir güç harcadı ki, gözlerim içine akıttı pınarlarını kupkuru bırakana kadar, böyle bir mücadele beni perperişan etti. Son nefesini verirken oğlum Adeodatus öyle avaz avaz bağırmaya başladı ki, hepimiz bir olup kendine getirdik de ancak sustu. Çocukluğum da bu şekilde hıçkıra hıçkıra içimden kayıp gidecekti ki, yüreğimden yükselen gençlik sesim onu tuttu ve susturdu. Çünkü

enim decere arbitrabamur funus illud questibus lacrimosis gemitibusque celebrare, quia his plerumque solet deplorari quaedam miseria morientium aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec misere moriebatur nec omnino moriebatur. Hoc et documentis morum eius et fide non ficta rationibusque certis tenebamus.

30. Quid erat ergo, quod intus mihi graviter dolebat, nisi ex consuetudine simul vivendi dulcissima et carissima repente dirupta vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quod in ea ipsa ultima aegritudine obsequiis meis interblandiens appellabat me pium et commemorabat grandi dilectionis affectu numquam se audisse ex ore meo iaculatum in se durum aut contumeliosum sonum. Sed tamen quid tale, deus meus, qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor a me delatus illi et servitus ab illa mihi? Quoniam itaque deserebar tam magno eius solacio, sauciabatur anima et quasi dilaniabatur vita, quae una facta erat ex mea et illius.

31. Cohibito ergo a fletu illo puero psalterium arripuit Evodius et cantare coepit psalmum. Cui respondebamus omnis domus: Misericordiam et iudicium cantabo tibi, domine. Audito autem, quid ageretur, convenerunt multi fratres ac religiosas feminae, et de more illis, quorum officium erat, funus curantibus

böyle ağıtlar yakıp ağlayarak, feryat figan ederek yapılacak bir cenaze töreninin anneme yakışmayacağına inanıyorduk. Hep böyle olur, ölenlere acınır ya da sanki tamamen yok olmuşlar gibi hep böyle yas tutulur. Ama benim annemin ölümünde ne acınacak bir yan vardı ne de o tamamen ölmüştü. Bunu biliyorduk, ahlaklı yaşantısı, saf inancı ve emin olduğumuz başka nedenler birer kanıttı bizler için.

30. Öyleyse neden içim böyle acıyla sızlıyordu? Tek nedeni olmalı, birlikte yaşamaktan kaynaklanan o tatlılar tatlısı, o paha biçilmez alışkanlığın birdenbire kopmasının açtığı taze yara. Öte yandan hastalığının en son aşamasında kendisi için çırpınmalarımı takdirle karşıladığını ve benim iyi bir evlat olduğumu söylediğini hatırlıyordum da içim ferahlıyordu. İçten sevgisinin verdiği coşkuyla, o ana kadar benim ağzımdan kendisine karşı tek bir kaba ya da kırıcı söz işitmediğini de belirtmişti. Yine de, bizleri yaratan Tanrım, ona karşı gösterdiğim saygı onun bana yaptığı fedakârlıklarla kıyaslanabilir mi? Ama artık onun o büyük desteğinden yoksundum, işte bu yüzden ruhum böyle yaralanmış, yaşamım parçalanmıştı, çünkü bu yaşam, onun ve benim yaşamımdan oluşan bir bütündü.

31. Evodius oğlumun gözyaşlarını dindirip eline Mezmuru aldı ve içinden bir ilahi seçip makamla okumaya başladı, evde kim varsa hepsi bir ağızdan ona şu sözlerle karşılık veriyordu: "Senin merhametini ve verdiğin kararı ilahilerle anacağım ya Rab."⁴⁰⁹ Evimizde yaşananları işiten herkes, biraderlerimiz, imanlı kadınlarımız koşup geldiler. Cenaze törenini düzenlemekle görevli olanlar ananelerine uygun şekilde gerekli hazırlıkları yaparken,

ego in parte, ubi decenter poteram, cum eis, qui me non deserendum esse censebant, quod erat tempori congruum disputabam eoque fomento veritatis mitigabam cruciatum tibi notum illis ignorantibus et intente audientibus et sine sensu doloris me esse arbitrantibus. At ego in auribus tuis, ubi eorum nullus audiebat, increpabam mollitiam affectus mei et constringebam fluxum maeroris, cedebatque mihi paululum: rursusque impetu suo ferebatur non usque ad eruptionem lacrimarum nec usque ad vultus mutationem, sed ego sciebam, quid corde premerem. Et quia mihi vehementer displicebat tantum in me posse haec humana, quae ordine debito et sorte conditionis nostrae accidere necesse est, alio dolore dolebam dolorem meum et duplici tristitia macerabar.

32. Cum ecce corpus elatum est, imus, redimus sine lacrimis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cum offerretur pro ea sacrificium pretii nostri iam iuxta sepulchrum posito cadavere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis ergo precibus flevi, sed toto die graviter in occulto maestus eram et mente turbata rogabam te, ut poteram, quo sanares dolorem meum, nec faciebas, credo, commendans memoriae meae vel hoc uno

ben kendimi daha sakın hissedebileceğim ayrı bir odadaydım, beni yalnız bırakmamaları gerektiğini düşünen dostlarla birlikte; durumun gerektirdiği konular üzerine konuşuyordum ve hakikati pansuman yapıp senin çok iyi bildiğin, ama insanların habersiz olduğu yarama bastırıyordum ve beni can kulağıyla dinleyenler hiç acı hissetmediğimi sanıyorlardı. Oysa ben oradakilerin beni hiç duyamayacağı yere, senin kulağına eğilip duygularımın ne kadar zayıf olduğundan dem vuruyor, kendimi üzüntü seline kaptırmamak için zor tutuyordum, bu birazcık gem vuruyordu bana, ama sonra birden bastırıyor ve beni alıp götürüyordu; gözyaşlarımı yağmur gibi akıtmıyordu belki, yüzümdeki ifadeyi de değiştirmiyordu, ama yüreğimi nasıl ezdiğini bir tek ben biliyordum. İnsani zayıflıkların üzerimdeki baskısını hissetmek beni iyiden iyiye çileden çıkarıyor, bütün bunların kurulu düzenin bir parçası olduğunu ve insan olmakla bütün bunlara baştan yazgılı olduğumuzu bilsem de, bu halde olmak başka bir acı olup acımı katmerleştiriyor, hüznümü kat kat artıp işkenceye dönüştürüyordu.

32. İşte sonunda annemin cenazesi götürüldü, ağlamadan gittik, ağlamadan döndük. Günahlarımızı bağışlatmak için onun adına sunduğumuz kurban töreninde, cenazesi oranın âdetleri uyarınca mezarının başında durmuş gömülmeyi beklerken sana ettiğimiz dualar sırasında bile ağlamadım, o dualarda bile ben ağlamadım. Ama bütün gün yüreğim üzüntüden için için ezildi ve karmakarışık olan ruhumla bütün gücümü toplayıp senden acıma şifa sunmanı istedim, ama sen sunmadın. Şimdi biliyorum, sen bana o sırada verdiğin tek

documento omnis consuetudinis vinculum etiam adversus mentem, quae iam non fallaci verbo pascitur. Visum etiam mihi est, ut irem lavatum, quod audieram inde balneis nomen inditum, quia Graeci balanion dixerint, quod anxietatem pellat ex animo. Ecce et hoc confiteor misericordiae tuae, pater orphanorum, quoniam lavi et talis eram, qualis priusquam lavissem. Neque enim exudavit de corde meo maeroris amaritudo. Deinde dormivi et evigilavi et non parva ex parte mitigatum inveni dolorem meum atque, ut eram in lecto meo solus, recordatus sum veridicos versus Ambrosii tui: tu es enim,

Deus, creator omnium
 polique rector vestiens
 diem decoro lumine,
 noctem sopora gratia,
 artus solutos ut quies
 reddat laboris usui
 mentesque fessas allevet
 luctuque solvat anxios.

33. Atque inde paulatim reducebam in pristinum sensum ancillam tuam conversationemque eius piam in te et sancte in nos blandam atque morigeram, qua subito destitutus sum, et libuit flere in conspectu tuo de illa et pro illa, de me et pro me. Et dimisi lacrimas, quas continebam, ut effluerent quantum vellent, substernens eas cordi meo: et requievit in eis, quoniam ibi erant

dersle, her tür alışkanlığın zihni tutan birer zincir olduğunu belleğime kazımamı istedin, hatta bu zihin artık aldatıcı sözlerle beslenmiyor olsa bile. Bari kalkıp hamama gideyim dedim, çünkü Yunanların *balaneion* dedikleri hamam sözcüğünün zihnin sıkıntısını gidermek anlamına geldiğini bir yerlerden duymuştum. Ama senin merhametine sığınıp bunu da itiraf etmek isterim ki, ey yetimlerin Babası, yıkandıktan sonra bile yıkanmadan önce nasılsam öyle kaldım. Çünkü üzüntümün yakıcılığı ter olup akmadı yüreğimden. Nihayet uyudum ve uyandım, gördüm ki acım epeyce dinmiş. Yatağında öyle yapayalnız yatarken, sevgili Ambrosius'unun gerçeği dile getiren şu dizeleri geldi aklıma. Çünkü sen,

Ey Tanrı, her şeyin Yaraticısı,
yıldızlı göğün Kralısın;
pırıl pırıl ışıkla giydirirsin günü,
lütufkâr uykuyla da geceyi;
gücü tükenen bedenler dinlensin de,
yeniden dönebilsinler diye her zamanki zahmetli işlerine;
yorgun düşen zihinleri dindirsin
kara kaygıları çözüp atsın diye acının kaynağından.⁴¹⁰

33. O andan itibaren yavaş yavaş senin hizmetkârınla ilgili eski anılarıma da geri dönmeye başladım, sana gösterdiği sadakati, bize gösterdiği o sevecen, sabırlı, içten tavrını hatırladım ve bundan bir anda yoksun kaldığımı; senin huzurunda annemden dolayı, annem için, kendimden dolayı, kendim için ağlamak rahatlatı beni. Tuttuğum gözyaşlarımı saldım, istedikleri kadar aksınlar diye, yüreğimi yasladım üzerlerine; yatıp dinlendi üzerlerinde, çünkü orada akan gözyaşlarım bir

aures tuae, non cuiusquam hominis superbe interpretantis ploratum meum. Et nunc, domine, confiteor tibi in litteris. Legat qui volet et interpretetur, ut volet, et si peccatum invenerit, flevisse me matrem exigua parte horae, matrem oculis meis interim mortuam, quae me multos annos fleverat, ut oculis tuis viverem, non inrideat, sed potius, si est grandi caritate, pro peccatis meis flet ipse ad te, patrem omnium fratrum Christi tui.

CAPUT XIII

Orat pro matre defuncta.

34. Ego autem iam sanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi, deus noster, pro illa famula tua longe aliud lacrimarum genus, quod manat de concusso spiritu consideratione periculorum omnis animae, quae in Adam moritur. Quamquam illa in Christo vivificata etiam nondum a carne resoluta sic vixerit, ut laudetur nomen tuum in fide moribusque eius, non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptismum regenerasti, nullum verbum exisse ab ore eius contra praeceptum tuum. Et dictum est a veritate, filio tuo: si quis dixerit fratri suo: fatue, reus erit gehennae ignis; et vae etiam laudabili vitae hominum, si remota

tek senin kulaklarına çalındı, bilgiçlik edip ağlayışıma başka manalar katacak insanların kulaklarına çalınmadı. İşte şimdi ya Rab, kelimelere döküp sana itiraf ediyorum bütün bunları. İsteyen okusun ve istediği şekilde mana katsın. Bir kırılma anında annem için, gözlerimin önünde az önce ölen, ama yıllar önce gözlerinin önünde yaşarken bana ağlayan annem için döktüğüm gözyaşlarıma kusur bulacak olursanız, n'olur gülmeyin bana, bunun yerine, yüce bir şefkat varsa içinizde, Oğul İsa'nın bütün kardeşlerinin Babası olan Onun huzurunda, benim işlediğim günahlar için ağlayın.

13. BÖLÜM

Ölen annesine dua ediyor.

34. Ben artık yüreğimdaki bu yarayı iyileştirdim. Belki insani duygulara kendimi fazla kaptırdığım için beni kınayanlar olmuştur. Şimdi sana Tanrım, senin bir hizmetkârın olarak sana döktüğüm gözyaşları ise bambaşka türden; Âdem'de ölen ruhları⁴¹¹ bekleyen tehlikeleri düşündüğümde içimin sızlamasından akan yaşlar bunlar. Annem İsa'da yeniden can bulduğu halde henüz tensel kurtuluşa ermediği zamanlarda, gönlündeki inancı ve ahlaklı davranışlarıyla hep senin adını yücelterek yaşadı. Nasıl söylesem bilmiyorum, ama vaftiz olup da senin sayende yeniden doğduğundan beri senin ilkelere ters bir laf çıkmamıştır hiç ağzından, bir gün bile. Oğlun, yani Hakikatin söyle söylemiştir: "Kim kardeşine budala derse cehennemin ateşlerinde ödesin cezasını."⁴¹² İnsanların övgüye değer yaşamlarının da vay haline, yakından baktığında

misericordia discutias eam! Quia vero non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum. Quisquis autem tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat nisi munera tua? O si cognoscant se homines homines et qui gloriatur, in domino gloriatur!

35. Ego itaque, laus mea et vita mea, deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meae deprecor te; exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quae pependit in ligno et sedens ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam et ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi et tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte, domine, dimitte, obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexultet misericordia iudicio, quoniam eloquia tua vera sunt et promisisti misericordiam misericordibus. Quod ut essent, tu dedisti eis, qui misereberis, cui misertus eris, et misericordiam praestabis, cui misericors fueris.

36. Et, credo, iam feceris quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba, domine. Namque illa imminente die resolutionis suae non cogitavit suum corpus sumptuose contegi aut condiri aromatis

merhametten uzak olduğunu anlamışsan! Ama sen böyle kılı kırk yarararak araştırmadığın için kusurlarımızı, sende hep bir yerimiz olduğunu umut ediyoruz. Onun huzurunda bileğinin gücüyle hak ettiklerinizi tek tek sayacak olsanız, aslında (Onun huzurunda size bahsettiklerini sayıyor olmaz mısınız? Ah, keşke insanlar kendilerinin sadece insan olduğunu bir bilebilse, kendiyle övünen kişi keşke Rabbin huzurunda da kendiyle övünebilse!⁴¹³

35. İşte bu yüzden Övüncüm, Yaşamım, yüreğimin Tanrısı, annemin yaptığı hayırlı işleri bir anlığına şöyle bir kenara ayırıyorum, onlardan gurur duyuyor ve sana şükranlarımı sunuyorum, ama ben şimdi sana annemin işlediği günahlar için yalvarıyorum. N'olur duy sesimi, haça gerilen, şimdi senin yanında oturup bizim için şefaât dileyen, yaralarımızın şifası olan Oğlun adına!⁴¹⁴ Hep merhametli davrandı annem, biliyorum, kendisine borçlu olanların borçlarını bütün kalbiyle affetti. Sen de affet onun borçlarını, kutsal suyunla yıkayıp kurtuluşa erdikten bu yana geçen onca yıl boyunca sadık kalmadığı bir borç varsa. Affet ya Rab, affet, yalvarırım kulunla hesaplaşmaya girişme.⁴¹⁵ Merhametin aşsın adaletini, çünkü senin sözlerin hakiki ve sen merhametlilere merhamet bağışlayacağını vaat ettin.⁴¹⁶ Onlar merhametliyse, bu merhameti sen bahsettin onlara. Sen merhamet ettiğine merhamet eder, acıdığına acırsın.⁴¹⁷

36. Eminim benim senden istediğimi sen çoktan yerine getirdin, ama yine de dudaklarımdan dökülen içten dileklerimi kabul et ya Rab.⁴¹⁸ Kurtuluş günü yaklaştığında, ne pahalı örtülere sarılmasını istedi bedeninin ne de esanslara bulanmasını;

aut monumentum electum concupivit aut curavit sepulchrum patrum: non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei praetermissione servierat, unde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra et quaerens quid obiciat, et nihil inveniens in illo, in quo vincimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet pretium, quo nos emit, ut nos auferat ei? Ad cuius pretii nostri sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi nec insidiis leo et draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne convincatur et obtineatur ab accusatore cavido, sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit.

37. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli et post quem nulli nupta est, cui servivit fructum tibi afferens cum tolerantia, ut eum quoque lucraretur tibi. Et inspira, domine meus, deus meus, inspira servis tuis, fratribus meis, filiis tuis, dominis meis, quibus et corde et voce et litteris servio, ut quotquot haec legerint, meminerint ad altare tuum Monnicae, famulae tuae, cum Patricio, quondam eius coniuge, per quorum carnem

ne güzide anıtlar dikilmesini istedi adına ne de vatanımda gömüleceğim diye tutturdu; hele bu konuda hiç baskı yapmadı bizlere, tek ricası her gün hiç aksatmadan ziyaret ettiği senin Sunağının önünde hatırlanmaktı. Çünkü bu Sunakta Kutsal Kurbanın dağıtıldığını çok iyi biliyordu. Bu Kurban sayesinde bize karşı önyargıyla yazılan antlaşma feshedildi,⁴¹⁹ bu Kurban günahlarımızın hesabını tutan, Onu suçlayacak yer arayan, ama bizi zafere ulaştıran Onda hiçbir suç bulamayan düşmanı yendi.⁴²⁰ Onun masum kanını kim ona geri verecek? Bizi düşmanın elinden kurtarmak için satın aldığında, bizim için ödediği parayı kim ona geri ödeyecek? Senin hizmetkârın ruhunu iman zinciriyle kefaretimizin sırrına bağlamıştı.⁴²¹ Onu senin sığınağından kimse çekip çıkarmasın. Geçit tanıma zorla ya da hileyle aranızda girmeye çalışan aslana ya da yılana.⁴²² Çünkü annem ödemesi gereken hiçbir borcu olmadığını söylemeyecektir, kurnaz ithamcısı bir kusurunu bulur da onu kendi yoluna çevirir korkusuyla. Bunun yerine bütün günahlarının İsa tarafından ödendiğini söyleyecektir, kendisinin hiçbir borcu olmadığı halde ve bizim için ödediği bedeli Ona hiç kimsenin geri ödeyemeyeceğini.

37. Kocasıyla birlikte huzur içinde yatsın. Ondan önce ve ondan sonra başka hiç kimseyle evlenmedi. Hasadını sana sunduğu sabrıyla hizmet etti onu sana kazandırmak adına. Rabbim, Tanrım hizmetkârlarına, kardeşlerime, oğullarına, öğretmenlerime, yollarına kalbimi, sesimi ve kalemimi adadığımı herkese söyle, bu kitabı okuyan herkes senin Sunağında senin sadık hizmetkârın Monica'yı ve ondan daha evvel ölen kocası Patricius'u ansın, bedenleri sayesinde

introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria et fratrum meorum sub te patre in matre catholica et civium meorum in aeterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu usque ad reditum, ut quod a me illa poposcit extremum uberius ei praestetur in multorum orationibus per confessiones quam per orationes meas.

benim hiç bilmediğim bir şekilde bu dünyaya gelmemi sağladığın insanları. Söyle, bu geçici ışıktaki⁴²³ bütün kalpleriyle anırsınlar ana ve babamı, Anamız Katolik Kilisesindeki katında biraderim ve kız kardeşim olan, hac yolundaki halkının yola çıktıkları andan başlayarak dönünceye kadar hasretiyle yanıp tutuştukları ebedi Kudüs'ünde hemşehrilerim olan ana ve babamı; böylece annemin benden son dileği, benim dualarımdan çok bu itirafları okuyup ona dua eden nice insan tarafından fazlasıyla yerine getirilmiş olsun.

LIBER DECIMUS

CAPUT PRIMUM

In deo solo spes et gaudium.

1. Cognoscam te, cognitor meus, cognoscam, sicut et cognitus sum. Virtus animae meae, intra in eam et coapta tibi, ut habeas et possideas sine macula et ruga. Haec est mea spes, ideo loquor et in ea spe gaudeo, quando sanum gaudeo. Cetera vero vitae huius tanto minus flenda, quanto magis fletur, et tanto magis flenda, quanto minus fletur in eis. Ecce enim veritatem dilexisti, quoniam qui facit eam, venit ad lucem. Volo eam facere in corde meo coram te in confessione, in stilo autem meo coram multis testibus.

CAPUT II

Cum deo nota sint arcana, quid est
confiteri illi.

2. Et tibi quidem, domine, cuius oculis nuda est abyssus humanae conscientiae, quid occultum esset in me, etiamsi nollem confiteri tibi? Te enim mihi absconderem, non me tibi. Nunc autem quod gemitus

10. KİTAP⁴²⁴

1. BÖLÜM

Umut ve Sevinç sadece Tanrı'dadır.

1. Lütfet seni bileyim, ey beni Bilenim, lütfet seni, senin beni bildiğin gibi bileyim.⁴²⁵ Ey ruhumun Kudreti, süzül içine ve sana uygun hale getir, getir ki onu sahiplen ve hiçbir lekesi, hiçbir kırılgılığı olmadan⁴²⁶ ona hâkim ol. İşte bütün umudum bu, bu yüzden böyle konuşuyorum ve ne zaman içten bir sevinç duysam, bu umuttan dolayı böyle seviniyorum. Yaşamın bize sunduğu diğer sevinçlere gelince, ne kadar çok ağlayıp dövünürsek bunlar için, inan o kadar az hak eden şeylerdir bunlar gözyaşlarımızı, ne kadar az ağlayıp dövünürsek de inan o kadar çok hak eden şeylerdir gözyaşlarımızı. Bak işte şimdi sen hakikate âşık oldun, çünkü hakikate uygun davranan insan ışığa yaklaşır.⁴²⁷ Ben senin huzurunda ve yazdıklarımı okuyan onca tanıdığın önünde bütün samimiyetimle itirafta bulunurken hakikati dile getirmek istiyorum.

2. BÖLÜM

Tanrı gönlümüzdeki sırları bildiğine göre, Ona itirafta bulunmanın anlamı nedir?

2. Ya Rab, insanoğlunun vicdanının derinlikleri senin önüne böyle çırpılçplak seriliyken, ben sana itiraf etmek istemesem de gönlümden geçenleri senden nasıl gizleyebilirim? Çünkü o zaman kendimi senden değil, sadece seni kendimden saklıyor olurum. Öte yandan şu anki inlemelerim,

meus testis est displicere me mihi, tu refulges et places et amaris et desideraris, ut erubescam de me et abiciam me atque eligam te et nec tibi nec mihi placeam nisi de te. Tibi ergo, domine, manifestus sum, quicumque sim. Et quo fructu tibi confitear, dixi. Neque id ago verbis carnis et vocibus, sed verbis animae et clamore cogitationis, quem novit auris tua. Cum enim malus sum, nihil est aliud confiteri tibi quam displicere mihi; cum vero pius, nihil est aliud confiteri tibi quam hoc non tribuere mihi, quoniam tu, domine benedicis iustum, sed prius eum iustificas impium. Confessio itaque mea, deus meus, in conspectu tuo tibi tacite fit et non tacite. Tacet enim strepitu, clamat affectu. Neque enim dico recti aliquid hominibus, quod non a me tu prius audieris, aut etiam tu aliquid tale audis a me, quod non mihi tu prius dixeris.

CAPUT III

Quo fructu confitebitur deinceps quis sit,
non quis fuerit.

3. Quid mihi ergo est cum hominibus, ut audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam

kendimden memnun olmadığımı zaten sana gösteriyor. Sen ışık saçıyorsun, sevinç veriyorsun, öyle âşık olunası, öyle özlem duyulası bir varlıksın ki, kendimden utanıyorum ve kendimi bir tarafa atıp seni seçiyorum ve sen olmadan ne kendimi ne de seni memnun edebiliyorum. Öyleyse ya Rab, senin huzurunda ben neysem oyum. Bu yüzden az önce de söylediğim gibi, sana itirafta bulunmak bana öyle iyi geliyor ki. İti-raflarımı sana dilimden dökülen kelimelerle, seslerle değil, sadece senin duyabileceğin şekilde, ruhumdan dökülen kelimelerle ve düşüncelerimin çılgınlıklarıyla yapıyorum. Günah-kârken kendimden memnun değilsem bu halim sana bir itiraftır. İyiyken bu iyiliği kendime mal etmiyorsam bu halim de sana bir itiraftır. Çünkü ya Rab, sen doğru insanı kutsarsın,⁴²⁸ ama ancak onun imansızlığını bağışladıktan sonra.⁴²⁹ Öyleyse Tanrım, senin huzurunda yaptığım bu itiraf hem sessiz hem değil. Kelimeler dilimden dökülmediğinden sessiz, ama yüreğimin sevgisiyle çılgık çılgıca. İnsanlara söylediğim doğru bir söz varsa sen önce benim yüreğimden bunu işitmişsindir ya da hatta benim yüreğimden böyle bir şey işitmişsen sen önce yüreğime bunu söylemişsindir.

3. BÖLÜM

Evvelce sahip olmadığı bir kimliğe sahip olduğunu itiraf etmesinin kendisine sağlayacağı yarar.

3. Öyleyse niçin ben insanların itiraflarımı işitmesini dert ediniyorum, onlar mı şifa olacak sanki benim bütün bu zayıflıklarım? İnsanoğlu başkalarının yaşamını öğrenmeye

vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Quid a me quaerunt audire qui sim, qui nolunt a te audire qui sint? Et unde sciunt, cum a me ipso de me ipso audiunt, an verum dicam, quandoquidem nemo scit hominum, quid agatur in homine, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Si autem a te audiant de se ipsis, non poterunt dicere: «Mentitur dominus». Quid est enim a te audire de se nisi cognoscere se? Quis porro cognoscit et dicit: «Falsum est», nisi ipse mentiatur? Sed quia caritas omnia credit, inter eos utique, quos conexos sibi met unum facit, ego quoque, domine, etiam sic tibi confiteor, ut audiant homines, quibus demonstrare non possum, an vera confitear; sed credunt mihi, quorum mihi aures caritas aperit.

4. Verum tamen tu, medice meus intime, quo fructu ista faciam, eliqua mihi. Nam confessiones praeteritorum malorum meorum, quae remisisti et texisti, ut beares me in te, mutans animam meam fide et sacramento tuo, cum leguntur et audiuntur, excitant cor, ne dormiat in desperatione et dicat: «Non possum», sed evigilet in amore misericordiae tuae et dulcedine gratiae tuae, qua potest est omnis infirmus, qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suae. Et delectat bonos audire praeterita mala eorum, qui iam carent eis, nec ideo delectat, quia mala sunt,

çok meraklı, kendilerininkini düzeltme konusunda da bir o kadar ihmalkâr. Neden benden ne olduğumu işitmeye can atıyorlar, senden kendilerinin ne olduğunu öğrenmek istemezken? Kendimden söz ederken beni dinleyenler benim doğruyu söylediğimi nereden anlayacaklar, bir insanın gönlünden neler geçtiğini insanın kendi ruhundan başkası bilemeyeceğine göre?⁴³⁰ Ama senin onlar hakkında neler söylediğini işitmiş olsalar, “Rab yalan söylüyor” demeye yürekleri yetmez. Kendini senden işitmek kendini tanımak değil de nedir? Dahası, kendisini bilen biri, “hayır, yanlış” derse yalan söylemiş olmaz mı? Ama sevgi her şeye inanır, en azından birbirine sevgiyle kenetlenmiş ve bir bütün olmuş insanların söylediği her şeye; bu yüzden ya Rab, ben de sana herkesin işiteceği şekilde itirafta bulunuyorum, ama doğruları itiraf edip etmediğimi kanıtlayamam; buna rağmen, sevgiyle bana kulak kabartan insanlar bana inanırlar.

4. Yine de sen, ey en iç benliğimin Hekimi, bu şekilde itirafta bulunmamın bana ne gibi bir yararı olacağını anlamamı sağla. Ruhum senin inancınla ve senin sırrınla başkalaşırken, sende kutsanmanın tadına varsın diye bağışladığın ve üstüne perde çektiğin geçmişteki kusurlarımı itiraf ederken yazdıklarımı okuyan ve beni işiten insanların yüreğini coştur, coştur ki umutsuzluk uykusuna yatmasın ve “ben itiraf edemem” demesin, tersine senin merhametinin sevgisine ve senin inayetinin tadına varıp canlansın, çünkü insan ne kadar zayıf olursa olsun bu hisle güçlenir ve bu his sayesinde kendi zayıflığının farkına varır. İyi insanlar başkalarının geçmişte işlediği ve artık bağışlanmış olan günahlarını işitmekten hoşlanırlar; tabii ki hoşlarına giden günahların kendisi değil,

sed quia fuerunt et non sunt. Quo itaque fructu, domine meus, cui cotidie confitetur conscientia mea spe misericordiae tuae securior quam innocentia sua, quo fructu, quaeso, etiam hominibus coram te confiteor per has litteras adhuc quis ego sim, non quis fuerim? Nam illum fructum vidi et commemoravi. Sed quis adhuc sim ecce in ipso tempore confessionum mearum, et multi hoc nosse cupiunt, qui me noverunt, et non me noverunt, qui ex me vel de me aliquid audierunt, sed auris eorum non est ad cor meum, ubi ego sum quicumque sum. Volunt ergo audire confitente me, quid ipse intus sim, quo nec oculum nec aurem nec mentem possunt intendere; credituri tamen volunt, numquid cognituri? Dicit enim eis caritas, qua boni sunt, non mentiri me de me confitentem, et ipsa in eis credit mihi.

CAPUT IV

Quod magni sint fructus huiusmodi confessionis.

5. Sed quo fructu id volunt? An congratulari mihi cupiunt, cum audierint, quantum ad te accedam munere tuo, et orare pro me, cum audierint, quantum

bunların bir zamanlar günah olup artık olmadığını bilmeleri. Vicdanımın kendi masumiyetinden çok senin bağışlayacağını merhamete güvenerek sana her gün itirafta bulunması ya Rab, bana ne yarar sağlayacak, n'olur anlamamı sağla, hatta bu kitabı okuyan insanlara şimdi kim olduğumu, evvelce kim olduğumu senin huzurunda itiraf etmem bana ne yarar sağlayacak? Geçmişimle ilgili itirafların yararını gördüm ve bunu açıkladım. Ama itiraflarımı yazdığım sırada, yani şu an kim olduğumu öyle çok insan bilmek istiyor ki, bunların arasında beni tanıyanlar da var, benim kitaplarımdan ya da benim hakkımda bir şeyler işitmiş olmakla birlikte, beni hiç tanımayanlar da; ama onların kulakları benim yüreğimde değil, oysa ben tam da orada neysem oyum. Buna rağmen ne gözleriyle, ne kulaklarıyla ne de zihinleriyle giremeyecekleri iç benliğimin ne olduğunu öğrenmek için benim itirafımı dinlemek istiyorlar. Evet, istiyorlar, çünkü bana inanmaya hazırlar; peki ama beni tanımaya hazırlar mı? Çünkü onların iyi insanlar olmasını sağlayan sevgi kendimle ilgili itirafta bulunurken yapılan söylemediğimi onlara söylüyor, bu yüzden içlerindeki sevgi bana inanıyor.

4. BÖLÜM

Bu tür bir itirafta bulunmanın sağlayacağı büyük kazanç.

5. Ama itirafımı dinlemekle ne tür bir kazanç elde etmek istiyorlar? Yoksa senin lütfunla sana ne kadar yaklaştığımı işittiklerinde, benimle birlikte sana şükretmek mi istiyorlar, bedenimin ağırlığından sana yaklaşmakta ne kadar

retarder pondere meo? Indicabo me talibus. Non enim parvus est fructus, domine deus meus, ut a multis tibi gratiae agantur de nobis et a multis rogeris pro nobis. Amet in me fraternus animus quod amandum doces, et doleat in me quod dolendum doces. Animus ille hoc faciat fraternus, non extraneus, non filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis, sed fraternus ille, qui cum approbat me, gaudet de me, cum autem improbat me, contristatur pro me, quia sive approbet sive improbet me, diligit me. Indicabo me talibus: respirent in bonis meis, suspirent in malis meis. Bona mea instituta tua sunt et dona tua, mala mea delicta mea sunt et iudicia tua. Respirent in illis et suspirent in his, et hymnus et fletus ascendant in conspectum tuum de fraternis cordibus, turibulis tuis. Tu autem, domine, delectatus odore sancti templi tui, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam propter nomen tuum et nequaquam deserens coepta tua consumma imperfecta mea.

6. Hic est fructus confessionum mearum, non qualis fuerim, sed qualis sim, ut hoc confitear non tantum coram te secreta exultatione cum tremore et secreto maerore cum spe, sed etiam in auribus credentium filiorum hominum, sociorum gaudii mei et consortium mortalitatis meae,

geciktikimi işittiklerinde de benim için sana dua mı etmek istiyorlar? İşte ben gönlümü böyle insanlara açacağım. Çünkü hiç de öyle yabana atılacak bir kazanç değil bu, Rab Tanrım, birçok insanın bizden dolayı sana şükranlarını sunması ve birçok insanın bizim için sana dua etmesi. Kardeş bir ruh bende sevgisine layık olacağını öğrendiği özelliğimi sevsin, ayıplanması gerektiğini öğrendiği özelliğimi ise ayıplasin. Bu hakiki kardeşliğin kanıtıdır, bizden olmayanın, yani dilleri yalan konuşan, sağ elleri kötülüğün sağ eli olan başkalarının oğullarının değil. Hakiki kardeş bende beğendiği bir özellik gördü mü benim namıma sevinen, beğenmediği bir özellik gördü mü benim namıma üzülen kişidir, çünkü beğense de beğenmese de beni hep seviyordur. İşte ben gönlümü böyle insanlara açacağım; bende sevap gördüler mi içi içine sığmayanlara, bende günah gördüler mi ah çekenlere. Sevaplarım senin eserindir, senin lütuflarıdır, günahlarım ise benim kusurumdur ve senin bana verdiğin cezalardır. İlkine sevinirler, ikincisine ah çeksinler. Kardeş yüreklerinden ilahiler, hıçkırıklar yükselsin senin katına, buhurdanlıklarından tüter gibi. Ama kutsal tapınağından yükselen rayihalardan hoşnut olan sen, ya Rab, n'olur, başın için, yüce merhametin adına, acı bana, sen başladığın işi asla yarım bırakmazsın, n'olur bende yarım kalanları da bitir.

6. Evvelce nasıl biri olmadığımı, şimdi nasıl biri olduğumu itiraf etmemin kazancı şu: Ben sadece senin huzurunda, gizli bir sevinçle, korkarak, umudun karıştığı gizli bir kahırla itirafta bulunmuyorum, ben aynı zamanda imanlı insan oğullarının, sevincimi paylaşanların ve benim gibi ölüme yazgılı

civium meorum et mecum peregrinorum, praecedentium et consequentium et comitum vitae meae. Hi sunt servi tui, fratres mei, quos filios tuos esse voluisti dominos meos, quibus iussisti ut serviam, si volo tecum de te vivere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat si loquendo praeciperet, nisi et faciendo praeciperet. Et ego id ago factis et dictis, id ago sub alis tuis nimis cum ingenti periculo, nisi quia sub alis tuis tibi subdita est anima mea et infirmitas mea tibi nota est. Parvulus sum, sed vivit semper pater meus et idoneus est mihi tutor meus; idem ipse est enim, qui genuit me et tuetur me, et tu ipse es omnia bona mea, tu omnipotens, qui mecum es et priusquam tecum sim. Indicabo ergo talibus, qualibus iubes ut serviam, non quis fuerim, sed quis iam sim et quis adhuc sim; sed neque me ipsum diiudico. Sic itaque audiar.

CAPUT V

Homo sese totum non novit.

7. Tu enim, domine, diiudicas me, quia etsi nemo scit hominum, quae sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in ipso est, tamen est aliquid hominis,

olanların da huzurunda itirafta bulunuyorum; bu insanların hepsi benim hemşerim,⁴³¹ kimi benden önce çıkmış hac yolculuğuna, kimi benden sonra, kimi de şu anki yaşam yolumda bana can yoldaşı olmakta. Bu insanlar senin hizmetkârın, benim kardeşlerim; bunlar senin oğulların olarak seçtiklerin ve seninle, sana bağlı olarak yaşamak istiyorsam, kendilerine hizmet etmemi buyurduğun önderlerim. Bu buyruğunu, yani senin sözünü çok iyi anlamayabilirdim, eğer sadece sözlerle bana aktarılmış olsaydı, daha önce hayata geçirilmemiş olsaydı.⁴³² Ben senin buyruğunu hem sözlerimle hem de davranışlarımınla yerine getiriyorum, ama ben buyruğunu senin kanatlarının altında yerine getiriyorum, yoksa çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış olurdum, ruhum senin kanatlarının altına sığınmayıp sana teslim olmamış olsaydı, sen ne kadar zayıf olduğumu anlamamış olsaydın. Ben daha küçüğüm, ama Babam ebediyen yaşayacak, Onun vasiliği beni korumaya yeter. Çünkü O bir ve aynı, bana can veren de O, beni sakınan da. Bende ki bütün iyiliklerin kaynağı sensin, sen Her Şeye Kadirsin, ben seninle olmadan önce, sen benimleydin. O halde bana hizmet etmemi buyurduğun insanlara, sadece kim olduğumu açıklamayacağım, şu an kim olmaktayım ve kim olacağım, işte bunları da açıklayacağım. Ama ben kendi kendimin yargıcı değilim. Beni dinleyenler bunu böyle bile!

5. BÖLÜM

İnsan kim olduğunu tam olarak bilemez.

7. Benim yargıcım sensin ya Rab. Evet, doğru, hiç kimse insanı, insanın özelliklerini bilemez, kendi içindeki ruhu dışında.⁴³³ Ama insanda başka bir şey daha var ki,

quod nec ipse scit spiritus hominis, qui in ipso est, tu autem, domine, scis eius omnia, qui fecisti eum. Ego vero quamvis prae tuo conspectu me despiciam et aestimem me terram et cinerem, tamen aliquid de te scio, quod de me nescio. Et certe videmus nunc per speculum in aenigmate, nondum facie ad faciem; et ideo, quandiu peregrinor abs te, mihi sum praesentior quam tibi et tamen te novi nullo modo posse violari; ego vero quibus temptationibus resistere valeam quibusve non valeam, nescio. Et spes est, quia fidelis es, qui nos non sinis temptari supra quam possumus ferre, sed facis cum temptatione etiam exitum, ut possimus sustinere. Confitear ergo quid de me sciam, confitear et quid de me nesciam, quoniam et quod de me scio, te mihi lucente scio, et quod de me nescio, tandiu nescio, donec fiant tenebrae meae sicut meridies in vultu tuo.

CAPUT VI

Quid amat, cum deum amat: et quomodo
ex creaturis deus cognoscitur.

8. Non dubia, sed certa conscientia, domine, amo te. Percussisti cor meum verbo tuo, et amavi te.

bunu kendi içindeki ruhu bile bilemez. İşte sen, ya Rab, sen insanla ilgili her şeyi bilirsin, çünkü insanı sen yarattın. Ben senin gözlerinin önünde kendimi aşağılasam da, kendimi toprak ve külden yaratılmış bir varlık olarak görsem de, seninle ilgili bildiğim, kendimle ilgili bilmediğim bir özellik var. Hiç kuşkusuz seni şu an bir aynadan, hayal meyal görebiliyoruz, henüz yüz yüze gelmedik.⁴³⁴ Bu yüzden senden uzaklaşıp bir seyyah gibi dolanıp durdukça senden çok kendime yaklaşıyorum, ama yine de bir şeyi biliyorum, yani sana hiçbir şeyin zor kullanamayacağını. Oysa ben hangi denemelere karşı durabilirim, hangilerine karşı duramam, hiç bilmiyorum. Yine de içimde bir umut var ve bu umut senin vefalı olmandan, gücümüzü aşan sınavlardan geçmemize izin vermemenden, denensek bile bize katlanabilmemiz için mutlaka bir çıkış yolunu da göstermenden kaynaklanıyor.⁴³⁵ İşte bu yüzden kendimle ilgili bildiklerimi itiraf etmeme izin ver; izin ver kendimle ilgili bilmediklerimi de itiraf etmeme. Çünkü kendimle ilgili ne biliyorsam senin saçtığın ışık sayesinde biliyorum; kendimle ilgili ne bilmiyorsam, karanlıklarım senin yüzünle karşılaşp öğlen güneşi gibi parlayana kadar da⁴³⁶ bilemeyeceğim.

6. BÖLÜM

Tanrı'ya âşıkken aslında neye âşık oluyoruz? Tanrı'yı yarattıklarından nasıl tanıyoruz?

8. Sana olan aşkı, ya Rab, bulanık bir his değil, kati bir bilincin ürünü. Sen sözünle benim yüreğimi dağladın ve ben sana âşık oldum.

Sed et caelum et terra et omnia, quae in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Altius autem tu misereberis, cui misertus eris, et misericordiam praestabis, cui misericors fueris: alioquin caelum et terra surdis loquuntur laudes tuas. Quid autem amo, cum te amo? Non speciem corporis nec decus temporis, non candelam lucis ecce istis amicis oculis, non dulces melodias cantilenarum omnimodarum, non florum et unguentorum et aromatum suaviolentiam, non manna et mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus: non haec amo, cum amo deum meum. Et tamen amo quandam lucem et quandam vocem et quandam odorem et quandam cibum et quandam amplexum, cum amo deum meum, lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, ubi fulget animae meae, quod non capit locus, et ubi sonat, quod non rapit tempus, et ubi olet, quod non spargit flatus, et ubi sapit, quod non minuit edacitas, et ubi haeret, quod non divellit satietas. Hoc est quod amo, cum deum meum amo.

9. Et quid est hoc? Interrogavi terram, et dixit: «Non sum»; et quaecumque in eadem sunt, idem confessa sunt. Interrogavi mare et abyssos et reptilia animarum vivarum, et responderunt: «Non sumus deus tuus; quaere super nos». Interrogavi

Aynı zamanda hem Gökyüzü hem de Yeryüzü ve onların kapsadığı her şey, bak, dört bir yandan bana sana âşık olmamı söylüyorlar; hiç durmadan herkese bunu söylüyorlar, demek ki bir bildikleri var.⁴³⁷ Öte yandan daha derin bir bakış açısıyla bakıldığında, bu durum senin acıdığına acımandan ve merhamet ettiğine merhamet bağışlamandan da anlaşılıyor. Yoksa hem Gökyüzü hem de Yeryüzü sana sundukları övgülerini sağırlara söylemiş olurlardı. Peki ama, ben sana âşık olunca aslında neye âşık oluyorum? Ne tensel bir cazibe ne de geçici bir güzellik, ne göz kamaştıran parlak bir ışık, ne ahenkli şarkıların hoş ezgileri, ne çiçeklerin, esansların ve baharatların baygın kokuları, ne kudret helvası,⁴³⁸ ne bal ne de bedenlerin kucaklaşmalarından haz alan uzuvlar; hayır, bunlar değil, ben Tanrıma âşıkken bütün bunlara âşık olmuş olmuyorum. Gerçi evet, ben bir tür ışığa âşık oluyorum, bir tür sese, bir tür kokuya, bir tür ekmeğe, bir tür kucaklaşmaya, ben âşıkken Tanrıma, yani ışığa, sese, kokuya, ekmeğe, iç benliğimdeki kucaklaşmaya âşık oluyorum, evet, iç benliğimde ruhum mekânla sınırlı olmayan bir ışıkla parlıyor, orada zamanın kapıp götüremediği bir ses var, orada rüzgârın dağıtamadığı bir rayiha var, orada yendikçe tükenmeyen bir ekmek var ve orada doydukça kenetlendiğiniz bir kucaklaşma var. İşte Tanrıma âşıkken âşık olduğum şey bu.⁴³⁹

9. Peki, bu şey ne? Yeryüzüne sordum, şöyle dedi: “O şey ben değilim.” Yeryüzünün kapsadığı her şeye sordum, aynı itirafta bulundular. Denize sordum, uçurumlara sordum ve yerde sürünen tüm canlılara, şöyle yanıt verdiler: “Biz senin Tanrın değiliz; bizim üstümüze bakmalısın.” Esen

auras flabiles, et inquit universus aer cum incolis suis: «Fallitur Anaximenes; non sum deus». Interrogavi caelum, solem, lunam, stellas: «Neque nos sumus deus, quem quaeris», inquit. Et dixi omnibus his, quae circumstant fores carnis meae: «Dicite mihi de deo meo, quod vos non estis, dicite mihi de illo aliquid». Et exclamaverunt voce magna: «Ipse fecit nos». Interrogatio mea intentio mea et responsio eorum species eorum. Et direxi me ad me et dixi mihi: «Tu quis es?» Et respondi: «Homo». Et ecce corpus et anima in me mihi praesto sunt, unum exterius et alterum interius. Quid horum est, unde quaerere debui deum meum, quem iam quaesiveram per corpus a terra usque ad caelum, quousque potui mittere nuntios radios oculorum meorum? Sed melius quod interius. Ei quippe renuntiabant omnes nuntii corporales praesidenti et iudicanti de responsionibus caeli et terrae et omnium, quae in eis sunt, dicentium: «Non sumus deus» et: «Ipse fecit nos». Homo interior cognovit haec per exterioris ministerium; ego interior cognovi haec, ego, ego animus per sensum corporis mei. (Interrogavi mundi molem de deo meo, et respondit mihi: «Non ego sum, sed ipse me fecit».)

10. Nonne omnibus quibus integer sensus est apparet haec species? Cur non omnibus eadem loquitur? Animalia pusilla et magna vident eam, sed interrogare nequeunt, non enim praeposita est in eis nuntiantibus

yellere sordum ve hava içindeki bütün sakinleriyle birlikte şöyle yanıt verdi: “Anaksimenes yanıldı; ben Tanrı değilim.”⁴⁴⁰ Gökyüzüne sordum, güneşe, aya, yıldızlara: “Aradığın Tanrı biz değiliz” dediler. Bedenimin etrafını çevreleyen ne var ne yoksa hepsine dedim ki: “Siz değilsiniz madem, peki o zaman benim Tanrımın kim olduğunu söyleyin. Onun hakkında bir şey söyleyin.” Hepsi bir ağızdan haykırdılar: “Bizleri O yarattı.” Ben onları temaşa ederek sorularımı sordum, onlar bana güzellikleriyle yanıt verdiler. Sonra kendime döndüm ve dedim ki: “Sen kimsin?” Yanıt verdim: “İnsanoğlu.” Kendime baktığımda gördüğüm bir beden, bir de ruhtu, biri dışımda, diğeri içimde. Bunların hangisine sormalıyım Tanrımı? Ama az önce bedenimle Yeryüzünden Gökyüzüne kadar, gözlerimin ışığının kılavuzluğunda ulaşabildiğim her yere bakmadım mı? Demek ki içimdeki kısım daha üstün. Çünkü o hem başkan hem de yargıç olduğundan benim bütün tensel duyularım birer haberci gibi, Göğün ve Yeryüzünün ve onların kapsadığı her şeyin verdiği, “Biz Tanrı değiliz, bizleri O Yarattı” yanıtlarını ona iletiyorlardı. İnsanın içindeki ben, bütün bunların dışındaki benin yardımıyla biliyor. Ben, yani içimdeki ben bu şeyleri biliyorum; ben, yani zihin olan ben⁴⁴¹ bunları tensel duyularımın aracılığıyla biliyorum. (Dünyanın o koca kütlesine de sordum Tanrımı, bana şöyle yanıt verdi: “Ben Tanrı değilim, ama beni O yarattı.”)

10. Âlemin güzelliği duyuları sağlam olan her insana kendisini açıkça sunmuyor mu? Öyleyse niçin herkese aynı şekilde hitap etmiyor? İrili ufaklı bütün hayvanlar bu güzelliği görüyor, ama sorgulayamıyorlar, çünkü onlara duyularının

sensibus iudex ratio. Homines autem possunt interrogare, ut invisibilia dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciant, sed amore subduntur eis et subditi iudicare non possunt. Nec respondent ista interrogantibus nisi iudicantibus, nec vocem suam mutant, id est speciem suam, si alius tantum videat, alius autem videns interroget, ut aliter illi appareat, aliter huic, sed eodem modo utrique apparens illi muta est, huic loquitur: immo vero omnibus loquitur, sed illi intellegunt qui eius vocem acceptam foris intus cum veritate conferunt. Veritas enim dicit mihi: 'Non est deus tuus terra et caelum neque omne corpus.' Hoc dicit eorum natura, videnti: Moles est, minor in parte quam in toto. Iam tu melior es, tibi dico, anima, quoniam tu vegetas molem corporis tui praebens ei vitam, quod nullum corpus praestat corpori. Deus autem tuus etiam tibi vitae vita est.

CAPUT VII

Corporea aut sensitiva virtute deus non invenitur.

11. Quid ergo amo, cum deum meum amo? Quis est ille super caput animae meae? Per ipsam animam meam ascendam ad illum. Transibo vim meam, qua

iletteği şeyleri yargılayacak bir akıl verilmemiş. Ama insanoğlu sorgulayabiliyor, öyle ki yaratılan varlıklar aracılığıyla görülen Tanrı'nın sırlı doğasını idrak edebilsin, ama insan bu güzelliklere öyle âşık oluyor ki, sonunda onların kölesi oluyor ve köle olunca da yargıda bulunamıyor. Yaratılan varlıklar yargılama gücünü yitirenlerin sorusuna yanıt vermez. Oysa onların sesinde, yani güzelliğinde bir değişiklik olmaz. Bir insan ona baksın, diğeri ona bakarken sorgulasın, ilkinе başka, ikincisine başka görünecektir, aslında o an ikisine de aynı şekilde görünmektedir, ama ilkinе sessiz kalmakta, ikincisiyle konuşmaktadır; hayır, aslında herkesle konuşmaktadır, ama sadece onların dışarıdan gelen sesini işiten ve kendi içlerindeki Hakikatle kıyaslayanlar onları idrak edebiliyorlar. Çünkü Hakikat bana şöyle diyor: "Senin Tanrın ne yeryüzü ne gökyüzü ne de bir cisim." Bu yanıtı veren onların doğası, elbette görmesini bilene; çünkü onların doğası bir kütle, bir bölümü bütününden daha küçük olan bir kütle. Öyleyse sana söylüyorum ey ruhum, sen daha üstünsün, çünkü sen bedenın kütlesine yaşam verip onu canlandırırıyorsun, çünkü hiçbir beden başka bir bedeni böyle canlandıramaz. Ama ruhum, Tanrın senin için yaşamının da yaşamı.

7. BÖLÜM

Tanrı bedenın ya da ruhun yetilerinde bulunmaz.

11. Öyleyse ben Tanrıma âşıkken neye âşık olmuş oluyorum? Ruhumun doruğundan da üstün olan O kim? İşte Ona ancak ruhumun yardımıyla çıkacağım. Beni bedenime bağlayan

haereo corpori et vitaliter compagem eius repleo. Non ea vi reperio deum meum: nam reperiret et equus et mulus, quibus non est intellectus, et est eadem vis, qua vivunt etiam eorum corpora. Est alia vis, non solum qua vivifico sed etiam qua sensifico carnem meam, quam mihi fabricavit dominus, iubens oculo, ut non audiat, et auri, ut non videat, sed illi, per quem videam, huic, per quam audiam, et propria singillatim ceteris sensibus sedibus suis et officiis suis: quae diversa per eos ago unus ego animus. Transibo et istam vim meam; nam et hanc habet equus et mulus: sentiunt enim etiam ipsi per corpus.

CAPUT VIII

Memoriae vis.

12. Transibo ergo et istam naturae meae, gradibus ascendens ad eum, qui fecit me, et venio in campos et lata praetoria memoriae, ubi sunt thesauri innumerabilium imaginum de cuiuscemodi rebus sensis invectarum. Ibi reconditum est, quidquid etiam cogitamus, vel augendo vel minuendo vel utcumque variando ea quae sensus attigerit, et si quid aliud commendatum et repositum est, quod nondum absorruit et sepelivit oblivio. Ibi quando sum, posco, ut

ve bedenimin iskeletini yaşamla doldurmamı sağlayan gücümü de aşacağım. Tanrımı bulacağım türde bir güç değil bu. Bu yolla bulmaya kalkarsam ha ben bulmuşum, ha idrak yetisinden yoksun at ya da katır.⁴⁴² Çünkü onların bedenlerine de yaşam veren bu aynı güç. Ama başka bir güç var, ben bununla bedenime yaşam vermekle kalmıyorum, aynı zamanda tensel duyularımın algılamasını da sağlıyorum. Rab bu gücü benim için yarattı, göze duymamasını, kulağa görmemesini emrederek, tam tersi gözün görmesini, kulağın işitmesini ve bütün diğer duyuların da tek tek kendi yerlerini bilip kendi işlevlerini yerine getirmesini emrederek. Ben, bir tek zihin olan ben, duyular aracılığıyla bu farklı işlevlerin hepsini yerine getiriyorum. Ama ben bu gücümü de aşacağım. Çünkü bu güç atta, katırda da var, ne de olsa onlar da bedenleriyle hissedebiliyorlar.

8. BÖLÜM

Hafızanın gücü.

12. Öyleyse beni yaratan Ona adım adım çıkarken, ben bu doğal yetimi de aşacağım; işte artık hafızanın ovalarına ve geniş saraylarına geliyorum, duyularımla çekip getirdiğim bin çeşit nesnenin sayısız imgeleriyle dolu hazinenin olduğu yere. Düşüncemize konu olan ne varsa orada saklı, duygularımızın çoğalarak, azalarak ya da işte bir şekilde değişerek algıladığı ne varsa. Ayrıca unutmanın henüz yutup gömmmediği anılar varsa onlar da teslim edilmiş oraya, depolanmış. Ben artık buradayım ve ondan ne istesem hemen getirmesini talep

proferatur quidquid volo, et quaedam statim prodeunt, quaedam requiruntur diutius et tamquam de abstrusioribus quibusdam receptaculis eruuntur, quaedam catervatim se proruunt et, dum aliud petitur et quaeritur, prosiliunt in medium quasi dicentia: «Ne forte nos sumus?» Et abigo ea manu cordis a facie recordationis meae, donec enubiletur quod volo atque in conspectum prodeat ex abditis. Alia faciliter atque imperturbata serie sicut poscuntur suggeruntur et cedunt praecedentia consequentibus et cedendo conduntur, iterum cum voluero processura. Quod totum fit, cum aliquid narro memoriter.

13. Ibi sunt omnia distincte generatimque servata, quae suo quaeque aditu ingesta sunt, sicut lux atque omnes colores formaeque corporum per oculos, per aures autem omnia genera sonorum omnesque odores per aditum narium, omnes sapores per oris aditum, a sensu autem totius corporis, quid durum, quid molle, quid calidum frigidumve, lene aut asperum, grave seu leve sive extrinsecus sive intrinsecus corpori. Haec omnia recipit recolenda, cum opus est, et retractanda grandis memoriae recessus et nescio qui secreti atque ineffabiles sinus eius: quae omnia suis quaeque foribus intrant ad eam et reponuntur in ea. Nec ipsa tamen intrant, sed rerum sensarum imagines illic praesto sunt

ediyorum ve hemen bazı şeyler ortaya çıkıveriyor, bazıları ise daha uzun bir süre istiyorlar ve sanki gizli saklı odalardan çıkar gibi çıkıyorlar, bazıları da aniden üşüşüveriyorlar, ben hambaşka bir şey isterken ve ararken tam ortaya atlayıveriyorlar, şöyle der gibi: “Aradığın biz olmayalım?” Hemen yüreğimin eliyle hafızamın yüzünden kovuyorum onları, ta ki istediğim şey bulutlarını dağıtıp saklandığı yerden göz önüne çıkıncaya kadar. Bazıları var ki istediğim anda geliyorlar, sen geleceksin ben geleceğim gibi kavgaya da tutuşmuyorlar. Önce gelenler ardından gelenlere yol veriyor ve geçip giderlerken istediğim zaman yeniden ortaya çıkmak üzere depolarına çekiliyorlar. İşte hafızamı yoklayıp da bir şey anlatmaya kalktıgımda aynen böyle oluyor.

13. Hafızada her şey ayırıcı özelliklerine ve türlerine ayrılarak korunuyor ve her şey kendine özgü bir yol bulup giriyor buraya. Örneğin ışık, renkler ve cisimlerin şekilleri gözlerden giriyor, her türlü ses kulaklardan giriyor, her tür koku burundan geçip giriyor, her tür tat da ağız yoluyla bir giriş buluyor kendine. Tüm bedene yaygın olan dokunma duyusuyla neyin sert, neyin yumuşak, neyin sıcak, neyin soğuk, neyin düz, neyin pürüzlü, neyin ağır, neyin hafif ya da bir şeyin bedenimizin içinde mi yoksa dışında mı olduğunu algılayabiliyoruz. Hafızanın koskoca mağarası gizemli, gizli ve kelimelere sığmayan kuytularıyla bütün bu algıları alıyor ve gerektiği anda ortaya çıkartıp hatırlatıyor. Ama hepsi kendilerine özgü kapılardan girerek burada depolanıyor. Algıladığımız nesnelerin kendileri giremiyor buraya, sadece onların imgeleleri kullanıma hazır olarak duruyor ve hatırladığımız anda

cogitationi reminiscenti eas. Quae quomodo fabricatae sint, quis dicit, cum appareat, quibus sensibus raptae sint interiusque reconditae? Nam et in tenebris atque in silentio dum habito, in memoria mea profero, si volo, colores, et discerno inter album et nigrum et inter quos alios volo, nec incurrunt soni atque perturbant quod per oculos haustum considero, cum et ipsi ibi sint et quasi seorsum repositi lateant. Nam et ipsos posco, si placet, atque adsunt illico, et quiescente lingua ac silente gutture canto quantum volo, imaginesque illae colorum, quae nihilo minus ibi sunt, non se interponunt neque interrumpunt, cum thesaurus alius retractatur, qui influxit ab auribus. Ita cetera, quae per sensus ceteros ingesta atque congesta sunt, recordor prout libet et auram liliorum discerno a violis nihil olfaciens et mel defrito, lene aspero, nihil tum gustando neque contrectando, sed reminiscendo antepono.

14. Intus haec ago, in aula ingenti memoriae meae. Ibi enim mihi caelum et terra et mare praesto sunt cum omnibus, quae in eis sentire potui, praeter illa, quae oblitus sum. Ibi mihi et ipse occurro meque reco, quid, quando et ubi egerim quoque modo,

düşüncemize kendilerini sunuyor. Ama hangimiz imgelerin nasıl oluştuğunu söyleyebiliriz, hangi duyumuz aracılığıyla algılandığını ve hafızanın içine yerleştirildiğini açıkça bilsek bile? Nitekim ben karanlıkta ve sessizlik içinde oturuyor olabilirim, ama istediğim takdirde hafızamda renkleri canlandırabilir, ak ile kara ya da dilediğim başka renkler arasındaki farkı ayırt edebilirim. Bu renklere yoğunlaştığımda gözlerimle algıladığım renk imgelerine sesler saldırıp da onları asla karmam çormam etmez, oysa sesler de o sırada oradadır, ama kendilerine özgü odalarında gizli tutulurlar. Gerektiğinde onları da talep ederim, talep ettiğim anda da hemen çıkar gelirler. Dilim sussa da, gırtlığımdan hiç ses çıkmasa da ne zaman istesem şarkı söyleyebilirim. Ama her an orada hazır ve nazır bulunan renk imgeleri araya girip şarkımı bozmazlar, çünkü o sırada başka bir oda açılır ve sesler kulağıma akarlar. İşte aynı şekilde öteki duyumlarımla aldığım ve biriktirdiğim anılarımı da istediğim anda hatırlayabilirim. O an hiç koklamasam da leylakların kokusunu menekşelerin kokusundan ayırt edebilirim. Balı tatlı bir şaraba tercih edebilirim, yani yumuşak bir tadı sert bir tada; istediğim her an tatmasam da, dokunmasam da sadece hatırlamam yeter.

14. İşte bütün bunların hepsini içerde, hafızamın o büyük avlusunda gerçekleştirebiliyorum. Orada gökyüzü, toprak, deniz her an hazır durumda, hem de duyularımın onlardan algıladığım ne var ne yoksa hepsiyle birlikte, elbette unuttuklarımdan haricinde. İşte orada ben kendimle de karşılaşıyorum ve kim olduğumu hatırlıyorum, neler yaptığımı, bunları ne zaman, nerede ve nasıl yaptığımı ve yaparken nasıl bir ruh

cum agerem, affectus fuerim. Ibi sunt omnia, quae sive experta a me sive credita memini. Ex eadem copia etiam similitudines rerum vel expertarum vel ex eis, quas expertus sum, creditarum alias atque alias et ipse contexo praeteritis atque ex his etiam futuras actiones et eventa et spes, et haec omnia rursus quasi praesentia meditor. «Faciam hoc et illud» dico apud me in ipso ingenti sinu animi mei pleno tot et tantarum rerum imaginibus, et hoc aut illud sequitur. «O si esset hoc aut illud!» «Avertat deus hoc aut illud!»: dico apud me ista et, cum dico, praesto sunt imagines omnium quae dico ex eodem thesauro memoriae, nec omnino aliquid eorum dicerem, si defuissent.

15. Magna ista vis est memoriae, magna nimis, deus meus, penetrabile amplum et infinitum. Quis ad fundum eius pervenit? Et vis est haec animi mei atque ad meam naturam pertinet, nec ego ipse capio totum, quod sum. Ergo animus ad habendum se ipsum angustus est, ut ubi sit quod sui non capit? Numquid extra ipsum ac non in ipso? Quomodo ergo non capit? Multa mihi super hoc oboritur admiratio, stupor apprehendit me. Et eunt homines mirari alta montium et ingentes fluctus maris et latissimos lapsus fluminum et Oceani ambitum et gyros

hâlinde olduğumu. Her şey var orada, gerek kendi deneyimlerimden gerekse duyup inandıklarımın hatırladığım her şey orada. Hatta bu cömert kaynaktan geçmişin izlenimleriyle birlikte, gerek kendi yaşadıklarımın gerekse yaşadıklarım doğrultusunda inandığım olayların şu ya da bu şekilde bir resmini çizebiliyorum ve bu resimden hareketle gelecekteki eylemlerimi, yaşayacağım olayları ve beklentilerimi tahmin edebiliyorum ve bütün bunları, sil baştan ve sanki şu an gerçekleşiyorlarmış gibi, düşünebiliyorum. “Bunu ya da şunu yapacağım” diyorum mesela, nice zengin imgenin bulunduğu zihnimin o geniş kovuğunda o anda bu ya da şu oluveriyor: “Ah keşke bu ya da şu olsaydı!” veya “Tanrı vere de bu ya da şu olmasa!” diyorum. İşte bütün bunları kendi kendime söylüyorum ve ben bunları söylerken, söz konusu ettiğim her şeyin imgesi hafızanın hazinesinden çıkarılıp hazırda tutuluyor; hazır tutulmasalar zaten böyle şeyler söyleyemem.

15. Hafızanın gücü büyük, akıl almayacak kadar büyük Tanrım, hafıza uçsuz bucaksız, sonsuz bir derinlik. Onun dibine dalan biri olmuş mudur acaba? İşte bu güç benim zihinsel gücüm ve bana doğanın bir armağanı. Ama ben hâlâ kim olduğumu tam anlamıyla idrak edemiyorum. Demek ki zihin kendisini içine sığdıramayacak kadar dar, peki o zaman kendi içine sığdıramadığı kısmı nerede? Dışında değil de içinde olması gerekmiyor mu? Ama o zaman niçin sığdıramıyor? Bu soru beni hayretten hayrete düşürüyor, şaşkına dönüyorum. İnsanlarsa yüksek dağlara hayret ediyorlar, denizin devasa dalgalarına, nehirleri bir baştan bir başa kaplayan şelalelere, dünyamızı çepeçevre saran Okyanusa ve, gök cisimlerinin

siderum et relinquunt se ipsos nec mirantur, quod haec omnia cum dicerem, non ea videbam oculis, nec tamen dicerem, nisi montes et fluctus et flumina et sidera, quae vidi, et Oceanum, quem credidi, intus in memoria mea viderem spatiis tam ingentibus, quasi foris viderem. Nec ea tamen videndo absorbui, quando vidi oculis, nec ipsa sunt apud me, sed imagines eorum, et novi, quid ex quo sensu corporis impressum sit mihi.

CAPUT IX

Memoria disciplinarum.

16. Sed non ea sola gestat immensa ista capacitas memoriae meae. Hic sunt et illa omnia, quae de doctrinis liberalibus percepta nondum exciderunt, quasi remota interiore loco, non loco; nec eorum imagines, sed res ipsas gero. Nam quid sit litteratura, quid peritia disputandi, quot genera quaestionum, quidquid horum scio, sic est in memoria mea, ut non retenta imagine rem foris reliquerim aut sonuerit et praeterierit, sicut vox impressa per aures vestigio, quo recoleretur, quasi sonaret, cum iam non sonaret, aut sicut odor dum transit et vanescit in ventos, olfactum afficit, unde traicit in memoriam imaginem sui, quam reminiscendo repetamus, aut sicut cibus, qui certe in ventre iam non

devinimlerine. Oysa onlarda hayret edilecek bir yan yok. Benim bu söylediklerim, bu gözlerimle görmediğim şeyler ise kımseyi şaşkına çevirmiyor. Zaten dağları, dalgaları, nehirleri, şu gördüğüm yıldızları, başkalarından öğrenip inandığım ()kyanusu sanki dışarıdan seyrediyormuşum gibi bütün boyutlarıyla hafızamda içsel olarak canlandırmamış olsaydım hiçbirini hakkında hiçbir şey söyleyemezdim. Gerçi onları gözlerimle gördüğüm gibi içime alıp aynı şekilde görmem mümkün değil. Nesnelerin kendisi yok bende, onların imgeleri mevcut. Tek bildiğim zihnimde izlenimi olan bir nesnenin hangi tensel duyu aracılığıyla bana geldiği.

9. BÖLÜM

Bilim dallarının hafızada tutulması.

16. Hafızamın o geniş haznesine sığan şeyler bunlarla da bitmiyor. Özgür sanatlardan öğrendiğim ne varsa onlar da burada, unuttuklarım hariç elbette; sanki mekânı olmayan ücra bir köşeye itilmişler gibi duruyorlar. Üstelik onların imgelerini değil, bizzat kendilerini taşıyorum. Çünkü edebiyat ne, diyalektik tartışma yeteneği ne, kaç tür soru sorma yöntemi var, hepsini biliyorum, hafızama kaydedildiği şekilde hepsini biliyorum. İmgelerini tutup nesneleri dışımda bıraktığım gibi bir şey değil bu ya da ses verip sonra kaybolan bir şey de değil bu, hani kulağınızda bir ses çınlar, sonra geçip gider, ama bu arada hatırlanmak üzere arkasında bir iz bırakır, hatta artık çınlamadığı halde siz hâlâ çınılıyormuş zannedersiniz, işte öyle bir şey de değil. Bir kokuya da benzemiyor bu, hani

sapit et tamen in memoria quasi sapit, aut sicut aliquid, quod corpore tangendo sentitur, quod etiam separatum a nobis imaginatur memoria. Istaе quippe res non intromittuntur ad eam, sed earum solae imagines mira celeritate capiuntur et miris tamquam cellis reponuntur et mirabiliter recordando proferuntur.

CAPUT X

Disciplinae in memoriam non introducuntur
per sensus, sed ex eius abditiore sinu eruuntur.

17. At vero, cum audio tria genera esse quaestionum, an sit, quid sit, quale sit, sonorum quidem, quibus haec verba confecta sunt, imagines teneo et eos per auras cum strepitu transisse ac iam non esse scio. Res vero ipsas, quae illis significantur sonis, neque ullo sensu corporis attingi neque uspiam vidi praeter animum meum et in memoria recondidi non imagines earum, sed ipsas: quae unde ad me intraverint dicant, si possunt. Nam percurro ianuas omnes carnis meae nec invenio, qua earum ingressae sint. Quippe oculi dicunt: «Si coloratae sunt, nos eas nuntiavimus»; aures dicunt: «Si sonuerunt, a nobis indicatae sunt»; nares dicunt: «Si oluerunt,

şöyle bir geçerken ve havaya karışırken koku alma duyunuzu harekete geçiren ve hafızanızda bir izlenim bırakıp hatırladığımız anda yeniden canlanan bir koku da değil. Bedenin dokunup hissettiği bir şeye de benzemiyor, hani bizimle temas kurduktan sonra hemen yok olan ve hatırladığımızda yeniden resimlenen bir şeye. Çünkü bunların hiçbirisi hafızaya girmiyor, sadece şaşırtıcı bir hızla izlenimlerini bırakıyorlar, ardından adeta o mucizevi odacıklarına yerleşiveriyorlar ki hafıza onları mucizevi şekilde canlandırabilsin.

10. BÖLÜM

**Sanatların bilgisi hafızaya duyular aracılığıyla getirilmez,
hafızanın kovuğundan çıkarlar.**

17. *Var mı, nedir, nasıldır* gibi üç tür soru olduğunu işittiğimde, ben bu kelimeleri oluşturan seslerin imgesine sahip oluyorum ve bu seslerin havadan gürültüyle geçip gittiğini, sonra da yok olduğunu biliyorum. Ama bu seslerin işaret ettiği düşüncelere şimdiye kadar ne duyu algımla dokunabilmişimdir ne de bunları zihnimden bağımsız olarak görebilmişimdir. Buna rağmen hafızamda bunların imgelerini değil, asıllarını saklı tutuyorum. Şimdi bunların bana nereden geldiklerini bırakalım kendileri açıklasınlar, tabii becerebilirlerse: Bedenimdeki bütün kapılara koşuyorum, ama bu bilgilerin içeriye girdikleri kapıyı bir türlü bulamıyorum. Gözlerim şöyle diyor: “Bunlar renkliyse renklerini biz sana bildirmişizdir.” Kulaklarım şöyle diyor: “Ses çıkarıyorlarsa bu seslerin sorumlusu biziz.” Burun deliklerim şöyle diyor: “Kokuyorlarsa

per nos transierunt»; dicit etiam sensus gustandi: «Si sapor non est, nihil me interrogas»; tactus dicit: «Si corpulentum non est, non contrectavi; si non contrectavi, non indicavi». Unde et qua haec intraverunt in memoriam meam? Nescio quomodo; nam cum ea didici, non credidi alieno cordi, sed in me recognovi et vera esse approbavi et commendavi ei tamquam reponens, unde proferrem, cum vellem. Ibi ergo erant et antequam ea didicissem, sed in memoria non erant. Ubi ergo aut quare, cum dicerentur, agnovi et dixi: «Ita est, verum est», nisi quia iam erant in memoria, sed tam remota et retrusa quasi in cavis abditioribus, ut, nisi admonente aliquo eruerentur, ea fortasse cogitare non possem?

CAPUT XI

Quid sit discere.

18. Quocirca invenimus nihil esse aliud discere ista, quorum non per sensus haurimus imagines, sed sine imaginibus, sicuti sunt, per se ipsa intus cernimus, nisi ea, quae passim atque indisposite memoria continebat, cogitando quasi conligere atque animadvertendo curare, ut tamquam ad manum posita in ipsa memoria, ubi sparsa prius et neglecta

bizden geçmişlerdir.” Tat alma duyum bile şöyle diyor: “Tadlı yoksa hiç bize sorma.” Dokunma duyum şöyle diyor: “Bir nesneleri yoksa ona dokunmamışımdır, ben dokunmamışsam da sana bir şey dememişimdir.” Öyleyse bu bilgiler nereden geldi benim hafızama? Nasıl geldiklerini bilmiyorum. Çünkü bu bilgileri öğrendiğimde, o sırada bana bunları anlatana inanmadım, bunları ben kendimde tanıdım ve doğru olduklarını kabul ettim. Saklaması için de zihnime teslim ettim ki, gerek duyduğumda oradan getirtebileyim. Demek ki ben daha onları öğrenmeden önce zihnimdeydiler, ama hafızamda değillerdi. Peki ama, bu bilgiler dile getirildiklerinde ben onları nereden ve nasıl tanıdım ve, “Evet, doğru” dedim hafızamda olmadıkları halde? Demek ki hafızamdaydılar, ama mağaraların en karanlık köşesine itilmiş gibi, uçralara, arkalara itilmiş olmalı, çünkü başka birinin dikkatini çekip de ortaya çıkarılmamış olsalardı, belki de ben onları hiç düşünmeyecektim.⁴⁴³

11. BÖLÜM

Öğrenmenin anlamı.

18. Buradan hareketle şöyle bir sonuca ulaşıyoruz: Bu bilgileri, yani duyularımızla imgelerini almadığımız, ama zihnimize imgesi olmadan kendi haliyle tanıdığımız bilgileri öğrenmek, hafızada daha önceden dağınık ve düzensiz bir şekilde bulunan fikirleri bir araya toplarcasına düşünmekten başka bir şey değil. Dikkatimizi verince, daha önceden dağınık ve ihmal edilmiş halde köşesinde gizlenen bu bilgilerin

latitabant, iam familiari intentioni facile occurrant. Et quam multa huius modi gestat memoria mea, quae iam inventa sunt et, sicut dixi, quasi ad manum posita, quae didicisse et nosse dicimur. Quae si modestis temporum intervallis recolere desivero, ita rursus demerguntur et quasi in remotiora penetralia dilabuntur, ut denuo velut nova excogitanda sint indidem iterum – neque enim est alia regio eorum – et cogenda rursus, ut sciri possint, id est velut ex quadam dispersione conligenda, unde dictum est cogitare. Nam cogo et cogito sic est, ut ago et agito, facio et factito. Verum tamen sibi animus hoc verbum proprie vindicavit, ut non quod alibi, sed quod in animo conligitur, id est cogitur, cogitari proprie iam dicatur.

CAPUT XII

Rerum mathematicarum memoria.

19. Item continet memoria numerorum dimensionumque rationes et leges innumerabiles, quarum nullam corporis sensus impressit, quia nec ipsae coloratae sunt aut sonant aut olent aut gustatae

kullanıma hazır halde orada beklediğini anlıyoruz, çünkü kendilerine aşina olan zihin onları çağırdığı anda hemen ortaya çıkarıyorlar. Demek ki benim hafızam bu türden ne çok bilgi içeriyor, yani çok daha önceden keşfedilmiş ve demin de dediğim gibi, kullanıma hazır halde bekletilen ne çok bilgi. Bunu öğrendim ya da biliyordum dediğimde kastettiğim bu demek ki. Ama bunları toplamaya biraz ara vereyim, hemen dibe iniveriyorlar ve yine o ücra köşelerine çekiliveriyorlar. Bu durumda yeni bir şeymiş gibi yeniden keşfedilmeleri, bulundukları kaynaktan yeniden çağrılmaları (bu kaynaktan başka gidebilecekleri bir yer yok sahiden), bilinebilmeleri için yeniden bir araya getirilmeleri [*cogenda*], yani dağınık halde bulunduklarından yeniden uğraş verip toparlanmaları [*colligenda*] gerekiyor. Düşünmek fiili de [*cogito*] buradan geliyor. Bir araya getirmek [*cogo*] ve düşünmek [*cogito*] fiilleri, iş yapmak [*ago*], harekete geçirmek [*agito*] ve yapmak [*facio*] ve sıkça yapmak [*factito*] fiilleriyle bağlantılıdır.⁴⁴⁴ Ama zihin düşünmek [*cogito*] fiilinin sadece kendi işlevi olduğunu iddia eder. Zaten başka yerde değil de sadece zihinde bir araya getirilen [*colligo*], yani belli bir uğraş sonucunda bir araya toplanan bilgiye hatırlanan bilgi denmesi bu yüzden; çok da doğru.

12. BÖLÜM

Matematikle ilgili bilgilerin hatırlanması.

19. Dahası, hafıza sayıların ve boyutların sayısız ilkesini ve kuralını içeriyor ve bunların hiçbirisi herhangi bir duyu algısıyla alınıp da hafızamıza yerleşmiyor. Bunların rengi de yok, ne bir ses çıkarıyorlar, ne de kokuyorlar; tatları da yok,

aut contrectate sunt. Audivi sonos verborum, quibus significantur, cum de his disseritur, sed illi alii, istae autem aliae sunt. Nam illi aliter Graece, aliter Latine sonant, istae vero nec Graecae nec Latinae sunt nec aliud eloquiorum genus. Vidi lineas fabrorum vel etiam tenuissimas, sicut filium araneae; sed illae aliae sunt, non sunt imagines earum, quas mihi nuntiavit carnis oculus: novit eas quisquis sine ulla cogitatione qualiscumque corporis intus agnovit eas. Sensi etiam numeros omnibus corporis sensibus, quos numeramus; sed illi alii sunt, quibus numeramus, nec imagines istorum sunt et ideo valde sunt. Rideat me ista dicentem, qui non eos videt, et ego doleam ridentem me.

CAPUT XIII

Memoria meminisse nos meminimus.

20. Haec omnia memoria teneo et quomodo ea didicerim memoria teneo. Multa etiam, quae adversus haec falsissime disputantur, audivi et memoria teneo; quae tametsi falsa sunt, tamen ea meminisse me non est falsum; et discrevisse me inter illa vera et haec falsa, quae contra dicuntur, et hoc memini aliterque nunc video discernere me ista,

dokunulmuyorlar da. Konuşma konusu olduklarında bunlara işaret eden kelimelerin seslerini duyuyorum sadece. Ama sesler ayrı şeydir, sayısal ilkeler ayrı şey. Çünkü Yunanca kelime farklı bir ses verir, Latince kelime farklı bir ses, ama sayısal ilkeler ne Yunancadır, ne Latince, ne de herhangi başka bir dil. Mimarların çizdiği çizgileri gördüm. Son derece ince çizgiler bunlar, örümcek ağı gibi. Ama saf matematiksel çizgiler onlardan çok farklı. Gözlerimin somut olarak bana gösterdiği çizgilerin imgeleri değil bunlar. Çünkü insan matematiksel çizgileri herhangi bir nesneye bakmaksızın içsel olarak bilir. Hatta nesneleri sayarken kullandığım sayıları bütün tensel duyularım ile algılarımla algılarımla. Ama sayı saymama yardımcı olan sayısal ilkeler farklı şeyler. Bunlar saydığımız nesnelerin imgeleri değil, bu yüzden kendi kendilerine bir gerçeklikleri var. Bunları görmeyen insan bu sözlerimi alaya alabilir ve ben beni alaya alanlara acıyorum.

13. BÖLÜM

Hafızamız sayesinde hatırlamış olduğumuzu hatırlıyoruz.

20. İşte bütün bu bilgileri ben hafızamda tutuyorum ve bu bilgileri nasıl öğrendiğimi de hafızamda tutuyorum. Ayrıca bu bilgilere karşıt olarak ileri sürülen ve baştan sona yanlış pek çok düşünce de işittim ve hafızamda tuttum. Bunlar yanlış olmasına rağmen bunları hatırlamamda bir yanlışlık yok. Doğru düşünceler ile bunlara karşıt olarak ileri sürülen yanlış düşünceler arasındaki farkı ayırt ettim ve ben bunu da hatırlıyorum. Dahası bu farkı ayırt ettiğimi şimdi anlamam başka

aliter autem memini saepe me discrevisse, cum ea saepe cogitarem. Ergo et intellexisse me saepius ista memini, et quod nunc discerno et intellego, recondo in memoria, ut postea me nunc intellexisse meminerim. Ergo et meminisse me memini, sicut postea, quod haec reminisci nunc potui, si recordabor, utique per vim memoriae recordabor.

CAPUT XIV

Quomodo memoria continet affectus animi. Laeta
non laeti quomodo recordamur.

21. Affectiones quoque animi mei eadem memoria continet non illo modo, quo eas habet ipse animus, cum patitur eas, sed alio multum diverso, sicut sese habet vis memoriae. Nam et laetatum me fuisse reminiscor non laetus et tristitiam meam praeteritam recordor non tristis et me aliquando timuisse recolo sine timore et pristinae cupiditatis sine cupiditate sum memor. Aliquando et e contrario tristitiam meam transactam laetus reminiscor et tristis laetitiam. Quod mirandum non est de corpore: aliud enim animus, aliud corpus. Itaque si praeteritum dolorem corporis gaudens memini, non ita mirum

bir şey, bu konu üzerinde yoğunlaştığımda sürekli bu ayrımı yaptığımı hatırlamam başka bir şey. Demek ki ben hem sürekli bu sorunlar üzerine yoğunlaştığımı hatırlıyorum, hem de şimdi farkına vardığım ve anladığım şeyi hafızamda tutuyorum, öyle ki daha sonraları şu an bu sorunları anladığımı hatırlayabileyim. Öyleyse ben aynı zamanda hatırlamış olduğumu da hatırlıyorum, yani daha sonraları bu olguları hatırlayabildiğimi tekrar hatırlarsam hafızamın gücü sayesinde tekrar hatırlamış olacağım.

14. BÖLÜM

Duyguların hafızada tutulması. Mutsuz olduğumuzda bizi mutlu eden şeyleri hatırlama.

21. Duygular da hafızamda tutuluyor, ama bu duyguları yaşadığım sırada zihnime yansıdıkları şekilde değil de hafızama yansıdıkları şekilde, yani çok daha değişik bir yöntemle tutuluyor. Çünkü ben geçmişte mutlu olduğumu hatırladığımda aynı şekilde mutlu olmuyorum, geçmişteki üzüntümü hatırlarken aynı şekilde üzüntülü olmuyorum ya da bir zamanlar çok korktuğum anları şimdi hiç korkmadan hatırlıyorum, çok önceleri duyduğum arzuları şimdi hiç arzu duymadan hatırlıyorum. Hatta bazen tam tersine geçmişteki üzüntümü şimdi sevinçle hatırlıyorum ya da kaybettiğim bir sevinci üzüntüyle hatırlıyorum. Tensel duygulanımlarımız söz konusu olduğunda da, bunları hatırlamamıza şaşırmamız gerekir, çünkü ruh başka bir şey, beden başka bir şey. Geçip gitmiş bir acıyı şimdi mutlu mesut hatırlıyorsam bunda şaşılacak bir

est. Hic vero, cum animus sit etiam ipsa memoria – nam et cum mandamus aliquid, ut memoriter habeatur, dicimus: «Vide, ut illud in animo habeas», et cum obliviscimur, dicimus: «Non fuit in animo» et «Elapsum est animo», ipsam memoriam vocantes animum – cum ergo ita sit, quid est hoc, quod cum tristitiam meam praeteritam laetus memini, animus habet laetitiam et memoria tristitiam laetusque est animus ex eo, quod inest ei laetitia, memoria vero ex eo, quod inest ei tristitia, tristis non est? Num forte non pertinet ad animum? Quis hoc dixerit? Nimirum ergo memoria quasi venter est animi, laetitia vero atque tristitia quasi cibus dulcis et amarus: cum memoriae commendantur, quasi traiecta in ventrem recondi illic possunt, sapere non possunt. Ridiculum est haec illis similia putare, nec tamen sunt omni modo dissimilia.

22. Sed ecce de memoria profero, cum dico quattuor esse perturbationes animi, cupiditatem, laetitiam, metum, tristitiam, et quidquid de his disputare potuero dividendo singula per species sui cuiusque generis et definiendo, ibi invenio quid dicam atque inde profero, nec tamen ulla earum perturbatione perturbor, cum eas reminiscendo commemoro; et antequam recolerentur a me et retractarentur, ibi erant; propterea inde per recordationem potuere depromi. Forte ergo sicut de ventre cibus ruminando, sic ista de memoria

şey yok. Ama zihin ve hafıza bir ve aynı şeydir, bu yüzden biz birine bir şeyi hatırlaması gerektiğini söylediğimizde, “Bak, bunu zihninden hiç çıkarma,” deriz. Bir şeyi unuttuğumuzda da, “Zihnimden silinmiş” veya “Zihnimden çıkıp gitmiş,” deriz. Burada zihin derken aslında hafızayı kastediyoruz. Peki o zaman geçmişteki üzüntümü hatırladığımda mutlu olmama ne diyeceğiz; yani zihnim mutlu, hafızam üzüntülü olduğunda, kısacası zihnim mutluluk içerdiğinde mutlu, ama hafızam üzüntü içerdiğinde üzüntülü olduğunda? Yoksa hafızanın zihinle bir ilgisi yok mu? Hiç böyle bir şey söylenebilir mi? Söylense söylense şöyle söylenebilir: Hafıza zihnin midesi gibidir, mutluluk ve üzüntü de tatlı ve acı birer yiyecek. Bu duygular hafızaya girdiğinde, yani yiyecekler mideye indirildiğinde, orada kalabilirler, ama artık tat vermeyebilirler. Hafızanın mideye benzetilmesi gülünç karşılanabilir, ama aralarında hiçbir benzerlik yok da denemez.

22. Zihnimizi karıştıran *arzu*, *sevinç*, *korku* ve *keder* gibi dört temel duygu var derken,⁴⁴⁵ bu duyguları hafızam sayesinde dile getirdiğime de ayrıca dikkat edin. Bu duygularla ilgili konuşmaya başladığımda da, örneğin her birini türlerine ve cinslerine göre belli sınıflara ayırdığımda ve tanımladığımda, söyleyeceğim şeyleri yine de hafızamda buluyor ve oradan çıkarıyorum. Ama bu karışık duygu durumlarını bir araya getirip de hatırladığımda asla karmaşa yaşamıyorum. Bunları ben bir araya getirmeden ve bunlar üzerine düşünmeden önce de orada olmalılar. Zaten bu yüzden ben onları hatırlayarak hafızamdan çıkarabiliyorum. Belki de geviş getirirken yiyeceğin mideden ağza getirilmesi gibi, bu duygular da

recordando proferuntur. Cur igitur in ore cogitationis non sentitur a disputante, hoc est a reminiscente, laetitiae dulcedo vel amaritudo maestitiae? An in hoc dissimile est, quod non undique simile est? Quis enim talia volens loqueretur, si quotiens tristitiam metumve nominamus, totiens maerere vel timere cogeremur? Et tamen non ea loqueremur, nisi in memoria nostra non tantum sonos nominum secundum imagines impressas a sensibus corporis sed etiam rerum ipsarum notiones inveniremus, quas nulla ianua carnis accepimus, sed eas ipse animus per experientiam passionum suarum sentiens memoriae commendavit aut ipsa sibi haec etiam non commendata retinuit.

CAPUT XV

Etiam quae absunt meminimus.

23. Sed utrum per imagines an non, quis facile dixerit? Nomino quippe lapidem, nomino solem, cum res ipsae non adsunt sensibus meis; in memoria sane mea praesto sunt imagines earum. Nomino dolorem corporis, nec mihi adest, dum nihil dolet; nisi tamen adesset imago eius in memoria mea, nescirem, quid

yeniden hatırlanarak hafızadan getiriliyorlar. Peki o zaman niçin bir insan geçmişteki mutluluğu ya da üzüntüsüyle ilgili konuşurken, yani bu duyguları hatırlarken, zihninin ağzında mutluluğun o tatlı lezzetini, kederin o acı tadını alamıyor? Bu ikisi artık hiçbir şekilde birbirine benzemediğine göre, acaba bu aşamada bizim yaptığımız benzetme mi yanlış? Çünkü bu duygulardan bahsettiğimiz her an acı ya da korku duyacak olsak, bu duyguları bir daha ağzımıza almak ister miyiz? Öte yandan biz bu duygulardan söz ederken, hafızamızda sadece bu duygu adlarını oluşturan sesleri –bu sesleri biz tensel duyular yoluyla elde ettiğimiz imgelerine göre hafızamızda tutuyoruz– bulmakla kalmıyor, bu duyguların kavramlarını da buluyoruz. Ama bu kavramları bedenimizin herhangi bir kapısından içeri almıyoruz. Bunları ya zihin bizzat yaşadığı duygu deneyimleri sonucunda hafızaya emanet etmiş ya da zihin tarafından emanet edilmemiş oldukları halde hafızada tutulmuşlar.

15. BÖLÜM

Olmayan şeyleri bile hatırlıyoruz.

23. Ama bu süreç imgelerle mi yoksa imgeler olmadan mı işliyor, kim rahatça yanıtlayabilir ki bunu? Duyularımla o an için algılamamış olsam bile örneğin taş diyorum, güneş diyorum, çünkü bunların imgesi benim hafızamda mevcut. Örneğin bedenimde hissettiğim bir acıdan söz ediyorum, ama o sırada acı falan yok ve benim canımı yakmıyor. Ama o acının imgesi benim hafızamda olmamış olsaydı neden söz ettiğimi

dicerem nec eum in disputando a voluptate discernere. Nomino salutem corporis, cum salvus sum corpore; adest mihi quidem res ipsa; verum tamen nisi et imago eius inesset in memoria mea, nullo modo recorderer, quid huius nominis significaret sonus, nec aegrotantes agnoscerent salute nominata, quid esset dictum, nisi eadem imago vi memoriae teneretur, quamvis ipsa res abesset a corpore. Nomino numeros, quibus numeramus; en adsunt in memoria mea non imaginem eorum, sed ipsi. Nomino imaginem solis, et haec adest in memoria mea; neque enim imaginem imaginis eius, sed ipsam recolo: ipsa mihi reminiscenti praesto est. Nomino memoriam et agnosco quod nomino. Et ubi agnosco nisi in ipsa memoria? Num et ipsa per imaginem suam sibi adest ac non per se ipsam?

CAPUT XVI

Et oblivionis memoria est.

24. Quid, cum oblivionem nomino atque itidem agnosco quod nomino, unde agnoscerem, nisi meminissem? Non eundem sonum nominis dico, sed rem, quam significat; quam si oblitus essem, quid ille valeret sonus, agnoscere utique non valerem. Ergo cum memoriam memini, per se ipsam sibi praesto est ipsa memoria; cum vero memini oblivionem, et memoria

bilemeyecektim ve ondan söz ederken bu acıyı zevkten ayırt edemeyecektim. Örneğin sağlıklı olduğumda, bedenim sağlıklı diyorum, yani sözünü ettiğim beden durumu o an için bende mevcut. Ama sağlıklı olsam bile sağlıklı olmanın imgesi benim hafızamda olmamış olsaydı, bu kelimenin sesinin ne anlam ifade ettiğini hiçbir şekilde hatırlayamazdım ya da bedenleri sağlıklı olmasa bile hafıza yetileri sayesinde sağlığın imgesine sahip olmamış olsalardı, hastalar kendilerine sağlıktan söz edildiğinde bunun ne anlama geldiğini bilemeyeceklerdi. Bundan başka örneğin nesneleri saydığımız sayılardan söz ediyorum. Ama işte bakın hafızamda sayıların imgeleri yok, kendileri var. Güneşin imgesini ele alalım, bu da benim hafızamda mevcut. Onun imgesinin imgesini değil, imgenin kendisini hatırlıyorum. Hatırladığım sırada bende bu imge canlanıyor. Hafıza diyorum, dediğim şeyi tanıyorum. Bunu hafızamdan başka nerede tanıyabilirim? Acaba hafıza kendi imgesi sayesinde mi mevcut, yoksa kendiliğinden mi mevcut?

16. BÖLÜM

Unutma da hatırlanır.

24. Peki buna ne diyeceksiniz? Ben unutmadan da söz edince neden söz ettiğimi biliyorum. Bunu hatırlamamış olsaydım nereden bilecektim? Bu kelimenin sesinden söz etmiyorum, bu kelimenin anlamından söz ediyorum. Bu anlamı unutmuş olsam o sesin ima ettiği şeyi kesinlikle bilemezdim. Öyleyse hafızayı hatırladığımda hafıza kendini kendiliğinden devreye sokuyor. Ama unutmayı hatırladığımda hem hafıza

praesto est et oblivio, memoria, qua meminerim, oblivio, quam meminerem. Sed quid est oblivio nisi privatio memoriae? Quomodo ergo adest, ut eam meminerim, quando cum adest meminisse non possum? At si quod meminimus memoria retinemus, oblivionem autem nisi meminissemus, nequaquam possemus audito isto nomine rem, quae illo significatur, agnoscere, memoria retinetur oblivio. Adest ergo, ne obliviscamur, quae cum adest, obliviscimur. An ex hoc intellegitur non per se ipsam inesse memoriae, cum eam meminimus, sed per imaginem suam, quia, si per se ipsam praesto esset oblivio, non ut meminissemus, sed ut oblivisceremur, efficeret? Et hoc quis tandem indagabit? Quis comprehendet, quomodo sit?

25. Ego certe, domine, laboro hic et laboro in me ipso; factus sum mihi terra difficultatis et sudoris nimii. Neque enim nunc scrutamur plagas caeli aut siderum intervalla dimetimur vel terrae libramenta quaerimus: ego sum, qui memini, ego animus. Non ita mirum, si a me longe est quidquid ego non sum: quid autem propinquius me ipso mihi? Et ecce memoriae meae vis non comprehenditur a me, cum ipsum me non dicam praeter illam. Quid enim dicturus sum, quando mihi certum est meminisse me

hem de unutma devreye giriyor, yani hatırlamamı sağlayan hafıza ile hatırlamama konu olan unutma. Ama unutma hafızanın yokluğundan başka nedir ki? O halde onu hatırladığımda nasıl orada oluyor, çünkü unutma devreye girdiğinde benim hatırlama yetim kalmıyor ki? Hatırladığımız şeyi hafızada tutuyoruz; ama unutmayı hatırlamadıkça unutma kelimesini işitsek bile bu kelimenin ifade ettiği anlamı bilemezdik, öyleyse hafıza unutmayı da içeriyor. O halde unutmamamız için orada bulunuyor, o orada olunca da unutuyoruz. Buradan şöyle bir sonuç mu çıkıyor yoksa? Biz unutmayı hatırlayınca, onu hafızada olduğu için değil de imgesi orada olduğu için hatırlıyoruz, çünkü unutmanın kendisi orada olsaydı bizim hatırlamamıza değil de, tersine unutmamıza sebep olurdu. Bu sorunu kim çözecek? Neler olup bittiğini kim kavrayacak?

25. İşte, ya Rab, burada zorlanıyorum ve kendi varlığımı da kavramakta zorlanıyorum. Kendi kendime zorluklarla dolu, ter dökülüp emek harcanan bir toprak haline geldim. Çünkü şu an üzerinde çalıştığım konu göğün kuşaklarını araştırmaya benzemiyor, yıldızlar arasındaki mesafeyi ölçmüyoruz ya da dünyanın boşlukta nasıl dengede durduğunu da incelemiyoruz. Araştırma konum hatırlayan bir varlık olarak ben, zihin sahibi bir varlık olarak ben, kendimim. Aslında ben olmayan bir şeyin benden uzak olmasına şaşırırmamam gerekir. Ama bana benden daha yakın bir şey olabilir mi? Gerçekten de bendeki hafızanın gücünü anlamıyorum, bu güç olmaksızın kendimle ilgili hiçbir şey söyleyemeyeceğim halde. Çünkü ne söyleyebilirim ki, unutmayı hatırlayabildiğimden

oblivionem? An dicturus sum non esse in memoria mea quod memini? An dicturus sum ad hoc inesse oblivionem in memoria mea, ut non obliviscar? Utrumque absurdissimum est. Quid illud tertium? Quo pacto dicam imaginem oblivionis teneri memoria mea, non ipsam oblivionem, cum eam memini? Quo pacto et hoc dicam, quandoquidem cum imprimitur rei cuiusque imago in memoria, prius necesse est, ut adsit res ipsa, unde illa imago possit imprimi? Sic enim Carthaginis memini, sic omnium locorum, quibus interfui, sic facies hominum, quas vidi, et ceterorum sensuum nuntiata, sic ipsius corporis salutem sive dolorem: cum praesto essent ista, cepit ab eis imagines memoria, quas intuerer praesentes et retractarem animo, cum illa et absentia reminiscerer. Si ergo per imaginem suam, non per se ipsam in memoria tenetur oblivio, ipsa utique aderat, ut eius imago caperetur. Cum autem adesset, quomodo imaginem suam in memoria conscribebat, quando id etiam, quod iam notatum invenit, praesentia sua delet oblivio? Et tamen quocumque modo, licet sit modus iste incomprehensibilis et inexplicabilis, etiam ipsam oblivionem meminisse me certus sum, qua id quod meminerimus obruitur.

bu kadar eminsem? Hatırladığım şey hafızamda değil mi diyeceğim yani? Ya da unutma, unutkan olmamam için hafızamdadır mı diyeceğim? Her ikisi de çok saçma. Üçüncü bir çıkar yol var mı? Ben unutmayı hatırladığımda, hafızam unutmanın imgesini bulunduruyor, unutmanın kendisini değil desem nasıl olacak? Böyle bir şey nasıl söyleyebilirim? Eğer bir şeyin imgesi hafızada kalıyorsa, o şeyin ilkin kendisi varolmalı ki hafızam onun imgesini alabilsin, öyle değil mi? Kartaca'yı hatırlıyorsam bu şekilde hatırlıyorum zaten, yaşadığım her yerini, karşılaştığım insanların yüzlerini ve tensel duyularımla algıladığım her şeyi; bedenimin sağlıklı olduğunu da bu şekilde hatırlıyorum, acı çektiğini de. Bütün bu anılar şu an karşımda olmasalar da hafızam onların imgelerini kapmış, bu yüzden şu an karşımdalarmış gibi onlara bakabiliyorum ve benden uzakta da olsalar onları hatırlayarak zihni mi onlara yoğunlaştırabiliyorum. O halde hafızada unutmanın kendisi değil de imgesi kalıyorsa, unutmanın kendisi varolmuş olmalı ki, hafıza onun imgesini kapabilsin. Ama varolmuşsa imgesini hafızaya nasıl yazdırmış olabilir? Çünkü bir anlık varoluşu hafızaya önceden kaydedilmiş ne bulursa silip atar, öyle değil mi? Ama nasıl işlerse işlesin bu süreç, ister kelimelerle tarif edilemez olsun, isterse akla mantığa sığmaz olsun, ben unutmayı hatırladığımdan eminim, unutma benim bütün hatırladıklarımı silip atsa bile.

CAPUT XVII

Magna memoriae vis, sed ultra progrediendum ut
attingatur deus.

26. Magna vis est memoriae, nescio quid horrendum, deus meus, profunda et infinita multiplicitas; et hoc animus est, et hoc ego ipse sum. Quid ergo sum, deus meus? Quae natura sum? Varia, multimoda vita et immensa vehementer. Ecce in memoriae meae campis et antris et cavernis innumerabilibus atque innumerabiliter plenis innumerabilium rerum generibus sive per imagines, sicut omnium corporum, sive per praesentiam, sicut artium, sive per nescio quas notiones vel notationes, sicut affectionum animi – quas et cum animus non patitur, memoria tenet, cum in animo sit quidquid est in memoria – per haec omnia discuro et volito hac illac, penetro etiam, quantum possum, et finis nusquam: tanta vis est memoriae, tanta vitae vis est in homine vivente mortaliter! Quid igitur agam, tu vera mea vita, deus meus? Transibo et hanc vim meam, quae memoria vocatur, transibo eam, ut pertendam ad te, dulce lumen. Quid dicis mihi? Ecce ego ascendens per animum meum ad te, qui desuper mihi manes, transibo et istam vim meam, quae memoria vocatur, volens te attingere, unde attingi potes, et inhaerere tibi, unde inhaereri tibi potest. Habent enim memoriam et pecora et aves, alioquin non cubilia nidosve repeterent, non alia multa,

Hafızanın büyük bir gücü vardır, ama Tanrı'ya ulaşmak için hafızayı da aşmak gerekir.

26. Hafızanın gücü çok büyük Tanrım, insanı ürküten bir şey var derinlerinde ve sonsuz karmaşasında. İşte zihnin kendisi bu, işte bu benim. O halde ben kimim Tanrım? Nasıl bir doğaya sahibim? Sürekli değişen, pek çok biçime giren, ölçülere sığmayan bir yaşam. Baksanıza şu hafızamdaki geniş ovalara, dehlizlere, mağaralara, her türden şey var içinde, saymaya kalksanız sayamazsınız. Nesneleri arıyorsanız imgeleri orada, sanatları arıyorsanız kendileri orada. Zihnimizi etkileyen duyguları arıyorsanız, tanımlanması zor kavramlar ya da kayıtlı izlenimler olarak orada. Zihinsel olarak yaşanmamış olan duygular bile hafızada tutulmakta, gerçi hafızada ne varsa zihinde de olmalı. Hızla koşuyorum aralarından, bir oraya bir buraya uçuşuyorum ve aklım erdiğince içlerine nüfuz etmeye çalışıyorum, ama bir türlü yolun sonunu göremiyorum. Hafıza bu kadar güçlü işte, yaşayan insanın yaşamı bu kadar zorlu işte, ölüme yazgılı olsa bile! Peki ben ne yapmalıyım ey Hakiki Yaşamım, Tanrım? Hafıza denen bu yetimi de aşacağım, sana gelmek için onun da ötesine geçeceğim ey parlak Işığım. Bana ne söylemek istiyorsun? İşte zihnimden geçerek sana çıkıyorum, hep benim üzerimde duran sana. Hafıza denen o yetimi de aşıyorum işte, sana ulaşılabilir tek yolla ulaşmak için, sana tutunulabilir tek yolla tutunmak için can atıyorum. Dört bacaklı hayvanların, kuşların da hafızası var. Yoksa barınaklarını, yuvalarını bulamazlardı, yapmaya alıştıkları pek çok şeyi

quibus assuescunt; neque enim et assuescere valerent ullis rebus nisi per memoriam. Transibo ergo et memoriam, ut attingam eum, qui separavit me a quadrupedibus et a volatilibus caeli sapientiores me fecit, transibo et memoriam, ut ubi te inveniam, vere bone, secunda suavis, ut ubi te inveniam? Si praeter memoriam meam te invenio, immemor tui sum. Et quomodo iam inveniam te, si memor non sum tui?

CAPUT XVIII

Non inveniretur ea res quae excidit, nisi memoria teneretur.

27. Perdiderat enim mulier drachmam et quaesivit eam cum lucerna et, nisi memor eius esset, non inveniret eam. Cum enim esset inventa, unde sciret, utrum ipsa esset, si memor eius non esset? Multa memini me perdita quaesisse atque invenisse. Inde istuc scio, quia, cum quaererem aliquid eorum et diceretur mihi: «Num forte hoc est?» «Num forte illud?», tandiu dicebam: «Non est», donec id offerretur quod quaerebam. Cuius nisi memor essem, quidquid illud esset, etiamsi mihi offerretur, non invenirem, quia non agnoscerem. Et semper ita fit, cum aliquid perditum quaerimus et invenimus. Verum tamen si forte aliquid ab oculis perit, non a memoria, veluti corpus quodlibet visibile, tenetur intus imago eius et quaeritur, donec reddatur aspectui. Quod cum inventum fuerit, ex imagine, quae intus est,

de yapamazlardı, çünkü hafıza olmadan hiçbir konuda alışkanlık edinemezlerdi. Bu yüzden beni karada dolaşan hayvanlardan farklı kılan, havada uçuşan canlılardan akıllı kılan⁴⁴⁶ Ona ulaşmak için hafızamı da aşacağım. Peki hafızamı aşarken seni nerede bulacağım ey hakiki iyi, ey Güvencenin Tatlı Pınarı, seni nerede bulacağım? Seni hafızamın dışında bulursam seni hatırlamıyor olurum. Seni hatırlamıyorsam peki seni nasıl bulurum?

18. BÖLÜM

Kaybolan şeyler hafızada tutulmamışsa bulunamaz.

27. O kadın parasını kaybedince fenerle aramaya başlamıştı.⁴⁴⁷ Parasını kaybettiğini hatırlamasa asla bulamazdı. Bulsa bile hatırlamadan, bunun kaybettiği para olduğunu nereden bilecekti? Ben de birçok şeyi kaybettiğimi ve bulduğumu hatırlıyorum. Bu yüzden biliyorum ki, ben kaybettiğim bir şeyi ararken biri bana, “Acaba bu mu?” ya da “Acaba şu mu?” dediğinde, aradığım şey bana kendisini gösterene kadar hep “Hayır, değil” derim. Hafızamda olmayan bir şey, ne olursa olsun, bana kendisini gösterse bile onu bulmuş sayılmam, çünkü onu tanıyamam. Kaybettiğimiz bir şeyi aradığımızda ve bulduğumuzda hep böyle olur. Herhangi bir şey, gözle görülür somut bir nesne mesela, gözümüzün önünde yok olduğu halde hafızamızdan yok olmamışsa onun imgesi mutlaka hafızamıza kazınmıştır, gözümüzün önüne yeniden çıkana kadar da aranır. Bulduğunda da, hafızada imgesi olduğu için tanınır. Biz kaybettiğimiz bir şeyi onu tanıyana dek

recognoscitur. Nec invenisse nos dicimus quod perierat, si non agnoscimus, nec agnoscere possumus, si non meminimus: sed hoc perierat quidem oculis, memoria tenebatur.

CAPUT XIX

Quid sit reminisci.

28. Quid? Cum ipsa memoria perdit aliquid, sicut fit, cum obliviscimur et quaerimus, ut recordemur, ubi tandem quaerimus nisi in ipsa memoria? Et ibi si aliud pro alio forte offeratur, respuimus, donec illud occurrat quod quaerimus. Et cum occurrit, dicimus: «Hoc est»; quod non diceremus, nisi agnosceremus, nec agnosceremus, nisi meminissemus. Certe ergo obliti fueraimus. An non totum excoderat, sed ex parte, quae tenebatur, pars alia quaerebatur, quia sentiebat se memoria non simul volvere, quod simul solebat, et quasi detruncata consuetudine claudicans reddi quod deerat flagitabat? Tamquam si homo notus sive conspiciatur oculis sive cogitetur et nomen eius obliti requiramus, quidquid aliud occurrerit non conectitur, quia non cum illo cogitari consuevit ideoque respuitur, donec illud adsit, ubi simul adsuefacta notitia non inaequaliter adquiescat. Et unde adest nisi

bulduğumuzu söyleyemeyiz ve biz bu şeyi hatırlamıyorsak asla tanıyamayız. Çünkü kaybolan şey sadece gözlerimizin önünden kaybolmuştur, hafızamıza kayıtlıdır.

19. BÖLÜM

Hatırlamanın anlamı.

28. Peki, hafızanın kendisi bir şey kaybettiğinde, yani bir şeyi unuttuğumuzda ve hatırlamaya çalıştığımızda ne yaparız? Tek bakacağımız yer yine hafıza değil mi? Hafızamız bize bulmak istediğimizden başka bir şey sunsa, aradığımız şeyle karşılaşınca kadar bu teklifini geri çeviririz. Aradığımız şeyle karşılaşınca da, “İşte bu” deriz. Onu tanımamış olsaydık bu lafı etmezdik, zaten onu hatırlamamış olsaydık tanımazdık. O zaman da onu unutmuş olmamız kesinlik kazanırdı. Yoksa tamamen çıkıp gitmemiş midir hafızamızdan, bir parçası kalmış da diğer parçasını aramamızda bize yardımcı mı olacaktır? Hafıza her zaman kendisiyle hemhal olan bir şeyin artık olmadığını hissettiğinden, alıştığı dayanağını kaybedince sanki sakat kalmış gibi ısrarla kayıp parçasının kendisine verilmesini talep etmez mi? Bu bazen tanıdığımız bir şahsı gördüğümüzde ya da düşündüğümüzde başımıza gelir, o şahsın adını unutmuşsuzdur ve ısrarla hatırlamaya çalışıyoruzdur. Başka adlar geliyordur o sıra aklımıza, ama hiç çağrışım yapmıyordur, çünkü biz o şahsı o adlarla tanımamışızdır, bu yüzden yok o değil der dururuz, ta ki zihnimizde tanıdık bir sima canlandıran ve doğruluğundan kesinlikle emin olduğumuz adı buluncaya kadar. O halde bu adın kaynağı

ex ipsa memoria? Nam et cum ab alio commoniti recognoscimus, inde adest. Non enim quasi novum credimus, sed recordantes approbamus hoc esse, quod dictum est. Si autem penitus aboleatur ex animo, nec admoniti reminiscimur. Neque enim omni modo adhuc obliti sumus, quod vel oblitos nos esse meminimus. Hoc ergo nec amissum quaerere poterimus, quod omnino obliti fuerimus.

CAPUT XX

Ut beatudinem omnes appetant, oportet eam noverit.

29. Quomodo ergo te quaero, domine? Cum enim te, deum meum, quaero, vitam beatam quaero. Quaeram te, ut vivat anima mea. Vivit enim corpus meum de anima mea et vivit anima mea de te. Quomodo ergo quaero vitam beatam? Quia non est mihi, donec dicam: «Sat, est illic». Ubi oportet ut dicam, quomodo eam quaero, utrum per recordationem, tamquam eam oblitus sim oblitumque me esse adhuc teneam, an per appetitum discendi incognitam, sive quam numquam scierim sive quam sic oblitus fuerim, ut me nec oblitum esse meminerim. nonne ipsa est beata vita, quam omnes volunt et omnino qui nolit nemo est? Ubi noverunt eam, quod sic volunt eam? Ubi viderunt, ut amarent eam?

hafızada değil de nerede? Bu ad bize başkası tarafından hatırlatılsa bile adın kaynağı hafızamızda olduğundan yine tanırız. Çünkü bu ad söylenince ilk kez duymuş gibi olmayız, hemen hatırlar ve doğru olduğunu söyleriz. Zihnimizden tamamen silinmiş olsaydı bize söylendiğinde bile hatırlamazdık. En azından unutmuş olduğumuzu hatırladığımızda tamamen unutmuş olmuyoruz. Demek ki kaybettiğimiz ve bütünüyle zihnimizden çıkmış olan bir şeyi arayamayız.

20. BÖLÜM

Mutlu bir yaşamın özlemini duyan insanların önceden ona aşına olmaları gerekir.

29. Peki o zaman seni nasıl arayacağım ya Rab? Çünkü seni ararken Tanrım, aslında mutlu bir yaşam arıyorum. Ruhum yaşasın diye seni arıyorum.⁴⁴⁸ Çünkü bedenim ruhumdan can buluyor, ruhum da senden can buluyor. Öyleyse mutlu yaşamı nasıl arayacağım? Çünkü, “Tamam, işte orada” diyene dek o yaşama sahip olamayacağım. Ama o zaman onu nasıl arayacağımı söylemem gerekir, hatırlayarak mı arayacağım, sanki unutmuşum da unutmuş olduğumu hâlâ hatırlamaya çalışıyormuşum gibi mi, yoksa hiç bilinmeyen bir şeyi, yani benim daha önce hiç bilmediğim bir şeyi ya da unuttuğum ve unuttuğumu bile hatırlamadığım bir şeyi öğrenmek ister gibi mi arayacağım? Bu yaşam herkesin isteyeceği, yani hiç kimsenin asla istememezlik edemeyeceği mutlu yaşam değil mi? Ama bu yaşamın istedikleri yaşam olduğunu nasıl biliyorlar? Nerede gördüler de bu yaşamı sevebiliyorlar?

Nimirum habemus eam nescio quomodo. Et est alius quidam modus, quo quisque cum habet eam, tunc beatus est, et sunt, qui spe beati sunt. Inferiore modo isti habent eam quam illi, qui iam re ipsa beati sunt, sed tamen meliores quam illi, qui nec re nec spe beati sunt. Qui tamen etiam ipsi nisi aliquo modo haberent eam, non ita vellent beati esse: quod eos velle certissimum est. Nescio quomodo noverunt eam ideoque habent eam in nescio qua notitia, de qua satago, utrum in memoria sit, quia, si ibi est, iam beati fuimus aliquando, – utrum singillatim omnes, an in illo homine, qui primus peccavit, in quo et omnes mortui sumus et de quo omnes cum misera nati sumus, non quaero nunc, sed quaero, utrum in memoria sit beata vita. Neque enim amaremus eam, nisi nossemus. Audimus nomen hoc et omnes rem ipsam nos appetere fatemur; non enim sono delectamur. Nam hoc cum latine audit Graecus, non delectatur, quia ignorat, quid dictum sit; nos autem delectamur, sicut etiam ille, si graece hoc audierit, quoniam res ipsa nec graeca nec latina est, cui adipiscendae Graeci Latinique inhiant ceterarumque linguarum homines. Nota est igitur omnibus, qui una voce si interrogari possent, utrum beati esse

Kesinlikle mutlu yaşama sahibiz, ama nasıl sahibiz orası meçhul. Başka bir duygu daha var, bazıları bu duyguyu tadınca geçici bir süre mutlu oluyor, bazıları da bu duyguyu tadacağı umuduyla mutlu oluyor. Sahip oldukları bu mutluluk biçimi, hakikisini yaşayanların mutluluğuna göre daha alt seviyede. Yine de iyi durumdalar, çünkü bir de mutluluğu hiç tatmamış olanlar var, ne gerçek anlamda, ne de umut besleyerek. Ama onlarda bile mutlulukla ilgili bir düşünce olmalı, yoksa mutlu olmak istemezlerdi; kısacası sadece istedikleri şey kesin. İşte bir şekilde mutluluğa aşinalar ki, mutluluk hakkında belli belirsiz bir düşünceleri var. Benim dikkatimi çeken bu düşüncenin hafızada olup olmadığı. Çünkü hafızadaysa o zaman biz geçmişte mutlu olmuştuk. Ama hepimiz tek tek mi mutlu olduk, yoksa ilk günahı işleyen insanda mı mutlu olduk,⁴⁴⁹ yani biz insanların onunla birlikte öldüğü ve hepimizin zavallılık mirasını üstlenip onun soyundan geldiği insanda mı mutlu olduk gibi bir soruna şimdi girmek istemiyorum. Benim sorunum mutlu yaşamın hafızada olup olmadığı. Çünkü onun ne olduğunu bilmeseydik onu sevemezdik. Bu kelimeyi işittik ve hepimizin özleminin bu yaşamı aramak olduğunu kabullendik; çünkü bize haz veren bu kelimenin sesi değildi. Yunan Latince bir kelime işittiğinde ne söylendiğini anlamadığından haz almaz. Bizse haz alırız, Yunan da bu kelimeyi Yunanca duysaydı aynı şekilde haz alırdı. Ama söz ettiğim kelime ne Yunanca ne Latince. Böyle olmasına rağmen Yunanlar, Latinler ya da başka dil konuşan insanların hepsi, ama hepsi bu kelimenin peşindeler. Demek ki bu kelimeyi herkes biliyor ve keşke mümkün olsaydı da bütün insanlara mutlu olmak

vellent, sine ulla dubitatione velle responderent. Quod non fieret, nisi res ipsa, cuius hoc nomen est, eorum memoria teneretur.

CAPUT XXI

Quomodo memoria beatam vitam continet.

30. Numquid ita, ut meminit Carthaginem qui vidit? Non; vita enim beata non videtur oculis, quia non est corpus. Numquid sicut meminimus numeros? Non; hos enim qui habet in notitia, non adhuc quaerit adipisci, vitam vero beatam habemus in notitia ideoque amamus et tamen adhuc adipisci eam volumus, ut beati simus. Numquid sicut meminimus eloquentiam? Non: quamvis enim et hoc nomine audito recordentur ipsam rem, qui etiam nondum sunt eloquentes multique esse cupiant – unde apparet eam esse in eorum notitia – tamen per corporis sensus alios eloquentes animadverterunt et delectati sunt et hoc esse desiderant – quamquam nisi ex interiore notitia non delectarentur neque hoc esse vellent, nisi delectarentur – beatam vero vitam nullo sensu corporis in aliis experimur. Numquid sicut meminimus gaudium? Fortasse ita. Nam gaudium meum etiam tristis memini sicut vitam beatam miser,

isteyip istemediklerini sorabilseydik, kuşkusuz hep bir ağızdan istediklerini söylerlerdi. Bu kelimenin içerdiği anlam hafızalarında olmasaydı böyle bir şey isteyemezlerdi.

21. BÖLÜM

Hafızanın mutlu yaşamın anlamına sahip olma yöntemi.

30. Ama bu nasıl oluyor, Kartaca'yı gören birinin bu kenti hatırlaması gibi bir şey mi bu? Hayır. Mutlu yaşam gözle görülmez, çünkü bir cismi yok. Acaba sayıları hatırladığımız gibi bir şey mi? Hayır. Çünkü sayılar hakkında bir kavrayışı olan insan onları elde etmek için artık peşlerine düşmez. Ama mutlu yaşam hakkında bizim bir düşüncemiz var ve bu yüzden onu seviyoruz; ama mutlu olabilmek için onu hâlâ elde etmek istiyoruz. Belagati hatırladığımız gibi bir şey olmasın? Hayır. Çünkü insanlar bu kelimeyi işittiklerinde, henüz belagat sahibi olmamış olsalar da, bu kelimenin anlamını hatırlıyor ve çoğu belagatli olmayı arzuluyor. Bu da onların belagat hakkında bir fikirlerinin olduğunu gösterir. Ama onların belagatten haz almaları ve belagatli olmayı arzulamalarının nedeni, tensel duyuları aracılığıyla belagat sahibi başka insanları görmüş olmalarıdır. Yine de içsel anlamda bu konuda bir düşünceleri olmasa bundan haz almazlardı, haz almadıkları için de belagatli olmayı arzulamazlardı. Mutlu yaşama gelince, onu başkalarında görmemizi sağlayacak herhangi bir tensel duyumuz yok. Sevinci hatırladığımız gibi bir şey mi acaba? Belki de öyle. Çünkü ben üzgün olduğumda bile sevincimi hatırlıyorum, mutlu bir yaşamı hatırlayan bir biçare gibi.

neque umquam corporis sensu gaudium meum vel vidi vel audiui vel oderatus sum vel gustavi vel tetigi, sed expertus sum in animo meo, quando laetatus sum, et adhaesit eius notitia memoriae meae, ut id reminisci valeam aliquando cum aspernatione, aliquando cum desiderio pro earum rerum diversitate, de quibus me gavisum esse memini. Nam et de turpibus gaudio quodam perfusus sum, quod nunc recordans detestor atque execror, aliquando de bonis et honestis, quod desiderans recolo, tametsi forte non adsunt, et ideo tristis gaudium pristinum recolo.

31. Ubi ergo et quando expertus sum vitam meam beatam, ut recorder eam et amem et desiderem? Nec ego tantum aut cum paucis, sed beati prorsus omnes esse volumus. Quod nisi certa notitia nossemus, non tam certa voluntate vellemus. Sed quid est hoc? Quod si quaeratur a duobus, utrum militare velint, fieri possit, ut alter eorum velle se, alter nolle respondeat: si autem ab eis quaeratur, utrum esse beati velint, uterque se statim sine ulla dubitatione dicat optare, nec ob aliud velit ille militare, nec ob aliud iste nolit, nisi ut beati sint. Num forte quoniam alius hinc, alius inde gaudet? Ita se omnes beatos esse velle consonant, quemadmodum consonarent, si hoc interrogarentur, se velle gaudere atque ipsum gaudium vitam beatam vocant.

Ama sevincimi herhangi bir tensel duyuyla ne görmüşümdür, ne işitmişimdir, ne koklamışım, ne tatmışım ne de ona dokunmuşumdur. Sevinçli olduğumda onu sadece zihnimde yaşadım, bu yüzden sevinçle ilgili bir düşünce hafızama işlendi, sevindiğimi hatırladığım anların değişik özelliklerine göre bu halimi bazen lanetle bazen özlemle hatırlayabileyim diye. Çünkü şimdi nefretle ve iğrenerek hatırladığım utanç dolu davranışlarım beni bir dönem sevince boğmuştu; zaman zaman da şimdi özlemle hatırladığım iyi ve onurlu davranışlarımdan sevinç duymuştum, gerçi artık bunlar çok gerilerde kaldılar. Ama şu bir gerçek ki geçmişteki sevincimi hatırlamak beni hep üzer.

31. O halde benim nerede, ne zaman böyle hatırlayabileceğim, sevebileceğim ve özlemini duyabileceğim mutlu bir yaşamım oldu ki? Üstelik bu duygu durumu sadece bende yok, birkaç arkadaşım da sınırlı değil, istisnasız hepimiz mutlu olmak istiyoruz. Mutlu yaşam düşüncesine sahip olmasaydık bu kadar ısrarla onu istemezdik. Ama bunun anlamı ne? İki kişi bulup sorun bakalım askerlik yapmak isteyip istemediklerini; muhtemelen biri istediğini söyleyecektir, diğeri istemediğini. Ama mutlu olmak isteyip istemediklerini sorun yine aynı kişilere, ikisi birden anında, hiç tereddütsüz mutlu olmak istediklerini söyleyeceklerdir. Zaten birinin askerlik yapmak istemesinin, diğersinin de istememesinin nedeni mutlu olmaktan başka bir şey değil. Acaba bunun sebebi kiminin şundan, kiminin bundan sevinç duyması mı? Sonuçta herkes mutlu olmak istiyor ve bu konuda hemfikir, hatta sorsanız hep bir ağızdan sevinçli olmak istediklerini de söyleyeceklerdir.

Quod etsi alius hinc, alius illinc adsequitur, unum est tamen, quo pervenire omnes nituntur, ut gaudeant. Quae quoniam res est, quam se expertum non esse nemo potest dicere, propterea reperta in memoria recognoscitur, quando beatae vitae nomen auditur.

CAPUT XXII

Beata vita quae, et ubi.

32. Absit, domine, absit a corde servi tui, qui confitetur tibi, absit, ut, quocumque gaudio gaudeam, beatum me putem. Est enim gaudium, quod non datur impiis, sed eis, qui te gratis colunt, quorum gaudium tu ipse es. Et ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est et non est altera. Qui autem aliam putant esse, aliud sectantur gaudium neque ipsum verum. Ab aliqua tamen imagine gaudii voluntas eorum non avertitur.

CAPUT XXIII

Item prosequitur quae sit beata vita, et ubi.

33. Non ergo certum est, quod omnes esse beati volunt, quoniam qui non de te gaudere volunt, quae sola vita beata est, non utique beatam vitam volunt. An omnes hoc volunt, sed

İşte bu sevincin adına mutlu yaşam deniyor. Kimi şuradan, kimi buradan yola çıksa da hepsinin ulaşmak için can attığı hedef sevinç duymak. Hiç kimse ben hiç sevinç yaşamadım diyemez, çünkü bu duygu hafızasına kayıtlı ve mutlu yaşam dendiğinde bunu anlıyor.

22. BÖLÜM

Mutlu yaşam nedir, nerededir?

32 Benden uzak olsun ya Rab, sana tövbe eden şu hizmet-kârının yüreğinden uzak olsun mutlu olduğum düşüncesi ve bu düşüncenin bana verdiği her tür sevinç benden uzak olsun. Çünkü başka tür bir sevinç var, bu imansızlara değil, sadece seni sen olduğun için sevenlere bahşedilmiş; onların sevinci sensin. İşte hakiki mutlu yaşam bu, yani sevinci sende aramak, sende temellendirmek ve senden dolayı sevinmek, işte hakiki mutluluk, bir benzeri daha yok. Mutlu yaşamın başka yerde olduğunu sananlar başka türlü bir sevincin peşine düşerler, ama o sevinç hakiki değildir. Buna rağmen iradeleri hakiki sevincin gölgesinden bir türlü kopamaz.

23. BÖLÜM

Mutlu yaşamın tanımı ve nerede olduğu üzerine düşüncelerini sürdürüyor.

33. Öyleyse herkesin mutlu olmak istediğinden emin olmayız, çünkü sevinçlerinin kaynağını sende aramayanlar da var. Oysa hakiki mutlu yaşam bu ve onlar bu hakiki mutlu yaşamı istemiyorlar. Yoksa herkes bunu istiyor da henüz

quoniam caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem, ut non faciant quod volunt, cadunt in id quod valent eoque contenti sunt, quia illud, quod non valent, non tantum volunt, quantum sat est, ut valeant? Nam quaero ab omnibus utrum malint de veritate quam de falsitate gaudere: tam non dubitant dicere de veritate se malle, quam non dubitant dicere beatos esse se velle. Beata quippe vita est gaudium de veritate. Hoc est enim gaudium de te, qui veritas es, deus, inluminatio mea, salus faciei meae, deus meus. Hanc vitam beatam omnes volunt, hanc vitam, quae sola beata est, omnes volunt, gaudium de veritate omnes volunt. Multos expertus sum, qui vellent fallere, qui autem falli, neminem. Ubi ergo noverunt hanc vitam beatam, nisi ubi noverunt etiam veritatem? Amant enim et ipsam, quia falli nolunt, et cum amant beatam vitam, quod non est aliud quam de veritate gaudium, utique amant etiam veritatem nec amarent, nisi esset aliqua notitia eius in memoria eorum. Cur ergo non de illa gaudent? Cur non beati sunt? Quia fortius occupantur in aliis, quae potius eos faciunt miseros quam illud beatos, quod tenuiter meminerunt. Adhuc enim modicum lumen est in hominibus; ambulent, ambulent, ne tenebrae comprehendant.

34. Cur autem veritas parit odium et inimicus eis factus est homo tuus verum praedicans, cum ametur

beden ruha, ruh da bedene aykırı olanı arzuladığından, istediklerini yapamıyorlar mı?⁴⁵⁰ Bu durumda ancak güçlerinin yettiği şeyi yapmak zorunda kalıyorlar ve bununla yetinmiyorlar, çünkü iradeleri yapamayacakları şeyi yapacak kadar güçlü olmadığından onlara istediklerini yapacak gücü hissettiremiyor. İnsanlara sorsam ve desem ki, sevincinizi hakikatte mi yoksa sahtelikte mi bulmak istersiniz, hiç tereddüt etmeden hakikatte bulmak istediklerini söyleyeceklerdir, tıpkı mutlu olmak istediklerini söyledikleri gibi. Mutlu yaşam hakikate dayalı sevinçtir. Bu sevinç sende temellenir Tanrım, çünkü sen Hakikatsin, Ruhumun Işığısın, yüzümün Esenliğisin,⁴⁵¹ Tanrımsın. Herkes mutlu bir yaşam istiyor, biricik mutluluk olan bu yaşamı herkes istiyor, hakikate dayalı sevinci herkes istiyor. Aldatmak isteyen çok insan tanıdım, ama aldatılmak isteyenini görmedim. Peki bunlar mutlu yaşamı nereden biliyor, hakikati de aynı şekilde bilmeleri gerekmiyor mu? Çünkü hakikati sevdikleri aldatılmak istemediklerinden belli. Öyleyse mutlu yaşamı sevince, bu yaşam da hakikate dayalı sevinçten başka bir şey değilse hiç tartışmasız hakikati de seviyorlar demektir, çünkü hafızalarında hakikatle ilgili bir düşünceleri olmasa hakikati sevemezler. O halde niçin sevinçlerini hakikate dayandırmıyorlar? Niçin mutlu değiller? Çünkü hayal meyal hatırladıkları ve kendilerini mutlu edecek hakikatten çok, kendilerini gitgide zavallı kılacak başka şeylerle meşguller. Çünkü insanlık hâlâ loş bir ışıktaki; haydi yürüyün, yürüyün ki karanlıklar sizi yutmasın.

34. Peki öyleyse hakikat neden nefret doğuruyor, niçin senin kulun hakikati bildirene düşman oldu, mutlu yaşamı

beata vita, quae non est nisi gaudium de veritate, nisi quia sic amatur veritas, ut, quicumque aliud amant, hoc quod amant velint esse veritatem, et quia falli nollent, nolunt convinci, quod falsi sint? Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt et fallere volunt, amant eam, cum se ipsa indicat, et oderunt eam, cum eos ipsos indicat. Inde retribuet eis, ut, qui se ab ea manifestari nolunt, et eos nolentes manifestet et eis ipsa non sit manifesta. Sic, sic, etiam sic animus humanus, etiam sic caecus et languidus, turpis atque indecens latere vult, se autem ut lateat aliquid non vult. Contra illi redditur, ut ipse non lateat veritatem, ipsum autem veritas lateat. Tamen etiam sic, dum miser est, veris mavult gaudere quam falsis. Beatus ergo erit, si nulla interpellante molestia de ipsa, per quam vera sunt omnia, sola veritate gaudebit.

CAPUT XXIV

Gratulatur quod sua in memoria deus locum habeat.

35. Ecce quantum spatatus sum in memoria mea quaerens te, domine, et non te inveni extra eam. Neque

sevdiği halde ve bu yaşam hakikate dayalı bir sevinç olduğu halde? Bunun tek nedeni şu: insanlarda hakikat sevgisi öyle bir hal alıyor ki, bambaşka bir şey seviyorlar ve sevdikleri bu şeyin hakikat olmasını istiyorlar, çünkü aldatılmak istemediklerinden, yanıldıklarını da kabullenmek istemiyorlar. İşte bu yüzden hakikat yerine sevdikleri şey uğruna hakikatten nefret ediyorlar. Hakikatten yayılan ışığı seviyorlar, ama o ışık kendi yanılgılarını ortaya çıkardı mı ondan nefret ediyorlar. Çünkü aldatılmak istemiyorlar, aldatmak istiyorlar, hakikat kendisini onlara gösterdi mi seviyorlar, ama onları kendilerine gösterdi mi nefret ediyorlar. Ektiklerini biçecekler, çünkü hakikatin kendilerini açığa çıkarmasını istemeyenler, isteseler de istemeseler de açığa çıkacaklar, ama o sıra hakikat onlara kendisini göstermeyecek. Evet, doğru, insan ruhu böyle körlemesine, böyle miskinçe, böyle aşağılık bir şekilde, böyle onursuzca saklanmayı yeğliyor, ama kendisinden hiçbir şey saklansın istemiyor. Ama istese de istemese de cezasını çekecek, çünkü hakikatten saklanamaz, tersine hakikat ondan saklanır. Her şeye rağmen insan o zavallı haline bakmadan hâlâ sevincini sahteliklerde değil, hakiki olanlarda aramaya kalkıyor. Ama ne zaman ki dikkatini dağıtan ne var ne yoksa aradan çekip, sevincini her şeyin gerçeğe dönüştüğü Hakikatte bulacak, işte ancak o zaman mutlu olacak.

24. BÖLÜM

Tanrı'nın hafızada olduğunu anlayınca şükrediyor.

35. Bak, seni ararken hafızamda ne geniş yollar kat ettim ya Rab ve seni onun dışında bulamadım. Çünkü seni

enim aliquid de te inveni, quod non meminissem, ex quo didici te. Nam ex quo didici te, non sum oblitus tui. Ubi enim inveni veritatem, ibi inveni deum meum, ipsam veritatem, quam ex quo didici, non sum oblitus. Itaque ex quo te didici, manes in memoria mea, et illic te invenio, cum reminiscor tui et delector in te. Hae sunt sanctae deliciae meae, quas donasti mihi misericordia tua respiciens paupertatem meam.

CAPUT XXV

In quo memoriae gradu reperiatur deus.

36. Sed ubi manes in memoria mea, domine, ubi illic manes? Quale cubile fabricasti tibi? Quale sanctuarium aedificasti tibi? Tu dedisti hanc dignationem memoriae meae, ut maneam in ea, sed in qua eius parte maneam, hoc considero. Transcendi enim partes eius, quas habent et bestiae, cum te recordarer, quia non ibi te inveniebam inter imagines rerum corporalium, et veni ad partes eius, ubi commendavi affectiones animi mei, nec illic inveni te. Et intravi ad ipsius animi mei sedem, quae illi est in memoria mea, quoniam sui quoque meminit animus, nec ibi tu eras, quia sicut non es imago corporalis nec affectio viventis, qualis est, cum laetamur, contristamur, cupimus, metuimus, meminimus, obliviscimur et quidquid huius modi est,

ilk öğrendiğim andan itibaren hatırıma gelenler dışında seninle ilgili hiçbir şey bulamadım. Çünkü seni ilk öğrendiğim andan itibaren seni hiç unutmadım. Hakikati bulduğum yerde Tanrımı da buldum; Hakikati ilk öğrendiğim andan itibaren onu hiç unutmadım. Demek ki seni ilk öğrendiğim andan itibaren hafızamdasın ve ben seni hatırlayınca ve senin hazzına varınca seni orada buluyorum. İşte bunlar benim kutsal hazlarım, bunlar yoksulluğuma merhamet gösterip senin bana bahsettiğin hazlar.

25. BÖLÜM

Tanrı hafızanın hangi kademesinde bulunur?

36. Ama hafızamın neresinde bulunuyorsun ya Rab, neresini mesken tuttun? Nasıl bir yuva yaptın kendine? Ne tür bir tapınak inşa ettin kendine? Orada bulunmakla hafızama onur bahsettin, ama hafızamın hangi kısmındasın, bunu düşünmeden edemiyorum. Çünkü seni hatırlarken hafızamın hayvanlarda da olan bölümlerinin üstüne yükseliyorum, çünkü seni maddi şeylerin arasında bulamadım, sonra hafızamda duygularımı depoladığım bölümlere ulaştım, ama seni orada da bulamadım. Buradan yine hafızamda bulunan zihnimin kendi meskenine girdim, çünkü zihin de kendisini anımsayabilir; ama sen orada da yoktun. Çünkü sen somut bir nesneye benzemiyorsun, insanın yaşarken hissettiği bir duyguya da benzemiyorsun, yani sevindiğimizde, üzüldüğümüzde, arzuladığımızda, korktuğumuzda, hatırladığımızda, unuttuğumuzda ya da bunlar gibi bir şey yaşadığımızda hissettiğimiz bir duyguya;

ita nec ipse animus es, quia dominus deus animi tu es, et commutantur haec omnia, tu autem incommutabilis manes super omnia et dignatus es habitare in memoria mea, ex quo te didici. Et quid quaero, quo loco eius habites, quasi vero loca ibi sint? Habitas certe in ea, quoniam tui memini, ex quo te didici, et in ea te invenio, cum recordor te.

CAPUT XXVI

Ubi invenitur deus.

37. Ubi ergo te inveni, ut discerem te? Neque enim iam eras in memoria mea, priusquam te discerem. Ubi ergo te inveni, ut discerem te, nisi in te supra me? Et nusquam locus, et recedimus et accedimus, et nusquam locus. Veritas, ubique praesides omnibus consulentibus te simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Lique tu respondes, sed non liquide omnes audiunt. Omnes unde volunt consulunt, sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc a te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod a te audierit.

CAPUT XXVII

Quomodo hominem rapiat dei pulchritudo.

38. Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova,

sen zihninin kendisi de değilsin, çünkü sen zihninin Rab Tanrısı-sın. Bütün bunlar değişebilir, ama sen hepsinin üstünde değişmeden kalırsın ve seni ilk öğrendiğimden beri lütfedip hafızamı mesken eyledin. Niçin senin hafızamın neresinde oturduğunu soruyorum ki, sanki orada gerçekten böyle bir yer varmış gibi? Senin orada oturduğun kesin, çünkü seni ilk öğrendiğim andan beri hatırlıyorum ve seni düşününce seni orada buluyorum.

26. BÖLÜM

Tanrı'nın keşfedildiği yer.

37. O halde ben seni nerede buldum ki öğrendim? Çünkü seni öğrenmeden önce henüz hafızamda değildin. Seni öğrenmek için tanıdığımda sen benim üstümde, kendi içinde olduğuna göre, ben seni nerede buldum öyleyse? Senin bir mekânın yok ki, geriye gidebileceğimiz, ileri gidebileceğimiz bir mekânın yok ki. Ey Hakikat, sana danışan herkese her yerde nezaret ediyorsun, ne kadar farklı konularda danışarlarsa danışınlar herkese aynı anda yanıt veriyorsun. Herkese açıkça yanıt veriyorsun, ama herkes seni açıkça işitmiyor. Herkes sana arzu ettikleri hakkında danışıyor, ama hep arzu ettikleri yanıtları duyamıyor. Senin en iyi hizmetkârın senden arzu ettiği yanıtı duymaya değil de senin verdiğin yanıtı dinlemeye niyetlenen insandır.

27. BÖLÜM

İnsanın Tanrı'nın güzelliğine kapılıp Ona yönelmesi.

38. Seni çok geç sevdim ey en eski, en yeni Güzellik,

sero te amavi! Et ecce intus eras et ego foris et ibi te quaerebam et in ista formosa, quae fecisti, deformis inruebam. Mecum eras, et tecum non eram. Ea me tenebant longe a te, quae si in te non essent, non essent. Vocasti et clamasti et rupisti surditatem meam, coruscasti, splenduisti et fugasti caecitatem meam, flagrasti, et duxi spiritum et anhele tibi, gustavi et esurio et sitio, tetigisti me, et exarsi in pacem tuam.

CAPUT XXVIII

Miserae huius vitae.

39. Cum inhaesero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor et labor, et viva erit vita mea tota plena te. Nunc autem quoniam quem tu imples, sublevas eum, quoniam tui plenus non sum, oneri mihi sum. Contendunt laetitiae meae flendae cum laetandis maeroribus, et ex qua parte stet victoria nescio. Contendunt maerores mei mali cum gaudiis bonis, et ex qua parte stet victoria nescio. Ei mihi! Domine, miserere mei! Ei mihi! Ecce vulnera mea non abscondo: medicus es, aeger sum; misericors es, miser sum. Numquid non temptatio est vita humana super terram? Quis velit molestias et difficultates? Tolerari iubet ea, non amari. Nemo quod tolerat amat, etsi tolerare amat. Quamvis enim gaudeat se tolerare, mavult tamen non esse quod toleret. Prospera in adversis desidero,

seni çok geç sevdim! İşte artık içimdesin ve ben dünyanın dışındayım. Ben seni orada aradım ve çirkinleşip senin yarattığın âlemin güzelliğine kapıldım. Sen benimleydin, bense seninle değildim. Bu güzellikler beni senden uzak tutuyordu, sen onlarda olmasan zaten varolamayacak olan güzellikler. Sen seslendin, haykırdın ve sağırılığımı kırıp parçaladın, ışıydın, pırl pırl parlamadın ve körlüğümü kaçırttın; rayihanı yaydın ve ben esintisinin peşine düştüm, o andan beri seni soluyorum, seni tattım, o andan beri sana açım, sana susuyorum, bana dokundun, o andan beri sende huzur bulmak için yanıp tutuşuyorum.

28. BÖLÜM

Dünya yaşamının çaresizliği.

39. Bütün varlığımla sana tutununca ne acım kalacak ne yorgunluğum ve benim bütün yaşamım seninle dolup canlanacak. Sen doldurduğun insanı yükseltiyorsun, ama ben daha seninle dolmadığımdan kendime henüz bir yüküm. Ağlanası sevinçlerim, sevinilesi kederlerimle savaş halinde, zafer hangi tarafın olacak bilmiyorum. Vah bana! Ya Rab, acı bana! Vah bana! Bak, artık yaralarımı saklamıyorum. Sen hekimsin, ben hasta; sen merhametlisin, ben merhamete muhtaç. Bir imtihan değil mi insanın dünya üzerindeki yaşamı? Ama sıkıntıları, zorlukları kim ister? Bunlara katlanın diyorsun, sevin demiyorsun. Hiç kimse katlanmak zorunda olduğu şeyi sevmez, katlanmayı sevse bile. Katlanacağı hiçbir şey olsun istemez, katlanabildiği için sevinse bile. Şanssız günümde şans istiyorum,

adversa in prosperis timeo. Quis inter haec medius locus, ubi non sit humana vita temptatio? Vae prosperitatibus saeculi semel et iterum a timore adversitatis et a corruptione laetitiae! Vae adversitatibus saeculi semel et iterum et tertio a desiderio prosperitatis, et quia ipsa adversitas dura est, et ne frangat tolerantiam! Numquid non temptatio est vita humana super terram sine ullo interstitio?

CAPUT XXIX

In deo spes tota.

40. Et tota spes mea non nisi in magna valde misericordia tua. Da quod iubes et iube quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cum scirem, ait quidam, quia nemo potest esse nisi deus det, et hoc ipsum erat sapientiae, scire cuius esset hoc donum. Per continentiam quippe colligimur et redigimur in unum, a quo in multa defluximus. Minus enim te amat qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper ardes et numquam extingueris, caritas, deus meus, accende me! Continentiam iubes: da quod iubes et iube quod vis.

şanslı günümde şanssızlıktan ödüm kopuyor. Bu ikisi arasında insan yaşamının sınanmayacağı orta bir yer yok mu? Lanet olsun şu dünyanın şanslarına, bir değil iki kere lanet olsun, şanssızlıktan korkuyoruz, sevinçlerden fesatlaşıyoruz ya, lanet olsun! Lanet olsun şu dünyanın şanssızlıklarına, bir kere de değil, iki kere de değil, üç kere lanet olsun, şanslı olmanın hasretini çekiyoruz ya, şu şanssızlık bu kadar ağır ya, sabır taşını bile çatlatabilir ya, lanet olsun! İnsanın şu dünya yaşamı hiç dur durak bilmeyen bir imtihan mı?

29. BÖLÜM

Bütün umut Tanrı'da.

40. Benim bütün umudum senin o engin merhametinde. Ne buyuruyorsan güç ver, ne istiyorsan buyur. Bize nefse hâkimiyeti buyuruyorsun. Bir yazar şöyle demiş: Tanrı güç vermezse kimsenin nefsine hâkim olamayacağını biliyorum ya yeter, bu lütfun kimden geldiğini bilmek de bir bilgelik.⁴⁵² Nefse hâkim olmakla parça parça dağılan varlığımızı bir araya topluyoruz ve yeniden bir oluyoruz. Seninle birlikte başka bir şeyi de seven, ama bunu sana olan aşkından dolayı sevmeyen insanın sana olan sevgisi noksandır. Ah Aşk, her daim yakıyorsun ve hiç tükenmiyorsun; ey Şefkat, Tanrım, beni ateşlere sal! Nefse hâkimiyeti buyuruyorsun; ne buyuruyorsan güç ver, ne istiyorsan buyur.

Confitetur ut se habet ad tentationes carnalis
libidinis.

41. Iubes certe, ut contineam a concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum et ambitione saeculi. Iussisti a concubitu et de ipso coniugio melius aliquid, quam concessisti, monuisti. Et quoniam dedisti, factum est, et antequam dispensator sacramenti tui fierem. Sed adhuc vivunt in memoria mea, de qua multa locutus sum, talium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit, et occursantur mihi vigilanti quidem carentes viribus, in somnis autem non solum usque ad delectationem sed etiam usque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis inclusio in anima mea in carne mea, ut dormienti falsa visa persuadeant quod vigilanti vera non possunt. Numquid tunc ego non sum, domine deus meus? Et tamen tantum interest inter me ipsum et me ipsum intra momentum, quo hinc ad soporem transeo vel huc inde retransseo! Ubi est tunc ratio, qua talibus suggestionibus resistit vigilans et, si res ipsae ingerantur, inconcussus manet? Numquid clauditur cum oculis? Numquid sopitur cum sensibus corporis? Et unde saepe etiam in somnis resistimus nostrique propositi memores atque in eo castissime permanentes nullum talibus inlecebris adhibemus adsensum? Et

Bedensel tutkuların ayartıcılığına nasıl karşı koyduğunu itiraf ediyor.⁴⁵³

41. Emrin kesin, bedeninin tutkularını gemle, gözlerine hâkim ol ve dünyevi hırslardan kaçın diyorsun. Cinsel ilişkiden uzak dur diyorsun, bana evlenmeyi yasaklamadın, ama daha iyi bir yaşam tarzı tuttur diyorsun. Bana güç verdin, emrini yerine getirdim, hatta senin sırlarının hizmetkârı olmadan önce. Ama hakkında çok şey söylediğim şu hafızamda, hâlâ böyle şeylerin hayalleri var, alışkanlığım işlemiş onları oraya, saldırıp duruyorlar bana. Uyanıkken güçten yoksunlar, ama rüyamda bana zevk vermekle kalmıyorlar, aynı zamanda fikrimi de çelip bana o anı gerçekmiş gibi yaşıyorlar. Ruhumda yer eden bu hayali imgelerin bedenime baskısı o kadar büyük ki, ben uyurken aldatici düşler olup beni kandırıyorlar, öyle ki uyanıkken gerçekleri gelse beni böyle kandıramazlar. Acaba uyuduğum sırada ben ben olmaktan çıkıyor muyum Rab Tanrım? Uyanıklıktan uykuya geçtiğim ya da yeniden uykudan uyanıklığa geçtiğim an bende ne kadar büyük bir fark yaratıyor böyle! Peki uyanıkken böyle uyarıcı düşüncelere karşı duran, gerçeklerinin bile akınına uğrasa öyle kımıldamadan durabilen aklım nerde uyurken? Acaba gözlerimle birlikte o da mı kapanıyor? Tensel duyularımla o da mı uykuya dalıyor? Öyleyse biz niçin uykumuzda bile direnç göstermek zorunda kalıyoruz böyle sık sık, ikrar ettiğimiz vaatlerimizi hatırlayıp bütün namusumuzla onlara sadık kalıp böyle ayartıcı düşüncelere hiç bel vermiyoruz? Yine de

tamen tantum interest, ut, cum aliter accidit, evigilantes ad conscientiae requiem redeamus ipsaque distantia reperiamus nos non fecisse, quod tamen in nobis quoquo modo factum esse doleamus.

42. Numquid non potens est manus tua, deus omnipotens, sanare omnes languores animae meae atque abundantiore gratia tua lascivos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis, domine, magis magisque in me munera tua, ut anima mea sequatur me ad te concupiscentiae visco expedita, ut non sit rebellis sibi atque ut in somnis etiam non solum non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales usque ad carnis fluxum, sed ne consentiat quidem. Nam ut nihil tale vel tantulum libeat, quantum possit nutu cohiberi etiam in casto dormientis affectu non tantum in hac vita, sed etiam in hac aetate, non magnum est omnipotenti, qui vales facere supra quam petimus et intellegimus. Nunc tamen quid adhuc sim in hoc genere mali mei, dixi bono domino meo exultans cum tremore in eo, quod donasti mihi, et lugens in eo, quod inconsummatus sum, sperans perfecturum te in me misericordias tuas usque ad pacem plenariam, quam tecum habebunt interiora et exteriora mea, cum absorpta fuerit mors in victoriam.

aralarında büyük bir fark var ki, uykumuzda irademiz dışında şeyler olurken, uyandığımız gibi vicdanımızın huzurlu kollarına koşuyoruz. Zaten bu farklılıktan o şeyleri yapanın biz olmadığını anlıyoruz, ama o sırada olanlar bir şekilde bizim benliğimizde yaşandı diye üzülmekten de edemiyoruz.

42. Acaba senin şifalı elin benim ruhumun tüm hastalıklarını iyileştiremez mi, ey Her Şeye Kadir Tanrı, senin o cömert inayetin uykumun o şehvani dürtülerini dindiremez mi?⁴⁵⁴ Bana bahsettiğin lütufları öyle arttırıyorsun ki, ya Rab, ruhum şehvetin yapışkanlığından kurtulup beni senin yoluna döndürsün, kendine asilik etmesin, rüyalarında bile şehvani hayallerle başlayan ve tensel boşalmayla sonuçlanan o iğrenç, o fesat düşüncelere teslim olmasın, hatta onlara asla rıza göstermesin diye. Çünkü Her Şeye Kadir olan, bizim istediğimizden ya da düşündüğümüzden daha fazlasını bize bahşeden senin için öyle zor bir mesele değil, n'olur uyuyan bir insanın iffetli kalbine böyle ayartıcı dürtüleri hiç yazmamış ol, en azından cüzi bir iradeyle bile denetim altına alınılabileceklerden daha fazlasını, ne gelecek yaşamında ne de şu yaşında. Neyse, hiç değilse hâlâ kötü bir ruh halinde olduğumu söyledim İyi Rab-bime. Bana bahsettiklerini büyük bir sevinçle karşılıyorum, vecd halinde ve hâlâ şu noksan varlığımdan dolayı kederleniyorum, bir gün o mükemmel huzuruna erişmem için merhametini bahşedip bendeki eksikleri tamamlayacağını umut ederek. İşte ancak o zaman seninle olacağım, hem iç varlığımla hem dış varlığımla ölüm yutulup zafere dönüştüğünde.

Ut se gerit ad tentationes gulae.

43. Est alia malitia diei, quae utinam sufficiat ei. Reficimus enim cotidianas ruinas corporis edendo et bibendo, priusquam escas et ventrem destruas, cum occideris indigentiam satietate mirifica et corruptibile hoc indueris incorruptione sempiterna. Nunc autem suavis est mihi necessitas, et adversus istam suavitatem pugno, ne capiar, et cotidianum bellum gero, in ieiuniis saepius in servitutem redigens corpus meum, et dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames et sitis quidam dolores sunt, urunt et sicut febris necant, nisi alimenterum medicina succurrat. Quae quoniam praesto est ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostrae infirmitati terra et aqua et caelum serviunt, calamitas deliciae vocantur.

44. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiae molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiae. Ipse enim transitus voluptas est, et non est alius, qua transeatur, quo transire cogit necessitas. Et cum salus sit causa edendi ac bibendi, adiungit se tamquam pedisequa periculosa iucunditas et plerumque praeire conatur, ut eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico vel volo. Nec idem modus utriusque est:

Oburluğa karşı nasıl mücadele verdiğini itiraf ediyor.

43. Günün getirisi bir başka dert daha var, keşke o gün bir tek bununla yetinse!⁴⁵⁵ Her gün yıpranan bedenimizi yiyerek içerek tamir ediyoruz, sen yiyeceğimizi de midemizi de ortadan kaldırırsan,⁴⁵⁶ açlığımızı mucizevi şekilde tıka basa doyurup öldürene ve şu çürüyen bedenimize o hiç çürümeyen ölümsüzlük elbisesini giydirene kadar da böyle yapacağız.⁴⁵⁷ Ama hâlâ acıkmak bana öyle tatlı geliyor ki, esiri olmamak için onunla dövüşüyorum, oruç tutarak bedenimi bana boyun eğdirip kölem kılarak her gün ona karşı savaş veriyorum. Ama o haz yok mu, bütün bu çektiğim acıları alıp götürüyor. Çünkü açlık ve susuzluk bir tür acı, bir ateş gibi yakıp kavurur, katleder, besinlerin hızır gibi yetişen ilaçları olmasa. Senin teselli edici lütufların sayesinde deva buluyoruz, çünkü toprak, su ve hava bizim bu zayıflığımızın hizmetine verilmiş ve biz bu facianın adına zevk diyoruz.

44. Senden öğrendim besinlerimi ilaç alır gibi almam gerektiğini. Ama bu zaruretin verdiği rahatsızlıktan doyunluluğu verdiği dinginliğe geçerken, tam o geçiş anında şehvani arzum pusuya yatmış beni bekliyor. O geçiş başlı başına bir zevk ve bu geçişi sağlamanın başka yolu yok, çünkü zorunluluk beni geçmeye zorluyor. Gerçi sağlık da yeme içmenin nedeni, ama meşum bir zevk yoldaşı gibi eşlik ediyor adımlarıma ve çoğu kez önüne geçmeye çalışıyor, sağlığım için yapacağımı söylediğim ya da yapmayı arzuladığım şeyleri sırf zevkim için yapayım diye.⁴⁵⁸ Ama ikisinin ölçüsü aynı değil,

nam quod saluti satis est, delectationi parum est, et saepe incertum fit, utrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat an voluptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilaescit infelix anima et in eo praeparat excusationis patrociniū, gaudens non apparere, quid satis sit moderationi valetudinis, ut obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His temptationibus cotidie conor resistere et invoco dexteram tuam et ad te refero aestus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat.

45. Audio vocem iubentis dei mei: Non graventur corda vestra in crapula et ebrietate. Ebrietas longe est a me: misereberis, ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnumquam subrepit servo tuo: misereberis, ut longe fiat a me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Multa nobis orantibus tribuis, et quidquid boni antequam oraremus accepimus, a te accepimus; et ut hoc postea cognosceremus, a te accepimus. Ebriosus numquam fui, sed ebriosos a te factos sobrios ego novi. Ergo a te factum est, ut hoc non essent qui numquam fuerunt, a quo factum est, ut hoc non semper essent qui fuerunt, a quo etiam factum est, ut scirent utrique, a quo factum est. Audivi aliam vocem tuam: Post concupiscentias tuas non eas et a voluptate tua vetare. Audivi et illam ex munere tuo, quam multum amavi:

çünkü sağlığa yeterli gelen, zevk için çok ufak kalır. Bir belirsizlik baş gösterir, acaba bu dürtü besin arayan bedenin zorunlu ihtiyacı mı yoksa kendisine hizmet bekleyen zevkin aldatıcı arzusu mu bilinmez. Biçare ruh bu belirsizliği neşeyle karşılar ve bunu kendisini haklı çıkartacak bir bahane olarak kullanır. Ne kadar besinin sağlığı korumak için yeterli olacağının açığa çıkmamasına sevinir, zevk talebi sağlık kisvesi altında kaynayıp gidecektir ne de olsa. Her gün bu dürtülerime karşı direnmeye çalışıyorum ve dua edip senin uğurlu elini yardımıma çağırıyorum, sıkıntılarımla sana açıyorum, çünkü bu konudaki kararım hâlâ sallantıda.

45. Tanrımın sesini duyuyorum, şöyle buyuruyor: “Yürekeriniz oburluktan ve sarhoşluktan ağırlaşmasın.”⁴⁵⁹ Sarhoşluk benden çok uzak, bana acıyorsun da yaklaştırmıyorsun yanıma. Ama oburluk ara sıra da olsa sürünerek geliyor şu kuluna; acı, o da uzak dursun benden. Çünkü Tanrı güç vermezse kimse nefesine hakim olamaz. Dua ettik mi bize bol bol kısmet yağdırıyorsun, sana dua etmeden de iyilikler almışsak yine senden almışızdır; ama bu iyiliği senden aldığımızın çok sonra farkına vardık. Ben hiç sarhoş olmadım, ama senin sayende ayılan çok sarhoş tanıdım. Öyleyse hiç sarhoş olmamış olanlar hiç sarhoş olmamalarını sana borçlular, hep sarhoş olmuş olanlar da hep sarhoş olmalarını sana borçlular. Ayrıca bu hallerinin sebebinin sen olduğunu bilmeleri de her ikisinin boynunun borcu. Yine sesini duydum, bu kez başka bir şey buyuruyordun: “Şehvani arzularınızın peşinden gitmeyin, zevklerinizi kendinize yasaklayın.”⁴⁶⁰ Benim çok sevdiğim şu sözünü de işittim lütfun sayesinde:

Neque si manducaverimus, abundabimus, neque si non manducaverimus, deerit nobis; hoc est dicere: nec illa res me copiosum faciet nec illa aerumnosum. Audivi et alteram: Ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse et abundare novi et penuriam pati novi. Omnia possum in eo, qui me confortat. Ecce miles castrorum caelestium, non pulvis, quod sumus. Sed memento, domine, quia pulvis sumus, et de pulvere fecisti hominem, et perierat et inventus est. Nec ille in se potuit, quia idem pulvis fuit, quem talia dicentem afflatu tuae inspirationis adamavi: Omnia possum, inquit, in eo, qui me confortat. Conforta me, ut possim, da quod iubes et iube quod vis. Iste se accepisse confitetur et quod gloriatur in domino gloriatur. Audivi alium rogantem, ut accipiat: Aufer a me, inquit, concupiscentias ventris. Unde apparet, sancte deus meus, te dare, cum fit quod imperas fieri.

46. Docuisti me, pater bone: Omnia munda mundis, sed malum esse homini qui per offensionem manducat; et omnem creaturam tuam bonam esse nihilque abiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; et quia esca nos non commendat deo, et ut nemo nos iudicet in cibo aut in potu; et ut qui manducat non non spernat, et qui non manducat,

“Yersek bir kazancımız olmaz, yemezsek de bir kaybımız olmaz.”⁴⁶¹ Sözün özü şu: Yemekle zengin olmam, yememekle de yoksul. Bir başka söz daha işittim: “Her durumda elimdekiyle yetinmeyi öğrendim. Zengin olmayı da bilirim, yoksulluk çekmeyi de. O bana güç verdikçe her şeyi yapabilirim.”⁴⁶² İşte böyle söylüyor gökler ordugâhının askeri, bizim gibi kül değil.⁴⁶³ Ama n’olur hatırla ya Rab, bizim kül olduğumuzu ve insanı külden yarattığını, vaktiyle kaybolmuş olduğumuzu ve şimdi bulunduğumuzu. O askerinin de kendi başına bir gücü yok, çünkü o da aynı külden yaratıldı, ama o senden vahiy alarak bu sözü söyledi, ben zaten bu yüzden bu sözü seviyorum. “O bana güç verdikçe ben her şeyi yapabilirim,” diyor. Bana da güç ver, ver ki onun gibi her şeyi yapabileyim. Ne buyuruyorsan gücünü de ver, ne istiyorsan buyur. O asker bu gücü senden aldığını itiraf ediyor ve bununla övündüğünde de Rabbinden aldığı için övünüyor.⁴⁶⁴ Yardımını dileyen şu yakarıyı da işittim: “Midemin şehvani dürtülerini al götür benden” diyor. Buradan da apaçık anlaşılıyor ey Kutsal Tanrım,⁴⁶⁵ olmasını emrettiğin şey olurken dayanma gücünü de veriyorsun.

46. Bana şunu öğrettin ey İyi Baba: “Yüreği temiz olana her şey temiz gelir, ama başkalarının hakkına tecavüz ederek karını doyuran insanlara her şey kirli gelir.”⁴⁶⁶ Ayrıca yarattığın her şeyin iyi olduğunu, şükranla kabul edilmesi gereken şeylere burun kıvrırmamayı öğrettin.⁴⁶⁷ Dahası yiyeceğin bizi Tanrı’ya yakınlaştırmayacağını,⁴⁶⁸ hiç kimsenin bizi yediğimizden içtiğimizden dolayı yargılamamasını,⁴⁶⁹ yemek yiyen birinin yemek yemeyen birini küçümseyemeyeceğini ve yemek yemeyen

manducantem non iudicet. Didici haec, gratias tibi, laudes tibi, deo meo, magistro meo, pulsatori aurium mearum, inlustratori cordis mei: eripe ab omni temptatione. Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omne carnis genus, quod cibo esset usui, manducare permissum, Heliam cibo carnis refectum, Iohannem mirabili abstinentia praeditum animalibus, hoc est lucustis in escam cedentibus, non fuisse pollutum: et scio Esau lenticulae concupiscentia deceptum et David propter aquae desiderium a se ipso reprehensum et regem nostrum non de carne, sed de pane temptatum. Ideoque et populus in eremo non quia carnes desideravit, sed quia escae desiderio adversus dominum murmuravit, meruit improbari.

47. In his ergo temptationibus positus certo cotidie adversus concupiscentiam manducandi et bibendi: non enim est quod semel praecidere et ulterius non attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque freni gutturis temperata relaxatione et constrictione tenendi sunt. Et quis est, domine, qui non rapiatur aliquantum extra metas necessitatis? Quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed et ego magnifico nomen tuum, et interpellat te pro peccatis meis, qui vicit saeculum, numerans me inter infirma membra

birinin yemek yiyen birini yargılayamayacağını da öğrendim.⁴⁷⁰ Bunları öğrendiğim için sana, Tanrıma, Öğretmenime şükrediyorum, övgüler sunuyorum sana, kulaklarımın kapısını çalan,⁴⁷¹ yüreğimi aydınlatan sana: beni bütün bu ayartıcılıklardan kurtar. Yiyeceğin murdar olması değil de oburluğunun murdarlığıdır beni korkutan. Nuh'a her türlü eti yiyebilme hakkı tanındığını biliyorum,⁴⁷² İlyas'ın et yiyerek gücüne kavuştuğunu,⁴⁷³ mucizevi bir derviş hayatı süren Yahya'nın hayvan eti yemekle, yani kısmetine düşen çekirgeleri yemekle murdar olmadığını da.⁴⁷⁴ Esav'ın canı mercimek çorbası çekince nasıl oyuna getirildiğini de biliyorum,⁴⁷⁵ Davut'un canı su çekti diye nasıl kendi kendisini ayıpladığını,⁴⁷⁶ Kralımızın etle değil de ekmekle ayartılmaya çalışıldığını da biliyorum.⁴⁷⁷ İşte o halkın⁴⁷⁸ çölde neden azarlandığı buradan anlaşılıyor, onlar et istediler diye azarlanmadılar, ama canları et çekince Rabbe söylenmeye kalktıkları için azarlandılar.⁴⁷⁹

47. İşte ben bu ayartıcılıkların tam ortasına konuşlanmış, şu yeme içmeye duyduğum şehvani arzuma karşı her gün savas veriyorum. Derhal vazgeçebileceğim ve bir daha elimi sürmeyeceğime ant içeceğim bir şey değil ki bu, cinsel arzum dizginlediğim gibi. Öyle bir gem vurulmalı ki ağızma, gerektiğinde gevşetilmeli, gerektiğinde gerilmeli. Böyle bir insan var mı, ya Rab, zaruri ihtiyaçlarının sınırının bir adım bile ötesine geçmemiş biri var mı? Varsa böyle biri, ulu biri demek ki, işte o yüceltmeli senin adını. Ben o değilim, çünkü ben günahkâr bir insanım. Ama ben de yüceltiyorum senin adını. Dünyamızı fetheden de n'olur aracılık etsin sana⁴⁸⁰ günahlarımı bağışlaman için. O beni bedeninin sakat

corporis sui, quia et imperfectum eius viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur.

CAPUT XXXII

Ut se gerit ad odorum illecebras.

48. De inlecebra odorum non satago nimis: cum absunt, non requiro, cum adsunt, non respuo, paratus eis etiam semper carere. Ita mihi videor; forsitan fallar. Sunt enim et istae plangendae tenebrae, in quibus me latet facultas mea, quae in me est, ut animus meus de viribus suis ipse se interrogans non facile sibi credendum existimet, quia et quod inest plerumque occultum est, nisi experientia manifestetur, et nemo securus esse debet in ista vita, quae tota temptatio nominatur, utrum qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Una spes, una fiducia, una firma promissio misericordia tua.

CAPUT XXXIII

Ut se gerit ad voluptates aurium.

49. Voluptates aurium tenacius me implicaverant et subiugaverant, sed resolvisti et liberasti me. Nunc in sonis, quos animant eloquia tua, cum suavi et artificiosa voce cantantur, fateor, aliquantulum adquiesco,

uzuvlarından biri sayıyor, senin gözlerin de gördü bu beden-
nin noksanlığını ve bu noksanlıklar senin kitabında yazılı.⁴⁸¹

32. BÖLÜM

Hoş kokuların albenisine karşı mücadele veriyor.

48. Hoş kokularının albenisi beni öyle fazla etkilemez. Ol-
masalar aramam, ama olurlarsa da niye var demem, onlarsız
bir ömür yaşamaya hazırım. Tabii bence bu böyle, belki de
yanılıyorum. Çünkü bende öyle içler acısı karanlıklar var ki,
yetilerim bunların arasında gizli kalıyor, zihnim kendi yete-
neklerimi şöyle bir tarttığında bunlara kolayca inanası gelmi-
yor, çünkü derinlerimde olup biten çoğunlukla gizli saklı
şeyler, ancak tecrübe edilirse anlaşılacak türden. Dahası, şu
dünya yaşamında kimse halinden memnun olmamak zorun-
da, bu yaşama başlı başına bir sınav denir çünkü. İnsan kötü
bir durumdayken iyi bir duruma geçebildiği gibi, iyi bir du-
rumdan kötü bir duruma da geçebilir. Tek umut, tek güven-
ce, güvenilir tek vaat senin merhametindir.

33. BÖLÜM

Kulağına gelen hoş seslere karşı mücadele veriyor.

49. İştittiğim seslerden aldığım haz daha sık sıkı yapışmıştı
üzerime, meftun etmişti kendisine. Ama sen çözdün bu bü-
yüyü, beni kurtardın. Bununla birlikte şunu da söylemem ge-
reki ki, senin sözlerinin esintisini taşıyan ilahilerde hep bir
huzur bulurum, hele tatlı ve eğitimi bir sesle okunurlarsa.

non quidem ut haeream, sed ut surgam, cum volo. Attamen cum ipsis sententiis quibus vivunt ut admittantur ad me, quaerunt in corde meo nonnullius dignitatis locum, et vix eis praebeo congruentem. Aliquando enim plus mihi videor honoris eis tribuere, quam decet, dum ipsis sanctis dictis religiosius et ardentius sentio moveri animos nostros in flammam pietatis, cum ita cantantur, quam si non ita cantarentur, et omnes affectus spiritus nostri pro sui diversitate habere proprios modos in voce atque cantu, quorum nescio qua occulta familiaritate excitentur. Sed delectatio carnis meae, cui mentem enervandam non oportet dari, saepe me fallit, dum rationi sensus non ita comitatur, ut patienter sit posterior, sed tantum, quia propter illam meruit admitti, etiam praecurrere ac ducere conatur. Ita in his pecco non sentiens et postea sentio.

50. Aliquando autem hanc ipsam fallaciam immoderatus cavens erro nimia severitate, sed valde interdum, ut melos omnes cantilenarum suavius, quibus Davidicum psalterium frequentatur, ab auribus meis removeri velim atque ipsius ecclesiae, tutiusque mihi videtur, quod de Alexandrino episcopo Athanasio saepe mihi dictum commemini,

Ama saplanıp kalmam öyle, istediğimde kalkıp gidebilirim. Her şeye rağmen bu ezgiler kendilerine yaşam veren düşüncelerle birleştiklerinde gönlümde onurlu bir yer edinmek isterler, ben de onlara uygun düşecek bir yer arama telaşına düşerim. Zaman zaman onlara layık olduklarından daha fazla değer verdiğimi düşünüyorum. Kutlu sözler içten gelerek ve hararetle bir tonda söylendiğinde ruhumuzun kıpır kıpır olduğunu ve iman ateşlerine salındığını hissediyorum. İlahiler başka türlü değil de böyle okunduğunda, ruhumuzdaki farklı duygulanımların ilahilerin hem sözündeki hem de ezgisindeki belirli tonlamalarda kendisinden bir şeyler bulduğunu ve gizliden gizliye bir aşinalık hissedip aşka geldiğini anlıyorum. Ama sonuçta bu tensel bir haz, gönlümün bu hazza kapılıp takatten düşmesine izin vermemeliyim, çünkü çok kere bu tuzağa düşüyorum, özellikle duygularım aklıma eşlik etmediğinde, boyun eğip de arkada kalmaya rıza göstermediğinde. Hak ettiği şekilde sadece ikinci sırada olmasına izin verildiği halde hep birinci olmaya, hep lider rolü üstlenmeye çalışıyor. İşte bu yüzden bu konularda hiç farkında olmadan günah işliyorum ve günah işlediğimin sonradan farkına varıyorum.

50. Ama zaman zaman da bu tuzağa düşmeyeyim diye aşırı önlem aldığımdan, bu kez fazlasıyla katı davranmakla hata işlemiş oluyorum. Bazen öyle ileri gidiyorum ki, genellikle Davut'un Mezmurlarını konu edinen o hoş ilahilerin bütün ezgileri kulaklarımdan, hatta Kilise'den bile silinsin istiyorum. İskenderiye piskoposu Athanasius'un yöntemini izlemenin en iyi çözüm olduğunu düşünüyorum, hatırlıyorum da bana sürekli bundan bahsedilirdi.

qui tam modico flexu vocis faciebat sonare lectorem psalmi, ut pronuntianti vicinior esset quam canenti. Verum tamen cum reminiscor lacrimas meas, quas fudi ad cantus ecclesiae in primordiis recuperatae fidei meae, et nunc ipsum cum moveor non cantu, sed rebus quae cantantur, cum liquida voce et convenientissima modulatione cantantur, magnam instituti huius utilitatem rursus agnosco. Ita fluctuo inter periculum voluptatis et experimentum salubritatis magisque adducor non quidem inretractabilem sententiam proferens cantandi consuetudinem approbare in ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis adsurgat. Tamen cum mihi accidit, ut me amplius cantus quam res, quae canitur, moveat, poenaliter me peccare confiteor et tunc mallet non audire cantantem. Ecce ubi sum! Flete mecum et pro me flete qui aliquid boni vobiscum intus agitis, unde facta procedunt. Nam qui non agitis, non vos haec movent. Tu autem, domine deus meus, exaudi respice et vide et miserere et sana me, in cuius oculis mihi quaestio factus sum, et ipse est languor meus.

Athanasius Mezmurları okuyanlardan onları o kadar hafif bir ses tonunda okumalarını istiyormuş ki, şarkı söylüyor gibi değil de konuşuyorlarmış izlenimi veriyorlarmış insana. Yüreğimin imanla dolduğu ilk günlerde Kilisede okunan şarkılarla döktüğüm gözyaşlarımı hatırlayınca, şimdi bile sırf şarkılardan değil, duru bir sesle ve baştan sona özgün bir düzenlemeyle, melodisiz okunan sözlerden bile duyulduğumu görünce dinde müziğin ne kadar önemli bir yer tuttuğunu bir kez daha anlıyorum. Bu yüzden bir yandan bu tür bir hazzın yaratacağı tehlikeyi, öte yandan ruha şifa verici etkisini düşünüp kararsız kalıyorum. Yine de Kilisede ilahi okuma geleneğinin sürdürülmesi gerektiğinden yana tavır alıyorum, sadece kulaklarımızın pasını gideren şarkılar biçare gönülleri iman katına yükseltebilsin diye; ama bu düşüncemde de öyle ısrarcı değilim. Gerçi okunan şarkının anlamından çok melodisine kapıldığım anlarda cezayı hak eden bir günah işlediğimi de kabul ediyorum ve o sıra keşke ilahi okuyan kişiyi dinlememiş olsaydım diyorum. İşte benim halim! Benimle birlikte ağlayın, benim için ağlayın, sizler, iyilikten nasibini almış gönülleriyle hareket edip hayırlara vesile olanlar. Çünkü böyle hareket etmeyenler benim sözlerimden etkilenmezler. N'olur sen de, ya Rab Tanrım, sen de duy beni, bak, gör ve acı, şifa ver bana. Senin gözlerinin önünde koca bir soruna dönüştüm kendi kendime, işte budur benim hastalığım.

Ut se gerit ad oculorum illecebras.

51. Restat voluptas oculorum istorum carnis meae, de qua loquar confessiones, quas audiant aures templi tui, aures fraternae ac piaae, ut concludamus temptationes concupiscentiae carnis, quae me adhuc pulsant ingemescentem et habitaculum meum, quod de caelo est, superindui cupientem. Pulchras formas et varias, nitidos et amoenos colores amant oculi. Non teneant haec animam meam; teneat eam deus, qui fecit haec bona quidem valde, sed ipse est bonum meum, non haec. Et tangunt me vigilantem totis diebus, nec requies ab eis datur mihi, sicut datur a vocibus canoris, aliquando ab omnibus, in silentio. Ipsa enim regina colorum lux ista perfundens cuncta, quae cernimus, ubiubi per diem fuero, multimodo adlapsu blanditur mihi aliud agenti et eam non advertenti. Insinuat autem se ita vehementer, ut, si repente subtrahatur, cum desiderio requiratur; et si diu absit, contristat animum.

52. O lux, quam videbat Tobis, cum clausis istis oculis filium docebat vitae viam et ei praeibat pede caritatis nusquam errans; aut quam videbat Isaac praegravatis et opertis senectute carneis luminibus, cum filios non agnoscendo benedicere, sed benedicendo

Gözlerini kamaştıran dürtülerle mücadele ediyor.

51. Tensel gözlerimle algıladığım hazlar kalıyor geriye. Tapınağın kulak kabartsın bu söyleyeceklerime, içtenlikle kulak kabartsın din kardeşlerim de, kulak kabartsınlar ki göklerden bana bahsedilecek olan meskenime sığınma özlemiyle inim inim inlememe ve için için ah çekmeme rağmen⁴⁸² şu beni hâlâ taciz eden bedenimin şehvani dürtülerini anlatmaya artık bir son vereyim. Gözlerim bin türlü güzel şeklin, parlak ve hoş renklerin meftunu. Aman kapılıp gitmesin bunlara ruhum, Tanrım tutsun onu, bütün bu güzellikleri en iyi şekilde Yaratan tutsun onu; benim tek iyiliğim O, bunlar değil. Uyanıkken bütün gün gözümün önündeler, bir an bile rahat vermiyorlar bana, şu ilahi söyleyenler bile, hatta bazen tüm koro, hiç değilse susuyor da huzura erebiliyorum. Ama o renklerin ecesi ışık yok mu, baktığım her şeye süzülüyor, gün içinde nerede olursam olayım, türlü türlü biçimlerde, gizli gizli yanaşıveriyor yanıma, hatta ben başka bir işle meşgulken, hiç ona dönüp bakmazken bile. Öyle güçlü şekilde giriyor ki kanımıza, bir anlık yok olsa hasretle aranıyor, uzun süre yok olsa demek ki ruhun bütün neşesi uçup gidecek.

52. Ey Nur, Tobias gözleri kör olmasına rağmen seni gördüğünde oğluna yaşam yolunu gösteriyordu, şefkatin hiç sekmeyen adımlarıyla ona kılavuzluk ediyordu.⁴⁸³ Yaşlılıktan ferisönmüşken tensel gözlerinin, perde inmişken önlerine, İshak seni gördüğünde oğullarını kutsuyordu, hem de hiçbirinin yüzünü tanımadan, ama o onları kutsarken hepsinin yüzünü

agnoscere meruit; aut quam videbat Iacob, cum et ipse prae grandi aetate captus oculis in filiis praesignata futuri populi genera luminoso corde radiavit et nepotibus suis ex Ioseph divexas mystice manus, non sicut pater eorum foris corripiebat, sed sicut ipse intus discernebat, imposuit. Ipsa est lux, una est et unum omnes, qui vident et amant eam. At ista corporalis, de qua loquebar, inlecebrosa ac periculosa dulcedine condit vitam saeculi caecis amatoribus. Cum autem et de ipsa laudare te norunt, deus creator omnium, adsumunt eam in hymno tuo, non absumuntur ab ea in somno suo: sic esse cupio. Resisto seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, et erigo ad te invisibiles oculos, ut tu evellas de laqueo pedes meos. Tu subinde evelles eos, nam inlaqueantur. Tu non cessas evellere, ego autem crebro haereo in ubique sparsis insidiis, quoniam non dormies neque dormitabis, qui custodis Israel.

53. Quam innumerabilia variis artibus et opificiis in vestibus, calciamentis, vasis et cuiuscemodi fabricationibus, picturis etiam diversisque figmentis atque his usum necessarium atque moderatum et piam significationem longe transgredientibus

görme şerefine nail oldu.⁴⁸⁴ Seni gördüğünde Yakup'un da ilerleyen yaşından ötürü gözleri görmez olmuştu, ama gönlüne dolan ışığı kendi oğullarının şahsında önceden gördüğü o gelecekti kavmin oğullarının üzerine yaydı ve anlaşılmasız biçimde ve çocuklarının babalarının da istemeyeceği şekilde, ellerini çapraz yaparak Yusuf'tan doğan torunlarının başına koydu.⁴⁸⁵ Yusuf babasını düzeltmeye kalktı. Ama o bu olaya dışarıdan bakıyordu, babası ise gönül gözüyle bunun ayırdına varmıştı.⁴⁸⁶ İşte budur hakiki ışık, tektir ve onu gören ve onu seven herkes tektir. Benim bahsettiğim dünyevi ışık ise o aldatıcı, o ürkütücü güzelliğiyle büyülediği kör âşıklarının ancak bu dünyadaki yaşamını tatlandırır. Ama bu ışık için bile sana şükretmeyi bilenler, Tanrı her şeyin Yaratıcısıdır diye bir ilahi söyler ve onu yüceltirler,⁴⁸⁷ ama uykuya yattıklarında bu ışığın tılsımına kapılmazlar. Dilerim ben de böyle olurum. Gözlerimi büyüleyecek görüntülere direniyorum, senin yolunda yürürken ayağıma dolanırlar korkusuyla ve gönül gözlerimle yukarıya, sana bakıyorum ki, ayaklarımı tuzaktan kurtarasın.⁴⁸⁸ Ha bire kurtarıyorsun onları, çünkü tuzağa düşüyorlar. Bir an bile vazgeçmiyorsun beni kurtarmaktan, bense her yanıma saran tuzaklara yakalanmadan yapamıyorum. Çünkü sen hiç uyumayacaksın, uyuklamayacaksın, sen, İsrail'in koruyucusu.⁴⁸⁹

53. Farklı sanatlarla, el işçilikleriyle insanoğlu ne çok eser yaratıp katkıda bulunmuş göz zevkini arttırmaya; elbiseler, ayakkabılar, çanak çömlek ve bu türden bir sürü eşya, bunlardan başka resimler, türlü türlü heykeller, zorunlu ihtiyaçlarını, gündelik kullanımlarını aşan ve dinsel anlamlandırmaların çok ötesine geçen yaratımlar.

addiderunt homines ad inlecebras oculorum, foras sequentes quod faciunt, intus relinquentes a quo facti sunt et exterminantes quod facti sunt. At ego, deus meus et decus meum, etiam hinc tibi dico hymnum et sacrifico laudem sanctificatori meo, quoniam pulchra traiecta per animas in manus artificiosas ab illa pulchritudine veniunt, quae super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. Sed pulchritudinum exteriorum operadores et sectatores inde trahunt approbandi modum, non autem inde trahunt utendi modum. Et ibi est et non vident eum, ut non eant longius et fortitudinem suam ad te custodiant nec eam spargant in deliciosas lassitudines. Ego autem haec loquens atque discernens etiam istis pulchris gressum innecto, sed tu evellis, domine, evellis tu, quoniam misericordia tua ante oculos meos est. Nam ego capior miserabiliter, et tu evellis misericorditer aliquando non sentientem, quia suspensius incideram, aliquando cum dolore, quia iam inhaeseram.

CAPUT XXXV

Ut se habet ad secundum tentationis genus, quod est curiositatis.

54. Huc accedit alia forma temptationis multiplicius

Dışsal anlamda yarattıklarının peşine düşüyor insanoğlu, ama içsel anlamda kendisini Yaratanı terk ediyor, kendisi için yapılanları yok ediyor. Ama ben, ey Tanrım, Kıvancım, bütün bunlar için de sana şükranlarımı dile getiren bir ilahi okuyorum ve beni takdis eden sana övgülerimi kurban olarak sunuyorum. Çünkü insanların ruhlarından geçip usta ellerinde hayat bulan bu güzel biçimler kaynağını ruhlarının üstündeki, ruhumun gece gündüz iç çektiği o Güzellikten alıyorlar. Dışsal güzelliğin sanatçıları ve bilirkişileri beğeni ölçütlerini yine bu kaynaktan çıkarıyorlar, ama bu güzellikleri doğru dürüst kullanma kuralını nedense aynı kaynaktan çıkarmıyorlar. Oysa o ilke orada, ama onlar onu görmüyorlar, yani daha ötesine geçmemeleri gerektiğini ve güçlerini senin için korumaları gerektiğini, zihinsel angaryalara neden olacak hazlarla çarçur etmemeleri gerektiğini. Öte yandan ben böyle konuşuyorum, bu ilkeyi fark ediyorum da ne oluyor, benim de adımlarım bu sahte güzelliklere takılıyor, ama sen beni kurtarıyorsun ya Rab, sen beni kurtarıyorsun, çünkü senin merhametin hep benim gözlerimin önünde.⁴⁹⁰ Acınası şekilde kapılıyorum bu güzelliklere ve sen acıyıp kurtarıyorsun; bazen hiç hissettirmeden, çünkü hafifçe düşmüş oluyorum bu tuzağa; bazen de acı çektiriyorsun, çünkü derinlere saplanmış oluyorum o zaman.

35. BÖLÜM

İkinci ayartıcı unsur, yani merak karşısındaki mücadelesini itiraf ediyor.

54. Başka tür bir ayartıcılık daha ekleyebilirim bütün

periculosa. Praeter enim concupiscentiam carnis, quae inest in delectatione omnium sensuum et voluptatum, cui servientes depereunt qui longe se faciunt a te, inest animae per eosdem sensus corporis quaedam non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem vana et curiosa cupiditas nomine cognitionis et scientiae palliata. Quae quoniam in appetitu noscendi est, oculi autem sunt ad noscendum in sensibus principes, concupiscentia oculorum eloquio divino appellata est. Ad oculos enim proprie videre pertinet. Utimur autem hoc verbo etiam in ceteris sensibus, cum eos ad cognoscendum intendimus. Neque enim dicimus: audi quid rutillet, aut: olefac quam niteat, aut: gusta quam splendeat, aut: palpa quam fulgeat: videri enim dicuntur haec omnia. Dicimus autem non solum: vide quid luceat, quod soli oculi sentire possunt, sed etiam: vide quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide quam durum sit. Ideoque generalis experientia sensuum concupiscentia, sicut dictum est, oculorum vocatur, quia videndi officium, in quo primatum oculi tenent, etiam ceteri sensus sibi de similitudine usurpant, cum aliquid cognitionis explorant.

55. Ex hoc autem evidentius discernitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, quod

bunlara, hepsinden kat kat fazla tehlikesi olan. Bütün duyularımızı ve bütün tutkularımızı memnun eden, kendisine köle ettiği insanları senden uzaklaştırıp mahveden o hazda bedenin şehvaniliği gizlidir. İşte bu şehvanilik yanında, aynı tensel duyular tarafından ruha taşınan, tensel zevkten hoşlanmayan, tersine tensel yolla yeni deneyimler edinmekten hoşlanan bir tür hırs gizlidir; boş ve mütecessis bir meraklılık, adına bilgi ve bilim desek yeridir. Bu hırs bilgiye duyulan açlıkta kök saldığından, öte yandan duyularımız arasında gözler bilgi edinmede başrol oynadığından, tanrısal belagat onu göz tutkusu olarak adlandırır.⁴⁹¹ Çünkü gözlerin bütün sermayesi görmektir. Ama görmek kelimesini biz başka duyularımızla da alakalı olarak kullanıyoruz, özellikle görüş yetimizi bilgi edinmeye yönelttiğimizde. Örneğin, “Dinle bak nasıl kızılıyor” demiyoruz ya da “Kokla bak ne kadar beyaz” demiyoruz, “Tat bak nasıl parlıyor” da demiyoruz, “Dokun bak nasıl parlak” da demiyoruz, çünkü bütün bunlar gözümüze görülen şeyler olduğundan görüyoruz diyoruz. Ama bunların sadece gözümüzle görebildiğimiz şeyler olması gerekmiyor, yani biz sadece “Gör bak nasıl ışık saçıyor” demiyoruz, aynı zamanda “Bak nasıl ses veriyor, bak nasıl kokuyor, bak nasıl bir tadı var, bak ne sert” de diyoruz. İşte bu yüzden genel duyu deneyimine, yukarıda da söylenildiği gibi, göz tutkusu deniyor, çünkü görme gözlerin başrol oynadığı bir iş, ama diğer duyular da herhangi bir bilgiyi araştırdıklarında görme kelimesini örnekseme yoluyla kendilerine mal ediyorlar.

55. Buradan hareketle duyuların haz arayışını meraklılık arayışından ayırt etmek daha kolaylaşıyor. Haz göze

voluptas pulchra, canora, suavia, sapida, lenia sectatur, curiositas autem etiam his contraria temptandi causa non ad subeundam molestiam, sed experiendi noscendique libidine. Quid enim voluptatis habet videre in laniato cadavere quod exhorreas? Et tamen sicubi iaceat, concurrunt, ut contristentur, ut palleant. Timent etiam, ne in somnis hoc videant, quasi quisquam eos vigilantes videre coegerit aut pulchritudinis ulla fama persuaserit. Ita et in ceteris sensibus, quae persequi longum est. Ex hoc morbo cupiditatis in spectaculis exhibentur quaeque miracula. Hinc ad perscrutanda naturae, quae praeter nos est, operta proceditur, quae scire nihil prodest et nihil aliud quam scire homines cupiunt. Hinc etiam, si quid eodem perversae scientiae fine per artes magicas quaeritur. Hinc etiam in ipsa religione deus temptatur, cum signa et prodigia flagitantur non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata.

56. In hac tam immensa silva plena insidiarum et periculorum ecce multa praeciderim et a meo corde dispulerim, sicuti donasti me facere, deus salutis meae; attamen quando audeo dicere, cum circumquaque cotidianam vitam nostram tam multa

hitap eden nesnelerin, ahenkli seslerin, hoş kokuların, tadı güzel olan yiyeceklerin, yumuşacık dokunuşların peşine takılır, meraksa⁴⁹² bütün bu güzelliklere zıt olanların; onu bu yola iten elbette bu zıtlıklardan doğacak sıkıntıları yaşayarak öğrenme arzusu değil, sırf deneyim sahibi olma ve bilgi edinme tutkusu. Parça parça olmuş bir cesedi görmenin neresi zevkli zaten, olsa olsa korkulur, değil mi? Buna rağmen insanlar nerede bir ceset görseler etrafına üşüşürler, üzulsünler, sapsarı kesilsinler diye. Rüyalarında bunu görseler kesin ödelleri kopar, ama uyanırken sanki biri dürtüp ille de bakacaksınız der ya da söylentilere inanıp güzel bir şey göreceklerini sanırlar. Öteki duyuların yarattığı merakta da aynı mantık geçerli, ama şimdi bu duyuları teker teker incelemek uzun sürer. Tiyatrolarda ucube görüntülerin sergilenmesi de zaten bu merak hastalığını dindirmekten başka bir şey değil.⁴⁹³ Bizi çok aşan şu doğayı inceleme işi de merakın dürtüklemesi. Hiçbir faydası yok, ama insanlar sırf bilmek için bilmek istiyor. Bizim büyü tekniklerine başvurmamız da yine bilgiyi sapkın bir merakla arama dürtüsünden kaynaklanıyor. Dinde bile merak iş başında, bu dürtü Tanrı'dan birtakım işaretler ve mucizeler göndermesini bekleyerek Onu denememize neden oluyor, kurtuluşa erme falan da değil bu beklentinin sebebi, sırf heyecan yaşama isteği.

56. Tuzaklarla, tehlikelerle dolu bu koskoca ormanda bak ne çok dal kesip yüreğimden söküp attım, çünkü bunu yapma gücünü sen bahşettin bana Esenliğimin Tanrısı. Buna rağmen bu türden pek çok ayartıcı dürtü günlük yaşamımızı çepeçevre sarmış vızıldayıp dururken, ben ne zaman cüret edip

huius generis rerum circumstrepant, quando audeo dicere nulla re tali me intentum fieri ad spectandum et vana cura capiendum? Sane me iam theatra non rapiunt, nec curo nosse transitus siderum, nec anima mea umquam responsa quaesivit umbrarum; omnia sacrilega sacramenta detestor. A te, domine deus meus, cui humilem famulatum ac simplicem debeo, quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus ut signum aliquod petam! Sed obsecro te per regem nostrum et patriam Hierusalem simplicem, castam, ut quemadmodum a me longe est ad ista consensio, ita sit semper longe atque longius. Pro salute autem cuiusquam cum te rogo, alius multum differens finis est intentionis meae, et te facientem quod vis das mihi et dabis libenter sequi.

57. Verum tamen in quam multis minutissimis et contemptibilibus rebus curiositas cotidie nostra temptetur et quam saepe labamur, quis enumerat? Quotiens narrantes inania primo quasi toleramus, ne offendamus infirmos, deinde paulatim libenter advertimus. Canem currentem post leporem iam non specto, cum in circo fit; at vero in agro, si casu transeam, avertit me fortassis et ab aliqua magna cogitatione atque ad se convertit illa venatio,

de artık böyle şeyler benim dikkatimi dağıtıp kendisine baktıramıyor, boş meraklara salamıyor diyebileceğim, ne zaman böyle bir şey söylemeye cüret edebileceğim? Doğru, artık tiyatrolar benim ilgimi çekmiyor, yıldızların burçlar kuşağından geçişlerini bilmek gibi bir derdim de yok; ruhum hayaletlerden tavsiye alma işine hiç girişmedi, tüm din dışı ayinlerden de nefret ediyorum. Ama şu düşman ne alavere dala-verelerle yoluma çıkıyor ve hâlâ senden bir işaret beklememi telkin ediyor anlatamam, tam da aciz bir kulun olarak sana, Rab Tanrım, en halisane hislerimle hizmet etmem gereken zamanda! Ama Kralımız adına ve bizim o saf, o el değmemiş yurdumuz Kudüs adına sana yalvarıyorum, nasıl ki şimdi benim irademi bu telkinlerden uzak tutuyorsun, n'olur hep böyle uzak tut, hatta çok daha uzak! Ama başkasının kurtuluşu adına senden ricacı olursam, bil ki duamın niyeti çok farklı.⁴⁹⁴ Zaten sen ne dilersen öyle olur, bu yüzden n'olur hem şimdi hem de gelecekte iradenin buyurduklarını seve seve yerine getirebilmem için bana güç ver.

57. Her şeye rağmen merak uyandıracak öyle eften püften, öyle gereksiz olay oluyor ki her gün, hiç sayan oldu mu kaç kez yenik düşmüşüzdür bu meraka? Defalarca başımıza gelmiştir, bize boş masallar anlatılır, başta zavallılar gücenmesin diye kulak kabartırız, ama sonra yavaş yavaş dinlemekten haz almaya başlarız. Doğru, ben artık tavşanın peşinden koşturan köpeği izlemiyorum, hani şu yarış meydanlarında hep olan şeyi. Ama olur da kırdan geçerken aynı manzarayla karşılaşsam, bu koşuşturmaca benim hâlâ dikkatimi çekiyor, o an ciddi düşüncelere dalmış olsam da bunlardan beni hemen uzaklaştırıyor,

non deviare cogens corpore iumentis, sed cordis inclinatione, et nisi iam mihi demonstrata infirmitate mea cito admoneas aut ex ipsa visione per aliquam considerationem in te adsurgere aut totum contemnere atque transire, vanus hebesco. Quid cum me domi sedentem stelio muscas captans vel aranea retibus suis inruentes implicans saepe intentum facit? Num quia parva sunt animalia, ideo non res eadem geritur? Pergo inde ad laudandum te, creatorem mirificum atque ordinatorum rerum omnium, sed non inde esse intentus incipio. Aliud est cito surgere, aliud est non cadere. Et talibus vita mea plena est, et una spes mea magna valde misericordia tua. Cum enim huiuscemodi rerum conceptaculum fit cor nostrum et portat copiosae vanitatis catervas, hinc et orationes nostrae saepe interrumpuntur atque turbantur, et ante conspectum tuum, dum ad aures tuas vocem cordis intendimus, nescio unde inruentibus nugatoriis cogitationibus res tanta praeciditur.

CAPUT XXXVI

Ut se habet ad tertium tentationis genus, quod est superbiae.

58. Numquid etiam hoc inter contemnenda deputabimus aut aliquid nos reducet in spem nisi nota

bindiğim atı⁴⁹⁵ yularından çekip döndüremez belki, ama yüregimi yolundan edebilir ve sen benim zayıflığımı yüzüme vurmasan, anında beni uyarmasan ya da bakışlarımı bu manzaradan çekip bir şekilde yeniden seni düşünmeye daldırmasan veya bu gördüğüme tamamen boş verip geçip gitmemi sağlamasan, öyle ağzı açık budalalar gibi hâlâ bu yarışı seyrediyor olurdum. Ya buna ne demeliyim, evde oturduğum sırada bir kertenkelenin sinekleri avlaması ya da bir örümceğin uçuşan sinekleri ağına düşürmesi hâlâ dikkatimi çekiyorsa? Bunlar küçücük hayvanlar zaten demek durumu kurtarır mı? Doğru, bunları görmek sana, her şeyin olağanüstü Yaratıcısı ve Düzenleyicisi sana şükranlarımı sunmaya vesile oluyor, ama ilk başta olaya bu niyetle bakmıyorum ki. Bir çırpıda ayağa kalkmak⁴⁹⁶ başka, hiç düşmemek başka. İşte yaşamım böyle düşüşlerle dolu ve tek bir umudum var, o da senin sonsuz merhametin. Yüreklerimiz bu türden uyarıların yuvası haline gelince, bir sürü zırvalığı yüklenip taşımaya kalkışınca dualarımız da yarım kalıyor, karman çorman oluyor. Senin huzurunda yüreklerimizin sesi senin kulaklarına yükseliyor olsa da, böyle saçma sapan düşünceler bir yerlerden çıkıp akın edince dua gibi derin bir mesele bölük pörçük kalıyor.

36. BÖLÜM

Üçüncü ayartıcı unsur olan kibirle mücadelesi.

58. Acaba aldırış etmememiz gereken şeyler arasında mı saysak şu merak konusunu, yoksa ruhumuza başka bir biçim vermeye başladığına göre senin bizi bağışlamayı beklemekten

misericordia tua, quoniam coepisti mutare nos? Et tu scis, quanta ex parte mutaveris, qui me primitus sanas a libidine vindicandi me, ut propitius fias etiam ceteris omnibus iniquitatibus meis et sanes omnes languores meos et redimas de corruptione vitam meam et coronas me in miseratione et misericordia et saties in bonis desiderium meum, qui compressisti a timore tuo superbiam meam et mansuefecisti iugo tuo cervicem meam. Et nunc porto illud, et lene est mihi, quoniam sic promisisti et fecisti; et vere sic erat, et nesciebam, quando id subire metuebam.

59. Sed numquid, domine, qui solus sine typho dominaris, quia solus verus dominus es, qui non habes dominum, numquid hoc quoque tertium temptationis genus cessavit a me aut cessare in hac tota vita potest, timeri et amari velle ab hominibus non propter aliud, sed ut inde sit gaudium, quod non est gaudium? Misera vita est et foeda iactantia. Hinc fit vel maxime non amare te nec caste timere te, ideoque tu superbis resistis, humilibus autem das gratiam et intonas super ambitiones saeculi, et contremunt fundamenta montium. Itaque nobis, quoniam propter quaedam humanae societatis officia necessarium est amari et timeri ab hominibus, instat adversarius verae

başka çaremiz yok mu? Bende ne büyük değişimler yarattığını sen zaten biliyorsun. Çünkü ilkin kendimi haklı gösterme merakımdan kurtardın, böylece bütün öteki günahlarıma da şifa olacağını gösterdin. Bütün hastalıklarımı tedavi ediyorsun, borcunu ödeyip yaşamımı fesattan kurtarıyorsun, acıyarak ve merhamet göstererek beni taçlandırıyorsun ve iyiliklere olan özlemimi doyuruyorsun.⁴⁹⁷ Bana senden korkmayı öğreterek kibrimle gem vurdun, boynumu senin yularına geçirmem için uysallaştırdın. İşte artık boynumda o yuları taşıyorum, bu benim için çok hafif bir yük, zaten böyle olacağını vaat etmiştin ve vaadini tuttun. Vaktiyle de böyle hafifti, ama ben bilmiyordum ve onu boynuma geçirmekten korkuyordum.

59. Acaba ya Rab, sen ki kibre kapılmadan her şeye hakim olansın, efendin olmadığından bir tek sen hakiki Efendisin, acaba şu üçüncü ayartıcı dürtüden kurtuldum mu ya da bütün ömrüm boyunca bu dürtüden kurtulabileceğim an gelecek mi? Bu dürtü insanların senden çekinmelerini ve seni sevmelerini istemekten başka bir şey değil. Bu isteğin gerçekleşirse sevinç duyuyorsun, ama hakiki bir sevinç değil bu. Sadece zavallı bir yaşam ve iğrenç bir azamet. İşte seni sevmekte aciz kalışımın, bütün kalbimle senden korkmayı bilememin en büyük nedeni, işte bu yüzden sen kibirlilere karşı durup mazlumlara lütuf bağışlıyorsun,⁴⁹⁸ işte bu yüzden dünyevi hırsların üzerine gümbür gümbür gürlüyorsun, bu yüzden dağlar temelinden sarsılıp titriyor.⁴⁹⁹ Kamu yaşamında belli başlı mevkilerin başındaysak, insanların bizi sevmeleri ya da bizden çekinmeleri çok doğal. İşte mutluluğumuzun baş düşmanı

beatitudinis nostrae ubique spargens in laqueis euge, euge, ut, dum avidè conligimus, incaute capiamur et a veritate tua gaudium nostrum deponamus atque in hominum fallacia ponamus, libeatque nos amari et timeri non propter te, sed pro te, atque isto modo sui similes factos secum habeat non ad concordiam caritatis, sed ad consortium supplicii, qui statuit sedem suam ponere in aquilone, ut te perversa et distorta via imitanti tenebrosi frigidique servirent. Nos autem, domine, pusillus grex tuus ecce sumus, tu nos posside. Praetende alas tuas, et fugiamus sub eas. Gloria nostra tu esto; propter te amemur et verbum tuum timeatur in nobis. Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te nec eripietur damnante te. Cum autem non peccator laudatur in desideriis animae suae, nec qui iniqua gerit benedicetur, sed laudatur homo propter aliquod donum, quod dedisti ei, at ille plus gaudet sibi laudari se quam ipsum donum habere, unde laudatur, etiam iste te vituperante laudatur, et melior iam ille, qui laudavit, quam iste, qui laudatus est. Illi enim placuit in homine donum dei, huic

bunu bildiğinden hiç peşimizden ayrılmaz, tuzaklar kurup etrafımıza, şahane şahane diye alkışlayan yemler serper. Biz bütün açgözlülüğümüzle toplarken bu şahaneleri, gafil avlanalım istiyor, hakikatten duyduğumuz sevinçten soyunup insanın ikiyüzlülüğünü kuşanalım, insanların bizi sevmesinden ve bizden çekinmelerinden senin adına değil, senin yerine zevk alalım istiyor ve böylece bizi kendisine benzetmek ve ortak bir sevgiyi değil de ortak bir cezayı paylaşacağı yandaşları yapmak istiyor. Bu düşman tahtını kuzeye kurmaya karar vermiş,⁵⁰⁰ sapkın ve çarpık yaşamıyla seni taklit ederek o karanlık, o soğuk ülkesinde insanlardan hizmet bekliyor. Bizlerse, ya Rab, senin küçücük sürünüz, sen bize sahip çık.⁵⁰¹ Kanatlarını ger, kaçıp sığınalım altına. Onurumuz ol; bizi seveceklerse senden dolayı sevsinler, bizden çekineceklerse yüreğimize işlediğin Sözünden dolayı çekinsinler. Senin tarafından paylandığı halde hâlâ insanlardan övgü bekleyen kişi, sen yargıç olduğun gün kendisine destek olacak kimseyi bulamayacak yanında, senin tarafından suçlu bulunduğunda ise kaçacak delik bulamayacak. Söz konusu bu kişi yüreğinden geçen istekleriyle övünen bir günahkâr ya da yaptığı kötülükten mutluluk duyan bir ahlaksız olmayabilir, bir şekilde senin lütfuna mazhar olduğu için övülmesi, övüldüğü için de ona bahşettiğin lütuftan mutluluk duyması gerekirken salt kendisi övüldü diye mutlu olması da yeter, bu durumda bile başkası onu överken senin tarafından paylanacaktır, hatta bu durumda öven insan bile övdüğü kişiden daha iyi bir durumda olacaktır. Çünkü öven övdüğü insanda Tanrı'nın lütfunu görmekten mutlu olmuştur, övülense Tanrı'nın lütfundan ötürü

amplius placuit donum hominis quam dei.

CAPUT XXXVII

Ut movetur laudibus humanis.

60. Temptamur his temptationibus cotidie, domine, sine cessatione temptamur. Cotidiana fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis et in hoc genere continentiam: da quod iubes et iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei et flumina oculorum meorum. Neque enim facile conligo, quam sim ab ista peste mundatior, et multum timeo occulta mea, quae norunt oculi tui, mei autem non. Est enim qualiscumque in aliis generibus temptationum mihi facultas explorandi me, in hoc paene nulla est. Nam et a voluptatibus carnis et a curiositate supervacanea cognoscendi video quantum assecutus sim posse refrenare animum meum, cum eis rebus careo vel voluntate vel cum absunt. Tunc enim me interrogo, quam magis minusve mihi molestum sit non habere. Divitiae vero, quae ob hoc expetuntur, ut alicui trium istarum cupiditatum vel duabus earum vel omnibus serviant, si persentiscere non potest animus, utrum eas habens contemnat, possunt et dimitti, ut se probet. Laude vero ut careamus atque in eo experiamur, quid

değil de insanın lütfundan ötürü mutlu olmuştur.

37. BÖLÜM

İnsanların övgüsünü kazanmak onu heyecanlandırıyor.

60. Her gün bu ayartıcı unsurlarla sınavdan geçiyoruz ya Rab, hem de hiç aralıksız sınavdan geçiyoruz. İnsan dili bizim gündelik harlı ocağımız. Kendini beğenmişlik konusunda da nefse hakimiyeti buyuruyorsun. Buyurduğuna dayanma gücü ver, istediğini buyur. Bu konuda sana bütün gönlümle nasıl inim inim inleyerek yakardığımı biliyorsun, gözyaşlarımı sel gibi akıttığımı da. Bu vebadan kurtulduğumdan öyle pek emin değilim, çünkü senin gözlerinin gördüğü, benimkilerinin göremediği gizli dürtülerimden korkuyorum. Öteki dürtülerimi artık kendi kendime değerlendirecek yeteneğe sahibim, ama gizli dürtüler söz konusu olduğunda tamamen çaresizim. Çünkü tensel tutkularımı ve bilmeye duyduğum o gereksiz merakımı denetlemede zihnimin ne derece yol katettiğini görüyorum, en azından gerek isteyerek gerekse bu dürtüleri hayata geçirecek fırsat bulamadığımda onlardan kendimi mahrum edebiliyorum. Çünkü o sıra kendi kendimi tartıp, bu dürtülere sahip olmamak beni az mı, yoksa çok mu rahatsız eder diye sorguluyorum. Zenginlik söz konusu olduğunda da durum aynı, yani şu hırsların üçünden biri ya da ikisini veya hepsini tatmin etmek için gerek duyulan şey. İnsan zenginse bu hırslara aldırış edip etmediğini zihnen açıkça kavrayamaz, ama zenginlikten vazgeçilirse kendisini kolayca deneyebilir. Ama övgüye kayıtsız kalacak şekilde yaşayabilir

possumus, numquid male vivendum est et tam perditae atque immaniter, ut nemo nos noverit, qui non detestetur? Quae maior dementia dici aut cogitari potest? At si bonae vitae bonorumque operum comes et solet et debet esse laudatio, tam comitatum eius quam ipsam bonam vitam deseri non oportet. Non autem sentio, sine quo esse aut aequo animo aut aegre possim, nisi cum afuerit.

61. Quid igitur tibi in hoc genere temptationis, domine, confiteor? Quid, nisi delectari me laudibus? Sed amplius ipsa veritate quam laudibus. Nam si mihi proponatur, utrum malim furens aut in omnibus rebus errans ab omnibus hominibus laudari an constans et in veritate certissimus ab omnibus vituperari, video quid eligam. Verum tamen nollem, ut vel augeret mihi gaudium cuiuslibet boni mei suffragatio oris alieni. Sed auget, fateor, non solum, sed et vituperatio minuit. Et cum ista miseria mea perturbor, subintrat mihi excusatio, quae qualis sit, tu scis, deus; nam me incertum facit. Quia enim nobis imperasti non tantum continentiam, id est a quibus rebus amorem cohibeamus, verum etiam iustitiam, id est quo eum conferamus, nec te tantum voluisti a nobis verum etiam proximum diligere, saepe mihi

miyiz ve bunu denediğimizden nasıl emin olabiliriz? Ne yani, ahlaksız bir yaşam mı süreceğiz, kendimizi öyle koyverip hunharca mı yaşayacağız ki, bizi tanıyan herkes bizden nefret etsin? Bundan daha mantıksız bir şey söylenebilir mi ya da düşünülebilir mi? Dürüst bir yaşamın ve hayırlı işlerin arkasından övgü geliyorsa, iyi yaşamdan nasıl feragat etmiyorsak onun yoldaşlığından da feragat edemeyiz. Bununla birlikte bir şeyi yaşamadıkça bundan mahrum kalmayı hoşgörüyü mi yoksa üzüntüyü mi karşılarım, hiçbir fikrim yok.

61. Peki bu türlü denemelerde sana neyi itiraf edeceğim ya Rab? Neyi, övgülerden haz almıyormuşum gibi mi yapacağım yani? Ama övgülerden çok doğruluktan haz aldığımı itiraf edebilirim. Çünkü bana sorulsa ve dense ki, kuduruk ve baştan sona yanlış bir insan olduğun halde bütün insanlar tarafından övülmeyi mi tercih edersin yoksa tutarlı ve her adımı dürüstçe atan bir adam olduğun halde herkes tarafından damgalanmayı mı, hangisini seçeceğim çok açık. Ama içimdeki iyi bir özelliğimin bana verdiği sevinci başkasının dilinden dökülecek övgü sözleriyle çoğaltmaya da bakmam. Buna rağmen çoğalttığını itiraf ediyorum, dahası sert eleştirilerin de azalttığını. Bu zavallı halimi görmekten rahatsız olduğum an hemen iyi bir bahane süzülüp giriyor içime, tabii bunun ne kadar iyi olduğunu sen takdir ediyorsundur Tanrım, çünkü ben takdir etmekte güçlük çekiyorum. Sen bize sadece nefsimize hakim olmamızı buyurmadın, aynı zamanda adil olmamızı da buyurdun; yani bazı şeyleri sevmekten uzak durmamızı ve bu sevgimizi başkalarına ihsan etmemizi. Sen yalnız seni değil, komşumuzu da sevmemizi istedin. İşte bu yüzden

videor de propectu aut spe proximi delectari, cum bene intellegentis laude delector, et rursus eius malo contristari, cum eum audio vituperare quod aut ignorat aut bonum est. Nam et contristor aliquando laudibus meis, cum vel ea laudantur in me, in quibus mihi ipse displiceo, vel etiam bona minora et levia pluris aestimantur, quam aestimanda sunt. Sed rursus unde scio, an propterea sic afficior, quia nolo de me ipso a me dissentire laudatorem meum, non quia illius utilitate moveor, sed quia eadem bona, quae mihi in me placent, iucundiora mihi sunt, cum et alteri placent? Quodam modo enim non ego laudor, cum de me sententia mea non laudatur, quandoquidem aut illa laudantur, quae mihi displicent, aut illa amplius, quae mihi minus placent. Ergone de hoc incertus sum mei?

62. Ecce in te, veritas, video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi utilitatem moveri oportere. Et utrum ita sim, nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse quam tu. Obsecro te, deus meus, et me ipsum mihi indica, ut confitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me saucium comperero. Iterum me diligentius interrogem. Si utilitate proximi moveor in laudibus meis, cur minus moveor, si quisquam alius iniuste

övgüsünün anlamını iyi kavramış bir insanın övgüsünden mutlu olduğumda, bana öyle geliyor ki, o insan iyi yolda ilerlediği ve gelecek vaat ettiği için mutlu oluyorum, benzer şekilde, anlamadığı ya da gerçekten iyi olan bir şeye küfrettiğini işittiğimde de onun acizliğine üzülüyorum. Çünkü bazen aldığım övgüler de beni üzüyor, özellikle kendimde beğenmediğim özellikler övgü konusu olduğunda ya da öyle çok da iyi ve çok da önemli olmadığı halde birtakım özelliklerim gereğinden fazla abartılıp övüldüğünde. Ama tekrar sormalıyım, acaba hayranımın benim hakkımda benden farklı bir görüş ileri sürmesini istemediğim için mi tepki gösteriyorum, yoksa onun selameti beni hiç ilgilendirmiyor da, sahip olmaktan memnun olduğum iyi özelliklerim başkasını da memnun edince beni daha da mutlu ettiği için mi, nereden bileceğim? Çünkü bu nasıl bir övgü? Kendi hakkımdaki düşüncem övülüyor ki, yani ya benim beğendiğim özelliklerim övülüyor ya da benim az buçuk beğendiğim özelliklerim aşırı övülüyor. Bu konuda kararsız kalmam doğal değil mi?

62. İşte, ey Hakikat, şimdi senin ışığın sayesinde anlıyorum ki, övüldüğümde kendi çıkarım için değil de komşumun selameti için heyecan duymam gerekiyor. Bu ruh halinde olup olmadığımı bilmiyorum. Bu konuda ben seni tanıdığım kadar kendimi tanımıyorum ki. Sana yalvarıyorum Tanrım, beni kendime göster ki, benim için dua eden kardeşlerime kendi benliğimde ne yaralar keşfettiğimi itiraf edebileyim. Kendimi daha derinden yeniden sorgulamalıyım. Ben övüldüğümde komşumun selameti için heyecan duymam gerekiyorsa, niçin başkası haksız yere karalandığında

vituperetur quam si ego? Cur ea contumelia magis mordeor, quae in me quam quae in alium eadem iniquitate coram me iacitur? An et hoc nescio? Etiamne id restat, ut ipse me seducam et verum non faciam coram te in corde et lingua mea? Insaniam istam, domine, longe fac a me, ne oleum peccatoris mihi sit os meum ad impinguandum caput meum.

CAPUT XXXVIII

Et virtuti periculum a vana gloria.

63. Egenus et pauper ego sum et melior in occulto gemitu displicens mihi et quaerens misericordiam tuam, donec reficiatur defectus meus et perficiatur usque in pacem, quam nescit arrogantis oculus. Sermo autem ore procedens et facta, quae innotescunt hominibus, habent temptationem periculosissimam ab amore laudis, qui ad privatam quandam excellentiam contrahit emendicata suffragia: temptat, et cum a me in me arguitur, eo ipso, quo arguitur, et saepe de ipso vanae gloriae contemptu vanius glofiatur ideoque non iam de ipso contemptu gloriae gloriatur: non enim eam contemnit, cum gloriatur.

kendim karalandığında üzüldüğüm kadar üzülüyorum? Niçin bana yapılan hakaretler canımı yakıyor da, gözlerimin önünde başkası haksız yere aynı hakaretlere maruz kaldığında o kadar canım yanmıyor? Yoksa bunu da mı bilmiyorum? Kendimi aldattığımdan olmasın, senin huzurunda yüreğimle ve dilimle doğruyu uygulamadığımdan mı?⁵⁰² Beni bu çılgınlığa düşürme ya Rab, n'olur dilimden dökülen sözler günahkârın başıma süreceği yağ olmasın.⁵⁰³

38. BÖLÜM

Boş yere gururlanmak erdemi tehlikeye düşürür.

63. Yoksulum ve muhtacım, tek iyi yanımlı içten içe çektiğim azapla kendimle kavga etmem ve merhametini dilemem; senin sayende kusurlarım düzeline ve kibirli gözlerin hiç bilmediği huzuru tadacak mükemmelliğe erişinceye kadar da dileyeceğim. Ne var ki insanların beni tanımasına yol açan şu dilimden dökülen sözlerde ve yaptığım işlerde övgü kazanma aşkını körükleyen çok tehlikeli bir kışkırtıcılık var. Övgü kazanma aşkı insanlardan dilenerek topladığımız övgüleri beraberinde sürüyerek mahrem bir üstünlük duygusuna malzeme kılıyor. Ben kendimde bunun kavgasını verdiğimde bile beni kışkırtıyor, tam da bundan dolayı kavga veriyorum zaten. Çünkü boş gururu küçümsemekle çok kere daha büyük boş bir gurura kapılıyoruz, bu durumda gururu küçümsemek gururlanılacak bir şey olmaktan çıkıyor, çünkü gururlanırken gururu küçümsemiş olmuyoruz.

Amoris proprii vis et natura.

64. Intus etiam, intus est aliud in eodem genere temptationis malum, quo inanescunt qui placent sibi de se, quamvis aliis vel non placeant vel displiceant nec placere affectent ceteris. Sed sibi placentes multum tibi displicent non tantum de non bonis quasi bonis, verum etiam de bonis tuis quasi suis, aut etiam sicut de tuis, sed tamquam ex meritis suis, aut etiam sicut ex tua gratia, non tamen socialiter gaudentes, sed aliis invidentes eam. In his omnibus atque in huiuscemodi periculis et laboribus vides tremorem cordis mei, et vulnera mea magis subinde a te sanari quam mihi non infligi sentio.

Quod in se et ceteris rebus deum investigavit.

65. Ubi non mecum ambulasti, veritas, docens, quid caveam et quid appetam, cum ad te referrem inferiora visa mea, quae potui, teque consulerem? Lustravi mundum foris sensu, quo potui, et attendi vitam corporis mei de me sensusque ipsos meos Inde

39. BÖLÜM

Kendini beğenmişliğin etkisi ve doğası.

64. İçimizde, ta içimizde bir kötülük daha var, aynı kıskırtıcılık sınıfına dahil. Bu kötülükle kendini beğenen insanlar başkalarının beğenilmedikleri halde ya da beğenilmemeyi göze alıp başkalarının canını sıktıkları halde kurum kurum kurumlanıyorlar. Ama kendilerini beğenirlerken senin tarafından hiç beğenilmiyorlar, hem iyi olmayan özelliklerinin iyi olduğunu düşündüklerinden, hem de senin onlara bahşettiğin iyi özellikleri kendilerine mal ettiklerinden, hatta bunları senin bir armağanın olarak kabul etmeyip sanki bileklerinin hakkıyla elde etmiş gibi davrandıklarından ya da bu armağanlara senin lütfunla sahip olduklarını bildikleri halde, bu lütfu diğer insanlarla paylaşmaktan hoşlanmayıp bencilce kendilerine saklamalarından. İşte bütün bu kıskırtıcılıklar, bu türden tehlikeler ve zorluklar arasında kalbimin pır pır ettiğini görüyorsun. Kendi kendime açtığım bu yaralardan acı çekmiyor değilim, ama daha çok da senin tarafından sürekli iyileştirildiklerini hissediyorum.

40. BÖLÜM

Kendisinde ve öteki varlıklarda Tanrı'yı ne şekilde bulduğunu itiraf ediyor.

65. Ne zaman bensiz yürüdün ki ey Hakikat, şu aciz halimle ne yapabileceğimi sana gösterince ve sana fikir danışınca, neden uzak duracağımı ve neyi isteyeceğimi hep öğretmedin mi bana? Duyu algımla dünyanın dışında gezindim. Kendimden başlayarak bakışlarımı kendi bedenimin yaşamına

ingressus sum in recessus memoriae meae, multiplices amplitudines plenas miris modis copiarum innumerabilium, et consideravi et expavi et nihil eorum discernere potui sine te et nihil eorum esse te inveni. Nec ego ipse inventor, qui peragravi omnia et distinguere et pro suis quaeque dignitatibus aestimare conatus sum, excipiens alia nuntiantibus sensibus et interrogans, alia mecum commixta sentiens ipsosque nuntios dinoscens atque dinumerans iamque in memoriae latis opibus alia pertractans, alia recondens, alia eruens: nec ego ipse, cum haec agerem, id est vis mea, qua id agebam, nec ipsa eras tu, quia lux es tu permanens, quam de omnibus consulebam, an essent, quid essent, quanti pendendaessent: et audiebam docentem ac iubentem. Et saepe istuc facio; hoc me delectat, et ab actionibus necessitatis, quantum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio. Neque in his omnibus, quae percurro consulens te, invenio tutum locum animae meae nisi in te, quo conligantur sparsa mea nec a te quidquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus ad nescio quam dulcedinem, quae si perficiatur in me, nescio quid erit, quod vita ista non erit. Sed recido in haec aerumnosis ponderibus et resorbeor solitis

çevirdim ve kendi duyularımı inceledim. Oradan hafızamın kovuklarına girdim, mucizevi yollarla elde edilen sayısız hazineyle dolu devasa odalarına, derin derin inceledim ve ürperdim.⁵⁰⁴ Sen olmasan ben bunların hiçbirini fark edemezdim, hiçbirinin sen olmadığını keşfedemezdim. Aslında keşfeden ben değildim, ben sadece hepsini tek tek dolandım, farklarını belirlemeye ve rütbelerine göre değerlerini takdir etmeye çalıştım, bazılarını duyularımdan edindiğim bilgilerle gözlemleyerek, bazılarının benliğimle kaynaşmış olduğunu hissederek ve bunlardan beni haberdar eden duyuları teker teker teşhis edip teker teker sayarak. Hafızamın o engin hazinesinde seçip ayırdığım başka şeyler de oldu, bunların bazılarını yeniden hafızama gömdüm, bazılarını gün yüzüne çıkardım. Ama ben bunları yaparken ego, yani bunları bana yaptıran güç sen değildin, çünkü sen sonsuzca varolan ışıksın ve ben bu ışık sayesinde bütün bunları, şeylerin varolup olmadıklarını, ne olduklarını ve onlara ne tür bir değer biçilebileceğini keşfetmek için inceledim; o sırada senin bana bunları öğrettiğini ve buyruklar verdiğini işitiyordum. Devamlı seni işitiyorum zaten, bu bana haz veriyor, yapmak zorunda olduğum işlerden dinlenmeye vakit buldukça kaçıp bu hazza sığınıyorum. Sana danışarak taban teptiğim bu yollarda ruhumu dinlendirecek senden daha güvenli yer bulamıyorum. Dağılmış parçalarım ancak orada bir araya geliyor; ve hiçbir parçam asla senden ayrılmayacak. Kimi zaman sayende hiç alışmadığım, derin bir duygu yoğunluğu yaşıyorum içimde, öyle tuhaf bir lezzeti var ki bu duygunun; beni mükemmeliğe eristirecek bu duyguysa onun gibisini hiç tatmadım ömrüm boyunca. Ama çok geçmiyor şu keder yüklerim beni yine alıştığım yollara indiriyor,

et teneor et multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina dignaest! Hic esse valeo nec volo, illic volo nec valeo, miser utrubique.

CAPUT XLI

Triplex cupiditas.

66. Ideoque consideravi languores peccatorum meorum in cupiditate triplici et dexteram tuam invocavi ad salutem meam. Vidi enim splendorem tuum corde saucio et percussus dixi: quis illuc potest? Proiectus sum a facie oculorum tuorum. Tu es veritas super omnia praesidens. At ego per avaritiam meam non amittere te volui, sed volui tecum possidere mendacium, sicut nemo vult ita falsum dicere, ut nesciat ipse, quid verum sit. Itaque amisi te, quia non dignaris cum mendacio possideri.

CAPUT XLII

Nonnulli ad daemones tanquam redeundi ad deum mediatores infeliciter recurrerunt.

67. Quem invenirem, qui me reconciliaret tibi? Ambiendum mihi fuit ad angelos? Qua prece? Quibus sacramentis? Multi conantes ad te redire neque per se

her zamanki alışkanlıklarım ile yeniden yutuluyorum, sıkı sıkı tutuluyorum ellerinde, hüngür hüngür ağlıyorum, ağladıkça sımsıkı tutuluyorum. Alışkanlık yükünün bedeli ne ağırmış! Burada kalacak gücüm var, ama istemiyorum, orada olmak istiyorum, ama orada olacak gücüm yok, hem burada hem orada ben biçareyim.

41. BÖLÜM

Üç farklı tutku biçimi.

66. Bu yüzden günahlarımın yol açtığı hastalıkları üç farklı tutku biçimine indirgeyip inceledim ve ruhumun kurtuluşu için uğurlu elinden medet umdum. Çünkü yaralı kalbimde senin nurunu gördüm, geri sıçrayıp şöyle dedim: “Ona kim nail olabilir?” Gözlerinin önünden atıldım.⁵⁰⁵ Sen her şeyin üstündeki Hakikatsin. Bense bu tamahkâr halimle seni kaybetmemeyi isterken yalana da sahip olmak istedim. Hiç kimse bu kadar yalana boğulmak istemez, hakikatin ne olduğuna ilişkin farkındalığını tümüyle yitirecek kadar. İşte bu yüzden seni kaybettim, çünkü sen yalanla birlikte sahip olunmaya te-nezzül buyurmazsın.

42. BÖLÜM

Şefaatçilerin Tanrı’ya yeniden mutlu mesut koşması gibi,
şeytanlara geri dönülemez.

67. Kimi bulayım ki beni seninle bağdaştırsın?⁵⁰⁶ Meleklerden mi yardım dileyeyim? Ama hangi duayla yardım dileyeceğim? Hangi ayinlerle? Duyduğuma göre, sana dönmeye

ipsos valentes, sicut audio, temptaverunt haec et inciderunt in desiderium curiosarum visionum et digni habiti sunt inlusionibus. Elati enim te quaerebant doctrinae fastu exerentes potius quam tundentes pectora et adduxerunt sibi per similitudinem cordis sui conspirantes et socias superbiae suae potestates aeris huius, a quibus per potentias magicas deciperentur, quaerentes mediatorem, per quem purgarentur, et non erat. Diabolus enim erat transfigurans se in angelum lucis. Et multum inlexit superbam carnem, quod carneo corpore ipse non esset. Erant enim illi mortales et peccatores, tu autem, domine, cui reconciliari superbe quaerebant, immortalis et sine peccato. Mediator autem inter deum et homines oportebat ut haberet aliquid simile deo, aliquid simile hominibus, ne in utroque hominibus similis longe esset a deo aut in utroque deo similis longe esset ab hominibus atque ita mediator non esset. Fallax itaque ille mediator, quo per secreta iudicia tua superbia meretur inludi, unum cum hominibus habet, id est peccatum, aliud videri vult habere cum deo, ut, quia carnis mortalitate non tegitur, pro immortali se ostentet. Sed quia stipendium peccati mors est, hoc habet commune cum hominibus, unde simul damnetur in mortem.

çalışan çoğu insan kendi kendilerine bunu başaramamış. Bütün bu yolları denemişler, ama tuhaf görüntülere olan özlemin pençesine düşmüşler ve hayallerle ödüllendirilmişler. Çünkü seni ararlarken kasıntı kültürleriyle havalara yükseldiler, bağırılarını dövecekleri yerde göğüslerini kabarta kabarta. Yüreklere birbirine aşına olduğundan havanın hükümlerine, yani kendi kibirlerinin işbirlikçileri ve müttefiklerinin tarafına geçtiler⁵⁰⁷ ve bunların güçlü büyülerine kapılıp kandırıldılar. Ruhlarını arındıracak bir şefaatçi arıyorlardı, ama buldukları şefaatçi değildi. Bir şeytandı, kendisine Nur'un meleği süsü veren bir şeytan.⁵⁰⁸ Tılsımıyla kibirli tenleri cezbetti, ama etten ve kandan oluşan bir bedeni yoktu.⁵⁰⁹ Kandırılanlar ölümlüydü ve günahkârdı, ama sen, ya Rab, kibirlilerin kendilerini bağdaştırmaya çalıştıkları sen, ölümsüzsün ve günahsızsın. Tanrı ile insanlar arasındaki şefaatçi, bir yanıyla Tanrı'ya benzemeli, bir yanıyla insana benzemeli. Her iki yanıyla insana benzeseydi Tanrı'yla alakası olmazdı, her iki yanıyla Tanrı'ya benzeseydi insanla alakası olmazdı, yani her iki durumda da şefaatçi olamazdı.⁵¹⁰ İşte bu yüzden senin sırlı kararın sonucunda, kibri kandırılmayı hak eden o sahte şefaatçinin insanlarla tek bir ortak noktası var, o da günah. Başka bir yönüyle de Tanrı'ya benzemek sevdasında, çünkü ölümlü bir bedenle örtülmediğinden kendisini ölümsüzmüş gibi gösteriyor. Ama günahın bedeli ölüm olduğundan⁵¹¹ insanlarla ortak bir noktası daha bulunuyor, işte bu nokta onu insanlar gibi ölüme mahkûm kılıyor.

Christus verus mediator.

68. Verax autem mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus et misisti, ut eius exemplo etiam ipsam discerent humilitatem, mediator ille dei et hominum, homo Christus Iesus, inter mortales peccatores et immortalem iustum apparuit, mortalis cum hominibus, iustus cum deo, ut, quoniam stipendium iustitiae vita et pax est, per iustitiam coniunctam deo evacuet mortem iustificatorum inpiorum, quam cum illis voluit habere communem. Hic demonstratus est antiquis sanctis, ut ita ipsi per fidem futurae passionis eius, sicut nos per fidem praeteritae, salvi fierent. In quantum enim homo, in tantum mediator, in quantum autem verbum, non medius, quia aequalis deo et deus apud deum et simul unus deus.

69. Quomodo nos amasti, pater bone, qui filio tuo unico non pepercisti, sed pro nobis impiis tradidisti eum! Quomodo nos amasti, pro quibus ille non rapinam arbitratus esse aequalis tibi factus est subditus usque ad mortem crucis, unus ille in mortuis liber, potestatem habens ponendi animam suam et potestatem habens iterum sumendi eam, pro nobis tibi victor et victima, et ideo victor, quia victima, pro nobis tibi sacerdos et sacrificium, et ideo sacerdos, quia sacrificium, faciens tibi nos de servis filios de te

Gerçek şefaatçi İsa'dır.

68. Oysa gerçek şefaatçi, Tanrı'nın ve insanların şefaatçisi, insan Mesih İsa'dır. Sen sırlı merhametinle onu mazlumlara gösterdin ve gönderdin, onu kendilerine örnek alsınlar ve mazlumluluğu ondan öğrensinler istedin. O ölümlü günahkârlar ile Ölümsüz Adalet arasında belirdi, insanlık gibi ölümlü, Tanrı gibi adaletli olarak. Adaletin bedeli yaşam ve huzur olduğundan, kendisini Tanrı'yla birleştiren adaletiyle, insanlarla isteyerek paylaştığı ölümü aklanmış günahkârlardan silip attı. Eskiçağların azizlerine bildirildi, Onun gelecekteki çilesine iman edip esenliğe kavuşsunlar diye; tıpkı Onun yıllar öncesinde çektiği çileye iman edip esenliğe kavuştuğumuz gibi. O insan olarak şefaatçidir, ama Tanrı Sözü olarak Tanrı ile insan arasında şefaatçi değildir, çünkü Tanrı'ya eştir, Tanrı'yla Tanrı'dır ve birlikte bir Tanrı'dır.

69. Bizi nasıl sevmişsin ki, ey İyi Baba, biricik Oğlunu bile bizden esirgemedin, aksine Onu biz günahkârlara teslim ettin!⁵¹² Bizi nasıl sevmişsin ki, O bizim kurtuluşumuz için seninle eşit olmayı imrenilecek bir ödül olarak görmedi ve çarmıha gerilip ölmeye boyun eğdi!⁵¹³ Ölümlüler arasında bir tek O özgürdü,⁵¹⁴ çünkü canını verme ve tekrar alma hakkına sahipti,⁵¹⁵ çünkü bizim kurtuluşumuz adına senin huzurunda hem muzaffer hem kurban oldu, kurban olduğu için muzafferdi. Bizim kurtuluşumuz adına senin huzurunda hem rahip hem sungu oldu, sungu olduğundan rahipti. Senden doğduğundan ve bize hizmet ettiğinden, senin huzurunda

nascendo, nobis serviendo. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eum, qui sedet ad dexteram tuam et te interpellat pro nobis: alioquin desperarem. Multi enim et magni sunt idem languores, multi sunt et magni; sed amplior est medicina tua. Potuimus putare verbum tuum remotum esse a coniunctione hominis et desperare de nobis, nisi caro fieret et habitaret in nobis.

70. Conterritus peccatis meis et mole miseriae meae agitaveram corde meditatusque fueram fugam in solitudinem, sed prohibuisti me et confirmasti me dicens: Ideo Christus pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt iam non sibi vivam, sed ei qui pro ipsis mortuus est. Ecce, domine, iacto in te curam meam, ut vivam, et considerabo mirabilia de lege tua. Tu scis imperitiam mea meam et infirmitatem meam: doce me et sana me. Ille tuus unicus, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, redemit me sanguine suo. Non calumnientur mihi superbi, quoniam cogito pretium meum et manduco et bibo et erogo et pauper cupio saturari ex eo inter illos, qui edunt et saturantur: et laudant dominum qui requirunt eum.

bizi hizmetkârın değil de oğulların kıldı. Bu yüzden haklı olarak benim bütün umudum ondadır, Onun sayesinde sen benim bütün hastalıklarımı iyileştireceksin, çünkü O senin sağında oturuyor ve sana bizim için aracılık ediyor, yoksa umudumu yitiririm. Çünkü öyle çok, öyle büyük ki bu hastalıklar, öyle çok, öyle büyük ki, ama senin ilaçların da bir o kadar çok ve büyük. Sözünün insanlarla kenetlenmeyecek kadar uzakta olduğunu düşünürdük ve kendimizden umudu keserdik, O ete kemiğe bürünüp bizimle olmasaydı, aramızda yaşamasaydı.

70. Günahlarımdan ve ölümlü halimin yükünden dehşete kapıldığımdan yüreğim gerilmişti, kaçıp inzivada yaşamayı bile derin derin düşünmeye başlamıştım, ama sen bunu yapmamı yasakladın ve şöyle söyleyerek gönlümü rahatlattın: “Mesih herkes için öldü, yaşayanlar artık kendileri için değil, kendileri uğruna ölüp dirilen Mesih için yaşasınlar diye.”⁵¹⁶ İşte, ya Rab, yaşamak için bütün derdimi sana havale ediyorum, bundan böyle artık sadece senin yasanın mucizeleri üzerine yoğunlaşacağım.⁵¹⁷ Deneyimsizliğimi ve zayıflığımı takdir ediyorsun. Eğit beni, beni iyileştir. Bilgelığın ve bilginin tüm hazinelerinin saklı olduğu senin biricik Oğlun⁵¹⁸ kanını akıtarak benim kefaretimi ödedi.⁵¹⁹ Kibirliiler artık kötü söz söylemesin hakkımda,⁵²⁰ çünkü kefaretimin bedeli üzerinde düşünüyorum, bunu yiyorum, bunu içiyorum, başkalarına dağıtıyorum. Yoksul olduğumdan, onu yemiş ve doymuş olanlarla birlikte doymak istiyorum. Rabbi arayanlar Onu bulduklarında şükretmeli.⁵²¹

LIBER UNDECIMUS

CAPUT PRIMUM

Cur confitemur deo scienti.

1. Numquid, domine, cum tua sit aeternitas, ignoras, quae tibi dico, aut ad tempus vides quod fit in tempore? Cur ergo tibi tot rerum narrationes digero? Non utique ut per me noveris ea, sed affectum meum excito in te et eorum, qui haec legunt, ut dicamus omnes: magnus dominus et laudabilis valde. Iam dixi et dicam: amore amoris tui facio istuc. Nam et oramus, et tamen veritas ait: Novit pater vester quid vobis opus sit, priusquam petatis ab eo. Affectum ergo nostrum patefacimus in te confitendo tibi misérias nostras et misericordias tuas super nos, ut liberes nos omnino, quoniam coepisti, ut desinamus esse miseri in nobis et beatificemur in te, quoniam vocasti nos, ut simus pauperes spiritu et mites et lugentes et esurientes ac sitientes iustitiam et misericordes et mundicordes et pacifici. Ecce narravi tibi multa, quae potui et quae volui, quoniam tu prior voluisti, ut confiterer tibi, domino deo meo, quoniam bonus es, quoniam in saeculum misericordia tua.

11. KİTAP

1. BÖLÜM

Her şeyi bilen Tanrı'ya niçin itirafta bulunuyoruz?

1. Ezeli ve ebedi zaman senin olduğuna göre ya Rab, sana söylediklerimi bilmiyor olabilir misin ya da zaman içinde olup bitenleri zamanında görmüyor olabilir misin? O halde niçin ben bunca olayı sırasıyla uzun uzun sana anlatmaya çalışıyorum ki? Hiç kuşkusuz sen ilk olarak benden öğrenmiyorsun bunları, ama böyle yaparak benim ve bu yazılarımı okuyanların sana olan sevgisini körüklüyorum ki, hep bir ağızdan şöyle haykırabilelim: “Çok yücesin Rab, yüce övgü-
re layıksın.”⁵²² Demin de söyledim, yine söyleyeceğim: bu olayları senin aşkına olan aşkımdan böyle anlatıyorum. Ama biz dua edince Hakikat bize şöyle diyor: “Babanız daha siz kendisinden istemeden neye ihtiyacınız olduğunu bilir.”⁵²³ Zaten bu yüzden sana çaresizliğimi ve çaresizliğime gösterdiğin merhameti itiraf ederek bütün duygularımı önüne seriyorum ki, başladığın işi tamamına erdirip bizi özgürlüğümüze kavuştur, yüreğimizdeki şu zavallı halimizi terk edip sende kutsanalım; çünkü sen bizi çağırdın, çağırdın ki ruhça fakirliği tadalım, sabırlı olalım, mahzun olalım, adaletin için açlık susuzluk çekelim, merhametli ve temiz kalpli olalım, barışçıl olalım. İşte yüreğim yettiğince sana onca hikâye anlattım uzun uzun, isteyerek anlattım, çünkü sana itiraf etmemi önce sen istedin ya Rab, çünkü sen iyisin, çünkü senin merhametin ebedi.⁵²⁴

CAPUT II

Petit a deo scripturarum sanctarum intelligentiam.

2. Quando autem sufficio lingua calami enuntiare omnia hortamenta tua et omnes terrores tuos et consolationes et gubernationes, quibus me perduxisti praedicare verbum et sacramentum tuum dispensare populo tuo? Et si sufficio haec enuntiare ex ordine, caro mihi valent stillae temporum. Et olim inardesco meditari in lege tua et in ea tibi confiteri scientiam et imperitiam meam, primordia inluminacionis tuae et reliquias tenebrarum mearum, quousque devoretur a fortitudine infirmitas. Et nolo in aliud horae diffluant, quas invenio liberas a necessitatibus reficiendi corporis et intentionis animi et servitutis, quam debemus hominibus et quam non debemus et tamen reddimus.

3. Domine deus meus, intende orationi meae, et misericordia tua exaudiat desiderium meum, quoniam non mihi soli aestuat, sed usui vult esse fraternae caritati: et vides in corde meo quia sic est. Sacrificem tibi famulatum cogitationis et linguae meae, et da quod offeram tibi. Inops enim et pauper sum, tu dives in omnes invocantes te, qui securus curam nostri geris. Circumcide ab omni temeritate

2. BÖLÜM

Tann'dan Kutsal Kitabı anlayacak olgunluğa erdirmesini diliyor.

2. Kalemimin diline ne zaman hâkim olacağım da senin beni yüreklendirmelerini, yarattığın yürek ürpertilerini, verdiğin tesellileri ve yol göstericiliğini ve senin Sözünü vaaz etmemi, senin halkını senin sırlarına erdirmemi sağlayan her şeyi teker teker anlatabileceğim? Bunları sırasıyla anlatacak yetim olsa bile zamanın her damlası benim için çok değerli.⁵²⁵ Çünkü uzun zamandır senin Yasan üzerine yoğunlaşmaya, bu konuda bildiklerimi ve gücümü aşan noktaları sana anlatmaya can atıyorum; senin nurunun ilk ışıltılarının beni nasıl aydınlatıldığını, ama daha ne kesif karanlıklarımın olduğunu ve zayıflığım senin kudretinle yutulmadıkça karanlıklarımın hep böyle karanlık kalacağını sana anlatmaya. Gerek beden gerektirdiği bakım, gerek zihinsel uğraşlar gerekse hiçbir mecburiyetimiz olmadığı halde kendimizi sorumlu hissettiğimizden insanlara yaptığımız hizmetler, yani bütün bu zorunluluklar dışında kalan saatlerimi başka işle uğraşarak harcamak istemiyorum.

3. Rab Tanrım, n'olur işit şu yakarımı, merhamet et, dileğim kabul olsun, çünkü yana yakıla istediğim şey kendi çıkarıma yönelik değil, kardeşlerimin ruhundaki şefkati arttırmak bütün özlemim; samimiyetimi yüreğimde görebilirsin. İzin ver düşüncemi, dilimi sana adayayım, sana kul köle olsunlar, ama ilkin sana adayacağımı bana bağışla. Çünkü ben yoksul ve muhtacım, sense sana yakaranların hepsine cömert davranırsın, kaygıdan uzak olduğun halde bizim için kaygılanırsın.

omnique mendacio interiora et exteriora, labia mea. Sint castae deliciae meae scripturae tuae, nec fallar in eis nec fallam ex eis. Domine, attende et miserere, domine deus meus, lux caecorum et virtus infirmorum statimque lux videntium et virtus fortium, attende animam meam et audi clamantem de profundo. Nam nisi adsint et in profundo aures tuae, quo ibimus? Quo clamabimus? Tuus est dies et tua est nox: ad nutum tuum momenta transvolant. Largire inde spatium meditationibus nostris in abdita legis tuae neque adversus pulsantes claudas eam. Neque enim frustra scribi voluisti tot paginarum opaca secreta, aut non habent illae silvae cervos suos recipientes se in eas et resumentes, ambulantes et pascentes, recumbentes et ruminantes. O domine, perfice me et revela mihi eas. Ecce vox tua gaudium meum, vox tua super affluentiam voluptatum. Da quod amo: amo enim. Et hoc tu dedisti. Ne dona tua deseras nec herbam tuam spernas sitientem. Confitear tibi quidquid invenero in libris tuis et audiam vocem laudis et te bibam et considerem mirabilia de lege tua ab usque principio, in quo fecisti caelum et terram, usque ad regnum tecum perpetuum sanctae civitatis tuae.

4. Domine, miserere mei et exaudi desiderium meum. Puto enim, quod non sit de terra, non de auro et argento et lapidibus aut decoris vestibus aut honoribus et

Kes at dilimin bütün tedbirsizliklerini, bütün yalanlarını, hem ruhsal hem de tensel anlamda. Kutsal Kitap benim saf sevincim olsun, okurken beni yanıltmasın, yorumlarken de kimseyi yanıltmayayım. Ya Rab, işit ve merhamet et, Rab Tanrım, körlerin nuru, zayıfların kudreti, hatta gören gözlerin nuru, güçlülerin kudreti, dinle ruhumu, işit derinlerinden haykırışını. Çünkü derinlerimiz de olmazsan, işitmezsen bizi oralardan, gidecek yerimiz mi kalır? Kime haykırırız? Gün senin, gece senin,⁵²⁶ bir işaretinle bütün anlar uçar gider. Birazını ayır bana, tefekküre dalayım Yasanın sırları üstüne ve çaldığımızda kapını kapama üstümüze. Çünkü onca bulanık, onca gizli sayfayı bile bile boşuna yazmış olamazsın, şu ormanlar geyikler olmadan olmaz, içine sığınıp güçlerini toplayan, dolanarak, otlayarak, serilip yatarak, geniş getirerek yenden canlanan geyikler olmadan olmaz. Ya Rab, beni mükemmele erdir, bu sayfaları aç bana. Senin sesin benim sevincim, senin sesin dünyevi hazların kat kat üstünde. Âşık olduğumu bana ver, âşığım çünkü ve bu aşkı sen bahsettin bana. Beni lütfundan mahrum bırakma, hor görme şu susuzluktan kavru lan otunu. Lütfet, Kitaplarında ne bulduysam sana anlatayım, lütfet övgüler duyayım, seni içeyim, senin Yasandan doğan o harikaları derin derin düşüneyim, göğü ve yeri yarattığın zamanın en başından, Kutsal Kentinin Ebedi Krallığında seninle birlikte olacağımız ana değin.

4. Ya Rab, merhametini esirgeme benden ve bu dileğimi işit. Çünkü dünyevi şeyler değil özlemini çektiğim, sanmıyorum; altın değil, gümüş değil, mücevherler de değil, şık giysiler de, onurlu mevkiler de değil,

potestatibus aut voluptatibus carnis neque de necessariis corpori et huic vitae peregrinationis nostrae, quae omnia nobis apponuntur quaerentibus regnum et iustitiam tuam. Vide, deus meus, unde sit desiderium meum. Narraverunt mihi iniusti delectationes, sed non sicut lex tua, domine. Ecce unde est desiderium meum. Vide, pater, aspice et vide et approba, et placeat in conspectu misericordiae tuae invenire me gratiam ante te, ut aperiantur pulsanti mihi interiora sermonum tuorum. Obsecro per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, virum dexteræ tuæ, filium hominis, quem confirmasti tibi mediatorem tuum et nostrum, per quem nos quaesisti non quaerentes te, quaesisti autem, ut quaereremus te, verbum tuum, per quod fecisti omnia, in quibus et me, unicum tuum, per quem vocasti in adoptionem populum credentium, in quo et me: per eum te obsecro, qui sedet ad dexteram tuam et te interpellat pro nobis, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi. Ipsos quaero in libris tuis. Moyses de illo scripsit: hoc ipse ait, hoc veritas ait.

CAPUT III

Quae scripsit Moyses de creatione caeli et terrae
intelligere non potest nisi donante deo.

5. Audiam et intellegam, quomodo in principio

hükümranlıklar da, tensel zevkler de değil, hatta hac yolunda olduğumuz şu yaşamdaki sağlığımızın temel ihtiyaçları bile değil, zaten bunların hepsi senin Krallığını ve adaletini arayan bizlere fazlasıyla verilecek.⁵²⁷ Bak gör ya Rab, neden böyle bir özlem çektiğimi. Dürüst olmayan insanlar bana tattıkları sevinçleri anlattılar, ama bunlar senin Yasandakiler gibi değildi. İşte çektiğim özlemin nedeni. İşte Baba, bak ve gör ve onayla, merhametini bağışlayacağın şekilde hoşnut ol ki senin katında inayetine mazhar olayım, belki açılır o zaman Sözlerinin sırlı anlamları bana kapını çaldığımda. Rabbimiz Mesih İsa adına yalvarıyorum sana, senin Oğlun adına, sağ elindeki o İnsanın, Seninle bizim aramızda Şefaatchi olsun diye kudret verdiğin İnsanın Oğlu adına, sen Onun aracılığıyla seni aramayan bizleri aradın ve bizleri aradın ki seni arayalım. O senin Sözün, bu Söz aracılığıyla ben de dâhil olmak üzere her şeyi yarattın. O senin biricik Oğlun, onun aracılığıyla benim de dâhil olduğum imanlı halkını çağırdın, hepimiz senin oğulların olalım diye. Onun adına sana yalvarıyorum, sağ yanında oturan, bizim için senden şefaet dileyen, gönlünde bilgeliğin ve bilginin bütün hazinelerinin saklı olduğu Onun adına. İşte bu hazineleri arıyorum ben de, senin Kitaplarında. Musa Onun hakkında yazdı.⁵²⁸ Yazdığı bu sözleri O söyledi, O, yani Hakikat söyledi.

3. BÖLÜM

Musa'nın göğün ve yerin yaratılışıyla ilgili yazdıklarını Tanrı lütfetmedikçe kimse anlayamaz.

5. Lütfet, göğün ve yerin başlangıçta nasıl yaratıldığını işiteyim

fecisti caelum et terram. Scripsit hoc Moyses, scripsit et abiit, transiit hinc a te ad te neque nunc ante me est. Nam si esset, tenerem eum et rogarem eum et per te obsecrarem, ut mihi ista panderet, et praeberem aures corporis mei sonis erumpentibus ex ore eius, et si hebraea voce loqueretur, frustra pulsaret sensum meum nec inde mentem meam quidquam tangeret; si autem latine, scirem quid diceret. Sed unde scirem, an verum diceret? Quod si et hoc scirem, num ab illo scirem? Intus utique mihi, intus in domicilio cogitationis nec hebraea nec graeca nec latina nec barbara veritas sine oris et linguae organis, sine strepitu syllabarum diceret: Verum dicit et ego statim certus confidenter illi homini tuo dicerem: Verum dicis. Cum ergo illum interrogare non possim, te, quo plenus vera dixit, veritas, rogo, te, deus meus, rogo, parce peccatis meis, et qui illi servo tuo dedisti haec dicere, da et mihi haec intellegere.

CAPUT IV

Creatura clamat creatorem deum.

6. Ecce sunt caelum et terra, clamant, quod facta sint; mutantur enim atque variantur. Quidquid

ve anlayayım. Bunu Musa yazdı ve bu dünyadan göçüp gitti, buradan, yani senden, senin yanına geçti ve şimdi benim gözlerimin önünde değil. Çünkü öyle olmuş olsaydı ona tutunur ve ona sorardım ve bana her şeyi açıklaması için senin adına yalvarırdım ona, şu tensel kulaklarımı iyice açıp onun ağzından dökülen sözleri dinlerdim. İbranice konuşacak olursa tensel duyuma boşa çarpıp dönmüş olurdu sözleri, çünkü anlamları zihnime şöyle bir dokunmazdı bile. Ama Latince konuşmuş olsa, ne dediğini bilirdim. Gerçi doğru söyleyip söylemediğini, nereden bilecektim? Doğru söylediğini bilsem bile bakalım o mu söylüyor bu doğruyu? İçimde, düşüncemin odasının içinde ne İbranice, ne Yunanca, ne Latince ne de herhangi yabancı bir dil konuşan Hakikat konuşmuş olurdu o vakit, ağız gibi, dil gibi bir organı yok onun, hecelerin gürültüsüne patırtısına hiç vurmadan sözlerini, şöyle derdi: “Doğru söylüyor.” Anında emin olurdum ve kendimden emin şekilde ona, senin kuluna, dönüp şöyle söyledim: “Doğru söylüyorsun.” Ama şimdi ona sormadığıma göre, ona doğruyu söylemesini vahyeden sana, ey Hakikat, sana soruyorum, sana Tanrım, sana soruyorum; günahlarımı bağışla, sen o kuluna bunları söylemesini lütfettin, bana da bu sözleri anlamamı lütfet.

4. BÖLÜM

Yaratılan âlem yaratan Tanrı’yı haykırıyor.

6. İşte gök ve yer göz önündeler, yaratıldıklarını haykırıyorlar; çünkü değişiyorlar ve çeşitleniyorlar. Oysa

autem factum non est et tamen est, non est in eo quidquam, quod ante non erat: quod est mutari atque variari. Clamant etiam, quod se ipsa non fecerint: «Ideo sumus, quia facta sumus; non ergo eramus, antequam essemus, ut fieri possemus a nobis». Et vox dicentium est ipsa evidentia. Tu ergo, domine, fecisti ea, qui pulcher es: pulchra sunt enim; qui bonus es: bona sunt enim; qui es: sunt enim. Nec ita pulchra sunt nec ita bona sunt nec ita sunt, sicut tu conditor eorum, quo comparato nec pulchra sunt nec bona sunt nec sunt. Scimus haec, gratias tibi, et scientia nostra scientiae tuae comparata ignorantia est.

CAPUT V

Ex nihilo conditus mundus.

7. Quomodo autem fecisti caelum et terram et quae machina tam grandis operationis tuae? Non enim sicut homo artifex formans corpus de corpore arbitrato animae valentis imponere utcumque speciem, quam cernit in semet ipsa interno oculo – et unde hoc valeret, nisi quia tu fecisti eam? – et imponit speciem iam esistenti et habenti, ut esset, veluti terrae aut lapidi aut ligno aut auro aut id genus rerum cuilibet. Et unde ista essent, nisi tu instituisses ea? Tu

yaratılmamış, ama varolan bir şey kendisinde önceden olmayan hiçbir şey barındırmaz ki değiştirilebilsin ve farklılaştırılabilirsin. Zaten gök ve yer de kendi kendilerini yaratmadıklarını haykırıyorlar bak: “Varsak yaratıldığımız için varız, çünkü yaratılmadan önce yoktuk ki kendi kendimizi yaratacak gücümüz olsun.” İşte bunları söyleyenlerin sesi, apaçık kanıt. O halde sen, ya Rab, sen onları yarattın; sen güzelsin, bu yüzden onlar da güzel; sen iyisin, bu yüzden onlar da iyi; sen varsın, bu yüzden onlar da var. Ne var ki onların Yaraticısı olan senin kadar güzel, senin kadar iyi, senin kadar gerçek değiller. Seninle kıyaslandığında güzellikleri de, iyilikleri de, varlıkları da hep eksik. Bunları biliyoruz, bu yüzden sana şükrediyoruz; yine de bizim bilgimiz senin bilginle kıyaslanınca baştan sona cahillik.

5. BÖLÜM

Dünya hiçlikten yaratıldı.

7. Göğü ve yeri nasıl yarattın, böyle muazzam bir iş için hangi araçtan yararlandın? Çünkü sen somut bir nesneye başka somut bir nesneden zihninde tasarladığı şekilde biçim veren bir sanatçı gibi değilsin. Sanatçının zihni iç gözüyle derinlerinde görebildiği herhangi bir biçimi uygulamaya koyabilecek yetide. Ama sen bu zihni yaratmamış olsaydın hiç bu yetiye sahip olabilir miydi? Sanatçı halen varolan ve halen varolmakta olan, toprak gibi, taş gibi, tahta gibi, altın gibi ya da bu türden herhangi bir malzemeye biçim veriyor. Ama bu malzemeleri yaratmamış olsan nereden varolacaklardı? Sen

fabro corpus, tu animum membris imperitantem fecisti, tu materiam, unde facit aliquid, tu ingenium, quo artem capiat et videat intus quid faciat foris, tu sensum corporis, quo interprete traiciat ab animo ad materiam id quod facit, et renuntiet animo quid factum sit, ut ille intus consulat praesidentem sibi veritatem, an bene factum sit. Te laudant haec omnia creatorem omnium. Sed tu quomodo facis ea? Quomodo fecisti, deus, caelum et terram? Non utique in caelo neque in terra fecisti caelum et terram neque in aere aut in aquis, quoniam et haec pertinent ad caelum et terram, neque in universo mundo fecisti universum mundum, quia non erat, ubi fieret, antequam fieret, ut esset. Nec manu tenebas aliquid, unde faceres caelum et terram: nam unde tibi hoc, quod tu non feceras, unde aliquid faceres? Quid enim est, nisi quia tu es? Ergo dixisti et facta sunt atque in verbo tuo fecisti ea.

CAPUT VI

Quomodo deus dixit, ut fieret mundus.

8. Sed quomodo dixisti? Numquid illo modo, quo facta est vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus? Illa enim vox acta atque transacta est, coepta et finita. Sonuerunt syllabae atque transierunt, secunda post primam, tertia post secundam atque inde ex ordine, donec ultima post ceteras silentiumque post

yarattığın için bu sanatçının bir bedeni var, uzuvlarını kontrol edebileceği bir zihni, bir şeyler üretmesine yarayan malzemesi, teknik bilgisine hâkim olabilme ve elleriyle yarattığını hayalinde de canlandırabilme yetisi, zihnindeki tasarısını işlediği malzemeye aktarmasına yarayan ve ortaya çıkan ürünü dönüp zihnine haber veren ve böylece zihnine, kendi içindeki o hükümrana, yani hakikate bu ürünün güzel yapılıp yapılmadığını sorma imkânı tanıyan tensel duyuları. İşte bütün bunlar sana, her şeyin Yaraticısına, şükrediyorlar. Ama sen nasıl yaratıyorsun bunları? Nasıl yarattın ya Rab, şu göğü ve yeri? Hiç kuşkusuz göğü ve yeri gökte ve yerde yaratmadın, havada ya da suda da yaratmadın, çünkü hava ve su zaten göğşe ve yere ait; şu koskoca evreni de koskoca evrende yaratmadın, çünkü o yaratılmadan önce yaratılacağı bir mekân da yoktu. Elinde de bir malzeme yok ki, göğü ve yeri yaratasın. Çünkü önceden yaratmadıkça bu malzemeyi nereden bulacaksın ki bir şeyler yaratmak için kullanasın? Zaten sen sebep olmadıkça herhangi bir şey olabilir mi? Öyleyse sen söyledin onlar da oldu,⁵²⁹ senin Sözüyle onlar oldu.

6. BÖLÜM

Tanrı nasıl söyledi de evren yaratıldı?

8. Peki ama nasıl söyledin? Bulutlardan gelen ve “İşte bu benim sevgili oğlum” diyen ses gibi bir sesle mi söyledin?⁵³⁰ Ama o ses o vakit çınladı ve geçti, başladı ve bitti. Heceler işitildiler ve geçip gittiler, ikincisi birincisin ardından, üçüncüsü ikincisinin ardından ve böyle sıra sıra geçip gitti, ta ki hepsinin ardından sonuncusu gelene ve sonuncusunun ardından

ultimam. Unde claret atque eminet, quod creaturae motus expressit eam serviens aeternae voluntati tuae ipse temporalis. Et haec ad tempus facta verba tua nuntiavit auris exterior menti prudenti, cuius auris interior posita est ad aeternum verbum tuum. At illa comparavit haec verba temporaliter sonantia cum aeterno in silentio verbo tuo et dixit: Aliud est longe, longe aliud est. Haec longe infra me sunt nec sunt, quia fugiunt et praetereunt: verbum autem dei mei supra me manet in aeternum. Si ergo verbis sonantibus et praetereuntibus dixisti, ut fieret caelum et terra, atque ita fecisti caelum et terram, erat iam creatura corporalis ante caelum et terram, cuius motibus temporalibus temporaliter vox illa percurreret. Nullum autem corpus ante caelum et terram, aut si, erat, id certe sine transitoria voce feceras, unde transitoriam vocem faceres, qua diceres ut fieret caelum et terra. Quidquid enim illud esset, unde talis vox fieret, nisi abs te factum esset, omnino non esset. Ut ergo fieret corpus, unde ista verba fierent, quo verbo a te dictum est?

CAPUT VII

Verbum dei coaeternum deo.

9. Vocas itaque nos ad intellegendum verbum, deum apud te deum, quod sempiternae dicitur et eo sempiternae dicuntur omnia. Neque enim finitur, quod

da bir sessizlik başlayana kadar. Bu yüzden bu sözün yaratılan bir şeyin, yani geçici olan ve senin ebedi ve ezeli iradene hizmet eden bir şeyin hareketinden geldiği açık ve seçikti. Anlık işitilen bu sesleri dıştaki kulak, anlama gücüne sahip zihne iletti, çünkü bu zihnin iç kulağı senin ezeli ve ebedi Sözünü işitmeye duyarlı. Bu zihin anlık işitilen bu sesleri senin sessiz, ezeli ve ebedi Sözünle kıyasladı ve dedi ki: “Tanrı Sözü çok farklı, fark çok büyük. O sözlerse benim çok altımda ve gerçeklikleri yok, çünkü geçip gidiyorlar ve yok oluyorlar. Ama benim Tanrımın Sözü benim üstümde ve sonsuza kadar orada olacak.” O halde işitilen ve geçip giden sözlerle gök ve yer olsun dediysen ve göğü ve yeri böyle yarattıysan, o zaman gök ve yerden önce yaratılmış bir varlık vardı ve bu varlığın zamana bağlı hareketleriyle o ses zamana bağlı olarak titreşti. Ama gök ve yer yaratılmadan önce herhangi bir maddi varlık yoktu ya da olmuşsa, sen onu mutlaka gelip geçici olmayan sesle yaratmış olmalısın ki, sen gök ve yer olsun dediğinde bu gelip geçici sese temel oluştursun. Çünkü gelip geçici bir sese temel oluşturan şey ne olursa olsun sen onu yaratmadıkça asla varolamazdı. O halde kararını bildiren sözlerin döküldüğü o maddi varlığı yaratmak için sen hangi sözü söyledin?

7. BÖLÜM

Tanrı’yla ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Tanrı Sözü.

9. Bu yüzden bizi Sözünü anlamaya çağırıyorsun, seninle birlikte Tanrı olan Tanrı’yı,⁵³¹ yani daima söylenen ve o söylendikçe her şeyin daima söyleneceği Sözünü. Bu Söz,

dicebatur, et dicitur aliud, ut possint dici omnia, sed simul ac sempiternae omnia: alioquin iam tempus et mutatio et non vera aeternitas nec vera immortalitas. Hoc novi, deus meus, et gratias ago. Novi, confiteor tibi, domine, mecumque novit et benedicit te quisquis ingratus non est certae veritati. Novimus, domine, novimus, quoniam in quantum quidque non est quod erat et est quod non erat, in tantum moritur et oritur. Non ergo quidquam verbi tui cedit atque succedit, quoniam vere immortale atque aeternum est. Et ideo verbo tibi coaeterno simul et sempiternae dicis omnia, quae dicis, et fit, quidquid dicis ut fiat; nec aliter quam dicendo facis: nec tamen simul et sempiterna fiunt omnia, quae dicendo facis.

CAPUT VIII

Verbum dei ipsum est principium quo docemur
omnem veritatem.

10. Cur, quaeso, domine deus meus? Utcumque video, sed quomodo id eloquar nescio, nisi quia omne, quod esse incipit et esse desinit, tunc esse incipit et tunc desinit, quando debuisse incipere vel desinere in aeterna ratione cognoscitur, ubi nec incipit aliquid nec desinit. Ipsum est verbum

söylenen bir şeyin bitip arkasından bir başkasının gelmesi ve böylece her şeyin sırasıyla söylenmesi gibi bir durum değil, her şey aynı anda ve ezeli ve ebedi olarak söyleniyor. Yoksa zaman ve değişim olurdu, gerçek bir ebediyet ve gerçek bir ölümsüzlük olmazdı. Bunu anladım Tanrım ve bunun için sana şükrediyorum. Bunu anladım ve sana açıklıyorum ya Rab, kesin Hakikati inkâr etmeyen kim varsa benimle birlikte bunu anladı ve sana şükranlarını sunuyor. Anladık, ya Rab, anladık, bir şey varken aynı şekilde yok oluyorsa ölüyor demektir, bir şey yokken aynı şekilde varoluyorsa doğuyor demektir. O halde senin Sözünün herhangi bir ögesi ne yerini başka bir şeye bırakıyor, ne de başka bir şeyin yerini alıyor, çünkü bu Söz gerçekten ölümsüz ve ezeli-ebedi. Bu yüzden seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Sözünle söylediğin her şeyi aynı anda ve ezeli-ebedi olarak söylüyorsun ve olması için ne söylemişsen oluyor. Sen her şeyi sadece söyleyerek yaratıyorsun, başka şekilde değil. Ama söyleyerek yarattığın her şey aynı anda ve ezeli-ebedi anlamda varolmuyor.

8. BÖLÜM

Tanrı Sözü bütün hakikati öğrendiğimiz Başlangıçtır.

10. Merak ediyorum, niçin böyle oluyor Rab Tanrım? Bunu bir dereceye kadar anlıyorum, ama nasıl açıklayacağımı bilmiyorum, sadece şunu söyleyebiliyorum: Olmaya başlayan ve olması son bulan her şeyin başlaması ve son bulması gereken an ezeli ve ebedi akılca bilinen bir an ve her şey o anda başlıyor ve o anda son buluyor, ama ezeli-ebedi aklın ne bir başlangıcı var ne de sonu. İşte ezeli ve ebedi akıl senin Sözünün

tuum, quod et principium est, quia et loquitur nobis. Sic in evangelio per carnem ait, et hoc insonuit foris auribus hominum, ut crederetur et intus quaereretur et inveniretur in aeterna veritate, ubi omnes discipulos bonus et solus magister docet. Ibi audio vocem tuam, domine, dicentis mihi, quoniam ille loquitur nobis, qui docet nos, qui autem non docet nos, etiam si loquitur, non nobis loquitur. Quis porro nos docet nisi stabilis veritas? Quia et per creaturam mutabilem cum admonemur, ad veritatem stabilem ducimur, ubi vere discimus, cum stamus et audimus eum et gaudio gaudemus propter vocem sponsi, reddentes nos, unde sumus. Et ideo principium quia nisi maneret, cum erraremus, non esset quo rediremus. Cum autem redimus ab errore, cognoscendo utique redimus; ut autem cognoscamus, docet nos, quia principium est et loquitur nobis.

CAPUT IX

Quomodo verbum dei loquatur cordi.

11. In hoc principio, deus, fecisti caelum et terram in verbo tuo, in filio tuo, in virtute tua, in sapientia tua, in veritate tua miro modo dicens et miro modo faciens. Quis comprehendet? Quis enarrabit? Quid

ta kendisi, ayrıca Başlangıç, çünkü bize söyleyen de O.⁵³² Bu yüzden İncil'de senin Sözü'n bedenlenip konuştu ve insan bunu dışarıdan gelen bir ses olarak işitti, inansın ve bu sesi içinde arasın diye, onu ararken de ezeli ve ebedi hakikatte bulsun ve orada bütün öğrencilere Biricik İyi Öğretmenin ders verdiğini görsün diye. İşte ben orada senin sesini duyuyorum ya Rab, benimle konuşuyor, çünkü ancak bize gerçek anlamda ders veren kişi bizimle konuşmuş olur, ama bize ders vermeyen biri bizimle konuşsa bile gerçek anlamda konuşmuş olmaz. Zaten değişmez Hakikatten başka bize kim ders verebilir? Değişime yazgılı bir varlıktan ders aldığımızda, bu dersin bizi değişmez Hakikate götürmesi şart, çünkü ancak o zaman gerçekten öğreniriz, çünkü o sırada Onun yanında durarak ve Onu dinleyerek ve Damadın sesinden kam alarak sevinçle dolarız⁵³³ ve bizim varolmamızı sağlayan kaynağa geri döneriz. İşte tam da bu nedenden dolayı O Başlangıçtır, çünkü O hep olduğu yerde duruyor olmasaydı, biz yanlış yollarda dolanıp dururken nereye döneceğimizi bilemezdik. Öte yandan yanlış yoldan dönüyorsak yine Hakikati bildiğimiz için dönüyoruz; O bize Hakikati bilmeyi de öğretiyor aynı zamanda, çünkü O Başlangıç ve bizimle konuşuyor.

9. BÖLÜM

Tanrı Sözü yüreğimizle nasıl konuşur?

11. İşte bu Başlangıçta ey Tanrı, sen göğü ve yeri Sözü'nle, Oğlunla, Kudretinle, Bilgeliğinle, Hakikatinle mucizevi şekilde konuşarak ve mucizevi şekilde işleyerek yarattın. Bu sırrı kim anlayabilir? Kim dile dönebilir? Bana doğru

est illud, quod interlucet mihi et percutit cor meum sine laesione? Et inhorresco et inardesco: inhorresco, in quantum dissimilis ei sum, inardesco, in quantum similis ei sum. Sapientia, sapientia ipsa est, quae interlucet mihi, discindens nubilum meum, quod me rursus cooperit deficientem – ab ea caligine atque aggere poenarum mearum, quoniam sic infirmatus est in egestate vigor meus, ut non sufferam bonum meum, donec tu, domine, qui propitius factus es omnibus iniquitatibus meis, etiam sanes omnes languores meos, quia et redimes de corruptione vitam meam et coronabis me in miseratione et misericordia et satiabis in bonis desiderium meum, quoniam renovabitur iuventus mea sicut aquilae. Spe enim salvi facti sumus et promissa tua per patientiam expectamus. Audiat te intus sermocinantem qui potest; ego fidenter ex oraculo tuo clamabo: Quam magnificata sunt opera tua, domine, omnia in sapientia fecisti! Et illa principium, et in eo principio fecisti caelum et terram.

CAPUT X

Obtrectantes quid faceret deus antequam
caelum et terram conderet.

12. Nonne ecce pleni sunt vetustatis suae qui nobis dicunt: «Quid faciebat deus, antequam faceret caelum et terram? Si enim vacabat, inquiunt, et non operabatur aliquid, cur non sic semper et deinceps,

süzülüp gelen, yüreğimi hiç acıtmadan delip geçen şu ışık da ne? Hem ürperiyorum, hem alevleniyorum; ona hiç benzedikçe ürperiyorum, ona benzedikçe alevleniyorum. Bilgelik, evet, Bilgeliğin ta kendisi, bulutlarımı, çekeceğim cezanın karalığından ve yükünden belim iyice bükülünce tekrardan üstümü örtmeye başlayan bulutlarımı aralaya aralaya bana doğru süzülüp gelen şu ışık. Çünkü yoksulluktan gücüm öyle tükenmişti ki,⁵³⁴ bahsettiğin iyiliğin hakkını veremiyordum, ta ki sen ya Rab, bütün kötülüklerime merhem olana ve bütün hastalıklarına şifa sunana kadar. Sen bedelini ödeyip yaşamımı fesattan kurtaracaksın, beni merhamet ve şefkatle taçlandıracaksın ve iyiliğe duyduğum özlemimi gidereceksin; yani gençliğim bir kartalınki gibi yenilenecek.⁵³⁵ Biz umudumuzla kurtuluşa erdik ve bize verdiğin vaatleri sabırla bekliyoruz. Yüreğinde senin konuştuğunu duyabilen insan dinlesin; bense senden aldığım vahyin ışığında, kendimden emin bir şekilde şöyle haykıracağım: “Yarattığın eserlerin ne şahane ya Rab, hepsini ne büyük bir Bilgelikle yaratmışsın öyle!”⁵³⁶ İşte o Bilgelik, Başlangıç; ve sen yeri ve göğü o Başlangıçta yarattın.

10. BÖLÜM

Tanrı'nın göğü ve yeri yaratmadan önce ne yaptığını sorgulama gafletine düşenler.

12. Bize, “Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?” sorusunu soranlar bak nasıl hâlâ o köhne doğalarıyla tıka basa dolular? “Eğer bir işle meşgul değil idiyse,” diyorlar, “ve hiçbir şey yapmıyor idiyse niçin ebediyen hep aynı halini

quemadmodum retro semper cessavit ab opere? Si enim ullus motus in deo novus extitit et voluntas nova, ut creaturam conderet, quam numquam ante condiderat, quomodo iam vera aeternitas, ubi oritur voluntas, quae non erat? Neque enim voluntas dei creatura est, sed ante creaturam, quia non crearetur aliquid, nisi creatoris voluntas praecederet. Ad ipsam ergo dei substantiam pertinet voluntas eius. Quod si exortum est aliquid in dei substantia, quod prius non erat, non veraciter dicitur aeterna illa substantia; si autem dei voluntas sempiterna erat, ut esset creatura, cur non sempiterna et creatura?»

CAPUT XI

Obiectioni respondet quod aeternitas dei
nescit tempora.

13. Qui haec dicunt, nondum te intellegunt, o sapientia dei, lux mentium, nondum intellegunt, quomodo fiant, quae per te atque in te fiunt, et conantur aeterna sapere, sed adhuc in praeteritis et futuris rerum motibus cor eorum volitat et adhuc vanum est. Quis tenebit illud et figet illud, ut paululum stet et paululum rapiat splendorem semper stantis aeternitatis et comparet cum temporibus numquam stantibus et videat esse incomparabilem et

sürdürmedi, yani yaratımından önce hiçbir şey yapmadığı halini?” Çünkü Tanrı’da evvelce hiç yapmamış olduğu yaratımı başlatacak herhangi bir yeni gelişme ve herhangi bir yeni irade oluşmuşsa, içinde daha önceden hiç olmayan bir iradenin doğabildiği ezeli ve ebedi hakikat nasıl gerçek anlamda ezeli ve ebedi olabilir? Olur, çünkü Tanrı’nın iradesi yaratılmış bir şey değildir, yaratılan düzenden önce gelir, çünkü Yaratıcının iradesinin önceliği olmamış olsa hiçbir şey yaratılamaz. Bu yüzden Tanrı’nın iradesi Tanrı’nın doğasına aittir. Tanrı’nın doğasında daha önce hiç olmayan bir şey doğuyorsa bu doğaya gerçek anlamda ezeli-ebedi doğa denmez; öte yandan yaratılan düzenin doğması için Tanrı’nın ebedi bir iradesi olmuş olsaydı o zaman niçin yaratım da ebedi değil?

11. BÖLÜM

Karşıt düşüncede olanlara Tanrı’nın ezeli ve ebedi oluşunun zamanla bağlantısı olmadığını söyleyerek yanıt veriyor.

13. Bunları söyleyenler henüz seni anlamıyorlar ey Tanrı’nın Bilgeligi, zihinlerin Işığı, varlıkların senin sayende ve sende nasıl olduğunu henüz anlamıyorlar. Ebediyeti tatmaya çalışıyorlar, ama yürekleri hâlâ şeylerin bir geçmişe bir geleceğe gidip geldiği âlemde bir oraya bir buraya uçuşup duruyor ve hâlâ kararsızlar. Kim tutacak bu yüreği, kim bu yüreği sabitleyecek ki birazcık durabilsin ve bir anlık da olsa o hep durduğu yerde duran ebediyetin görkemini yakalayabilsin? İşte belki o zaman ebediyeti hiçbir zaman durduğu yerde durmayan zamanla kıyaslayabilir ve kıyaslanmasının mümkün olmadığını

videat longum tempus nisi ex multis praetereuntibus motibus, quae simul extendi non possunt, longum non fieri; non autem praeterire quidquam in aeterno, sed totum esse praesens; nullum vero tempus totum esse praesens: et videat omne praeteritum propelli ex futuro et omne futurum ex praeterito consequi et omne praeteritum ac futurum ab eo, quod semper est praesens, creari et excurrere? Quis tenebit cor hominis, ut stet et videat, quomodo stans dictet futura et praeterita tempora nec futura nec praeterita aeternitas? Numquid manus mea valet hoc aut manus oris mei per loquellas agit tam grandem rem?

CAPUT XII

Quid deus fecerit ante mundi creationem.

14. Ecce respondeo dicenti: «Quid faciebat deus, antequam faceret caelum et terram?» Respondeo non illud, quod quidam respondisse perhibetur ioculariter eludens quaestionis violentiam: «Alta», inquit, «scrutantibus gehennas parabat». Aliud est videre, aliud est ridere. Haec non respondeo. Libentius enim responderim: «Nescio, quod nescio» quam illud, unde inridetur qui alta interrogavit et

anlayabilir; uzun bir zamanın art arda gelen bir dizi hareketten ibaret olduğu için uzun olduğunu, bu hareketlerin aynı anda beraberce akıp gidemeyeceğini görebilir; ebediyette ise hiçbir şeyin gelip geçici olmadığını, tersine her şeyin bütünüyle şimdi olduğunu, buna karşın zamanın bütünüyle şimdi olmadığını anlayabilir; ayrıca bütün geçmişin gelecekle geriye doğru itildiğini ve bütün geleceğin geçmişin peşi sıra geldiğini, bütün geçmişin ve bütün geleceğin her zaman şimdi olandan yaratıldığını ve başı ve sonu olacak şekilde düzenlendiğini de kavrayabilir. Kim tutacak insanın yüreğini ki durabilsin ve içinde ne gelecek ne de geçmiş olan ebediyetin nasıl hiç kılmıdamadan durduğunu ve hem geleceğe hem de geçmişe komut verebildiğini görebilsin? Benim ellerimin bunu yapacak gücü var mı, ya da dilim sırf sözcüklerle bu kadar yüce bir işleyişi anlatacak kadar güçlü mü?

12. BÖLÜM

Tanrı evreni yaratmadan önce ne yapıyordu?

14. “Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?” diye soranlara yanıt veriyorum. Ama benim yanıtlım, bu sorunun ağırlığından kaçıp kurtulmaya çalışan falancanın, duyduğuma göre işi şakaya vurup, “Derinlerini araştırmaya kalkan insanlara Cehennemi hazırlıyordu” diye yanıt vermesine benzemiyor. Görmek ayrı, gülmek ayrı. Ben böyle bir yanıt vermem. Ama şöyle bir yanıt verebilirim, hem de seve seve: “Bilmediğimi biliyorum.” Bu yanıtı, o derin soruyu soranla sırf dalga geçmek adına, üstelik yanlış olan bir şeyler söyleyip

laudatur qui falsa respondit. Sed dico te, deus noster, omnis creaturae creatorem et, si caeli et terrae nomine omnis creatura intellegitur, audenter dico: Antequam faceret deus caelum et terram, non faciebat aliquid. Si enim faciebat, quid nisi creaturam faciebat? Et utinam sic sciam, quidquid utiliter scire cupio, quemadmodum scio, quod nulla fiebat creatura, antequam fieret ulla creatura.

CAPUT XIII

Quod ante tempora a deo creata nullum
tempus fuerit.

15. At si cuiusquam volatilis sensus vagatur per imagines retro temporum et te, deum omnipotentem et omnicreantem et omnitenentem, caeli et terrae artificem, ab opere tanto, antequam id faceres, per innumerabilia saecula cessasse miratur, evigilet atque attendat, quia falsa miratur. Nam unde poterant innumerabilia saecula praeterire, quae ipse non feceras, cum sis omnium saeculorum auctor et conditor? Aut quae tempora fuissent, quae abs te condita non essent? Aut quomodo praeterirent, si numquam fuissent? Cum ergo sis operator omnium temporum, si fuit aliquod tempus, antequam faceres caelum et terram, cur dicitur, quod ab

beğeni toplamak adına verilen deminki yanıtı tercih ederdim. Hayır Tanrım, ben senin bütün yaratılanların Yaratıcısı olduğunu söyleyerek yanıt veriyorum ve bütün yaratılanlar deyince biz göğü ve yeri anlıyorsak, haddimi de aşım şöyle söylüyorum: Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce hiçbir şey yapmıyordu. Çünkü bir şey yapmış olsaydı bile bu yine onun yarattığı bir şey olmayacaktı da ne olacaktı? Keşke yaratılış olmadan önce hiçbir yaratılışın olmadığını bildiğim gibi, bildiğimden emin olmak istediğim diğer işe yarar konuları da aynı kesinlikle bilebilseydim.

13. BÖLÜM

Tanrı tarafından zaman yaratılmadan önce zaman diye
bir şey yoktu.

15. Uçarı zihniyle, hâlâ geçmiş zamanların hayalleri arasında dolanıp duran ve senin, yani Her Şeye Kadir Olanın, Her Şeyin Yaratıcısının, Her şeyin sorumluluğunu Üstlenenin, göğün ve yerin Mimarının, bu kadar yüce bir eseri fiili olarak yaratmadan önce onca yüzyıl eli kolu bağılı oturduğunu düşünüp hayret içinde kalan biri varsa hâlâ, artık uyanmalı ve hayretinin yanılgıların ürünü olduğunu fark etmeli. Onca yüzyıl nasıl akıp geçebilirdi bütün yüzyılların Kaynağı ve Yaratıcısı olan sen onları daha henüz yaratmamışken? Ya da kaynağını senden almamış zamanlar olabilir mi hiç? Hiç olmamışlarsa nasıl akıp geçebilirler? Sen bütün zamanların Yaratıcısı olduğuna göre, göğü ve yeri yaratmadan önce herhangi bir zaman var idiyse, peki niçin hâlâ hiçbir şey

opere cessabas? Id ipsum enim tempus tu feceras, nec praeterire potuerunt tempora, antequam faceres tempora. Si autem ante caelum et terram nullum erat tempus, cur quaeritur, quid tunc faciebas? Non enim erat tunc, ubi non erat tempus.

16. Nec tu tempore tempora praecedis: alioquin non omnia tempora praecederes. Sed praecedis omnia praeterita celsitudine semper praesentis aeternitatis et superas omnia futura, quia illa futura sunt, et cum venerint, praeterita erunt; tu autem idem ipse es, et anni tui non deficiunt. Anni tui nec eunt nec veniunt: isti enim nostri eunt et veniunt, ut omnes veniant. Anni tui omnes simul stant, quoniam stant, nec euntes a venientibus excluduntur, quia non transeunt: isti autem nostri omnes erunt, cum omnes non erunt. Anni tui dies unus, et dies tuus non cotidie, sed hodie, quia hodiernus tuus non cedit crastino; neque enim succedit hesterno. Hodiernus tuus aeternitas: ideo coaeternum genuisti, cui dixisti: Ego hodie genui te. Omnia tempora tu fecisti et ante omnia tempora tu es, nec aliquo tempore non erat tempus.

CAPUT XIV

Temporis differentiae tres.

17. Nullo ergo tempore non feceras aliquid, quia

yapmadan durduğun söyleniyor? Çünkü zamanın kendisini sen yarattın, zamanı yaratmadan önce zaman akıp geçemezdi. Öte yandan gök ve yer yaratılmadan önce zaman yok idiyse, niçin hâlâ o sırada ne yaptığın sorulup duruluyor? Zaman yok idiyse demek ki 'o sırada' diye bir şey de yoktu.⁵³⁷

16. Dahası, senin zamandan önce olman da zaman içinde vuku bulan bir şey değil. Öyle olsaydı sen bütün zamanlardan önce olmamış olurdun. Hep şimdide olan ebediyetin yüceliğinde sen tüm geçmişte kalanlardan öncesin ve gelecekte olacak olan her şeyden sonrasın, çünkü gelecekte olacak olanlar olunca geçmiş olacaklar. Oysa sen hep aynısın ve senin yılların tükenmez.⁵³⁸ Senin yılların ne gider ne de gelir; bizimkilerse gider gelir ki, her şey sırasıyla gelebilsin. Senin yıllarının hepsi aynı anda şimdide durmaktadır; durdukları için de gelenler gidenleri bertaraf etmez, çünkü senin yılların hiç geçmez. Ama bizim yıllarımız ancak hep birden geçmiş olunca tamamlanacaktır. Senin yılların bir gündür, ama her gün gelen bir gün değil, hep bu gündür, çünkü senin bugünün yerini yarına bırakmaz, dünün de yerini almaz. Senin bugünün ezeli ve ebedidir. İşte bu yüzden seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Oğlunu doğurduğunda ona, "Ben seni bugün doğurdum"⁵³⁹ dedin. Bütün zamanları sen yarattın ve sen bütün zamanlardan öncesin; öyleyse zamanın olmadığı herhangi bir zaman yoktu.

14. BÖLÜM

Üç farklı zaman.

17. İşte bu yüzden senin herhangi bir şey yaratmadığın

ipsum tempus tu feceras. Et nulla tempora tibi coaeterna sunt, quia tu permanes; at illa si permanerent, non essent tempora. Quid est enim tempus? Quis hoc facile breviterque explicaverit? Quis hoc ad verbum de illo proferendum vel cogitatione comprehenderit? Quid autem familiarius et notius in loquendo commemoramus quam tempus? Et intellegimus utique, cum id loquimur, intellegimus etiam, cum alio loquente id audimus. Quid est ergo tempus? Si nemo ex me quaerat, scio; si quaerenti explicare velim, nescio: fidenter tamen dico scire me, quod, si nihil praeteriret, non esset praeteritum tempus, et si nihil adveniret, non esset futurum tempus, et si nihil esset, non esset praesens tempus. Duo ergo illa tempora, praeteritum et futurum, quomodo sunt, quando et praeteritum iam non est et futurum nondum est? Praesens autem si semper esset praesens nec in praeteritum transiret, non iam esset tempus, sed aeternitas. Si ergo praesens, ut tempus sit, ideo fit, quia in praeteritum transit, quomodo et hoc esse dicimus, cui causa, ut sit, illa est, quia non erit, ut scilicet non vere dicamus tempus esse, nisi quia tendit non esse?

bir zaman yoktu, çünkü zamanı sen yaratmıştın. Hiçbir zaman ezeli ve ebedi olarak seninle bir arada bulunamaz, çünkü sen baki kalansın. Zaman da baki kalsaydı zaman olmazdı. Peki o halde zaman ne? Kim bunu öyle kolayca ve kısaca açıklayabilir? Kim bunu düşüncesinde kavrayabilir ki kelimelere döküp açıklayabilsin? Oysa konuşmalarımız esnasında sıkça geçen şu zaman kelimesinden daha aşına olduğumuz, hemencecik tanıdığımız başka bir kelime var mı? Sahiden de hemen anlıyoruz, hem kendimiz söylediğimizde anlıyoruz, hem bir başkasının söylediğini işittiğimizde, her iki şekilde de anlıyoruz. Peki o halde zaman ne? Hiç kimse bana sormazsa biliyorum da, biri sorup da ona açıklama yapmam gerektiğinde bilmiyorum. Buna rağmen bildiğimden eminim diyeceğim bir şey varsa o da şudur: Hiçbir şey geçip gitmemiş olsa geçmiş zaman olmaz, hiçbir şey gelecek olmasa gelecek zaman olmaz, hiçbir şey şu an olmamış olsa şimdiki zaman olmaz. O halde şu iki zaman, yani geçmiş ve gelecek nasıl varolabiliyor, yani geçmiş artık yoksa, gelecek de henüz yoksa? Şimdiye gelirsek, eğer şimdi hep şimdi olmuş olsaydı ve geçmişe akıp gitmemiş olsaydı, zaman olmaktan çıkıp ezeli ebedi olurdu. Bu yüzden şimdinin zaman olması geçmişe akıp gidecek olmasından kaynaklanıyorsa, şimdinin olduğunu nasıl söyleyebiliyoruz, varlık sebebi olmamaya dayandığına göre? Yani aslına bakarsanız zaten varolmama-yaya yönelik olmamış olsaydı biz zamanın varolduğunu söyleyemezdik.

Mensura temporis in quo.

18. Et tamen dicimus longum tempus et breve tempus neque hoc nisi de praeterito aut futuro dicimus. Praeteritum tempus longum verbi gratia vocamus ante centum annos, futurum itidem longum post centum annos, breve autem praeteritum sic, ut puta dicamus ante decem dies, et breve futurum post decem dies. Sed quo pacto longum est aut breve, quod non est? Praeteritum enim iam non est et futurum nondum est. Non itaque dicamus: «Longum est», sed dicamus de praeterito: «Longum fuit», et de futuro: «Longum erit». Domine meus, lux mea, nonne et hic veritas tua deridebit hominem? Quod enim longum fuit praeteritum tempus, cum iam esset praeteritum, longum fuit, an cum adhuc praesens esset? Tunc enim poterat esse longum, quando erat, quod esset longum: praeteritum vero iam non erat; unde nec longum esse poterat, quod omnino non erat. Non ergo dicamus: «Longum fuit praeteritum tempus» – neque enim inveniemus, quid fuerit longum, quando, ex quo praeteritum est, non est – sed dicamus: «Longum fuit illud praesens tempus», quia cum praesens esset, longum erat. Nondum enim praeterierat, ut non esset, et ideo erat, quod longum esse posset;

Zamanın ölçüldüğü yer.

18. Uzun zaman, kısa zaman gibi tabirler kullanıyoruz ama. Bu tabirleri de sadece geçmiş ve gelecek zamanla ilişkili olarak kullanıyoruz. Geçmişle ilişkili olarak, örneğin yüzyıl öncesine uzun bir zaman diyoruz, aynı şekilde gelecekteki uzun bir zamanla yüz yıl sonrasını kastediyoruz. Kısa bir zaman önce dediğimizde, örneğin on gün öncesinden söz ediyoruz, kısa bir zaman sonra dediğimizde de, örneğin önümüzdeki on günlük bir süreden söz ediyoruz. Ama olmayan bir şey nasıl uzun ya da kısa olabiliyor? Çünkü geçmiş artık yok, gelecek de henüz yok. O halde geçmişten söz ederken “uzundur” dememek gerekir, bunun yerine “uzundu” demek gerekir, aynı şekilde geleceğe de “uzun olacak.” Ya Rab, Işığım, senin Hakikatin karşısında yine mi gülünç duruma düşeceğiz? Çünkü şu uzun dediğimiz geçmiş, geçip gittiğinde mi uzun oldu, yoksa geçip gitmeden önce hâlâ devrede olduğu sırada mı uzundu? Çünkü sadece devrede olduğu sırada uzun olabilir, geçip gitti mi artık uzun olamaz, yani varoluşu tamamen bitmişse uzun olmaktan çıkar. Öyleyse geçmişle ilgili olarak “geçmiş zaman uzun oldu” demememiz gerekir, çünkü onun içinde uzun olabilecek herhangi bir şey bulamayız, geçmiş olduğu anda varlığı da sonlandığına göre. Bunun yerine, “Sözünü ettiğimiz zaman yaşandığı sırada uzundu” dememiz gerekir, çünkü söz konusu zaman yaşandığı sırada uzundu. Çünkü o sırada henüz geçip gitmemişti, dolayısıyla varlığı sonlanmamıştı, bu yüzden uzun olması mümkündü.

postea vero quam praeteriit, simul et longum esse destitit, quod esse destitit.

19. Videamus ergo, anima humana, utrum praesens tempus possit esse longum: datum enim tibi est sentire moras atque metiri. Quid respondebis mihi? An centum anni praesentes longum tempus est? Vide prius, utrum possint praesentes esse centum anni. Si enim primus eorum annus agitur, ipse praesens est, nonaginta vero et novem futuri sunt, et ideo nondum sunt: si autem secundus annus agitur, iam unus est praeteritus, alter praesens, ceteri futuri. Atque ita mediorum quemlibet centenarii huius numeri annum praesentem posuerimus: ante illum praeteriti erunt, post illum futuri. Quocirca centum anni praesentes esse non poterunt. Vide saltem, utrum qui agitur unus ipse sit praesens. Et eius enim si primus agitur mensis, futuri sunt ceteri, si secundus, iam et primus praeteriit et reliqui nondum sunt. Ergo nec annus, qui agitur, totus est praesens, et si non totus est praesens, non annus est praesens. Duodecim enim menses annus est, quorum quilibet unus mensis, qui agitur, ipse praesens est, ceteri aut praeteriti aut futuri. Quamquam neque mensis, qui agitur, praesens est, sed unus dies: si primus, futuris ceteris, si novissimus, praeteritis ceteris, si mediorum quilibet, inter praeteritos et futuros.

Ama geçip gitmesinin ardından aynı anda uzun olmaktan da çıkar, çünkü varoluşu sonlanır.

19. O halde ey insan ruhu, bak bakalım şimdiki zaman uzun olabilir mi olamaz mı; çünkü sana zaman aralarını anlama ve hesaplama yetisi armağan edildi. Öyleyse bana bu konuda nasıl bir yanıt vereceksin? Şimdiki zamanda yüzyıl uzun bir zaman mı? İlk düşün bakalım, yüzyılın şimdiki zamana ait olması mümkün mü. Çünkü biz yüzyılın ilk yılını yaşıyorsak bu ilk yıl şimdidir, diğer doksan dokuz yıl gelecek zamana aittir, dolayısıyla henüz yoktur. İkinci yılını yaşıyorsak, bir yıl geçmişte kalmıştır, biri şimdiki zamandır, diğerleri ise gelecekte yaşanacaktır. Aynı şekilde biz bu yüzyılın uçları arasında hangi yılı şimdiki zaman olarak kabul edersek edelim önceki yıllar geçmiş olacaktır, sonrakiler de gelecek. Bu da gösteriyor ki yüzyılın şimdiki zamanda yaşanması mümkün değil. O halde en azından içinde yaşadığımız tek bir yılı ele alalım. Eğer söz konusu yılın ilk ayını yaşıyorsak sonraki aylar gelecek zamana aittir; ikinci ayını yaşıyorsak ilk ay geçip gitmiş, diğerleri de henüz gelmemiştir. Demek ki yaşadığımız yılın tamamı şimdiki zaman değildir ve tamamı şimdiki zaman değilse o yıl şimdiki zamana ait değildir. Çünkü bir yıl on iki aydan ibarettir ve hangi ayını yaşıyorsak o ay şimdiki zamana aittir, diğerleri ya geçmiştir ya da gelecek. Yaşadığımız ay bile şimdiki zaman değildir, ancak bir günü şimdiki zamana aittir. Ayın ilk gününü yaşıyorsak diğer günler gelecek zamana aittir, son gününü yaşıyorsak diğerleri geçmişte kalmıştır; ayın ortalarındaki bir günü yaşıyorsak bu geçmiş ve gelecek günlerin arasında olduğumuzu gösterir.

20. Ecce praesens tempus, quod solum inveniebamus longum appellandum, vix ad unius diei spatium contractum est. Sed discutiamus etiam ipsum, quia nec unus dies totus est praesens. Nocturnis enim et diurnis horis omnibus viginti quattuor expletur, quarum prima ceteras futuras habet, novissima praeteritas, aliqua vero interiectarum ante se praeteritas, post se futuras. Et ipsa una hora fugitivis particulis agitur: quidquid eius avolavit, praeteritum est quidquid ei restat, futurum. Si quid intellegitur temporis, quod in nullas iam vel minutissimas momentorum partes dividi possit, id solum est, quod praesens dicatur; quod tamen ita raptim a futuro in praeteritum transvolat, ut nulla morula extendatur. Nam si extenditur, dividitur in praeteritum et futurum: praesens autem nullum habet spatium. Ubi est ergo tempus, quod longum dicamus? An futurum? Non quidem dicimus: «longum est», quia nondum est quod longum sit, sed dicimus: «longum erit». Quando igitur erit? Si enim et tunc adhuc futurum erit, non erit longum, quia quid sit longum nondum erit: si autem tunc erit longum, cum ex futuro quod nondum est esse iam coeperit et praesens factum erit, ut possit esse quod longum sit, iam superioribus vocibus clamat praesens tempus longum se esse non posse.

20. İşte şimdiki zaman bakın nerdeyse bir günlük araya sığdırıldı, oysa şimdiki zamanla ilişkili olarak sadece ona uzun diyebileceğimizi düşünmüştük. Şimdi bu bir tek günü de inceleyelim görelim, çünkü o bile bütünüyle şimdiki zamana ait değil. Bir gün gece ve gündüzün saatlerinin toplamından, yani yirmi dört saatten oluşuyor. İlk saate göre hesaplandığında diğer saatler gelecek zamana ait oluyorlar, sonuncu saate göre hesaplandığında geçmiş zamana ait. Bu ikisi arasındaki herhangi bir saate göre hesaplandığında ise söz konusu saatten öncekiler geçmişe, sonrakiler ise geleceğe ait sayılıyorlar. Bu bir tek saat bile uçucu, kaçıcı parçacıklardan oluşuyor, hangisi uça geçmiş zamana ait oluyor, hangisi kalsa gelecek zamana. Eğer zamanda minicik bir parçaya bile bölünemeyecek an varsa, işte sadece o ana şimdiki zaman diyebiliriz. Ama o an gelecekte geçmişe öyle hızlı uçar gider ki, duralayacağı bir süre hiç olmaz. Duralasaydı geçmişe ve geleceğe bölünebilirdi. Ama şimdiki zaman hiç duralamaz. O zaman uzun diyebileceğimiz bir zaman var mı? Gelecek zaman mı? Yok, onun için de “uzundur” diyemiyoruz, çünkü henüz gelmemiştir, gelmemişse uzun da olamaz. Bu yüzden “uzun olacak” diyoruz. Peki ne zaman uzun olacak? Eğer gelecekte uzun olacaksa henüz uzun değil demek ki, çünkü uzun olacağı zaman henüz ortalıkta yok. Eğer gelecek geçtikten sonra –ki böyle bir zaman da henüz ortalıkta yok– ve şimdiki zaman olarak varolmaya başlayınca uzun olacaksa, işte belki o anda uzun olabileceği bir zamana kavuşabilecek. Ama şimdiki zaman oradan avazı çıktığı kadar bağılıyor, benim uzun olmam mümkün değil diye.

CAPUT XVI

Quale tempus metiri liceat, et quale non.

21. Et tamen, domine, sentimus intervalla temporum et comparamus sibimet et dicimus alia longiora et alia breviora. Metimur etiam, quanto sit longius aut brevius illud tempus quam illud et respondemus duplū esse hoc vel triplū, illud autem simplū aut tantum hoc esse quantum illud. Sed praetereuntia metimur tempora, cum sentiendo metimur; praeterita vero, quae iam non sunt, aut futura, quae nondum sunt, quis metiri potest, nisi forte audebit quis dicere metiri posse quod non est? Cum ergo praeterit tempus, sentiri et metiri potest, cum autem praeterierit, quoniam non est, non potest.

CAPUT XVII

Ubi tempus praeteritum et futurum.

22. Quaero, pater, non affirmo: deus meus, praeside mihi et rege me. Quisnam est, qui dicat mihi non esse tria tempora, sicut pueri didicimus puerosque docuimus, praeteritum, praesens et futurum, sed tantum praesens, quoniam illa duo non sunt? An et ipsa sunt, sed ex aliquo procedit occulto, cum ex futuro fit praesens et in aliquod recedit occultum, cum ex praesenti fit praeteritum? Nam ubi ea viderunt qui

16. BÖLÜM

Hangi zaman ölçülebilir, hangisi ölçülemez.

21. Her şeye rağmen ya Rab, zamanın aralıklarından haberdarız, bunları kendi aralarında kıyaslıyoruz ve kimine uzun, kimine kısa diyoruz. Hatta bu aralıkları ölçebiliyor ve hangisinin hangisinden daha uzun olduğunu ya da hangisinin hangisinden daha kısa olduğunu söyleyebiliyoruz; şunu ölçüt alırsak, bu şu anın iki katı ya da üç katı diyoruz örneğin ya da ikisinin süresi de aynı diyoruz. Ama bu geçip giden anları ölçebiliyorsak ancak onları algıladığımız sırada ölçebiliyoruz. Yoksa artık olmayan geçmiş, henüz olmayan geleceği kim ölçebilir? Ha, biri kalkıp da olmayan bir şeyin ölçülebileceğini söyleme cüreti gösterir, tabii o başka. O halde zaman geçen algılanabilir ve ölçülebilir, ama geçip gittiği anda artık olmadığından algılanamaz ve ölçülemez.

17. BÖLÜM

Geçmiş ve gelecek zaman neredeler?

22. Sadece araştırıyorum Baba, doğrulamıyorum Tanrım, koru beni, bana hâkim ol. Zamanın geçmiş, şimdi ve gelecek şeklinde üçe ayrıldığını daha çocukken öğrenmiştik, ben de başka çocuklara öğretmiştim. O halde bana zaman üçe ayrılmaz, sadece şimdiki zaman var, diğer ikisi yok diyecek biri çıkabilir mi? Ya da o ikisi de var, ama zaman gelecekte şimdiye geçtiğinde gizli bir yerden mi çıkıyor ve şimdiden geçmişe hareket ettiğinde de yeniden gizli yerine mi çekiliyor diye soran biri olabilir mi acaba? Gelecekte haber verenler

futura cecinerunt, si nondum sunt? Neque enim potest videri id quod non est, et qui narrant praeterita, non utique vera narrarent, si animo illa non cernerent: quae si nulla essent, cerni omnino non possent. Sunt ergo et futura et praeterita.

CAPUT XVIII

Quomodo praeterita et futura tempora sint praesentia.

23. Sine me, domine, amplius quaerere, spes mea; non conturbetur intentio mea. Si enim sunt futura et praeterita, volo scire, ubi sint. Quod si nondum valeo, scio tamen, ubicumque sunt, non ibi ea futura esse aut praeterita, sed praesentia. Nam si et ibi futura sunt, nondum ibi sunt, si et ibi praeterita sunt, iam non ibi sunt. Ubicumque ergo sunt, quaecumque sunt, non sunt nisi praesentia. Quamquam praeterita cum vera narrantur, ex memoria proferuntur non res ipsae, quae praeterierunt, sed verba concepta ex imaginibus earum, quae in animo velut vestigia per sensus praetereundo fixerunt. Pueritia quippe mea, quae iam non est, in tempore praeterito est, quod iam non est; imaginem

gelecektekileri nasıl gördüler öyleyse, gelecek henüz yoksa? Çünkü olmayan bir şeyi görmek imkânsız. Geçmişteki olayları anlatanlar da onları gönül gözleriyle görmemiş olsalardı doğru şekilde aktaramazlardı. Geçmiş olmamışsa hiçbir şekilde görülemez. Demek ki hem gelecekte yaşanacaklar hem de geçmişte yaşananlar mevcut.

18. BÖLÜM

Gelecek ve geçmiş zaman nasıl şimdiki zaman oluyor?

23. Lütfet Tanrım, araştırmamı daha derinleştirebileyim, ey Umudum; dikkatimin dağılmasına ve amacımdan sapma izin verme. Gelecek ve geçmiş olaylar mevcutsa şu an bunların nerede olduklarını bilmek istiyorum. Henüz bunu çözecek kadar bilgim yok, ama en azından bir yerlerde olduğunu biliyorum, ayrıca nerede olurlarsa olsunlar orada gelecek ya da geçmiş zaman olarak değil şimdiki zaman olarak da bulunduklarını biliyorum. Çünkü orada gelecek zaman olarak bulunuyorlarsa demek ki henüz burada yoklar; orada geçmiş zaman olarak bulunuyorlarsa demek ki artık burada yoklar. O halde nerede bulunurlarsa bulunsunlar, gelecek ya da geçmiş olarak hangi zamandan olurlarsa olsunlar ancak şimdiki zaman olarak bulunuyorlar. Geçmişe ilişkin doğru bir aktarımda bulunduğumuzda hafızamız geçip gitmiş olayların kendilerini değil de, bu olayların hafızamızda canlanan hayallerinin doğurduğu sözcükleri aktarıyor, çünkü bu olaylar olup bittiklerinde duyu algımız sayesinde zihnimizde izlerini bırakmış oluyorlar. Böylece artık varolmayan çocukluğum artık varolmayan geçmiş zamanda bulunuyor. Ben o

vero eius, cum eam recolo et narro, in praesenti tempore intueor, quia est adhuc in memoria mea. Utrum similis sit causa etiam praedicendorum futurorum, ut rerum, quae nondum sunt, iam existentes praesentiantur imagines, confiteor, deus meus, nescio. Illud sane scio, nos plerumque praemeditari futuras actiones nostras eamque praemeditationem esse praesentem, actionem autem, quam praemeditamur, nondum esse, quia futura est; quam cum aggressi fuerimus et quod praemeditabamur agere coeperimus, tunc erit illa actio, quia tunc non futura, sed praesens erit.

24. Quoquo modo se itaque habeat arcana praesensio futurorum, videri nisi quod est non potest. Quod autem iam est, non futurum sed praesens est. Cum ergo videri dicuntur futura, non ipsa, quae nondum sunt, id est quae futura sunt, sed eorum causae vel signa forsitan videntur; quae iam sunt: ideo non futura, sed praesentia sunt iam videntibus, ex quibus futura praedicantur animo concepta. Quae rursus conceptiones iam sunt, et eas praesentes apud se intuentur qui illa praedicunt.

günleri hatırladığımda ve anlatmaya başladığımda, o günlerin hayallerine şimdiki zamanda bakıyorum, çünkü bu hayaller benim zihnimde hâlâ capcanlı. Gelecekle ilgili tahminlerde bulunurken de aynı işlemi mi yapıyoruz, yani henüz olmamış olan olayların imgeleri bu olayların evvelce var olan imgeleri sayesinde mi tahmin ediliyor, hiç bilmiyorum ve bilmediğimi de kabul ediyorum Tanrım. Ama en azından şunu biliyorum: Biz çoğunlukla gelecekte yapacaklarımızı önceden düşünmeye başlıyoruz ve bu şekilde önceden düşünme süreci şimdiki zamanda geliyor, oysa önceden yapmayı düşündüğümüz eylemler gelecekte gerçekleşeceğinden, şimdiki zamanda gerçekleşmiyorlar. Kolları sıvayıp önceden düşündüğümüz eylemi gerçekleştirmeye başladığımızda, işte o eylem ancak o sırada gerçekleşiyor, çünkü artık gelecek zaman değil, şimdiki zaman devreye girmiş oluyor.

24. Geleceğe ilişkin bu gizemli önsezi nasıl işliyorsa işliyor orası meçhul, ama sezilen neyse ancak varolduğunda sezilebiliyor. Sezildiği anda da gelecek zaman değil şimdiki zaman devreye giriyor. O halde geleceği önceden görme söz konusu olduğunda, henüz olmamış olaylar, yani ancak gelecekte gerçekleşecek olaylar görülmüyor, bunları gerçekleştirecek nedenler ya da belki de birtakım belirtileri görülebiliyor, çünkü bunlar şimdiki zamanda mevcut. Dolayısıyla onları görenlere gelecek zamanda değil de şimdiki zamanda görünüyorlar. Bu nedenler ya da belirtiler aracılığıyla henüz gelecek zamanda gerçekleşecek olaylar zihinde canlandırabiliyor ve bu şekilde tahminde bulunuluyor. Zihinde canlanan resimler şimdiki zamanda mevcut, böylece geleceği yorumlayanlar zihinlerinde halen mevcut resimlere bakarak yorumda bulunuyorlar.

Loquatur mihi aliquod exemplum tanta rerum numerositas. Intueor auroram: oriturum solem praenuntio. Quod intueor, praesens est, quod praenuntio, futurum: non sol futurus, qui iam est, sed ortus eius, qui nondum est: tamen etiam ortum ipsum nisi animo imaginarer, sicut modo cum id loquor, non eum possem praedicere. Sed nec illa aurora, quam in caelo video, solis ortus est, quamvis eum praecedat, nec illa imaginatio in animo meo: quae duo praesentia cernuntur, ut futurus ille ante dicatur. Futura ergo nondum sunt, et si nondum sunt, non sunt, et si non sunt, videri omnino non possunt; sed praedici possunt ex praesentibus, quae iam sunt et videntur.

CAPUT XIX

Non capit modum, quo deus docet futura.

25. Tu itaque, regnator creaturae tuae, quis est modus, quo doces animas ea quae futura sunt? Docuisti enim prophetas tuos. Quisnam ille modus est, quo doces futura, cui futurum quidquam non est? Vel potius de futuris doces praesentia? Nam quod

Bu konuda yığınla örnek var, bunlardan bir tanesini görelim: Şafak vakti göğe bakıyorum diyelim ve güneşin doğacağını tahmin ediyorum. Baktığım şafak orada mevcut, ama tahmin ettiğim olay gelecekte olacak. Gelecekte olacak olan güneşin kendisi değil tabii, çünkü güneş de orada mevcut. Ben onun doğuşu hakkında tahmin yürütüyorum, yani henüz olmamış bir olay hakkında. Ne var ki onun doğuşuna ilişkin bir şeyler söylediğim anda bunu zihnimde de canlandırmamış olsaydım hakkında hiçbir tahminde bulunamazdım. Gökyüzünde gördüğüm şafak vakti güneşin doğuş anı değil, sadece güneşin doğuşunun bir belirtisi. Ama bu belirtili de benim zihnimde canlandırdığım güneşin doğuşuyla ilgili resim değil. Ben hem şafağı hem de zihnimdeki resmi, yani ikisini de aynı anda görüyorum, işte bu sayede güneşin doğacağını önceden söyleyebiliyorum. O halde gelecek zaman henüz gerçekleşmemiş zamandır, gerçekleşmediğinden de henüz mevcut değildir, mevcut değilse görülemez de. Ama şimdiki zamanda mevcut olan birtakım belirtilerden sezilebilir, çünkü o belirtiler şimdide mevcuttur, dolayısıyla görülebilirler.

19. BÖLÜM

Tanrı'nın gelecek zamanı bize nasıl öğrettiğini kavrayamıyor.

25. Öyleyse sen, ey Âlemin Yöneticisi, ruhları gelecek konusunda ne şekilde bilgilendiriyorsun? Nitekim sen peygamberlerine bunu öğrettin. Gelecek hakkında ne şekilde bilgilenenimizi sağlıyorsun, gelecek bizim için henüz ortalıkta bile görünmezken? Şimdiki zamanın ışığında mı geleceği okumamızı

non est, nec doceri utique potest. Nimis longe est modus iste ab acie mea; invaluit: ex me non potero ad illum; potero autem ex te, cum dederis tu, dulce lumen occultorum oculorum meorum.

CAPUT XX

Differentiae temporis quomodo nominandae.

26. Quod autem nunc liquet et claret, nec futura sunt nec praeterita, nec proprie dicitur: tempora sunt tria, praeteritum, praesens et futurum, sed fortasse proprie diceretur: tempora sunt tria, praesens de praeteritis, praesens de praesentibus, praesens de futuris. Sunt enim haec in anima tria quaedam et alibi ea non video, praesens de praeteritis memoria, praesens de praesentibus contuitus, praesens de futuris expectatio. Si haec permittimur dicere, tria tempora video fateorque, tria sunt. Dicatur etiam: «Tempora sunt tria, praeteritum, praesens et futurum», sicut abutitur consuetudo; dicatur. Ecce non curo nec resisto nec reprehendo, dum tamen intellegatur quod dicitur, neque id, quod futurum est, esse iam, neque id, quod praeteritum est. Pauca sunt enim, quae proprie loquimur, plura non proprie, sed agnoscitur quid velimus.

sağlıyorsun? Yoksa olmayan bir şey nasıl öğretilir ki? Bu bilgilendirme biçimin benim görüş alanımın çok uzaklarında; algımın çok üstünde; benim ona erişecek gücüm yok. Ancak sen bu gücü bana ihsan ettiğinde erişebileceğim, ey görmez gözlerimin tatlı ışığı.

20. BÖLÜM

Üç farklı zamanı ne şekilde adlandırmalıyız?

26. Ama gayet açık ve seçik olarak anladığım bir şey varsa o da gelecek ve geçmiş zamanın olmadığı. Bu yüzden zaman geçmiş, şimdi ve gelecek diye üçe ayrılır demek aslında pek de doğru değil. Belki şöyle demek daha doğru, zaman üçe ayrılır, geçmişte yaşananların şimdiki zamanı, şimdi yaşananların şimdisi ve gelecekte yaşanacakların şimdiki zamanı. Evet, bu üç zaman benim ruhumda mevcut, onları başka bir yerde göremiyorum. Geçmişte yaşananlarla ilgili şimdi benim belleğim; şimdi yaşananlarla ilgili şimdi doğrudan algı; gelecektekilerin şimdisi ise beklenti. Bu şekilde tanımlamamda bir mahsur yoksa o zaman üç zaman olduğunu görüyorum ve zamanın üçe ayrıldığını kabul ediyorum. Daha açık şekilde şöyle de ifade edilebilir: “Zaman üçe ayrılır: Geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman.” Bu doğru bir tanımlama değil, ama hepimiz böyle biliyoruz. Bu tanımlamayı kabul etmiyor değilim, itirazım da yok, eleştirmiyorum da, yeter ki ne dediğimizi anlayalım, yani gelecek ve geçmişin şu an olmadığını. Zaten günlük dildeki kullanımların pek azı doğru, çoğu yanlış, gene de meramımızı bir şekilde anlatabiliyoruz işte.

Quomodo tempus liceat metiri.

27. Dixi ergo paulo ante, quod praetereuntia tempora metimur, ut possimus dicere duplum esse hoc temporis ad illud simplum aut tantum hoc quantum illud et si quid aliud de partibus temporum possumus renuntiare metiendo. Quocirca, ut dicebam, praetereuntia metimur tempora, et si quis mihi dicat: «Unde scis?» respondeam: «Scio, quia metimur, nec metiri quae non sunt possumus, et non sunt praeterita vel futura.» Praesens vero tempus quomodo metimur, quando non habet spatium? Metimur ergo, cum praeterit, cum autem praeterierit, non metitur; quid enim metiatur, non erit. Sed unde et qua et quo praeterit, cum metitur? Unde nisi ex futuro? Qua nisi per praesens? Quo nisi in praeteritum? Ex illo ergo, quod nondum est, per illud, quod spatio caret, in illud, quod iam non est. Quid autem metimur nisi tempus in aliquo spatio? Neque enim dicimus simpla et dupla et tripla et aequalia et si quid hoc modo in tempore dicimus nisi spatia temporum. In quo ergo spatio metimur tempus praeteriens? Utrum in futuro, unde praeterit? Sed quod nondum est, non metimur. An in praesenti, qua praeterit? Sed nullum

Zaman nasıl ölçülebilir?

27. Demin de dediğim gibi biz zamanı ölçebiliyorsak ancak akıp giderken ölçebiliyoruz. Bu şekilde şu zamanı ölçüt alırsak, bu zaman şu zamanın iki katı ya da bu zaman şu zamanın aynısı diyebiliyoruz ya da ölçebildiğimiz ve bir karara varabildiğimiz diğer zaman süreleriyle ilgili benzeri şeyler söyleyebiliyoruz. Bu yüzden, demin de dediğim gibi, zamanı akıp geçerken ölçüyoruz. Şimdi biri bana, “Bunu nereden biliyorsun?” diye soracak olsa yanıtlım şu olur: “Biliyorum, çünkü ölçüyoruz, olmayan bir şeyi ölçemeyiz; ama geçmiş ve gelecek zaman mevcut değil.” Peki şimdiki zamanı nasıl ölçüyoruz, bir mekânı yoksa? Şimdiki zamanı akıp geçerken ölçüyoruz, akıp geçtikten sonra ölçmemiz mümkün değil, çünkü ölçülecek bir şey kalmıyor ortada. Peki ölçerken zaman nereden, nasıl ve nereye akıyor? Gelecekte gelmedikçe? Şimdide duralamadıkça? Geçmişe gitmedikçe? Başka deyişle gelecekte gelirken, henüz ortalıkta görünmüyor, şimdiden geçerken duralayacağı bir mekân bulamıyor, geçmişe akıp gittikten sonra ortadan kalkıyor. Peki biz zamanı bir mekânda ölçerken aslında neyi ölçmüş oluyoruz? Çünkü biz zamandan söz ederken zamanda belli bir duralama anını göz önünde bulundurmadıkça, bu temel ölçüm, şu bunun iki katı, üç katı ya da bu ikisi benzer türünde şeyler söyleyemeyiz ki. Zaman akıp geçerken hangi duralama anını ölçüt alıyoruz? O an zamanın akmaya başladığı gelecekte mi? Ama olmayan bir anı ölçemeyiz ki. Akmakta olduğu şimdiki zamanda mı? Ama duralamadan

spatium non metimur. An in praeterito, quo praeterit? Sed quod iam non est, non metimur.

CAPUT XXII

Petit aenigmatis istius solutionem a deo.

28. Exarsit animus meus nosse istuc implicatissimum aenigma. Noli claudere, domine deus meus, bone pater, per Christum obsecro, noli claudere desiderio meo ista et usitata et abdita, quominus in ea penetret et dilucescant allucente misericordia tua, domine. Quem percontabor de his? Et cui fructuosius confitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehementer in scripturas tuas? Da quod amo: amo enim, et hoc tu dedisti. Da, pater, qui vere nosti data bona dare filiis tuis, da, quoniam suscepi cognoscere et labor est ante me, donec aperias. Per Christum obsecro, in nomine eius sancti sanctorum nemo mihi obstrepat. Et ego credidi, propter quod et loquor. Haec est spes mea; ad hanc vivo, ut contempler delectationem domini. Ecce veteres posuisti dies meos et transeunt, et quomodo, nescio. Et dicimus tempus et tempus, tempora et tempora: «Quandiu dixit hoc ille», «Quandiu fecit hoc ille» et: «Quam

geçiyorsa yine ölçemeyiz ki. Akıp gittiği geçmişte mi? Ama artık olmayan bir şeyi ölçemeyiz ki.

22. BÖLÜM

Bu bilmeceyi çözmek için Tanrı'dan yardım diliyor.

28. Bu karmaşık bilmeceyi çözmek için zihnim yangın yerine dönmüş durumda. N'olur kapama kapını Rab Tanrım, ey İyi Baba, İsa adına yalvarıyorum, n'olur kapama kapını şu bulmaya çalıştığım yanıtın üstüne, şu hem aşikâr hem de örtük olan yanıtın üstüne; lütfet, içine süzüleyim bu sırların, senin ışığınla gösterebilirsin bana kendilerini ya Rab. Kime sorarım yoksa bunları? Senden daha şifalı gelecek başka biri mi var ki cehaletimi ona açayım, Kutsal Kitabını anlamak için girdiğim bunca hummalı çalışma bir tek seni huzursuz etmeyeceğine göre? Aşkıyla yanıp tutuştuğumu bana bahşet, çünkü bu ateşi sen yaktın içimde, ben öyle âşık oldum. Bahşet Baba, çünkü oğullarını armağanlarla nasıl donatacağını sen çok iyi bilirsin,⁵⁴⁰ n'olur bahşet, çünkü ben anlamak işini üstlendim ve sen bana anlatana kadar da bu yük bana çok ağır gelecek. İsa adına yalvarıyorum, Azizlerin Azizi İsa adına yalvarıyorum, bu yolda bana kimse engel olmasın. Ben sana inandım, işte bu inançla konuşuyorum.⁵⁴¹ Bütün umudum Rabbin güzelliğini temaşa edebilmek, işte ben bunun için yaşıyorum. Bak işte günlerim yaşlanmaya yazgılı, geçip gidiyorlar, nasıl geçip gittiklerini ise ben hiç bilmiyorum. Hiç durmadan zaman zaman diyoruz, süre süre diyoruz: "O bunu ne zaman söyledi?" "O bunu ne kadar sürede yaptı?" "Ben şunu

longo tempore illud non vidi» – et: «Duplum temporis habet haec syllaba ad illam simplam brevem». Dicimus haec et audimus haec et intellegimur et intellegimus. Manifestissima et usitatissima sunt, et eadem rursus nimis latent et nova est inventio eorum.

CAPUT XXIII

Quid sit tempus.

29. Audivi a quodam homine docto, quod solis et lunae ac siderum motus ipsa sint tempora, et non adnui. Cur enim non potius omnium corporum motus sint tempora? An vero, si cessarent caeli lumina et moveretur rota figuli, non esset tempus, quo metiremur eos gyros et diceremus aut aequalibus morulis agi, aut si alias tardius, alias velocius moveretur, alios magis diuturnos esse, alios minus? Aut cum haec diceremus, non et nos in tempore loqueremur aut essent in verbis nostris aliae longae syllabae, aliae breves, nisi quia illae longiore tempore sonuissent, istae brevior? Deus, dona hominibus videre in parvo communes notitias rerum parvarum atque magnarum. Sunt sidera et luminaria caeli in signis et in temporibus et in diebus et in annis. Sunt vero; sed nec ego dixerim circuitum illius ligneolae rotae diem esse, nec tamen ideo

görmeyeli ne kadar zaman oldu?” “Bu heceleri söylemek, tek ve kısa bir heceyi söylemekten daha fazla zaman alıyor.” Hep böyle şeyler söylüyoruz, hep böyle şeyler işitiyoruz, anlaşılıyor, anlıyoruz. Apaçık sözler bunlar, bunlarla her gün karşılaşılıyor, ama bir o kadar da kapalılar ki, bulunduklarında yepyeni bir keşif oluyorlar.

23. BÖLÜM

Zaman nedir?

29 Âlim bir kişiden güneşin, ayın ve yıldızların kendi içlerindeki hareketlerinin zaman olduğunu işitmiştim, ama onun bu düşüncesine katılmamıştım. Çünkü niçin bütün cisimlerin hareketi de zaman olmasın ki? Gökyüzündeki cisimlerin hareketi dursa, o sırada çömlekçinin tekerleği dönmeye devam etse, onun deveranını ölçebileceğimiz bir zaman olmayacak mı, örneğin düzenli aralıklarla dönüyor, bazen daha yavaş, bazen daha hızlı dönüyor, bazı dönüşler daha çok, bazıları da daha az süre alıyor gibi şeyler söyleyemeyecek miydik yani? Bunları söylerken de zaman içinde konuşuyor olmayacak mıydık ya da kullandığımız kelimelerin kimi uzun kimi kısa hecelerden, yani uzunları uzun süre titreşen, kısaları kısa süre titreşen hecelerden oluşmayacak mıydı yani? Tanrım lütfet, insanlar bu küçük örneklerde, hem küçük hem de büyük meselelerde geçerli olan evrensel doğruları görebilsin. Yıldızlar ve gökteki ışık saçan diğer cisimler zamana, günlere, yıllara işaret etşinler diye yaratılmışlar.⁵⁴² Sahiden de öyleler. Ama ben nasıl ki o tahtadan tekerlekçiğin bir deveranının bir gün olduğunu söyleyemezsem, o âlim kişi de onun bir

tempus non esse ille dixerit.

30. Ego scire cupio vim naturamque temporis, quo metimur corporum motus et dicimus illum motum verbi gratia tempore duplo esse diuturniorem quam istum. Nam quaero, quoniam dies dicitur non tantum mora solis super terram, secundum quod aliud est dies, aliud nox, sed etiam totius eius circuitus ab oriente usque orientem, secundum quod dicimus: Tot dies transierunt – cum suis enim noctibus dicuntur tot dies, nec extra reputantur spatia noctium – quoniam ergo dies expletur motu solis atque circuitu ab oriente usque orientem, quaero, utrum motus ipse sit dies an mora ipsa, quanta peragitur, an utrumque. Si enim primum dies esset, dies ergo esset, etiamsi tanto spatio temporis sol cursum illum peregisset, quantum est horae unius. Si secundum, non ergo esset dies, si ab ortu solis usque in ortum alterum tam brevis mora esset, quam est horae unius, sed viciens et quater circuiret sol, ut expleret diem. Si utrumque, nec ille appellaretur dies, si horae spatio sol totum suum gyrum circuiret, nec ille, si sole cessante tantum temporis praeteriret, quanto peragere sol totum ambitum de mane in mane adsolet. Non itaque nunc quaeram, quid sit illud, quod vocatur dies, sed quid sit tempus, quo metientes solis circuitum diceremus eum dimidio spatio temporis peractum minus quam solet, si tanto spatio temporis peractus esset, quanto peraguntur horae duodecim, et utrumque

deveranının zaman olduğunu söyleyemez.

30. Ben cisimlerin hareketlerini ölçmemize ve örneğin şu hareket bunun iki katı süre alıyor dememize olanak tanıyan zamanın kudretini ve doğasını bilmek istiyorum. Çünkü şunu merak ediyorum: Biz gün dediğimizde sadece günü geceden ayırt etmemizi sağlayan güneşin dünyamızın üstünde durduğu süreyi anlamıyoruz, güneşin doğudan batıya doğru bütün seyrini anlıyoruz ve buna göre “onca gün geçip gitti” diyoruz, hatta onca gün derken geceleri de kastediyoruz, geceleyn geçen süreleri ayrı ayrı hesaplamıyoruz. Demek ki tam bir gün güneşin doğudan batıya seyrinden ibaret. O zaman soruyorum, bu hareketin kendisi mi bir gün ediyor, yoksa bu hareketin tamamlanması için gereken süre mi ya da her ikisi mi? Eğer birincisiyse, yani gün güneşin hareketiye, güneş seyrini bir saat gibi kısa bir sürede tamamladığı halde gün hâlâ sürüyor olacak. İkincisiyse, bir güneş doğuşundan, öteki güneş doğuşuna kadar bir saatten kısa bir süre söz konusuysa bu süre bir gün etmeyecek, çünkü güneş yirmi dört kez dolanmalı ki bir günü tamamlayabilsin. Her ikisiyse, ikisine de gün denmeyecek, eğer güneş bir saatte bütün seyrini tamamlıyorsa ya da güneş dursa bile o sırada onca zaman, yani güneşin bir sabahtan öteki sabaha kadar doğal seyrini tamamlaması için gereken zaman hâlâ akmaya devam ediyorsa. Ama ben şu an gün dediğimiz olayın ne olduğunu değil, zamanın ne olduğunu soruyorum, sayesinde güneşin dolanımını hesaplayıp bu dolanımını on iki saat gibi kısa bir sürede tamamlamış olsaydı, dolanımını doğal süresinin yarısı kadar bir sürede tamamlamış olurdu dediğimiz zamanı; bu iki süreyi

tempus comparantes diceremus illud simplum, hoc duplum, etiamsi aliquando illo simplo, aliquando isto duplo sol ab oriente usque orientem circuiret. Nemo ergo mihi dicat caelestium corporum motus esse tempora, quia et cuiusdam voto cum sol stetisset, ut victoriosum proelium perageret, sol stabat, sed tempus ibat. Per suum quippe spatium temporis, quod ei sufficeret, illa pugna gesta atque finita est. Video igitur tempus quandam esse distentionem. Sed video? An videre mihi videor? Tu demonstrabis, lux, veritas.

CAPUT XXIV

Tempus est quo metimur motum corporis.

31. Iubes ut approbem, si quis dicat tempus esse motum corporis? Non iubes. Nam corpus nullum nisi in tempore moveri audio: tu dicis. Ipsum autem corporis motum tempus esse non audio: non tu dicis. Cum enim movetur corpus, tempore metior, quandiu moveatur, ex quo moveri incipit, donec desinat. Et si non vidi, ex quo coepit, et perseverat moveri, ut non videam, cum desinit, non valeo metiri, nisi forte ex quo videre incipio, donec desinam. Quod si diu video, tantummodo longum tempus esse renuntio,

birbiriyle kıyaslayıp, güneş doğudan batıya seyrini bazen on iki saatte, bazen bunun iki katı sürede tamamladığı halde birine on iki saat, diğerine bunun iki katı dediğimiz zamanın ne olduğunu. Bu nedenle kimse bana göksel cisimlerin hareketinin zaman olduğunu söylemesin. Muharebeyi zaferle sonuçlandırmak için bir adam bir vakitler dua edip güneşi durdurdu;⁵⁴³ evet, güneş durdu, ama zaman akmaya devam etti. Muharebe için ne kadar süre gerekiyorsa, muharebe o süre içinde yapıldı ve bitti. Bu yüzden ben zamanın bir tür yayılım olduğunu görüyorum. Ama gördüğüm şey doğru mu? Yoksa böyle mi görüyorum? Bunu sen bana göstereceksin ey Işık, ey Hakikat.

24. BÖLÜM

Zaman cisimlerin hareketini hesaplamamıza yarar.

31. Zaman cisimlerin hareketidir diyenlerin görüşüne katılmamı mı buyuruyorsun? Hayır, bunu buyurmuyorsun. Çünkü zaman olmadan hiçbir cisim hareket edemez diyen sesini işitiyorum; evet, bunu sen söylüyorsun. Ama ben cismin hareketinin zaman olduğunu söyleyen sesleri işitmiyorum; çünkü bunu sen söylemiyorsun. Çünkü bir cisim hareket ettiğinde hareketin süresini, yani hareketin başladığı andan bitişine kadarki süreyi ölçmemi sağlayan zamanın kendisi. Hareketin başlama noktasını göremezsem ve hareket devam ederken benim izleyemediğim bir noktada biterse ölçüm yapamam, belki ancak gördüğüm başlangıç noktasından izleyebildiğim son ana kadarki süreyi ölçebilirim. Hareketi uzun

non autem, quantum sit, quia et quantum cum dicimus, conlatione dicimus, velut: «Tantum hoc, quantum illud» aut: «Duplum hoc ad illud» et si quid aliud isto modo. Si autem notare potuerimus locorum spatia, unde et quo veniat corpus, quod movetur, vel partes eius, si tamquam in torno movetur, possumus dicere, quantum sit temporis, ex quo ab illo loco usque ad illum locum motus corporis vel partis eius effectus est. Cum itaque aliud sit motus corporis, aliud, quo metimur quandiu sit, quis non sentiat, quid horum potius tempus dicendum sit? Nam si et varie corpus aliquando movetur, aliquando stat, non solum motum eius, sed etiam statum tempore metimur et dicimus: «Tantum stetit, quantum motum est» aut: «Duplo vel triplo stetit ad id quod motum est» et si quid aliud nostra dimensio sive comprehenderit sive existimaverit, ut dici solet plus minus. Non ergo tempus corporis motus.

CAPUT XXV

Rursus deum interpellat.

32. Et confiteor tibi, domine, ignorare me adhuc,

süre izlemiş olursam sadece uzun süre sürdü diyebilirim, ama ne kadar sürdüğünü tam olarak söyleyemem, çünkü ne kadar dediğimizde kıyaslama yaparak, örneğin “Bunun süresi, şunun süresi kadar” ya da “Bunun süresi şunun süresinin iki katı” diyoruz veya buna benzer kıyaslamalar yapıyoruz. Ama hareket halindeki bir cismin mekânda hangi noktadan başlayıp hangi noktaya geldiğini ya da bu cismin bir çarkta döndüğünü düşündüğümüzde parçalarının hareketini tespit edebilirsek, o zaman bu cismin iki nokta arasındaki hareketini ya da parçalarının devrini tamamlaması için ne kadar süre gerektiğini de söyleyebiliriz. Görüldüğü gibi, bir cismin hareketi başka bir şey, onun hareketinin süresini ölçmemize yarayan araç başka bir şey. Bu yüzden bunlardan hangisine zaman denmesi gerektiğini hâlâ anlayamayacak biri olabilir mi? Dahası bu cisim bazen farklı hızlarda hareket eder, bazen de durur. Dolayısıyla biz zamanı araç olarak kullanıp cismin hızını hesapladığımız gibi, duruşunu da hesaplarız ve, “Hareket etme süresi kadar durdu” ya da “Hareket etme süresinin iki ya da üç katı kadar bir süre durdu,” deriz veya dakik bir gözlemde bulunarak ya da kaba bir tahmin yürüterek, alışkın olduğumuz tarzda bir ifadeyle “aşağı yukarı” diyerek başka türlü bir hesap çıkarırız. Şu halde bir cismin hareketi zaman değil.

25. BÖLÜM

Konuşmasına ara verip yeniden Tanrı'ya yakarıyor.

32. Sana itiraf etmeliyim ki, ya Rab, hâlâ zamanın ne

quid sit tempus, et rursus confiteor tibi, domine, scire me in tempore ista dicere et diu me iam loqui de tempore atque ipsum diu non esse diu nisi mora temporis. Quomodo igitur hoc scio, quando quid sit tempus nescio? An forte nescio, quemadmodum dicam quod scio? Ei mihi, qui nescio saltem quid nesciam! Ecce, deus meus, coram te, quia non mentior: sicut loquor, ita est cor meum. Tu inluminabis lucernam meam, domine, deus meus, inluminabis tenebras meas.

CAPUT XXVI

Quomodo tempus metimur.

33. Nonne tibi confitetur anima mea confessione veridica metiri me tempora? Itane, deus meus, metior et quid metiar nescio. Metior motum corporis tempore. Item ipsum tempus nonne metior? An vero corporis motum metirer, quandiu sit et quandiu hinc illuc perveniat, nisi tempus, in quo movetur, metirer? Ipsum ergo tempus unde metior? An tempore breviori metimur longius sicut spatio cubiti spatium transtri? Sic enim videmur spatio brevis syllabae metiri spatium longae syllabae atque id duplum dicere. Ita metimur spatia carminum spatiis

olduğundan bihaberim ve bir itirafım daha var ki, bütün bunları söylerken zamana bağlı olduğumu biliyorum, uzun zamandır zaman hakkında konuştuğumu ve bu uzun zamanın aslında uzun olmayıp sadece bir zaman aralığı olduğunu biliyorum. O halde ben zamanın ne olduğunu bilemezken bunu nasıl biliyorum? Yoksa bildiğim bir şeyi ifade etmeyi mi bilemiyorum? Vah bana, bilmediğim şeyin ne olduğunu bile bilemiyorum! İşte Tanrım, şimdi senin huzurundayım, çünkü yalan söylemiyorum. Dilim ne söylüyorsa yüreğim de aynısını söylüyor. Sen yakacaksın benim kandilimi ya Rab, Tanrım, sen aydınlatacaksın benim karanlıklarımı.⁵⁴⁴

26. BÖLÜM

Zamanın hesaplanması.

33. Zamanı ölçebilirim derken ruhum sana doğruyu söylemiyor mu? Evet, sahiden Tanrım, zamanı ölçüyorum, ama neyi ölçtüğümü bilmiyorum. Zaman vasıtasıyla cisimlerin hareketini ölçüyorum. Öyleyse zamanı da ölçmüş olmuyor muyum? Cismin hareketinin meydana geldiği zamanı ölçmedikçe cismin hareketini ölçebilir miyim, yani bu hareketin ne kadar sürdüğünü, buradan şuraya ne kadar sürede ulaştığını ölçebilir miyim sahiden? O halde zamanı nasıl ölçüyorum? Ya da kısa bir zamanla uzun bir zamanı ölçebiliyor muyum, örneğin dirseğimizden orta parmağımıza kadar olan uzunlukla⁵⁴⁵ kirişin uzunluğunu ölçtüğümüz gibi? Çünkü kısa bir hecenin süresi ile uzun bir hecenin süresini ölçüp kısasının iki katı dediğimizde böyle yapmış oluyoruz. Aynı şekilde şiirleri

versuum et spatia versuum spatiis pedum et spatia pedum spatiis syllabarum et spatia longarum spatiis brevium, non in paginis – nam eo modo loca metimur, non tempora – sed cum voces pronuntiando transeunt et dicimus: «Longum carmen est, nam tot versibus contextitur; longi versus, nam tot pedibus constant; longi pedes, nam tot syllabis tenduntur; longa syllaba est, nam dupla est ad brevem». Sed neque ita comprehenditur certa mensura temporis, quandoquidem fieri potest, ut ampliore spatio temporis personet versus brevior, si productius pronuntietur, quam longior, si correptius. Ita carmen, ita pes, ita syllaba. Inde mihi visum est nihil esse aliud tempus quam distentionem: sed cuius rei, nescio, et mirum, si non ipsius animi. Quid enim metior, obsecro, deus meus, et dico aut indefinite: «Longius est hoc tempus quam illud» aut etiam definite: «Duplum est hoc ad illud?» Tempus metior, scio; sed non metior futurum, quia nondum est, non metior praesens, quia nullo spatio tenditur, non metior praeteritum, quia iam non est. Quid ergo metior? An praetereuntia tempora, non praeterita? Sic enim dixeram.

CAPUT XXVII

Quomodo metimur tempus permanens in animo.

34. Insiste, anime meus, et attende fortiter: deus

dize sayılarına göre ölçüyoruz, dizeleri ayak sayısına göre, ayaklarını da hece sayısına göre ve uzun heceleri kısılarıyla ölçüyoruz. Bunları ölçerken şiirlerin yazıldıkları sayfaları ölçt almıyoruz –böyle yapsak mekânı ölçmüş oluruz, zamanı değil– şiirler okunurken akıp giden sözleri temel alıyoruz ve şöyle diyoruz: “Bu uzun bir şiir, çünkü şu kadar dizesi var. Bu dizeler uzun, çünkü her biri şu kadar ayaktan oluşmuş. Ayaklar uzun, çünkü şu kadar heceden oluşmuş. Şu hece uzun, çünkü kisasının iki katı.” Ama bu durumda bile zamanı dakik şekilde hesaplamış olmuyoruz. Çünkü kısa bir dize yavaş okunduğunda, hızlı okunan bir dizeye göre daha uzun süre alabiliyor. Aynı şey bütün bir şiir, bir ayak ya da bir hece için de geçerli. İşte buradan hareketle zamanın bir yayılım-dan başka bir şey olmadığını anlıyorum. Ama neyin yayılımı olduğunu bilmiyorum. Zihnin yayılımı olmasın sakın, bu oldukça şaşırtıcı olur. Yalvarırım Tanrım, kaba bir hesapla “Bunun süresi şundan daha uzun” ya da dakik bir şekilde, “Bu şunun iki katı kadar” dediğimde neyi ölçmüş oluyorum? Biliyorum, zamanı ölçmüş oluyorum. Ama henüz ortalıkta olmayan geleceği ölçmüyorum, hiç ara vermeden yayılan şimdii ölçmüyorum ve artık akıp gitmiş olan geçmiş de ölçmüyorum. O halde ne ölçüyorum? Yoksa geçip gitmiş zamanı değil de geçmekte olan zamanı mı ölçüyorum? Bunu yukarıda da belirtmiştim.

27. BÖLÜM

Zamanı zihinde tutarak nasıl ölçüyoruz?

34. Sebat et zihnim, var gücünle dikkat kesil. Tanrı

adiutor noster; ipse fecit nos, et non nos. Attende, ubi albescit veritas. Ecce puta vox corporis incipit sonare et sonat et adhuc sonat et ecce desinit, iamque silentium est, et vox illa praeterita est et non est iam vox. Futura erat, antequam sonaret, et non poterat metiri, quia nondum erat, et nunc non potest, quia iam non est. Tunc ergo poterat, cum sonabat, quia tunc erat, quae metiri posset. Sed et tunc non stabat; ibat enim et praeteribat. An ideo magis poterat? Praeteriens enim tendebatur in aliquod spatium temporis, quo metiri posset, quoniam praesens nullum habet spatium. Si ergo tunc poterat, ecce puta altera coepit sonare et adhuc sonat continuato tenore sine ulla distinctione: metiamur eam, dum sonat; cum enim sonare cessaverit, iam praeterita erit et non erit, quae possit metiri. Metiamur plane et dicamus, quanta sit. Sed adhuc sonat nec metiri potest nisi ab initio sui, quo sonare coepit, usque ad finem, quo desinit. Ipsum quippe intervallum metimur ab aliquo initio usque ad aliquem finem. Quapropter vox, quae nondum finita est, metiri non potest, ut dicatur, quam longa vel brevis sit, nec dici aut aequalis alicui aut ad aliquam simpla vel dupla vel quid aliud. Cum autem finita fuerit, iam non erit. Quo pacto igitur metiri poterit? Et metimur tamen tempora, nec ea,

bizim yardımcımız, bizi O yarattı, kendimiz değil.⁵⁴⁶ Dikkat kesil hakikatin ağırdığı tan yerine. Şimdi varsayalım ki bir cisim ses çıkarmaya başladı, ses yayıldı, yayıldı, sonunda kesildi ve etraf sessizliğe büründü. Ses geçip gitti ve artık yok. Ses başlamadan önce gelecekteydi ve ölçülmesi mümkün değildi, çünkü henüz yoktu; şimdi de ölçülemez, çünkü artık yok. O halde ses duyulmaya başladığı anda ölçülebilirdi, çünkü o anda ölçülebilecek şekilde varolmuştu. Ama o anda bile yerinde durmuyordu ki, çünkü akıyordu ve geçip gidiyordu. Yoksa tam da bu nedenle mi ölçülmesi mümkündür? Çünkü geçip giderken, şimdiki zamanın hiçbir mekânı olmadığından, belli bir zaman aralığına, ölçülmesini mümkün kılacak bir zaman aralığına yayılıyordu. İşte ölçülse ölçülse o arada ölçülebilirdi. Ama şimdi başka bir ses duymaya başladık diyelim. Ses yayılıyor, yayılıyor, bitip tükenmeden, hiç aralıksız. Ölçeceksek yayılırken ölçeceğiz, çünkü yayılması bitince geçip gidecek ve ortada ölçülebilecek bir şey kalmayacak. Bu yüzden ancak o sırada dakik bir şekilde ölçüp ne kadar sürdüğünü söyleyebiliriz. Ama ses hâlâ devam ediyorsa, o zaman ancak sesin duyulmaya başladığı başlama anından sesin kesildiği bitiş anına kadarki süreyi ölçebiliriz. Öyleyse bizim ölçtüğümüz şey başlangıçtan sonuca kadarki ara. Zaten bu yüzden henüz sonlanmamış bir sesi ölçemiyoruz, yani ne kadar kısa, ne kadar uzun sürdüğünü, şu süreyle ya da bu süreyle aynı diyemiyoruz veya şu süre kadar ya da onun iki katı kadar diyemiyoruz, kısacası böyle bir oranlama yapamıyoruz. Ama ses kesilip bitince de ortalıktan kayboluyor. Öyleyse nasıl ölçülebilecek? Her şeye rağmen biz süreleri ölçebiliyoruz. Ama bu

quae nondum sunt, nec ea, quae iam non sunt, nec ea, quae nulla mora extenduntur, nec ea, quae terminos non habent. Nec futura ergo nec praeterita nec praesentia nec praetereuntia tempora metimur et metimur tamen tempora.

35. «Deus creator omnium»: versus iste octo syllabarum brevibus et longis alternat syllabis: quattuor itaque breves, prima, tertia, quinta, septima, simplae sunt ad quattuor longas, secundam, quartam, sextam, octavam. Hae singulae ad illas singulas duplum habent temporis; pronuntio et renuntio, et ita est, quantum sentitur sensu manifesto. Quantum sensus manifestus est, brevi syllaba longam metior eamque sentio habere bis tantum. Sed cum altera post alteram sonat, si prior brevis, longa posterior, quomodo tenebo brevem et quomodo eam longae metiens applicabo, ut inveniam, quod bis tantum habeat, quandoquidem longa sonare non incipit, nisi brevis sonare destiterit? Ipsamque longam num praesentem metior, quando nisi finitam non metior? Eius autem finitio praeteritio est. Quid ergo est, quod metior? Ubi est qua metior brevis? Ubi est longa, quam metior? Ambae sonuerunt, avolaverunt, praeterierunt, iam non sunt: et ego metior fidenterque respondeo, quantum exercitato sensu fiditur, illam simplam esse, illam duplam, in spatio scilicet temporis.

süreler henüz olmayan, şimdi olan ve artık olmayan süreler değil, zamana hiç ara vermeden yayılan ya da hiç sona ermeyecek süreler de değil. O halde bizim ölçtüğümüz süreler ne gelecek, ne geçmiş, ne şimdi ne de akıp gitmekte olan anlar. Yine de biz süreleri ölçebiliyoruz.

35. “Deus creator omnium” (“Tanrı her şeyin Yaratıcısıdır”)⁵⁴⁷ dizesi kısalı uzunlu sekiz heceden oluşuyor. Kısa olan dört hece, yani birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci hece dört uzun heceye oranla, yani ikincisi, dördüncü, altıncısı sekizinci heceye oranla yalındırlar. Uzun hecelerin her biri kısıların iki katı uzunluktadır. Bu kelimeleri okumaya başladığımda bunun böyle olduğunu anlıyorum, çünkü duyu algımla aradaki farkı seçebiliyorum. Duyu algım farkı hissettiği sürece de uzun heceyi kısasıyla ölçüyor ve iki kat uzunlukta olduğunu görüyorum. Ama bir hecenin ardından diğeri gelmeye başladığında, kısası önce gelip de uzununu sonra gelirse, kısasını nasıl tutup da uzununu ölçmede kullanacağım ve böylece uzununun iki kat daha uzun olduğunu söyleyeceğim, kısa hecenin sesi bitmeden uzun hece ses vermediğine göre? Öyleyse uzun heceyi okunduğu sırada ölçemiyor muyum, yani okunup bittikten sonra mı ölçebiliyorum? Ama okunup bitince geçip gitmiş oluyor. O halde neyi ölçeceğim? Ölçüm yapmamı sağlayan kısa hece nerede o anda peki? Ölçeğim uzun hece nerede? Her ikisi de okundu ve uçup gitti, geçmişe karıştı, artık yok. Buna rağmen ben onları ölçebiliyorum ve bu iki heceyi işiten kulaklarıma güvenebildiğim kadar güvenip kendimden emin bir şekilde birinin kısa, diğercinin onun iki katı olduğunu söylüyorum, tabii zaman içindeki sürelerini kastediyorum.

Neque hoc possum, nisi quia praeterierunt et finitae sunt. Non ergo ipsas, quae iam non sunt, sed aliquid in memoria mea metior, quod infixum manet.

36. In te, anime meus, tempora metior. Noli mihi obstrepere, quod est: noli tibi obstrepere turbis affectionum tuarum. In te, inquam, tempora metior. Affectionem, quam res praetereuntes in te faciunt et, cum illae praeterierint, manet, ipsam metior praesentem, non ea quae praeterierunt, ut fieret; ipsam metior, cum tempora metior. Ergo aut ipsa sunt tempora, aut non tempora metior. Quid cum metimur silentia et dicimus illud silentium tantum tenuisse temporis, quantum illa vox tenuit, nonne cogitationem tendimus ad mensuram vocis, quasi sonaret, ut aliquid de intervallis silentiorum in spatio temporis renunciare possimus? Nam et voce atque ore cessante peragimus cogitando carmina et versus et quemque sermonem motionumque dimensiones quaslibet et de spatiis temporum, quantum illud ad illud sit, renuntiamus non aliter, ac si ea sonando diceremus. Voluerit aliquis edere longiusculam vocem et constituerit praemeditando, quam longa futura sit, egit utique iste spatium temporis in silentio memoriaeque commendans coepit edere illam vocem, quae sonat, donec ad propositum terminum perducatur: immo sonuit et sonabit: nam quod eius iam peractum est, utique sonuit, quod

Bu ölçümü heceler sonlanmadıkça ve ortadan kaybolmadıkça da yapamıyorum. Bu yüzden ben hecelerın kendisini ölçemiyorum, çünkü artık ortalıkta görünmüyorlar, ben onların hafızama çakılı kalan izlerini ölçüyorum.

36. Sende ey zihnim, zamanı sende ölçüyorum. Dikkatimi dağıtma benim, bu böyle; sen de dikkatini dağıtayım deme sendeki izlenimlerin curcunasına kapılıp. Bak diyorum ki, ben sende zamanı ölçüyorum. Geçip giden olaylar geçip gittiklerinde sende bir iz bırakıyorlar. İşte ben o andaki izi ölçüyorum, bu izi bırakarak geçip giden olayları değil. İşte ben zamanı ölçerken bu izi ölçüyorum. O halde bu iz ya zamanın kendisi ya da ben zamanı ölçemiyorum. Peki biz sessiz anları ölçtüğümüzde ve, “O sessizlik süresi sesin duyulduğu süre kadar uzun sürdü” dediğimizde ne oluyor? Sesi sanki duymuşum gibi, zihnimde canlandırıp ölçmüyor muyum ve böylece o sesin işitildiği zamandaki sessizlik anlarının süresini tayin edemiyor muyum? Çünkü nasıl ki hiç ses çıkarmadan, hiçbir şey söylemeden içimizden şiirler, mısralar okuyoruz, değişik türde nutuklar atıyoruz, aynı şekilde yine içimizden sanki yüksek sesle söylüyormuşuz gibi, hareketlerinin uzunluklarını, zamanda kapladıkları süreleri, birbirleriyle oranlarını da tayin edebiliyoruz. Diyelim ki biri uzunca bir ses çıkarmak istedi ve önceden düşünüp bu sesin ne kadar uzun süreceğini de belirledi, aynı şekilde susacağı süreyi de belirledi ve hafızasına güvenip belirlediği sürenin sonuna gelene kadar o sesi çıkarmaya başladı. Belki şöyle demek daha doğru olacak: Ses çıktı ve çıkacak. Çünkü duyulan ses sesin akıp gitmiş olan kısmı, sesin kalanı ise çıkmaya devam

autem restat, sonabit atque ita peragitur, dum praesens intentio futurum in praeteritum traicit deminutione futuri crescente praeterito, donec consumptione futuri sit totum praeteritum.

CAPUT XXVIII

Animo metimur tempora.

37. Sed quomodo minuitur aut consumitur futurum, quod nondum est, aut quomodo crescit praeteritum, quod iam non est, nisi quia in animo, qui illud agit, tria sunt? Nam et expectat et attendit et meminit, ut id quod expectat per id quod attendit transeat in id quod meminerit. Quis igitur negat futura nondum esse? Sed tamen iam est in animo expectatio futurorum. Et quis negat praeterita iam non esse? Sed tamen adhuc est in animo memoria praeteritorum. Et quis negat praesens tempus carere spatio, quia in puncto praeterit? Sed tamen perdurat attentio, per quam pergat abesse quod aderit. Non igitur longum tempus futurum, quod non est, sed longum futurum longa expectatio futuri est, neque longum praeteritum tempus, quod non est, sed longum praeteritum longa memoria praeteriti est.

38. Dicturus sum canticum, quod novi: antequam incipiam, in totum expectatio mea tenditur, cum autem

edecek ve bu şekilde eylem sona ermiş olacak. Bütün bu süreçte hep şimdide olan içsel farkındalık geleceği geçmişe taşır, geleceği azaltıp geçmişini çoğaltarak, ta ki gelecek tamamen tükeninceye ve her şey geçmiş oluncaya değin.

28. BÖLÜM

Zaman zihinde ölçülür.

37. Ama henüz olmayan gelecek nasıl azalıyor ve tamamen tükeniyor ya da artık olmayan geçmiş nasıl çoğalıyor? Bunun tek nedeni, bu süreci idare eden zihinde üç işlevin gerçekleşmesi. Çünkü bu süreçte zihin hem bekliyor, hem dikkat kesiliyor hem de hatırlıyor, böylece beklediği geleceği, dikkat kesildiği şimdiki zaman aracılığıyla, hatırladığı geçmişe taşıyor. Gelecek zamanın henüz olmadığı inkâr edilebilir mi? Oysa zihinde gelecek zamana dair hep bir beklenti söz konusudur. Geçmiş zamanın artık olmadığı inkâr edilebilir mi? Oysa zihinde geçmişin hatırası hâlâ mevcuttur. Dahası, akıp giderken sadece bir anlık varolan şimdiki zamanın hiçbir duralama anının olmadığı inkâr edilebilir mi? Ama dikkat kesintisizdir, bu sayede şimdi olacak olanı yok oluncaya kadar sürdürür. O halde uzun olan henüz ortalıkta olmayan gelecek zaman değil, uzak gelecek dediğimiz uzun bir gelecek zamanın beklentisi. Geçmiş de uzun değil, çünkü artık ortalıkta yok, uzak geçmiş dediğimiz geçmişin uzun uzun hatırlanışı.

38. Diyelim ki, bildiğim bir ilahiyi okumak üzereyim. Başlamadan önce beklentim ilahinin bütününe yönelir. Ama

coepero, quantum ex illa in praeteritum decerpsero, tenditur et memoria mea, atque distenditur vita huius actionis meae in memoriam propter quod dixi et in expectationem propter quod dicturus sum: praesens tamen adest attentio mea, per quam traicitur quod erat futurum, ut fiat praeteritum. Quod quanto magis agitur et agitur, tanto breviata expectatione prolongatur memoria, donec tota expectatio consumatur, cum tota illa actio finita transierit in memoriam. Et quod in toto cantico, hoc in singulis particulis eius fit atque in singulis syllabis eius, hoc in actione longiore, cuius forte particula est illud canticum, hoc in tota vita hominis, cuius partes sunt omnes actiones hominis, hoc in toto saeculo filiorum hominum, cuius partes sunt omnes vitae hominum.

CAPUT XXIX

Se in temporalia distentum cupit in deum colligi.

39. Sed quoniam melior est misericordia tua super vitas, ecce distentio est vita mea, et me suscepit dextera tua in domino meo, mediatore filio hominis inter te unum et nos multos, in multis per multa, ut per eum apprehendam, in quo et apprehensus sum, et a veteribus diebus conligar sequens unum, praeterita

okumaya başladığımda, geçmişe atmış olduğum ilahiden dökülen dizeler hafızamın nesnesi haline gelmeye başlar. O an gerçekleştirdiğim eylem iki yola yayılır, söylemiş olduğum sözlerden dolayı hafızama ve söylemek üzere olduğum sözlerden dolayı beklentime. Ama dikkatim şimdide olanın üzerindedir, bu sayede gelecekte olanı geçip gitsin diye geçmişe taşır. Eylem bu şekilde uzar, uzar ve uzadıkça beklentim azalır, hafızam çoğalır, ta ki bütün beklentim tükenene ve bütün eylemim sona erip hafızama geçene kadar. İlahinin bütününde geçerli olan tek tek her parçacığında ve tek tek her hecesinde de geçerlidir. Bu ilahinin de yer aldığı daha büyük bir eylem söz konusu olsa yine aynı şey geçerli olacaktır. Bireyin bütün ömründe de bu geçerlidir, o ömürde bireyin bütün eylemleri bütünün birer parçasıdır, yani insanoğullarının bütün tarihinin bir parçasıdır, o bütünde insanların tüm yaşamı sadece birer parçadır.

29. BÖLÜM

Gelip geçici olayların arasında dağılan benliğini Tanrı'ya sığınarak toplamak istiyor.

39. Ama senin merhametin tüm yaşamlardan daha değerli olduğuna göre⁵⁴⁸ bak benim şu her yöne yayılan yaşamıma. Ama Rabbim'de, seninle, yani Bir Olanla, bizim, yani çok olan arasındaki Şefaatçi sayesinde, pek çok şekilde yoldan sapanların çokluğunda yaşayan İnsanın Oğlun sayesinde senin o uğurlu elin imdadıma yetişti ki, tutulup yakalandığım Onda Onun aracılığıyla Onu tutup yakalayabileyim,⁵⁴⁹ eski günlerimden kurtulup Bir Olanın peşinden gitmek için bileyim ve

oblitus, non in ea quae futura et transitura sunt, sed in ea quae ante sunt non distentus, sed extentus, non secundum distentionem, sed secundum intentionem sequor ad palmam supernae vocationis, ubi audiam vocem laudis et contempler delectationem tuam nec venientem nec praetereuntem. Nunc vero anni mei in gemitibus, et tu solacium meum, domine, pater meus aeternus es; at ego in tempora dissilui, quorum ordinem nescio, et tumultuosis varietatibus dilaniantur cogitationes meae, intima viscera animae meae, donec in te confluam purgatus et liquidus igne amoris tui.

CAPUT XXX

Coarguit rursum obtrectantes, quid fecerit
deus ante mundi creationem.

40. Et stabo atque solidabor in te, in forma mea, veritate tua, nec patiar quaestiones hominum, qui poenali morbo plus sitiunt, quam capiunt, et dicunt: «Quid faciebat deus, antequam faceret caelum et terram?» aut «Quid ei venit in mentem, ut aliquid faceret, cum antea numquam aliquid fecerit?» Da illis, domine, bene cogitare, quid dicant, et invenire, quia non dicitur numquam, ubi non est tempus. Qui ergo dicitur numquam fecisse, quid aliud dicitur nisi nullo tempore fecisse? Videant

geçmişini unutup gelecekteki gelip geçici şeylere değil de önümde duran şeylere yönelebileyim, her yana yayılarak değil bir araya toplanarak, kopup ayrılarak değil yoğunlaşarak.⁵⁵⁰ Bu şekilde koşuyorum göksel çağrının bahşedeceği ödülün peşinden, işte orada sana övgüler yağdıran sesleri işiteceğim, senin o güzelliğini temaşa edeceğim, gelip geçici olmayan o güzelliğini. Ama şu an yaşadığım yıllar yas içinde ve sen ya Rab, benim tesellimsin, sen benim ezeli ve ebedi Babamsın; bense düzenini anlayamadığım zamanda dağıldım. Türlü türlü olayın yarattığı fırtınada düşüncelerim, hatta ruhumun en iç organları lime lime oluyor, öyle de olacaklar, ta ki senin aşkının ateşiyle arınıp, eriyip sana akana kadar.

30. BÖLÜM

**Tanrı'nın evreni yaratmadan önce ne yaptığını sorma
gafletine düşenlere yeniden yanıt veriyor.**

40. Sonra bu kalıbımla sende, Senin Hakikatinde karar kılacak ve hiç sarsılmadan öyle duracağım; insanların sorularına da maruz kalmayacağım artık, yakalandıkları şu sancılı hastalık yüzünden içtikçe susayan ve, "Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?" ya da, "Tanrı'nın aklına bir şey yaratma fikri nereden geldi böyle, hiçbir zaman hiçbir şey yaratmadığı halde?" diye soran insanların. Lütfet onlara, ya Rab, söylediklerini dikkatlice düşünsünler ve zamanın olmadığı yerde hiçbir zaman denilemeyeceğini anlasınlar. Tanrı'nın hiçbir zaman hiçbir şey yaratmadığını söylemek, bir şey yarattığında zaman yok demekle eş değil mi? O halde lütfet,

itaque nullum tempus esse posse sine creatura et desinant istam vanitatem loqui. Extendantur etiam in ea, quae ante sunt, et intellegant te ante omnia tempora aeternum creatorem omnium temporum neque ulla tempora tibi esse coaeterna nec ullam creaturam, etiamsi est aliqua supra tempora.

CAPUT XXXI

Quomodo cognoscit deus, quomodo creatura.

41. Domine deus meus, quis ille sinus est alti secreti tui et quam longe inde me proiecerunt consequentia delictorum meorum? Sana oculos meos, et congaudeam luci tuae. Certe si est tam grandi scientia et praescientia pollens animus, cui cuncta praeterita et futura ita nota sint, sicut mihi unum canticum notissimum, nimium mirabilis est animus iste atque ad horrorem stupendus, quippe quem ita non lateat quidquid peractum et quidquid reliquum saeculorum est, quemadmodum me non latet cantantem illud canticum, quid et quantum eius abierit ab exordio, quid et quantum restet ad finem. Sed absit, ut tu, conditor universitatis, conditor animarum et corporum, absit, ut ita noveris omnia futura et praeterita. Longe tu, longe mirabilius longeque secretius. Neque enim sicut nota cantantis notumve canticum audientis expectatione vocum futurarum et memoria praeteritarum variatur affectus

görsünler yaratım olmaksızın zaman da olamaz, lütfet artık bu boş konuşmaları bıraksınlar. Lütfet artık önlerinde duranlara yönelsinler, senin bütün zamanlardan önce, bütün zamanların ezeli ve ebedi Yaratıcısı olduğunu anlasınlar, hiçbir zamanın ya da hiçbir yaratımın seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunamayacağını da, zamanın ötesinde bir yaratım düzeni olsa bile.⁵⁵¹

31. BÖLÜM

Tanrı nasıl bilinir, yarattığı varlıklar nasıl?

41. Rab Tanrım, ne uçsuz bucaksız sırların var senin, derin mi derin ve ne kadar uzaklara atılmışım ben bunlardan, günahlarımın peşinden sürüklenip? Şifa ver gözlerime, senin nurunla coşsun gönlüm. Bu kadar yüce bilgiyle donanımlı, önsezisi bu kadar güçlü bir zihin olsaydı, şu bana çok aşına gelen ilahiyi bilebildiğim gibi geçmiş i geleceği apaçık bilebilseydi, kuşkusuz böyle bir zihni hayranlıkla karşılar, karşıсында korkudan dilimiz tutulurdu. Ne geçmişte yaşananlar saklanabilirdi bu zihinden, ne de gelecek çağlarda yaşanacaklar, tıpkı o ilahiyi söylerken ona ait ne varsa hiçbirinin benden saklanamaması gibi; o ilahinin başından itibaren ne söylemişim, ne kadar söylemişim, sonuna kadar ne söyleyeceksem, ne kadar söyleyeceksem hepsini bildiğim gibi. Ama haşa senin geleceği ve geçmiş i bu şekilde bilmen düşünülemez bile ey Evrenin Yaratıcısı, ey ruhların ve bedenlerin Yaratıcısı. Senin bilme şeklin çok daha mucizevi, çok daha gizemli. Çünkü bildik bir ilahiyi söylerken ya da bildik bir ilahiyi dinlerken insanın duyguları değişir, duyuları gerilir, kâh gelecek sözleri

sensusque distenditur, ita tibi aliquid accidit incommutabiliter aeterno, hoc est vere aeterno creatori mentium. Sicut ergo nosti in principio caelum et terram sine varietate notitiae tuae, ita fecisti in principio caelum et terram sine distentione actionis tuae. Qui intellegit, confiteatur tibi, et qui non intellegit, confiteatur tibi. O quam excelsus es, et humiles corde sunt domus tua! Tu enim erigis elisos, et non cadunt, quorum celsitudo tu es.

beklerken, kâh geçmiş sözleri hatırlarken, ama sende durum çok başka, çünkü sen hiç değişmeden ezeli ve ebedi kalansın, yani sen zihinlerin hakiki, ezeli ve ebedi Yaratıcısısın. Sen başlangıçta göğü ve yeri bildin ve bilginde hiçbir değişiklik olmadı ve başlangıçta nasıl biliyorsan göğü ve yeri de öyle yarattın, yaratırken de hiçbir gerilim⁵⁵² yaşamadın. Bu gerçeği anlayanlar sana tövbe etsin, anlamayanlara da tövbe etmeyi lütfet. Ah sen ne yücelerdesin, ikametgâhınsa mazlumların kalbinde! Çünkü sen devrilenleri yukarı kaldırırsın ve bir daha düşmezler, çünkü onların yükseldiği zirve sensin.

LIBER DUODECIMUS

CAPUT PRIMUM

Difficilis inquisitio veri.

1. Multa satagit cor meum, domine, in hac inopia vitae meae pulsatum verbis sanctae scripturae tuae, et ideo plerumque in sermone copiosa est egestas humanae intellegentiae, quia plus loquitur inquisitio quam inventio et longior est petitio quam impetratio et operosior est manus pulsans quam sumens. Tenemus promissum: quis corrumpet illud? Si deus pro nobis, quis contra nos? Petite, et accipietis, quaerite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit et quaerens inveniet et pulsanti aperietur: promissa tua sunt, et quis falli timeat, cum promittit veritas?

CAPUT II

De duplici caelo et terra.

2. Confitetur altitudini tuae humilitas linguae meae, quoniam tu fecisti caelum et terram; hoc caelum, quod video, terramque, quam calco, unde est haec terra, quam porto, tu fecisti. Sed ubi est caelum caeli, domine, de quo audivimus in voce psalmi: Caelum caeli domino: terram autem dedit filiis hominum? Ubi est caelum,

12. KİTAP⁵⁵³

1. BÖLÜM

Hakikati araştırmanın zorluğu.

1. Nasıl da çalışıp didiniyor, ya Rab, Kutsal Kitabındaki sözlerinle küt küt atan yüreğim, şu fakir yaşantımda. İnsan akli kıt da ondan bu kadar lafa boğuluyor yorumlamalar. Çünkü araştırma keşiften daha çok konuşur; talep etme elde etmeden daha uzun zaman alır, kapıyı çalan el içeriye kabul edilenden daha çok iş görür. Ama biz senin vaadine tutunmuşuz, bu vaadi kim çürütebilir? Tanrı bizden yanaysa, kim bize karşı çıkabilir?⁵⁵⁴ “Talep edin, talebinizi alacaksınız; araştırın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacak. Çünkü kim talep ederse talep ettiğini alır, kim ararsa bulur, kim kapıyı çalarsa kapı açılır.”⁵⁵⁵ İşte bunlar senin vaatlerin; Hakikat vaat etmişse, kim kandırılacağından korkabilir?

2. BÖLÜM

İki tür gökyüzü ve yeryüzü

2. Şu benim naçiz dilim, yücelerdeki sana itirafta bulunuyor, göğü ve yeri sen yarattın diye. Gözlerimle gördüğüm bu gökyüzü, ayak bastığım bu yer, taşıdığım şu topraktan bedenim kaynağı sensin, onların Yaratıcısı sensin. Peki ama göklerin göğü nerede, ya Rab, Mezmurları dinlerken, “Göklerin göğü Rabbindir, ama yeryüzü İnsanoğullarına verilmiştir,”⁵⁵⁶ şeklinde ifade edilen gökyüzü?⁵⁵⁷ Bizim göremediğimiz gökyüzü nerede?

quod non cernimus, cui terra est hoc omne, quod cernimus? Hoc enim totum corporeum non ubique totum ita cepit speciem pulchram in novissimis, cuius fundus est terra nostra, sed ad illud caelum caeli etiam terrae nostrae caelum terra est. Et hoc utrumque magnum corpus non absurde terra est ad illud nescio quale caelum, quod domino est, non filiis hominum.

CAPUT III

Quid tenebrae super faciem abyssi.

3. Et nimirum haec terra erat invisibilis et incomposita et nescio qua profunditas abyssi, super quam non erat lux, quia nulla species erat illi: unde iussisti, ut scriberetur, quod tenebrae erant super abyssum; quid aliud quam lucis absentia? Ubi enim lux esset, si esset, nisi super esset eminendo et inlustrando? Ubi ergo lux nondum erat, quid erat adesse tenebras nisi abesse lucem? Super itaque erant tenebrae, quia super lux aberat, sicut sonus ubi non est, silentium est. Et quid est esse ibi silentium nisi sonum ibi non esse? Nonne tu, domine, docuisti hanc animam, quae tibi confitetur? Nonne tu, domine, docuisti me, quod, priusquam istam informem materiam formares atque distingueres, non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus? Non tamen omnino nihil: erat

Onunla kıyaslandığında bizim gördüğümüz her şey sadece bu yeryüzü. Bu maddi bütünlüğe, hiçbir parçası bütün olmayan bu maddi bütünlüğe, en minik parçasına kadar öyle güzel bir görünüm verilmiş ki. En dibi de bizim dünyamız. Ama göklerin göğüyle kıyaslandığında bizim dünyamızın göğü bile sadece yeryüzü. Bu iki büyük cisme yeryüzü demek bir sakınca yok,⁵⁵⁸ insanoğullarına değil de Rabbe ait olan ve kavrayışımızın çok ötesindeki gökyüzüyle kıyaslandığında.

3. BÖLÜM

Boşluğun üstündeki karanlıkların anlamı.

3. Hiç şüphe yok ki bu yeryüzü gözle görülmeyen, düzeni olmayan, görünmeyen, üstünde ışık olmayan derin bir boşluktu, çünkü henüz bir şekli şemali yoktu. Bu nedenle sen şöyle yazılmasını emrettin:⁵⁵⁹ “Uçsuz bucaksız derinliklerin üzerinde karanlıklar vardı.”⁵⁶⁰ Bunun tek nedeni ışığın olması değil mi? Çünkü ışık olmuş olsaydı, ancak üstte olurdu ki, her yere saçılısın ve her yeri aydınlatsın, öyle değil mi? Henüz ışık yokken, karanlıkların varlığı ışıktan yoksun oluş değil miydi? Bu yüzden karanlıklar üstteydi, çünkü üstte ışık yoktu, tıpkı sessizliğin olduğu yerde sesin olmaması gibi.⁵⁶¹ Çünkü sesin olmadığı yerde sessizlikten başka ne olur? Sen değil misin ya Rab, bu gerçekleri öğreten, sana şimdi bunları itiraf eden bu ruha? Sen değil misin ya Rab, bana öğreten, biçimsiz maddeye biçim vermeden önce hiçbir şeyin olmadığını, hiçbir rengin, hiçbir şeklin, hiçbir maddiyatın, hiçbir maneviyatın olmadığını? Yine de mutlak bir hiçlik yoktu; hiçbir

quaedam informitas sine ulla specie.

CAPUT IV

Quid terra invisibilis et incomposita.

4. Quid ergo vocaretur, quo etiam sensu tardioribus utcumque insinualetur, nisi usitato aliquo vocabulo? Quid autem in omnibus mundi partibus reperiri potest propinquius informitati omnimodae quam terra et abyssus? Minus enim speciosa sunt pro suo gradu infimo quam cetera superiora perlucida et luculenta omnia. Cur ergo non accipiam informitatem materiae, quam sine specie feceras, unde speciosum mundum faceres, ita commode hominibus intimatam, ut appellaretur terra invisibilis et incomposita?

CAPUT V

Cur sic appellata videtur materia informis.

5. Cum in ea quaerit cogitatio, quid sensus attingat, et dicit sibi: «Non est intellegibilis forma sicut vita, sicut iustitia, quia materies est corporum, neque sensibilis, quoniam quid videatur et quid sentiatur in invisibili et incomposita non est», dum sibi haec dicit humana

tanımı olmayan bir tür biçimsizlikse hep vardı.⁵⁶²

4. BÖLÜM

Görünmeyen ve düzeni olmayan yeryüzü.

4. Peki bildik tanıdık terimler kullanmadan bunun anlamını nasıl anlatmalı kıt zekâlara? Dört dolansanız da şu dünyayı, yeryüzü ve boşluk kelimelerinden başka, baştan sona biçimsizliği ifade edecek daha yakın anlamlı bir kelime bulabilir misiniz acaba? Çünkü yeryüzü ve boşluk yaratımın alt basamağında yer aldıklarından bunların biçimsel güzelliği, ışıklar saçıp pırıl pırıl parlayan üstün konumdaki öteki varlıklara göre daha aşağı seviyede kalır. O halde niçin güzellikten yoksun olarak yarattığın, ama bu kadar güzel bir dünyayı yaratmana vesile kıldığın o biçimsiz maddeyi insanlara tanımlarken, münasip şekilde 'görünmeyen ve düzeni olmayan yeryüzü' ifadesini kullanmayayım?

5. BÖLÜM

Biçimsiz madde olarak adlandırılmasının nedeni.

5. Düşünce, biçimsiz maddeyi hangi algısıyla idrak edebileceğini araştırıp dururken kendi kendisine şöyle söylüyor: "Bu yaşam gibi, adalet gibi algılanabilecek bir kavram değil, çünkü bu madde cisimlerin yaratıldığı ana madde. Duyu algımıza hitap edebilen bir yanı yok, çünkü görünmeyen ve düzeni olmayanın gözle görülebilir, duyularla hissedilebilir bir yanı olamaz." İşte insanın düşüncesi kendi kendisine böyle

cogitatio, conetur eam vel nosse ignorando vel ignorare noscendo.

CAPUT VI

Quid olim cum Manichaeis senserit de materia informi,
quid modo.

6. Ego vero, domine, si totum confitear tibi ore meo et calamo meo, quidquid de ista materia docuisti me, cuius antea nomen audiens et non intellegens narrantibus mihi eis, qui non intellegerent, eam cum speciebus innumeris et variis cogitabam et ideo non eam cogitabam; foedas et horribiles formas perturbatis ordinibus volvebat animus, sed formas tamen, et informe appellabam non quod careret forma, sed quod talem haberet, ut, si, appareret, insolitum et incongruum aversaretur sensus meus et conturbaretur infirmitas hominis; verum autem illud quod cogitabam non privatione omnis formae, sed comparatione formosiorum erat informe, et suadebat vera ratio, ut omnis formae qualescumque reliquias omnino detraherem, si vellem prorsus informe cogitare et non poteram; citius enim non esse censebam, quod omni forma privaretur, quam cogitabam quiddam inter formam et nihil nec formatum nec nihil, informe

söylerken ya bilemeyeceğinin farkında olduğu bir şeyi bilmeye çabılıyor ya da bildiğinin farkında olduğu bir şeyi bilmezlikten gelmeye.

6. BÖLÜM

Vaktiyle Maniciler biçimsiz maddeye ne demişlerdi, onu ne şekilde tanımlamışlardı?

6. Bana gelince, ya Rab, bu maddeyle ilgili senden öğrendiklerimi hem dilimle hem de kalemimle sana samimi bir şekilde itiraf edecek olursam; gerçek şu ki, önceki yaşamımda⁵⁶³ bu kelimeyi işitmiş, ama anlamamıştım, hatta bunu bana anlatanlar da anlamamıştı.⁵⁶⁴ Bu maddeyi hep birbirinden farklı sayısız biçimlerde düşünürdüm ve bu yüzden madde-nin kendisini düşünmezdim. Gözlerimin önüne gudubet, korkunç, karmakarışık sıralanmış şekiller gelirdi, ama ne olurlarsa olsunlar sonuçta şekillerdi işte. Biçimsiz kelimesini biçimden yoksun bir şey için kullanmıyordum, ama kastettiğim biçimde bir şey olsaydı ve gözüme görünseydi, olağandışılığı ve acayıplığı karşısında zihnim alt üst olur, insan olmanın çaresizliği içinde ne yapacağımı şaşırırdım. Neyse, yine de düşündüğüm şey bütünüyle biçimden yoksun değildi, sadece biçimli, güzel şeylere oranla biçimsizdi. Mantığım bana, kelimenin tam anlamıyla biçimsiz bir şey düşünmeyi istersem, bütün biçim elbiselerini çıkarmam gerektiğini söylüyordu, ama ben bunu beceremiyordum. Biçim ve hiçlik arasında duran bir şey düşünmektense, bütün biçimlerinden soyunmuş, yani aslında olmayan bir şeyi düşünmek daha kolay geliyordu bana, yani ne biçimli ne de hiçlik olan bir şeyi, biçimsiz

prope nihil. Et cessavit mens mea interrogare hinc spiritum meum plenum imaginibus formatorum corporum et eas pro arbitrio mutantem atque variantem, et intendi in ipsa corpora eorumque mutabilitatem altius inspexi, qua desinunt esse quod fuerant et incipiunt esse quod non erant, eundemque transitum de forma in formam per informe quiddam fieri suspicatus sum, non per omnino nihil: sed nosse cupiebam, non suspicari –: et si totum tibi confiteatur vox et stilus meus, quidquid de ista quaestione enodasti mihi, quis legentium capere durabit? Nec ideo tamen cessabit cor meum tibi dare honorem et canticum laudis de his, quae dictare non sufficit. Mutabilitas enim rerum mutabilium ipsa capax est formarum omnium, in quas mutantur res mutabiles. Et haec quid est? Numquid animus? Numquid corpus? Numquid species animi vel corporis? Si dici posset «nihil aliquid» et «est non est», hoc eam dicerem; et tamen iam utcumque erat, ut species caperet istas visibiles et compositas.

CAPUT VII

Deus fecit de nihilo caelum, id est angelos;
et terram, id est informem materiam.

7. Et unde utcumque erat, nisi esset abs te, a quo

ve neredeyse hiçlik olan bir şeyi. Bu yüzden zihnim bir sürü maddi biçim canlandıran ve bunları kendine göre değiştiren ve farklılaştıran hayal gücüme soru sormayı bıraktı. O andan itibaren bütün dikkatimi tamamen maddi cisimlere yönelttim ve değişebilirlik konusuna daha eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaya başladım, çünkü maddi cisimler bu özellikleri sayesinde evvelce oldukları hallerinden vazgeçip olmadıkları bir hale geçebiliyordu. Biçimden biçime geçme durumunun, biçimi olmayan, ama mutlak anlamda hiçlik de olmayan bir şeyden kaynaklandığından kuşkulandım. Oysa ben bilmek istiyordum, kuşkulanmak değil. Hem dilim hem de kalemim beni bu sorundan nasıl kurtardığını baştan sona sana anlatacak olsaydı, hangi okur bunu sabırla anlamaya çalışırdı? Ancak benim yüreğim bu konuda sana şükretmekten asla vazgeçmeyecek ve söze dökmeye gücümün yetmediği her şey için sana ilahilerle övgüler sunacak. Değişken varlıkların değişebilirliği, değişken varlıkların değişebildiği bütün biçimleri alma yetisidir.⁵⁶⁵ Yine de değişebilirlik nedir? Zihin olmasın? Beden mi yoksa? Yoksa zihin ya da beden gibi bir biçim mi? “Hiçlik olan bir şey” ya da “varolmayan varlık” dememiz mümkün olsa, değişebilirlik işte budur derdim. Ama ne olursa olsun her şeyden önce varolmalı ki, görünebilir ve düzenli biçimler alabilsin.

7. BÖLÜM

Tanrı göğü, yani melekleri ve yeryüzünü, yani biçimsiz maddeyi hiçlikten yarattı.

7. Bu özellik⁵⁶⁶ senden kaynaklanmayacak da nereden

sunt omnia, in quantumcumque sunt? Sed tanto a te longius, quanto dissimilius: neque enim locis. Itaque tu, domine, qui non es alias aliud et alias aliter, sed id ipsum et id ipsum et id ipsum, sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus omnipotens, in principio, quod est de te, in sapientia tua, quae nata est de substantia tua, fecisti aliquid et de nihilo. Fecisti enim caelum et terram non de te: nam esset aequale unigenito tuo ac per hoc et tibi, et nullo modo iustum esset, ut aequale tibi esset, quod de te non esset. Et aliud praeter te non erat, unde faceres ea, deus, una trinitas et trina unitas: et ideo de nihilo fecisti caelum et terram, magnum quiddam et parvum quiddam, quoniam omnipotens et bonus es ad facienda omnia bona, magnum caelum et parvam terram. Tu eras et aliud nihil, unde fecisti caelum et terram, duo quaedam, unum prope te, alterum prope nihil, unum, quo superior tu esses, alterum, quo inferius nihil esset.

CAPUT VIII

Materia informis ex nihilo: ex hac
omnia visibilia.

8. Sed illud caelum caeli tibi, domine; terra autem, quam

kaynaklanacaktı, varlık dereceleri ne olursa olsun varolan her şeyin varoluş sebebi sen olduğuna göre? Ama varlıklar sende ne kadar uzaklaşırsa o kadar sana benzemez hale gelirler, bu uzaklık mekânsal bir uzaklık olmasa da. Bu yüzden sen, ya Rab, şurada başka, burada başka olmazsın, hep kendin gibisin, hep kendin gibisin, hep kendin gibisin, kutsalsın, kutsalsın, kutsalsın, Her Şeye Kadir Olan Rab Tanrı'sın.⁵⁶⁷ Başlangıçta, yani sende, senin tözünden kaynaklanan bilgelikle bir şey yarattın ve o şeyi hiçlikten yarattın. Çünkü göğü ve yeri yarattın, ama onları kendi tözünden yaratmadın, öyle olmuş olsaydı, senin biricik Oğlunla eş olurlardı, Onun sayesinde de seninle eş olurlardı. Senin tözünden olmayanın sana eş olması adalete sığmazdı. Ama senden başka hiçbir şey yoktu ki onları yaratasın, ey Tanrım, ey Üçlü Birlik, Birlikte Üçlü. İşte bu yüzden sen göğü ve yeri hiçlikten yarattın, yani bir büyük, bir de küçük bir şey yarattın, çünkü sen hem Her Şeye Kadirsin hem de İyisin, dolayısıyla sen yarattığın her şeyi iyi olarak yaratırsın, bu yüzden hem o büyük gökyüzünü, hem de küçük gökyüzünü iyi olarak yarattın. Sen vardın, senden gerisi hiçlikti, sen hiçlikten göğü ve yeri yarattın, yani biri sana yakın, diğeri hiçliğe yakın iki varlık yarattın; sana yakın olandan sadece sen daha üstünsün, hiçliğe yakın olan ise hiçlikten daha üstün.

8. BÖLÜM

Biçimsiz madde hiçlikten yaratıldı, görünebilir şeyler de biçimsiz maddeden.

8. Ama göklerin göğü sana ait ya Rab. İnsanoğullarına

dedisti filiis hominum cernendam atque tangendam, non erat talis, qualem nunc cernimus et tangimus. Invisibilis enim erat et incomposita et abyssus erat, super quam non erat lux, aut tenebrae erant super abyssum, id est magis quam in abysson. Ista quippe abyssus aquarum iam visibilium etiam in profundis suis habet speciei suae lucem utcumque sensibilem piscibus et reptantibus in suo fundo animantibus: illud autem totum prope nihil erat, quoniam adhuc omnino informe erat; iam tamen erat, quod formari poterat. Tu enim, domine, fecisti mundum de materia informi, quam fecisti de nulla re paene nullam rem, unde faceres magna, quae miramur filii hominum. Valde enim mirabile hoc caelum corporeum, quod firmamentum inter aquam et aquam secundo die post conditionem lucis dixisti: Fiat, et sic est factum. Quod firmamentum vocasti caelum, sed caelum terrae huius et maris, quae fecisti tertio die dando speciem visibilem informi materiae, quam fecisti ante omnem diem. Iam enim feceras et caelum ante omnem diem, sed caelum caeli huius, quia in principio feceras caelum et terram. Terra autem ipsa, quam feceras, informis materies erat, quia invisibilis erat et incomposita et tenebrae super abyssum: de qua terra invisibili et incomposita, de qua informitate, de quo paene nihilo faceres haec omnia,

görmeleri ve dokunmaları için sunduğun yeryüzü ise başlangıçta bizim gördüğümüz ve dokunduğumuz gibi bir şey değildi. Çünkü görünmezdi, bir düzeni yoktu, boşluktu, üzerinde ışık yoktu, başka deyişle üstü karanlıklarla kaplı bir boşluktu; boşluğun üstündeki karanlık demek, boşluktaki karanlıktan daha karanlık demektir. Bu boşluğun, yani şimdi gözümüzle gördüğümüz denizlerin bile derinlerinde kendine özgü bir ışık vardır, balıkların ve dipte sürüne sürüne yol alan diğer canlıların algılayabileceği türde. Ama başlangıçta bütün dünya neredeyse bir hiçti, çünkü hiçbir biçimi yoktu. Buna karşın biçim alma imkânları mevcuttu. Çünkü sen, ya Rab, dünyayı biçimsiz bir maddeden yarattın. Sen hiçliğe yakın olan bu dünyayı hiçlikten yarattın ve sen hiçlikten insanogullarının hayran olduğu o devasa varlıkları yarattın. Bu maddi gökyüzü zaten başlı başına hayran olunası bir varlık, ışığı yarattıktan sonra ikinci günde varolan su ile suyun arasına konan bir kubbe o;⁵⁶⁸ şöyle söyledin onu yaratırken: “Ol-sun,” ve o oldu. Gökyüzü dedin bu kubbeye, ama bu gökyüzü bu dünyaya, bu denize ait. Üçüncü günde karayı ve denizi yarattın, tüm günlerden önce yaratmış olduğun biçimsiz maddeye biçim vererek yarattın onları. Tüm günlerden önce sen bir gök daha yaratmıştın, işte bu göklerin göğüydü, çünkü sen başlangıçta göğü ve yeri yaratmıştın. Ama tüm günlerden önce yaratmış olduğun yeryüzü biçimsiz maddedendi, çünkü görünmüyordu, düzeni yoktu ve boşluğun üstünde karanlıklar vardı. İşte bu her şeyi, değişime yazgılı dünyamızın içinde bir akış halinde olan her şeyi görünmez ve düzeni olmayan topraktan, bu biçimsizlikten, hiçliğe yakın hiçlikten

quibus iste mutabilis mundus constat et non constat, in quo ipsa mutabilitas apparet, in qua sentiri et dinumerari possunt tempora, quia rerum mutationibus fiunt tempora, dum variantur et vertuntur species, quarum materies praedicta est terra invisibilis.

CAPUT IX

Cur absque dierum mentione scriptum est
deum fecisse in principio caelum et terram.

9. Ideoque spiritus, doctor famuli tui, cum te commemorat fecisse in principio caelum et terram, tacet de temporibus, silet de diebus. Nimirum enim caelum caeli, quod in principio fecisti, creatura est aliqua intellectualis, quamquam nequaquam tibi, trinitati, coaeterna, particeps tamen aeternitatis tuae, valde mutabilitatem suam prae dulcedine felicissimae contemplationis tuae cohibet et sine ullo lapsu, ex quo facta est, inhaerendo tibi excedit omnem volubilem vicissitudinem temporum. Ista vero informitas terrae invisibilis et incomposita, nec ipsa in diebus numerata est. Ubi enim nulla species, nullus ordo, nec venit quidquam nec praeterit, et ubi hoc non fit, non sunt utique dies nec vicissitudo spatiorum temporalium.

yarattın. Onun değişebilirliği, algılayabildiğimiz ve ölçebildiğimiz şu akıp giden zamandan anlaşılmakta. Çünkü varlıkların değişkenlik özellikleriyle biçimleri farklılaşıp dönüşürken zaman oluşuyor; bu varlıkların ana maddesi de baştan beri söyleyip durduğumuz görünmez yeryüzü.

9. BÖLÜM

Niçin günlerden hiç bahsedilmeden Tanrı başlangıçta göğü ve yeri yarattı, diye yazılmıştı?

9. İşte bu yüzden Kutsal Ruh, yani senin kulunun⁵⁶⁹ öğretmeni, göğü ve yeri başlangıçta yaratmış olduğunu ona esinlerken, zaman konusunda suskun kalmayı yeğledi, günler hakkında da sessizliğini korudu. Kuşku yok ki başlangıçta yarattığın göklerin göğü bir tür soyut evren. O senin gibi ezeli ve ebedi değilse de, ey Üçlü Birlik, senin ezeli ve ebedi oluşundan pay almış. Seni temaşa etmenin verdiği o tatlı mutluktan kendi değişebilirliğini denetleyecek gücü de kazanmış. Bu yüzden içinde yaratıldığı zamana hiç bel vermeyerek sana kenetlenip akıp geçen süreçlerin döngüsel değişimlerini aşmış. Aslında bu biçimsizlik, yani görünmeyen ve düzeni olmayan yer bile, yaratım günlerinin dışında kalır. Çünkü hiçbir biçim ve hiçbir düzen söz konusu değilse hiçbir şey yenilenmez, hiçbir şey geçip gitmez. Bunlar olmadığında da ne gün olur ne de geçip giden zaman süreçleri.

CAPUT X

A deo cupit edoceri.

10. O veritas, lumen cordis mei, non tenebrae meae loquantur mihi! Defluxi ad ista et obscuratus sum, sed hinc, etiam hinc adamavi te. Erravi et recordatus sum tui. Audivi vocem tuam post me, ut redirem, et vix audivi propter tumultus impacatorum. Et nunc ecce redeo aestuans et anhelans ad fontem tuum. Nemo me prohibeat: hunc bibam et hunc vivam. Non ego vita mea sim: male vixi ex me, mors mihi fui: in te revivesco. Tu me alloquere, tu mihi sermocinare. Credidi libris tuis, et verba eorum arcana valde.

CAPUT XI

Quid a deo didicerit.

11. Iam dixisti mihi, domine, voce forti in aurem interiorum, quia tu aeternus es, solus habens immortalitatem, quoniam ex nulla specie motuve mutaris nec temporibus variatur voluntas tua, quia non est immortalis voluntas, quae alia et alia est. Hoc in conspectu tuo claret mihi et magis magisque clarescat, oro te, atque in ea manifestatione persistam sobrius sub alis tuis. Item dixisti mihi, domine, voce forti in aurem

İTİRAFLAR

10. BÖLÜM

Tanrı tarafından aydınlanmayı diliyor.

10. Ey Hakikat, yüreğimin Nuru, karanlıklarımın benimle konuşmasına izin verme! Kayıp düştüm aralarına, bilinmezliklere daldım. Ama oradan, oradan bile seni sevdim. Hata yaptım ve seni hatırladım.⁵⁷⁰ Arkamdan “dön gel” diyen sesini işittim, ama sürekli kaynaşıp duran insanların yarattığı kargaşadan tam olarak işitemedim. Bak işte şimdi susuzluktan yanıp kavrulmuş, nefes nefese kalmış bir halde pınarına geri geliyorum. Bana kimse engel olmasın: bu pınardan içeceğim ve bu pınarla canlanacağım. Kendi yaşamım olmasın artık, kendi kendime kötü yaşadım, kendi ölümüm oldum, ama sende dirileceğim. Benimle konuş, beni aydınlat. Kitabına iman ettim, onun satırlarındaki sözlerin baştan sona sırlarla dolu.

11. BÖLÜM

Tanrı’dan ne öğrendi?

11. Ya Rab, gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle bana ezeli ve ebedi olduğunu, sadece senin ölümsüz olduğunu, çünkü hiçbir biçimle hiçbir hareketle değişmediğini, iradenin zamanın döngüsel akıntısına kapılmadığını, çünkü ölümsüz iradenin bir öyle bir böyle olmadığını az önce söylemiştin. Senin huzurunda olduğumdan beri bu gerçeği çok iyi anladım. Ama yalvarıyorum sana, n’olur daha iyi, daha iyi anlayayım, daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım. Ya Rab, yine gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle

interiorem, quod omnes naturas atque substantias, quae non sunt quod tu es et tamen sunt, tu fecisti: et hoc solum a te non est, quod non est; motusque voluntatis a te, qui es, ad id quod minus est, quia talis motus delictum atque peccatum est, et quod nullius peccatum aut tibi nocet aut perturbat ordinem imperii tui vel in primo vel in imo. Hoc in conspectu tuo claret mihi et magis magisque clarescat, oro te, atque in ea manifestatione persistam sobrius sub alis tuis.

12. Item dixisti mihi voce forti in aurem interiorem, quod nec illa creatura tibi coaeterna est, cuius voluptas tu solus es teque perseverantissima castitate hauriens mutabilitatem suam nusquam et numquam exerit et te sibi semper praesente, ad quem toto affectu se tenet, non habens futurum quod expectet nec in praeteritum traiciens quod meminerit, nulla vice variatur nec in tempora ulla distenditur. O beata, si qua ista est, inhaerendo beatitudini tuae, beata sempiterno inhabitatore te atque inlustratore suo! Nec invenio, quid libentius appellandum existimem caelum caeli domino quam domum tuam contemplantem delectationem tuam sine ullo defectu egrediendi in aliud, mentem puram concordissime unam stabilimento pacis

bütün doğaları, bütün tözleri kendinden farklı şekilde yarattığını, buna rağmen var olduklarını söyledi; senin yaratmadığın bir şeyin hiçbir zaman varlığı olamayacağını, kendinden, yani Üstün Varlıktan bağımsız bir iradenin hareketinin hiçliğe götüren bir hareket olduğunu, böyle bir hareketin kusurlu ve günahkâr olacağını, ama ne olursa olsun hiçbir iradenin sana zarar veremeyeceğini ya da senin hükümrانlığının üst katlarındaki ve de alt katlarındaki düzenini bozamayacağını bana söyledin. Senin huzurunda olduğumdan bunu çok iyi anlıyorum, ama sana yalvarıyorum, n'olur daha iyi, daha iyi anlayayım ve daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım.

12. Ya Rab, yine gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle sana ait olan âlemin bile⁵⁷¹ senin gibi ezeli-ebedi olmadığını söyledi; buna karşın onun bütün sevinç kaynağının sadece sen olduğunu, susuzluğunu sadece senin o bitip tükenmeyen saflığıyla giderdiğini, hiçbir yerde ve hiçbir zaman değişkenliğini belli etmediğini, senin her an onunla birlikte olduğunu ve sana bütün sevgisiyle kenetlendiğini, bekleyeceği bir geleceği, hatırlayacağı bir geçmişini olmadığını, bu yüzden hiçbir şekilde değişmediğini ve hiçbir zamana yayılmadığını söyledi. Böyle bir âlem varsa ne mutlu ona, senin kutluluğuna kenetlenen, seni ebedi istirahatgâhı olarak bellemenin, senin nurunla aydınlanmanın sevincini tadan böyle bir âlem varsa ne mutlu ona! O halde Rabbe ait olan göklerin göğünü en iyi senin yuvan olarak tanımlayabilirim, daha iyi bir tanım bulamıyorum; orası bıkıp usanmadan, başka şeylere dalmadan sadece senin hazzının tefekkür edildiği bir yuva, orası saf bir

sanctorum spirituum, civium civitatis tuae in caelestibus super ista caelestia.

13. Unde intellegat anima, cuius peregrinatio longinqua facta est, si iam sitit tibi, si iam factae sunt ei lacrimae suae panis, dum dicitur ei per singulos dies: ubi est deus tuus? si iam petit a te unam et hanc requirit, ut inhabitet in domo tua per omnes dies vitae suae? Et quae vita eius nisi tu? Et qui dies tui nisi aeternitas tua, sicut anni tui, qui non deficiunt, quia idem ipse es? Hinc ergo intellegat anima, quae potest, quam longe super omnia tempora sis aeternus, quando tua domus, quae peregrinata non est, quamvis non sit tibi coaeterna, tamen indesinenter et indeficienter tibi cohaerendo nullam patitur vicissitudinem temporum. Hoc in conspectu tuo claret mihi et magis magisque clarescat, oro te, atque in hac manifestatione persistam sobrius sub alis tuis.

14. Ecce nescio quid informe in istis mutationibus rerum extremarum atque infimarum. Et quis dicet mihi, nisi quisquis per inania cordis sui cum suis phantasmatis vagatur et volvitur, quis nisi talis dicet mihi, quod deminuta atque consumpta omni specie, si sola remaneat informitas, per quam de specie in speciem res mutabatur et vertebatur, possit exhibere vices temporum? Omnino enim non potest, quia sine

yüreğin kutsal ruhların, yani görünür göklerin üstündeki göklerde kurulu kentinin yurttaşlarının hiç sarsılmayan huzurundaki mutlak uyumu ve birlikteliği tattığı bir yuva.

13. Ruh buradan bir ders çıkarsın kendisine, hac yolunu çok uzun sürede katetmiş olsa bile, artık sana susamışsa, göz yaşları ekmegi olmuşsa, her gün biri ona, “Tanrın nerede?” diye soruyorsa;⁵⁷² artık sadece seni istiyorsa, tek dileği bütün ömrünce senin yuvanda yaşamaksa.⁵⁷³ Onun yaşamı senden başka ne ki? Senin günlerin ebediyetten başka ne ki, senin hiç bitmeyen yılların ebediyetten başka ne ki? Çünkü sen hiç değişmezsin. İşte buradan anlasın ruh anlayabildiğini; anlasın, senin bütün zamanların ötesinde ezeli ve ebedi olduğunu, senin gibi ezeli ve ebedi olmadığı halde senin yuvanın asla başka âlemlerde dolanmadığını, tersine hiç vazgeçmeden, bıkmadan, usanmadan sana kenetlenip zamanın dalgalanmalarından uzak kaldığını. Senin huzurunda olduğumdan beri bu gerçeği çok iyi anladım. Ama sana yalvarıyorum, n’olur daha iyi, daha iyi anlayayım, daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım.

14. Yaratımının en son ve en alt basamağında yer alan varlıkların maruz kaldığı değişimlerde dile dökemediğim bir biçimsizlik var. Biri çıkıp da hâlâ biçime dair ne varsa soyup atın ve yok edin, geriye sadece biçimsizlik kalıyorsa, yani şeylerin değişimine ve şekilden şekle girmelerine aracılık eden biçimsizlik, o size zamanın değişkenliğini kanıtlayabilir diyebilir mi bana, tabii kalbi boş olduğundan, kendi yarattığı hayallerle dolanıp duran, oraya buraya toslayan biri değilse, sadece böyle biri değilse? Asla böyle bir şey olamaz, çünkü

varietate motionum non sunt tempora: et nulla varietas, ubi nulla species.

CAPUT XII

Creatura duplex carens tempore.

15. Quibus consideratis, quantum donas, deus meus, quantum me ad pulsandum excitas quantumque pulsanti aperis, duo reperio, quae fecisti carentia temporibus, cum tibi neutrum coaeternum sit: unum, quod ita formatum est, ut sine ullo defectu contemplationis, sine ullo intervallo mutationis, quamvis mutabile, tamen non mutatum tua aeternitate atque incommutabilitate perfruatur; alterum, quod ita informe erat, ut ex qua forma in quam formam vel motionis vel stationis mutaretur, quo tempori subderetur, non haberet. Sed hoc ut informe esset, non reliquisti, quoniam fecisti ante omnem diem in principio caelum et terram, haec duo quae dicebam. Terra autem invisibilis erat et incompressa et tenebrae super abyssum. Quibus verbis insinuatur informitas, ut gradatim excipiantur, qui omnimodam speciei privationem nec tamen ad nihil perversionem cogitare non possunt, unde fieret alterum caelum et terra visibilis atque composita et aqua speciosa et quidquid deinceps in constitutione huius mundi non sine diebus factum commemoratur,

hareketin yol açtığı değişimler olmadan zaman olmaz; biçimin olmadığı yerde zaten değişim olmaz.

12. BÖLÜM

Zamana bağlı olmayan iki eser.

15. Bu düşüncelerin ışığında, bana bahsettiğin anlayış ölçüsünde, Tanrım, kapıyı çalmama teşvik etmenin ve çaldığımda kapını bana açmanın verdiği güvenceyle zamana bağlı olmayan iki eser yaratmış olduğunu ve ikisinin de senin gibi ezeli ve ebedi olmadığını anlamış bulunuyorum. Bunlardan biri seni hiç kesintisiz temaşa edecek ve değişimin sebep olduğu fasılalardan uzak kalacak şekilde biçimlenmiş; oysa o da değişime yazgılı, ama hiç değişmeden senin ebediyetinden ve senin değişmezliğinden pay alıyor. Öteki ise evvelce öyle biçimsizdi ki, gerek hareket halinde gerekse dururken bir biçimden diğer biçime geçmesini sağlayacak hiçbir aracı yoktu, işte zaten bu yüzden tamamen zamana bağlı.⁵⁷⁴ Ama onu o biçimsiz halinde bırakmadın, çünkü tüm günlerden önce, yani başlangıçta göğü ve yeri yarattın, az önce belirttiğim iki âlem bunlar işte. Ama yeryüzü görünmüyordu ve düzeni yoktu ve boşluğun üzerinde karanlıklar vardı. İşte bu sözlerle biçimsizliğin ne olduğu ima ediliyor, hiçbir biçimi olmayan ve neredeyse hiçliğe yakın bir varlık düşünemeyen insanlara onu yavaş yavaş tanıttak şekilde. Bu biçimsiz maddeden ikinci bir gökyüzü ve ikinci bir yeryüzü yaratıldı, göze görünen, düzenli, güzel denizleri olan, yani günler yaratılmadan önce yaratılış öyküsünde bu dünya hakkında söylenen ne

quia talia sunt, ut in eis agantur vicissitudines temporum propter ordinatas commutationes motionum atque formarum.

CAPUT XIII

Cur sine dierum commemoratione dicit scriptura,
quod in principio fecit deus caelum et terram.

16. Hoc interim sentio, deus meus, cum audio loquentem scripturam tuam: In principio fecit deus caelum et terram: terra autem erat invisibilis et incomposita et tenebrae erant super abyssum, neque commemorantem, quoto die feceris haec. Sic interim sentio propter illud caelum caeli, caelum intellectuale, ubi est intellectus nosse simul, non ex parte, non in aenigmate, non per speculum, sed ex toto, in manifestatione, facie ad faciem; non modo hoc, modo illud, sed, quod dictum est, nosse simul sine ulla vicissitudine temporum, et propter invisibilem atque incompositam terram sine ulla vicissitudine temporum, quae solet habere modo hoc et, modo illud, quia ubi nulla species, nusquam est hoc et illud: propter duo haec, primitus formatum et penitus informe, illud caelum, sed caelum caeli, hoc vero terram, sed terram invisibilem et incompositam, propter duo haec interim sentio sine commemoratione dierum dicere scripturam tuam: In principio fecit deus caelum

varsa her şeye sahip bir yeryüzü. Bütün bunlar hareketin ve biçimin değişkenliklerine yazgılı olarak yaratıldı, bu yüzden zamanın değişimlerine de bağlılar.

13. BÖLÜM

Niçin Kutsal Kitap günlerden hiç bahsetmeden Tanrı başlangıçta göğü ve yeri yarattı, diyor?

16. Kutsal Kitabında, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı; ama yer görünmeyen ve düzensiz bir oluşumdu, boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadelerini işittiğimde benim az buçuk anladığım işte bu, Tanrım. Ama bunları hangi gün yarattığın belirtilmemiş. Buradan da bu göğün göklerin göğü olduğunu yine az buçuk çıkarıyorum. Bu gök ruhani bir yaratı, burada zihin her şeyi aynı anda biliyor, yani bu bilgi kısmi değil, bulanık da değil, cam arkasından bakıyor gibi de değil, tersine tam bir bilgi, son derece açık, ‘yüz yüze’ bir bilgi. Bu bilgi kimi zaman böyle, kimi zaman şöyle olan bir bilgi değil, demin de söylediğim gibi, zamanın değişimlerine bağlı kalmadan aynı anda her şeyin bilgisi. Görünmez ve düzensiz yer dendiğinde de zamansal değişimlerinden etkilenmemeyi anlıyorum. Zamansal değişim hep bazen buna, bazen şuna sahip olur, çünkü biçimin olmadığı yerde bu ya da şu arasında bir fark yoktur. O halde az buçuk anlıyorum ki Kutsal Kitap, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı,” derken günlere ilişkin bir bilgi vermiyorsa, bunun sebebi o iki âlemi kastetmesi; biri başlangıçtan itibaren biçimli, diğeri tümüyle biçimsiz, biri göklerin göğü olan gök, diğeri görünmeyen, düzeni

et terram. Statim quippe subiecit, quam terram dixerit. Et quod secundo die commemoratur factum firmamentum et vocatum caelum, insinuat, de quo caelo prius sine diebus sermo locutus sit.

CAPUT XIV

Scripturae profunditas.

17. Mira profunditas eloquiorum tuorum, quorum ecce ante nos superficies blandiens parvulis: sed mira profunditas, deus meus, mira profunditas! Horror est intendere in eam, horror honoris et tremor amoris. Odi hostes eius vehementer: o si occidas eos de gladio bis acuto, et non sint hostes eius! Sic enim amo eos occidi sibi, ut vivant tibi. Ecce autem alii non reprehensores, sed laudatores libri Geneseos: «Non» inquiunt «hoc voluit in his verbis intellegi spiritus dei, qui per Moysen famulum eius ista conscripsit, non hoc voluit intellegi, quod tu dicis, sed aliud, quod nos dicimus.» Quibus ego te arbitro, deus omnium nostrum, ita respondeo.

olmayan yeryüzü. Zaten hemen ardından hangi yeryüzünü kastettiğini belirtiyor. Çünkü gökkubbenin ikinci günde yaratıldığını ve ona gök adının verildiğini söylerken, önceki metinde yaratım gününe ilişkin bilgi verilmeyen göğün hangi gök olduğunu ima ediyor.⁵⁷⁵

14. BÖLÜM

Kutsal Kitabın derinliği.

17. Senin belagatinin ne mucizevi bir derinliği var! Bak şu hemen önümüzde duran yüzeysel bilgilere, acemileri hemen büyüleyiveriyor. Ama derinleri öyle mucizevi ki, Tanrım, derinleri öyle mucizevi ki! Derinine dalmak ürpertici, bu hayranlıktan kaynaklanan bir ürperti, aşktan titreyişin ürpertisi. Kutsal Kitabına düşman olanlardan nasıl nefret ediyorum, ah keşke iki yanı keskin kılıcınla onları öldürsen ve Kutsal Kitabının hiç düşmanı kalmasa! Çünkü senin için yaşayacaklarsa, kendileri için ölmelerini seve seve kabullenebilirim. Ama bak, başkaları da var, Yaratılış Kitabına hiç kusur bulmayan, tersine onu övgülerle yücelten. Gerçi onlar da şöyle söylüyorlar: “Tanrı’nın Ruhü kulu Musa’ya bu sözleri yazdırırken, böyle anlaşılсын istemedi, senin yorumladığın gibi anlaşılсын istemedi, bizim yorumladığımız gibi anlaşılсын istedi.” Bir yargıç olarak senin huzurunda, Hepimizin Tanrı’sı, onlara şu yanıtı veriyorum.

CAPUT XV

Quae de deo deque angelis et informi materia sentit

Augustinus, non possunt oblocutores negare.

18. Num dicetis falsa esse, quae mihi veritas voce forti in aurem interiorem dicit de vera aeternitate creatoris, quod nequaquam eius substantia per tempora varietur nec eius voluntas extra eius substantiam sit? Unde non eum modo velle hoc modo velle illud, sed semel et simul et semper velle omnia quae vult, non iterum et iterum neque nunc ista nunc illa nec velle postea quod nolebat aut nolle quod volebat prius, quia talis voluntas mutabilis est et omne mutabile aeternum non est; deus autem noster aeternus est. Item, quod mihi dicit in aurem interiorem, expectatio rerum venturarum fit contuitus, cum venerint, idemque contuitus fit memoria, cum praeterierint: omnis porro intentio, quae ita variatur, mutabilis est, et omne mutabile aeternum non est: deus autem noster aeternus est. Haec conligo atque coniungo et invenio deum meum, deum aeternum non aliqua nova voluntate condidisse creaturam nec scientiam eius transitorium aliquid pati.

19. Quid ergo dicetis, contradictores? An falsa

Augustinus'un Tanrı, melekler ve biçimsiz maddeye getirdiği yorumları muhaliflerinin reddetmesi mümkün değildir.

18. Hakikatin gönül kulağında çınlayan o gür sesiyle bana söylediklerinin yanlış olduğunu mu söylüyorsunuz yoksa, Yaratıcının gerçek anlamda ezeli ve ebedi oluşu, yani Onun doğasının zamana göre değişmediği, iradesinin doğasından bağımsız bir şey olmadığı yalan mı yani? Çünkü tam da bu nedenle Tanrı bazen bunu, bazen şunu istemez, istediği her şeyi bir kerede, aynı anda ve sonsuzca ister. Niyetini defalarca tekrarlamasına gerek yoktur, kâh onu, kâh bunu, kâh şunu istemez, önceden istemediği bir şeyi istemeye kalkışmaz, önceden istediği şeyi istemekten vazgeçmez, çünkü bu şekilde hareket eden bir irade değişkendir ve değişken olan hiçbir şey ezeli ve ebedi olamaz; oysa bizim Tanrımız ezeli ve ebedidir. Dahası şunu da söylemişti gönül kulağıma: Gelecek olayların beklentisi bu olaylar olurken doğrudan algıya dönüşür, bu olaylar olup bittikten sonra da bu algı hafızaya dönüşür. Zihnin işleyişi bu şekilde farklılaşıyorsa değişken demektir ve değişken olan hiçbir şey ezeli ve ebedi değildir. Oysa bizim Tanrımız ezeli ve ebedidir. Bütün bu önermeleri bir araya getirip bir çıkarım yapınca görüyorum ki, benim Tanrım, ezeli ve ebedi olan Tanrı, eserini yaratırken yeni bir iradeyle yaratmamış ve görüyorum ki, onun bilgisinde gelip geçiciliğe yer yok.

19. O halde ne diyacaksınız muhalifler? Yoksa bunlar da

sunt ista? «Non» inquiunt. Quid illud? Num falsum est omnem naturam formatam materiamve formabilem non esse nisi ab illo, qui summe bonus est, quia summe est? «Neque hoc negamus» inquiunt. Quid igitur? An illud negatis, sublimem quandam esse creaturam tam casto amore cohaerentem deo vero et vere aeterno, ut, quamvis ei coaeterna non sit, in nullam tamen temporum varietatem et vicissitudinem ab illo se resolvat et defluat, sed in eius solius veracissima contemplatione requiescat? Quoniam tu, deus, diligenti te, quantum praecipis, ostendis ei te et sufficis ei, et ideo non declinat a te nec ad se? Haec est domus dei non terrena neque ulla caelesti mole corporea, sed spiritalis et particeps aeternitatis tuae, quia sine labe in aeternum. Statuisti enim eam in saeculum et in saeculum saeculi; praeceptum posuisti et non praeteribit. Nec tamen tibi coaeterna, quoniam non sine initio: facta est enim.

20. Nam etsi non invenimus tempus ante illam – prior quippe omnium creata est sapientia – nec utique illa sapientia tibi, deus noster, patri suo, plane coaeterna et aequalis et per quam creata sunt omnia et in quo principio fecisti caelum et terram, sed profecto sapientia, quae creata est, intellectualis natura scilicet,

mı yanlış? “Hayır, değil,” diyorlar. Öyleyse yanlış olan ne? Yoksa yanlış olan, biçimli olan her doğanın ve biçimlenme imkânı olan her maddenin, Üstün olduğu için Üstün İyi olan Tanrı sayesinde yaratılmadığı mı? “Bunu da reddetmiyoruz,” diyorlar. Öyleyse nedir yanlış olan? Yoksa Hakiki Tanrı’ya, hakikaten ezeli ve ebedi olan Tanrı’ya saf bir aşkla kenetlenen, Onun gibi ezeli ve ebedi olmadığı halde kendisini Ondan hiç ayırmayan, zamanın değişen ve peş peşe gelen akıntılarına hiç kapılmayan, bütün huzuru sahih bir şekilde sadece Onu temaşa etmekte bulan üstün bir âlemin varlığını mı reddediyorsunuz? Çünkü sen, ey Tanrı, seni emrettiğin kadar sevene kendini gösterirsin ve onu doyurursun, zaten o da bu yüzden senden yüz çevirip kendine dönmüyor. Bu Tanrı’nın evi, bu ev topraktan yapılmamış, semavi bir maddeden de değil, ruhani bir ev bu, sonsuza dek lekesiz kalacağından, senin ezeli ve ebedi oluşundan da pay alan bir ev. Çünkü sen onu ilelebet kalacak şekilde kurdun; bir yasa belirledin ona ve bu yasa hiç yürürlükten kalkmayacak.⁵⁷⁶ Yine de senin gibi ezeli ve ebedi değil, çünkü bir başlangıcı var; o yaratıldı çünkü.

20. Ondan önce zaman diye bir şeye rastlamıyoruz, çünkü her şeyden önce bilgelik yaratılmıştı.⁵⁷⁷ Bilgelik derken senin Bilgeliğini söz konusu etmiyoruz Tanrımız, ey Bilgeliğin Babası. Senin Bilgeliğinin senin gibi ezeli ve ebedi ve sana eş değerde olduğundan kuşku yok; sen her şeyi bu Bilgeliğin aracılığıyla yarattın, senin Bilgeliğin başlangıçtır ve sen bu başlangıçta göğü ve yeri yarattın. Oysa benim burada söz ettiğim bilgelik yaratılmış bir bilgelik ve idrak yetisi olan bir doğası var,

quae contemplatione luminis lumen est – dicitur enim et ipsa, quamvis creata, sapientia; sed quantum interest inter lumen, quod inluminat et quod inluminatur, tantum inter sapientiam, quae creat, et istam, quae creata est, sicut inter iustitiam iustificantem et iustitiam, quae iustificatione facta est; nam et nos dicti sumus iustitia tua; ait enim quidam servus tuus: ut nos simus iustitia dei in ipso – ergo quia prior omnium creata est quaedam sapientia, quae creata est, mens rationalis et intellectualis castae civitatis tuae, matris nostrae, quae sursum est et libera est et aeterna in caelis – quibus caelis, nisi qui te laudant caeli caelorum, quia hoc est et caelum caeli domino? – etsi non invenimus tempus ante illam, quia et creaturam temporis antecedit, quae prior omnium creata est, ante illam tamen est ipsius creatoris aeternitas, a quo facta sumpsit exordium, quamvis non temporis, quia nondum erat tempus, ipsius tamen conditionis suae.

21. Unde ita est abs te, deo nostro, ut aliud sit plane quam tu et non id ipsum. Etsi non solum ante illam, sed nec in illa invenimus tempus, quia est idonea faciem tuam semper videre nec uspiam deflectitur ab ea; quo fit, ut nulla mutatione varietur, inest ei tamen ipsa

ışığı temaşa ettiğinden kendisi de bir ışık. Evet, bu bilgelik yaratılmış, ama ona da bilgelik deniyor. Ama aydınlatan ışık ile aydınlanan ışık arasında nasıl bir fark varsa, yaratan bilgelik ile yaratılan bilgelik arasında da öyle bir fark var; tıpkı hakkı teslim eden adalet ile hakkın teslim edilmesinden doğan adalet arasındaki fark gibi; bizlere bile senin adaletinin temsilcisi olduğumuz söylendi, çünkü hepimizin tanıdığı o kulun⁵⁷⁸ şöyle dedi: “İsa’da, Tanrı’nın adaletinin temsilcisi olmamız istendi.”⁵⁷⁹ O halde her şeyden önce yaratılmış bir varlık olarak bilgelik vardı, senin has Kentinin,⁵⁸⁰ bizim anamızın, yücelere kurulu o özgürlüğün Kentinin, göklerde sonsuza dek baki kalacak Kentinin muhakeme ve idrak kabiliyeti olan zihniydi.⁵⁸¹ Bu gökler sana övgüler yağdıran göklerin göğünden başkası olabilir mi, bunlar Tanrı’ya ait olan göğün göğünden başkası olabilir mi? Bilgelikten önce zaman diye bir şeye rastlayamıyoruz, çünkü bilgelik zamandan önce gelir, bilgelik her şeyden önce yaratıldı. Ama Yaraticısının ezeli ve ebedi oluşu ondan da önce gelir. Bilgelik Onun tarafından yaratıldığı andan itibaren başlangıç oldu, ama zamanla ilgili bir başlangıç değildi bu, çünkü zaman henüz yoktu, bu başlangıç kendi varlığının başlangıcıydı.

21. O senden, Tanrı’mızdan doğdu, ama senden tamamen farklıydı, varlığının sebebi kendisi olan bir varlık değildi. Biz ne ondan önce ne de o başladığında zaman diye bir şeye rastlıyoruz, çünkü ona senin suretini kesintisiz seyredebilme ve senin suretinden başka bir yöne sapmama kudreti verildi. Hiçbir değişime maruz kalmaması, farklılaşmaması da zaten bu yüzden. Ama onun da doğasında değişebilme özelliği

mutabilitas, unde tenebresceret et frigesceret, nisi amore grandi tibi cohaerens tamquam semper meridies luceret et ferveret ex te. O domus luminosa et speciosa, dilexi decorem tuum et locum habitationis gloriae domini mei, fabricatoris et possessoris tui! Tibi suspiret peregrinatio mea, et dico ei qui fecit te, ut possideat et me in te, quia fecit et me. Erravi sicut ovis perdita, sed in umeris pastoris mei, structoris tui, spero me reportari tibi.

22. Quid dicitis mihi quos alloquebar contradictores, qui tamen et Moysen pium famulum dei et libros eius oracula sancti spiritus creditis? Estne ista domus dei, non quidem deo coaeterna, sed tamen secundum modum suum aeterna in caelis, ubi vices temporum frustra quaeritis, quia non invenitis? Supergreditur enim omnem distentionem et omne spatium aetatis volubile, cui semper inhaerere deo bonum est. «Est» inquiunt. Quid igitur ex his, quae clamavit cor meum ad deum meum, cum audiret interius vocem laudis eius, quid tandem falsum esse contenditis? An quia erat informis materies, ubi propter nullam formam nullus ordo erat? Ubi autem nullus ordo erat, nulla esse vicissitudo temporum poterat; et tamen hoc paene nihil in quantum non omnino nihil erat, ab illo utique erat, a quo est quidquid est, quod utcumque aliquid est. «Hoc

mevcuttur. İşte bu yüzden kararabilir, soğuyabilir, ancak büyük bir aşkla sana kenetlendiğinden, sen, hiç sönmeyen ögle güneşi gibi, onu aydınlatırsın, ısıtırsın. Ey nurlu, güzel Ev; senin ışıltını, seni inşa eden ve sana sahip olan Rabbimin görkemini yaşadığı yeri ne çok sevdim!⁵⁸² Şu hac yolunda olduğum dünyada, bırak senin hasretini çekeyim, sorayım seni yaratan Ona, sende beni de barındırabilir mi diye; çünkü beni de O yarattı. Yolunu kaybeden bir koyun misali avare avare dolandım,⁵⁸³ ama artık tek beklentim senin mimarın olan çobanımın omuzlarında, sana gerisin geri götürülmek.

22. Bunları size hitaben söylüyorum muhalifler, şimdi buna ne diyeceksiniz? Bir de Musa'yı Tanrı'nın sadık bir hizmetkârı olarak kabul ediyorsunuz, kitaplarının Kutsal Ruh'un sözleri olduğuna inanıyorsunuz. O Tanrı'nın Evi değil mi yani, Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmasa da, doğasından dolayı göklerdeki ebediyet değil mi? Zamansal değişimleri boşuna arıyorsunuz burada, bulamayacaksınız ki. Çünkü o zamanın bütün mesafelerini aşmış,⁵⁸⁴ uçarak geçip giden bütün süreçlerini; ona en iyi gelen şey sonsuzca Tanrı'ya kenetlenmek.⁵⁸⁵ “Evet, kabul,” diyorlar. O halde Ona şükürler sunan sesi derinlerinde duyduğunda,⁵⁸⁶ yüreğimin Tanrıma hangi haykırışının yalan olduğunu iddia edebilirsiniz? Biçimsiz madde yok mu yani, hiçbir biçimi olmadığından hiçbir düzeni de olmayan şu madde? Ama hiçbir düzenin olmadığı yerde peş peşe gelen zamanlar da olmaz ki. Yine de mutlak hiçlik olmadığından neredeyse hiçlik diyebileceğimiz bu madde varolmuşsa, varolan her şeyin, hangi düzeyde olursa olsun, her şeyin kaynağı olan Ondan dolayı varolmuştur. “Buna da

quoque» aiunt «non negamus».

CAPUT XVI

Rem habere non vult cum iis, qui
contradicunt veritati divinae.

23. Cum his enim volo coram te aliquid conloqui, deus meus, qui haec omnia, quae intus in mente mea non tacet veritas tua, vera esse concedunt. Nam qui haec negant, latrent quantum volunt et obstrepant sibi: persuadere conabor, ut quiescant et viam praebeant ad se verbo tuo. Quod si noluerint et reppulerint me, obsecro, deus meus, ne tu sileas a me. Tu loquere in corde meo veraciter; solus enim sic loqueris; et dimittam eos foris sufflantes in pulverem et excitantes terram in oculos suos et intrem in cubile meum et cantem tibi amatoria gemens inenarrabiles gemitus in peregrinatione mea et recordans Hierusalem extento in eam sursum corde, Hierusalem patriam meam, Hierusalem matrem meam, teque super eam regnatorem, inlustratorem, patrem, tutorem, maritum, castas et fortes delicias et solidum gaudium et omnia bona ineffabilia, simul omnia, quia unum summum et verum bonum: et non avertar, donec in eius pacem, matris carissimae, ubi sunt primitiae spiritus mei, unde

itirazımız yok,” diyorlar.

16. BÖLÜM

Tanrısâl Hakikate karşı çıkanlarla herhangi bir bağlantısı olsun istemiyor.

23. Çünkü kendileriyle senin huzurunda tartışmak istediğim şu şahıslar, Tanrım, senin Hakikağının benim gönlümün ta derinlerine hiç susmadan söylediğı sözlerin doğru olduğunu kabul ediyorlar. Bunları inkâr edenlerse, istedikleri kadar havlasın, canlarını üzsün. Ben onları ikna etmeye çalışacağım, sakinleşsinler ve yüreklerinde senin Sözüne bir yol açsınlar diye. Ama bunu istemez de uzattığım eli iterlerse, n'olur Tanrım, kulak tıkama sesime. Doğruyu söyle yine yüreğime, çünkü bir tek sen doğru söylersin. Muhaliflerimi kendi haline bırakırım o vakit, toza dumana boğulsunlar dışarıda, kendi gözlerine toprak atıp dursunlar; ben kendi odama çekilir sana aşk şarkıları söylerim, hac yolumda avare avare dolanırken çektiğim tarifsiz acılarla inleye inleye, yüreğimin yücelerine erişmek için can attığı Kudüs'ü, yurdum Kudüs'ü, anam Kudüs'ü ana ana; ve seni, onun hükümrânı olan, onu aydınlatan, onun babası, velisi, kocası olan seni, onun en saf, en derin hazzı, hiç bitmeyen neşesi olan seni, onun tarifsiz iyiliklerini ve bütün bu iyiliklerin kendisini, yani seni; çünkü sen en üstün ve en hakiki İyisin. Onda, sevgili anamda, ruhumun ilk hasadının yapıldığı, bütün doğrularımı edindiğim o diyarda huzur bulana kadar başka yöne çevirmeyeceğim yüzümü; sen beni bu dağınık, bu şekilsiz halimden kurtarıp

ista mihi certa sunt, conligas totum quod sum a dispersione et deformitate hac et conformes atque confirmes in aeternum, deus meus, misericordia mea. Cum his autem, qui cuncta illa, quae vera sunt, falsa esse non dicunt honorantes et in culmine sequendae auctoritatis nobiscum constituentes illam per sanctum Moysen editam sanctam scripturam tuam, et tamen nobis aliquid contradicunt, ita loquor. Tu esto, deus noster, arbiter inter confessiones meas et contradictiones eorum.

CAPUT XVII

Ut caeli et terrae nominibus aliud et aliud
intelligi potest.

24. Dicunt enim: «Quamvis vera sint haec, non ea tamen duo Moyses intuebatur, cum revelante spiritu diceret: In principio fecit deus caelum et terram. Non caeli nomine spiritalem vel intellectualem illam creaturam semper faciem dei contemplantem significavit nec terrae nomine informem materiam». Quid igitur? «Quod nos dicimus» inquiunt «hoc ille vir sensit, hoc verbis istis elocutus est». Quid illud est? «Nomine» aiunt «caeli et terrae totum istum visibilem mundum prius universaliter et breviter significare voluit, ut postea digereret dierum enumeratione quasi articulatim universa, quae sancto spiritui placuit sic enuntiare. Tales quippe homines erant rudis ille atque

bütün varlığını olduğu gibi bir araya getirene ve böylece ebedi yaşama uygun bir biçime ve güce kavuştura kadar da çevirmeyeceğim, Tanrım, Bağışlayıcım. Öte yandan tamamı hakikat olan sözlerimi yanlış diye eleştirmedikleri, aziz hizmetkârın Musa tarafından yazılan Kutsal Kitabına saygı duydukları ve bu Kitabın yüce otoritesine boyun eğmek gerektiği konusunda bizimle hemfikir oldukları halde bazı noktalarda fikir ayrılığı yaşadığımız kişilere gelince onlara tek söyleyeceğim şu: Sen, Tanrımız, benim itiraflarım ile onların itirazları arasında hakem ol.

17. BÖLÜM

Gök ve Yer kelimeleri farklı farklı şekillerde yorumlanabilir.

24. Onların iddiası şu: “Söylediklerin doğru, ama Musa Kutsal Ruh’un vahyiyle, ‘Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı,’ derken, iki âlem yoktu zihninde. Hayır, gök kelimesiyle ruhani ya da idrak yetisi olan ve kesintisizce Tanrı’nın suretini temaşa eden bir âlemi kastetmedi, yer kelimesiyle de biçimsiz maddeyi.” Peki o halde neyi kastetti? “Bizim dediğimizi kastetti o zat,” diyorlar, “ve bizim dediğimiz de onun gök ve yer kelimeleriyle açıkladığı şeyler.” Peki nedir sizin dediğiniz? “İlk satırlardaki⁵⁸⁷ gök ve yer kelimeleriyle şu görülebilir dünyayı kastetmek istedi, genel anlamda ve kısaca; böylece sonradan Kutsal Ruh’un bize açıklamayı uygun gördüğü şekilde her şeyi, peş peşe sıraladığı günlere dağıtıp ayrıntılarıyla teker teker açıklayabilirdi. Hitap ettiği topluluk kaba saba ve

carnalis populus, cui loquebatur, ut eis opera dei non nisi sola visibilia commendanda iudicaret». Terram vero invisibilem et incompositam tenebrosamque abyssum, unde consequenter ostenditur per illos dies facta atque disposita esse cuncta ista visibilia, quae nota sunt omnibus, non incongruenter informem istam materiam intellegendam esse consentiunt.

25. Quid? Si dicat alius eandem informitatem confusionemque materiae caeli et terrae nomine prius insinuatam, quod ex ea mundus iste visibilis cum omnibus naturis, quae in eo manifestissime apparent, qui caeli et terrae nomine saepe appellari solet, conditus atque perfectus est? Quid? Si dicat et alius caelum et terram quidem invisibilem visibilemque naturam non indecenter appellatam ac per hoc universam creaturam, quam fecit in sapientia, id est in principio, deus, huiuscemodi duobus vocabulis esse comprehensam; verum tamen quia non de ipsa substantia dei, sed ex nihilo cuncta facta sunt, quia non sunt id ipsum, quod deus, et inest quaedam mutabilitas omnibus, sive maneant, sicut aeterna domus dei, sive mutantur, sicut anima hominis et corpus, communem omnium rerum invisibilium visibiliumque materiem adhuc informem, sed certe formabilem, unde fieret caelum et terra, id est invisibilis atque visibilis iam utraque formata creatura, his nominibus enuntiatam, quibus appellaretur terra invisibilis et incomposita

maddiyata düşkün insanlardan oluşuyordu, bu yüzden onlara sadece Tanrı'nın görülebilir eserlerini sunmaya karar verdi." Ama işte Musa'nın 'görünmeyen ve düzeni olmayan yer' ve 'karanlıklarla kaplı boşluk' ifadelerinden biçimsiz maddenin anlaşılmasında bir gariplik olmadığını onlar da kabul ediyorlar. Çünkü metnin ilerleyen satırlarında, gözümüzle gördüğümüz ve hepimizin bildiği şeylerin bu maddeden gün be gün yaratıldığı ve bir düzene konduğu gösteriliyor.

25. Ne yani? O zaman başkası da kalkar der ki, ilk satırlardaki gök ve yer ifadesiyle o biçimsiz ve karmakarışık madde ima edilmiş, çünkü genellikle gökyüzü ve yeryüzü kelimeleriyle adlandırdığımız şu görünür dünya hepimizin önünde açıkça duran bütün doğasıyla bu maddeden yaratıldı ve mükemmel hale getirildi. E peki? Başkası da şöyle bir yorum getirebilir, gök ve yer ifadeleri hem görünmeyen hem de görünen doğayı gayet güzel tanımlıyor; bu iki kelimeyle bütün yaratılış kastediliyor, yani Tanrı'nın Bilgelğinde, başka deyişle başlangıçta yaratılan bütün her şey. Ama bunların hiçbiri Tanrı'nın doğasından yaratılmadı, hiçlikten yaratıldı. Çünkü hiçbiri, Tanrı gibi, kendi kendilerinin varlık sebebi değiller ve hepsinde ilkece değişkenlik söz konusu, bunlar isterse Tanrı'nın ezeli ve ebedi evi gibi kalıcı olsunlar, isterse insanın ruhu ve bedeni gibi değişime maruz kalsınlar, fark etmez. Öyleyse hem görülebilir hem de görülemez olan her şeyin ortak maddesi, başlangıçta biçimlenmemiş, ama biçimlenme imkânı olan, gök ve yerin de yaratıldığı madde, yani kısacası görülemez ve görülebilir yaratı iki öğeden oluştu. Bu görüşe göre, henüz biçimlenmemiş yaratı, 'görünmeyen ve düzeni olmayan

et tenebrae super abyssum, ea distinctione, ut terra invisibilis et incomposita intellegatur materies corporalis ante qualitatem formae, tenebrae autem super abyssum spiritalis materies ante cohibitionem quasi fluentis immoderationis et ante inlumptionem sapientiae?

26. Est adhuc quod dicat, si quis alius velit, non scilicet iam perfectas atque formatas invisibiles visibilesque naturas caeli et terrae nomine significari, cum legitur: In principio fecit deus caelum et terram, sed ipsam adhuc informem inchoationem rerum formabilem creabilemque materiam his nominibus appellatam, quod in ea iam essent ista confusa, nondum qualitatibus formisque distincta, quae nunc iam digesta suis ordinibus vocantur caelum et terra, illa spiritalis, haec corporalis creatura.

CAPUT XVIII

Quis error innoxius in scripturis.

27. Quibus omnibus auditis et consideratis nolo verbis contendere; ad nihil enim utile est nisi ad subversionem audientium. Ad aedificationem autem bona est lex, si quis ea legitime utatur, quia finis eius est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non

yer' ve 'boşluğun üstündeki karanlık" ifadeleriyle dile döküldü; şu farkla ki, 'biçimlenmiş ve düzenlenmiş yer' maddenin henüz biçimlenmemiş halini ima ederken, 'boşluğun üstündeki karanlık' ifadesi kontrolsüz akış diyebileceğimiz, akış kontrol altına alınmadan ve bilgelikle aydınlanmadan önceki ruhani âlemi ima ediyor.

28. Başka yorumlar da yapılabilir, örneğin çok istenirse biri de kalkıp der ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesini okuduğumuzda, buradaki gök ve yer kelimelerinin halihazırda mükemmel ya da biçimli doğaları kastetmediği açık, ister görülebilir olsun bu doğalar, isterse görülemez, fark etmez. Bu kelimelerle kastedilen, şeylerin henüz biçimlenmemiş başlangıcı, yani biçimlenme imkânı olan ve yaratım amacına hizmet edecek madde. Şeyler bu maddenin özünde mevcut, ama karışık bir halde, henüz özellikleri ve biçimleri ayırt edilemiyor. Bunlar kendi konumlarına göre ayrıldıklarında gök ve yer adını alırlar; bunların birisi ruhani, diğeri maddi yaratıdır.

18.BÖLÜM

Hatalı olsa bile hangi tür yorum Kutsal Kitaplara hâlel getirmez?

27. Bu yorumların hepsini dinliyor, üzerlerine düşünüyorum, ama kelimeler üstüne tartışmak istemiyorum, çünkü dinleyenlerin kafasını karıştırmaktan başka işe yaramaz bu.⁵⁸⁸ Kutsal Yasa ıslah ve terbiye etmek için iyi bir araç, tabii eğer yasal şekilde kullanılırsa, çünkü bu Yasanın amacı saf yürekten, temiz vicdandan, sahte olmayan imandan doğan

ficta; et novi magister noster in quibus duobus praeceptis totam legem prophetasque suspenderit. Quae mihi ardentem confitenti, deus meus, lumen oculorum meorum in occulto, quid mihi obest, cum diversa in his verbis intellegi possint, quae tamen vera sint? Quid, inquam, mihi obest, si aliud ego sensero, quam sensit alius eum sensisse, qui scripsit? Omnes quidem, qui legimus, nitimur hoc indagare atque comprehendere, quod voluit ille quem legimus, et cum eum veridicum credimus, nihil, quod falsum esse vel novimus vel putamus, audemus eum existimare dixisse. Dum ergo quisque conatur id sentire in scripturis sanctis, quod in eis sensit ille qui scripsit, quid mali est, si hoc sentiat, quod tu, lux omnium veridicarum mentium, ostendis verum esse, etiamsi non hoc sensit ille, quem legit, cum et ille verum nec tamen hoc senserit?

CAPUT XIX

Quae liquido vera.

28. Verum est enim, domine, fecisse te caelum et terram. Et verum est esse principium sapientiam tuam, in qua fecisti omnia. Item verum est, quod mundus iste visibilis habet magnas partes suas caelum et terram

şefkat.⁵⁸⁹ Öğretmenimiz, tüm Kutsal Yasa'nın ve peygamberlerin bağlı olduğu iki buyruğun şefkate dayandığını çok iyi biliyordu.⁵⁹⁰ Tanrım, sırları gözlerime gösteren Işık, ben bu buyrukları biliyorum ve bütün gönlümle sana itiraf ediyorum, o halde metinde geçen o iki kelime farklı şekillerde yorumlanabiliyorsa ve bütün bu yorumlar da doğruysa, ben neden zan altında kalıyorum? Yani neden zan altında kalıyorum, eğer ben o metnin yazarının kastettiği kelimeleri bir başkasının anladığından daha farklı şekilde anlayıp yorumluyorsam? Hepimiz o metni okuyor ve okurken de yazarın ne demek istediğini yakalamaya ve kavramaya çalışıyoruz. Yazarın doğruyu dile getirdiğine inandığımız için haddimizi aşıp, bizim yanlış olduğunu bildiğimiz ya da öyle düşündüğümüz şeylerin onun dilinden döküldüğünü söylemiyoruz. O halde her birimiz yazarın metinde neyi kastettiğini elimizden geldikçe anlamaya çalıştığımızı göre, bir okur senin ona gösterdiğin anlamın doğru olduğuna inanıyorsa, ey doğruyu söyleyen zihinlerin Nuru, ne kötülük var bunda, okuduğu yazar böyle düşünmemişse, o da doğruyu kavradığı halde yorumcunun çıkardığı anlamı düşünmemişse?

19. BÖLÜM

Apaçık gerçekler.

28. Çünkü gerçek olan, ya Rab, senin göğü ve yeri yaratmış olman. Gerçek olan senin Bilgeliliğinin başlangıç olması ve onun aracılığıyla her şeyi yaratmış olman. Gerçek olan, bu görünür dünyanın büyük bir bölümünü göğün ve yerin oluşturması

brevi complexione factarum omnium conditarumque naturarum. Et verum est, quod omne mutabile insinuat notitiae nostrae quandam informitatem, qua formam capit vel qua mutatur et vertitur. Verum est nulla tempora perpeti quod ita cohaeret formae incommutabili, ut, quamvis sit mutabile, non mutetur. Verum est informitatem, quae prope nihil est, vices temporum habere non posse. Verum est, quod, unde fit aliquid, potest quodam genere locutionis habere iam nomen eius rei, quae inde fit: unde potuit vocari caelum et terra quaelibet informitas, unde factum est caelum et terra. Verum est omnium formatorum nihil esse informi vicinius quam terram et abyssum. Verum est, quod non solum creatum atque formatum sed etiam quidquid creabile atque formabile est tu fecisti, ex quo sunt omnia. Verum est omne, quod ex informi formatur, prius esse informe, deinde formatum.

CAPUT XX

«In principio creavit, etc.», varie intellectum.

29. Ex his omnibus veris, de quibus non dubitant, quorum interiori oculo talia videre donasti et qui Moysen, famulum tuum, in spiritu veritatis locutum esse immobiliter credunt, ex his ergo omnibus aliud sibi

ve bu iki kelimenin, lafı hiç dolandırmadan söylersek, yaratılmış ve bu dünyaya konmuş ne varsa hepsini kucaklıyor olması. Gerçek olan, değişebilir olan her şeyin bizim aklımıza bir tür biçimsizlik ilkesini getirmesi ve bu ilkenin şeylerin biçim almasına ya da değişmesine ve başka bir biçime dönüşmesine imkân tanınması. Gerçek olan, değişime yazgılı olmayan bir biçime sıkı sıkıya kenetlenmiş bir varlığın, değişime yazgılı olduğu halde zamandan hiçbir şekilde etkilenmemesi ve değişim yaşamaması. Gerçek olan, hiçliğe yakın olan biçimsizliğin, özünde zamansal değişimlere olanak tanımaması. Gerçek olan, bir şeyin meydana geldiği kaynağın, geniş anlamda, meydana getirdiği şeyin adıyla anılıyor olması; işte bu yüzden göğün ve yerin yaratıldığı biçimsiz maddenin gök ve yer olarak anılabilmesi. Gerçek olan, bir biçime kavuşmuş olan varlıkların arasında hiçbirinin dünya ve boşluk kadar biçimsizliğe yakın olmaması. Gerçek olan, senin yalnızca yaratılmış ve bir biçime kavuşmuş varlıkların değil, aynı zamanda yaratılacak ve bir biçime kavuşacak varlıkların da kaynağı olman, senin her şeye varlık kazandırman. Gerçek olan, biçimsizlik ilkesinden biçim alan ne varsa ilkin biçimsiz olması, sonradan bir biçime kavuşması.

20. BÖLÜM

“Başlangıçta yarattı, vs.” ifadesinin farklı yorumları.

29. Gönül gözlerine bu gerçekleri görebilme olanağını bahsettiğin insanlar bu önermelerden kuşku duymazlar ve senin kulun Musa’nın Hakikatin Ruhunun vahyiyle konuşmuş olduğuna içtenlikle inanırlar. Demek ki bizler bu gerçeklere

tollit qui dicit: In principio fecit deus caelum et terram, id est in verbo suo sibi coaeterno fecit deus intellegibilem atque sensibilem vel spiritalem corporalemque creaturam; aliud qui dicit: In principio fecit deus caelum et terram, id est in verbo suo sibi coaeterno fecit deus universam istam molem corporei mundi huius cum omnibus quas continet manifestis notisque naturis; aliud qui dicit: In principio fecit deus caelum et terram, id est in verbo suo sibi coaeterno fecit informem materiam creaturae spiritalis et corporalis; aliud qui dicit: In principio fecit deus caelum et terram, id est in verbo suo sibi coaeterno fecit deus informem materiam creaturae corporalis, ubi confusum adhuc erat caelum et terra, quae nunc iam distincta atque formata in istius mundi mole sentimus; aliud qui dicit: In principio fecit deus caelum et terram, id est in ipso exordio faciendi atque operandi fecit deus informem materiam confuse habentem caelum et terram, unde formata nunc eminent et apparent cum omnibus, quae in eis sunt.

dayanarak, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı”⁵⁹¹ ifadesini kendimize göre yorumlamayı seçiyoruz. Birimiz şöyle bir yorum getiriyor ve diyor ki, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” ifadesi, Tanrı’nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözülle birlikte bulunan, biri akılla kavranan, diğeri duyulur olan, yani ruhani ve maddi olan iki eser yarattığı anlamına gelir. Birimiz de şöyle yorumluyor ve diyor ki, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” ifadesi, Tanrı’nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözülle, şu maddi dünyanın koskoca kütesini, içinde yer alan tüm varlıklarla, yani bizim gözlerimizle gördüğümüz ve bilip tanıdığımız tüm varlıklarla birlikte yarattığı anlamına geliyor. Bir başkası çıkıyor ve diyor ki, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” ifadesi, Tanrı’nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözülle, ruhani ve maddi yaratılarının kaynağı olan biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor. Yine bir başkası da diyor ki, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” ifadesi, Tanrı’nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözülle, maddi yaratımının kaynağı olan biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor; işte bu biçimsiz maddede gök ve yer de vardı, ama henüz karmaşık bir yapıdaydı, oysa şimdi birbirlerinden ayrıldıklarını ve dünyamızın koskoca kütesi içinde belli bir biçime kavuşmuş olduklarını görebiliyoruz. Yine bir başkası da şöyle diyebilir, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” ifadesi, Tanrı’nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözülle, yaratım eyleminin en başında gök ve yerin henüz birbirinden ayrılmamış halde olduğu biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor; ama şimdi bu ikisi belli bir biçime kavuşmuş durumdadır ve bize görünüyorlar, üstelik kapsadıkları bütün varlıklarla birlikte.

CAPUT XXI

«Terra erat invisibilis, etc.», varie intellectum.

30. Item quod attinet ad intellectum verborum sequentium, ex illis omnibus veris aliud sibi tollit, qui dicit: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebrae erant super abyssum, id est corporale illud, quod fecit deus, adhuc materies erat corporearum rerum informis, sine ordine, sine luce; aliud qui dicit: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebrae erant super abyssum, id est hoc totum, quod caelum et terra appellatum est, adhuc informis et tenebrosa materies erat, unde fieret caelum corporeum et terra corporea cum omnibus quae in eis sunt corporeis sensibus nota; aliud qui dicit: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebrae erant super abyssum, id est hoc totum, quod caelum et terra appellatum est, adhuc informis et tenebrosa materies erat, unde fieret caelum intellegibile – quod alibi dicitur caelum caeli – et terra, scilicet omnis natura corporea, sub quo nomine intellegatur etiam hoc caelum corporeum, id est unde fieret omnis invisibilis visibilisque creatura; aliud qui

“Yeryüzü görünmezdi, vs.” ifadesinin farklı yorumları.

30. Bu ifadeden sonra gelen sözlerin yorumlanmasında da aynı mantık geçerli. Yani yine yukarıdaki gerçeklere dayanarak, “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı”⁵⁹² ifadesini de herkes kendine göre değerlendirme yoluna gidiyor. Biri çıkıp diyor ki, “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadesi, Tanrı’nın yarattığı o maddenin, maddi yaratımların biçimsiz, düzensiz ve ışıksız hammaddesi olduğunu belirtiyor. Bir başkası da çıkıp diyor ki, “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadesi, gök ve yer denen bu bütünlüğün henüz biçimsiz ve karanlık bir hammadde olduğunu belirtiyor; ayrıca bu hammadde den maddi gökyüzünün ve maddi yeryüzünün, içlerinde yer alan ve duyularımızla algıladığımız bütün varlıklarla birlikte yaratıldığını. Bir başkası da şöyle yorumluyor bunu: “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadesi, gök ve yer denen bu bütünlüğün henüz biçimsiz ve karanlık bir hammadde olduğunu, bu maddeden hem algılanabilir göğün yaratıldığını⁵⁹³ – buna metnin başka bir yerinde göklerin göğü adı veriliyor – hem de yerin, başka deyişle maddi gökyüzü ifadesiyle dile getirebileceğimiz göğü de içine alan⁵⁹⁴ şu bütün maddi doğanın yaratıldığını belirtiyor, yani görünen ya da görünmeyen ne kadar varlık varsa bu hammadde den tezahür ettiğini. Başka

dicit: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebrae erant super abyssum, non illam informitatem nomine caeli et terrae scriptura appellavit, sed iam erat, inquit, ipsa informitas, quam terram invisibilem et incompositam tenebrosamque abyssum nominavit, de qua caelum et terram deum fecisse praedixerat, spiritalem scilicet corporalemque creaturam; aliud qui dicit: Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebrae erant super abyssum, id est informitas quaedam iam materies erat, unde caelum et terram deum fecisse scriptura praedixit, totam scilicet corpoream mundi molem in duas maximas partes superiorem atque inferiorem distributam cum omnibus quae in eis sunt usitatis notisque creaturis.

CAPUT XXII

Aliquid esse a deo conditum, de quo sileat
liber Genesis, nihil repugnat.

31. Cum enim duabus istis extremis sententiis resistere quisquam ita temptaverit: «Si non vultis hanc informitatem materiae caeli et terrae nomine appellatam videri, erat ergo aliquid, quod non fecerat deus, unde caelum et terram faceret; neque enim scriptura narravit, quod istam materiem deus fecerit,

biri çıkıyor ve diyor ki, “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadesi, Kutsal Kitabın biçimsizliğe gök ve yer adını vermediğini gösteriyor, çünkü zaten bir biçimsizlik vardı ve “görünmeyen, düzeni olmayan yeryüzü ve karanlık boşluk” sözleriyle tanımlanan zaten bu biçimsizlikti. Daha önceki ifadede görüldüğü gibi, Tanrı bu biçimsizlikten göğü ve yeri yarattı, yani ruhani ve maddi eserini. Bir başkası da diyor ki, Kutsal Kitap, “Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı” ifadesiyle zaten biçimsiz bir hammadenin varolduğunu, önceki ifadede geçtiği şekilde, Tanrı’nın bu maddeden göğü ve yeri yarattığını, yani üstte ve altta olmak üzere koskoca iki parçaya bölünmüş dünyamızın maddi kütlesini, içinde yer alan ve bizim aşına olup bildiğimiz bütün varlıklarıyla birlikte yarattığını dile getiriyor.

22. BÖLÜM

Tanrı tarafından yaratılan bir şeyden Yaratılış Kitabının hiç söz etmemesi herhangi bir tartışma doğurmaz.

31. Bu son iki yoruma belki birileri şu şekilde itiraz edebilir: “Maddenin biçim almamış haline gök ve yer dendiği görüşüne karşı çıkıyorsanız, o zaman Tanrı’nın yaratmadığı, ama göğü ve yeri yaratmasına vesile kıldığı bir madde vardı diyorsunuz. Çünkü Kutsal Kitapta Tanrı tarafından yaratılan biçimsiz bir maddeden hiç söz edilmemiş, biz sadece ‘Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı’ dendiğinde, ‘gök ve yer

nisi intellegamus eam caeli et terrae aut solius terrae vocabulo significatam, cum diceretur: In principio fecit deus caelum et terram, ut id, quod sequitur: Terra autem erat invisibilis et incomposita, quamvis informem materiam sic placuerit appellare, non tamen intellegamus nisi eam, quam fecit deus in eo, quod praescriptum est: fecit caelum et terram,» respondebunt adsertores duarum istarum sententiarum, quas extremas posuimus, aut illius aut illius, cum haec audierint, et dicent: «Informem quidem istam materiam non negamus a deo factam, deo, a quo sunt omnia bona valde, quia, sicut dicimus amplius bonum esse quod creatum atque formatum est, ita fatemur minus bonum esse quod factum est creabile atque formabile, sed tamen bonum: non autem commemorasse scripturam, quod hanc informitatem fecerit deus, sicut alia multa non commemoravit, ut Cherubim et Seraphim, et quae apostolus distincte ait, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates, quae tamen omnia deum fecisse manifestum est. Aut si eo, quod dictum est: fecit caelum et terram. comprehensa sunt omnia, quid de aquis dicimus, super quas ferebatur spiritus dei? Si enim terra nominata simul intelleguntur, quomodo iam terrae nomine materies informis accipitur, quando tam

kelimelerinden (ya da sadece dünya kelimesinden) biçimsiz bir maddeye gönderimde bulunulduğunu çıkarıyoruz. Sonraki satırdaki, ‘Yer görünmeyen ve düzeni olmayan bir boşluktu’ ifadesinde, Kutsal Kitabın biçimsiz maddeye bu adı vermeyi uygun gördüğü anlaşılsa da, yine de biz buradan sadece Tanrı’nın yaratmış olduğu şeyi anlayabiliyoruz ki, bu da önceki satırda ‘göğü ve yeri yarattı’ şeklinde ifade ediliyor.” Yukarıdaki açıklamalarımızın en sonunda yer alan iki yorumun sahibi, biri olmazsa öteki, bu tür itirazları işittiğinde mutlaka şöyle bir yanıt düşenecektir: “Biz bu biçimsiz maddenin Tanrı tarafından, her şeyi yaratan ve yarattığı her şeyi iyi yaratan Tanrı tarafından yaratılmış olduğunu reddetmiyoruz ki. Biz yaratılmış ve biçimlenmiş varlıkların iyilikten fazlasıyla nasip lenmiş olduklarını söylerken, yaratmaya ve biçimlendirmeye vesile olacak şekilde yaratılmış şeyin iyilikten daha az nasiplendiğini düşünüyoruz, ama ne olursa olsun sonuçta onun da iyi olduğunu kabul ediyoruz. Evet, Kutsal Kitap Tanrı’nın bu biçimsiz maddeyi yarattığıyla ilgili bir şey belirtmemiş, ama ona bakarsanız, örneğin Cherubim ve Seraphim’in yaratılışıyla ilgili de herhangi bir şey belirtmemiş, havarinin⁵⁹⁵ tahtlar, egemenlikler, yönetimler, erdemler⁵⁹⁶ diye teker teker sıraladığı diğer meleklerle ilgili de bir şey dememiş.⁵⁹⁷ Buna rağmen hepsinin tanrı tarafından yaratıldığına hiç şüphe yok. ‘Tanrı göğü ve yeri yarattı’ ifadesi her şeyi içeriyorsa, ya sularla ilgili ne demeliyiz, ‘Tanrı’nın Ruhu üzerlerinde dalgalanıyordu’ sözlerinden ne anlamalıyız?⁵⁹⁸ ‘Yer’ kelimesiyle suların da kastedildiğini kabul ediyorsak, o zaman yerin nasıl biçimsiz madde olduğunu düşünebiliriz, suların bu kadar güzel

speciosas aquas videmus? Aut si ita accipitur, cur ex eadem informitate scriptum est factum firmamentum et vocatum caelum neque scriptum est factas esse aquas? Non enim adhuc informes sunt et invisae, quas ita decora specie fluere cernimus. Aut si tunc acceperunt istam speciem, cum dixit deus: Congregetur aqua, quae est sub firmamento, ut congregatio sit ipsa formatio, quid respondebitur de aquis, quae super firmamentum sunt, quia neque informes tam honorabilem sedem accipere meruissent nec scriptum est, qua voce formatae sint? Unde si aliquid Genesis tacuit deum fecisse, quod tamen deum fecisse nec sana fides nec certus ambigit intellectus, nec ideo ulla sobria doctrina dicere audebit istas aquas coaeternas deo, quia in libro Geneseos commemoratas quidem audimus, ubi autem factae sint, non invenimus, cur non informem quoque illam materiam, quam scriptura haec terram invisibilem et incompositam tenebrosamque abyssum appellat, docente veritate intellegamus ex deo factam esse de nihilo ideoque illi non esse coaeternam, quamvis ubi facta sit omiserit enuntiare ista narratio?»

olduğunu görürken? Ya da böyle düşündüğümüzü varsayalım, o zaman Kutsal Kitap niçin biçimsiz maddeden gökkubbe yaratıldı ve gökyüzü olarak adlandırıldı diye yazıyor, niçin suların yaratıldığını yazmıyor? Çünkü sular biçimsiz değil, görünmez de değil, güzel güzel akıp gidiyorlar, biz de onları seyrediyoruz. Yok eğer sular, Tanrı 'gökkubbenin altında toplansınlar' dediğinde bu güzelliklerine kavuşmuşsalar ve bu toplanmayı biz biçim alma olarak değerlendiriyorsak, gökkubbenin üstündeki sularla ilgili ne diyeceğiz?⁵⁹⁹ Çünkü biçimsiz olmuş olsalardı, onlara bahşedilen o onurlu konumu hak etmemiş olurlardı, ama Kutsal Kitapta suların biçimlendiğine dair herhangi bir bahis geçmiyor ki. Demek ki Yaratılış Kitabı Tanrı'nın yaratmış olduğu varlıklar hakkında suskunluğunu koruyabilir, ama sarsılmaz imanımız ve doğru mantıksal çıkarımlarımız bize, bu varlıkların Tanrı tarafından yaratıldığına herhangi bir şüphe duymamamız gerektiğini söyler. Ayrıca güvenilir bir öğreti hiçbir şekilde haddini aşıp da, sırf Yaratılış Kitabından işittiğimiz anlatımlara dayanarak, gökkubbenin üstündeki suların Tanrı gibi ezeli ve ebedi olduğu iddiasında bulunamaz, çünkü bu Kitapta bu suların ne zaman yaratıldıklarına dair bir bilgiye rastlayamıyoruz. Öyleyse niçin bu olayı Hakikatin öğretisine göre değerlendirmiyor ve Kutsal Kitapta 'görünmeyen ve bir düzeni olmayan yer' ve 'üzeri karanlıklarla kaplı boşluk' olarak tanımlanan biçimsiz maddenin Tanrı tarafından hiçlikten yaratıldığını, bu yüzden Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmadığını anlamamakta ısrar ediyoruz, Yaratılış Kitabında bu maddenin ne zaman yaratıldığına dair bir bilgi verilmemiş olsa bile?

CAPUT XXIII

Duo dissensionum genera in scripturis interpretandis.

32. His ergo auditis atque perspectis pro captu infirmitatis meae, quam tibi confiteor scienti deo meo, duo video dissensionum genera oboriri posse, cum aliquid a nuntiis veracibus per signa enuntiatur, unum, si de veritate rerum, alterum, si de ipsius qui enuntiat voluntate dissensio est. Aliter enim quaerimus de creaturae conditione, quid verum sit, aliter autem quid in his verbis Moyses, egregius domesticus fidei tuae, intellegere lectorem auditoremque voluerit. In illo primo genere discedant a me omnes, qui ea, quae falsa sunt, se scire arbitrantur. In hoc item altero discedant a me omnes, qui ea quae falsa sunt Moysen dixisse arbitrantur. Coniungar autem illis, domine, in te et delecter cum eis in te, qui veritate tua pascuntur in latitudine caritatis, et accedamus simul ad verba libri tui et quaeramus in eis voluntatem tuam per voluntatem famuli tui, cuius calamo dispensasti ea.

CAPUT XXIV

Ex multis veris non debet fidenter asseri hoc aut
illud sensisse Moysen.

33. Sed quis nostrum sic invenit eam inter tam multa vera, quae in illis verbis aliter atque aliter intellectis

23. BÖLÜM

Kutsal Kitaplarda yoruma açık olan iki farklı görüş.

32. Kavrayışımın ne kadar noksan olduğunu sana itiraf ettim, zaten sen de bunu çok iyi biliyorsun, ama yine de gücüm yettiğinde bu savları dinledim, algılamaya çalıştım ve anladım ki yazarlarına ne kadar güvenirsek güvenelim, Kutsal Kitaplar bize ima yoluyla bir şeyler bildirmek istediklerinde iki farklı görüş ortaya çıkabiliyor. Biri anlatılan şeylerin doğruluklarıyla ilgili, diğeri yazarın niyetiyle ilgili konularda. Yaratılışın kökenindeki hakikati araştırmak başka bir şey, bu kelimelerle okuyanlara ya da dinleyenlere ne anlatmak istediğini sana iman etmiş sevgili kulun Musa'ya sormak başka bir şey. Anlaşmazlık doğuran ilk konuda, yanlış olanı doğru bildiklerini sananlar benden uzak olsun. Aynı şekilde ikinci konuda da, Musa'nın söylediklerinin yanlış olduğunu düşünenler benden uzak dursun. Benengin şefkatinde senin hakikatinle beslenenlerle sende kenetleneyim ya Rab ve onlarla birlikte sende kenetlenmenin hazzını yaşayayım, lütfet, hep birlikte senin Kitaplarının sözlerini anlamaya çalışalım, bu Kitaplarda senin kullarının anlatmak istedikleriyle, senin onların kalemiyle anlatırmak istedikleriyle senin iradenin anlamını kavrayalım.

24. BÖLÜM

Pek çoğu doğru olan düşüncelerden, Musa'nın hiç tartışmasız şunu ya da bunu kastettiğini söylemek zordur.

33. Sorgulayan zihinlerin farklı farklı yorumladıkları bu kelimelerden yansıyan bunca doğru arasında, hangimiz senin

occurrunt quaerentibus, ut tam fidenter dicat hoc sensisse Moysen atque hoc in illa narratione voluisse intellegi, quam fidenter dicit hoc verum esse, sive ille hoc senserit sive aliud? Ecce enim, deus meus, ego servus tuus, qui vovi tibi sacrificium confessionis in his litteris et oro, ut ex misericordia tua reddam tibi vota mea, ecce ego quam fidenter dico in tuo verbo incommutabili omnia te fecisse, invisibilia et visibilia, numquid tam fidenter dico non aliud quam hoc attendisse Moysen, cum scriberet: In principio fecit deus caelum et terram, quia non, sicut in tua veritate hoc certum video, ita in eius mente video id eum cogitasse, cum haec scriberet? Potuit enim cogitare in ipso faciendi exordio, cum diceret: in principio; potuit et caelum et terram hoc loco nullam iam formatam perfectamque naturam sive spiritalem sive corporalem, sed utramque inchoatam et adhuc informem velle intellegi. Video quippe vere potuisse dici, quidquid horum diceretur, sed quid horum in his verbis ille cogitaverit, non ita video, quamvis sive aliquid horum sive quid aliud, quod a me commemoratum non est, tantus vir ille mente conspexerit, cum haec verba promeret, verum eum

iradeni kavrayabiliriz? Hangimiz çıkıp da kesin bir şekilde Musa'nın ima ettiği işte bu, o anlattığı olayda bunun anlaşılmasını istemiş diyebiliriz, Musa bunu ya da şunu kastetmiş olabilir, ama işte doğrusu budur diyebileceğimiz kadar kesin bir şekilde? İşte Tanrım, ben senin kulunum, bu kitapta itiraflarımı sana kurban olarak sundum ve yalvarıyorum, n'olur, merhametine sığınıp sana olan adaklarımı yerine getireyim. İşte bak kendimden emin bir şekilde söylüyorum, gözümüzle görmediğimiz ya da gördüğümüz ne varsa her şeyi sen hiç değişmeyen sözünle yarattın. Ama acaba aynı şekilde kendime güvenerek Musa, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı," derken onun zihninde bu kelimelerin bundan başka bir anlamı yoktu diyebilir miyim? Çünkü senin hakikatinin ışığında ben bunun doğru olduğunu görüyorum, ama Musa bu kelimeleri yazarken zihninden böyle geçip geçmediğini göremiyorum. "Başlangıçta" dediğinde olasılıkla yaratılışın ilk anını düşünüyordu ve yine aynı yerde gök ve yer derken de olasılıkla ruhani ya da maddi anlamda belli bir biçime kavuşmuş ve mükemmelleşmiş bir varlığı değil, her iki anlamda da henüz ham olan ve belli bir biçime kavuşmamış bir varlığı anlamamızı bekliyordu. Elbette bu önermelerin hepsi doğru olabilir, bunu anlıyorum, benim anlayamadığım bu metni yazdığı sırada Musa'nın zihninde bu düşüncelerden hangisinin olduğu. Yine de, ne olursa olsun, o ulu adam bu kelimeleri yazarken zihninden şu ya da bu düşünceyi geçirmiş olsun, isterse benim burada hiç bahsetmediğim bambaşka bir düşünceyi geçirmiş olsun, son derece emin olduğum bir şey varsa, o da Musa'nın hakikati gördüğü ve ifadelerini buna uygun

vidisse apteque id enuntiavisse non dubitem.

CAPUT XXV

Adversus eos qui aliorum interpretandi rationem
temere reiiciunt.

34. Nemo iam mihi molestus sit dicendo mihi: «Non hoc sensit Moyses, quod tu dicis, sed hoc sensit, quod ego dico». Si enim mihi diceret: «Unde scis hoc sensisse Moysen, quod de his verbis eius eloqueris?» aequo animo ferre deberem et responderem fortasse, quae superius respondi vel aliquanto uberius, si esset durior. Cum vero dicit: «Non hoc ille sensit, quod tu dicis, sed quod ego dico», neque tamen negat, quod uterque nostrum dicit, utrumque verum esse, o vita pauperum, deus meus, in cuius sinu non est contradictio, plue mihi mitigationes in cor, ut patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia divini sunt et in corde famuli tui viderunt quod dicunt, sed quia superbi sunt nec noverunt Moysi sententiam, sed amant suam, non quia vera est, sed quia sua est. Alioquin et aliam veram pariter amarent, sicut ego amo quod dicunt, quando

olarak kaleme aldığı.

25. BÖLÜM

Başkalarının yorumlama mantığını küstahça reddedenlere karşı çıkış.

34. Artık kimse, “Musa senin dediğini kastetmedi, benim dediğimi kastetti” diyerek canımı sıkmasın. Biri çıkıp da bana, “Musa’nın yazdığı kelimelerin senin yorumladığın gibi bir anlam içerdiğini nereden biliyorsun?” diye sorsa, benden beklenen bu soruyu serinkanlılıkla karşılamam ve belki de üstte verdiğim yanıtı vermem ya da baktım ki eleştirenin algısı kıt, o zaman daha da uzun bir yanıt döşenmem. Gerçi “senin dediğini kastetmedi, benim dediğimi kastetti” dediğinde, ne benim yaptığım yoruma ne de kendi yorumuna olumsuz bir şey söylemiyor ki, aksine her ikisinin de doğru olabileceğini söylemiş oluyor. Ah, biz yoksulların yaşam pınarı, ah, Tanrım, sen ki bağrında hiçbir çelişkiyi barındırmazsın, n’olur hoşgörünü yağmur gibi yağdır şu gönlüme, yağdır ki böyle insanlara sabırla katlanabileyim. Bana bunları söyleyenler, iman sahibi olduklarından ya da senin kulunun yüreğini okuyup öyle yorum yaptıklarından söylemiyorlar bunları, kibirlerinden söylüyorlar. Musa’nın düşüncesi hakkında en ufak bir fikirleri yok, onlar sadece kendi düşüncelerini beğeniyorlar, doğru falan olduğundan da değil, sadece kendilerinin düşüncesi olduğundan. Yoksa zaten başkalarının doğru düşüncelerini de aynı şekilde beğenirlerdi, nasıl ki ben doğru olduğunda başkalarının da düşüncesini beğeniyorum. Şu var ki,

verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est: et ideo iam nec ipsorum est, quia verum est. Si autem ideo ament illud, quia verum est, iam et ipsorum est et meum est, quoniam in commune omnium est veritatis amatorum. Illud autem, quod contendunt non hoc sensisse Moysen, quod ego dico, sed quod ipsi dicunt, nolo, non amo, quia etsi ita est, tamen ista temeritas non scientiae, sed audaciae est, nec visus, sed typhus eam peperit. Ideoque, domine, tremenda sunt iudicia tua, quoniam veritas tua nec mea est nec illius aut illius, sed omnium nostrum, quos ad eius communionem publice vocas, terribiliter admonens nos, ut eam nolimus habere privatam, ne privemur ea. Nam quisquis id, quod tu omnibus ad fruendum proponis, sibi proprie vindicat et suum vult esse quod omnium est, a communi propellitur ad sua, hoc est a veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur.

35. Attende, iudex optime, deus, ipsa veritas, attende, quid dicam contradictori huic, attende; coram te enim dico et coram fratribus meis, qui legitime utuntur lege usque ad finem caritatis; attende et vide, quid ei dicam, si placet

benim beğenim bu düşüncenin başkalarına ait olmasından kaynaklanmıyor, doğru olmasından kaynaklanıyor. Zaten düşünce doğruysa kimsenin şahsi malı olmaz. Onlar da benim düşüncemi sırf doğru olduğu için beğeniyor olsalar, bu düşünce hem kendilerine ait olmuş olur hem de bana, çünkü doğru düşünceler Hakikate âşık olanların ortak malıdır. Benim söylediklerimin değil de kendi söylediklerinin Musa'nın zihninden geçen düşünceler olduğunu ileri sürenlerin yorumunu reddediyor ve bu yoruma saygı duymuyorum. Haklı olsalar bile onların bu gözüpekliliğinin bilimle falan alakası yok, daha çok küstahlıkla alakalı. Bu doğru sezgilerinin bir ürünü değil, kibirlerinin bir ürünü. Senin yargılarından korkmalıyız ya Rab, çünkü senin Hakikatin ne bana ait, ne ona ne de buna, hepimize ait. Çünkü sen bizleri bu Hakikati beraberce paylaşmaya çağırdın ve keskin bir dille uyardın ki, ne onu şahsi malımızmış gibi görelim ne de ondan yoksun kalalım. Herkesin iyiliği için sunduğun bir şeyi yalnızca kendisine aitmiş gibi gören ve herkese ait olan bir şeyde ayrıcalıklı haklar elde etmek isteyen insan, kim olursa olsun, ortak maldan elini eteğini çekmek ve sadece kendi kaynağına çekilmek zorunda kalır, yani doğrudan ayrılıp yalana saplanır. Çünkü yalan söyleyen kendi düşüncesini söyler.⁶⁰⁰

35. Lütfet, beni dinle, ey Adil Yargıç, ey Tanrı, ey Hakikat, bana böyle bir eleştiri getiren olursa ona vereceğim yanıtı dinle. Çünkü senin huzurunda konuşuyorum, kardeşlerimin önünde konuşuyorum, adaleti adil biçimde uygulayanların, yani yasayı sevgi kazanmak için uygulayanların huzurunda. Lütfet, dinle ve ona ne diyeceğimi gör, tabii senin için bir

tibi. Hanc enim vocem huic refero fraternam et pacificam: si ambo videmus verum esse quod dicis et ambo videmus verum esse quod dico, ubi, quaeso, id videmus? Nec ego utique in te nec tu in me, sed ambo in ipsa quae supra mentes nostras est incommutabili veritate. Cum ergo de ipsa domini dei nostri luce non contendamus, cur de proximi cogitatione contendimus, quam sic videre non possumus, ut videtur incommutabilis veritas, quando, si ipse Moyses apparuisset nobis atque dixisset: «Hoc cogitavi», nec sic eam videremus, sed crederemus? Non itaque supra quam scriptum est unus pro altero infletur adversus alterum. Diligamus dominum deum nostrum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente nostra et proximum nostrum sicut nosmet ipsos. Propter quae duo praecepta caritatis sensisse Moysen, quidquid in illis libris sensit, nisi crediderimus, mendacem faciemus dominum, cum de animo conservi aliter quam ille docuit opinamur. Iam vide, quam stultum sit in tanta copia verissimarum sententiarum, quae de illis verbis erui possunt, temere affirmare, quam earum Moyses potissimum senserit, et perniciosis contentionibus ipsam offendere caritatem, propter quam dixit omnia, cuius dicta conamur exponere.

mahsuru yoksa. Çünkü benim ona vereceğim yanıt kardeşçe ve gönül okşayışı bir tonda olacak. Şöyle: “Senin söylediğinin de, benim söylediğimin de doğru olduğunu ikimizde görürsak, o zaman soruyorum biz bunun doğru olduğunu nerede görüyoruz? Ben sende görmüyorum, sen de bende görmüyorsun, biz ikimiz de onu bizim zihnimizin üstündeki değişmez Hakikatte görüyoruz. Rab Tanrımızın ışığını tartışma konusu yapmadığımıza göre, niçin komşumuzun düşüncesini tartışma konusu yapalım? Çünkü biz komşumuzun düşüncesini, değişmez hakikati gördüğümüz şekilde açık ve seçik göremiyoruz ki. Musa şu an bize görünmüş olsa ve “benim kastettiğim işte bu” demiş olsa bile, yine de onun düşüncesini göremeyiz, sadece söylediğine inanırız. Öyleyse hiç kimse Kutsal Kitaplarda yazılanların üstüne çıkıp da kimilerini övüp kimilerini küçümsemeye kalkmasın.⁶⁰¹ Bunun yerine Rabbinizi bütün yüreğimizle, bütün canımızla, bütün aklımızla sevelim, komşumuzu da kendimizi sever gibi sevelim.⁶⁰² Musa kitaplarında ne yazmışsa, sevgiyi öngören bu iki ilkeye dayanarak yazmış. Biz bunun böyle olduğuna inanmazsak Rabbi yalancı çıkarmış oluruz,⁶⁰³ çünkü o vakit onun sadık kulu-nun zihnine bize öğretmek istediğinden farklı bir düşünceyi yerleştirmiş oluruz. Bak gör işte, o kelimelerden çıkarılan bunca doğru yorumdan rastgele birini seçip, işte Musa’nın zihninden geçen bu olmalı demek ne budalalık, ne budalalık yıkıcı tartışmalar yaratıp sevgiye küfretmek, şu an yorumlamaya çalıştığımız Musa’nın sözleri sırf sevgi için yazılmışken üstelik.

Qui sermo deceat scripturam.

36. Et tamen ego, deus meus, celsitudo humilitatis meae et requies laboris mei, qui audis confessiones meas et dimittis peccata mea, quoniam tu mihi praecipis, ut diligam proximum meum sicut me ipsum, non possum minus credere de Moyse fidelissimo famulo tuo, quam mihi optarem ac desiderarem abs te dari muneris, si tempore illo natus essem quo ille eoque loci me constituisses, ut per servitutum cordis ac linguae meae litterae illae dispensarentur, quae tanto post essent omnibus gentibus profuturæ et per universum orbem tanto auctoritatis culmine omnium falsarum superbarumque doctrinarum verba superaturæ. Vellem quippe, si tunc ego essem Moyses – ex eadem namque massa omnes venimus; et quid est homo, nisi quia memor es eius? – vellem ergo, si tunc ego essem quod ille et mihi abs te Geneseos liber scribendus adiungeretur, talem mihi eloquendi facultatem dari et eum texendi sermonis modum, ut neque illi, qui nondum queunt intellegere quemadmodum creat deus, tamquam excedentia vires suas dicta recusarent et illi, qui hoc iam possunt, in quamlibet veram sententiam cogitando venissent, eam non praetermissam in paucis verbis tui famuli reperirent, et si alius aliam vidisset in luce veritatis,

Kutsal Kitaba yaraşan üslup.

36. Bana gelince Tanrım, şu naçiz bedenimi yücelten ve bütün sıkıntımı dindiren, itiraflarımı dinleyen ve günahlarımı bağışlayan sen, bana komşumu kendimi sever gibi sevmemi buyurduğuna göre, senin en sadık kullarından Musa'ya benim senden almak istediğim ve dilediğim yetenekten daha azını bağışladığına inanmam imkânsız. Onun zamanında doğmuş olsaydım ve sen bana onun konumunu bahşetmiş olsaydın, yani bütün yüreğimi ve belagatimi ortaya koyup o metinlere elçilik etme imkânına sahip olacağım konumu bahşetmiş olsaydın, anca o kadar yeteneğim olsun isterdim. O metinler ki yazıldıklarından bu yana nice zaman geçse de hâlâ tüm ulusların imdadına yetişiyor ve dünyanın dört bir yanında bütün şu sahte ve kibir dolu öğretilerin sözlerini öyle yüce bir otoriteyle aşır geçiyorlar ki. Keşke o zamanlarda ben Musa olmuş olsaydım –ne de olsa hepimiz aynı hamurdan yoğrulmadık mı, zaten insan dediğin ne ki, sen onu hatırlamadıkça?⁶⁰⁴– işte bu nedenle keşke o zamanlarda ben Musa olmuş olsaydım ve sen ona bahşettiğin Yaratılış Kitabını yazma görevini bana bahşetmiş olsaydın. Keşke bana öyle bir belagat gücü, kelimeleri öyle güzel derleyip toparlama yeteneği bahşetmiş olsaydın da, bu dili ne Tanrı'nın yaratış mantığını henüz kavrayamayanlar zekâlarını aştığı için reddedebilselerdi, ne de bu mantığa erişebilenler ve düşünüp taşınıp doğru anlamı yakalamış olanlar senin kulunun yazdığı o birkaç kelimedede bu anlamı hiç sektirmeden bulabilselerdi, hatta Hakikatin ışığında

nec ipsa in eisdem verbis intellegenda deesset.

CAPUT XXVII

Scripturam decet humile simplexque verborum genus.

37. Sicut enim fons in parvo loco uberius est pluribusque rivis in ampliora spatia fluxum ministrat quam quilibet eorum rivo, qui per multa locorum ab eodem fonte deducitur, ita narratio dispensatoris tui sermocinaturis pluribus profutura parvo sermonis modulo scatet fluente liquidae veritatis, unde sibi quisque verum, quod de his rebus potest, hic illud, ille illud, per longiores loquellarum anfractus trahat. Alii enim cum haec verba legunt vel audiunt, cogitant deum quasi hominem aut quasi aliquam mole immensa praeditam potestatem novo quodam et repentino placito extra se ipsam tamquam locis distantibus fecisse caelum et terram, duo magna corpora supra et infra, quibus omnia continerentur. Et cum audiunt: Dixit deus: fiat illud, et factum est illud, cogitant verba coepta et finita, sonantia temporibus atque transeuntia, post quorum transitum statim existere quod iussum est ut existeret, et si quid forte aliud hoc modo ex familiaritate carnis opinantur. In quibus adhuc parvulis animalibus, dum isto humillimo genere verborum tamquam

farklı bir anlam çıkarmış olan bile, bu farklı anlamın da yine o kelimelerde gizli olduğunu anlayabilseydi.

27. BÖLÜM

Kutsal Kitaba mütevazı ve yalın bir ifade tarzı yaraşır.

37. Küçük bir alana sığışmış pınar daha gür fışkırır, bir sürü kola ayrılıp akar, akarken de kendisinden hayat bulan ve değişik yörelerden geçip giden derelerle kıyaslandığında daha geniş havzaları sular. İşte senin elçinin verdiği bilgiler de böyledir, pek çok yoruma kaynaklık etmiştir, kısa kısa ifadelere bürüyüp duru Hakikatin derelerini doldurup taşırmıştır. Bu kaynaktan her yorumcu yaratılış konusundaki anlayışı ölçüsünde bir şekilde doğru olanı çekip çıkarır, bu doğruyu daha uzun ve daha dolambaçlı ifadelere bürüyüp açıklamak zorunda kalsa bile. Çünkü Musa'nın sözlerini okuyan ya da dinleyen kimileri, Tanrı'yı sanki bir insanmış gibi tasarlarlar ya da sanki koskocaman maddi bir kütleymiş gibi; büyük bir güçle donatılmıştır bu kütle, yepyeni bir karar almış ve birdenbire kendi dışında, çok uzak bir yerlerde göğü ve yeri, yani biri üstte biri altta olmak üzere her şeyi içinde barındıran iki büyük cismi yaratmıştır. Bu insanlar "Tanrı şu olsun dedi ve oldu" ifadesini işittiklerinde de, bu sözlerin başlayıp bittiğini, zaman içinde bir süre çınlayıp sonra geçip gittiğini ve geçip gittikten sonra da varolması emredilen şeyin aniden varolduğunu sanırlar. Benzer başka konularda da hep alışkın oldukları maddi dünyanın diliyle düşünürler. İçlerinde hâlâ çocuk ruhları vardır bu insanların, Kutsal Kitapların o yalın

materno sinu eorum gestatur infirmitas, salubriter aedificatur fides, qua certum habeant et teneant deum fecisse omnes naturas, quas eorum sensus mirabili varietate circumspicit. Quorum si quispiam quasi vilitatem dictorum aspernatus extra nutritorias cunas superba imbecillitate se extenderit, heu! cadet miser et, domine deus, miserere, ne implumem pullum conculcent qui transeunt viam, et mitte angelum tuum, qui eum reponat in nido, ut vivat, donec volet.

CAPUT XXVIII

Ut varie intelligitur ab eruditis
scriptura.

38. Alii vero, quibus haec verba non iam nidus, sed opaca frutecta sunt, vident in eis latentes fructus et volitant laetantes et garriunt scrutantes et carpunt eos. Vident enim, cum haec verba legunt vel audiunt tua, deus aeterne, stabili permansione cuncta praeterita et futura tempora superari nec tamen quidquam esse temporalis creaturae, quod tu non feceris, cuius voluntas, quia id est quod tu, nullo modo mutata vel quae antea non fuisset, exorta voluntate fecisti omnia, non de te similitudinem tuam formam omnium, sed

üslubu işte onların bu aciz ruhlarını bağrına basar, adeta bir ananın çocuğunu bağrına basması gibi, sonra onları kurtuluş a erdirecek inancı inşa eder usulca ve bu inanç sayesinde bütün varlıkların, yani duyularıyla algıladıkları envai çeşitteki güzelliklerin Tanrı tarafından yaratıldığından emin olurlar ve bunu teyit ederler. Olur da içlerinden biri Kutsal Kitabın dilinin o yalın üslubunu hor görmeye ve acizliğinden kaynaklanan kibrine kapılıp beslenip büyüdüğü yuvanın dışına çıkmaya kalkarsa, vah haline, zavalcılık, düşer yere. Ya Rab, acı, yoldan geçenler basmasın bu tüyü bitmemiş yavru kuşun üstüne, gönder meleşini, yeniden koysun yuvasına onu, koysun ki, uçabilecek kadar yaşayabilsin.

28. BÖLÜM

Kutsal Kitaplar uzmanları tarafından farklı şekillerde yorumlanır.

38. Kimileri de var ki, artık onlar için Kutsal Kitapların sözleri bir yuvadan öte, gölgeli bir meyve bahçesi. Meyvelerin gizlendiğini biliyorlar bu bahçenin içinde, sevinçle uçuşuyorlar, cıvıldaşıyorlar ararken de, sonra da koparıveriyorlar onları. Çünkü Musa'nın sözlerini okuduklarında ya da işittiklerinde, ey ezeli ve ebedi Tanrı, o hareketsiz duruşunla bütün geçmiş ve gelecek zamanları aştığını, zamana yazgılı bu âleminde senin yaratmadığın tek bir varlık bile olamayacağını, seninle özdeş olan iradenin yarattığı bütün varlıkların asla değişmeyen ve baştan verilmiş bir karar sonucunda yaratıldığını görüyorlar; senin bu âlemi kendi doğandan, sana benzer

de nihilo dissimilitudinem informem, quae formaretur per similitudinem tuam recurrens in te unum pro captu ordinato, quantum cuique rerum in suo genere datum est, et fierent omnia bona valde, sive maneant circa te, sive gradatim remotiore distantia per tempora et locos pulchras variationes faciant aut patiantur. Vident haec et gaudent in luce veritatis tuae, quantum hic valent.

39. Et alius eorum intendit in id, quod dictum est: In principio fecit deus, et resipiscit sapientiam principium, quia et loquitur ipsa nobis. Alius itidem intendit in eadem verba et principium intellegit exordium rerum conditarum et sic accipit: In principio fecit, ac si diceretur: primo fecit. Atque in eis, qui intellegunt in principio, quod in sapientia fecisti caelum et terram, alius eorum ipsum caelum et terram, creabilem materiam caeli et terrae, sic esse credit cognominatam, alius iam formatas distinctasque naturas, alius unam formatam eandemque spiritalem caeli nomine, aliam informem corporalis materiae terrae nomine. Qui autem intellegunt in nominibus caeli et terrae adhuc informem materiam, de qua

biçimde yaratmadığını –bu benzerlik her şeye biçim vereceği halde– hiçlikten, sana tamamen aykırı bir biçimde, sana, yani senin Birliğine döndükçe sana benzeyerek şekillenecek bir biçimde yarattığını, her varlığın önceden tayin edilen yeteneği doğrultusunda ve kendi cinsine ne kadar yetenek bahşedilmişse o ölçüde bu biçimlenmeden nasibini alacağını görüyorlar. Bu şekilde her şeyin iyi olarak yaratıldığını, ister hep senin yakınında olmuş olsun, isterse zaman ve mekân açısından kademe kademe senden uzak bir mesafede yerleşmiş olsun, her şeyin bu dünyanın türlü türlü güzelliklerine bizzat vesile olacağını ya da bu güzelliklerden nasipleneceğini görüyorlar. İşte bütün bunları görüyorlar ve Hakikatinin bu dünyada algılanabilecek ölçüdeki ışığı altında sevinçten uçuyorlar.

39. Bu insanlardan biri dikkatini, “Başlangıçta Tanrı yarattı” ifadesinin yer aldığı satırlara yöneltiyor ve Bilgeliği, Başlangıç olarak yorumluyor, çünkü o da bizimle konuşmuştur, diyor.⁶⁰⁵ Dikkatini yine bu satırlara yönelten başka biri bu sözlerdeki başlangıçtan, yaratılışın başlangıç noktasını anlar ve “başlangıçta yarattı” ifadesini, “ilkin yarattı” denmiş gibi yorumlar. Dahası, “başlangıçta” ifadesini “bilgeliğiyle göğü ve yeri yarattı” şeklinde anlayanlar arasından kimi “gök ve yer” kelimelerinden göğün ve yerin yaratılmasına vesile olan maddenin bu şekilde adlandırıldığına inanır, kimi de bu kelimelerin belli bir biçime kavuşmuş ve birbirinden farklı doğalara işaret ettiğine. Bir başkası bu biçim alan ve ruhani olan doğalardan birine “gök” adını verir, öteki biçim almamış maddi doğaya ise “yer” adını verir. Öte yandan gök ve yer kelimelerini göğe ve yere şekil veren biçimsiz

formaretur caelum et terra, nec ipsi uno modo id intellegunt, sed alius, unde consummaretur intellegibilis sensibilisque creatura, alius tantum, unde sensibilis moles ista corporea sinu grandi continens perspicuas promptasque naturas. Nec illi uno modo, qui iam dispositas digestasque creaturas caelum et terram vocari hoc loco credunt, sed alius invisibilem atque visibilem, alius solam visibilem, in qua luminosum caelum suspicimus et terram caliginosam quaeque in eis sunt.

CAPUT XXIX

Quot modis dicitur aliquid prius.

40. At ille, qui non aliter accipit: In principio fecit, quam si diceretur: primo fecit, non habet quomodo veraciter intellegat caelum et terram, nisi materiam caeli et terrae intellegat, videlicet universae, id est intellegibilis corporalisque creaturae. Si enim iam formatam velit universam, recte ab eo quaeri poterit, si hoc primo fecit deus, quid fecerit deinceps, et post universitatem non inveniet ac per hoc audiet invitus: «Quomodo illud

madde olarak ele alanlar farklı bir yorum getirirler. Kimisi bu maddeyi zihnimizde canlandırabildiğimiz ve duyularımızla algılayabildiğimiz her iki varlığın doğduğu ve mükemmel biçimine kavuştuğu kaynak olarak görür, kimisi de bu maddeyi sadece duyularımızla algılayabildiğimiz bu maddi dünyanın ve onun o geniş bağrında varolan, bizim de gözümüzle açık ve seçik olarak gördüğümüz her çeşit varlığın kaynağı olarak görür. Bundan başka, bu satırlardaki gök ve yer kelimelerinin, birbirinden ayrılmış ve yerli yerine oturtulmuş gökyüzünü ve yeryüzünü kastettiğine inananlar da kendi aralarında farklı yorumlar yaparlar. Kimi bu kelimelerin hem görülür hem de görülemeyen âlemi kastettiğini düşünür, kimi de bu kelimelerden sadece görülebilir olan âlemi anlar, yani hem ışıklı gökyüzünü hem de karanlığa sarılı toprağı ve bu ikisinin içerdiği bütün varlıkları seyrettiğimiz şu görülebilir âlemi.

29. BÖLÜM

İlk olan şeyin değişik şekillerde ifade edilişi.

40. Ama “Başlangıçta yarattı” ifadesinden “ilkin yarattı” anlamından başka bir anlam çıkarmayan yorumcunun, gök ve yer sözcüklerini sadece göğü ve yeri yaratan madde olarak, yani hem ruhani hem de maddi bütün evreni yaratan madde olarak anlamaktan başka çaresi yok. O aşamada bütün evrenin belli bir biçime kavuşmuş olduğunu iddia eden birine, şöyle bir soru sorsak yeridir: “Tanrı ilkin bütün evreni yaratıyorsa, peki ondan sonra ne yarattı?” Çünkü evreni yarattıktan

primo, si postea nihil?» cum vero dicit primo
 informem, deinde formatam, non est absurdus, si
 modo est idoneus discernere, quid praecedat
 aeternitate, quid tempore, quid electione, quid
 origine: aeternitate, sicut deus omnia; tempore, sicut
 flos fructum; electione, sicut fructus florem; origine,
 sicut sonus cantum. In his quattuor primum et
 ultimum, quae commemoravi, difficillime
 intelleguntur, duo media facillime. Namque rara
 visio est et nimis ardua conspiceri, domine,
 aeternitatem tuam incommutabiliter mutabilia
 facientem ac per hoc priorem. Quis deinde sic
 acutum cernat animo, ut sine labore magno
 dinoscere valeat, quomodo sit prior sonus quam
 cantus, ideo quia cantus est formatus sonus et esse
 utique aliquid non formatum potest, formari autem
 quod non est non potest? Sic est prior materies
 quam id, quod ex ea fit, non ideo prior, quia ipsa
 efficit, cum potius fiat, nec prior intervallo temporis.
 Neque enim priore tempore sonos edimus informes
 sine cantu et eos posteriore tempore in formam
 cantici coaptamus aut fingimus, sicut ligna,
 quibus arca, vel argentum, quo vasculum fabricatur;

sonra Tanrı'ya yaratacak başka bir şey kalmıyor ki. Ardından istese de istemese de şöyle bir soruyla da muhatap olacak: “Tanrı sonradan bir şey yaratmadıysa ilkin evreni nasıl yarattı?” Ama bu yorumcu, “Tanrı ilkin maddeyi biçimsiz olarak yarattı, sonra ona biçim verdi” dese, iddiası bir mantıksızlık içermemiş olacak, tabii en azından ezeli ve ebedi açıdan bakıldığında neyin önce geldiğini ya da aynı şekilde zaman açısından neyin önce geldiğini, seçim açısından neyin önce geldiğini ve kaynak açısından neyin önce geldiğini ayırt etmesi koşuluyla. Ezeli ve ebedi açıdan bakıldığında Tanrı'nın her şeyden önce geldiği açık; zaman açısından bakıldığında örneğin tomurcuk çiçekten önce gelir; seçim açısından bakıldığında örneğin çiçek tomurcuktan önce gelir; kaynak açısından bakıldığında da ses şarkıdan önce gelir. Bu dört öncelik içinde, söz konusu ettiğim ilki ve sonuncusu çok zor anlaşılır, ortadaki iki önceliği anlamak ise çok kolaydır. Çünkü ya Rab, hiç değişmeden değişebilir bir dünya yaratan ezeli ve ebediyetini ve bu anlamdaki önceliğini görmek olağanüstü bir önsezi gerektirir ki, bunu elde etmek de bayağı zorlu bir iş. Sonra şarkının sesten önce geldiğini öyle büyük bir çaba harcamadan anlamak da çok ince bir zekanın harcı. Buradaki zorluk şarkının sesin biçimlenmiş hali olmasından ve biçimi olmayan bir şeyin zaten varolamayacağından kaynaklanır, ama olmayan bir şeye nasıl biçim verilebilir ki? Bu anlamda madde kendisinden yaratılardan önce gelir. Ama önceliği ürününü yaratmasından kaynaklanmaz, çünkü o da yaratılmış bir şeydir; bu öncelik zamansal bir öncelik de değildir, çünkü zamanda öncelik olması için şarkı söylemeden önce

tales quippe materiae tempore etiam praecedunt formas rerum, quae fiunt ex eis. At in cantu non ita est. Cum enim cantatur, auditur sonus eius, non prius informiter sonat et deinde formatur in cantum. Quod enim primo utcumque sonuerit, praeterit, nec ex eo quidquam reperiēs, quod resumptum arte componas: et ideo cantus in sono suo vertitur, qui sonus eius materies eius est. Idem quippe formatur, ut cantus sit. Et ideo, sicut dicebam, prior materies sonandi quam forma cantandi: non per faciendi potentiam prior; neque enim sonus est cantandi artifex, sed cantanti animae subiacet ex corpore, de quo cantum faciat; nec tempore prior: simul enim cum cantu editur; nec prior electione: non enim potior sonus quam cantus, quandoquidem cantus est non tantum sonus verum etiam speciosus sonus. Sed prior est origine, quia non cantus formatur, ut sonus sit, sed sonus formatur, ut cantus sit. Hoc exemplo qui potest intellegat materiam rerum primo factam et appellatam caelum et terram, quia inde facta sunt caelum et terra, nec tempore primo factam, quia formae rerum exerunt tempora,

biçimlenmemiş sesler çıkarmamız, sonra bu seslere şarkı biçimini vermemiz ya da onları şarkıya uyarlamamız gerekir ki, böyle bir şey yapmıyoruz, yani biz şarkı söylerken, tahtadan bir sandık ya da gümüşten bir vazo yapar gibi iş görmüyoruz. Çünkü bu malzemeler zaman açısından yarattıkları ürünün biçiminden önce gelirler, ama şarkı söz konusu olduğunda, durum bambaşka. Şarkı söylendiği anda sesi de işitilir; ilkin biçimsiz bir ses çıkarılıp sonra ona şarkı biçimi verilmez. Çünkü bir ses çıktığı anda çoktan geçip gitmiştir, geçip gittikten sonra da geriye ondan eser kalmaz, nerede kaldı ki o sesi alıp sanatsal becerinizle şarkı şekline sokacaksınız. Şarkının varlığı sesinde gömülüdür, sesi şarkının hammaddesidir. Bu madde şarkı olacak şekilde biçimlenir. Bu anlamda, dediğim gibi, ses yaratan madde, şarkının biçiminden önce gelir. Bu öncelik şarkıyı yaratma imkânına sahip oluşundan kaynaklanmaz, çünkü ses şarkı söyleyen bir sanatçı değildir, sadece şarkıya dönüştürülmesi için şarkıcının bedeni tarafından ruhunun hizmetine sunulan bir şeydir. Zaman açısından önceliği yoktur, çünkü ses şarkıyla birlikte aynı anda çıkar; seçim açısından da önceliği yoktur, çünkü ses şarkıya tercih edilebilecek bir şey değildir, şarkı sadece bir ses olmaktan öte aynı zamanda güzel bir ses olduğuna göre. Ama ses kaynak açısından öncedir, çünkü bir şarkı ses olacak şekilde şekillenmez, tersine ses bir şarkı olacak şekilde şekil alır. Belki bu örneklerle insanlar neden ilkin şeylerin maddesinin yaratılmış olduğunu ve bu maddeden gök ve yer yaratıldığı için bu maddeye gök ve yer adının verildiğini anlayabilir. Ama bu maddenin zaman açısından önce yaratıldığı anlamına gelmez, çünkü şeylerin biçim

illa autem erat informis iamque in temporibus simul animadvertitur, nec tamen de illa narrari aliquid potest, nisi velut tempore prior sit, cum pendatur extremior, quia profecto meliora sunt formata quam informia, et praecedatur aeternitate creatoris, ut esset de nihilo, unde aliquid fieret.

CAPUT XXX

Tractatores scripturae diversa
sentientes concordent invicem caritate
et studio veritatis.

41. In hac diversitate sententiarum verarum concordiam pariat ipsa veritas, et deus noster misereatur nostri, ut legitime lege utamur, praecepti fine, pura caritate. Ac per hoc, si quis quaerit ex me, quid horum Moyses, tuus ille famulus, senserit, non sunt hi sermones confessionum mearum, si tibi non confiteor: «Nescio». Et scio tamen illas veras esse sententias. Exceptis carnalibus, de quibus quantum existimavi locutus sum – quos tamen bonae spei parvulos haec verba libri tui non territant alta humiliter et pauca copiose – sed omnes, quos in eis verbis vera

alışları zamanın ortaya çıkmasına sebep olur.⁶⁰⁶ Demek ki bu madde önce biçimsizdi, zaman içinde biçimlendikçe algılanabilir hale geldi. Her şeye rağmen bu biçimsiz madde hakkında herhangi bir şey söyleyebilmemiz için, onu zamanda önceliği varmış gibi değerlendirmek zorundayız. Oysa bu madde varlık basamaklarının en altında yer alır, çünkü biçimlenmiş varlıkların biçimsizlere oranla daha üstün olacağı açıktır. Yaratıcının ezeli ve ebediliği tarafından da öncelenir ki, kendisinden herhangi bir şeyin yaratılması için kendisi hiçlikten yaratılmış olsun.

30. BÖLÜM

Kutsal Kitaplar hakkında farklı farklı düşünceler ileri süren yorumcular, sevgi ve Tanrısal Hakikat söz konusu olduğunda aynı düşüncede birleşirler.

41. Bu kadar farklı, ama bir yandan da doğru düşünce arasında, dilerim Hakikat kendi kendine bir uyum yakalayabilir ve dilerim Tanrımız bize merhamet eder de yasayı adil bir şekilde uygulayabiliriz, yani buyruğun amacı olan saf sevgiye erişecek şekilde.⁶⁰⁷ Biri kalkıp da bana bunca düşünce arasında hangisi Musa'nın, yani senin kulunun düşüncesidir diye soracak olsa, bu buyruğa uygun olarak sana, "bilmiyorum" diye itiraf etmedikçe yazdığım bu sözler benim itiraflarım olmayacak. Ama biliyorum ki bu düşüncelerin hepsi doğru, tabii yukarıda az biraz değinmeyi uygun bulduğum şu maddeci yorumlar dışında. Gerçi bu yorumların sahipleri iyi şeyler umut eden çocuklar;⁶⁰⁸ senin Kitaplarında yazılan sözlerden

cernere ac dicere fateor, diligamus nos invicem pariterque diligamus te, deum nostrum, fontem veritatis, si non vana, sed ipsam sitimus, eundemque famulum tuum, scripturae huius dispensatorem, spiritu tuo plenum, ita honoremus, ut hoc eum te revelante, cum haec scriberet, attendisse credamus, quod in eis maxime et luce veritatis et fruge utilitatis excellit.

CAPUT XXXI

Sensisse putandus est Moyses quidquid veri potest
in ipsius verbis inveniri.

42. Ita cum alius dixerit: «Hoc sensit, quod ego», et alius: «Immo illud, quod ego», religiosius me arbitror dicere: Cur non utrumque potius, si utrumque verum est? Et si quid tertium et si quid quartum et si quid omnino aliud verum quispiam in his verbis videt, cur non illa omnia vidisse credatur, per quem deus unus sacras litteras vera et diversa visuris multorum sensibus temperavit? Ego certe, quod intrepidus de meo corde pronuntio, si ad culmen auctoritatis aliquid scriberem, sic mallet scribere, ut, quod veri

korkuya kapılmıyorlar, sırlarını yalın bir üslupla aktaran ve birkaç kelimeyle pek çok şey söyleyen o sözlerinden. Bizlere gelince, yani yukarıda da dediğim gibi, bu Kitapların sözlerinde doğru anlamları yakalayan ve uygun bir dille açıklayanlara, birbirimizi sevelim ve kibre değil de Hakikate susamışsak aynı şekilde seni de sevelim, Tanrımız, Hakikatin Kaynağı. Ayrıca senin kulunu, bu Yazıların elçiliğini üstlenen, Kutsal Ruhunla dopdolu olan insana da⁶⁰⁹ hak ettiği onuru verelim ki, onun senden aldığı vahiyle bu Kitabı yazdığına ve düşüncelerinin Hakikatin ışığına ve bizlerin ruhani gelişimine yaraşır bir anlamı olduğuna inandığımızı göstermiş olalım.

31. BÖLÜM

Musa'nın kavradığını düşündüğümüz Hakikatin ne olduğu onun sözlerinden anlaşılabilir.

42. Bu yüzden biri kalkıp, "Musa benim düşündüğümü anlamış" ya da başka biri kalkıp, "Hayır, benim düşündüğü anlamış" dediğinde, ben "her ikinizin düşüncesi de doğruysa, neden Musa'nın anladığı her ikinizin de düşüncesi olmasın?" demeyi din açısından daha doğru buluyorum. Bu sözlerle bir üçüncü, bir dördüncü, hatta daha da fazla doğru bir anlam yüklenebiliyorsa, o zaman niçin Musa'nın bu anlamların hepsini çıkarmış olduğuna inanılmıyor, sonuçta onun aracılığıyla bu kutsal sözleri birçok insanın farklı farklı doğruları görebileceği ve algılayabileceği kıvama getiren tek bir Tanrı değil mi? Ama bana sorulacak olsa, hiç çekinmeden ve bütün içtenliğimle söyleyebilirim ki, böyle ulu bir yetke taşıyan metni ben kaleme almış olsaydım, sözlerimin tartıştığımız konularla

quisque de his rebus capere posset, mea verba resonarent, quam ut unam veram sententiam ad hoc apertius ponerem, ut excluderem ceteras, quarum falsitas me non posset offendere. Nolo itaque, deus meus, tam praeceps esse, ut hoc illum virum de te meruisse non credam. Sensit ille omnino in his verbis atque cogitavit, cum ea scriberet, quidquid hic veri potuimus invenire et quidquid nos non potuimus aut nondum potuimus et tamen in eis inveniri potest.

CAPUT XXXII

Veri scripturae sensus a spiritu sancto revelantur.

43. Postremo, domine, qui deus es et non caro et sanguis, si quid homo minus vidit, numquid et spiritum tuum bonum, qui deducet me in terram rectam, latere potuit, quidquid eras in eis verbis tu ipse revelaturus legentibus posteris, etiamsi ille, per quem dicta sunt, unam fortassis ex multis veris sententiam cogitavit? Quod si ita est, sit igitur illa quam cogitavit ceteris excelsior. Nobis autem, domine, aut ipsam demonstras aut quam placet alteram veram, ut, sive nobis hoc quod etiam illi

ilgili bütün doğruları yansıtacağı ve her okuyanın da anlayabileceği bir üslupla yazmayı tercih ederdim, yani doğruluğu tartışma götürmez tek bir düşünceyi ortaya koyup beni eleştiriye maruz bırakacak bir hata içermiyorlarsa, öteki düşünceleri dışarıda bırakacak şekilde yazmayı tercih etmezdim. Buna rağmen Tanrım, o şahsın da senin tarafından böyle bir belagat yetisiyle donatılmadığına inanacak kadar düşüncesizlik etmek istemem doğrusu. O bu metni yazarken bizim hakikatle ilgili bulabildiğimiz bütün doğruları hiç eksiksiz ifadelerine yansıtmıştı ve bunun bilinceydi; biz şu an hakikatle ilgili ne keşfedememişsek ya da henüz ne keşfedememişsek yine o ifadelerde bulabiliriz.

32. BÖLÜM

Kutsal Kitaptaki Hakikatin anlamları Kutsal Ruh tarafından açıklığa kavuşturulur.

43. Sonuçta ya Rab, sen Tanrı'sın ve etten kandan değil-sin, insanoğlu bu metinde varolan hakikatin belki pek azını sezebilir, ama senin o sözlerle geleceğin okurlarına iletmeyi istediğin doğrular beni hakkın ülkesine götürecek olan Lütufkâr Ruhundan⁶¹⁰ gizlenebilir mi?⁶¹¹ Hatta senin aracılığıyla bu sözleri söyleyen o şahıs, bizim çıkardığımız bunca doğru arasında sadece bir tekini kastetmiş olabilir, ama o tek bir düşüncenin bile senin Lütufkâr Ruhundan gizlenmesi mümkün mü? Zaten durum böyleyse, o şahsın zihninden geçen o tek doğru, bizim çıkarımlarımızın hepsinden üstün olsun. O halde bunu bize göster, ya Rab, senin bize açıklamak istediğin başka bir doğruyu bize göster; bize ya senin kulunun

homini tuo sive aliud ex eorundem verborum occasione patefacias, tu tamen pascas, non error inludat. Ecce, domine deus meus, quam multa de paucis verbis, quam multa, oro te, scripsimus! Quae nostrae vires, quae tempora omnibus libris tuis ad istum modum sufficient? Sine me itaque brevius in eis confiteri tibi et eligere unum aliquid quod tu inspiraveris verum, certum et bonum, etiamsi multa occurrerint, ubi multa occurrere poterunt, ea fide confessionis meae, ut, si hoc dixero, quod sensit minister tuus, recte atque optime – id enim conari me oportet – quod si adsecutus non fuero, id tamen dicam, quod mihi per eius verba tua veritas dicere voluerit, quae illi quoque dixit quod voluit.

zihnindeki doğruyu açıkla ya da o metindeki sözlerden anlamamız gereken başka bir doğruyu açıkla, açıkla ki senden beslenelim ve yanılığlarımızın oyuncağı olmayalım. İşte bak, Rab Tanrım, şu birkaç kelime için ne çok şey yazdım, sana yalvarıyorum bak, ne çok şey yazdım! Bütün Kitaplarını böyle uzun uzun yorumlamaya kalksam, demek ki ne çok güç harcamam gerekecek, ne çok zaman! Öyleyse bana lütfet, bu cümlelere daha kısa yorumlar getirip sana itirafta bulunabileyim, içlerinden senin esinlediğin tek bir doğruyu, kesin ve iyi olan tek bir doğruyu seçebileyim, birçok doğrunun olduğu bu metinde benim de gözüme birçok doğru çarpmış olsa bile. Senin elçinin zihninden geçen düşünceyi doğrudan doğruya ve en iyi şekilde aktarırsam –zaten öyle de yapmam gerekir– itiraflarımdaki iman senin önüne serilsin, ama bunu aktarmayı başaramazsam, n'olur, en azından senin Hakikatinin Kutsal Kitabın sözlerini vesile kılarak benden açıklamamı istediği şeyi söylememe izin ver, çünkü o Hakikat Musa'dan açıklamasını istediğini ona söylemişti.

LIBER TERTIUS DECIMUS

CAPUT PRIMUM

Invocat deum, cuius bonitate se
praevenit agnoscit.

1. Invoco te, deus meus, misericordia mea, qui fecisti me et oblitum tui non oblitus es. Invoco te in animam meam, quam praeparas ad capiendum te ex desiderio, quod inspiras ei: nunc invocantem te ne deseras, qui priusquam invocarem praevenisti et institisti crebrescens multimodis vocibus, ut audirem de longinquo et converterer et vocantem me invocarem te. Tu enim, domine, delevisti omnia mala merita mea, ne retribueres manibus meis, in quibus a te defeci, et praevenisti omnia bona merita mea, ut retribueres manibus tuis, quibus me fecisti, quia et priusquam essem tu eras, nec eram, cui praestares ut essem, et tamen ecce sum ex bonitate tua praeveniente totum hoc, quod me fecisti et unde me fecisti. Neque enim eguisti me, aut ego tale bonum sum, quo tu adiuveris, dominus meus et deus meus, non ut tibi sic serviam, quasi ne fatigeris in agendo, aut ne minor sit potestas tua carens obsequio meo, neque ut sic te colam quasi terram, ut sis incultus, si non te colam, sed ut serviam tibi et colam te,

13. KİTAP

1. BÖLÜM

**Tanrı'ya sesleniyor ve Ondan gelecek iyiliğin kendisine
yol göstereceğini biliyor.**

1. Sana sesleniyorum, Tanrım, Bağışlayıcım, sen beni yarattın ve seni unuttuğumda sen beni unutmadın. Sana sesleniyorum, gel gönlüme gir diye, gir ki ona ektiğin özleminle seni içine sığdırabilsin.⁶¹² Sana sesleniyorum, n'olur beni terk etme, aslında ben sana seslenmeden çok önce, sen zaten gönlümdeydin ve hiç durmadan, sürekli, türlü türlü yollarla bana seslendin ki, seni çok uzaklardan işiteyim, sana döneyim ve sen bana seslendiğinde ben de sana sesleneyim. Çünkü sen, ya Rab, işlediğim bütün günahları silip attın, beni senden ayrı koyan şu ellerime⁶¹³ hak ettiği cezayı vermeyesin diye;⁶¹⁴ işlediğim bütün sevaplarıysa ben daha onları işlemeyen hesaba kattın, beni yarattığın ellerinle hak ettiğim ödülü bana verisin diye. Çünkü ben varolmadan önce sen vardın, sen lütfedip beni var edinceye kadar ben yoktum. Ama bak senin iyiliğin sayesinde artık varım, beni yarattığın ve benim yaratılma kaynaklık eden bütün her şeyden önce gelen iyiliğin sayesinde.⁶¹⁵ Senin bana ihtiyacın yoktu ki, sana yardımcı olacak kadar senin iyiliğinden de pay almamıştım ki, Rabbim ve Tanrım, yani sen eserini yaratırken ben sana hizmet edeyim de yorulma ya da ben sana itaat edeyim de senin yetken azalmasın diye yaratmadın ki beni. Sen bir tarla değilsin ki seni ekip biçeyim, sanki ekip biçmezsem bakımsız kalacaktıydın gibi,⁶¹⁶

ut de te mihi bene sit, a quo mihi est, ut sim, cui bene sit.

CAPUT II

Creaturae ex dei bonitate subsistunt
et perficiuntur.

2. Ex plenitudine quippe bonitatis tuae creatura tua substitit, ut bonum, quod tibi nihil prodesset nec de te aequale tibi esset, tamen quia ex te fieri potuit, non deesset. Quid enim te promeruit caelum et terra, quae fecisti in principio? Dicant, quid te promeruerunt spiritalis corporalisque natura, quas fecisti in sapientia tua, ut inde penderent etiam inchoata et informia quaeque in genere suo vel spiritali vel corporali euntia in immoderationem et in longinquam dissimilitudinem tuam, spiritale informe praestantius, quam si formatum corpus esset, corporale autem informe praestantius, quam si omnino nihil esset, atque ita penderent in tuo verbo informia, nisi per idem verbum revocarentur ad unitatem tuam et formarentur et essent ab uno te summo bono universa bona valde. Quid te promeruerant, ut essent saltem informia, quae neque hoc essent nisi ex te?

tersine, sana hizmet etmem ve seni ekip biçmem senin iyiliğinden pay almam için; çünkü ben varlığımı ve varlığımın iyiliğini sana borçluyum.⁶¹⁷

2. BÖLÜM

Âlem Tanrı'nın inayetiyle varlığını sürdürüyor ve mükemmelleşiyor.

2. Yarattığın bu âlem senin cömert iyiliğin sayesinde varlığını sürdürüyor. Senin çıkarına hizmet eden bir iyilik değildi bu, senin tözünden olmadığından zaten sana denk değildi, ama senin sayende yaratıldığı için, varlığını hiç kaybetmedi.⁶¹⁸ Çünkü başlangıçta yarattığın şu göğün ve yerin sana layık olacak ne değeri vardı? Haydi söylesinler, Bilgeliğinle yarattığın şu ruhani ve maddi doğanın⁶¹⁹ sana layık olacak ne değeri vardı.⁶²⁰ Her şey bilgeliğine bağlıydı, hamdı, biçim almamıştı, kendi içinde ruhani ve maddi olarak sınıflara ayrılacak da. Her şey senden uzaklaşmaya ve karmaşaya süreklenmeye meyilliydi ve hiçbir şekilde sana benzememeye; ruhani varlık biçimsiz haldeyken biçimli bir varlığa göre daha üstün, maddi bir varlık ise biçimsiz haldeyken hiçliğe göre daha üstün olsa bile. Demek ki biçimsiz olan bütün varlıklar senin Sözün üzerine var oldular ve senin Sözün üzerine senin Birliğine yeniden çağrıldılar ve biçim aldılar; senden, yani Bir'den, En Yüce İyilikten dolayı varoldular, bu yüzden hepsi bu İyilikten nasiplerini aldılar. Sadece biçimsiz olacak kadar bile bir değerleri var mıydı bu varlıkların senden önce, sen sebep olmasaydın biçimsiz bile olamayacak olan bu varlıkların?

3. Quid te promeruit materies corporalis, ut esset saltem invisibilis et incomposita, quia neque hoc esset, nisi quia fecisti? Ideoque te, quia non erat, promereri ut esset non poterat. Aut quid te promeruit inchoatio creaturae spiritalis, ut saltem tenebrosa fluitaret similis abyssu, tui dissimilis, nisi per idem verbum converteretur ad idem, a quo facta est, atque ab eo inluminata lux fieret, quamvis non aequaliter tamen conformis formae aequali tibi? Sicut enim corpori non hoc est esse, quod pulchrum esse – alioquin deforme esse non posset – ita etiam creato spiritui non id est vivere, quod sapienter vivere: alioquin incommutabiliter saperet. Bonum autem illi est haerere tibi semper, ne, quod adeptus est conversione, aversione lumen amittat et relabatur in vitam tenebrosae abyssu similem. Nam et nos, qui secundum animam creatura spiritalis sumus, aversi a te, nostro lumine, in ea vita fuimus aliquando tenebrae et in reliquiis obscuritatis nostrae laboramus, donec simus iustitia tua in unico tuo sicut montes dei: nam iudicia tua fuimus sicut multa abyssus.

3. Görünmez ve düzensiz bir yapıda olacak kadar bile bu değeri var mıydı senden önce şu hammaddenin, sen onu yaratmadıkça bu halde bile varolamayacağına göre? Varolamayacak olması senden önce bir değeri olamayacağını kanıtlıyor zaten. Ya da şu ruhani âlemin, henüz ham haldeyken bir değeri var mıydı senden önce, henüz derin boşluğun⁶²¹ üzerinde dalgalanan karaltıları andırırken ve sana benzemekten çok uzakken, hep bu halde kalmaz mıydı, senin Sözünle çağrıldığında kendisini Yaratan bu Söze dönmemiş, yani senin Sözü'nün ışığıyla aydınlanmamış ve seninle denk olmasa da senin suretinde biçimlenmemiş olsaydı? Maddi bir cisim söz konusu olduğunda da durum böyledir, o cismin varolması güzel olduğu anlamına gelmez, yoksa çirkin olma ihtimali ortadan kalkmış olurdu. İşte aynı şekilde yaratılan bir ruhun yaşaması, bilgece yaşadığı anlamına gelmez, yoksa hiç değişmeksizin bilge kalırdı. Ruhun iyiliğinin anlamı her daim sana sınıksız kenetlenmiş olmasıdır, başka türlü olsa, sana yöneldiğinde aldığı ışığı senden uzaklaşarak kaybeder ve yeniden karanlık bir uçurumu⁶²² andıran yaşamına düşer. Ruhumuz olduğu için birer ruhani varlık olan bizler de senden, yani Işığımızdan yüz çevirdik ve bir zamanlar karanlıklarla kaplı yaşamımızın içinde bulduk kendimizi⁶²³ ve halen o karanlığımızın kalıntıları arasında debelenip duruyoruz; Biricik Oğlun sayesinde senin ulu dağları andıran adaletinin temsilcileri olana kadar da böyle debelenip duracağız,⁶²⁴ çünkü bizler uçsuz bucaksız denizleri andıran senin yargılarının hükmü altındayız.⁶²⁵

CAPUT III

Ex dei gratia omnia.

4. Quod autem in primis conditionibus dixisti: Fiat lux, et facta est lux, non incongruenter hoc intellego in creatura spiritali, quia erat iam qualiscumque vita, quam inluminare. Sed sicut non te promeruerat, ut esset talis vita, quae inluminari posset, ita nec cum iam esset promeruit te, ut inluminaretur. Neque enim eius informitas placeret tibi, si non lux fieret non existendo, sed intuendo inluminantem lucem eique cohaerendo, ut et quod utcumque vivit et quod beate vivit, non deberet nisi gratiae tuae, conversa per commutationem meliorem ad id, quod neque in melius neque in deterius mutari potest; quod tu solus es, quia solus simpliciter es, cui non est aliud vivere, aliud beate vivere, quia tua beatitudo es.

CAPUT IV

Deus non eget rebus conditis.

5. Quid ergo tibi deesset ad bonum, quod tu tibi es, etiamsi ista vel omnino nulla essent vel informia remanerent, quae non ex indigentia fecisti, sed ex plenitudine bonitatis tuae cohibens atque convertens ad formam, non ut tamquam tuum gaudium compleatur ex eis? Perfecto enim tibi

3. BÖLÜM

Her şey Tanrı'nın inayetiyle olur.

4. Bu âlemi yaratırken ta en başta “Işık olsun” dedin ve “Işık oldu.”⁶²⁶ Bu sözünün⁶²⁷ ruhani âlemi kastettiğini düşünürsem yanlış yapmış olmam, çünkü o sırada Tanrı'nın ışı-ğıyla aydınlanma imkânına sahip bir yaşam mevcuttu. Ama henüz senin tarafından aydınlanabilecek bir değeri yoktu, sonra bu yaşam varoldu, ama yine de aydınlanmaya layık de-ğildi.⁶²⁸ Sadece varolmakla ışık olmuş olsaydı, bakışlarını kendisini aydınlatacak olan ışığa çevirmemiş ve ona kenetlen-memiş olsaydı, onun o biçimsiz hali senin gözüne hoş görün-mezdi. Şimdi varlığını sürdürüyorsa ve varlığını mutlu bir şe-kilde sürdürüyorsa, bunu sadece senin inayetine değil, kendi-sini daha iyi hale getirecek bir değişimden geçerek sana, yani onu bir daha iyi ya da kötü herhangi bir değişime uğratmaya-cak olana yönelmesine borçlu. Çünkü sen biriciksin, çünkü sen mutlak yalınlıksın, senin için yaşamak mutlu yaşamakla eştir, çünkü sen mutluluğun ta kendisisin.

4. BÖLÜM

Tanrı yarattığı varlıklara muhtaç değildir.

5. Öyleyse bütün bu varlıklar hiç olmamış olsaydı ya da öyle biçimsiz halde kalmış olsalardı, senin mutluluğundan ne eksilirdi, sen mutluluğun kendisi olduğuna göre? Sen onları ihtiyacın olduğundan mı yarattın sanki, iyilikle dolup taşıtığın için yarattın. Onları yoğurdun ve bir biçim verdin, bunu mut-luluğun kat kat arttırsın diye mi yaptın? Mükemmel olan sana

displicet eorum imperfectio, ut ex te perficiantur et tibi placeant, non autem imperfecto, tamquam et tu eorum perfectione perficiendus sis. Spiritus enim tuus bonus superferebatur super aquas, non ferebatur ab eis, tamquam in eis requiesceret. In quibus enim requiescere dicitur spiritus tuus, hos in se requiescere facit. Sed superferebatur incorruptibilis et incommutabilis voluntas tua, ipsa in se sibi sufficiens, super eam quam feceras vitam; cui non hoc est vivere, quod beate vivere, quia vivit etiam fluitans in obscuritate sua; cui restat converti ad eum, a quo facta est, et magis magisque vivere apud fontem vitae et in lumine eius videre lumen et perfici et inlustrari et beari.

CAPUT V

Trinitas qui deus est ex primis verbis

Geneseos intelligitur.

6. Ecce apparet mihi in aenigmate trinitas, quod es, deus meus, quoniam tu, pater, in principio sapientiae nostrae, quod est tua sapientia de te nata, aequalis tibi et coaeterna, id est in filio tuo, fecisti caelum et terram. Et multa diximus de caelo caeli et de terra invisibili et incomposita et de abyssu

tamamlanmamışlık çirkin gelir, bu yüzden yarattıklarını mükemmelleştiriyorsun ki senin gözüne hoş görünsün. Sen tamamlanmamış değilsin ki, yarattıklarını mükemmelleştirdikçe sen de daha mükemmel hale gelesin. Evet, senin Lütufkâr Ruhun suların üstünde dalgalanıyordu,⁶²⁹ ama sanki onların üstünde duruyormuşcasına sular tarafından taşınmıyordu ki. Çünkü Kutsal Kitap senin Ruhun insanların üzerinde olacak derken, insanların senin Ruhunda olacağını kastediyor.⁶³⁰ Yani senin bozulmaz ve değişmez olan, kendi kendisine yeten ve kendinde olan iraden⁶³¹ senin yaratmış olduğun yaşamın üzerinde dalgalanıyor. Bu yaşamda, yaşamak ve mutlu yaşamak aynı şey değil, çünkü bu yaşam hâlâ kendi karanlığında dalgalanarak yaşamını sürdürüyor. Yapması gereken tek şey yaratıcısına dönmesi ve yaşamın pınarından içerek dolu dolu yaşaması ve ışığını Onun ışığında görmesi ve mükemmelleşmesi ve aydınlanması ve kutsanması.

5. BÖLÜM

Tanrı'nın Üçlü Birlik olduğu Yaratılış Kitabının ilk ifadelerinden anlaşılır.

6. İşte, sisler ardında da olsa Kutsal Üçlü karşımda beliriyor artık, çünkü bu Üçlü sensin ey Tanrım; çünkü sen, ey Baba, bizim bilgeliğimizin başlangıcında –ki bizim bilgeliğimiz senin Bilgeliğindir, senden doğan, sana denk olan ve senin gibi ezeli ve ebedi olan Bilgeliğindir– yani senin Oğlunda göğü ve yeri yarattın. Göklerin göğü hakkında onca laf ettik, şu gözümüzle göremediğimiz, bir düzeni olmayan yeryüzü hakkında da,

tenebrosa secundum spiritalis infirmitatis vagabunda deliquia, nisi converteretur ad eum, a quo erat qualiscumque vita, et inluminacione fieret speciosa vita et esset caelum caeli eius, quod inter aquam et aquam postea factum est. Et tenebam iam patrem in dei nomine, qui fecit haec, et filium in principii nomine, in quo fecit haec, et trinitatem credens deum meum, sicut credebam, quaerebam in eloquiis sanctis eius, et ecce spiritus tuus superferebatur super aquas. Ecce trinitas deus meus, pater et filius et spiritus sanctus, Creator universae creaturae.

CAPUT VI

Cur dictus est spiritus superferri super aquas.

7. Sed quae causa fuerat, o lumen veridicum, tibi admoveo cor meum, ne me vana doceat, discute tenebras eius et dic mihi, obsecro te per matrem caritatem, obsecro te, dic mihi, quae causa fuerat, ut post nominatum caelum et terram invisibilem et incompositam et tenebras super abyssum tum demum scriptura tua nominaret spiritum tuum? An quia

keza o karanlık boşluk hakkında da; karanlıktı, dedik, çünkü onun ruhani doğası henüz belli bir biçime kavuşmamışken değişken bir akışa sahipti ve eğer şu anki yaşamına sebep olan Yaratıcısına dönmemiş, Onun ışığıyla daha güzel bir yaşama kavuşmamış ve sonradan su ile su arasına⁶³² yerleştirilen Onun göğünün göğü halini almamış olsaydı hep öyle karanlık kalacaktı dedik. Demek ki Tanrı derken aslında bütün bu varlıkları yaratan Baba'yı kastediyormuşum ben; Başlangıç derken de bütün bu varlıkları yarattığı Oğlunu kastediyormuşum. Ama ben Tanrımın Kutsal Üçlü olduğuna inanıyordum ve inancımın ışığında bu gerçeği Onun Kutsal Sözlerinde aradım ve nihayet "Senin Ruhun suların üzerinde dalgalanıyordu" ifadesinde aradığımı buldum. İşte Kutsal Üçlü, işte Tanrım, Baba ve Oğul ve Kutsal Ruh, yani bütün bu âlemin Yaratıcısı.

6. BÖLÜM

Kutsal Kitapta neden "Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyor" diye yazılmıştır?

7. Ama sebep neydi, ey hakikati bildiren Işık; bak, gönlümü sana çeviriyorum, bana boş şeyler öğretmesin diye. Dağıt şu gönlümdeki karanlıkları ve bana söyle n'olur, Şefkatli Anamız adına! N'olur, sana yalvarıyorum, bana söyle, sebebi neydi de Kutsal Kitabın, gökyüzünden ve o gözümüzle göremediğimiz, belli bir düzeni olmayan yeryüzünden ve o boşluğun üzerindeki karanlıklardan söz ettikten sonra Kutsal Ruhunun adını andı? Acaba Kutsal Ruhunun suların üzerinde dalgalandığının

oportebat sic eum insinuari, ut diceretur superferri? Non posset hoc dici, nisi prius illud commemoraretur, cui superferri spiritus tuus posset intellegi. Nec patri enim nec filio superferebatur nec superferri recte diceretur, si nulli rei supefferretur. Prius ergo dicendum erat, cui superferretur, et deinde ille, quem non oportebat aliter commemorari, nisi ut superferri diceretur. Cur ergo aliter eum insinuari non oportebat, nisi ut superferri diceretur?

CAPUT VII

Effectus spiritus sancti.

8. Iam hinc sequatur qui potest intellectu apostolum tuum dicentem, quia caritas tua diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, et de spiritalibus docentem et demonstrantem supereminentem viam caritatis et flectentem genua pro nobis ad te, ut cognoscamus supereminentem scientiam caritatis Christi. Ideoque ab initio supereminens superferebatur super aquas. Cui dicam, quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyssum et de sublevatione caritatis per spiritum tuum, qui

belirtilebilmesi için bize böyle gizlice ima edilmesi mi gerekiyordu? Evet, başka türlü söylenemezdi, önce Kutsal Ruhunun üzerinde dalgalandığı şeyin anlaşılması gerekiyordu. Çünkü Kutsal Ruhun üzerinde dalgalandığı ne Baba'ydı ne de Oğul ve üzerinde dalgalandığı bir şey yoksa, doğrudan doğruya "üzerinde dalgalanıyor" da denemezdi. O halde önce üzerinde dalgalandığı şeyin, sonra da Kutsal Ruhunun söylenmesi gerekiyordu, çünkü "üzerinde dalgalanan" şeklinde bir tanım getirilmedikçe Kutsal Ruhun başka türlü ima edilmesi mümkün değildi. Ama niçin "üzerinde dalgalanan" şeklinde bir tanım getirilmedikçe Kutsal Ruhunun ima edilmesi mümkün değildi?

7. BÖLÜM

Kutsal Ruh'un işlevi

8. Sezgisi yüksek bir okur bu gerçeği aslında senin Havarinin şu sözlerinden çıkarabilir: "Bize bahşetmiş olduğun Kutsal Ruh sayesinde yüreklerimize senin sevgini aşıladın."⁶³³ Havarin bize Kutsal Ruh'un işlevlerini anlatırken, sevgiye giden yolun en mükemmel yol⁶³⁴ olduğunu da söylüyor, dahası İsa'nın sevgisinin üstün bilgisine erişebilelim diye bizim için senin önünde diz çöküyor.⁶³⁵ Demek ki başlangıçtan beri üstün olan Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyordu. Peki bunu kime söyleyeceğim, bizi palas pandıras o dik uçuruma sürükleyen ihtirasın ne kadar ağır olduğunu ve suların üzerinde dalgalanan Kutsal Ruh'un sayesinde senin sevginin bizi oradan nasıl yukarıya kaldırdığını hangi ifadelerle dile

superferebatur super aquas? Cui dicam? Quomodo dicam? Neque enim loca sunt, quibus mergimur et emergimus. Quid similius et quid dissimilius? Affectus sunt, amores sunt, immunditia spiritus nostri defluens inferius amore curarum et sanctitas tui attollens nos superius amore securitatis, ut sursum cor habeamus ad te, ubi spiritus tuus superfertur super aquas, et veniamus ad supereminentem requiem, cum pertransierit anima nostra aquas, quae sunt sine substantia.

CAPUT VIII

Intellectuali creaturae ad beatam requiem non
sufficit quidquid deo minus est.

9. Defluxit angelus, defluxit anima hominis et indicaverunt abyssum universae spiritalis creaturae in profundo tenebroso, nisi dixisses ab initio: Fiat lux>, et facta esset lux, et inhaereret tibi omnis oboediens intellegentia caelestis civitatis tuae et requiesceret in spiritu tuo, qui superfertur incommutabiliter super omne mutabile. Alioquin et ipsum caelum caeli tenebrosa abyssus esset in se; nunc autem lux est in domino. Nam et in ipsa misera inquietudine defluentium spirituum et indicantium tenebras suas

getireceğim? Kime söyleyeceğim, hangi ifadelerle dile getireceğim? Çünkü battığımız ve çıktığımız yerler somut mekânlar değil ki. Bunlara hangi kelimeler daha uygun düşer, hangileri uygun düşmez? Çünkü aslında bunlar bizim duygularımız, sevgilerimiz; dünyevi dertlere düşkün olduğumuzda ruhlarmızın kirliliği dibe vuruyor, ama dertlerden arınmış bir yaşam düşkün olduğumuzda senin kutsallığın bizi yukarıya kaldırıyor ki, kalplerimizi sana doğru, yani senin Ruhunun suların üzerinde dalgalandığı yere doğru yüceltebilelim ve ruhlarmız sabit bir zemini olmayan o suların üzerinden geçerek en üstteki ebedi istirahatgâhına erişebilsin.

8. BÖLÜM

Tanrı'dan aşağı seviyedeki hiçbir şey ruhani âlemi mutlu ve huzurlu etmeye yetmez.

9. Melek düştü, insan ruhu düştü;⁶³⁶ ve böylece tüm ruhani âlemi saran boşluğun ne derin bir karanlıkta olduğunu gösterdiler. Sen başlangıçta, “Işık olsun” dememiş olsaydın ve “Işık olmasaydı” ve de senin Göksel Kentinin ruhani varlıkları sana itaat edip huzuru senin Ruhunda, yani değişime yazgılı bütün varlıkların üstünde hiç değişmeden dalgalanan senin Ruhunda bulmamış olsalardı, hep karanlıkta kalacaklardı. Hatta göklerin göğü bile kendi içinde öyle karanlık bir boşluk olarak kalacaktı, oysa şimdi bu gök Rabbin içinde bir ışık.⁶³⁷ Çünkü melekler düşerken ve senin nurlu giysinden soyunup kendi karanlıklarını gözler önüne sererken, onların o içler acısı huzursuzluklarıyla bile akılla donattığın bu âlemin ne

nudatas veste luminis tui satis ostendis, quam magnam rationalem creaturam feceris, cui nullo modo sufficit ad beatam requiem, quidquid te minus est, ac per hoc nec ipsa sibi. Tu enim, deus noster, inluminabis tenebras nostras: ex te oriuntur vestimenta nostra, et tenebrae nostrae sicut meridies erunt. Da mihi te, deus meus, redde mihi te: en amo et, si parum est, amem validius. Non possum metiri, ut sciam, quantum desit mihi amoris ad id quod sat est, ut currat vita mea in amplexus tuos nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quia male mihi est praeter te non solum extra me sed et in me ipso, et omnis mihi copia, quae deus meus non est, egestas est.

CAPUT IX

Cur solus spiritus sanctus superferebatur super aquas.

10. Numquid aut pater aut filius non superferebatur super aquas? Si tamquam loco sicut corpus, nec spiritus sanctus; si autem incommutabilis divinitatis eminentia super omne mutabile, et pater et filius et spiritus sanctus superferebatur super aquas. Cur ergo tantum de spiritu tuo dictum est hoc? Cur de illo tantum dictum est quasi locus, ubi esset, qui non est locus, de

kadar üstün olduğunu bize gösteriyorsun. Çünkü senden aşağı seviyede herhangi bir şey asla bu âleme mutluluk ve huzur vermeye yetmez, bu âlem kendi kendine de bulamaz bu mutluluğu ve huzuru. Çünkü bizim karanlıklarımızı sen aydınlatacısın ey Tanrım, biz senden alacağız giysilerimizi ve karanlıklarımız gün ışığı gibi pırıl pırıl olacak. Kendini bana sun ey Tanrım, kendini döndür bana. Bak gör seni ne kadar sevdiğimi, zayıfsa bu sevgi seni daha güçlü sevmemi sağla. Ben ölçemiyorum bu sevgiyi, bu yüzden ne kadar noksan bilemiyorum, yaşamımı bir an önce senin kollarına atmam, senin varlığının gizli mabedinde gizlenmem için seni ne kadar daha sevmeliyim bilemiyorum. Tek bildiğim şu: senden başka şeylerle olduğumda ya da kendi kendimle olduğumda başıma kötülükten başka bir şey gelmiyor ve sahip olduğum zenginlik Tanrımdan başka bir şeyse, başlı başına bir yoksulluk.

9. BÖLÜM

Niçin sadece Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyor?

10. Ama niçin Baba ve Oğul da suların üzerinde dalgalanmıyordu? Bunları mekânda hareket eden birer cisimmiş gibi düşünürsek, Kutsal Ruh'un da hareket etmemesi gerekirdi. Öte yandan bunları değişebilir nitelikteki bütün varlıkların üstünde, asla değişmeyen tanrısal mükemmellik olarak düşündüğümüzde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un suların üzerinde dalgalanması gerekirdi. O halde Kutsal Kitap niçin sadece senin Ruhunu söz konusu etmiş? Niçin sadece Onun bulunduğu yer bir mekân olmadığı halde sanki bir mekânmış gibi

quo solo dictum est, quod sit donum tuum? In dono tuo requiescimus: ibi te fruimur. Requies nostra locus noster. Amor illuc attollit nos et spiritus tuus bonus exaltat humilitatem nostram de portis mortis. In bona voluntate pax nobis est. Corpus pondere suo nititur ad locum suum. Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis sursum tendit, deorsum lapis. Ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Oleum infra aquam fustum super aquam attollitur, aqua supra oleum fusa infra oleum demergitur: ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Minus ordinata inquieta sunt: ordinantur et quiescunt. Pondus meum amor meus; eo feror, quocumque feror. Dono tuo accendimur et sursum ferimur; inardescimus et imus. Ascendimus ascensiones in corde et cantamus canticum graduum. Igne tuo, igne tuo bono inardescimus et imus, quoniam sursum imus ad pacem Hierusalem, quoniam iucundatus sum in his, qui dixerunt mihi: in domum domini ibimus. Ibi nos conlocabit voluntas bona, ut nihil velimus aliud quam permanere illic in aeternum.

CAPUT X

Ex dono dei omnia.

11. Beata creatura, quae non novit aliud, cum esset

belirtilmiş, sadece Ondan bahsedilmesi acaba Onun senin armağanın⁶³⁸ olmasından mı kaynaklanıyor? Evet, biz senin armağanında huzur buluyoruz, işte orada senin sevincini tadıyoruz. Bizim huzurumuz, bizim mekânımız. Sana olan aşkımız bizi oraya kaldırıyor, bizim aciz varlığımızı ölümün kapılarından oraya yükselten senin İyi Ruhun.⁶³⁹ Biz huzuru senin yüce İradende buluyoruz. Bedense, kendi ağırlığı yüzünden, layık olduğu yere çekiliyor. Ağırlık sadece aşağıya bel vermez, kendine uygun yere yönelir. Ateş yukarı çıkar, taş aşağı iner. Bunlar kendilerine özgü ağırlıklarıyla hareket ederler ve kendilerine özgü yeri bulurlar. Suyu dökülen yağ suyun üstüne çıkar, yağın üstüne dökülen su yağın altına çöker, yani kendilerine özgü ağırlıklarıyla hareket ederler, kendilerine özgü yeri bulurlar. Kendilerine özgü yeri bulamayanlar kıpırdanmaya başlarlar; yerli yerine oturduklarında kıpırdanmaları biter. Benim ağırlığım, aşkım. Ben nereye taşınyorsam aşkım beni oraya taşıyor. Senin armağanınla alev alıyoruz ve yukarıya yükseltiyoruz, kora dönüyoruz ve yukarıya yükseltiyoruz. Yürekteki basamakları çıkıyoruz ve yükseliş ilahileri söylüyoruz. Senin ateşinle, senin iyi ateşinle tutuşuyoruz, kora dönüyoruz ve yukarıya çıkıyoruz. Yukarıya çıkıyoruz, çünkü Kudüs'un⁶⁴⁰ huzurunu yaşamaya gidiyoruz. Rabbin evine gidelim diyenlerin sesini işittikçe sevinç doluyor içime.⁶⁴¹ Bizi orada senin iyi iraden yerleştirecek yerimize, sonsuzca orada kalmaktan başka hiçbir şey istemeyelim diye.

10. BÖLÜM

Her şey senin armağanından kaynaklanır.

11. Orada öylece kalmak dışında başka hiçbir şey bilmeyen

ipsa aliud, nisi dono tuo, quod superfertur super omne mutabile, mox ut facta est attolleretur nullo intervallo temporis in ea vocatione, qua dixisti: Fiat lux, et fieret lux. In nobis enim distinguitur tempore, quod tenebrae fuimus et lux efficimur: in illa vero dictum est, quid esset, nisi inluminaretur, et ita dictum est, quasi prius fuerit fluxa et tenebrosa, ut appareret causa, qua factum est, ut aliter esset, id est ut ad lumen indeficiens conversa lux esset. Qui potest, intellegat, a te petat. Ut quid mihi molestus est, quasi ego inluminem ullum hominem venientem in hunc mundum?

CAPUT XI

Symbola trinitatis in homine.

12. Trinitatem omnipotentem quis intelleget? Et quis non loquitur eam, si tamen eam? Rara anima, quae cum de illa loquitur, scit quod loquitur. Et contendunt et dimicant, et nemo sine pace videt istam visionem. Vellem, ut haec tria cogitarent homines in se ipsis. Longe aliud sunt ista tria quam illa trinitas, sed dico, ubi se exerceant et probent et sentiant, quam longe sunt. Dico autem haec tria: esse, nosse, velle. Sum enim et scio et

âlem ne mutlu bir âlem demek ki.⁶⁴² Ama bu âlem değişebilir nitelikli varlıkların üzerinde dalgalanan armağanınla yaratıldığı anda ve sen, “Işık olsun” dediğinde ve “Işık olduğunda,” o çağrıyla hareket edip zamanda hiç duralamadan hemen yukarı çıkmasaydı, başka bir durumda olurdu. Oysa bizim durumumuzda zamanın farklı anları söz konusu, çünkü önce karanlıktık, sonra ışık olduk. Kutsal Kitapta bu âlemin ışıkla aydınlanmadan önceki hali neyse ondan bahsedilmiş sadece ve ilkin akışkan ve karanlık bir haldeydi denmiş, böylece onu farklı bir hale dönüştüren neden vurgulanmak istenmiş, yani bu âlemin hiç sönmeyen ışığa dönerek ışık olduğu belirtilmiş. Anlayabilen anlasın ve Tanrı’dan yardım dilesin. Bu konuda niye ben sıkıntı çekiyorum, benim bu dünyaya gelen her insanı aydınlatacak gücüm mü var?

11. BÖLÜM

Kutsal Üçlü’nün insandaki simgeleri.

12. Her Şeye Kadir Kutsal Üçlü’yü kim anlayabilir? Herkes Ondan bahsediyor, ama bakalım sahiden Ondan mı bahsediyor? Ondan bahsettiğinde, bahsettiği şeyin sahiden O olduğunu bilen ancak birkaç kişi vardır içimizde. İnsanlar tartışıyorlar, kavgalar ediyorlar, ama hiçkimse sakinleşmediği sürece o hayali göremez. İsterdim ki insanlar kendi ruhlarındaki üçlüye bakabilsinler.⁶⁴³ Bu üçlü Kutsal Üçlü’den çok farklı tabii, ama demem o ki, insanlar zihinlerini çalıştırsalar, sorunu enine boyuna düşünüp Ondan ne kadar farklı olduklarının ayırdına varsalar. İnsandaki üçlü derken şunu kastediyorum: olmak, bilmek ve istemek. Çünkü ben varım, biliyorum ve

volo: sum sciens et volens et scio esse me et velle et volo esse et scire. In his igitur tribus quam sit inseparabilis vita et una vita et una mens et una essentia, quam denique inseparabilis distinctio et tamen distinctio, videat qui potest. Certe coram se est; attendat in se et videat et dicat mihi. Sed cum invenerit in his aliquid et dixerit, non iam se putet invenisse illud, quod supra ista est incommutabile, quod est incommutabiliter et scit incommutabiliter et vult incommutabiliter: et utrum propter tria haec et ibi trinitas, an in singulis haec tria, ut terna singulorum sint, an utrumque miris modis simpliciter et multipliciter infinito in se sibi fine, quo est et sibi notum est et sibi sufficit incommutabiliter id ipsum copiosa unitatis magnitudine, quis facile cogitaverit? Quis ullo modo dixerit? Quis quolibet modo temere pronuntiaverit?

CAPUT XII

Mundi creatio formationem ecclesiae praefigurat.

13. Procede in confessione, fides mea; dic domino

istiyorum. Ben bilen ve isteyen bir varlığım; ben hem varolduğumu hem de istediğimi biliyorum ve hem varolmayı hem de bilmeyi istiyorum. O halde bu üçlüde tek bir yaşam, tek bir akıl ve tek bir varoluş sözkonusu ve bunların birbirinden ne denli ayrılamaz olduğunu ve bu denli ayrılamaz olduğu halde yine de her birinin birbirinden farklı olduğu anlayan anlasın. Şüphesiz herkes bunu kendisinde görebilir, bu yüzden insan önce kendine baksın, göreceğini görsün ve bana söylesin.⁶⁴⁴ Ama bu üç işlev hakkında bir şeyler keşfedip de bana bir şeyler söyleyecek konuma geldiğinde, sakın bu işlevlerin hepsinin üstündeki o değişmez ilkeyi keşfettiğini de sanmasın,⁶⁴⁵ yani değişmeden varolanı, değişmeden bilen ve değişmeden isteyen keşfettiğini. Çünkü kim öyle kolay kolay anlayabilir, acaba bu üç işlev yüzünden mi Tanrı'da Üçlü Birlik vardır, yoksa bu üç bileşenin hepsi Kutsal Üçlü'nün her bir Kişiliğinde mi mevcut, başka deyişle her bir Kişilik bu üç işleve mi sahip; ya da her ikisi de doğru da, Tanrı gizemli bir şekilde, hem birlik hem de çokluk olarak mı var, sınırsız olmasına rağmen kendi özünde, kendisinin mi sınırı, bu yüzden mi kendiliğinden var, kendiliğinden biliyor ve kendi kendine yetiyor, uçsuz bucaksız yüce Birliğinden dolayı mı hiç değişmeksizin kendisiyle aynı kalıyor? Kim bu konuda herhangi bir şey söyleyebilir? Kim bu konuda öyle paldır küldür fikir beyan edebilir?

12. BÖLÜM

Dünyanın yaratılışı Kilisenin biçimlenmesinin ön taslağıdır.

13. Ey inancım, itiraflarımı daha da derinleştir. Rabbin

deo tuo: sancte, sancte, sancte, domine deus meus, in nomine tuo baptizati sumus, pater et fili et spiritus sancte, in nomine tuo baptizamus, pater et fili et spiritus sancte, quia et apud nos in Christo suo fecit deus caelum et terram, spiritales et carnales ecclesiae suae, et terra nostra antequam acciperet formam doctrinae, invisibilis erat et incomposita, et ignorantiae tenebris tegebamur, quoniam pro iniquitate erudisti hominem, et iudicia tua sicut multa abyssus. Sed quia spiritus tuus superferebatur super aquam, non reliquit miseriam nostram misericordia tua, et dixisti: Fiat lux, paenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum, paenitentiam agite; fiat lux. Et quoniam conturbata erat ad nos ipsos anima nostra, commemorati sumus tui, domine, de terra Iordanis et de monte aequali tibi, sed parvo propter nos, et displicuerunt nobis tenebrae nostrae, et conversi sumus ad te, et facta est lux. Et ecce fuimus aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino.

CAPUT XIII

Renovatio hominis dum hic vivit
nondum perfecta.

14. Et tamen adhuc per fidem, nondum per speciem. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quae videtur, non est spes. Adhuc abyssus abyssum invocatur, sed iam

Tanrı'ya de ki: Ey Kutsal, Kutsal, Kutsal olan Rab Tanrım! Senin adınla vaftiz olduk, ey Baba, Oğul ve Kutsal Ruh; senin adınla vaftiz oluyoruz, ey Baba, Oğul ve Kutsal Ruh.⁶⁴⁶ Tanrı, Oğlu İsa aracılığıyla bizlerin arasında da göğü ve yeri yarattı, yani hem ruhsal hem de maddi anlamda Kilisenin uzuvlarını. Dahası, bizim dünyamız da Hıristiyan öğretisiyle belli bir biçime kavuşmadan önce göze görünmüyordu ve düzenden yoksundu,⁶⁴⁷ bizler de cehaletin karanlıklarıyla örtülüydük. Sen insanı günahından ötürü azarlayarak yola getirdin⁶⁴⁸ ve senin yargıların uçurum gibi derindir.⁶⁴⁹ Ne var ki senin Kutsal Ruhun suların üzerinde dalgalanıyordu, senin merhame-tin bizi o zavallı halimize terk etmedi ve dedi ki: Işık olsun; tövbe edin, çünkü göğün krallığı yakındır,⁶⁵⁰ tövbe edin ki ışık olsun.⁶⁵¹ Allak bullaktı ruhlarımız içimizde, bu yüzden seni hatırladık ya Rab, Ürdün topraklarında,⁶⁵² senin kadar ulu olduğu halde bizim önümüzde eğilip küçülen şu dağlar-da⁶⁵³ ve karanlığımızın ne kadar nefretlik olduğunu anladık, sana döndük ve ışık oldu. Ve işte bak bir zamanlar karanlık-tık, şimdi Rabbimizde ışık olduk.

13. BÖLÜM

**İnsanın tekamülü; insan dünyada yaşarken
mükemmelliye eremez.**

14. Ama ışığı gördüğümüzden değil, iman ettiğimizden ışık olduk, çünkü biz umut ederek kurtuluşa erdik;⁶⁵⁴ ama bizim gördüğümüz o umut umudun kendisi değil.⁶⁵⁵ Hâlâ derin sular derin suları çağırıyor, ama şimdi senin

in voce cataractarum tuarum. Adhuc et ille qui dicit: Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, etiam ipse nondum se arbitratur comprehendisse, et quae retro oblitus, in ea, quae ante sunt, extenditur et ingemescit gravatus, et sitit anima eius ad deum vivum, quemadmodum cervi ad fontes aquarum, et dicit: «Quando veniam?», habitaculum suum, quod de caelo est, superindui cupiens, et invocatur inferiorem abyssum dicens: Nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate mentis vestrae, et: Nolite pueri effici mentibus, sed malitia parvuli estote, ut mentibus perfecti sitis, et: O stulti Galatae, quis vos fascinavit? Sed iam non in voce sua; in tua enim, qui misisti spiritum tuum de excelsis per eum, qui ascendit in altum et aperuit cataractas donorum suorum, ut fluminis impetus laetificarent civitatem tuam. Illi enim suspirat sponsi amicus, habens iam spiritus primitias penes eum, sed adhuc in semet ipso ingemescens, adoptionem expectans, redemptionem corporis sui; illi suspirat – membrum est enim sponsae – et illi zelat – amicus est enim sponsi --, illi zelat, non sibi, quia in voce cataractarum tuarum, non in voce sua invocatur alteram abyssum,

çağlayanlarının sesi de karışıyor seslerine.⁶⁵⁶ Hâlâ, “Ben sizinle ruhani varlıklarla konuşuyormuşum gibi konuşamadım, bedensel varlıklarla konuşuyormuşum gibi konuşabildim,” diyor Havari;⁶⁵⁷ o bile henüz hidayete ermiş olarak görmüyor kendisini. Sadece önceki yaşamını arkasında bırakıp unutmuş ve önünde uzanan yaşama yoğunlaşmış.⁶⁵⁸ Yükünün ağırlığı altında⁶⁵⁹ inim inim iniliyor, can katan Tanrı’ya susamış ruhu, gürül gürül akan derelere susamış geyikler misali. Şöyle soruyor: “Ne zaman sana geleceğim?” Göklerdeki evine kapanmak istiyor⁶⁶⁰ ve aşağıdaki uçuruma⁶⁶¹ şu sözlerle sesleniyor: “Bu dünyaya ayak uydurmayın, zihninizi geliştirip tekamülünüzü tamamlayın.”⁶⁶² Ve devam ediyor: “Zihinsel açıdan çocuk kalmayın, kötülük söz konusu olduğunda çocuk kalın ki,⁶⁶³ zihninizi olgunlaşsın.”⁶⁶⁴ Ve devam ediyor: “Ah akılsız Galatyalılar, sizi kim büyüledi?”⁶⁶⁵ Ama artık bu ses onun kendi sesi değil, senin sesin; çünkü sen Ruhunu yüce göklerden gönderdin, o da yüce göklere erdi ve senin armağanlarının kapaklarını açtı, açtı ki nehirler çağlayarak aksın ve senin Kentini sevince boğsun.⁶⁶⁶ Çünkü Havarin artık Güvey’in dostu olarak o Kente girmeye can atıyor, ruhunun ilk hasadını kendi kendine toplamış,⁶⁶⁷ ama hâlâ yüreğinin derinlerinden ah çekiyor, evlat edinilmeyi bekliyor, bedeninin kefaretinin ödenmesini bekliyor. O Kente girmeye can atıyor, çünkü Gelinin⁶⁶⁸ bir mensubu kendisi; zaten Gelin adına o Kente girmek için yanıp tutuşuyor, çünkü Güvey’in dostu kendisi; Gelin adına yanıp tutuşuyor, kendi adına değil, çünkü senin çağlayanlarının sesiyle sesleniyor aşağıdaki uçuruma, kendi sesiyle değil. O Kente duyduğu büyük aşkla uçurumdakiler

cui zelans timet, ne sicut serpens Evam decepit astutia sua, sic et eorum sensus corrumpantur a castitate, quae est in sponso nostro, unico tuo. Quae est illa speciei lux? Cum videbimus eum, sicuti est, et transierint lacrimae, quae mihi factae sunt panis die ac nocte, dum dicitur mihi cotidie: ubi est deus tuus?

CAPUT XIV

Fide et spe corroboramur.

15. Et ego dico: «Deus meus ubi es?» Ecce ubi es. Respiro in te paululum, cum effundo super me animam meam in voce exultationis et confessionis soni festivitatem celebrantis. Et adhuc tristis est, quia relabitur et fit abyssus, vel potius sentit adhuc se esse abyssum. Dicit ei fides mea, quam accendisti in nocte ante pedes meos: Quare tristis es, anima, et quare conturbas me? Spera in domino; lucerna pedibus tuis verbum eius. Spera et persevera, donec transeat nox, mater iniquorum, donec transeat ira domini, cuius filii et nos fuimus aliquando tenebrae, quarum residua trahimus in corpore propter peccatum mortuo, donec aspiret dies et removeantur umbrae. Spera in domino: Mane astabo et contemplabor; semper confitebor illi.

adına korku duyuyor, çünkü yılanın Havva'yı kurnazca aldatması gibi,⁶⁶⁹ onların da akıllarının çelinebileceğini ve senin Biricik Oğlun, bizim Güveyimiz sayesinde⁶⁷⁰ edindikleri masumiyetlerini yitirebileceklerini düşünüyor. Ne parlak bir ışık O öyle? Onu olduğu gibi görünce,⁶⁷¹ benim şu gözyaşlarım dinecek, gündüz gece ekmeğim olan şu gözyaşlarım, bana her gün şöyle soran gözyaşlarım: "Tanrın nerede?"⁶⁷²

14. BÖLÜM

İmanımızla ve umudumuzla güçleniyoruz.

15. Ben de soruyorum: "Tanrım neredesin?" İşte buradasın. Çünkü bayram sevinci yaşayanların coşkusuyla aşka gelip tövbe ederek çılgılık çılgılığa ruhumu dışıma taşırdığımda az da olsa seninle soluk alıp veriyorum. Ama ruhum hâlâ üzgün, çünkü gerisingeri kayıp gidiyor ve uçurum oluveriyor ya da hâlâ bir uçurum olduğunu hissediyor. İmanım, yani gece karanlığında ayaklarımın önüne tuttuğun imanım⁶⁷³ ona şöyle diyor: Neden üzgünsün ey ruh, neden beni huzursuz ediyorsun? Tanrı'ya umut bağla,⁶⁷⁴ ayaklarının önüne tutulan kandil Onun Sözüdür. Umut et ve azmet, imansızların anası olan şu gece geçene kadar, Rabbin gazabı dinene kadar. Onun oğulları olan bizler de bir zamanlar karanlıktaydık ve bu karanlıkların gölgelerini hâlâ sürüyüp götürüyoruz bedenimizle, işlediği günah sonucunda ölen bedenimizle, gün ağarınca ve gölgeler ortadan kalkıncaya kadar da böyle sürüyüp götüreceğiz. Tanrı'ya umut bağla; sabah olunca kalkacağım ve onu temaşa edeceğim, her zaman ona tövbe edeceğim.

Mane astabo et videbo salutare vultus mei, deum meum, qui vivificabit et mortalia corpora nostra propter spiritum, qui habitat in nobis, quia super interius nostrum tenebrosum et fluvidum misericorditer superferebatur. Unde in hac peregrinatione pignus accepimus, ut iam simus lux, dum adhuc spe salvi facti sumus et filii lucis et filii diei, non filii noctis neque tenebrarum, quod tamen fuimus. Inter quos et nos in isto adhuc incerto humanae notitiae tu solus dividis, qui probas corda nostra et vocas lucem diem et tenebras noctem. Quis enim nos discernit nisi tu? Quid autem habemus, quod non accepimus a te, ex eadem massa vasa in honorem, ex qua sunt et alia facta in contumeliam?

CAPUT XV

«Fiat firmamentum, etc.», Gen. 1, 6. Quid firmamentum, quid superiores aquae.

16. Aut quis nisi tu, deus noster, fecisti nobis firmamentum auctoritatis super nos in scriptura tua divina? Caelum enim plicabitur ut liber et nunc sicut pellis extenditur super nos. Sublimioris enim auctoritatis est tua divina scriptura, cum iam obierunt istam mortem illi mortales, per quos eam dispensasti

Sabah olunca kalkacağım ve yüzümün aydınlandığını göreceğim Tanrım; sen Kutsal Ruhun sayesinde, ölü olan bedenlerimize de yeniden hayat vereceksin, çünkü O gönlümüzde oturmakta,⁶⁷⁵ çünkü merhametin sayesinde ruhlarımızın karanlığının ve akışkanlığının üzerinde dalgalanmakta. Bu dünyadaki hac yolculuğumuzda bize verilen bir güvence O, ışık olmamızı sağladı bile.⁶⁷⁶ Bu dünyada yaşarken bizler umudumuzla kurtuluşa erdik ve hem Işığın oğulları hem de Tanrı'nın oğulları olduk, bu yüzden bir zamanlar olduğumuz gibi ne gecenin oğullarıyız artık ne de karanlıkların. Bizler ve hâlâ karanlıkta olanlar arasındaki farkı sadece sen ayırt ediyorsun, insanoğlunun bilgisiyse bu konuda hâlâ tereddütte. Sen kalplerimizi deniyorsun ve hem gün ışığına sesleniyorsun hem de karanlık geceye. Senden başka kim bizi ayırt edebilir? Zaten sahip olduğumuz her şeyi senden almadık mı? Aynı kille yoğrulmuş kaplarımız biz, kimimiz onurlu işlere yarıyoruz, kimimiz de rezil işlere.⁶⁷⁷

15. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.6): "Gökkubbe olsun, vd." Gökkubbenin anlamı, gökkubbenin üstündeki suların anlamı.⁶⁷⁸

16. Senden başka kim bizim için böyle bir gökkubbe yaratabilirdi, yani şu Kutsal Kitabının bizim üzerimizdeki yetkesini? Çünkü bize dendi ki, gökyüzü bir kitap tomanı gibi dürülecek;⁶⁷⁹ şimdiyse bir deri gibi gerilmiş üzerimize. Kutsal Kitabın yazarları ölümlüydü, sen onlar aracılığıyla bu Kitabı bahsettin bize; yazarlar ölümü tattıklarında Kitabın daha da

nobis. Et tu scis, domine, tu scis, quemadmodum pellibus indueris homines, cum peccato mortales fierent. Unde sicut pellem extendisti firmamentum libri tui, concordēs utique sermones tuos, quos per mortalium ministerium superposuisti nobis. Namque ipsa eorum morte solidamentum auctoritatis in eloquiis tuis per eos editis sublimiter extenditur super omnia, quae subter sunt, quod, cum hic viverent, non ita sublimiter extensum erat. Nondum sicut pellem caelum extenderas, nondum mortis eorum famam usquequaque dilataveras.

17. Videamus, domine, caelos, opera digitorum tuorum: disserena oculis nostris nubilum, quo subtexisti eos. Ibi est testimonium tuum sapientiam praestans parvulis. Perfice, deus meus, laudem tuam ex ore infantium et lactantium. Neque enim novimus alios libros ita destruentes superbiam, ita destruentes inimicum et defensorem resistentem reconciliationi tuae defendendo peccata sua. Non novi, domine, non novi alia tam casta eloquia, quae sic mihi persuaderent confessionem et lenirent cervicem meam iugo tuo et invitarent colere te gratis. Intellegam ea, pater bone, da mihi hoc subterposito, quia subterpositis solidasti ea.

18. Sunt aliae aquae super hoc firmamentum, credo, immortales et a terrena corruptione secretae. Laudent nomen tuum, laudent te supercaelestes populi

büyük yetke kazandı. Sen biliyorsun, ya Rab, çok iyi biliyorsun, işledikleri günah yüzünden ölümlü olunca insanlar, nasıl da deriler giydiler üzerlerine.⁶⁸⁰ Bu yüzden Kitabını kalkan yapıp bir deri gibi yaydın,⁶⁸¹ yani ölümlü elçilerine yazdırdığın ahenkli sözlerini⁶⁸² serdin üzerimize. O insanlar öldü ve onların ölümüyle birlikte senin sözlerinden oluşan bu sağlam kalkan bize teslim edildi ve göğe yükselip aşağıda ne kadar yaratık varsa hepsinin üzerine serildi. O yazarlar yaşarken bu kalkan göklere çıkıp böyle serilmemişti. Sen henüz göğü sermemiştin böyle bir deri gibi, dünyanın dört bir yanına henüz yaymamıştın, onların ancak öldüklerinde kazandıkları ünü.

17. Ellerinle ince ince dokuduğun gökleri görmemizi sağla, ya Rab, gökkubbene örttüğün şu bulutu kaldır gözlerimizin önünden. Orada yazılı işte, küçük çocuklara⁶⁸³ bahşettiğin hikmet. Hidayete erdir Tanrım, sana bebeklerin, henüz memedekilerin dilinden dökülen duaları. Başka bir Kitap daha tanımadım ben kibri böylesine kıran; daha güçlü bir silah görmedim, sana teslim olmayı reddedip işledikleri günahlara bahane uyduran düşmanı ve sana karşı direneni böylesine bozguna uğratan. Hiç rastlamadım, ya Rab, bu kadar arı bir belagate başka kitaplarda hiç rastlamadım, beni tövbe ettiren, boynumu aşağı eğip senin yularına geçiren ve bütün irademle beni sana tapmaya davet eden. Bu belagati anlamamı sağla, ey İyi Baba, ben sana teslim olmuşum, n'olur, bahşet bunu bana, mademki yarattın bu sağlam kalkanı sana teslim olanlara.⁶⁸⁴

18. Başka sular da var, inanıyorum, şu gökkkubenin üstünde, ölümsüz ve dünyevi fesatlardan uzak. Senin adını yüceltsinler, şükretsinsin sana, meleklerinden oluşan göklerin

angelorum tuorum, qui non opus habent suspicere firmamentum hoc et legendo cognoscere verbum tuum. Vident enim faciem tuam semper et ibi legunt sine syllabis temporum, quid velit aeterna voluntas tua. Legunt, eligunt et diligunt; semper legunt et numquam praeterit quod legunt. Eligendo enim et diligendo legunt ipsam incommutabilitatem consilii tui. Non clauditur codex eorum nec plicatur liber eorum, quia tu ipse illis hoc es et es in aeternum, quia super hoc firmamentum ordinasti eos, quod firmasti super infirmitatem inferiorum populorum, ubi suspicerent et cognoscerent misericordiam tuam temporaliter enuntiantem te, qui fecisti tempora. In caelo enim, domine, misericordia tua et veritas tua usque ad nubes. Transeunt nubes, caelum autem manet. Transeunt praedicatores verbi tui ex hac vita in aliam vitam, scriptura vero tua usque in finem saeculi super populos extenditur. Sed et caelum et terra transibunt, sermones autem tui non transibunt, quoniam et pellis plicabitur et faenum, super quod extendebatur, cum claritate sua praeteriet, verbum autem tuum manet in aeternum; quod nunc in aenigmate nubium et per speculum caeli, non sicuti est, apparet nobis, quia et nos quamvis filio tuo dilecti sumus, nondum apparuit quod erimus. Attendit per retia carnis et blanditus est et inflammavit, et currimus post odorem eius. Sed cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam

üstündeki halkın; çünkü onların bu kalkana bakmaları gerekmez, senin Sözüünü öğrenmek için okumalarına. Her daim görüyorlar çünkü senin suretini ve zamana yazılı heceler olmadan da okuyorlar orada, senin ezeli ebedi iradenle verdiğin kararı. Okuyorlar, seçip ayırt ediyorlar ve seviyorlar; hiç durmadan okuyorlar ve okudukları asla geçip gitmiyor; çünkü seçip ayırdına vararak ve severek okudukları senin hiç değişmeyen kararın. Onların Kitabı hiç kapanmayacak, onların Kitap tomarı hiç dürülmeyecek, çünkü sensin onların okuduğu Kitap ve sen ezeli ve ebedi olansın, çünkü bizim üstümüzdeki gökkubbeye onları sen yerleştirdin ve bu gökkubbeyi aşağılarındaki halkların zayıflıklarının üstüne kurup sağlamlaştırdın, oradan baksınlar ve öğrensinler diye senin merhametini, zamanı yaratan seni zamana bildiren merhametini. Çünkü senin merhametin göklerde, ya Rab, Hakikatin bulutlara ulaşır.⁶⁸⁵ Bulutlar geçip gider, ama gök kalır. Senin sözünü vaaz edenler bu yaşamdan diğerine geçip giderler, ama senin Kutsal Kitabın dünyanın sonuna kadar halkların üstüne serilecek. Hatta gök ve yer bile son bulsa, senin sözlerin hiç son bulmayacak; çünkü deriler dürülecek,⁶⁸⁶ üzerine serilen ot⁶⁸⁷ canlılığını yitirecek, ama senin Sözü ebediyen varolacak; şimdi Onu karanlık bulutların arkasından, göğün aynasından görüyoruz, olduğu gibi görünmese de bize henüz. Çünkü biz de Oğlun tarafından seçildik, ama bundan böyle ne olacağımız henüz bize bildirilmedi.⁶⁸⁸ Bedenimizin kafesinden şöyle bir baktı⁶⁸⁹ ve tatlı sözlerle okşadı gönlümüzü, ateşini de saldı içimize; şimdi mis kokusunun peşine takılmış gidiyoruz işte. Ama O bize görününce, biz de Onun gibi olacağız, çünkü

videbimus eum, sicuti est: sicuti est, domine, videre nostrum, quod nondum est nobis.

CAPUT XVI

Solus deus se scit omnino sicuti est.

19. Nam sicut omnino tu es, tu scis solus, qui es incommutabiliter et scis incommutabiliter et vis incommutabiliter. Et essentia tua scit et vult incommutabiliter et scientia tua est et vult incommutabiliter et voluntas tua est et scit incommutabiliter. Nec videtur iustum esse coram te, ut, quemadmodum se scit lumen incommutabile, ita sciatur ab inluminato commutabili. Ideoque anima mea tamquam terra sine aqua tibi, quia sicut se inluminare de se non potest, ita se satiare de se non potest. Sic enim apud te fons vitae, quomodo in lumine tuo videbimus lumen.

CAPUT XVII

«Congregentur aquae, etc.», Gen. 1,9. Quid mare, quid arida. Explicatur v. 11: «Geminet terra, etc.».

20. Quis congregavit amaricantes in societatem unam? Idem namque illis finis est temporalis et terrenae felicitatis, propter quam faciunt omnia, quamvis innumerabili varietate curarum fluctuent. Quis,

Onu olduğu gibi göreceğiz; Onu olduğu gibi görmek bize nasip olacak ya Rab, ama bizim için henüz vakit erken.

16. BÖLÜM

Sadece Tanrı mutlak anlamda kendisini olduğu gibi bilir.

19. Seni mutlak anlamda olduğun gibi bilmek sadece sana özgüdür; sen hiç değişmeden varolansın, sen hiç değişmeden bilensin ve sen hiç değişmeden irade buyuransın. Senin özün bilir ve hiç değişmeden irade buyurur; senin ilmin var ve hiç değişmeden irade buyurur, senin iraden var ve hiç değişmeden bilir. Senin katında, değişmeyen ışıqla aydınlanan değişebilir bir varlığın ışıqlı, ışıqlın kendisini bilmesi gibi bilmesi adil olmaz.⁶⁹⁰ İşte bu yüzden ruhum senin huzurunda suya hasret bir toprak,⁶⁹¹ çünkü kendisini aydınlatacak gücü olmadığı gibi, kendi kendisini de doyuramıyor. Çünkü nasıl ki yaşamın pınarı sende, aynı şekilde ancak senin ışıqlında göreceğiz ışıqlı.⁶⁹²

17. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.9): “Sular toplansın, vd.” Denizin anlamı, kuru sıfatının anlamı. “Toprak çoğaltsın, vd.” ile başlayan satırın (1.11) yorumlanması.⁶⁹³

20. Kim bu acı suları toplayıp bir toplum haline getirdi?⁶⁹⁴ Çünkü hepsinin amacı aynı, yani şu dünyadaki geçici mutluluk; bu amaç uğruna yapmadıkları kalmıyor, bin türlü dertle bir oraya bir buraya dalgalanıp duruyorlar. Senden başka

domine, nisi tu, qui dixisti, ut congregarentur aquae in congregationem unam et appareret arida sitiens tibi? Quoniam tuum est et mare, et tu fecisti illud, et aridam terram manus tuae formaverunt. Neque enim amaritudo voluntatum, sed congregatio aquarum vocatur mare. Tu enim coherces etiam malas cupiditates animarum et figis limites, quousque progredi sinantur, atque ut in se comminuantur fluctus earum. Atque ita facis mare ordine imperii tui super omnia.

21. At animas sitientes tibi et apparentes tibi alio fine distinctas a societate maris occulto et dulci fonte inrigas, ut et terra det fructum suum: et dat fructum suum et te iubente, domino deo suo, germinat anima nostra opera misericordiae secundum genus, diligens proximum in subsidiis necessitatum carnalium, habens in se semen secundum similitudinem, quoniam ex nostra infirmitate compatimur ad subveniendum indigentibus similiter opitulantes, quemadmodum nobis vellemus opem ferri, si eodem modo indigeremus, non tantum in facilibus tamquam in herba seminali, sed etiam in protectione adiutorii forti robore, sicut lignum fructiferum, id est beneficum ad eripiendum eum, qui iniuriam patitur, de manu potentis et praebendo protectionis umbraculum valido robore iusti iudicii.

kim diyebilir, ya Rab, “Sular biraraya toplansın ve sana susamış kuru toprak görünsün” diye? Çünkü denizin sahibi sensin, onu sen yarattın ve ellerinle biçimledin şu kuru toprağı. Bu deniz derken suların bir araya toplanışını kastediyorum, insanın birbiriyle çatışan iradelerini değil. Çünkü sen insan ruhunun sapkın arzularına bile gem vurursun, sınırlarının dışına taşan sulara bir set çekersin, dalgaları üzerlerinde kırılınsın diye. Böylece bir deniz haline getirirsin onları, her şeyin üstündeki yetkenle kurduğun düzen uyarınca.⁶⁹⁵

21. Ama sana susamış ruhlar da var, farklı bir amaç için acı suların toplandığı denizden ayırmayı uygun gördüğün ruhlar. Toprak kendi meyvesini versin diye,⁶⁹⁶ o esrarlı ve bal tatlısı pınarından suluyorsun bu ruhları. Toprak kendi meyvesini verirken ruhlarımız da, senin buyruğunla, Rab Tanrı’larının buyruğuyla, kendi türüne göre hemcinslerinin yardımına koşup maddi sıkıntılarını gideriyorlar, ne de olsa benzer tohumlar var her birinin özünde. Aciz varlıklar olduğumuzun farkındayız, bu yüzden acıyıp muhtaç durumdakilere yardımına koşma gereğini hissediyoruz, çünkü aynı şekilde muhtaç durumda kalırsak bize de yardım edilsin istiyoruz. Öyle filizlenen bir bitki gibi kolaylıkla halletmiyoruz bu işleri, meyveler veren bir ağaç gibi var gücümüzle koruma altına alıp yardımcı oluyoruz, yani haksızlığa uğramış bir insanı güçlünün elinden kurtararak ve adil yargının bize verdiği büyük güçle kanatlarımız altına alıp ona bir sığınak sağlayarak iyilik yapıyoruz.⁶⁹⁷

CAPUT XVIII

«Fiant luminaria, etc.», Gen. 1, 14. Quae luminaria
dividentia inter diem et noctem.

22. Ita, domine, ita, oro te, oriatur, sicuti facis, sicuti
das hilaritatem et facultatem, oriatur de terra veritas, et
iustitia de caelo respiciat, et fiant in firmamento
luminaria. Frangamus esurienti panem nostrum et
egenum sine tecto inducamus in domum nostram,
nudum vestiamus et domesticos seminis nostri non
despiciamus. Quibus in terra natis fructibus vide, quia
bonum est, et erumpat temporana lux nostra, et de ista
inferiore fruge actionis in delicias contemplationis
verbum vitae superius obtinentes appareamus sicut
luminaria in mundo cohaerentes firmamento scripturae
tuae. Ibi enim nobiscum disputas, ut dividamus inter
intellegibilia et sensibilia tamquam inter diem et
noctem vel inter animas alias intellegibilibus, alias
sensibilibus deditas, ut iam non tu solus in abdito
diuidicationis tuae, sicut antequam fieret firmamentum,
dividas inter lucem et tenebras, sed etiam spiritales tui
in eodem firmamento positi atque distincti manifestata
per orbem gratia tua luceant super terram et dividant
inter diem et noctem et significant tempora, quia vetera
transierunt, ecce facta sunt nova, et quia propior est

Yaratılış Kitabı (1.14): “Işıklar olsun, vd.” Gündüz ile geceyi birbirinden ayıran ışıkların anlamı. ⁶⁹⁸

22. Ya Rab, sen hem yaratırsın, hem de neşe ve dirayet verirsin, öyleyse doğsun, yalvarırım sana, n’olur doğsun doğruluk o topraktan, adalet gökyüzünden baksın aşağıya⁶⁹⁹ ve gökkubbede ışıklar olsun.⁷⁰⁰ Ekmeğimizi birlikte bölelim aç olanla, evimizi açalım başını sokacak evi olmayana, çıplak olanı giydirelim ve aynı tohumdan doğduğumuz ev halkımızı hor görmeyelim.⁷⁰¹ Toprakta yetişen meyvelere bak, iyilik işte bu; kısa süreli ışığımız pırıltılar saçsın, sevaplarımızın verdiği küçük meyveleri temaşanın verdiği büyük sevinçlere dönüştürüp Yaşamın Sözü’nü yakalayalım ve Kutsal Kitabının gökkubbesine kattığın yıldızlar gibi görünelim biz de bu dünyada. Çünkü Kitabında bizimle konuşmanın amacı, gece ile gündüzü ayırt eder gibi zihinsel olarak bilebildiklerimiz ile bedensel duyularımızla algılayabildiklerimiz arasındaki farkı ayırt etmemizi sağlamak ya da kendisini ruhani âleme adanmış ruhlar ile duyuların maddi dünyasına adanmış ruhlar arasındaki uçurumları görmemizi sağlamak. Öyleyse ışık ile karanlığı birbirinden ayırdığın ve daha önce de gökkubbenin yaratıldığı yargının o gizli mekânında yalnız değilsin, senin ruhani halkın da o gökkubbeye yerleşmiş, ayrıcalıklı bir konum edinmişler ve bütün yerküreye yayılan inayetinle dünyaya ışık saçıyorlar ve gece ile günü birbirinden ayırıp zamanı gösteriyorlar,⁷⁰² bu yüzden eski zamanlar geçip gidiyor, ardından bak yenileri yaratılıyor, bu yüzden bizim kurtuluşumuz

nostra salus, quam cum credidimus, et quia nox praecessit, dies autem appropinquavit et quia benedicis coronam anni tui, mittens operarios in messem tuam, in qua seminanda alii laboraverunt, mittens etiam in aliam sementem, cuius messis in fine est. Ita das vota optanti et benedicis annos iusti, tu autem idem ipse es et in annis tuis, qui non deficiunt, horreum praeparas annis transeuntibus. Aeterno quippe consilio propriis temporibus bona caelestia das super terram.

23. Quoniam quidem alii datur per spiritum sermo sapientiae tamquam luminare maius propter eos, qui perspicuae veritatis luce delectantur tamquam principio diei, alii autem sermo scientiae secundum eundem spiritum tamquam luminare minus, alii fides, alii donatio curationum, alii operationes virtutum, alii prophetia, alii diiudicatio spirituum, alteri genera linguarum, et haec omnia tamquam stellae. Omnia enim haec operatur unus atque idem spiritus, dividens propria unicuique prout vult et faciens apparere sidera in manifestatione ad utilitatem. Sermo autem scientiae, qua continentur omnia sacramenta, quae variantur temporibus tamquam luna, et ceterae notitiae donorum, quae deinceps tamquam stellae commemorata sunt, quantum differunt ab illo candore sapientiae, quo gaudet praedictus dies, tantum in principia noctis sunt.

sandığımızdan daha yakın ve bu yüzden gece uzaklaşıp gidince gün yaklaşıyor,⁷⁰³ bu yüzden cömertliğiyle kendi yılını taçlandırıyorsun, çünkü işçilerini senin hasadına yolluyor ve insanların ter döküp ektiklerini toplatıyorsun ve yeni tarlalara gönderip yeniden ektiriyorsun ki, bunların hasadı da dünyanın sonu geldiğinde toplansın. Bu şekilde senden aman dileyen insanların dualarını kabul ediyor ve onların sevap işleyerek geçirdikleri yıllarını kutsuyorsun, ama sen hep aynısın ve senin yılların hiç tükenmiyor,⁷⁰⁴ sen o yıllarda geçip giden yıllara bir ambar hazırlıyorsun. Senin ezeli ve ebedi kararın uyarınca, mevsimi geldiğinde de göksel iyilikler dağıtıyorsun yeryüzüne.

23. Kimine Kutsal Ruh tarafından bilgece konuşma yetisi veriliyor, güçlü ışığını andırıyor bu yeti, senin duru hakikatinin ışığından sevinç duyanlar için şafak vakti doğan güneş gibi; kimine yine Kutsal Ruh tarafından bilgili konuşma yetisi veriliyor, öbüründen biraz daha az ışığı. Kimine iman bahşediliyor, kimine şifa sunma yetisi, kimine mucizeler yaratma yetisi, kimine peygamberlik yetisi, kimine halis ruhları ayırt etme yetisi, kimine de farklı dilleri konuşabilme yetisi ve bütün bu yetiler birer yıldız sanki. Ama hepsi tek ve aynı olan Ruh'un eseri, iradesine göre teker teker her insana uygun bulduğu armağanları bölüştüren ve bu yıldızların insanlığın hayrına açıkça görünmesini sağlayan Ruh'un. Ama ay gibi zamanla değişen bütün kutsallıkları içeren⁷⁰⁵ bilgili konuşma ve yukarıda birer yıldızmış gibi sırasıyla kaydettiğim öteki yetilerin bilgileri, demin sözünü ettiğim günü aydınlatan bilgelığın duru ışığından farklıdır ve aslında bunlar geceye aittir.

His enim sunt necessaria, quibus ille prudentissimus servus tuus non potuit loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, ille, qui sapientiam loquitur inter perfectos. Animalis autem homo tamquam parvulus in Christo lactisque potator, donec roboretur ad solidum cibum et aciem firmet ad solis aspectum, non habeat desertam noctem suam, sed luce lunae stellarumque contentus sit. Haec nobiscum disputas sapientissime, deus noster, in libro tuo, firmamento tuo, ut discernamus omnia contemplatione mirabili, quamvis adhuc in signis et in temporibus et in diebus et in annis.

CAPUT XIX

Tractat eundem versiculum, «Fiant luminaria, etc.».

24. Sed prius lavamini, mundi estote, auferte nequitiam ab animis vestris atque a conspectu oculorum meorum, ut appareat arida. Discite bonum facere, iudicate pupillo et iustificate viduam, ut germinet terra herbam pabuli et lignum fructiferum, et venite, disputemus, dicit dominus, ut fiant luminaria in firmamento caeli, et luceant super terram. Quaerebat dives ille a magistro bono, quid faceret, ut vitam aeternam consequeretur: dicat ei magister bonus, quem putabat hominem et nihil amplius – bonus est autem, quia deus est –

Yine de senin en sağduyulu kullarından olan o Havarinin, ruhani insanlar olarak değil de, maddiyata bağlı insanlar olarak hitap ettiğini söylediği insanlar için gerekli yetilerdir. O ancak mükemmel insanlar arasındayken bilgece konuşuyor. Sıradan insan henüz İsa'nın kucağında bir bebektir ve daha sütten kesilmemiştir, katı gıdalarla beslenecek derecede güçlene ve güneşle karşılaşacak derecede keskin bir görüşe sahip olana kadar da böyle kalacaktır, ama sanmasın ki onun gecesi tümüyle ışıktan yoksundur, ayın ve yıldızların ışığından kamalmaya baksın yeter. İşte bu konuları o Kitabında, yani senin Gökkubben'de, bütün bilgeliğinle bizimle konuştun Tanrımız, her şeyi temaşa ederek hayran olalım ve birbirinden ayırt edebilelim diye, üstelik bizler hâlâ işaretlere, mevsimlere, günlere ve yıllara yazgılı olduğumuz halde.⁷⁰⁶

19. BÖLÜM

"Işıklar olsun, vd" ile başlayan satırı yorumlamaya devam ediyor.

24. Ama "ilkin yıkanın, paklanın, garazı atın ruhlarınızdan, benim de gözlerimin önünden, atın ki kuru toprak görünsün. Sevap işlemeyi öğrenin, yetimin hakkını koruyun ve dul hakkı yedirmeyin ki, toprak otlanacak ot, meyve taşan ağaçlar versin ve gelin hep birlikte konuşalım,"⁷⁰⁷ diyor Rab, gökkubbede ışıklar olsun ve yeryüzünü aydınlatabilsinler diye. Zengin adam sorar Bilge Öğretmenine,⁷⁰⁸ ebedi bir yaşamı hak etmek için ne yapması gerektiğini. Adam Öğretmeninin sıradan bir insan olduğunu sanıyordu, daha ötesini düşünemiyordu –oysa Öğretmeni Tanrı'ydı, dolayısıyla bilgeydi–

dicat ei, ut, si vult venire ad vitam, servet mandata, separet a se amaritudinem malitiae atque nequitiae, non occidat, non moechetur, non furetur, non falsum testimonium dicat, ut appareat arida et germinet honorem matris et patris et dilectionem proximi. Feci, inquit, haec omnia. Unde ergo tantae spinae, si terra fructifera est? Vade, extirpa silvosa dumeta avaritiae, vende quae possides et implere frugibus dando pauperibus et habebis thesaurum in caelis et sequere dominum, si vis esse perfectus, eis sociatus, inter quos loquitur sapientiam ille, qui novit, quid distribuat diei et nocti, ut noris et tu, ut fiant et tibi luminaria in firmamento caeli: quod non fiet, nisi fuerit illic cor tuum; quod item non fiet, nisi fuerit illic thesaurus tuus, sicut audisti a magistro bono. Sed contristata est terra sterilis, et spinae offocaverunt verbum.

25. Vos autem, genus electum, infirma mundi, qui dimisistis omnia, ut sequeremini dominum, ite post eum et confundite fortia, ite post eum, speciosi pedes, et lucete in firmamento, ut caeli enarrent gloriam eius dividentes inter lucem perfectorum, sed nondum sicut angelorum, et tenebras parvulorum, sed non desperatorum: lucete super omnem terram, et dies sole candens eructet diei verbum sapientiae et nox, luna

neyse, Bilge Öğretmen ona der ki: 'Böyle bir yaşama katılmak istiyorsan emirleri muntazaman yerine getir, kendini kötülüklerin acı tadından uzak tut, can alma, zina işleme, çalma, yalancı tanıklık etme ki, kuru toprak görünsün ve hem annenin hem babanın hayır duasını al, hem de komşunun sevgisini kazan.' Bunun üzerine adam, 'Ama ben bu dediklerinin hepsini yaptım. Mademki toprağım bereketli, bunca diken de neyin nesi?' 'Git hadi,' der Öğretmen, 'git de şu hırsının dikenli çalılıklarını yol önce, sat neyin var neyin yoksa, göklerde bir hazine kazanmak için fakire ver, ver ki meyvelerle donan; Rabbin yolundan git, mükemmel olmak istiyorsan eğer, bilgeliğiyle konuştuğu insanların arasına katıl, çünkü O bilir kimin güne, kimin geceye ait olduğunu, sen de bir gün bileceksin bunu. Çünkü senin ışıkların gökkubbede yaratılıyor, ama senin kalbin orada olmadıkça bunun olması mümkün değil; bunun olması mümkün değil, Bilge Öğretmeninden işittiğin gibi senin hazinen orada olmadıkça.'⁷⁰⁹ Ama kıraç toprak⁷¹⁰ çok üzüldü ve dikenler boğdu Öğretmenin sözünü.⁷¹¹

25. Size gelince, ey seçkin soy, dünyanın en zayıfları; Rabbin yoluna girebilmek için her şeyden vazgeçenler, gidin Onun peşinden, utandırın şu güçlülere, gidin Onun peşinden, ey ışıklı ayaklar, yakın kandillerinizi o gökkubbede, yakın ki gökler anlatsın Onun yüceliğini; henüz melek olmamışlarsa da o mükemmel ruhların ışığını ayırın, umutlarını yitirmemiş olsalar da henüz daha çocuk olan o ruhların karanlığından. Yakın kandillerinizi bütün yeryüzüne, güneş ışığıyla parlayan gün söylesin bilgeliğin sözünü güne, ay ışığıyla parıldayan

lucens, annuntiet nocti verbum scientiae. Luna et stellae nocti lucent, sed nox non obscurat eas, quoniam ipsae inluminant eam pro modulo eius. Ecce enim tamquam deo dicente: Fiant luminaria in firmamento caeli, factus est subito de caelo sonus, quasi ferretur flatus vehemens, et visae sunt linguae divisae quasi ignis, qui et insedit super unumquemque illorum, et facta sunt luminaria in firmamento caeli verbum vitae habentia. Vbique discurrite, ignes sancti, ignes decori. Vos enim estis lumen mundi nec estis sub modio. Exaltatus est, cui adhaesistis, et exaltavit vos. Discurrite et innotescite omnibus gentibus.

CAPUT XX

«Producant aquae, etc.», Gen. 1, 20. Quae
reptilia, quae volatilia.

26. Concipiat et mare et pariat opera vestra, et producant aquae reptilia animarum vivarum. Separantes enim pretiosum a vili facti estis os dei, per quod diceret: Producant aquae non animam vivam, quam terra producet, sed reptilia animarum vivarum et volatilia volantia super terram. Repserunt enim sacramenta tua, deus, per opera sanctorum tuorum inter medios fluctus temptationum saeculi ad imbuendas gentes nomine tuo in baptismo tuo. Et inter haec facta sunt magnalia mirabilia tamquam coeti

geceyse bildirsin ilmin sözünü geceye. Ay ve yıldızlar geceleyin parlar, gece de onları karartmaz, çünkü gecenin ışıyabileceği kadar ışığı ona bunlar sunar. Tanrı, “Gökkubbede ışıklar olsun” dediğinde⁷¹² sanki gökten bir ses duyuldu, sanırsın şiddetli bir fırtına koptu; çatallı diller belirdi aniden birer ateş misali ve her birinin üzerine indi;⁷¹³ işte gökkubbede Yaşamın Sözünü taşıyan ışıklar böyle oluştu.⁷¹⁴ Haydi öyleyse koşun, dağılın dört bir yana, ey kutsal ateşler, güzelliğin ışıkları. Çünkü siz dünyanın ışıkları-sınız, kile altında değilsiniz.⁷¹⁵ Siz yükseldiniz, çünkü Ona kenetlendiniz, O da sizi yükseltti. Haydi koşun, dağılın, bütün halklara tanıtın kendinizi.

20. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.20): “Sular dolup taşsın, vd.” Kıvrıla kıvrıla giden canlıların anlamı; kuşların anlamı.⁷¹⁶

26. Deniz de gebe kalsın ve senin eserlerini doğursun; sular kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklarla dolup taşsın.⁷¹⁷ Çünkü sizler değerli olanı değersiz olandan ayırt etmekle Tanrı'nın sözcüleri oldunuz;⁷¹⁸ Tanrı sizin aracılığınızla ne diyor bakın: ‘Sular, toprağın besleyeceği canlı yaratıklar doğurmasın sadece, kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklar da doğursun, yeryüzünün üstünde uçuşan kanatlı yaratıklar da.’ Senin azizlerinin yaptığı işler sayesinde, ey Tanrı, senin gizemlerin dünyanın ayartıcı dalgalarının ortasından süzüldü kıvrıla kıvrıla, senin adınla vaftiz olup yıkansınlar diye yeryüzünde yaşayan halklar. Dahası koskoca ve mucizevi canlılar da meydana geldi,⁷¹⁹ koskoca deniz canavarları gibi.⁷²⁰

grandes et voces nuntiorum tuorum volantes super terram iuxta firmamentum libri tui praeposito illo sibi ad auctoritatem, sub quo volitarent, quocumque irent. Neque enim sunt loquellae neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, quando in omnem terram exiit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum, quoniam tu, domine, benedicendo multiplicasti haec.

27. Numquid mentior aut mixtione misceo neque distinguo lucidas cognitiones harum rerum in firmamento caeli et opera corporalia in undoso mari et sub firmamento caeli? Quarum enim rerum notitiae sunt solidae et terminatae sine incrementis generationum tamquam lumina sapientiae et scientiae, earundem rerum sunt operationes corporales multae ac variae, et aliud ex alio crescendo multiplicantur in benedictione tua, deus, qui consolatus es fastidia sensuum mortalium, ut in cognitione animi res una multis modis per corporis motiones figuretur atque dicatur. Aquae produxerunt haec, sed in verbo tuo. Necessitates alienatorum ab aeternitate veritatis tuae populorum produxerunt haec, sed in evangelio tuo, quoniam ipsae aquae ista eiecerunt, quarum amarus languor fuit causa, ut in tuo verbo ista producerent.

28. Et pulchra sunt omnia faciente te, et ecce tu

Çünkü senin habercilerinin sözleri Kitabının gökkubbesi altında bütün yeryüzünde uçtu, çünkü bu Kitaptan habercilerin sorumlu kılındı, onlar da bu Kitabın yetkesi altında gittikleri her yere kanatlanarak gitti. Seslerini duyurmadıkları ne bir dil kaldı, ne de bir vaaz; onların sedalarıyla cınladı yeryüzünün dört bir yanı, sözleri yankılandı ta dünyanın en son sınırında. Çünkü sen, ya Rab, onların sözlerini kutsadın ve bu sözleri çoğalttın.

27. Yanlış mı konuşuyorum, gökkubbeye ait gerçeklerin apaçık bilgisini dalgalı denizde⁷²¹ ve gökkubbenin altında gerçekleşen maddi işlerle mi karıştırıyorum, bunları birbirinden ayırt edemiyor muyum? Hayır, çünkü bilgisi tözsel ve tanımlanmış gerçeklikler var, soyların tekamülüyle çoğalmaz bu bilgiler, örneğin bilgeliğin ve bilimin ışıkları böyledir.⁷²² Bu gerçeklikler değişmez, sadece maddi âlemde cisim halini alırken artar ve çeşitlenir; senin lütfun sayesinde, ey Tanrı, bir şey başka bir şeyi doğurarak çoğalır. Çünkü sen duyularımızın zayıflığını öyle iyi telafi ediyorsun ki, zihnimizle herhangi bir şeyin bilgisine erdiğimizde cisimlerin hareketlerinden anlamlar çıkarıp bu bilgiyi çok değişik şekillerde simgeleştirebiliyor ve ifade edebiliyoruz. Evet, sular bu cisimleri doğurdu, ama senin Sözün sayesinde. Bu cisimler senin ezeli ve ebedi hakikatine gözlerini yuman halkların ihtiyaçlarını karşılamaları için doğdular, tabii senin Müjden sayesinde. Evet, bu cisimler sulardan doğdu, ama onların acı hastalığı senin Sözün sayesinde bu cisimlerin doğmasına neden oldu.⁷²³

28. Her şey güzel, çünkü onları sen yarattın, ama her şeyi

inenarrabiliter pulchrior, qui fecisti omnia: a quo si non esset lapsus Adam, non diffunderetur ex utero eius salsugo maris, genus humanum profunde curiosum et procellose tumidum et instabiliter fluvidum, atque ita non opus esset, ut in aquis multis corporaliter et sensibiliter operarentur dispensatores tui mystica facta et dicta. Sic enim mihi nunc occurrerunt reptilia et volatilia, quibus imbuti et initiati homines corporalibus sacramentis subditi non ultra proficerent, nisi spiritualiter vivesceret anima gradu alio et post initii verbum in consummationem respiceret.

CAPUT XXI

«Producat terra animam vivam, etc.», Gen. 1, 24.

29. Ac per hoc in verbo tuo non maris profunditas, sed ab aquarum amaritudine terra discreta eicit non reptilia animarum vivarum et volatilia, sed animam vivam. Neque enim iam opus habet baptismo, quo gentibus opus est, sicut opus habebat, cum aquis tegetur: non enim intratur aliter in regnum caelorum ex illo, quo instituisti, ut sic intretur; nec magnalia mirabilium quaerit, quibus fiat fides: neque enim nisi signa et prodigia viderit, non credit, cum iam distincta sit terra fidelis ab aquis maris infidelitate amaris, et

yaratan sen tarif edilemeyecek kadar güzelsin. Âdem senden uzaklaşıp da düşmemiş olsaydı, onun dölünden şu tuzlu deniz suyu akmamış olacaktı, şu insan soyu, yani şu derin meraklılık, şu fırtınalarla kabaran deniz,⁷²⁴ şu durduğu yerde duramayan akış. Hiç gerek kalmayacaktı, havarilerinin onca suyun ortasında hem maddi hem manevi işler yapacağım diye uğraşmasına, gerek kalmayacaktı gizemli işlere, sözlere. İşte kıvrıla kıvrıla giden yaratıklardan, kanatlı yaratıklardan benim anladığım bunlar.⁷²⁵ Çünkü insanoğlu bir kere Hıristiyan öğretisiyle donandıktan, sırlara erdikten ve maddi kutsallıklara bağımlı hale geldikten sonra, manevi âlemde ruhunu başka bir seviyede yaşayacak hale getirmediğçe, sırlı ayinlerin ötesindeki sözlere ermediğçe ve mükemmelleşmeye yoğunlaşmadığça daha fazla ilerleyemez.⁷²⁶

21. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.24): “Yeryüzü canlı yaratıklar doğursun, vd.”⁷²⁷

29. Bu yüzden senin Sözün sayesinde sadece derin deniz değil, o acı sulardan ayrılan toprak da⁷²⁸ hem sürünen hem de uçan yaratıklar doğurdu, bir de canlı bir ruh.⁷²⁹ Çünkü bu ruhun günahkârlar için elzem olan, yani sularla kaplı olduğu zamanlarda olduğu gibi vaftize ihtiyacı yoktu. Bizimse senin tayin ettiğin şekilde vaftiz olmadığça Göğün Krallığına başka türlü girecek kapımız yok.⁷³⁰ Oysa bu ruh iman etmesini sağlayacak öyle mucizeler falan hiç beklemiyor; bir takım belirtiler, harikalar görmediğçe inanmamazlık etmiyor.⁷³¹ Çünkü artık yeryüzü iman ederek, iman etmediği için suları acılaştıran

linguae in signo sunt non fidelibus, sed infidelibus. Nec isto igitur genere volatili, quod verbo tuo produxerunt aquae, opus habet terra, quam fundasti super aquas. Immitte in eam verbum tuum per nuntios tuos. Opera enim eorum narramus, sed tu es, qui operaris in eis, et operentur animam vivam. Terra producit eam, quia terra causa est, ut haec agant in ea, sicut mare fuit causa, ut agerent reptilia animarum vivarum et volatilia sub firmamento caeli, quibus iam terra non indiget, quamvis piscem manducet levatum de profundo in ea mensa, quam parasti in conspectu credentium; ideo enim de profundo levatus est, ut alat aridam. Et aves marina progenies, sed tamen super terram multiplicantur. Primarum enim vocum evangelizantium infidelitas hominum causa extitit; sed et fideles exhortantur et benedicuntur eis multipliciter de die in diem. At vero anima viva de terra sumit exordium, quia non prodest nisi iam fidelibus continere se ab amore huius saeculi, ut anima eorum tibi vivat, quae mortua erat in deliciis vivens, deliciis, domine, mortiferis; nam tu puri cordis vitales deliciae.

30. Operentur ergo iam in terra ministri tui, non sicut in aquis infidelitatis annuntiando et loquendo per miracula et sacramenta et voces mysticas, ubi intenta fit ignorantia mater admirationis in timore occultorum

denizden ayrıldı. Diller inanmayanlara bir işarettir, inananlara değil.⁷³² Bu yüzden suların üzerine yerleştirdiğin karanın, Sözün uyarınca suların yarattığı türde kanatlı yaratıklara artık ihtiyacı kalmamıştı. Gönder elçilerini, Sözünü iletinler dünyaya. Çünkü biz ancak onların yarattığı eserler hakkında konuşabiliyoruz, ama onların bu eserleri yaratmasına sebep olan sensin ve onlar bu yüzden yaşayan bir ruhu dünyaya getirebiliyorlar. Evet, bu ruhu doğuran topraktır, çünkü toprak bu ruhun doğumuna neden oldu, tıpkı suların kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklar ve gökkubbenin altında uçuşan yaratıkların doğumuna neden olması gibi.⁷³³ Ama artık toprağın bunlara ihtiyacı yok, her ne kadar denizden çıkan Balığı, inananların gözü önünde hazırladığın sofrada yiyorsa da.⁷³⁴ Zaten bu Balık kuru toprağı beslesin diye denizden çıkarıldı. Kuşlar da denizlerin ürünleriydi, ama onlar da toprak da çoğaldı. Çünkü insanların inançsız olması Müjdeyi yayanların ilkin vaaz vermelerini gerekli kıldı, ama öğretikleriyle ve işledikleri sevaplarla insanlarda imanı körüklediler ve günden güne çoğalttılar. Buna karşın canlı ruhun kökeni topraktaydı ve sadece vaftiz olanların hayrınaydı, O bu insanları dünyevi sevgilerden uzak tutacaktı ki, onların ruhları senin için yaşasın, yoksa dünyevi hazlarla, ah o öldürücü hazlarla yaşarken hepsi birer ölüydü; çünkü saf yüreklere can katan haz sensin.

30. O halde izin ver, elçilerin dünyada işlerini görsün, ama öyle inançsızlığın sularında gördükleri gibi değil, yani seni mucizelerle, gizli ayinlerle ve gizemli dualarla tanıtarak ya da vaaz ederek değil. Bunlar ancak cehaletin, yani gizli simgelerin yarattığı korkudan doğan hayretin anasının

signorum – talis enim est introitus ad fidem filiis Adam oblitis tui, dum se abscondunt a facie tua et fiunt abyssus – sed operentur etiam sicut in arida discreta a gurgitibus abyssi et sint forma fidelibus vivendo coram eis et excitando ad imitationem. Sic enim non tantum ad audiendum sed etiam ad faciendum audiunt: Quaerite deum, et vivet anima vestra, ut producat terra animam viventem, nolite conformari huic saeculo, continete vos ab eo. Evitando vivit anima, quae appetendo moritur. Continete vos ab immani feritate superbiae, ab inertii voluptate luxuriae et a fallaci nomine scientiae, ut sint bestiae mansuetae et pecora edomita et innoxii serpentes. Motus enim animae sunt isti in allegoria: sed fastus elationis et delectatio libidinis et venenum curiositatis motus sunt animae mortuae, quia non ita moritur, ut omni motu careat, quoniam discedendo a fonte vitae moritur atque ita suscipitur a praetereunte saeculo et conformatur ei.

31. Verbum autem tuum, deus, fons vitae aeternae est et non praeterit: ideoque in verbo tuo cohibetur ille discessus, dum dicitur nobis: Nolite conformari huic saeculo, ut producat terra in fonte vitae animam viventem, in verbo tuo per evangelistas tuos animam continentem imitando imitatores Christi tui. Hoc est

dikkatini çekebilir. Seni unutan, senin suretinden saklanan ve uçurum halini alan Âdem oğulları ancak bu kapılardan iman yoluna girebilir. Artık izin ver, ver ki elçilerin, girdaplarla engin sulardan ayrılan kuru toprakta işlerini görür gibi görsünler. Sürdürdükleri yaşamlarıyla imanlı insanlara örnek olsunlar ve onları kendileri gibi yaşamaya davet etsinler. Çünkü bu şekilde insanlar onları sadece iştirmekle kalmaz, onların yaptıklarını yapmak için iştirirler. Tanrı'yı arayın, ruhunuz yaşayacak,⁷³⁵ öyle ki toprağınız canlı ruh doğuracak; bu dünyaya kapılmayın, kendinizi ondan sakının. Ondan uzak durulursa, ruh yaşar, ona heveslenirse ölür. Kibirden, o vahşi ilkelikten uzak durun, şehvetin uyuşturucu hazzından uzak durun, adına bilgi denen sahtelikten uzak durun, uzak durun ki vahşi hayvanlar uysallaşsın, davarlar boyunduruğa vurulsun, sürüngenler zararsız hale getirilsin. Çünkü bu yaratıklar ruhun dürtülerinin göstergeleridir. Ama kibrin kendini beğenmişliği, şehvetin hazzı ve meraklılığın zehri ölü bir ruhun dürtüleridir, çünkü ruhun ölümü bütün dürtülerin sona ermesi anlamına gelmez, ruh Yaşam Pınarından ayrıldıkça ölür; dünyanın gelip geçiciliğiyle sürüklenip gider ve kendini tamamen ona teslim eder.

31. Oysa senin Sözü'n, ey Tanrı, ezeli ve ebedi yaşamın kaynağıdır ve bu kaynak hiç tükenmez. İşte bu yüzden Sözü'nle o kaynaktan ayrılmamızı yasaklıyorsun, bir yandan da şöyle diyorsun bize: Bu dünyaya kapılmayın ki, toprağınız Yaşam Pınarıyla canlı bir ruh doğursun. Senin habercilerin aracılığıyla duyurduğun Sözü'nle, ruhlar İsa'nı örnek alanları örnek alarak kendine hakim oluyor. "Her biri kendi türüne

enim secundum genus, quoniam aemulatio viri ab amico est: Estote, inquit, sicut ego, quia et ego sicut vos. Ita erunt in anima viva bestiae bonae in mansuetudine actionis. Mandasti enim dicens: In mansuetudine opera tua perfice et ab omni homine diligeris. Et pecora bona neque si manducaverint, abundantia, neque si non manducaverint, egentia, et serpentes boni non perniciosi ad nocendum, sed astuti ad cavendum et tantum explorantes temporalem naturam, quantum sufficit, ut per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciatur aeternitas. Serviunt enim rationi haec animalia, cum a progressu mortifero cohibita vivunt et bona sunt.

CAPUT XXII

“Faciamus hominem ad imaginem, etc.», Gen. 1, 26.

Renovatio mentis.

32. Ecce enim, domine deus noster, creator noster, cum cohibitae fuerint affectiones ab amore saeculi, quibus moriebamur male vivendo, et coeperit esse anima vivens bene vivendo completumque fuerit verbum tuum, quo per apostolum tuum dixisti: Nolite conformari huic saeculo, consequetur et illud, quod adiunxisti statim et dixisti: Sed reformamini in novitate mentis vestrae, non iam secundum genus, tamquam imitantes praecedentem proximum nec ex hominis

göre” sözündeki anlam bu işte,⁷³⁶ çünkü bir insan kendisine ancak arkadaşını örnek alabilir; Havarin⁷³⁷ söyle der: Benim gibi olun, çünkü ben sizler gibiyim.⁷³⁸ Canlı bir ruh işte böyle yaptığı takdirde vahşi hayvanların davranışları da uysallaşır, iyi olurlar. Çünkü sen bize şöyle buyurdun: Yapacağınız işi kibarca yapın, herkes tarafından sevilirsiniz.⁷³⁹ Davar da iyi olur eğer yiyeceği kadar yer, gereğinden fazlasını yemezse. Sürüngenler de iyi olur, zarar vermez, tehlike yaratmaz, sadece kendilerini korumak için tedbirli davranırlar ve sadece gerektiği kadarıyla ölümlü doğayı keşfederler, o da yarattıkların aracılığıyla bildiğimiz ebediyeti yeterince seyretmemize olanak tanımak için. Çünkü bu hayvanlar kendilerini ölüme götüren yollardan uzak durduklarında aklın hizmetkârları olurlar, yaşarlar ve iyi olurlar.

22. BÖLÜM

Yaratılış Kitabının “İnsanı suretimizde yaratalım, vd” ile başlayan satırı (1.26). Ruhun ıslahı.⁷⁴⁰

32. İşte bak, Rab Tanrımız, Yaratıcımız, kötü yaşayarak ölümümüze neden olan tutkular şu dünya aşkından kendilerini uzak tutunca ve iyi yaşayarak özümüzdeki canlı ruha hayat vermeye başlayınca, Havarine söylediğin şu sözün gerçekleşmiş olacak: “Bu dünyaya kapılmayın.” Bunun hemen ardından eklediğin sözün de yerine oturacak sonra, çünkü şöyle demişsin: “Ruhunuzu ıslah ederek ıslah olun.”⁷⁴¹ Şu var ki, “kendi cinsinize göre” dememişsin, yani bize yol göstereni kendimize örnek almamızı ya da daha iyi birisinin hakimiyetinde

melioris auctoritate viventes. Neque enim dixisti: Fiat homo secundum genus, sed: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, ut nos probemus, quae sit voluntas tua. Ad hoc enim dispensator ille tuus generans per evangelium filios, ne semper parvulos haberet, quos lacte nutriret et tamquam nutrix foveret: Reformamini, inquit, in novitate mentis vestrae ad probandum vos, quae sit voluntas dei, quod bonum et beneplacitum et perfectum. Ideoque non dicis: Fiat homo, sed: Faciamus, nec dicis: secundum genus, sed: ad imaginem et similitudinem nostram. Mente quippe renovatus et conspiciens intellectam veritatem tuam homine demonstratore non indiget, ut suum genus imitetur, sed te demonstrante probat ipse, quae sit voluntas tua, quod bonum et beneplacitum et perfectum, et doces eum iam capacem videre trinitatem unitatis vel unitatem trinitatis. Ideoque pluraliter dicto: Faciamus hominem, singulariter tamen infertur: Et fecit deus hominem, et pluraliter dicto: ad imaginem nostram, singulariter infertur: ad imaginem dei. Ita homo renovatur in agnitione dei secundum imaginem eius, qui creavit eum, et spiritalis effectus iudicat omnia, quae utique iudicanda sunt, ipse autem a

yaşamamızı ima etmemişsin. Evet, sen şöyle demedin: “İnsan kendi cinsine göre olsun.” Bunun yerine şöyle dedin: “İnsanı bizim suretimizde ve bize benzer yarattık.” Böyle dedin, çünkü iradenin ne olduğunu tanıtlamak istedin. Bu yüzden seni muştulayarak evlatlarına babalık eden, onların asla küçük birer çocuk olarak kalmalarına izin vermeyen ve onları sütüyle besleyip bir ana sefkatiyle sarıp sarmalayan elçin, “İslah olun,” dedi, “zihinlerinizi ıslah edip, Tanrı’nın iradesinin ne olduğunu anlamak için, o iyiliğin, o yüce mutluluğun, o mükemmelin ne olduğunu anlamak için ıslah olun.” Demek ki sen bu yüzden, “İnsan olsun” demiyorsun, “İnsanı yaratalım” diyorsun, bu yüzden, “İnsanı kendi cinsine göre yaratalım” demiyorsun, “onu kendi suretimizde ve kendimize benzer yaratalım,” diyorsun. Çünkü insan zihinsel olarak ıslah olduğunda, senin Hakikatini görüp kavradığında, kendisine örnek alacağı bir insanın kılavuzluğuna ihtiyacı kalmayacak, senin kılavuzluğunda kendi kendine senin İradenin ne olduğunu, o iyiliğin, o yüce mutluluğun, o mükemmelin ne olduğunu tanıtlayacak; ve bu yetiyi elde ettiğinde sen ona Birlikteki Üçlü’yü ya da Üçlü’deki Birliği nasıl anlayacağını öğreteceksin. Demek ki bu yüzden çoğul olarak, “İnsanı yaratalım” deniyor, ama hemen ardından tekil olarak, “Tanrı insanı yarattı,” deniyor. İlk ifadede çoğul olarak, “bizim suretimizde” denirken, ikinci ifade de tekil olarak, “Tanrı’nın suretinde” deniyor. O halde insan, kendisini yaratan Tanrı’nın suretinde Tanrı’nın bilgisine ererek ıslah oluyor.⁷⁴² Ruhani bir varlık olarak yaratıldığından dolayı da her şeyi, tabii yargılanması gereken her şeyi, yargılayabiliyor, ama hiç kimse tarafından

nemine iudicatur.

CAPUT XXIII

«Et praesit piscibus maris, etc.», Gen. 1, 26. De
quibus christianus iudicet.

33. Quod autem iudicat omnia, hoc est, quod habet potestatem piscium maris et volatilium caeli et omnium pecorum et ferarum et omnis terrae et omnium repentium, quae repunt super terram. Hoc enim agit per mentis intellectum, per quem percipit quae sunt spiritus dei. Alioquin homo in honore positus non intellexit; comparatus est iumentis insensatis et similis factus est eis. Ergo in ecclesia tua, deus noster, secundum gratiam tuam, quam dedisti ei, quoniam tuum sumus figmentum creati in operibus bonis, non solum qui spiritualiter praesunt sed etiam hi qui spiritualiter subduntur eis qui praesunt – masculum enim et feminam fecisti hominem hoc modo in gratia tua spiritali, ubi secundum sexum corporis non est masculus et femina, quia nec Iudaeus neque Graecus neque servus neque liber – spirituales ergo, sive qui praesunt sive qui obtemperant, spiritualiter iudicant, non de cognitionibus spiritalibus, quae lucent in firmamento – non enim oportet de tam sublimi auctoritate iudicare – neque de ipso libro tuo, etiam

yargılanmıyor.⁷⁴³

23. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.26): “Denizdeki balıklara hakim olsun, vd.”
Bir Hristiyanın yargıda bulunabileceği konular.

33. “İnsan her şeyi yargılar” ifadesi, insan denizdeki balığa, havadaki kuşa, yeryüzündeki bütün evcil ve yabani hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngenerlere hakimdir anlamına gelir.⁷⁴⁴ İnsan bu hakimiyeti anlama yetisiyle⁷⁴⁵ sağlar, anlama yetisi sayesinde Tanrı’nın Ruhunun gerçeklerini algılar. Tersiy olsaydı, kendisine bahşedilen onurlu mevkiye rağmen insan anlayıştan yoksun kalacaktı; akıldan yoksun hayvanlarla kıyaslanacak, onlardan bir farkı olmayacaktı.⁷⁴⁶ Bu yüzden senin Kilisenin, Tanrımız, senin inayetinle bahşettiğin ruhani anlamda yargılama hakkı var, çünkü biz senin hayırlı işlerini gerçekleştirmek üzere senin suretinde yaratıldık. Bu hakka sadece Kilisenin ruhani başkanları sahip değil, bu başkanlara ruhani olarak tabi olan hazırın da sahip. Çünkü sen insanları erkek ve kadın olarak yarattın, senin ruhani inayetinde herkes birbirine eşit, bu yüzden erkek ve kadın arasında cinsiyet farkı yok, tıpkı Yahudi, Yunan, köle ya da özgür arasında bir fark olmaması gibi. Demek ki ruhani insanların, ister Kiliseye başkanlık etsinler, isterse başkanlara itaat etsinler, hepsinin ruhāni anlamda yargılama hakları var.⁷⁴⁷ Yine de gökkubbedeki ışıkları, yani ruhani gerçekleri yargılayamazlar, çünkü böyle yüce bir yetkeyi yargılamak onlara düşmez. Senin Kitabını da yargılayamazlar, üstelik o

si quid ibi non lucet, quoniam summittimus ei nostrum intellectum certumque habemus etiam quod clausum est aspectibus nostris, recte veraciterque dictum esse – sic enim homo, licet iam spiritalis et renovatus in agnitione dei secundum imaginem eius, qui creavit eum, factor tamen legis debet esse, non iudex – neque de illa distinctione iudicat spiritalium videlicet atque carnalium hominum, qui tuis, deus noster, oculis noti sunt et nullis adhuc nobis apparuerunt operibus, ut ex fructibus eorum cognoscamus eos, sed tu, domine, iam scis eos et divisisti et vocasti in occulto, antequam fieret firmamentum. Neque de turbidis huius saeculi populis quamquam spiritalis homo iudicat. Quid enim ei de his, qui foris sunt, iudicare ignoranti, quis inde venturus sit in dulcedinem gratiae tuae et quis in perpetua impietatis amaritudine remansurus?

34. Ideoque homo, quem fecisti ad imaginem tuam, non accepit potestatem luminarium caeli neque ipsius occulti caeli neque diei et noctis, quae ante caeli constitutionem vocasti, neque congregationis aquarum, quod est mare, sed accepit potestatem piscium maris et volatilium caeli et omnium pecorum et omnis terrae et omnium repentium, quae repunt super terram. Iudicat enim et approbat, quod recte, improbat autem, quod perperam invenerit, sive in ea solemnitate sacramentorum, quibus initiantur quos pervestigat in aquis

Kitapta bazı noktalar karanlıkta kalmış olsa bile. Biz bütün anlama gücümüzü o Kitaba teslim etmişiz, bizim algımıza kapalı olan kısımlarından bile eminiz, bunların uygun ve doğru şekilde aktarılmış olduğundan eminiz. Ruhani olan ve Yaratıcısının suretine benzerliğinden dolayı Tanrı'nın bilgisine erip ıslah olmuş insan bile sadece Yasa'nın uygulayıcısıdır, onun hakimi değil. Kaldı ki insanlar arasında kimin ruhani, kimin dünyevi olduğuna da karar veremez. Bu ayrım ancak senin katında anlaşılır. Bize insanların yaptığı işler henüz gösterilmedi ki, onları verdikleri meyvelerden tanıyalım.⁷⁴⁸ Ama sen, ya Rab, onları tanıdığından onları ayırdın ve gökkubben yaratılmadan önce onları çağırdın. Ruhani insan bu dünyanın fırtınalarına uğramış insanlar hakkında yargıda bulunamaz. Çünkü insan dışardakileri nasıl yargılayabilir,⁷⁴⁹ kimin dünyadan gelip de senin inayetinin tatlı âlemine girdiğini, kimin hâlâ imansızlığın acı tadını tatmakta olduğunu bilemeyeceğine göre?

34. İşte bu yüzden kendi suretinde yarattığın insanın ne göğün ışıklarına hakim olma yetkisi var, ne de gözüyle görmediği gökyüzüne, ne gökyüzünden önce yarattığın gündüze, ne geceye, ne de bir araya toplanan sulara ya da denize; sadece denizdeki balıklara, havadaki kuşlara, bütün hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngenlere hakim olma yetkisi var. İnsan doğru olanı beğenip onaylar, yanlış gördüğünü onaylamaz. Ya merhamet edip suların tam ortasından bulup çıkardığın insanların sırlara erdiği o kutsal ayinlerde uyguluyor bu yetkisini, ya iman sahibi dünyanın besini olsun diye denizden çıkartılan o Balık ikram

multis misericordia tua, sive in ea, qua ille piscis exhibetur, quem levatum de profundo terra pia comedit, sive in verborum signis vocibusque subiectis auctoritati libri tui tamquam sub firmamento volitantibus, interpretando, exponendo, disserendo, disputando, benedicendo atque invocando te, ore erumpentibus atque sonantibus signis, ut respondeat populus: Amen. Quibus omnibus vocibus corporaliter enuntiandis causa est abyssus saeculi et caecitas carnis, qua cogitata non possunt videri, ut opus sit instrepere in auribus. Ita, quamvis multiplicentur volatilia super terram, ex aquis tamen originem ducunt. Iudicat etiam spiritalis approbando, quod rectum, improbando autem, quod perperam invenerit in operibus moribusque fidelium, eleemosynis tamquam terra fructifera et de anima viva mansuefactis affectionibus, in castitate, in ieiuniis, in cogitationibus piis de his, quae per sensum corporis percipiuntur. De his enim iudicare nunc dicitur, in quibus et potestatem corrigendi habet.

CAPUT XXIV

«Et benedixit eos deus dicens, Crescite, etc.», Gen.

1, 28.

35. Sed quid est hoc et quale mysterium est? Ecce benedicis homines, o domine, ut crescant et multiplicentur et impleant terram. Nihilne nobis ex hoc innuis, ut intellegamus aliquid? Cur non ita benedixeris

edildiğinde kutlanan o ayinde ya da Kitabının yetkesine tabi olan kelimeler ve ifadelerle vaaz verdiğinde, yani göğün altında uçan kuşlar misali. Senin öğretini açıklayabilir, yorumlayabilir, tartışabilir, tartışmaya açabilir; seni övebilir ve senden yardım dileyebilir; dilinden dökülen kelimelerin insanların karşılık verebileceği ve “Amen” diye haykırabilecekleri bir anlamı olabilir. Söylediği bu sözler kulakların işitebileceği yüksek sesle söylenmek zorundaysa, bunun nedeni dünyanın derin bir deniz, bedeninin de kör olmasıdır. İnsanlar gerçekleri göremez, bu yüzden kulaklarda çınlaması şart. Demek ki kuşlar yeryüzünde üreyip çoğalsa da kökenleri sularda. Ruhani insan imanla yapılan işlerde, davranış tarzlarında, toprağın verdiği ürünleri andıran zekatlarda doğru gördüğünü beğenerek ve yanlış gördüğünü kınayarak da yargıda bulunabilir. İffetle, oruç tutarak, bedensel duyularıyla algıladığı şeyler üzerine huşu içinde tefekküre dalarak tutkularına gem vurmaya öğrenen ve yaşamaya başlayan ruh hakkında da yargıda bulunabilir. Kısacası, demem o ki, düzeltebileceği her şey hakkında yargıda bulunabilir.

24. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.28): “Tanrı onları, ‘Çoğalın, vd’ diyerek kutsadı.”⁷⁵⁰

35. Ama şu cümlelerin anlamı ne, nasıl bir sır saklıyor içinde? Bak kutsuyorsun insanları, ya Rab, çoğalsınlar, artsınlar ve yeryüzünü doldursunlar diye. Bundan bir şeyler çıkarabilmemiz için hiç mi ipucu vermiyorsun yani bize? Peki niçin

lucem, quam vocasti diem, nec firmamentum caeli nec luminaria nec sidera nec terram nec mare? Dicerem te, deus noster, qui nos ad imaginem tuam creasti, dicerem te hoc donum benedictionis homini proprie voluisse largiri, nisi hoc modo benedixisses pisces et coetos, ut crescerent et multiplicarentur et implerent aquas maris, et volatilia multiplicarentur super terram. Item dicerem ad ea rerum genera pertinere benedictionem hanc, quae gignendo ex semet ipsis propagantur, si eam reperirem in arbustis et fructibus et in pecoribus terrae. Nunc autem nec herbis et lignis dictum est nec bestiis et serpentibus: Crescite et multiplicamini. cum haec quoque omnia sicut pisces et aves et homines gignendo augeantur genusque custodiant.

36. Quid igitur dicam, lumen meum, veritas? Quia vacat hoc, quia inaniter ita dictum est? Nequaquam, pater pietatis, absit, ut hoc dicat servus verbi tui. Et si ego non intellego, quid hoc eloquio significes, utantur eo melius meliores, id est intellegentiores quam ego sum, unicuique quantum sapere dedisti. Placeat autem et confessio mea coram oculis tuis, qua tibi confiteor credere me, domine, non incassum te ita locutum, neque silebo, quod mihi lectionis huius occasio suggerit. Verum est enim, nec video, quid impediat ita me sentire dicta figurata librorum

aynı şekilde kutsamadın gün dediğin ışığı, gökkubbeyi, gök-sel ışıkları, yıldızları, toprağı, denizi? Sana ancak şunu söyleyebilirim, bizi kendi suretinde yaratan Tanrımız, sen aynı şekilde balıkları ve balinaları çoğalsınlar, artsınlar ve denizin sularını doldursunlar diye kutsamamışsan, kuşları da yeryüzünü doldursunlar diye kutsamamışsan, sana ancak şunu söyleyebilirim ki, sen özellikle insanı kutsayarak ona cömert bir armağan bahşetmek istemişsin. Ağaçlara da, bitkilere de, yeryüzündeki hayvanlara da aynı armağanın bahşedilmiş olduğunu anlasaydım sözlerinden, kutsanmanın çoğalarak artan bütün canlılara özel olduğunu söyleyebilirdim. Ama ne bitkilere, ne ağaçlara, ne hayvanlara ne de sürüngenlere “üreyin, çoğalın” denmemiş, üstelik bütün bu canlılar da tıpkı balıklar, kuşlar ve insanlar gibi çoğalarak arttıkları ve türlerini korudukları halde.

36. Öyleyse ne demem gerekiyor, ey Nurum, ey Hakikat? Bunda özel bir anlam yok, öylesine söylenmiş bir laf mı bu yani? Hayır, asla, ey Hürmetin Babası, böyle bir şey söylemek senin kulunun aklına bile gelmemeli. Ben bu sözle ne kastettiğini anlamıyorsam daha iyi yorumcular, yani benden daha zeki olanlar, her birine bahşettiğin anlama yetilerinin elverdiği ölçüde buna daha iyi bir açıklama getirsinler. Ama benim şu yorumum da senin katında kabul görsün, çünkü ben bu yorumu yaparken, ya Rab, senin bu sözü boş yere söylemediğine inandığımı itiraf ediyorum ve metindeki sözünü okuduğumda aklıma gelen düşüncüyü de söylemeden geçmek istemiyorum. Çünkü doğru bir düşünce benimki, üstelik senin Kitabındaki mecaz sözleri böyle yorumlamamda bir sakınca

tuorum. Novi enim multipliciter significari per corpus, quod uno modo mente intellegitur, et multipliciter mente intellegi, quod uno modo per corpus significatur. Ecce simplex dilectio dei et proximi, quam multiplicibus sacramentis et innumerabilibus linguis et in unaquaque lingua innumerabilibus locutionum modis corporaliter enuntiatur! Ita crescunt et multiplicantur fetus aquarum. Attende iterum quisquis haec legis: Ecce quod uno modo scriptura offert et vox personat: In principio deus fecit caelum et terram, nonne multipliciter intellegitur, non errorum fallacia, sed verarum intellegentiarum generibus? Ita crescunt et multiplicantur fetus hominum.

37. Itaque si naturas ipsas rerum non allegorice, sed proprie cogitemus, ad omnia, quae de seminibus gignuntur, convenit verbum: Crescite et multiplicamini. Si autem figurate posita ista tractemus – quod potius arbitror intendisse scripturam, quae utique non supervacue solis aquatilium et hominum fetibus istam benedictionem attribuit – invenimus quidem multitudines et in creaturis spiritalibus atque corporalibus tamquam in caelo et terra et in animis iustis et iniquis tamquam in luce et tenebris et in sanctis auctoribus, per quos lex ministrata est, tamquam in firmamento, quod solidatum est inter aquam et aquam, et in societate amaricantium populorum tamquam in mari et in studio piarum animarum tamquam in arida

olmayacağına da inanıyorum. Çünkü bir şekilde zihnimizde yakaladığımız anlamı somut olarak pek çok şekilde açıklayabileceğimizi biliyorum, somut olarak bir şekilde açıklayabileceğimiz bir anlamın da zihnimizde pek çok şekilde yorumlanabileceğini. Tanrı sevgisi ve komşumuza duyduğumuz sevgi ne kadar basittir mesela, ama somut olarak ne çok sembolle, ne çok üslupla ve her bir üslupta da ne çok deyişle ifade edilir! Sudaki yaratıklar da işte böyle çoğalır ve artar. Tekrar dikkat et okur ne okuduğuna; işte bak Kutsal Kitap, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı” derken doğruyu bize bir tek şekilde sunuyor, kullandığı üslup da bunu tek bir şekilde ifade ediyor. Ama bu ifade pek çok şekilde yorumlanmıyor mu, yanıltmaksızın, hata yapmaksızın; bütün yorumların hepsi kendine göre doğru değil mi? İşte insan soyu da böyle çoğalıyor ve artıyor.

37. O halde varlıkların doğasını mecazi olarak değil de düz anlamıyla düşünürsek, tohumdan doğan her şey, “Üreyin ve çoğalın,” sözünün muhatabı kılınır. Ama metni mecazi anlamda inceleyecek olursak –ki bana göre, Kutsal Kitap bu niyetle kaleme alınmış, çünkü kutsamanın sadece denizdeki yaratıklarla ve insan soyuyla ilişkilendirilmesi rastlantısal olmaz– işte o zaman mecazi olarak gök ve yer şeklinde betimlenmiş ruhani ve maddi varlıklardaki çokluğu görebiliriz; aynı şekilde, ışık ve karanlık olarak betimlenmiş dürüst ve dürüst olmayan ruhlardakini de; su ile suyun arasına sağlam şekilde yerleştirilen bir gökkubbe⁷⁵¹ olarak betimlenen, Tanrı’nın Yasasını bize bildirmekle görevlendirilmiş kutsal yazarlardakini de; deniz olarak betimlenen, iman etmediğinden acı

et in operibus misericordiae secundum praesentem vitam tamquam in herbis seminalibus et lignis fructiferis et in spiritalibus donis manifestatis ad utilitatem sicut in luminaribus caeli et in affectibus formatis ad temperantiam tamquam in anima viva. In his omnibus nanciscimur multitudines et ubertates et incrementa; sed quod ita crescat et multiplicetur, ut una res multis modis enuntietur et una enuntiatio multis modis intellegatur, non invenimus nisi in signis corporaliter editis et rebus intellegibiliter excogitatis. Signa corporaliter edita generationes aquarum propter necessarias causas carnalis profunditatis, res autem intellegibiliter excogitatas generationes humanas propter rationis fecunditatem intelleximus. Et ideo credidimus utrique horum generi dictum esse abs te, domine: Crescite et multiplicamini. In hac enim benedictione concessam nobis a te facultatem ac potestatem accipio et multis modis enuntiare, quod uno modo intellectum tenuerimus, et multis modis intellegere, quod obscure uno modo enuntiatum legerimus. Sic implentur aquae maris, quae non moventur nisi variis significationibus, sic et fetibus humanis impletur et terra, cuius ariditas apparet in studio, et dominatur ei ratio.

bir yaşam süren insan topluluğundakini de; kuru toprak olarak betimlenen, dindar ruhların azmindekini de; tohumlu bitkiler ve meyve veren ağaçlar olarak betimlenen, şu anki yaşamda gerçekleştirilen hayırlı işlerdekini de; gökkubbedeki ışıklar olarak betimlenen, ıslah edilmemize yönelik bize açıklanmış olan ruhani armağanlardakini de; canlı ruh olarak betimlenen, nefse hakimiyetle denetim altına alınmış tutkular-dakini de. İşte biz bütün bunlarda çoklukla, bollukla ve çoğalmayla karşılaşıyoruz. Ama çoğalacak ve artacak olan şeyi, ancak somut olarak açıklanan simgelerle ve zihinsel olarak algılanan kavramlarla keşfediyoruz, çünkü tek bir doğru birçok şekilde ifade edilebiliyor ve tek bir ifade pek çok şekilde doğrulanabiliyor. Suların çoğalıp artması somut simgelerle açıklanmak zorunda, çünkü biz bedenimizin derin deniziyle sarılmışız, keza insanların çoğalıp artmasını da zihinsel âlemdeki kavramlarla anlayabiliyoruz, o da verimli bir akla sahip olduğumuzdan. İşte bu yüzden senin hem sulara hem de insanlara çoğalıp artın dediğine inanıyorum, ya Rab. Bu kutsamayla bize tek bir şekilde anladığımız şeyleri pek çok şekilde açıklayabilme ve örtülü olarak tek bir şekilde yazıldığını gördüğümüz şeyleri de pek çok şekilde anlayabilme olanağı ve yetisi bahşetmiş olduğunu düşünüyorum. Böylece denizin suları doluyor, çünkü bu sular değişik simgeler olmadan hareket etmiyor;⁷⁵² aynı şekilde toprak da insan soyuyla doluyor, çünkü onun kuruluğu insanın hevesinde⁷⁵³ ve aklın toprağa hakimiyetinde görünür kılınıyor.

«Ecce dedi vobis omnem herbam ... in escam, etc.»,

Gen. 1, 29.

38. Volo etiam dicere, domine deus meus, quod me consequens tua scriptura commonet, et dicam nec verebor. Vera enim dicam te mihi inspirante, quod ex eis verbis voluisti ut dicerem. Neque enim alio praeter te inspirante credo me verum dicere, cum tu sis veritas, omnis autem homo mendax. Et ideo qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Ergo ut verum loquar, de tuo loquor: ecce dedisti nobis in escam omne faenum sativum seminans semen, quod est super omnem terram, et omne lignum, quod habet in se fructum seminis sativi. Nec nobis solis sed et omnibus avibus caeli et bestiis terrae atque serpentibus; piscibus autem et coetis magnis non dedisti haec. Dicebamus enim eis terrae fructibus significari et in allegoria figurari opera misericordiae, quae huius vitae necessitatibus exhibentur ex terra fructifera. Talis terra erat pius Onesiphorus, cuius domui dedisti misericordiam, quia frequenter Paulum tuum refrigeravit et catenam eius non erubuit. Hoc fecerunt et fratres et tali fruge fructificaverunt, qui quod ei deerat suppleverunt ex Macedonia. Quomodo autem dolet quaedam ligna,

Yaratılış Kitabı (1.29): “İşte, yeryüzündeki her otu size gıda olarak verdim, vd.”⁷⁵⁴

38. Kutsal Kitabının bundan sonraki sözünün de bana ne gibi bir anlam çağrıştırdığını söylemek isterim, ya Rab; söyleyeceğim de, çünkü korkmuyorum. O sözlerde görmemi istediğin anlamı bana esinlediğine göre, yaptığım yorum da doğru olacaktır. Senden başkası bana bunları esinleseydi, doğru bir yorum getireceğime inanmazdım, çünkü sen Hakikatsin, insanlarsa birer yalancı.⁷⁵⁵ İşte bu yüzden yalan söyleyen aslında kendi doğasına uygun olarak konuşur. Öyleyse doğru konuşmam için senin doğana uygun konuşmamı bahşet. İşte bak, sen toprağın üstüne ekili ve tohum veren her bitkiyi, tohumu meyvesinde olan her ağacı bize yiyecek olarak sundun. Sadece bize değil, gökte uçuşan her kuşa, karada gezinen her hayvana ve sürüngene de; ama bu yiyeceği balıklara ya da balinalara sunmadın. Toprağın verdiği bu meyvelerin, mecazi anlamda yorumladığımızda, senin merhametinin eserleri olarak anlaşılması gerektiğini söylemiştik, çünkü bu yaşantımızın temel ihtiyaçlarını bereketli topraktan elde ediyoruz. Dini bütün bir adam olan Onesiphorus’un da toprağı böyle bereketli bir topraktı ve sen onun bütün ailesine merhametini bağışladın, çünkü bu adam hep Paulus’un içini ferahlattı ve onun zincire vurulmuş olmasından hiç utanmadı.⁷⁵⁶ Diğer kardeşleri de aynı şekilde davrandılar, aynı şekilde meyve verdiler ve Makedonya’dan gelip bütün ihtiyaçlarını karşıladılar.⁷⁵⁷ Ama bazı ağaçlar vardı ki, Paulus’u nasıl da üzdüler,

quae fructum ei debitum non dederunt, ubi ait: In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. Esca enim debetur eis, qui ministrant doctrinam rationalem per intellegentias divinorum mysteriorum, et ita eis debetur tamquam hominibus. Debetur eis autem sicut animae vivae praebentibus se ad imitandum in omni continentia. Item debetur eis tamquam volatilibus propter benedictiones eorum, quae multiplicantur super terram, quoniam in omnem terram exiit sonus eorum.

CAPUT XXVI

Voluptas et utilitas ex beneficio in proximum collato.

39. Pascuntur autem his escis qui laetantur eis, nec illi laetantur eis, quorum deus venter. Neque enim et in illis, qui praebent ista, ea, quae dant, fructus est, sed quo animo dant. Itaque ille, qui deo serviebat, non suo ventri, video plane, unde gaudeat, video et congratulor ei valde. Acceperat enim a Philippensibus quae per Epaphroditum miserant; sed tamen unde gaudeat, video. Unde autem gaudet, inde pascitur, quia in veritate loquens: Gavisus sum, inquit, magnifice in domino, quia tandem aliquando repullulastis sapere

çünkü meyve verip ona olan borçlarını ödemediler. Şöyle der Paulus: “İlk duruşmamda kimse benden yana olmadı, herkes beni terk etti; yine de bunun hesabı onlara sorulmasın.”⁷⁵⁸ Tanrısal sırlara erip ruhsal öğretiyi bize aktarmakla görevlendirilen azizlere gıdalarını vermemiz boynumuzun borcu; insan oldukları için bizim bu borcu onlara ödememiz gerekir. Öte yandan canlı bir ruh oldukları için de onlara bu borcu ödemeliyiz, çünkü onlar her şeyden el ayak çekerek bize nefse hakimiyet konusunda örnek oldular. Dahası, kanatlı varlıklar oldukları için onlara bu borcu ödemeliyiz, çünkü sayelerinde yeryüzüne hayır duaları yağıyor, çünkü onların sesleri dünyanın dört bir yanına dağılıyor.⁷⁵⁹

26. BÖLÜM

Komşumuza yaptığımız iyilikten doğan haz ve yarar.

39. Bu yiyeceklerle mutlu olanlar bu yiyeceklerle beslenir; ama tanrı diye midelerine tapanlar⁷⁶⁰ bu yiyeceklerden aynı mutluluğu alamaz. Bu yiyecekleri verenlere gelince, onların dereceği meyveler verdiklerinde değil, niyetlerinde gizlidir. Bu yüzden, kendisini midesine değil de Tanrı'nın yoluna adanmış o Havarinin niçin sevindiğini çok iyi anlıyorum ve onun sevincine yürekten katılıyorum. Evet, Philippililerin⁷⁶¹ Epaphroditus aracılığıyla kendisine yolladıkları armağanları aldı; ama ben onun sevincinin kaynağını görüyorum. Çünkü onun sevincinin asıl kaynağı onu besleyen kaynaktır, zaten şu sözleriyle bu hakiki kaynağı kendisi bize açıklıyor ve diyor ki, “Tanrı adına öyle büyük bir sevinç duydum ki, işte sonunda

pro me, in quo sapiebatis, taedium autem habuistis. Isti ergo diuturno taedio marcuerant et quasi exaruerant ab isto fructu boni operis, et gaudet eis, quia repullularunt, non sibi, quia eius indigentiae subvenerunt. Ideo secutus ait: Non quod desit aliquid dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio et minus habere, scio et abundare; in omnibus et in omni imbutus sum, et satiari et esurire et abundare et penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.

40. Unde ergo gaudes, o Paule magne? Unde gaudes, unde pasceris, homo renovate in agnitione dei secundum imaginem eius, qui creavit te, et anima viva tanta continentia et lingua volatilis loquens mysteria? Talibus quippe animantibus ista esca debetur. Quid est, quod te pascit? Laetitia. Quod sequitur audiam: Verum tamen, inquit, benefecistis communicantes tribulationi meae. Hinc gaudet, hinc pascitur, quia illi bene fecerunt, non quia eius angustia relaxata est, qui dicit tibi: In tribulatione dilatasti mihi, quia et abundare et penuriam pati novit in te, qui confortas eum. Scitis enim, inquit, etiam vos, Philippenses, quoniam in principio evangelii, cum ex Macedonia sum profectus, nulla mihi ecclesia communicavit in ratione dati et

benim için kaygılanarak bir anlık da olsa canlandınız, aslında hep kaygı duyuyordunuz; ama bir bitkinlik vardı üzerinizde.”⁷⁶² Philippililer bitkinlikten uzun süredir miskin haldeydi, sararıp solmuşlardı ve hayırlı işler yapıp meyve yetiştirememişlerdi. İşte Paulus onlar için sevinir, onlar yeniden canlandılar diye sevinir; ihtiyacını karşıladıkları içindir bu sevinç, kendisi için değil. Çünkü sözlerini şöyle sürdürür: “Hiçbir şeyim yok diyemem, çünkü ben her durumda elimdekiyle yetinmeyi öğrendim. Yokluk nedir bilirim, bolluk nedir bilirim; her koşulda, her şekilde yaşamın sırrına erdim, ister tok olayım, ister aç, ister bolluk içinde olayım, isterse yokluk. Onun bana verdiği güçle her şeyin üstesinden gelebilirim.”⁷⁶³

40. Öyleyse nereden kaynaklanıyor bu sevincin, ey büyük Paulus? Nereden kaynaklanıyor bu sevincin, nereden besleniyorsun, seni Yaratanın suretinde Tanrı'nın bilgisine ermiş ey yeniden doğan insan, ey nefse hakimiyetin timsali canlı ruh, ey Tanrı'nın sırlarını yayan kanatlı dil? O yiyecek senin gibi ruhların hakkı. Nedir o yiyecek, nedir seni besleyen yiyecek? Sevinç. Sözlerinin devamını da duymak istiyorum: “Her şeye rağmen sıkıntılarımı benimle paylaşmakla iyi ettiniz.”⁷⁶⁴ İşte buradan kaynaklanıyor sevinci, buradan besleniyor, çünkü Philippililer hayırlı bir iş yaptılar; yoksa onun sıkıntısını dağıttılar diye sevinmiyor. Sana şöyle diyor: Dara düştüğümde, içimi ferahlattın.⁷⁶⁵ Çünkü senden güç aldı ve bu sayede bolluk içinde yaşamayı da, yokluk içinde yaşamayı da öğrendi. “Siz de çok iyi bilirsiniz ki, ey Philippililer,” diyor, Macedonia'dan gelip de Müjde'yi ilk kez vaaz etmeye başladığımda, sizin dışınızda hiçbir Kilise benimle temas kurup karşılıklı

accepti nisi vos soli, quia et Thessalonicam et semel et iterum usibus meis misistis. Ad haec bona opera eos redisse nunc gaudet et repullulasse laetatur tamquam revivescente fertilitate agri.

41. Numquid propter usus suos, quia dixit: usibus meis misistis, numquid propterea gaudet? Non propterea. Et hoc unde scimus? Quoniam ipse sequitur dicens: non quia quaero datum, sed requiro fructum. Didici a te, deus meus, inter datum et fructum discernere. Datum est res ipsa, quam dat, qui impertitur haec necessaria, veluti est nummus, cibus, potus, vestimentum, tectum, adiutorium. Fructus autem bona et recta voluntas datoris est. Non enim ait magister bonus: Qui suscepit prophetam tantum, sed addidit: in nomine prophetae; neque ait tantum: Qui suscepit iustum, sed addidit: in nomine iusti; ita quippe ille mercedem prophetae, iste mercedem iusti accipiet. Nec solum ait: Qui calicem aquae frigidae potum dederit uni ex minimis meis, sed addidit: tantum in nomine discipuli, et sic adiunxit: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Datum est suscipere prophetam, suscipere iustum, porrigere calicem aquae frigidae discipulo; fructus autem in nomine prophetae, in nomine iusti, in nomine discipuli hoc facere.

yardımlaşmada bulunmadı. Oysa siz, neye ihtiyacım olduysa Thessalonica'ya⁷⁶⁶ gönderdiniz, hem bir kere de değil, birçok kere.”⁷⁶⁷ İşte Philippililerin yeniden hayırlı işler yapmaya başlamasına seviniyor Paulus; bir tarlanın yeniden bereketlenmesi gibi, onların da yeniden canlanması için neşeyle dolduruyor.

41. “Neye ihtiyacım olduysa yolladınız dediğinde, kendi ihtiyaçlarının karşılanmasından dolayı mı seviniyordu yani şimdi, sahiden de bu yüzden mi seviniyordu? Hayır, bu yüzden sevinmiyordu. Nereden mi biliyoruz bunu? Çünkü Paulus şöyle devam ediyor sözlerine: “Armağan peşinde değilim, ödül peşindeyim.”⁷⁶⁸ Senden öğrendim, ey Tanrım, armağan ile ödül arasındaki farkı. Armağan bu yaşamın temel ihtiyaçlarını paylaşan bir insanın verdiği bir nesne, para gibi, yiyecek, içecek gibi, elbise gibi ya da bir dam altı ya da destek gibi. Ödül ise bağışta bulunanın iyi ve dürüst niyeti. Çünkü Bilge Öğretmenimiz sadece “bir peygamberi kabul eden” dememiş, “bir peygamberi peygamber olduğu için kabul eden” demiş. Sadece “dürüst bir adamı kabul eden” dememiş, “dürüst bir adamı dürüst olduğu için kabul eden” demiş.⁷⁶⁹ Çünkü ilki peygambere yaraşan bir ödül alıyor, diğeri dürüst bir insana yaraşan bir ödül. Dahası, sadece “bu küçüklerime bir kap soğuk su veren” dememiş, “öğrencim olduğu için” diye eklemiş ve devam etmiş, “size söz veriyorum, ödülsüz kalmayacak.” Demek ki armağan bir peygamberi kabul etmek, bir dürüst adamı kabul etmek, öğrenci olan birine bir kap soğuk su vermek; ödülse o insanı peygamber olduğu için, dürüst bir adam olduğu için, öğrenci olduğu için kabul etmek.

Fructu pascitur Helias a vidua sciente, quod hominem dei pasceret et propter hoc pasceret; per corvum autem dato pascebatur. Nec interior Helias, sed exterior pascebatur, qui posset etiam talis cibi egestate corrumpi.

CAPUT XXVII

Quid per pisces et coetos significetur.

42. Ideoque dicam, quod verum est coram te, domine, cum homines idiotae atque infideles, quibus initiandis atque lucrandis necessaria sunt sacramenta initiorum et magnalia miraculorum, quae nomine piscium et coetorum significari credidimus, suscipiunt corporaliter reficiendos aut in aliquo usu praesentis vitae adiuvandos pueros tuos, cum id quare faciendum sit et quo pertineat ignorent, nec illi istos pascunt nec isti ab illis pascuntur, quia nec illi haec sancta et recta voluntate operantur nec isti eorum datis, ubi fructum nondum vident, laetantur. Inde quippe animus pascitur, unde laetatur. Et ideo pisces et coeti non vescuntur escis, quas non germinat nisi iam terra ab amaritudine marinorum fluctuum distincta atque discreta.

Dul kadının İlyas'a yiyecek vermesi bir ödüldü, çünkü kadın onun Tanrı'nın adamı olduğunu biliyordu ve bu niyetle ona yiyecek verdi.⁷⁷⁰ Ama bir karga ona yiyecek verdiğinde bu bir armağandı. Çünkü bu yiyecek İlyas'ın ruhu değil, bedeni beslenmişti, çünkü peygamber de olsa yiyeceksiz kalırsa o da ölebilirdi.⁷⁷¹

27. BÖLÜM

Balıklar ve balinaların anlamı.

42. Bu yüzden senin huzurunda doğruyu söyleyeceğim, ya Rab; balıkların ve balinaların, sırlara erme ayinlerini ve Tanrısal öğretiyi edinmemiş ve inançsız insanların sırlarını ermesi ve dine dönmeleri için zorunlu olan mucizevi yaratıları simgelediğine inanıyoruz. Böyle insanlar senin çocuklarını maddi anlamda yeniden canlanmak için kabul ettiklerinde ya da yaşamlarının temel ihtiyaçlarından birini karşılayıp onlara yardım ettiklerinde neden böyle davranmaları gerektiğini bilmiyorlar ya da ne amaçla böyle davranmaları gerektiğini. Onlar senin çocuklarını gerçek anlamda beslemiyorlar, çocukların da onlar tarafından gerçek anlamda beslenmiyor, çünkü onlar bu işi kutsal ve dürüst bir niyetle yapmıyorlar, çocukların da onların armağanlarından gerçek anlamda sevinç duymuyorlar, çünkü bu armağanlarda herhangi bir ödül görmüyorlar. İşte bu yüzden balıklar ve balinalar, denizin acı dalgalarından ayrılmış ve ayırt edilmiş toprağın sunduğu yiyeceklerle beslenmiyor.

CAPUT XXVIII

«Et vidit deus omnia quae fecit, et ecce bona valde, etc.»,
Gen. 1, 31.

43. Et vidisti, deus, omnia quae fecisti, et ecce bona valde, quia et nos videmus ea, et ecce omnia bona valde. In singulis generibus operum tuorum, cum dixisses, ut fierent, et facta essent, illud atque illud vidisti quia bonum est. Septiens numeravi scriptum esse te vidisse, quia bonum est quod fecisti; et hoc octavum est, quia vidisti omnia quae fecisti, et ecce non solum bona sed etiam valde bona tamquam simul omnia. Nam singula tantum bona erant, simul autem omnia et bona et valde. Hoc dicunt etiam quaeque pulchra corpora, quia longe multo pulchrius est corpus, quod ex membris pulchris omnibus constat, quam ipsa membra singula, quorum ordinatissimo conventu completur universum, quamvis et illa etiam singillatim pulchra sint.

CAPUT XXIX

Quomodo intelligendum quod deus octies vidit bona esse
opera sua.

44. Et attendi, ut invenirem, utrum septiens vel octiens videris, quia bona sunt opera tua, cum tibi placuerunt, et in tua visione non inveni tempora, per quae intellexerem, quod totiens videris quae fecisti, et dixi: O domine, nonne ista scriptura tua vera est,

28. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı 1.31: “Ve Tanrı bütün yarattıklarına baktı, işte her şey âlâydı, vd.”⁷⁷²

43. Ve sen, ey Tanrı, “yarattıklarına baktın ve işte her şey âlâydı.” Evet, biz de onlara bakıyoruz ve işte her şey âlâ. Yarattığın her tür varlık için “olsun” dedin ve “oldular;” sen tek tek her şeye baktın ve iyi olduğunu gördün. Saydım, Kutsal Kitap tam yedi kez, senin yarattıklarının iyi olduğunu gördüğünü yazmış. Ama bir de sekizincisi var, işte o an yarattığın her şeye baktın ve her şey sadece iyi değil, âlâydı, sanki her şeye aynı anda bakmıştın. Çünkü varlıklar tek tek bakıldığında sadece iyi, hepsine aynı anda bakıldığında ise hem iyi, hem de âlâydı. Cisimlerin güzelliği söz konusu olduğunda da aynı şey söylenir. Çünkü kendisini oluşturan bütün parçaları güzel olan bir cisim tek tek her parçasından çok daha güzeldir. Bu parçalar da ayrı ayrı güzeldir, ama onların ahenkli bir şekilde bir araya gelişiyle bütün tamamlanır.

29. BÖLÜM

Tanrı’nın eserlerinin iyi olduğunu sekiz kez görmesinin yorumu.

44. Dikkatle inceledim, çünkü eserlerinden hoşnut olduğun an onların iyi olduğunu yedi kez mi, yoksa sekiz kez mi bakıp gördüğünü anlamak istedim. Ama senin bakışında hiçbir zaman aralığı yakalayamadım ki, bununla yarattıklarına kaç kez baktığını anlayabileyim ve şöyle dedim: “Ah Rab, yoksa o Kutsal Kitabın hakiki değil mi, sen Hakiki olduğun

quoniam tu verax et veritas edidisti eam? Cur ergo tu mihi dicis non esse in tua visione tempora, et ista scriptura tua mihi dicit per singulos dies ea quae fecisti te vidisse, quia bona sunt, et cum ea numerarem, inveni quotiens? Ad haec tu dicis mihi, quoniam tu es deus meus et dicis voce forti in aure interiore servo tuo perrumpens meam surditatem et clamans: «O homo, nempe quod scriptura mea dicit, ego dico, et tamen illa temporaliter dicit, verbo autem meo tempus non accidit, quia aequali mecum aeternitate consistit. Sic ea, quae vos per spiritum meum videtis, ego video, sicut ea, quae vos per spiritum meum dicitis, ego dico. Atque ita cum vos temporaliter ea videatis, non ego temporaliter video, quemadmodum, cum vos temporaliter ea dicatis, non ego temporaliter dico».

CAPUT XXX

Manichaeorum deliria.

45. Et audivi, domine deus meus, et elinxi stillam dulcedinis ex tua veritate et intellexi, quoniam sunt quidam, quibus displicent opera tua, et multa eorum dicunt te fecisse necessitate compulsus, sicut fabricas caelorum et compositiones siderum, et hoc non de tuo, sed iam fuisse alibi creata et aliunde, quae tu contraheres et compaginares atque contexeres, cum de

halde ve bu Kitap Hakikat'in eseri olduğu halde? Niçin bana senin bakışında zaman aralığı olmadığını söylemiyorsun ve o Kitabın bana senin yarattıklarına tek tek her gün baktığını ve iyi olduğunu gördüğünü söylüyor ve ben bu günleri saydığım da senin kaç kez baktığını niçin anlayamıyorum? İşte bunu şimdi sen söylüyorsun bana, çünkü sen benim Tanrısın ve güröl güröl bir sesle kulunun gönlündeki kulağa bunu sen söylüyorsun sağırılığımı yırtar atarcasına ve şöyle haykırıyor sun: "Ey İnsan, Kutsal Kitabım ne demişse onu söyleyen benim, ama Kitabın sözü zamana bağılı, ama benim Sözüme zaman dokunamaz, çünkü benim Sözüm benim gibi ezeli ve ebedi. Sizin Ruhumla gördüklerinizi ben görüyorum, aynı şekilde sizin Ruhumla söylediklerinizi ben söylüyorum. Ama sizin görüşünüz zamanla sınırlı, benim görüşüm zamanla sınırlı değil, aynı şekilde sizin söyledikleriniz zamanla sınırlı, benim söylediklerim zamanla sınırlı değil."

30. BÖLÜM

Manicilerin hezeyanları.

45. Seni dinledim, Rab Tanrım ve senin Hakikatinden bal tatlısı bir damla emdim ve anladım. Senin eserlerini beğenmeyen bazıları var; diyorlar ki, bu eserlerin çoğunu zorunluluk sonucu yaratmak durumunda kalmışsın, örneğin göklerin çatısını, yıldız kümelerini. Sen bunları kendi doğandan yaratmamışsın, onları oluşturan öğeler başka bir yerde, başka bir maddeden yaratılmışlarmış zaten, sen sadece bu öğeleri bir araya toplamış, birbirine eklemiş ve dokumuşsun;

hostibus victis mundana moenia molireris, ut ea constructione devicti adversus te iterum rebellare non possent; alia vero nec fecisse te nec omnino compegisse, sicut omnes carnes et minutissima quaeque animantia et quidquid radicibus terram tenet, sed hostilem mentem naturamque aliam non abs te conditam tibi que contrariam in inferioribus mundi locis ista gignere atque formare. Insani dicunt haec, quoniam non per spiritum tuum vident opera tua nec te cognoscunt in eis.

CAPUT XXXI

Piis idem probatur, quod deo placuit.

46. Qui autem per spiritum tuum vident ea, tu vides in eis. Ergo cum vident, quia bona sunt, tu vides, quia bona sunt, et quaecumque propter te placent, tu in eis places, et quae per spiritum tuum placent nobis, tibi placent in nobis. Quis enim scit hominum, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Sic et quae dei sunt nemo scit nisi spiritus dei. Nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, ut sciamus quae a deo donata sunt nobis. Et admoneor,

düşmanlarını bozguna uğrattıktan sonra yapmışsın bütün bunları ve dünyaya surlar örmüşsün ki, bozguna uğrattıkların inşa ettiğin bu yapı sayesinde bir daha sana saldırmaya kalkmasın. Diğer canlılara gelince, örneğin bütün cisimler, en miniciğine kadar bütün canlılar ya da kökleriyle toprağa tutunan ne varsa, bunların hiçbirini sen yaratmamışsın, hatta bunların öğelerini bir araya getirip birbirine eklememişsin bile. Bunları düşman bir zihin, senin doğandan yaratılmayan ve sana karşıt olan bir zihin, dünyanın alt kesiminde üretmiş ve biçimlemiş. Ancak deliller böyle şeyler söyler, çünkü ancak onlar Ruhunun yardımıyla yarattığın eserleri görmezler ve bu eserlerin özündeki seni tanımazlar.

31. BÖLÜM

İmanlı insanlar Tanrı'nın hoşuna gideni beğenir.

46. Oysa Ruhun aracılığıyla senin yarattıklarını gören insanlar, yarattıklarında seni görürler. Bu nedenle, yarattıklarının iyi olduğunu gördüklerinde yarattıklarının iyi olduğunu gören sensin; yarattığın her şey sırf senden kaynaklandığı için hoşumuza gidince aslında yarattıklarının özündeki sen hoşumuza gidiyorsun. Ruhun aracılığıyla bizi mutlu eden şeyler aslında bizim özümüzdeki seni mutlu ediyor. Çünkü insanın düşüncesini kendi ruhundan başkası bilebilir mi? Aynı şekilde Tanrı'nın düşüncesini de Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez. Bu yüzden Paulus şöyle dedi: "Biz bu dünyanın ruhunu almadık, Tanrı'nın doğasından neşet eden Ruh'u aldık, Tanrı tarafından bize sunulan armağanları bilebilelim diye."⁷⁷³ Bunun üzerine

ut dicam: certe nemo scit, quae dei sunt, nisi spiritus dei. Quomodo ergo scimus et nos, quae a deo donata sunt nobis? Respondetur mihi, quoniam quae per eius spiritum scimus etiam sic nemo scit nisi spiritus dei. Sicut enim recte dictum est: Non enim vos estis, qui loquimini, eis, qui in dei spiritu loquerentur, sic recte dicitur: non vos estis, qui scitis, eis, qui in dei spiritu sciunt. Nihilo minus igitur recte dicitur: non vos estis, qui videtis, eis, qui in spiritu dei vident: ita quidquid in spiritu dei vident quia bonum est, non ipsi, sed deus videt, quia bonum est. Aliud ergo est, ut putet quisque malum esse quod bonum est, quales supra dicti sunt; aliud, ut quod bonum est videat homo, quia bonum est, sicut multis tua creatura placet, quia bona est, quibus tamen non tu places in ea, unde frui magis ipsa quam te volunt; aliud autem, ut, cum aliquid videt homo quia bonum est, deus in illo videat, quia bonum est, ut scilicet ille ametur in eo, quod fecit, qui non amaretur nisi per spiritum, quem dedit, quoniam caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, per quem videmus, quia bonum est, quidquid aliquo modo est: ab illo enim est, qui non aliquo modo est, sed est est.

şunu sormam söylendi: Öyleyse Tanrı tarafından bize sunulan armağanları nasıl bilebiliyoruz? Şöyle bir yanıt geldi soruma: Tanrı'nın Ruhü aracılığıyla bildiğimiz şeyleri bile aslında Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez. Zaten bu yüzden Tanrı'nın Ruhü aracılığıyla konuşanlara, "Konuşan siz değilsiniz" denmiş, ne kadar yerinde bir söz. Aynı şekilde Tanrı'nın Ruhuyla bilenlere de şöyle dense yeridir: Bilen aslında siz değilsiniz. Bu yüzden Tanrı'nın Ruhuyla görenlere de, "Gören aslında siz değilsiniz" desek hiç de yanlış olmaz. Demek ki insanlar Tanrı'nın Ruhü aracılığıyla varlıkların iyi olduğunu görüyorlarsa, bunların iyi olduğunu gören kendileri değil de Tanrı aslında. O zaman, yukarıda bahsettiğim şahıslar gibi,⁷⁷⁴ insanın iyi olan bir şeyin kötü olduğunu sanması çok farklı değerlendirilecek bir konu. Dahası, insanın iyi gördüğüne iyi demesi de başka bir şey. Şöyle ki çoğu insan senin eserini iyi olduğu için beğenir, ama bu eserde beğendikleri sen değilsin; çünkü aslında onlar senin eserine seni aramak yerine, sadece mutlu olmak amacıyla bakar. Ama çok daha başka bir şey var ki, o da bir insanın iyi olan bir şey gördüğünde, iyi olanı kendi özündeki Tanrı'nın gördüğünü söylemesi. Yani Tanrı'nın yarattığı eserde sevilmesi ve sadece bahsetmiş olduğu Ruh aracılığıyla sevilmesi. Çünkü Tanrı aşkı kalplerimize bize bahşedilmiş olan Kutsal Ruh aracılığıyla zerkedilir⁷⁷⁵ ve biz Kutsal Ruh sayesinde belli bir varlık derecesindeki her şeyin iyi olduğunu görürüz, çünkü bu iyilik belli bir varlık derecesinde olmayandan kaynaklanır, çünkü Tanrı'nın kendisi mutlak varlıktır.

Compendio enarrat opera dei.

47. Gratias tibi, domine! Videmus caelum et terram, sive corporalem partem superiorem atque inferiorem sive spiritalem corporalemque creaturam, atque in ornatu harum partium, quibus constat vel universa mundi moles vel universa omnino creatura, videmus lucem factam divisamque a tenebris. Videmus firmamentum caeli, sive inter spiritales aquas superiores et corporales inferiores, primum corpus mundi, sive hoc spatium aeris, quia et hoc vocatur caelum, per quod vagantur volatilia caeli inter aquas, quae vaporaliter ei superferuntur et serenis etiam noctibus rorant, et has, quae in terris graves fluitant. Videmus congregatarum aquarum speciem per campos maris et aridam terram vel nudatam vel formatam, ut esset visibilis et composita herbarumque atque arborum mater. Videmus luminaria fulgere desuper, solem sufficere diei, lunam et stellas consolari noctem atque his omnibus notari et significari tempora. Videmus umidam usquequaque naturam piscibus et beluis et alitibus fecundatam, quod aeris corpulentia, quae volatus avium portat, aquarum exhalatione concrescit. Videmus terrenis animalibus faciem terrae decorari hominemque ad imaginem et similitudinem tuam cunctis inrationabilibus animantibus ipsa tua imagine ac similitudine, hoc est rationis et intellegentiae virtute,

Tanrı'nın eserlerini özetleyerek anlatıyor.

47. Şükürler olsun sana, ya Rab! Göğü ve yeri görüyoruz, ister bunlar maddi dünyanın üst ve alt kesimleri olmuş olsunlar, isterse ruhani ve maddi âlem; dünyanın tüm kütlesini ve yaratılan tüm düzeni içeren bu iki âlemi süslemek için yaratılan ve onları karanlıklardan ayıran ışığı da görüyoruz. Gökkubbeyi görüyoruz, ister yükseklerdeki ruhani sular ile aşağılardaki maddi suların, yani dünyadaki ilk maddi varlığın arasına yerleştirilmiş olsun bu gökkubbe, isterse havanın doldurduğu ve gök olarak adlandırdığımız sadece şu mekân,⁷⁷⁶ yani buhar olup yükselen ve bulutsuz gecelere bir çiy damlası olarak düşen sular ile ağırlaşmış toprak üzerinden akıp giden sular arasındaki şu mekân; denizin havzalarında biriken suların güzelliğini görüyoruz ve ister çıplak olsun, isterse göze görünecek ve bir düzeni olacak şekilde biçimlenmiş olsun, kuru toprağı görüyoruz, yani bitkilerin ve ağaçların anasını. Yukarıda pırıl pırıl parlayan ışıkları görüyoruz, günü doyuran güneşi, geceyi avutan ayı ve yıldızları ve bütün bu ışıklarla zamanın geçip gittiğinin işaret edilip bildirildiğini. Nemli doğayı görüyoruz dört bir yanda, balıkların, dev hayvanların, kuşların besin kaynağını, sulardan yükselen buharla yoğunlaşan havanın kuşların uçmasını kolaylaştırdığını. Üstünde yaşayan hayvanlarla donanan toprağın yüzünü görüyoruz ve insanı, senin suretinde ve sana benzer yaratılan, senin suretinde ve sana benzer yaratıldığı için de, yani akıl ve anlayış yetisine sahip olduğu için de akıl yoksunu tüm hayvanlardan üstün

praeponi. Et quemadmodum in eius anima aliud est, quod consulendo dominatur, aliud, quod subditur ut obtemperet, sic viro factam esse etiam corporaliter feminam, quae haberet quidem in mente rationalis intellegentiae parem naturam, sexu tamen corporis ita masculino sexui subiceretur, quemadmodum subicitur appetitus actionis ad concipiendam de ratione mentis recte agendi sollertiam. Videmus haec et singula bona et omnia bona valde.

CAPUT XXXIII

Omnia de nihilo sive de concreata materia.

48. Laudant te opera tua, ut amemus te, et amamus te, ut laudent te opera tua. Habent initium et finem ex tempore, ortum et occasum, profectum et defectum, speciem et privationem. Habent ergo consequentia mane et vesperam partim latenter partim evidentem. De nihilo enim a te, non de te facta sunt, non de aliqua non tua vel quae antea fuerit, sed de concreata, id est simul a te creata materia, quia eius informitatem sine ulla temporis interpositione formasti. Nam cum aliud sit caeli et terrae materies, aliud caeli et terrae species, materiem quidem de

kılınan insanı; ve insanın ruhunda iki ögenin olduğunu, bunlardan birinin karar verebildiği için hakimiyet gücüne sahip olduğunu, diğerinin ise boyun eğen ve itaat eden bir öge olduğunu, bu yüzden maddi anlamda kadının erkek için yaratıldığını, ama zihinsel açıdan çıkarım yapma gücüne sahip aklıyla erkekle kadının doğasının eşit olduğunu, yine de bedeninin yaradılış özelliği bakımından erkek cinsiyetine bağlı kılındığını görüyoruz; ve bu bağlılığın, doğal dürtülerin doğru eylemlerde bulunması için aklın çıkarım yetisine ve kıvraklığına tabi olmasına benzediğini. İşte bütün bunları görüyoruz ve her şeyin tek tek iyi, bir bütün olarak da âlâ olduğunu.

33. BÖLÜM

Her şey hiçlikten ya da hammadeden yaratıldı.

48. Eserlerin sana şükrediyor ki, seni sevebilelim ve biz seni seviyoruz ki, eserlerin sana şükretsin. Hepsinin zamanda bir başı ve bir sonu var, bir yükselişi ve bir batışı, bir başlayışı, bir bitişi, güzelliği ve bu güzelliği kaybedişi. Art arda gelen bir sabahı var, bir de akşamı, kısmen gizliler, kısmen apaçık. Senin sayende hiçlikten yaratıldılar; senin doğandan yaratılmadılar ya da senin tarafından yaratılmayan ya da daha önce varolan bir maddeden de değil; senin tarafından yaratılan ve aynı anda şeylerin yaratıldığı bir hammadeden yaratıldılar, çünkü herhangi bir zaman geçmeden bu biçimsiz maddeye biçim verdin. Çünkü gök ve yerin maddesi başka bir şey, onların biçimi başka bir şey. Sen bu maddeyi mutlak anlamda

omnino nihilo, mundi autem speciem de informi materia, simul tamen utrumque fecisti, ut materiam forma nulla morae intercapedine sequeretur.

CAPUT XXXIV

Totius creationis mundi allegorica expositio.

49. Inspeximus etiam, propter quorum figurationem ista vel tali ordine fieri vel tali ordine scribi voluisti, et vidimus, quia bona sunt singula et omnia bona valde, in verbo tuo, in unico tuo caelum et terram, caput et corpus ecclesiae, in praedestinatione ante omnia tempora sine mane et vespera. Ubi autem coepisti praedestinata temporaliter exequi, ut occulta manifestares et incomposita nostra componeres – quoniam super nos erant peccata nostra et in profundum tenebrosus abieramus abs te, et spiritus tuus bonus superferebatur ad subveniendum nobis in tempore oportuno – et iustificasti impios et distinxisti eos ab iniquis et solidasti auctoritatem libri tui inter superiores, qui tibi dociles essent, et inferiores, qui ei subderentur, et congregasti societatem infidelium in unam conspiracyem, ut apparerent studia fidelium, ut tibi opera misericordiae parerent, distribuentes etiam pauperibus terrenas facultates ad acquirenda caelestia.

hiçlikten yarattın, ama dünyayı güzelliğine bu biçimsiz mad-
deden kavuşturdu; yine de aynı anda her ikisini de yarattın,
böylece herhangi bir duralama ya da gecikme olmadan biçim
maddeye giydirildi.

34. BÖLÜM

Dünyanın yaratılışının mecazi yorumu.

49. Yaratılan şeylerin belli bir düzende olmasını ya da bel-
li bir düzende yazılmasını irade buyurmandaki ruhani ger-
çekler üzerinde de epeyce düşündüm ve yarattığın şeyler tek
tek ele alındığında iyi, bir bütün olarak ele alındığında ise âlâ
olduğundan, senin Sözünde, yani senin biricik Oğlunda, yani
sabahın ve akşamın olmadığı bütün zamanlardan önceki yaz-
gıda göğü ve yeri, yani Kilisenin başını ve gövdesini gördüm.
Sen o zamandan başlayarak takdir ettiğin bütün kararlarını
zaman içinde uygulamaya soktun, saklı gerçekler gün yüzüne
çıksın ve bizim şu düzensiz dünyamız belli bir düzene kavuş-
sun diye. Çünkü günahlarımız üstümüze yüklenmişti ve ka-
ranlık bir uçuruma sürüklenip senden uzaklaşmıştık. Senin
İyi Ruhun üzerimizde dalgalanıyordu, zamanı geldiğinde bi-
zim imdadımıza yetişmek üzere. Günahkârları akladın, onları
ahlaksızlardan ayırdın ve Kitabını bir hükümrân gibi üstteki-
lerle, yani sana itaat etmiş olanlar ile alttakilerin, yani onlara
tabi olanların arasına yerleştirdin. İnançsızların tümünü ortak
bir havayı soluyacakları şekilde bir araya topladın ki, iman
sahiplerinin şevki görünür kılınsın ve bu insanlar göksel ödü-
lû kazanmak için dünyevi mallarını fakir fukaraya dağıtarak

Et inde accendisti quaedam luminaria in firmamento, verbum vitae habentes sanctos tuos et spiritualibus donis praelata sublimi auctoritate fulgentes; et inde ad imbuendas infideles gentes sacramenta et miracula visibilia vocesque verborum secundum firmamentum libri tui, quibus etiam fideles benedicerentur, ex materia corporali produxisti; et deinde fidelium animam vivam per affectus ordinatos continentiae vigore formasti atque inde tibi soli mentem subditam et nullius auctoritatis humanae ad imitandum indigentem renovasti ad imaginem et similitudinem tuam praestantique intellectui rationabilem actionem tamquam viro feminam subdidisti omnibusque tuis ministeriis ad perficiendos fideles in hac vita necessariis ab eisdem fidelibus ad usus temporales fructuosa in futurum opera praeberi voluisti. Haec omnia videmus et bona sunt valde, quoniam tu ea vides in nobis, qui spiritum, quo ea videremus et in eis te amaremus, dedisti nobis.

CAPUT XXXV

Optat pacem.

50. Domine deus, pacem da nobis – omnia enim praestitisti nobis – pacem quietis, pacem sabbati, pacem

senin için sevap işlesin. İşte bundan sonra yaktın gökkubbedeki kandilleri, Yaşamın Sözü'nü taşıyan azizlerini ve ruhani ödülleri tecelli eden yüce yetkeyle pırıl pırıl parlayanları. Arından inançsız halkını eğitmek için dünyevi maddeden ayınlar, gözle görünür mucizeler ve gökkubbe olarak betimlenen Kitabındaki Müjde'yi yayacak sesler ürettin; hatta bunlarla imanlı halkını da kutsadın. İmanlıların gönlünde canlı bir ruh biçimledin sonra, hiç vazgeçmeden nefse hakim olmakla tutkularını denetim altına almayı öğrendiği için canlanan bir ruh. Böylece insan zihnini sadece sana teslim olacak, örnek alacağı bir insanın boyunduruğuna girmeye gerek duymayacak şekilde ıslah ettin, sırf senin suretinde ve sana benzer yaratıldığı için; bu şekilde, akla dayalı eylemleri idrak yetisinin hükümlerine tabi kıldın, tıpkı kadını erkeğe tabi kıldığı gibi; ve imanlıların sevap işleyip Kilisenin hizmetinde çalışmasını ve onların bu dünya yaşamında pişip olgunlaşmasını sağlamakla görevli bütün elçilerinin geçici ihtiyaçlarını karşılamalarını buyurdun ki, ileride işledikleri bu sevapların meyvesini derebilsinler. İşte biz bütün bunları görüyoruz ve hepsinin âlâ olduğuna tanık oluyoruz, çünkü aslında bütün bunları gören bizim içimizdeki sensin; sen bize Kutsal Ruhunu verdin ki, biz bütün bunları görebilelim ve onları görerek seni sevebilelim.

35. BÖLÜM

Huzur diliyor.

50. Rab Tanrım, her şeyimizi bize bahşeden sensin, n'olur bize huzur da bahşet, bize ebedi huzuru bahşet, bize Yedinci

sine vespera. Omnis quippe iste ordo pulcherrimus rerum valde bonarum modis vis peractis transiturus est: et mane quippe in eis factum est et vespera.

CAPUT XXXVI

Diem septimum vespera quare non sequatur.

51. Dies autem septimus sine vespera est nec habet occasum, quia sanctificasti eum ad permansionem sempiternam, ut id, quod tu post opera tua bona valde, quamvis ea quietus feceris, requievisti septimo die, hoc praeloquatur nobis vox libri tui, quod et nos post opera nostra ideo bona valde, quia tu nobis ea donasti, sabbato vitae aeternae requiescamus in te.

CAPUT XXXVII

Deus in nobis quando quiescet.

52. Etiam tunc enim sic requiesces in nobis, quemadmodum nunc operaris in nobis, et ita erit illa requies tua per nos, quemadmodum sunt ista opera tua per nos. Tu autem, domine semper operaris et semper requiescis. Nec vides ad tempus nec moveris ad tempus nec quiescis ad tempus et tamen facis et visioines

Günün⁷⁷⁷ huzurunu bahşet, bize akşamı olmayan huzuru bahşet.⁷⁷⁸ Bu üstün güzellikteki düzen yolun sonuna geldiğinde yok olup gidecek bütün o âlâ eserleriyle birlikte; çünkü bu eserlerin bir sabahı, bir de akşamı var, öyle yaratılmışlar.

36. BÖLÜM

Neden yedinci günün akşamı yoktur?

51. Oysa ne yedinci günün akşamı vardır, ne de gün batımı. Çünkü sen o günü kutsadın ve sonsuza dek sürmesini istedin. Bize âlâ görünen eserlerini yarattıktan sonra yedinci günde dinlendin,⁷⁷⁹ aslında sen o eserleri yaratırken de ebedi istirahatteydin. Kutsal Kitabında yer alan bu ifade bize müjdeliyor ki, bu dünyadaki âlâ işlerimizi (hepsi âlâ, çünkü onları sen bize bahşettin) tamamladıktan sonra biz de ezeli ve ebedi yaşamın Yedinci Gününde sende ebedi istirahata kavuşacağız.⁷⁸⁰

37. BÖLÜM

Tanrı'nın bizde dinleneceği zaman

52. Çünkü sen de o gün bizde ebedi istirahate çekileceksin, tıpkı şu an bizde çalıştığın gibi. Senin istirahatın bizim aracılığımızla olacak, tıpkı senin işlerinin bizim aracılığımızla olması gibi. Ama sen, ya Rab, hem her zaman çalışan hem her zaman istirahatte olansın. Senin görüşün zamana bağlı değil, senin hareketin zamana bağlı değil ve senin dinlenmen de zamana bağlı değil; buna rağmen zamana bağlı olduğunu gördüğümüz

temporales et ipsa tempora et quietem ex tempore.

CAPUT XXXVIII

Aliter deus, aliter homo videt creata.

53. Nos itaque ista quae fecisti videmus, quia sunt, tu autem quia vides ea, sunt. Et nos foris videmus, quia sunt, et intus, quia bona sunt: tu autem ibi vidisti facta, ubi vidisti facienda. Et nos alio tempore moti sumus ad bene faciendum, posteaquam concepit de spiritu tuo cor nostrum; priore autem tempore ad male faciendum movebamur deserentes te: tu vero, deus une bone, numquam cessasti bene facere. Et sunt quaedam bona opera nostra ex munere quidem tuo, sed non sempiterna: post illa nos requieturos in tua grandi sanctificatione speramus. Tu autem bonum nullo indigens bono semper quietus es, quoniam tua quies tu ipse es. Et hoc intellegere quis hominum dabit homini? Quis angelus angelo? Quis angelus homini? A te petatur, in te quaeratur, ad te pulsetur: sic, sic accipietur, sic invenietur, sic aperietur. Amen.

her şeyi yaratan sensin, zamanın kendisini de yaratan sensin ve zaman sona erdiğinde kavuşacağımız istirahatı de yaratan sensin.

38. BÖLÜM

Yaratılanları Tanrı başka türlü görür, insan başka türlü.

53. Biz yarattığın eserlerini varoldukları için görüyoruz, oysa onlar sen onları gördüğün için varoluyorlar.⁷⁸¹ Biz somut olarak onların varolduğunu, soyut olarak da iyi olduğunu görüyoruz; oysa sen yaratılacakları gördüğünde yaratıldıklarını da gördün. Biz bir süre geçtikten sonra ve ancak yüreğimiz senin Ruhunla dolunca iyiye yöneldik, bundan önce günah işlemeye yönelik hareket ediyorduk, çünkü seni terk etmiştik. Oysa sen, Biricik İyilik olan Tanrı, asla iyiyi gerçekleştirmekten vazgeçmedin. Bizim de gerçekleştirdiğimiz iyi işler var, senin Ruhunla gerçekleştirdik bunları, ama hiçbiri ebedi değil. Ne zaman ki onları ebedi kılacağız, işte o andan itibaren senin ulu kutsallığında huzur bulmayı umut edebileceğiz. Oysa sen İyiliğin kendisisin ve kendinden başka bir iyiye ihtiyacın yok, bu yüzden sen her zaman ebedi istirahatte-sin, zaten sen ebedi istirahatın ta kendisisin. Bu sırrı bir insan başka bir insana anlatabilir mi? Bir melek başka bir meleğe anlatabilir mi? Bir melek bir insana anlatabilir mi? Bu sır ancak sana sorulabilir, sadece senden bir açıklama dilenebilir, sadece senin kapın çalınabilir. Evet, bu sır ancak bu şekilde anlaşılabilir, ancak bu şekilde keşfedilebilir, senin kapın bize ancak bu şekilde açılabilir. Amen.

AUGUSTINUS'UN YAŞAM DÖNEMEÇLERİ⁷⁸²

- İS 13 Kasım 354: Roma'nın çoktanrılı dinine mensup, çiftçi bir baba (Patricius) ve Katolik bir ananın (Monica) oğlu olarak Thagaste'de doğar (Cezayir, Souk-Ahras). Navigius adında bir erkek kardeşi ve iki kız kardeşi vardır.
- 365-369: Thagaste'ye 20 mil uzaklıktaki Madaura şehrinde okula başlar.
- 369-370: Evine döner ve bir yıllık süreyi tahsili için babasının para biriktirmesini bekleyerek bir yıl geçirir ve Kartaca'ya gider.
- 370: Babası Hıristiyanlığı kabul eder.
- 371-374: Kartaca'da eğitimine devam eder.
- 371: Babası ölür.
- 372: Kartaca'da yaşadığı yasak bir aşktan oğlu Adeodatus doğar.
- 372-373: Cicero'nun *Hortensius* adlı eserini okuduktan sonra, kendisini felsefi çalışmalara verir.
- 375: Thagaste'de hitabet öğretmenliğine başlar.
- 376-383: Hitabet öğretmenliğini Kartaca'da sürdürür.
- 383: Roma'ya gider.
- 384: Hitabet hocası olarak Milano'ya gider ve Ambrosius'la karşılaşır.
- 385: Annesi Monica Milano'ya gelir.
- 386: Simplicianus'la sohbet etme olanağı bulur; Milano'da kaldığı evin bahçesinde Tanrı'nın sesini duyar ve hak yoluna girer; annesi, oğlu ve yakın dostlarıyla Cassiacum'a gider.
- 387: Mart ayında Milano'ya döner. 24 Nisanda vaftiz olur. Aynı gün dostu Alypius ve oğlu Adeodatus da vaftiz olur. Sonbahar'da Ostia'ya gider.
- 388: Ostia yolunda annesi Monica ölür.
- 388: Thagaste'ye geri döner.
- 390: Oğlu Adeodatus ölür. Augustinus oğlunun ölümünden duydu-

- ğu büyük acıyla kendisini tümüyle manastır yaşamına ve çalışmalarına adar.
- 391: Hippo şehrine gider ve piskopos Valerius'un telkinleriyle papaz olur.
- 396: Valerius'un yanında piskopos yardımcılığı görevine atanır.
- 397: Valerius ölür. Bunun üzerine Augustinus piskoposluk bölgesinin bütün sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalır ve yaşamının sonuna değin bu sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmeye özen gösterir.
- 397-398: *İtiraflar*'ı kaleme alır.
- 410: Roma I. Alaricus'un komutasındaki Vizigotlar tarafından yağmalanır ve bütün dünyayı fetheden kent fethedilir (24-26 Ağustos).
- 412-426: Tarihin seyrini değiştiren bu olay, Augustinus'un *De Civitate Dei (Tanrı Devleti)* adlı 22 kitaplık dev eserini yazmasına ilham kaynağı olur.
- 428: Vandallar Kuzey Afrika'yı kuşatır.
- 430-431: Hippo kuşatma altında kalır.
- 28 Ağustos 430: Bu kuşatmanın dördüncü ayında yaşamını yitirir.
- 497: Vandalların Ariusçu kralı Thrasamund piskoposları Numidia'dan sürer ve piskoposlar Augustinus'un kemiklerini Sardinia'ya götürür.
- 721-722: Lombardların kralı Liutprand'ın buyruğuyla Augustinus'un kemikleri Kuzey İtalya'daki Pavia'ya taşınır ve Ciel d'Oro'daki San Pietro Manastırı'na defnedilir.

AUGUSTINUS'UN YAPITLARI

- Contra Academicos* (386)
De vita beata (386)
De ordine (386)
Soliloquia (386)
De dialectica (387)
De immortalitate animae (387)
De musica (388)
Tractatus in Ioannis Evangelium (388)
De quantitate animae (388)
De magistro (389)
De libero arbitrio (388-395)
Enarrationes in psalmos (388-396)
De vera religione (389/91)
De utilitate credendi ad Honoratum (391)
Contra Manichaeos de duabus animabus (392)
Psalmus contra partem Donati (393)
De fide et symbolo (393)
De Genesi ad litteram libri XII (393/394)
Expositio epistolae ad Galatas (394/395)
De diversis quaestionibus LXXXIII (396)
De doctrina Christiana libri IV (396/97)
Contra epistolam quam vocant fundamenti (397)
Confessiones (397-401)
De natura boni (399)

De catechizandis rudibus (399/400)

De trinitate libri XV (399-419)

Contra Faustum Manichaeum libri XXXIII (400)

Contra epistolam Parmeniani libri III (400)

Adnotationes in Iob (400)

De baptismo contra Donatistas libri VII (ca. 400)

Contra litteras Petiliani libri III (401-405)

De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum ad Marcellinum libri III (411/12)

De spiritu et littera (412)

De natura et gratia contra Pelagium (413-415)

De civitate Dei (413-426)

In evangelium Ioannis tractatus CXXIV (414-416)

De gestis Pelagii (416)

Contra Pelagium et Coelestium de gratia Christi et de peccato originali libri II (417)

De nuptiis et concupiscentia libri II (419-421)

Contra Iulianum haeresis Pelagiana defensorem libri VI (421)

Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et charitate (421-423)

De gratia et libero arbitrio (426/27)

Retractiones (428)

De praedestinatione sanctorum et de dono perseverantiae (428/429)

Contra secundam Iuliani responsionem (429/30)

Sermones (*Sermones ad populum*)

Epistulae

**METİNDE GEÇEN
ESKİ AHİT VE YENİ AHİT'TEKİ
KİTAP ADLARI**

LATİNCE –TÜRKÇE

VETUS TESTAMENTUM

ESKİ AHİT

Liber Genesis	Yaratılış
Liber Exodus	Mısırdan Çıkış
Liber Leviticus	Levililer
Liber Numeri	Çölde Sayım
Liber Deuteronomii	Yasa'nın Tekrarı
Liber Iosue	Yeşu
Liber Iudicum	Hakimler
Liber Ruth	Rut
Liber I Samuelis	1. Samuel
Liber II Samuelis	2. Samuel
Liber I Regum	1. Krallar
Liber II Regum	2. Krallar
Liber I Paralipomenon	1. Tarihler
Liber II Paralipomenon	2. Tarihler
Liber Esdrae	Ezra
Liber Nehemiae	Nehemya
Liber Thobis	Tobit
Liber Iudith	Yudit
Liber Esther	Ester
Liber Iob	Eyüp
Liber Psalmorum	Mezmurlar
Liber Proverbiorum	Özdeyişler

METİNDE GEÇEN ESKİ AHİT VE YENİ AHİT'TEKİ KİTAP ADLARI

Liber Ecclesiastes	Vaiz
Canticum Canticorum	Ezgiler Ezgisi
Liber Sapientiae	Bilgelik
Liber Ecclesiasticus	Deuterokanonik (Apokrif)
	Kitaplar
Liber Isaiae	Yeşeya
Liber Ieremiae	Yeremya
Lamentationes	Ağıtlar
Liber Baruch	Baruk
Prophetia Ezechielis	Hezekiel
Prophetia Danielis	Daniel
Prophetia Osee	Hoşea
Prophetia Ioel	Yoel
Prophetia Amos	Amos
Prophetia Abdiae	Ovadya
Prophetia Iona	Yunus
Prophetia Michaeae	Mika
Prophetia Nahum	Nahum
Prophetia Habacuc	Habakkuk
Prophetia Sophoniae	Sefanya
Prophetia Aggaei	Hagay
Prophetia Zachariae	Zekeriya
Prophetia Malachiae	Malaki
Liber I Maccabaeorum	1. Makabeler
Liber II Maccabaeorum	2. Makabeler

NOVUM TESTAMENTUM

YENİ AHİT

Evangelium secundum Matthaeum	Matta
Evangelium secundum Marcum	Markos
Evangelium secundum Lucam	Luka

İTİRAFLAR

Evangelium secundum Ioannem	Yuhanna
Actus Apostolorum	Elçilerin İşleri
Epistula ad Romanos	Romalılar
Epistula I ad Corinthios	1.Korintliler
Epistula II ad Corinthios	2.Korintliler
Epistula ad Galatas	Galatyalılar
Epistula ad Ephesios	Efesliler
Epistula ad Philippenses	Filipiller
Epistula ad Colossenses	Koloseliler
Epistula I ad Thessalonicenses	1.Selanıkliler
Epistula II ad Thessalonicenses	2.Selanıkliler
Epistula I ad Timotheum	1.Timoteyus
Epistula II ad Timotheum	2.Timoteyus
Epistula ad Titum	Titus
Epistulam ad Philemonem	Filimun
Epistula ad Hebraeos	İbraniler
Epistula Iacobi	Yakup
Epistula I Petri	1.Petrus
Epistula II Petri	2.Petrus
Epistula I Ioannis	1.Yuhanna
Epistula II Ioannis	2.Yuhanna
Epistula III Ioannis	3.Yuhanna
Epistula Iudae	Yahuda
Apocalypsis Ioannis	Vahiy

KAYNAKÇA

Bu kaynakçada, gerek çevirideki yorumlarda, gerekse dipnotlar ve sunuş yazısında dolaylı olarak yararlandığımız eserlere de yer verilmiştir.

Augustine, *Confessions, Books I-IV*, Gillian Clark (ed.), 1998.

Augustine, *Confessiones*, II Volumes, William Watts, Harvard University Press, Loeb Classical Library, 2000.

Augustine, *Confessions and Enchiridion*, Albert Cook Outler (tr., ed.), Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2006.

Augustine, *The Confessions of S. Augustine*, Charles Bigg (tr.), Oxford, 1848.

Augustinus Hipponensis, *Confessiones*, J. P. Migne (ed.) Patrologia Latina, vol. 32, Parisiis, 1841.

Augustinus, *Confessiones*, J. H. Parker; J. G. ve F. Rivington (tr.), Londini, 1838.

Barry L. Bandstra, *Genesis 1-11: A Handbook on the Hebrew Text*, Baylor University Press, Waco, Texas, 2008.

Burton, Philip, *Language in the Confessions of Augustine*, Oxford, 2007.

Cary, Phillip, *Augustine's Invention of the Inner Self: The Legacy of a Christian Platonist*, Oxford, 2000.

Chadwick, Henry, *Augustine: A Very Short Introduction*, Oxford, 2001.

Johansen, Karsten Friis, *A History of Ancient Philosophy: From the Beginnings to Augustine*, London, 1998.

Kenney, John Peter, *The Mysticism of Saint Augustine, Rereading the Confessions*, Routledge, New York, 2005.

Kotze, Annemare, *Augustine's Confessions: Communicative Purpose and Audience*, Boston, 2004.

Ambrosius Theodosius Macrobius, *Commentariorum in Somnium Sci-*

- pionis, Franciscus Eyssenhardt (ed.), Lipsiae, Teubner, 1893.
- Magedanz, Stacy, *St. Augustine's Confessiones*, Wiley Publishing, Hoboken, 2004.
- Matthews, Gareth B., *Augustine*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
- Merk, A., *Novum Testamentum Graece et Latine*, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma, 1992.
- O'Donnell, James J., *Augustine, A New Biography*, Harper Collins e-books, 2005.
- O'Connell, Robert J., *St. Augustine's Confessions: The Odyssey of Soul*, Fordham University Press, New York, 1989.
- Pollmann, Karla, Mark Vessey (eds.), *Augustine and the Disciplines, From Cassiacum To Confessions*, Oxford, 2005.
- Pusey, Edward Bouverie (tr.), S. Augustine, *The Confessions of S. Augustine*, Oxford, 1853.
- Saint Augustine, *Confessions*, R. S. Pine-Coffin (tr.), Penguin Books, London, 1961.
- Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), Oxford World's Classics, Oxford, 1998.
- Vaught, G. Carl, *Access to God in Augustine's Confessions, Books X-XIII*, State University of New York, New York, 2005.
- Vaught, G. Carl, *Encounters with God in Augustine's Confessions, Books VII-IX*, State University of New York, New York, 2004.
- Vaught, G. Carl, *The Journey toward God in Augustine's Confessions, Books I-VI*, State University of New York, New York, 2003.
- Walpole, A.S., *Early Latin Hymns*, Cambridge, 1922.
- White, Ellen G., *The Desire of Ages*, Pacific Press Publishing Association, 2006.

NOTLAR

- ¹ *Liber Psalorum*, 144.3; 145.3; 146.5; 147.5.
- ² Augustinus kendisinden söz ediyor.
- ³ *Epistula I Petri*, 5.5.
- ⁴ *Epistula ad Romanos*, 10.14.
- ⁵ *Liber Psalorum*, 2.27; 22.26.
- ⁶ *Liber Psalorum*, 138.8; 39.8.
- ⁷ *Epistula ad Romanos*, 11.36.
- ⁸ *Liber Ieremiae*, 23.24.
- ⁹ Çünkü senin içine alarak doldurduğun şeyler, bir sürahinin içindeki suyu tutması ve hiç dökmemesi gibi seni tutamazlar ve dökerler.
- ¹⁰ *Liber Psalorum*, 17.32; 18.31.
- ¹¹ her an, her yerdesin.
- ¹² görünmeyen gücünle.
- ¹³ her şey kendisinin olsun isteyen.
- ¹⁴ yapılan yanlışlıklardan.
- ¹⁵ sana kim gelirse kucaklıyorsun.
- ¹⁶ insanlara sunduğu armağanları onların kendisine kat kat fazla ödemesini ister.
- ¹⁷ Tanrı tarafından ödüllendirilmek için insan ona fazlasıyla hizmet etmeye çalışıyor.
- ¹⁸ Tanrı insana hak ettiğini verir.
- ¹⁹ Augustinus'a göre, Tanrı'yı tam anlamıyla dile getirmek insan için imkânsız olsa da, yine de onun hakkında hiçbir şey söylemeyenler ve onu övmeye çaba göstermeyenler çok daha zavallı konumdadırlar.
- ²⁰ *Liber Psalorum*, 34.3; 35.3.
- ²¹ *Liber Psalorum*, 13.14; 19.12-13.
- ²² *Liber Psalorum*, 31.5; 32.5.
- ²³ *Liber Ieremiae*, 2.29.

- ²⁴ *Liber Psalmorum*, 26.12; 27.12.
- ²⁵ *Liber Psalmorum*, 129.3; 130.3.
- ²⁶ *Liber Ieremiae*, 12.15.
- ²⁷ *Liber II Regum*, 23.5.
- ²⁸ özgür insanlara.
- ²⁹ sonlu varlığın sonsuz nedenleri.
- ³⁰ zaman Tanrı'dadır.
- ³¹ *Liber Psalmorum*, 91.2; 91.1.
- ³² *Liber Psalmorum*, 50.7; 51.5.
- ³³ çünkü bana dayak atılıyorsa, bu benim iyiliğim içindi.
- ³⁴ oysa çocuk olsun ya da büyük, bütün insanlar acınmaya muhtaçtı.
- ³⁵ Mitolojik masallardan söz ediliyor.
- ³⁶ Oğlu İsa aracılığıyla.
- ³⁷ O dönemde, ölüme yaklaşan insanların vaftiz edilmesi adettendi.
- ³⁸ İsa tarafından tesis edilen dini ayinler.
- ³⁹ Vaftiz olduktan sonra insanın hamuru tam olarak biçimlenir ve günah işlediği takdirde büyük cezalara maruz kalır. Augustinus, insanın vaftiz olmasıyla birlikte ruhunun İsa'nın mührüyle damgalanacağını belirtmektedir.
- ⁴⁰ Yorumlu çeviri için bkz. Saint Augustine, *Confessions*, R. S. Pine-Coffin (tr.), s. 33.
- ⁴¹ *Evangelium secundum Matthaeum*, 10.30.
- ⁴² *Liber Psalmorum*, 77.39; 78.39.
- ⁴³ Augustinus, Romalı destan şairi Vergilius'un *Aeneis*'inin ünlü karakterleri Aeneas ve ona çılgınca bir aşkla tutulan Kartaca kraliçesi Dido'nun aşklarını konu ediniyor. Dido, Aeneas tarafından terk edilince onun kılıcıyla intihar etmiştir.
- ⁴⁴ *Liber Psalmorum*, 72.27; 73.27.
- ⁴⁵ Tapınma yerlerine, mahkemelere, imparator saraylarına ve evlere asılan perdeler mahremiyeti ve haysiyeti simgeler. Augustinus'a göre edebiyat okulları gizemli hakikati öğretmekten çok uzaklar.

- 46 Vergilius.
- 47 Herkesin bildiği alfabenin kurallarına göre.
- 48 Vergilius, *Aeneis*, 2.772.
- 49 Geleneksel eğitim akıp giden bir ırmağa benzetiliyor.
- 50 Tahta, haç ya da Nuh'un gemisiyle özdeşleştiriliyor. Burada iman etmiş insanlara gönderme yapılıyor.
- 51 Havva: Eva vivorum: Bütün canlıların anası. *Liber Psalmorum*, 126.8.
- 52 geleneksel eğitim yöntemlerinde.
- 53 Yunan mitolojisinde Iuppiter'in bir adı da Tonans'tır, yani Gürleyen, Yıldırımlar Yağdıran. Iuppiter suç işleyenlere yıldırımlar yağdırırken karısı Hera'yı aldatırdı. Augustinus, eşi Hera'yı aldatmasından dolayı Iuppiter'e zina işleyen sıfatını yakıştııyor.
- 54 okulunda.
- 55 Cehennem ırmağı: Dünyevi yaşamdaki cehennem ırmakları için bkz. Macrobius, *Somnium Scipionis*, 1.10.11.
- 56 Terentius'un *Eunuchus* adlı eserinden söz ediliyor.
- 57 Bu Yunan mitolojisinin çok iyi bilinen hikâyelerinden biridir. Danae, Argos kralı Acrisius'un kızıdır. Acrisius'un torunu tarafından öldürüleceğine dair bir kehanet yayılır. Bu yüzden Danae hiçbir erkeğin yanaşamayacağı bir kuleye kapatılır. Ama Zeus bir altın yağmuru olarak Danae'in kucağına yağar. Danae, Perseus'u doğurur.
- 58 Terentius, *Eunuchus*, 3.5.
- 59 Aeneas.
- 60 Juppiter'in eşi.
- 61 Roma'nın efsanevi kurucusu Aeneas'ın Troia savaşının ardından yeni bir ülke arayışı içinde çıktığı sürgün yolculuğu dile getiriliyor.
- 62 Aeneas'ın sürgün yolculuğuyla ilgili.
- 63 Vergilius'un.
- 64 *Düşmüş meleklerle* (transgressores angeli): şeytanlaşmış meleklerle. Bu ifade için bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7.3.5; *De Civitate Dei*,

- 2.1-9. Hıristiyanlıkta düşmüş meleklerin şeytanlarla eş tutulması üzerine bkz. *De Civitate Dei*, 9.19; pagan tanrılarının düşmüş melekler olarak adlandırılışıyla ilgili bkz. *De Civitate Dei*, 4.2.24.
- ⁶⁵ Etkili bir anlatım için hiç kimsenin o ana kadar bilmediği ve işitmediği yabancı kelimeler seçip kullanmak bilinen bir yöntemdi.
- ⁶⁶ *Liber Psalmorum*, 85.15; 86.15.
- ⁶⁷ *Liber Psalmorum*, 26.8; 27.8.
- ⁶⁸ Plotinus'tan söz ediliyor.
- ⁶⁹ *Evangelium secundum Lucam*, 15.11-32.
- ⁷⁰ İnsan.
- ⁷¹ *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.12.
- ⁷² Augustinus idam cezasına karşı bir tavır sergiliyor.
- ⁷³ Augustinus çocukken gittiği okulu Yunan'da güreş vb gibi spor oyunlarının öğretildiği palaestralara benzetiyor (ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 56.186, 68.228-229).
- ⁷⁴ Çocuğun evdeki öğreniminden sorumlu ve onu okula götürüp getiren özel köle (*paedagogus*).
- ⁷⁵ çocukların oyunlar oynadığı malzemeler.
- ⁷⁶ evde beslenen kuşların.
- ⁷⁷ Çocukların kısa boyu ve küçücük gövdeleri insana özgü tevazunun ya da boyun eğişin simgesidir. Tevazusunu koruyan kişiler sonunda Tanrı tarafından ödüllendirilip göklerdeki krallığa yükselecektir. Ama burada dikkat edilmesi gereken nokta, Augustinus'un sadece çocukların küçücük bedenlerini tevazu simgesi olarak görmesi, daha önce de belirttiği gibi onların ruhundaki masumiyeti kabul etmediğinden, onların ruhunu tevazu simgesi olarak görmemesidir.
- ⁷⁸ *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.4.
- ⁷⁹ Augustinus, Platon gibi, her varlığın kendisini koruma içgüdüünün tanrısal varlığın ve birliğin gizemini yansıttığını belirtiyor. Bkz. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 22, n. 39.
- ⁸⁰ Tanrı'nın birliğinden ayrılınca içine düştüğü günahlar âleminde

söz ediyor; o çoklukta: birçok uyarıcı etkenin arasında.

⁸¹ *Prophetia Danielis*, 10.8.

⁸² görülebilen ve yanılma payı bırakmayan o parlak sınırı.

⁸³ Augustinus'a göre, Âdem ile Havva'nın cennetten kovulmadan önceki cinsel birlikteliği artık tamamen ruhsal bir birliktelikten çıkıp hem ruhsal hem de bedensel birliktelik olmuştur. Ama mantıkdışı bir tutkunun sonucu değildir bu birliktelik, hem akıl hem de irade denetleyici bir rol üstlenmiştir. Ayrıca insanların sıradan yaşamlarındaki cinsel birlikteliklerinin doğurduğu kaba sorunlardan da çok uzaktır. Bkz. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 25, dipnot 4.

⁸⁴ *Epistula I ad Corinthios*, 7.28.

⁸⁵ *Epistula I ad Corinthios*, 7.1.

⁸⁶ *Epistula I ad Corinthios*, 7.32-33.

⁸⁷ *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.12.

⁸⁸ *Liber Psalmorum*, 93.20; 94.20.

⁸⁹ *Liber Deuteronomii*, 32.39.

⁹⁰ ikna edici konuşmayı öğrendikten sonra bir meslek sahibi olabilmemdi.

⁹¹ Thagaste'den yirmi mil kadar uzakta bir şehir. Augustinus ilk kez ailesinden uzaklardadır.

⁹² *Liber Psalmorum*, 29.1.

⁹³ Augustinus bir tarla olarak gördüğü kalbinin tanrısal eğitimden yoksun kaldığını düşünerek böyle bir mecaz yapıyor.

⁹⁴ 369 yılından 370 yılına geçiş dönemini anlatan Augustinus on altı yaşının huzursuzluklarının hâlâ bütün şiddetiyle devam ettiğini belirtiyor.

⁹⁵ Ailesinin Kartaca'daki okul parasını henüz denkleştirememesi yüzünden.

⁹⁶ Annesinin Hıristiyanlığı gönülden benimsediği ima edilmektedir.

⁹⁷ Augustinus'un öğrenciden (*catechumenus*) kastı, Hıristiyanlığın temel ilkelerini öğrenen kişidir.

⁹⁸ *Epistula II ad Corinthios*, 7.15.

- ⁹⁹ Incil'de sefahat yuvası olarak geçen, dünyevi tutkuların tatmin edildiği şehir.
- ¹⁰⁰ Dünyevi annem ya da bana can veren annem olarak algılanmalı.
- ¹⁰¹ babamın benim evlenip çoluk çocuğa karışmamın vaktinin geldiğini söylemesine.
- ¹⁰² Senin sayende öteki dünyada kurtuluşa ereceğini düşünmesi gibi.
- ¹⁰³ *Liber Psalmorum*, 73.7.
- ¹⁰⁴ *Liber Exodus*, 20.15.
- ¹⁰⁵ *Epistula ad Romanos*, 2.14.
- ¹⁰⁶ dünyevi, yani geçici iyilikler.
- ¹⁰⁷ *Liber Psalmorum*, 63.11; 64.10.
- ¹⁰⁸ Sallustius'un Catilina hakkında söyledikleri dile getiriliyor. Bkz. Sallustius, *Catilina*, 16.
- ¹⁰⁹ *Liber Psalmorum*, 72.27.
- ¹¹⁰ *Epistula ad Romanos*, 6.21.
- ¹¹¹ *Liber Psalmorum*, 18.13; 19.12.
- ¹¹² *Evangelium secundum Matthaeum*, 25.21.
- ¹¹³ Augustinus Kartaca'ya geldikten sonra, öncelikle şehvani hisleri, daha sonra başkalarının acısından aldığı zevk ve okulunda iyi ve başarılı bir öğrenci olmasının kendisine verdiği müthiş gurur yüzünden kendisini yargılıyor.
- ¹¹⁴ *Liber Psalmorum*, 90.3.
- ¹¹⁵ Augustinus'un açlığı tinselliğe değil, eliyle dokunabileceği gerçek ruhlara, yani maddiyatadır. Augustinus o dönemde duyduğu aşkın sadece cinsel bir aşk olduğunu ve böyle bir aşkın ruhu (*anima*) olmadığını belirtiyor.
- ¹¹⁶ Augustinus tiyatrolarda sergilenen trajik türdeki oyunlardan, özellikle bu oyunların içine sinmiş acıyı seyretmekten haz alıyor.
- ¹¹⁷ Dostluk pınarı (*vena amicitiae*), yani şefkat pınarı (*vena caritatis*).
- ¹¹⁸ *Epistula II ad Corinthios*, 2.16.

- 119 Augustinus'un burada kendisiyle ilgili çizdiği portre, Tanrı'nın sürüsünden ayrılmış, uyuz hastalığına tutulmuş ve hafif hafif kaşınmaktan zevk alan bir insandır.
- 120 Kartacalı öğrencileri bu sıfatla tanımlıyor. *Eversor*: "bozguncu, düzen bozucu," hukukta baba parasını har vurup harman savuran kimse anlamına gelir.
- 121 Tanrı'ya boyun eğme düşüncesi hiç yoktu, inatçı ve dik başlıydım.
- 122 Klasik çağın özgür bireyin eğitimine yönelik *septem liberales artes*'i (yedi özgür sanat) Augustinus'un düşüncesinde insana ahlak ve Tanrı sevgisi aşılamadığından eksik bir eğitim olarak görülüyor.
- 123 Augustinus 17 yaşındadır.
- 124 Augustinus'un bu soğuk ifadeleri Cicero'nun pagan olmasından ileri gelir. Augustinus, Cicero'nun kitabının kendi yaşamındaki önemini vurgulasa da, kitapla özdeşleştirdiği yazarın yüreğinden uzak olduğunu belirtiyor. Cicero'nun *Hortensius* adlı kitabı İÖ 45 yılında kaleme alınmış ve günümüze Augustinus'un aktardığı birkaç özdeyişten başka hiçbir şey kalmamıştır. Kitapta *Hortensius*'un, felsefenin toplumsal bir yararı olmadığına, insan mutluluğuna herhangi bir katkısı bulunmadığına ilişkin görüşü eleştiriliyor. Cicero ise *Hortensius*'un bu görüşünün felsefi bir ifade olduğunu ve doğruluğuna ancak bir felsefecinin karar verebileceğini söylüyor ve konuyla ilgili görüşlerini dile getiriyor. Augustinus'un Cicero'nun mutlulukla ilgili düşüncelerinden etkilendiğini *Itiraflar*'ın 10. kitabında da tanık oluyoruz.
- 125 Augustinus *mutavit affectum meum* ifadesiyle zihinsel bir değişim yaşadığını ima etmektedir.
- 126 Tanrı'nın yolundan çıkıp başka yollarda sürgün dolaşan Augustinus artık ona kavuşmak için battığı yerden yukarıya tırmanmaya ve yeniden Tanrı'nın yoluna girmeye hazırlanır. Augustinus'a bundan böyle artık pagan denemez.
- 127 372-373 yıllarından söz edildiğine göre babası 370 yılında ölmüş olmalıdır.

- 128 *Epistula ad Colossenses*, 2.8-9.
- 129 Yunanca *Khristos*: “meshedilmiş, kutsal yağla ovulmuş” sözcüğü Incil’de İbranca *Messiah* sözcüğüne karşılık gelir. Yahudiler arasında beklenen kral anlamına gelir. Bu inanca göre, Davut peygamberin sorundan gelecek bir kral İsraili esaretten kurtaracak ve onu altın çağına kavuşturacaktır. Incil’de bu ad İesus için kullanılır (İÖ 5-30). Çünkü İesus insanları günahlarından arındıran ve göksel yolu aydınlatan bir kurtarıcı, bir kılavuzdur. Paulus’un mektuplarından Mesih İsa’nın yaşamıyla ve öğretile-riyle ilgili geniş bilgi edinilmiştir.
- 130 Tullius Cicero.
- 131 *Hortensius*’taki bilgiler ışığında felsefeyi tadan Augustinus, bu tatla gerçek bilgeligi bulmak için başvurduğu Kutsal Kitaplardan ruhunu tatmin eden bir tat alamıyor. Tanrı’ya kavuşmak için çıktığı bu yolculuk onu yeniden yanlış bir yola saptırıyor. *Hortensius*’ta yazılanlara gönülden bağlanmamasının nedeni satırlarında Mesih’in adının olmamasıydı. Bunun üzerine Augustinus Mesih’in adını kullandıklarını sandığı Manicilere yöneliyor ve onların tuzaklarına düşüyor. Ama bu yolun da kendisini Tanrı’ya götüremeyeceğini anlıyor.
- 132 Yuhanna Incili’nde *Paracletos* kelimesi Kutsal Ruh’a verilen bir isimdir. *Paracletos*’un asıl anlamı aracı, arabulucu, şefaet edendir. *Evangelium secundum Ioannem*, 14.16.26; 15.26-16.7.
- 133 Manici Trinitas (Kutsal Üçlü).
- 134 Kuşları avlamak için değneklere sürülen macun.
- 135 Manicilerin kendisini Hakikate eristireceklerine söz verdiklerini, ama asla bunu gerçekleştirecek yetide olmadıklarını, çünkü bu Hakikatin onların ağzından sadece bir ses olarak çıktığını vurguluyor.
- 136 Trinitas’a sesleniyor.
- 137 Maniciler için astronomi bilgisi ilahiyatın bir dalıydı. Augustinus’un ruhunu Tanrı’yla besleyecekleri yerde, onun yarattığı güzelliklerle, ayla ve güneşle beslemeye çalışıyorlar. Kötülük sorununu çözmede başarısız oluyorlar, çünkü değişmez sonsuz

yasayı, zamana bağlı, bu yüzden geçici olan âdetlerden ayırt etmekten yoksunlar.

138 Çünkü Tanrı ilk olarak güneşi veya ayı değil, göğü ve yeri yarattı. *Liber Genesis*, 1.1: “*In principio creavit Deus cælum et terram*: Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı”.

139 Ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 4.15.25. Burada, sonsuzluğun hareketsizliğine ya da devinimden uzak yapısına ve tanrısal bilginin o değişmez ve bir an bile gölgelenmeyen duruluğuna atıfta bulunuluyor.

140 *Phantasmata*: hayali görüntü. Maniciler İsa'nın çarmıha gerilmesini bir sanrı olarak değerlendirip İnsan bedenli Tanrı'nın gerçek ölümü olarak görülemeyeceğini belirttiler. Augustinus Manicilerin İsa'nın çarmıha gerildikten sonra göğe yükselişiyle ilgili öğretisini şüpheyle karşılar ve bunu bir sanrı olarak değerlendirebilir. Onlardan edindiği Tanrı'yla ilgili bilgileri yeniden düşündüğünde bu bilginin hayal gücünün yarattığı bir hayalet olduğunu düşünür. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 4.7.12.

141 Hiç görmediğimiz, sadece tahmin ettiğimiz.

142 Görüş gücümüzün ötesinde varolduğunu tahmin ettiklerimize.

143 Augustinus ironik bir dille yiyecek hiçbir ekmeğinin kalmadığını, besleneceği hiçbir kitabın olmadığını belirtiyor. Domuzlarla kastettiği ise öğrencilerdir. Bkz. *Evangelium secundum Lucam*, 15.16: “Karnını domuzların yediği keçiboynuzlarıyla doyurmak istiyordu, ama hiç kimse ona keçiboynuzu bile vermiyordu.”

144 Yunan mitolojisinin Colchisli büyücüsü. Burada, Yunan mitolojisi üzerine işlenen konulara ve öğrencilerin hitabet yeteneğini geliştirmek üzere bu konular üzerine yaptıkları irticalen konuşmalara dikkat çekiliyor ve dolayısıyla hitabet derslerinde yapılan alıştırmalar ima ediliyor.

145 Manici öğretiye göre beş element (su, ışık, rüzgâr, ateş ve hava) karanlığın mağarasında oturur.

146 *Liber Proverbiorum*, 9.17. Burada söz edilen Sapiencia'dır (Felsefe): Felsefe kendi evini inşa edip kentin dört bir yanına yolladığı hizmetçileriyle insanları yanına çağırır ve onlara kendi pişirdiği

yemekleri yemelerini, kendi hazırladığı şaraptan diledikleri kadar içmelerini söyler. Çünkü ona göre çalıntı su tatlı, gizlice yenen yemek lezzetlidir.

147 Sen bende olmasaydın ben olamazdım, bkz. Augustinus, *Confessiones*, I.2.2.

148 *Liber Genesis*, 1.27: "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu."

149 *Epistula I ad Corinthios*, 4.3.

150 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.37, 39.

151 *Liber Genesis*, 19.5 vd.

152 *Liber Psalmorum*, 91.2. Üçüncü kural insanların Tanrı'ya olan görevlerini, yedincisi ise insanın insana olan görevlerini dile getirir.

153 *Liber Psalmorum*, 26.12.

154 Maniciler bu meyveden tanrısal zerrelere çıkarma yetisinin ancak seçkin bir rahibe nasip olduğuna inanır.

155 Doğudaki Hristiyanların dua ederken secdeye varmalarına gönderme yapılıyor.

156 *Liber Psalmorum*, 87.3.

157 Thagaste'de özgür sanatlarla ilgili dersler verdiği yıllar.

158 Yaklaşık 372/3-381/2.

159 *Epistula II ad Timotheum*, 3.13.

160 Augustinus o dönemde özgür sanatların öğretmenliğini yaptığını belirtiyor. Metnin az aşağısında, sadece özgür bireylerin alabileceği özgür sanat eğitiminin kendisine sadece büyük bir kibir kazandırdığını da vurgulamadan geçmiyor. Augustinus bir yandan özgür sanat eğitimi vererek insanları kandırırken ve kibirli davranışlarıyla aslında kendisini kandırırken, öte yandan Manicilerin din olarak gördükleri batıl inanç sisteminin karanlığında dönüp durmaktadır. 4. Kitabın girişi üslup açısından özel bir edebi değer taşır.

161 Maniciliği böyle niteliyor.

162 Saman alevi gibi bir anda sönüp gidecek olan.

- 163 Manicilerden söz ediliyor.
- 164 *Liber Psalmorum*, 50.14: "Tanrı'ya şükran kurbanı sun, Yüceler Yücesi'ne adadığın adakları yerine getir."
- 165 *Liber Psalmorum*, 72.27; *Liber Proverbiorum*, 10.4.
- 166 Mathematicus.
- 167 *Liber Psalmorum*, 91.2.
- 168 *Evangelium secundum Ioannem*, 5.14.
- 169 Afrika'da *proconsul*, "Roma'ya bağlı eyaletlerde vali" olan ve IV. yüzyılın ikinci yarısından sonra ünlenen hekim Avianus Vindicianus'tan söz ediliyor. Ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7. 6.8.
- 170 Şiir yarışmasında kazandığı tacı, çarمیha gerilirken İsa'nın başına takılan dikenli taçla özdeşleştiriyor.
- 171 *Epistula I Petri*, 5.5.
- 172 Thagaste.
- 173 *Epistula ad Romanos*, 5.5.
- 174 Cicero, *De Amicitia*, 7.24.
- 175 *Liber Psalmorum*, 25.15.
- 176 Horatius, *Odes*, 1.3.8.
- 177 Cicero, *De Amicitia*, 98.
- 178 *Evangelium secundum Ioannem*, 14.6
- 179 *Liber Psalmorum*, 79.8.
- 180 *Liber Iob*, 38.11.
- 181 Ölümlü ruhlara: dostlarına.
- 182 Mesih'ten söz etmektedir.
- 183 Meryem Ananın.
- 184 İnsan doğasıyla.
- 185 *Liber Psalmorum*, 18.6.
- 186 Cehenneme inişiyile.
- 187 Göğe yükselişiyile.
- 188 *Liber Psalmorum*, 4.3.
- 189 Kibirlilere sesleniyor.

- 190 Yarış meydanlarındaki atlı araba sürücülerinden söz ediyor.
- 191 Yarış meydanlarında vahşi hayvanlarla dövüştürülen gladyatör-
lerden söz ediyor.
- 192 Manicilerin ışık tanrısı devasa büyüklükte maddi bir varlıktı.
- 193 Yunanca *monas*: “bir olan.” Yunan felsefesinde bölünmez birlik;
Leibniz’de artık bölünemez bir birlik olan sonsuz sayıdaki töz-
lerin her biri. *Dyas*: iki sayısı.
- 194 Mesih’in.
- 195 Bedenin hâlâ Tanrı önünde eğilmediğini ima ediyor.
- 196 Matematikçilerin yaptığı gibi kuma ya da toprağa şekiller çize-
rek.
- 197 Aristoteles’in tüzü ve dokuz kategorisi: οὐσία, πόσον, ποῖον,
πρόστι, ποῦ, πότε, κείσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν: Töz, nice-
lik, nitelik, görelilik, durum, zaman, neredelik, sahip olma, etki,
edilgi.
- 198 *Liber Genesis*, 3.18, 19.
- 199 Özgür sanat konularından bazılarını sıralıyor: hitabet, mantık,
geometri, müzik ve aritmetik.
- 200 *Liber Iob*, 39.26; *Liber Psalmorum*, 83.4.
- 201 *Liber Proverbiorum*, 18.21.
- 202 *Liber Psalmorum*, 34.10.
- 203 *Liber Psalmorum*, 18.7.
- 204 Kötülük Tanrı’dan gelmez, insanın kendisi kötüdür.
- 205 *Liber Psalmorum*, 139.7.
- 206 13 Kasım 382 ile 13 Kasım 383 arasındaki dönem.
- 207 Augustinus Manicilerin arasında dokuz yıldır kaldığı halde yük-
sek düzeydeki bir rahipleriyle ilk defa karşılaşmaktadır.
- 208 *Epistula I ad Timotheum*, 3.7.
- 209 *Liber Psalmorum*, 137.6.
- 210 *Liber Psalmorum*, 33.19.
- 211 İsa Mesih’in kurtuluşa erdiren yolundan.
- 212 *Liber Psalmorum*, 146.5.

- 213 *Epistula I ad Corinthios*, 1.30.
- 214 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.21.
- 215 *Epistula ad Romanos*, 1.21-5.
- 216 *Epistula ad Romanos*, 1.21-5.
- 217 *Epistula ad Romanos*, 1.21.
- 218 Mısırlıların kullandığı, dirsekten orta parmağın ucuna kadar olan mesafeye eşit bir uzunluk ölçüsü.
- 219 *Epistula Iob*, 28.28.
- 220 *Epistula ad Ephesios*, 4.13.
- 221 *Liber Psalmorum*, 36.23.
- 222 *Liber Psalmorum*, 142.6.
- 223 *Liber Genesis*, 3.16: Rab Tanrı kadına şöyle dedi: “Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim; evlatlarını acı çekerek doğuracaksın.”
- 224 İnsanlık Âdem’in yasak meyveyi çalmasıyla birlikte cennetten kovulmuş, yani ölüp yeniden doğmuştur. Ama doğduğu yer günahın kaynadığı bu dünya yaşamıdır. Bkz. *Epistula I ad Corinthios*, 15.22.
- 225 Maniciler İsa’nın çarmıha gerildiğine inanmazlar, bunu insanlığın çektiği acının bir sembolü olarak değerlendirirler.
- 226 *Liber Psalmorum*, 117.1; 137.8.
- 227 Bunlar Augustinus’un *İtirafı*’da sıkça kullandığı sıfatlardır.
- 228 *Liber Psalmorum*, 40.5.
- 229 Akademiacıların niyeti Stoiklerin ve Epikürosçuların maddeciliğine karşı Platon’un metafiziğine kalkan oluşturabilmektir.
- 230 İyi ve kötü.
- 231 *Liber Psalmorum*, 138.22.
- 232 *Liber Psalmorum*, 72.27.
- 233 Symmachus 384 yılında Roma’ya vali olarak atanmıştı.
- 234 *Liber Psalmorum*, 4.7; 45.7.
- 235 Tanrı’yı bilmenin verdiği sarhoşluk.
- 236 *Liber II Regum*, 1.9.

- 237 *Epistula II ad Corinthios*, 3.6: “O bizi Yeni Ahit’in hizmetkârları olacak şekilde yarattı. Yeni Ahit yazılı yasaya değil de Ruha dayalı yasaya dayanıyordu; çünkü yazılı yasa öldürür, Ruh ise yaşatır.”
- 238 *Liber Psalmorum*, 70.5.
- 239 *Liber Psalmorum*, 34.6.
- 240 *Liber Psalmorum*, 72.26.
- 241 *Evangelium secundum Lucam*, 7.14.
- 242 *Evangelium secundum Lucam*, 7.15.
- 243 *Evangelium secundum Ioannem*, 4.14.
- 244 Hz. İsa’nın havarileriyle son yemeğini anmak için Hristiyanların kilisede ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören: Kudas.
- 245 Ambrosius’un.
- 246 Romalıların *Parentalia* bayramından söz ediliyor. 13-21 Şubatta düzenlenen bu bayramda halk atalarının mezarları etrafında toplanır ve onların ruhlarına yiyecekler ve şarap sunarlardı.
- 247 *Epistula II ad Corinthios*, 3.6.
- 248 *Liber Proverbiorum*, 9.8.
- 249 *Prophetia Ezechielis*, 1.13.
- 250 staj yapmak için.
- 251 *Evangelium secundum Lucam*, 16.10.
- 252 *Evangelium secundum Lucam*, 16.11, 12.
- 253 *Liber Psalmorum*, 114.15; 103.27.
- 254 *Liber Sapientiae*, 8.21.
- 255 *Liber Isaiae*, 28.15.
- 256 *Liber Ecclesiasticus*, 3.27.
- 257 *Liber Proverbiorum*, 19.21; *Liber Psalmorum*, 32.11.
- 258 *Liber Psalmorum*, 144.15 vd.
- 259 *Liber Isaiae*, 46.4.
- 260 31 yaşına giriyor.
- 261 Nebridius Manicilerin düalizmine karşı bir sav geliştirmişti: Eğer Tanrı’ya kötülük tarafından zarar verilebilirse o zaman

Tanrı her şeye gücü yeten bir varlık olmayacaktı ki, bu kendi başına saçma bir şeydi; eğer Tanrı kötülük tarafından zarar verilemeyecek bir varlıksa o zaman onun kötülükle savaşıması için ne neden vardı?

262 Augustinus Ambrosius'un Platon üzerine yaptığı konuşmaları hatırlıyor.

263 Roma'nın anayolları kireçtaşıyla boyanırdı.

264 bir meslek sahibi olup.

265 *Liber Iob*, 15.26.

266 *Liber Psalmorum*, 89.10.

267 *Liber Ecclesiasticus*, 18.1; *Liber Psalmorum*, 84.6.

268 ölümlülere.

269 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.1-14.

270 bir yabancıymış gibi davrandı. *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.1-12.

271 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.11-12.

272 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.13.

273 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.14.

274 *Epistula ad Philippenses*, 2.6.

275 *Epistula ad Philippenses*, 2.7-11.

276 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.16.

277 *Epistula ad Romanos*, 5.6.

278 *Epistula ad Romanos*, 8.32.

279 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25, 28, 29.

280 *Liber Psalmorum*, 24.9.

281 *Liber Psalmorum*, 24.18.

282 Tragedya oyuncuların giydiği yüksek ökçeli çizmeden bahsediyor.

283 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.29.

284 *Epistula ad Romanos*, 1.21-23.

285 *Epistula ad Romanos*, 1.23.

286 Esau (Esav): Yeni Ahit'te günahkâr ve imansız olarak geçen İs-

hak ve Rebeka'nın ikiz oğullarından biri; kardeşinden önce doğmuştu. Kır hayatına âşık usta bir avcıydı ve dünya nimetlerine tapıyordu. İkizi Yakup ise tanrısal değerlere saygı gösteren bir kişilikti. İlk doğan olma hakkını bir mercimek çorbası için kendisinden sonra doğan ikiz kardeşine sattı. *Liber Genesis*, 25.33 vd.

287 *Actus Apostolorum*, 7.39.

288 *Liber Psalmorum*, 105.20.

289 *Liber Psalmorum*, 118.22.

290 *Epistula ad Romanos*, 9.13.

291 *Actus Apostolorum*, 17.28.

292 *Epistula ad Romanos*, 1.25.

293 *Liber Psalmorum*, 29.11.

294 *Liber Psalmorum*, 38.14.

295 *Liber Exodus*, 3.14.

296 *Liber Genesis*, 1.31.

297 *Liber Psalmorum*, 148.7-12.

298 *Liber Sapientiae*, 9.15.

299 *Epistulae ad Romanos*, 1.20.

300 Yunanca *nous*: Düşünmenin ilkesi ve gelip geçici olmayan tözü, insanın en yüksek yeteneği. Aristoteles'te teorik ve pratik düşünme gücü; Plotinus'ta akılla kavranan dünyanın, idealar alanının ilkesi.

301 *Epistula I ad Timotheum*, 2.5.

302 *Epistulae ad Romanos*, 9.5.

303 *Evangelium secundum Ioannem*, 14.6.

304 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.14.

305 İnsanın ölümlü bir varlık olduğu dile getiriliyor. Bkz. *Liber Genesis*, 3.21: "Rab Tanrı Âdem'le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi."

306 Alypius'un Hristiyan inancına bütün gönlüyle bağlanmasına engel olan şey, İsa'nın yaşamını konu alan Kutsal Kitapların İsa'yı gerçek anlamda bir insan olarak sunmasıydı. Çünkü ona

göre Katolik inancı İsa'nın Tanrı'nın bedenlenmesi olduğunu ileri sürüyordu. Alypius Katolik inancıyla ilgili düşündüklerinin Laodicealı piskopos Apollinaris'e ait olduğunu ve 381 yılında Constantinopolis Konsilinde sapkın düşünceler olarak ilan edildiğini öğrenince kuşkularından kurtuldu.

307 376 yılında ölen Sirmium piskoposu Photinus İsa'nın sadece bir insan olduğunu, Tanrı olmadığını iddia ediyordu.

308 *Epistula I ad Corinthios*, 11.19.

309 *Epistulae ad Romanos*, 1.20.

310 *Epistula I ad Corinthios*, 8.1.

311 *Liber Psalmorum*, 2.11.

312 *Epistula I ad Corinthios*, 4.7.

313 *Epistula ad Romanos*, 7.22-23.

314 Şeytan hiçbir zaman hak yoluna girmedir.

315 *Liber Proverbiorum*, 8.22. Augustinus o andan itibaren Paulus'un mektupları aracılığıyla, Mesih İsa'nın hem ruhu ve bedeniyle baştan sonra bir insan olduğunu, hem de Hakikatin kendisi olduğunu keşfediyor; İsa'nın Tanrı'nın ezeli ve ebedi Sözü olduğunu, yani Tanrı'nın bedenlenen Bilgeligi olduğunu anlıyor. Augustinus'un Platoncu kitaplarda görmediğini belirttiği nokta, hem maddi hem de ruhani olan Mesih İsa'nın Tanrı ve İnsan arasında şefaatçi olmasıydı. İsa insanın acizliği ile Tanrı'nın üstünlüğü arasındaki köprüydü. Bkz. Colin Starnes, s.197; Stacy Magedanz, s.54.

316 *Evangelium secundum Ioannem*, 14.30. İsa'nın çarmıha gerilmesini emreden Pilatus ima ediliyor. Yuhanna İncili'nde İsa, Pilatus'un kendisi üzerinde hiçbir yetkisi olmadığını ve insanlara Baba'ya gideceği için üzülmemelerini, tersine sevinmelerini söyler. Onun ölümüyle birlikte insanlar hakkında önyargılı kararlar veren yazılı yasa bozulmuş, yerini tanrısal yasa almıştır.

317 *Epistula ad Colossenses*, 2.14.

318 *Liber Psalmorum*, 51.17 (50.19).

319 *Revelatio*, 21.2: "Ve ben, Ioannes, Kutsal Kentin, Kudüs'ün, Tan-

- rı'nın yanından, yani Gökten inmekte olduğunu gördüm, güveyi için hazırlanan süslü bir gelin gibiydi.”
- 320 *Epistula II ad Corinthios*, 1.22.
- 321 Aşai Rabbani ayininde şarap içilen kadehler.
- 322 *Liber Psalmorum*, 61.2.3.
- 323 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25.
- 324 Tanrı'nın kendisinden üstün olduğunu bilip Onun huzurunda küçülen ve Ona boyun eğenlere. Bkz. *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25, 28, 29.
- 325 Havari Paulus.
- 326 *Liber Psalmorum*, 35.10.
- 327 *Liber Psalmorum*, 115.16-17.
- 328 *Liber Psalmorum*, 71.18-19; 134.6.
- 329 Kutsal Kitapta yazılanlarla.
- 330 *Epistula I ad Corinthios*, 5.7 vd.
- 331 İsa, İsa'nın yolu ya da yaşamı.
- 332 Milano piskoposu (339-400/401).
- 333 Kilisede evliler de vardı, bekârlar da.
- 334 *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.12.
- 335 *Epistula ad Romanos*, 1.22.
- 336 Mısır tanrılarında söz ediliyor. Bkz. Vergilius, *Aeneis*, 8.698-700.
- 337 Çarmıha gerilmek en utanç verici, en aşağılayıcı ve en zalim ölüm biçimiydi, çünkü Roma'nın gücüyle özdeşleştirilmişti. Büyük suç işleyenler çarmıhı idam yerine kadar omuzlarında taşırlardı. Bkz. Ellen G. White, *The Desire of Ages*, s. 416.
- 338 Victorinus'un kalbine. Augustinus burada dağların yüksekliğini insanların kibriyle özdeşleştiriyor. Tütmeye başlamak günahları itiraf etmekle eşit. *Liber Psalmorum*, 144.5.
- 339 *Liber Psalmorum*, 29.5.
- 340 *Evangelium secundum Lucam*, 15.4,7: “Sizlerden birinin yüz koyunu olsa ve bunlardan bir tanesini kaybetse, doksan dokuzunu bozkırda bırakıp kaybolanı bulana dek onun ardına düşmez

mi?’ ... ‘Size şunu söyleyeyim, aynı şekilde gökte, tövbe eden tek bir günahkâr için, tövbeyi gereksinmeyen doksan dokuz doğru kişi için duyulandan daha büyük sevinç duyulacaktır.’ ”

341 *Evangelium secundum Lucam* 25.8-9: “Ya da on gümüş parası olan bir kadın bunlardan bir tanesini kaybetse, kandil yakıp evi süpürerek parayı bulana dek her tarafı didik didik aramaz mı? Parayı bulunca da arkadaşlarını, komşularını çağırıp ‘benimle birlikte sevinin, kaybettiğim parayı buldum!’ diyecektir.”

342 Kilise.

343 Aşai Rabbani ayininde İsa’nın yaşamı ve öğretilerini içeren Müjdeler’den hikâyeler okunur ve yeniden yaşatılır.

344 *Evangelium secundum Lucam*, 15.10-24: Adamın biri servetini iki oğlu arasında paylaştırır. Büyüğü parasını alıp uzak bir ülkeye gider ve orada varını yoğunu sefahat âleminde çarçur edip harcar. Günün birinde bu ülkede bir kıtlık baş gösterir ve delikanlı da iyice fakirleşir. Sonunda birinin yanında domuz çobanlığı yapmaya başlar. Ama çok geçmeden hatasını anlar ve babasının yanına gidip, hem ona hem de Tanrı’ya karşı günah işlediğini ve babasının yanında işçi olarak çalışmaya razı olduğunu söylemeye karar verir. Öyle de yapar. Ama babası umulmadık şekilde onun bu isteğini sevinç içinde karşılar. Oğlunun sırtına kattan geçirir, parmağına yüzükler takar, ayaklarına çarıklar giydirir, besili danalar keser, yer, içer, eğlenir. Çünkü ona göre oğlu ölmüş ve yeniden doğmuştur, kaybolmuş ve yeniden bulunmuştur.

345 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.9, 12.

346 *Epistula I ad Corinthios*, 27-28. Augustinus burada, insanların gözünde kötü olan şeylerin Tanrı katında iyi olarak değerlendirilebileceğinden söz ediyor ve sonsuz olanın hükmü ile gelip geçici insanın hükmü arasındaki farkı açıkça vurguluyor.

347 *Epistula I ad Corinthios*, 15.9: “Ben elçilerin en önemsiziyim. Tanrı’nın Kilisesine zulmettiğim için elçi olarak anılmaya bile layık değilim.”

348 Lucius Sergius Paulus: İmparator Claudius döneminde (15 İ. yy)

Kıbrıs'ın Romalı eyalet valisi. Havari Paulus sayesinde Hıristiyanlığı benimsemiştir.

- 349 *Actus Apostolorum*, 13.7-12. Aziz Paulus Barnabas'la çıktığı ilk kutsal gezisinde Kıbrıs'a gider. Adayı baştan sona geçerek Bafa (Paphos) gelirler. Orada büyücü ve sahte peygamber Baryeşu adında bir Yahudiyle karşılaşır. Baryeşu vali Sergius Paulus'a yakın biriydi. Akıllı bir kişi olan vali, Barnabas ile Paulus'u çağırıp Tanrı Sözü'nü dinlemek ister. Ama Baryeşu ya da büyücü anlamına gelen öbür adıyla Elimas valiyi iman etmekten caydırmaya çalışır. Ama Kutsal Ruh'la dolan Aziz Paulus gözlerini Elimas'a diker ve ona şöyle der: "Ey İblis'in oğlu! Yüreğin bin türlü hile ve sahtekârlık dolu; doğru olan her şeyin düşmanısın. Rabbin düz yollarını çarpıtmaktan vazgeçmeyecek misin? İşte şimdi Rabbin eli sana kalktı. Kör olacaksın, bir süre gün ışığını göremeyeceksin." Paulus bunları söylediği anda adamın üzerine bir sis, bir karanlık çöker. Dört dönerek elinden tutup kendisine yol gösterecek birilerini aramaya başlar. Bu olaya tanık olan vali Paulus iman eder. Sergius Paulus'un Hıristiyan oluşu Paulus için büyük bir zaferdir. Bu zaferden sonra Aziz Paulus önceden Saulus olan adını Paulus olarak değiştirir.

350 Tanrımız.

- 351 *Epistula II ad Timotheum*, 2.21: "... kişi kendisini bayağı işlerden çekerse onurlu amaçlara uygun, kutsal kılınmış, efendisine yararlı, her iyi işe hazır bir kap olur."

352 *Epistula ad Galatas*, 5.17.

353 *Epistula ad Ephesios*, 5.14.

354 *Epistula ad Romanos*, 7.24-25.

355 Antonius'un yaşam öyküsü Iskenderiye piskoposu Aziz Athanasius tarafından kaleme alınmıştır.

356 Gallia Belgica halkı olan Treveri'nin yaşadığı şehir. Mosel Nehri kıyılarına kurulu, Güneybatı Almanya'nın önemli şehirlerinden Trier. Saray 381 yılında Milano'ya taşınmadan önce, Diocletianus döneminde Batı Roma İmparatorluğunun başkentiydi.

357 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.3: "Ne mutlu ruhları fakir

olanlara! Çünkü Göklerin Krallığı onlarındır.”

358 *Evangelium secundum Lucam*, 14.28-29: Aranızdan biri bir kule yapmak isterse, bunu tamamlayacak kadar parası var mı yok mu diye önce oturup yapacağı masrafı hesap etmez mi? Çünkü temel atıp da işi bitiremezse durumu gören herkes, “Bu adam inşaata başladı, ama bitiremedi” diyerek onunla eğlenmeye başlar.

359 *Liber Psalmorum*, 49.21.

360 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

361 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.9.

362 *Liber Psalmorum*, 33.6.

363 *Epistula ad Colossenses*, 3.5.

364 *Liber Psalmorum*, 118.85.

365 *Epistula ad Romanos*, 13.13-14.

366 *Epistula ad Romanos*, 14.1.

367 *Epistula ad Ephesios*, 3.20.

368 *Liber Psalmorum*, 115.16-17.

369 Sağ elin.

370 22 Ağustos-15 Ekim. Hasat ve bağbozumu zamanına denk düşen bu tarihler arasında avukatlar izne ayrılırdı.

371 *Epistula ad Romanos*, 14.16: “Size göre iyi olanın kötülenmesine fırsat vermeyin.”

372 *Evangelium secundum Lucam*, 14.14: “Karşılığı dürüst insanlar dirildiği zaman sana verilecektir.”

373 Augustinus 387 yılının yazında Milano’dan Afrika’ya gitmek üzere ayrıldı, ama çıkan iç savaş sonucunda zorunlu olarak Roma’da kaldı.

374 *Liber Psalmorum*, 67.16 (68.15).

375 *Evangelium secundum Lucam*, 16.22: “Bir gün o yoksul adam öldü, melekler onu alıp İbrahim’in yanına götürdüler.”

376 *Liber Psalmorum*, 27.8.

377 Kır evinde Augustinus yanında annesi Monica, o sıralarda 15 yaşlarında olan oğlu Adeodatus, erkek kardeşi Navigius, akra-

baları Rusticus ve Fastidianus, aynı zamanda dostları da olan öğrencileri Alypius, Trygetius ve Licentius bulunmaktaydı.

378 *Liber Psalmorum*, 19.6.

379 *Liber Psalmorum*, 4.1.

380 *Liber Psalmorum*, 31.7.

381 *Liber Psalmorum*, 4.2.

382 *Evangelium secundum Ioannem*, 7.39: "Bunu, kendisine iman edenlerin alacakları Ruhla ilgili olarak söylüyordu. Ruh henüz verilmemişti. Çünkü İsa henüz yücelmemişti."

383 Davud Peygamber.

384 *Liber Psalmorum*, 4.3-4.

385 *Liber Psalmorum*, 4.4.

386 *Epistula Romanos*, 2.5: "İnatçılığın ve tövbesiz yüreğin yüzünden Tanrı'nın adil yargısının açıklanacağı gazap günü için kendine karşı gazap biriktiriyorsun."

387 *Liber Psalmorum*, 4.6.

388 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.7.

389 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

390 *Liber Psalmorum*, 4.7.

391 *Liber Psalmorum*, 4.8: "Esenlik içinde yatar uyurum, çünkü ya Rab, bir tek sen beni güvende tutarsın."

392 *Epistula I ad Corinthios*, 15.54: "Çürüyen ve ölümlü beden çürümezliği ve ölümsüzlüğü giyinince, 'Ölüm emildi, zafere dönüştü!' diye yazılmış olan söz yerine gelecektir."

393 *Liber Psalmorum*, 4.8.

394 Eski Ahit'in peygamberlerinden ve *Liber Isaiae*'nin adlı kitabın yazarı. Kudüs'te doğmuş ve İÖ 8. yüzyılda yaşamıştır.

395 Vaftiz olup yeni bir ad alma günü. Augustinus Paskalyada vaftiz olmuştur.

396 4. yüzyıl sonunda Hristiyanların çoğu Musa ve İshaya Peygamberi örnek alıp bedenlerine acılar çektirerek ıslah olurlardı.

397 Ambrosianus'tan önceki Milano piskoposu Ariusçuydu. İmparator I. Valentinianus Ambrosius'un piskopos olmasına sıcak

bakıyordu, ama o ölünce annesi Justina, Ambrosius'a ve Kiliseye zor günler yaşattı.

398 *Liber Psalmorum*, 116.15.

399 *Liber Psalmorum*, 68.6.

400 *Liber Ecclesiasticus*, 19.1.

401 *Epistula I ad Timotheum*, 5.4, 10.

402 *Epistula ad Galatas*, 4.19.

403 *Epistula ad Philippenses*, 3.13.

404 *Epistula I ad Corinthios*, 2.9: "Tanrı'nın kendisini sevenler için hazırladıklarını hiçbir göz görmedi, hiçbir kulak duymadı, hiçbir insan yüreği kavrayamadı."

405 *Epistula ad Romanos*, 8.23.

406 *Liber Psalmorum*, 3.5.

407 *Evangelium secundum Matthaeum*, 25.21.

408 *Epistula I ad Corinthios*, 15.51.

409 *Liber Psalmorum*, 101.1.

410 Bkz. Augustinus, *De musica*, 6, 2; 2-3; A. S. Walpole, s. 44-49.

411 İnsanları.

412 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.22.

413 *Epistula II ad Corinthios*, 10.17.

414 *Epistula ad Romanos*, 142.2.

415 *Liber Psalmorum*, 142.2. "Kulunla hesaplaşmaya girişme. Çünkü hiçbir canlı senin karşında aklanamaz."

416 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.7.

417 *Epistula ad Romanos*, 9.15.

418 *Liber Psalmorum*, 119.108.

419 *Epistula ad Colossenses*, 2.14.

420 *Epistula ad Romanos*, 8.37.

421 İsa'nın kendisini feda ederek insanıoğlunu günahlarından arındırma ve esenliğe kavuşturma sırrına.

422 *Liber Psalmorum*, 91.13. (Aslan ya da yılan şekline dönüşen şeytana.)

- 423 dünyada.
- 424 *Confessiones*'in 1-10. kitapları herkesin öğrenmesine yönelik bilgilerin sunulduğu kitaplardır. Ama 10. kitaptan itibaren Augustinus'un içsel yaşamıyla ilgili bilgiler, yani Augustinus ile Tanrı arasındaki özel konular sunulmaya başlar. Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 43.
- 425 *Epistula I ad Corinthios*, 13.12.
- 426 *Epistula ad Ephesios*, 5.27.
- 427 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.20-21: "Kötülük yapan insan ışıktan nefret eder ve yaptıkları açığa çıkmasın diye ışığa yaklaşmaz. Ama doğru işler yapan insan ışığa yaklaşır ki, yaptığı işlerin Tanrı sevgisiyle yapıldığı anlaşılsın." Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 43.
- 428 *Liber Psalmorum*, 5.12: "Çünkü sen doğru kişiyi kutsarsın ya Rab, çevresini kalkan gibi lütfunla sararsın."
- 429 *Epistula ad Romanos*, 4.5. Augustinus Tanrı'ya iman etmediği dönemden söz ediyor.
- 430 *Epistula I ad Corinthios*, 2.11.
- 431 Senin Krallığında hemşerisi olduğum insanların.
- 432 İsa'nın yol göstericiliği olmasaydı.
- 433 *Epistula I ad Corinthios*, 2.11.
- 434 *Epistula I ad Corinthios*, 13.12.
- 435 *Epistula I ad Corinthios*, 10.13.
- 436 *Liber Isaiae*, 58.10.
- 437 *Epistula ad Romanos*, 1.20: "Tanrı'nın gizli nitelikleri, hatta sonsuz kudreti ve tanrısallığı bile dünya yaratılalı beri açıkça meydanda; Onun yarattıklarıyla anlaşılmakta. Demek ki bunların bir bildikleri var."
- 438 *Manna*: Kudret helvası: İsrailoğullarının çölü geçerlerken yedikleri beyaz renkli çiçek (*fraxinus ornus*). Manna aynı zamanda Şabat akşamı kurulan sofraları süsleyen ve o akşama özel hazırlanan ekmeklerin üstüne örtülen beyaz örtüdür. Bu örtü Mısır'dan çıkıştan sonra mannanın üzerine her sabah cennetten dü-

şen çiyi simgeler.

439 Augustinus'un söz ettiği ışık, ses, ekmek, koku ve kucaklaşma beş tensel duyunun ruhani karşılıklarıdır. Augustinus Tanrı'yı idrak etmek için ruhuna (zihnine) bakmaya karar veriyor. Dikkat edilirse Augustinus burada hem Platon'dan hem de Paulus'tan ayrılıp farklı bir yola giriyor. Çünkü Augustinus, Platon'un kitaplarındaki gibi Tanrı'nın doğası vs gibi kesin doğrular ya da Paulus'ta okuduğu gibi kendisini Tanrı'ya götürecek bir geçit aramıyor. (Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7.9.13; 7.21.27) Tek bilmek istediği kendisi. Kendisini araştırıyor, çünkü kendisine sadece Tanrı sahip ve Augustinus kendisinin gerçek sahibini bilmekle kendisine de sahip olacaktır.

440 İ.Ö VI. yüzyılın doğa düşünürlerinden Anaksimenes evrenin ilk ilkesinin (*arkhe*) hava olduğunu ileri sürmüştür.

441 Zihin: Augustinus'a göre beşer ruh ve bedenden oluşur. İnsan olmak ruh olmakla eşitir. Augustinus buna içteki ben (ya da içteki insan) der. Ayrıca insan olmak beden olmakla da eşitir, bedene dıştaki ben (ya da dıştaki insan) der. Augustinus'un bu satırlarında kendisini ruhla özdeşleştirmesi, insanın beden ve ruh bütünü olduğu düşüncesine ters düşmez; burada Augustinus'un Tanrı'ya yolculuğunda ruhunun farklı bir yapı kazandığını, bir anlamda dönüşüm geçirdiğini belirttiğine dikkat etmek gerekir. Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 39. Augustinus'a göre, ruh tensel duyuları bir araç olarak kullanıp onların yardımıyla doğayı ya da doğa düzenini inceleyip buradan Tanrı'yı nerede bulabileceğine dair ipuçları çıkarmaya çalışıyor. Augustinus'a göre, ilk olarak içindeki ben, yani ruh, bedenle iletişime geçer, ama tensel duyuların ne dediğini anlamak için ruhtan zihne hareket etmek gerekir. Zihin (*animus*) ruhun (*anima*) üstünde yer alır. Ama bu durum bir insanda iki ruh olduğu anlamına gelmez, Tanrı'yı bulma yolculuğunda bir ruhun farklı roller üstlendiğini gösterir. Bu yüzden Augustinus'ta insanı tanımlarken onun kurucu öğelerinden olan ve Tanrı'yı araştırmanın başlangıç noktasında yer alan Latince *anima* sözcüğünü ruh ola-

rak, ama duyuların öğrettiğini anlamaya çalışan Latince *animus* sözcüğünü zihin olarak çevirmek gerekir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 40.

442 *Liber Psalmorum*, 32.9.

443 Augustinus, Plato'nun öğrenmenin hatırlamak, hazır olan zihne getirmek olduğu görüşünü anımsatıyor. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s.189, dipnot.15.

444 Latince *cogere*, “bir araya getirmek, toplamak, bir araya getirmek için uğraşmak;” *colligere*, “toplamak, bir bütün haline getirmek, bütünleştirmek, bir araya getirmek,” vs anlamlarına gelir. Mecaz anlamlarından birisi zihinsel olarak toplamak, bir araya getirmektir. Düşünmek, tartmak, zihinsel olarak bir şeyin üzerine yoğunlaşmak fiilinin, yani Latince *cogitare*'nin asıl anlamı zihinde herhangi bir şeyin izini sürmektir. *Cogere* fiilini açılımı *co-ago*, *cogitare* fiilinin açılımı ise *co-agito*'dur.

445 Cicero, *De Finibus*, 3.10.35; *Tusculanae Disputationes*, 4.6.11.

446 *Liber Iob*, 35.11.

447 *Evangelium secundum Lucam*, 15.8.

448 *Liber Isaiae*, 55.3.

449 Âdem'de. Augustinus için Âdem insan soyunun atası olmaktan öte insanın ölümlü bir varlık olmasının simgesidir.

450 *Epistula ad Galatas*, 5.17: “Çünkü benlik Ruha, Ruh da benliğe aykırı olanı arzular. Bunlar birbirine karşıttır; sonuç olarak istediğinizi yapamıyorsunuz.”

451 Ruhumun kurtuluşu için yüzümü sana döndürdüm.

452 *Liber Sapientiae*, 8.21.

453 Augustinus kendisini günah işlemeye götüren ana nedenleri üç ana başlıkta toplar: Bedenin tutkuları, göz doymazlığı ve kibir. Bunların arasında derece farkı vardır, sonuncusu ilkinе göre çok daha ciddidir. Bu bölümde bedenin şehvani arzularına neden olan beş duyudan söz etmeye başlar: Dokunma, tatma, koklama, iştirme ve görme.

454 Yaşamı cinsellikten uzak sürdürmeyi başarmak, Augustinus'a

göre, insanın kendi başarısından öte tanrısal bir armağandır. Bu armağanı kabul etmek Tanrı'nın inayetine nail olduğunu açığa vurmak demektir. Yeni Platoncu bakış açısına göre, böyle bir yaşam bedeni reddetmektir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 95.

455 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.34: "O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının derdi yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter."

456 *Epistula I ad Corinthios*, 6.13: "Yemek mide için, mide de yemek içindir" diyorsunuz, ama Tanrı hem midmeyi hem de yemeği ortadan kaldıracaktır. Beden fuhuş için değil Rab içindir. Rab de beden içindir.

457 *Epistula I ad Corinthios*, 15.53: "Çünkü bu çürüyen beden çürümezliği, bu ölümlü beden ölümsüzlüğü giyinmelidir."

458 Augustinus çocukluğunda. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 2.4.9.

459 *Evangelium secundum Lucam*, 21.34.

460 *Liber Ecclesiasticus*, 18.30.

461 *Epistula I ad Corinthios*, 8.8.

462 *Epistula ad Philippenses*, 4.11-13.

463 Paulus.

464 *Epistula I ad Corinthios*, 1.31: "Övünen Rab'le övünsün."

465 *Liber Ecclesiasticus*, 23.6.

466 *Epistula ad Titum*, 1.15; *Epistula ad Romanos*, 14.20.

467 *Epistula I ad Timotheum*, 4.4.

468 *Epistula I ad Corinthios*, 8.8.

469 *Epistula ad Colossenses*, 2.16.

470 *Epistula ad Romanos*, 14.3.

471 Sözlerini kulaklarıma çarpan.

472 *Liber Genesis*, 9.1-2: Tanrı Nuh'u ve oğullarını kutsayarak, "Verimli olun, çoğalıp yeryüzünü doldurun" dedi, "Yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümü sizden korkup ürkecek. Yeryüzündeki bütün canlılar, denizdeki bütün balıklar sizin hâkimiyetinize verilmiştir. Bütün canlılar size yiyecek olacak ... hepsini size sunuyorum."

- 473 *Liber I Regum*, 17.6: “Dereden su içiyor, kargaların sabah akşam getirdiği et ve ekmekle besleniyordu.”
- 474 *Evangelium secundum Matthaeum*, 3.4: “Yahya’nın deve tüyünden giysisi, belinde deri kuşağı vardı. Yediği çekirge ve yaban balıydı.”
- 475 *Liber Genesis*, 25.34.
- 476 *Liber II Samuelis*, 23.15-17: Davut susayınca askerlerine, “Keşke biri Beytlehem kapısının yanındaki kuyudan bana su getirse,” der. Askerler canlarını hiçe sayıp düşmanın ortasından geçer, kuyudan su çekip Davut’a getirirler. Ama Davut onların hayatını tehlikeye attığını anlayınca suyu içmez ve yere döker. Sonra şöyle der: “Ya Rab, bu suyu içmek bana nasip olmasın, canlarını tehlikeye atan bu üç kişinin kanını mı içeceğim yani?”
- 477 *Evangelium secundum Matthaeum*, 4.2: “İsa kırk gün kırk gece oruç tuttuktan sonra acıktı. İşte o ara İblis yanına yaklaşip, ‘Tanrı’nın Oğluyun söyle şu taşlar ekmek olsun’ dedi. İsa ona yanıtı şöyle oldu: ‘İnsan ekmekle yaşamaz, Tanrı’nın ağzından çıkan sözlerle yaşar,’ diye yazılmıştır.”
- 478 İsrail halkı.
- 479 *Liber Numeri*, 11.1: “İsraililer de yine ağlayarak, ‘Keşke yiyecek biraz et olsaydı!’ dediler. Mısır’da parasız yediğimiz balıkları, salatalıkları, karpuzları, pırasaları, soğanları, sarımsakları hatırlıyoruz da...”
- 480 Mesih İsa.
- 481 *Liber Psalmorum*, 139.16: “Henüz döl yatağındaiken gözlerin gördü beni; bana ayrılan günlerin hiçbirisi gelmeden hepsi senin kitabına yazılmıştı.”
- 482 *Epistula II ad Corinthios*, 5.2: Şimdiyse göksel evimizi giyinmeyi özleyerek inliyoruz.
- 483 *Liber Thobis*, 4.2 vd.
- 484 *Liber Genesis*, 27 vd: İshak yaşlanmış, gözleri görmez olmuştu. Büyük oğlu Esav’ı çağırıp, “Oğlum!” dedi. Esav, “Efendim!” diye yanıtladı. İshak, “Artık yaşlandım,” dedi, “ne zaman öleceğimi

bilmiyorum. Silahlarını –ok kılıfını, yayını– al, kırlara çıkıp benim için avlan. Sevdiğim, lezzetli bir yemek yap, bana getir yi-yeyim. Ölmeden önce hayır duamı al.”

485

Liber Genesis, 48 vd: Bir süre sonra, “Baban hasta” diye Yusuf’a haber geldi. Yusuf iki oğlu Manaşşe’yle Efrayim’i yanına alıp yola çıktı. Yakup’a, “Oğlun Yusuf geliyor,” diye haber verdiler. İsrail kendisini toparlayıp yatağında oturdu. Yusuf’a, “Her şeye kadir olan Tanrı bana seni verimli kılacak, çoğaltacağım” dedi, “soyundan birçok halk doğuracağım. Senden sonra bu ülkeyi sonsuza dek mülk olarak senin soyuna vereceğim. Ben Mısır’a gelmeden önce burada doğan iki oğlun benim sayılır. Efrayim’le Manaşşe benim için Ruben’le Şimon gibidir. Onlardan sonra doğacak çocuklar senin olsun. Efrayim’le Manaşşe’den onlara miras geçecek. Ben Paddan’dan dönerken Rahel Kenan ülkesinde, Efrat’a varmadan yolda yanımda öldü. Çok üzüldüm, onu orada Efrat’a, Beytlehem’e giden yolun kenarına gömdüm.” İsrail Yusuf’un oğullarını görünce, “Bunlar kim?” diye sordu. Yusuf, “Oğullarım,” diye yanıtladı, “Tanrı onları bana Mısır’da verdi.” İsrail, “Lütfen onları yanıma getir, kutsayayım,” dedi. İsrail’in gözleri yaşlılıktan zayıflamıştı, göremiyordu. Yusuf oğullarını onun yanına götürdü. Babası onları öpüp kucakladı. Sonra Yusuf’a, “Senin yüzünü bir daha göreceğimi hiç sanmıyordum,” dedi, “ama işte Tanrı bana soyunu bile gösterdi.” Yusuf oğullarını babasının kucağından alıp onun önünde yere kapandı. Sonra Efrayim’i sağına alarak İsrail’in sol eline, Manaşşe’yi soluna alarak İsrail’in sağ eline yaklaştırdı. İsrail ellerini çapraz olarak uzattı, sağ elini küçük olan Efrayim’in, sol elini Manaşşe’nin başına koydu. Oysa ilkin Manaşşe doğmuştu. Sonra Yusuf’u kutsayarak şöyle dedi: “Atalarım İbrahim’in, İshak’ın hizmet ettiği, Bugüne dek yaşamım boyunca bana çobanlık eden Tanrı, beni bütün kötülüklerden kurtaran melek bu gençleri kutsasın! Adım ve atalarım İbrahim’le İshak’ın adları bu gençlerle yaşasın! Yeryüzünde çoğaldıkça çoğalsınlar.” Yusuf babasının sağ elini Efrayim’in başına koyduğunu görünce bundan hoşlanma-

dı. Babasının elini Efrayim'in başından kaldırıp Manaşşe'nin başına koymak istedi. "Baba, öyle değil," dedi, "ilkin Manaşşe doğdu. Sağ elini onun başına koy." Ancak babası bunu istemedi. "Biliyorum oğlum, biliyorum" dedi, "Manaşşe de büyük bir halk olacak. Ama küçük kardeşi daha büyük bir halk olacak, soyundan birçok ulus doğacak."

486 Augustinus'a göre iki tür körlük var. İlki Tanrı'yı görememeye yol açan körlük, ikincisi her insanın başına gelebilecek bir durumdan, gözlerin görüş yeteneğini yitirmesinden kaynaklanan körlük. Dünya ışığını görememek tanrısal ışığı görememek anlamına gelmez.

487 Ambrosius'un gün ışığını yücelten ve gecenin ruhani aydınlanmasını öven ilahisinden söz ediliyor.

488 *Liber Psalmorum*, 25.15.

489 *Liber Psalmorum*, 121.4.

490 *Liber Psalmorum*, 26.3. "Merhametli olduğunu bir an olsun çıkarmıyorum aklımdan."

491 *Epistula I Ioannis*, 2.16.

492 yeni deneyimler edinme hırsı.

493 Gençliğinde tiyatro gösterilerine aşırı merakını bir kez daha eleştiriyor (Augustinus, *Confessiones*, 3.2.3; 10.35.55-57).

494 Hastalar ve yoksullar ya da bu türden muhtaç konumdaki insanlar adına Tanrı'ya dua ederken pagan adetleriyle hareket edip batıl törenler, büyü, yıldız falcılığı gibi dindışı inançları ve uygulamaları kullanan insanlara karşı olduğunu ima ediyor.

495 bedenimi.

496 düşerken.

497 *Liber Psalmorum*, 103.3-5.

498 *Epistula I Petri*, 17.4.8.

499 *Liber Psalmorum*, 18.7.

500 *Liber Isaiae*, 14.3 vd. "Babil kralını alaya alarak, 'Halkı ezenin nasıl da sonu geldi!' diyecekler, "Zorbalığı nasıl da sona erdi!... Ey parlak yıldız, seherin oğlu, Göklerden nasıl da düşün! Ey

ulusları ezip geçen, nasıl da yere yıkıldın! İçinden “Göklere çıkacağım” dedin, “Tahtımı Tanrı’nın yıldızlarından daha yükseğe koyacağım; Safon’un doruğunda, İlahların toplandığı dağda oturacağım. Bulutların üstüne çıkacak, kendimi Yüceler Yücesiyle eşit kılacağım.” Ancak ölümler diyarına, ölüm çukurunun dibine indirildin işte. Seni görenler bakıp bakıp şöyle diyecekler: “Dünyayı sarsan, ülkeleri titreten, yeryüzünü çöle çeviren, kentleri yerle bir eden, tutsakları evlerine salıvermeyen adam bu mu?”

501 *Evangelium secundum Lucam*, 12.32.

502 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.21.

503 *Liber Psalmorum*, 141.5: “Doğru insan bana vursa iyilik sayılır, azarlarsa başa sürülen yağ gibidir, Başım reddetmez onu. Çünkü duam hep kötülere karşıdır.”

504 *Prophetia Habacuc*, 3.2.

505 Huzurundan kovuldum. Bkz. *Liber Psalmorum*, 31.22

506 Augustinus 8. Kitabının sonunda, Tanrı’ya gidecek yolu kendisine göstermesi için bir şefaatchi araması gerektiğini anlıyor ve Kitabının sonunda Mesih İsa’yı buluyor.

507 *Epistula ad Ephesios*, 2.2: “Sizler bir zamanlar suçlu olduğunuz ve günah dolu bir yaşam sürdüğünüz için ölüydünüz. Bu dünyanın gidişine ve göklerdeki hükümlerliliğin kralına, yani söz dinlemeyen insanlarda etkin olan ruha uymaktaydınız.”

508 *Epistula II ad Corinthios*, 11.14: “Buna şaşmamalı. Şeytan da kendisine Nur’un mealeği süsü verir.”

509 sahte bir İsa figürü.

510 Augustinus’un şefaatchi olacak kişide Tanrı ve insan özelliklerini birleştirmesi, özellikle Ariuşçu ve Plotinusçu görüşleri reddetmesine olanak tanır. Çünkü bu görüşleri savunanların iddiası, insan bedenli olduğu için İsa’nın şefaatchi olmadığı yönündedir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 96.

511 *Epistula ad Romanos*, 6.23: “Çünkü günahın bedeli ölüm, Tanrı’nın armağanı ise Rabbimiz Mesih İsa’da sonsuz yaşamdır.”

- 512 *Epistula ad Romanos*, 8.32.
- 513 *Epistula ad Philippenses*, 2.6, 8.
- 514 *Liber Psalmorum*, 88.5.
- 515 *Evangelium secundum Ioannem*, 10.18: “Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de, tekrar geri almaya da yetkim var. Babam böyle buyurdu bana.”
- 516 *Epistula II ad Corinthios*, 5.15.
- 517 *Liber Psalmorum*, 119.18.
- 518 *Epistula ad Colossenses*, 2.3.
- 519 *Revelatio*, 5.9.
- 520 *Liber Psalmorum*, 119.122.
- 521 *Liber Psalmorum*, 22.26.
- 522 *Liber Psalmorum*, 144.3; 145.3; 146.5; 147.5
- 523 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.8.
- 524 *Liber Psalmorum*, 118.2.
- 525 Su saatine (*clepsydra*) gönderme yapıyor.
- 526 *Liber Psalmorum*, 74.16.
- 527 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.33.
- 528 *Evangelium secundum Ioannem*, 5.46: “Musa’ya iman etmiş olsaydınız bana da iman ederdiniz. Çünkü o benim hakkımda yazmıştır.”
- 529 *Liber Psalmorum*, 33.9.
- 530 *Evangelium secundum Matthaeum*, 17.5: “Petrus daha konuşurken parlak bir bulut üzerlerini gölgeledi. Buluttan gelen bir ses, ‘Sevgili Oğlum budur, Ondan hoşnudum. Onu dinleyin!’ dedi.”
- 531 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.1: “Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı.” [In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.]
- 532 *Evangelium secundum Ioannem*, 8.25: “Ona, ‘Sen kimsin?’ diye sordular. İsa, ‘Başlangıçtan beri size ne söyledimse Oyum’ dedi.
- 533 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.29.
- 534 *Liber Psalmorum*, 31.10.

- 535 *Liber Psalmodum*, 103.3-5: "Bütün suçlarını bağışlayan, bütün hastalıklarını iyileştiren, canını ölüm çukurundan kurtaran, sana merhamet ve şefkat tacı giydiren, yaşam boyu seni iyiliklerle doyuran Odur. Bu nedenle gençliğin kartalinki gibi tazelenir.
- 536 *Liber Psalmodum*, 104.24.
- 537 Bkz. Aristoteles, *Metaphysica*. Zaman yoksa öncesi ve sonrası da olmaz.
- 538 *Liber Psalmodum*, 102.27.
- 539 *Liber Psalmodum*, 2.7.
- 540 *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.11.
- 541 *Liber Psalmodum*, 116.10.
- 542 *Liber Genesis*, 1.14: "Tanrı şöyle buyurdu: 'Gök kubbede gündüzü geceden ayıracak, yeryüzünü aydınlatacak ışıklar olsun. Belirtileri mevsimleri, günleri, yılları gösterecek.' Ve öyle oldu."
- 543 *Liber Iosue*, 10.12-13: "Rabbin Amurluları İsraililerin karşısında bozguna uğrattığı gün Yeşu halkın önünde Rabbe şöyle seslendi: 'Dur ey güneş Givon üzerinde ve Ay, sen de Ayalon Vadisinde.' Halk düşmanlarından öcünü alıncaya dek güneş durdu, ay da yerinde kaldı. Bu olay Yeşu Kitabı'nda da yazılıdır. Güneş yaklaşık bir gün boyunca göğün ortasında durdu, batmakta gecikti."
- 544 *Liber Psalmodum*, 18.28.
- 545 *Cubitus*: Uzunluk ölçü birimi, kübit. Eski ölçü birimlerindeki güçlüklerden biri, işaret parmağı genişliği olarak tanımlanan dijital ile önkol uzunluğu olarak tanımlanan kübit arasında temel hiçbir bağıntının olmamasıydı. Bu sorun kübitin standart olarak belirlenmesi ve öbür uzunluk birimlerinin bunun kesri ya da katı olarak alınması yoluyla çözüldü. Böylece örneğin Mısır'da dijital kübitin 28'de 1'i, kulaç ise kübitin dört katı olarak belirlendi.
- 546 *Liber Psalmodum*, 62.8; 100.3.
- 547 Ambrosianus'un bir şiirinin dizesi.
- 548 *Liber Psalmodum*, 63.3.

- 549 *Epistula ad Philippenses*, 3.12-14.
- 550 Augustinus insan yaşamındaki hareketlilik ve dağınıklıktan kurtulmak için durağanlığın ve dikkati bir noktaya toplamanın önemini vurguluyor ve mükemmelliğe ancak bu şekilde ulaşılabilceğini söylüyor. Augustinus'un zihnindeki Birlik ve Çokluk arasındaki farkları vurgulaması açısından 29. bölüm ayrı bir önem taşımaktadır.
- 551 Meleklerden söz ediliyor. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 12.9.9; *De Civitate Dei*, 12.16.
- 552 geçmiş ve gelecek arasındaki gerilimi.
- 553 Augustinus'un *Genesis*'teki yaratılışa ilişkin ifadeleri yorumladığı bu bölüm ana hatlarıyla şöyledir: Tanrı her şeyi hiçlikten (*ex nihilo*) yaratır; Tanrı'nın ve Hiçliğin zamandan önce bir arada bulunduğu yerde. Aralarında sırasıyla göklerin göğü (Yüce Gök: Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmadığından değişime yazgılıdır, ama Tanrı'ya kenetlenmiş olduğundan zamanın dalgalanmalarından uzaktır), henüz biçim verilmemiş madde (varlıkların yaratılmasına sebep olan biçimsiz madde, yani yeryüzü), varolan (*esse*) ve var olmayan (*non esse*) ruhlar, bedenler ve şeylerin değişkenliği sonucu meydana gelen ve var olmayan (*non esse*) kozmolojik zaman yer alır. Bu sıralama Tanrı'yla başlar ve mutlak hiçlikle (*nihil*) son bulur. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 163.
- 554 *Epistula ad Romanos*, 8.31.
- 555 *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.7-8.
- 556 *Liber Psalmorum*, 115.6.
- 557 Augustinus zamanın akışına ve bu akışın getirdiği değişimlere bel vermeyen göklerin göğünü ön plana çıkararak, bu varlığı yaratılan Âdem'den farklı bir yere koyuyor, böylece insanoglunun zayıf ve biçare halinden kurtulabileceğine dair bir umut ışığı yakmış oluyor. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 164.
- 558 Hem yeryüzüne hem de gökyüzüne.
- 559 *Genesis* (Yaratılış) adlı Kutsal Kitabı yazarken Musa Peygambere.

- 560 Buradaki boşluk (*abyssus*) denizin uçsuz bucaksız derinliğiyle özdeşdir. *Abyssus* boşluk ya da uçsuz bucaksız derinlik/ler olarak çevrilmiştir. Bkz. Barry L. Bandstra, *Genesis 1-11: A Handbook on the Hebrew Text*, Baylor University Press, Waco, Texas, 2008.
- 561 Augustinus boşluk, yani ışıktan yoksun oluşla biçimlenmemiş maddeyi, yani yeryüzünü özdeşleştiriyor.
- 562 Dünya (biçimsiz madde) mutlak anlamda bir hiçlik değil Augustinus'a göre, ayırt edici bir özelliği bulunmayan biçimsizlik sadece.
- 563 Vaftiz öncesi.
- 564 Maniciler.
- 565 Biçimsiz maddede olabilecek bütün biçimler mevcuttur.
- 566 Değişebilirlik.
- 567 *Apocalypsis Ioannis*, 4.8.
- 568 Henüz biçim verilmemiş olan göklerin göğünün akışkanlığı ile dünyadaki denizler arasında.
- 569 Musa Peygamber.
- 570 *Liber Psalmorum*, 118.176.
- 571 Göklerin göğünün bile.
- 572 *Liber Psalmorum*, 42.2.3.
- 573 Göklerin göğü Tanrı'nın yolundan sapmış ruhlar için bile bir kurtuluş umududur. İnsan Tanrı'ya dönmeyi bütün kalbiyle istediği andan itibaren bu göğün kapısı ona açılır. Augustinus'a göre burası Tanrı'nın yuvası ya da evidir. Burasının vatandaşları ömürleri boyunca ebediyete kenetlenip zamanın değişkenliğinden uzakta yaşar.
- 574 Maddenin serapa kudretsizliği.
- 575 *Liber Genesis*, 1.6-8: "Tanrı, 'Suların ortasında bir kubbe olsun, suları birbirinden ayırsın,' diye buyurdu ve öyle oldu. Tanrı gökkubbeyi yarattı. Kubbenin altındaki suları üstündeki sular-dan ayırdı. Kubbeye 'gök' adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ikinci gün oluştu."

- 576 *Liber Psalmorum*, 148.6.
- 577 *Liber Ecclesiasticus*, 1.4.
- 578 Paulus.
- 579 *Epistula II ad Corinthios*, 5.21.
- 580 Kudüs.
- 581 *Epistula ad Galatas*, 4.26; *Epistula II ad Corinthios*, 5.1.
- 582 *Liber Psalmorum*, 26.8.
- 583 *Liber Psalmorum*, 119.176.
- 584 Geçmiş ve gelecek arasındaki.
- 585 *Liber Psalmorum*, 73.28.
- 586 *Liber Psalmorum*, 26.7.
- 587 Yaratılış (*Genesis*) Kitabından bahsedilmektedir.
- 588 *Epistula II ad Timotheum*, 2.14.
- 589 *Epistula I ad Timotheum*, 8.5.
- 590 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.35-40. "Onlardan biri Kutsal Yasa'nın iyi yorumcularından biriydi, İsa'yı sınamak amacıyla Ona şunu sordu: 'Öğretmenim, Kutsal Yasa'da en önemli buyruk hangisidir?' İsa şu karşılığı verdi: 'Rabbin Tanrı'yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün aklınla seveceksin.' İşte ilk ve en önemli buyruk budur. İkine benzeyen ikinci buyruk da şudur: 'Komşunu kendin gibi seveceksin.' Kutsal Yasa'nın tümü ve peygamberlerin sözleri bu iki buyruğa dayanır."
- 591 *Liber Genesis*, 1.1.
- 592 *Liber Genesis*, 1.2.
- 593 Sadece zihnimizde canlandırabildiğimiz.
- 594 Dünyamızın üstünde yer alan şu maddi göğü de içine alan.
- 595 Paulus.
- 596 *Epistula ad Colossenses*, 1.16.
- 597 Pseudo Dionysius, *Meleklerin Hiyerarşisi* adlı eserinde melekleri şöyle sıralar:
- I. Sıra: Tanrı'ya en yakın olanlar.
- Seraphim*: Tanrı'ya en yakın olan melekler: *Liber Isaiae*, 6.2-4:

“Üzerinde Seraphimler duruyordu; her birinin altı kanadı vardı; ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüyor, öbür ikisiyle de uçuyorlardı. Birbirlerine şöyle sesleniyorlardı: ‘Her şeye egemen olan RAB kutsal, kutsal, kutsaldır. Yüceliği bütün dünyayı doldurur. Seraphimlerin sesinden kapı söveleriyle eşikler sarsıldı, tapınak dumanla doldu.’”

Cherubim: Liber II Samuelis, 6.2: Tarifsiz bir ışıkla parıl parıl parlayan bu aşamadaki melekler Her Şeyi Bilen Tanrı'nın önünde dururlar. Tanrı'nın Bilgeliğinin ışıyla aydınlanır ve çok gözlü olarak tanımlanırlar.

Tahtlar: Tanrı'yı taşıyan tahtlar Tanrı'nın adaletinin melekleridir. Onun adaletini dünyevi taht sahiplerine, yani krallara ve efendilere aşırlarlar. Bkz. *Liber Psalmorum, 9.4.*

II. Sıra: Göksel Sarayın Rahip-Hükümdarları.

Güçler: Kötülüğün üstünde hâkimiyet kuran güçlerdir, böylece şeytanların kötülüklerine gem vururlar. Dolayısıyla, şeytanların insan ruhuna ektiği tutkular ve kötü düşüncelerden insanları uzak tutarlar.

Egemenlikler: Kendilerinden sonra gelen meleklerle egemen olduklarından böyle adlandırılırlar. Dünyaya adil ve bilgece yönetim gücü yollar, insanlara tutkularını nasıl denetleyeceklerini, ruhlarını et ve kanın, yani bedenin hâkimiyetinden nasıl kurtarabileceklerini ve iradelerine nasıl hâkim olabileceklerini öğretirler.

Yönetimler: Kendilerinden sonra gelen meleklerle hâkim oldukları gibi, aynı zamanda evrenin, dünyanın ve dünyadaki her ülkenin, her ulusun, her ırkın yöneticiliğini de üstlenmişlerdir.

III. Sıra: Elçi Melekler.

Erdemler: Yüceler Yücesi ve Her Şeye Kadir olan Tanrı'nın iradesinin anında yerine gelmesini sağlayan meleklerdir. Mucizeler yarattıkları gibi, Tanrı'nın yoluna giren azizlerin de gerek hastaları iyileştirmelerini gerekse gelecekte haber vermelerini sağlayarak mucizeler gerçekleştirmesinde rol oynarlar. Ayrıca her insana sabretme gücü aşılar, böylece yaşamlarındaki acı

olaylara dingin bir ruhla katlanmayı öğretirler.

Başmelekler: Hayırlı haberleri taşıyan, haber veren güçlerdir. Üst aşamadaki meleklerden aldıkları hayırlı haberleri alt sıradaki meleklerle iletirler, onlar aracılığıyla da insanlara. İnsanların zihinlerinde bilgi ışığını yakar ve onları gizemlerin sırrına erdirmirler.

Melekler: Tanrı ile ölümlüler arasında aracılık eden, insanlara en yakın varlıklardır. Tanrı tarafından her insana doğduğu andan itibaren verilen ve onu bütün yaşamı boyunca koruyan ve bilgilendiren güçlerdir.

598 *Liber Genesis*, 1.2.

599 *Liber Genesis*, 1.7: "Tanrı gökkubbeyi yarattı. Gökkubbenin altındaki suları üstündeki sulardan ayırdı."

600 *Evangelium secundum Ioannem*, 8.44.

601 *Epistula I ad Corinthios*, 4.6.

602 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.37-39.

603 *Epistula I Ioannis*, 5.10.

604 *Liber Psalmorum*, 8.4.

605 *Evangelium secundum Ioannem*, 8.25: "Ona, 'Sen kimsin?' diye sordular. İsa, 'Başlangıçtan beri size ne söyledimse Oyum,' dedi."

606 Biçimin olduğu yerde zaman mevcuttur düşüncesini yineliyor.

607 *Epistula I ad Timotheum*, 8.5.

608 İmanları henüz olgunlaşmamış.

609 Musa Peygambere.

610 *Liber Psalmorum*, 143.10.

611 Augustinus'un ve diğer yorumcuların hakikatle ilgili gözünden kaçan bir nokta olsa bile bu Kutsal Ruh aracılığıyla mutlaka gelecek kuşaklara açıklanacaktır.

612 Augustinus'un ilk kitabının ilk bölümünün ana konusu, son kitabının başlangıç cümleleriyle yineleniyor.

613 Günah işleyen ellerime.

614 *Liber Psalmorum*, 17.21.

- 615 Augustinus Tanrı'nın iyiliğinin kendisini yaratan maddeye önceden bahşedildiğini özellikle vurguluyor ve böylece yaratılan her şey iyidir önermesini bir kez daha göstermiş oluyor.
- 616 Kimse sana tapınmayacakmış gibi.
- 617 Augustinus Tanrı'nın yaratma amacının sadece yaratmaktan ibaret olmadığını özellikle vurguluyor. Ona göre Tanrı yarattıklarını kendisine hizmet etsin ya da tapsın diye yaratmadı, asıl amacı yarattığı ruhların doyunlaşıp mükemmelleşmesine imkân tanımasıydı. Bu yüzden Tanrı yarattığını mükemmelleşme yolculuğuna kattı ve sonra da yarattığı kaynağa, yani kendisine dönmesini istedi. Carl. G. Vaught, *a.g.e.*, s. 191.
- 618 Yaratılan her şey Tanrı'nın iyiliği sayesinde vardır ve bu iyilik sayesinde var olmaya devam eder. Yaratılan her şey Tanrı'nın sonsuz akışının ifadeleridir. Yaratılanlar sonlu varlıklar olduğu için, Tanrı'nın kendi doğasından değil hiçlikten yaratılmışlardır; yoksa zaten sonsuz olurlardı. Carl. G. Vaught, *a.g.e.*, s. 191.
- 619 Ruhani doğa = göklerin göğü (*caelum caeli*).
- 620 Yaratılan şeyler sadece Tanrı sayesinde var olurlar, yoksa onların kendi kendilerine yaratılmayı hak edecek değerleri yoktur.
- 621 Denizin.
- 622 Abyssus.
- 623 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.
- 624 *Epistula II ad Corinthios*, 5.21: "Günah nedir bilmeyen Mesih'i bizim günahlarımız adına kurban olarak sundu, böylece Mesih sayesinde Tanrı'nın adaletini uygulamamızı istedi."
- 625 *Liber Psalmorum*, 36.6: "Adaletin ulu dağlara benzer, yargıların da uçsuz bucaksız enginlere. İnsanı da, hayvanı da koruyan sensin, ya Rab."
- 626 *Liber Genesis*, 1.3. "Fiat lux, et facta est lux."
- 627 Işığın yaratımıyla.
- 628 Kendi imkânlarıyla ya da kendi kendine.
- 629 *Liber Genesis*, 1.2: "Tanrı'nın Ruhu engin suların üzerinde dalgalanıyordu."

- 630 *Liber Isaiae*, 11.2.
- 631 *Voluntas tua = Spiritus sanctus*: Kutsal Ruh.
- 632 Yukarıdaki sular ile aşağıdaki sular arasında.
- 633 *Epistula ad Romanos*, 5.5.
- 634 *Epistula I ad Corinthios*, 12.1.
- 635 *Epistula ad Ephesios*, 3.14, 19.
- 636 Doğası gereği Tanrı'dan uzaklaşmaya mahkûmdu.
- 637 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.
- 638 *Actus Apostolorum*, 8.20.
- 639 *Liber Psalmorum*, 9.13.
- 640 Göksel Kent.
- 641 *Liber Psalmorum*, 122.1.
- 642 Göklerin göğü.
- 643 Ruhun üç temel niteliği. Augustinus Tanrı'daki Üçlü'yü anlayabilmek için insanın kendisine bakmasını önerirken, Yaratılış Kitabındaki (1.26), "Tanrı, 'İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım,' dedi" ifadesinden yola çıkıyor. (Bkz. Augustine, *On the Trinity: Books 8-15*, ed. Gareth B. Matthews, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. x.) Augustinus'a göre bu üç niteliğe ilkönce kendi doğasında tanık oluyor ve bu niteliğin Üçlü Birlik olan Tanrı'dan geldiğini anlıyor. Çünkü Tanrı, Baba anlamında, ezeli ve ebedi Varlık olarak Tanrı'dır ve varolan her şeyin kaynağıdır; Tanrı, Oğul anlamında, bilgi olarak Tanrı'dır, bilen ve bilinen her şeyin kaynağıdır; Tanrı, Kutsal Ruh anlamında, sevgi olarak Tanrı'dır, kalbin ve ruhun bütün kıpırtılarının kaynağıdır. Tanrı'daki bu üçlü nitelik bizim anlayışımızın çok ötesinde gizemli bir şekilde birbirine harmanlanmıştır.
- 644 Augustinus insandaki bu üçlünün ayrılmazlığına, ama aralarındaki farklılığa işaret ederek Kutsal Üçlü'nün anlaşılabilmesine olanak tanıyor. Yine de ona göre, bu birlikteki üçü anlamak demek, Tanrı'nın Birliğindeki Üçü anlamakla eş değildir. Çünkü Bir, Tanrı'nın doğasının kelimelerle ifade edilemeyecek derece-

- de gizemli çokluğudur. Augustinus bu gizemi daha sonraları kaleme aldığı *De Trinitate* adlı eserinde çözmeye çalışır.
- 645 Ruhun birbirinden ayrılamaz görünen, ama aralarında fark olan bu üç işlevdeki ortak noktayı yakalayan insan, bizlerin üstündeki o değişmez varlığı anladığını düşünmemeli. Çünkü Augustinus'a göre, Kutsal Üçlünün doğası gizemlidir.
- 646 *Evangelium secundum Matthaeum*, 28.19. Augustinus vaftiz olanların Kutsal Üçlü adıyla vaftiz olduklarını hatırlatıyor.
- 647 Augustinus dünyanın yaratılışını âlemin yaratılışına benzetiyor ve Yaratılış Kitabının ilk iki satırına gönderme yaparak yorumlarda bulunuyor. Ona göre, dünyanın azaları Kilisenin kendisidir.
- 648 *Liber Psalmorum*, 39.11.
- 649 *Liber Psalmorum*, 36.6.
- 650 *Evangelium secundum Matthaeum*, 3.2.
- 651 Hristiyanlıkta vaftiz edilmek aydınlanmayla eşitir.
- 652 Ürdün ya da Şeria nehrinin suladığı topraklardan söz ediliyor. Şeria nehri İsa'nın Yahya tarafından vaftiz edildiği nehirdir, bu yüzden Hristiyanlıkta önemli bir hac merkezidir.
- 653 Kutsal Kitapta İsa çok kez dağ olarak adlandırılır.
- 654 *Epistula II ad Corinthios*, 5.7.
- 655 *Epistula ad Romanos*, 8.24: "Çünkü bu umutla kurtulduk. Ama görülen umut umut değildir. Gördüğü şeyi kim umut eder? Oysa görmediğimize umut bağlarsak sabırla bekleyebiliriz."
- 656 *Liber Psalmorum*, 42.7.
- 657 Havari Paulus. *Epistula I ad Corinthios*, 3.1.
- 658 *Epistula ad Philippenses*, 3.12-13.
- 659 Bedeninin yükü altında.
- 660 *Epistula II ad Corinthios*, 5.2.
- 661 Dünya yaşamına tutkun olanlara.
- 662 *Epistula ad Romanos*, 12.2.
- 663 Çocuk masumiyetinizi koruyun.
- 664 *Epistula I ad Corinthios*, 14.20.

- 665 *Epistula ad Galatas*, 3.1.
- 666 *Liber Psalmorum*, 46.4.
- 667 Hristiyanlığı kabul edince.
- 668 Kilisenin.
- 669 *Epistula I ad Corinthios*, 11.2.
- 670 Mesih İsa.
- 671 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.2.
- 672 *Liber Psalmorum*, 42.3. Augustinus bu satırlarda kendisinin henüz hidayete ermediğini de özellikle vurguluyor. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 205.
- 673 İman = kandil.
- 674 *Liber Psalmorum*, 42.5.
- 675 *Epistula ad Romanos*, 8.11.
- 676 Artık karanlıkların değil, ışığın çocuğu olduğunu özellikle belirtiyor.
- 677 *Epistula ad Romanos*, 9.21.
- 678 *Liber Genesis*, 1.6: "Tanrı dedi ki: 'Suların ortasında bir gökkube olsun ve suları sulardan ayırsın.' "
- 679 *Revelatio*, 6.14.
- 680 *Liber Psalmorum*, 103.2. Âdem ve Havva yasak meyveyi yediklerinde teni giydiler, yani ölümlü varlıklar oldular.
- 681 Deriden, sağlam bir çadır gibi.
- 682 Kavgaya fırsat tanımayacak nitelikteki.
- 683 Yüreği saf ve temiz olanlara.
- 684 Augustinus hem iman ederek hem de anlayarak kurtuluşa ermek istediğini belirtiyor.
- 685 *Liber Psalmorum*, 36.5.
- 686 Kutsal Kitabın cildi.
- 687 Ölümlü şeyler.
- 688 *Epistula I Ioannis*, 3.2.
- 689 *Canticum Canticorum*, 2.9.
- 690 İnsanın Tanrı'yı bilmesi ile Tanrı'nın kendisini bilmesi birbirin-

den çok farklıdır. Işığın kendisini bilmesi ile o ışık sayesinde aydınlanan insanın ışığı bilmesi apayrı şeylerdir.

691 *Liber Psalmorum*, 143.6.

692 İlki varolmamızı, ikincisi ise görmemizi sağlıyor.

693 *Liber Genesis*, 1.9: "Tanrı dedi ki: 'Göğün altındaki sular biraraya toplansın ve kuru toprak görünsün.' Ve öyle oldu." *Liber Genesis*, 1.11: "Ve Tanrı şöyle dedi: 'Toprak yemyeşil otlar versin, filizlensin; her biri kendi cinsine göre meyve veren ağaçlar yetiştirsın ve onların kendinde bulunan tohumları atılsın toprağın üstüne.' Ve öyle oldu."

694 İnsanlığın tuzlu ve dolayısıyla dil yakan acı denizini ya da tam anlamıyla yaşamını. Augustinus dünya halkı ile Tanrı devletinin halkını kıyaslıyor. Bkz. Augustinus, *De Civitate Dei*, 19.5.

695 Her şeyi yöneten öngörün sayesinde.

696 *Liber Genesis*, 1.12.

697 Meyve veren verimli toprak ve bir Hristiyanın komşusuna duyduğu sevginin ahlaksal bereketi arasında bir benzerlik kuruyor.

698 *Liber Genesis*, 1.14: "Tanrı dedi ki: 'Gökkubbede ışıklar olsun ve gündüzü geceden ayırsın; mevsimleri, günleri ve yılları belirtecek birer işaret olsun.' Ve öyle oldu."

699 *Liber Psalmorum*, 85.11.

700 *Liber Genesis*, 1.14.

701 *Liber Isaiae*, 58.7-8.

702 *Liber Genesis*, 1.14.

703 *Epistula ad Romanos*, 13.11-12.

704 *Liber Psalmorum*, 102.27.

705 Eski Ahit'te önemli olan kimi kutsallıkların yerini Yeni Ahit'te başka kutsallıklar almıştır; örneğin Eski Ahit'te sünnet kutsal sayılırken Yeni Ahit'te vaftiz kutsal sayılmıştır.

706 Henüz bu dünya yaşamını paylaşan, zamana yazgılı varlıklar olduğumuz halde.

707 *Liber Isaiae*, 1.16-18.

- 708 İsa'ya. Bkz. *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.16-22.
- 709 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.21.
- 710 Zengin adam.
- 711 Tanrı Sözünü. *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.21.
- 712 *Liber Genesis*, 1.14.
- 713 *Actus Apostolorum*, 2.2-3.
- 714 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.14-15.
- 715 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.14-15: "Kimse kandil yakıp kilenin altına koymaz; kandillige koyar ve bu kandil evdekilerin hepsine ışık sağlar."
- 716 Augustinus Yaratılışın beşinci gününden söz ediyor ve bu günle ilgili yorumlamalarda bulunuyor. *Liber Genesis*, 1.20: "Tanrı dedi ki: 'Sular kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklarla dolup taşsın, yeryüzünün üstünde, gökkubbenin altında kuşlar uçuşsun.' " İsa'nın sözlerinde bu ateşler dünyanın ışıklarıdır ve görülmeyecek bir yere konmamıştır.
- 717 *Liber Genesis*, 1.20.
- 718 *Liber Ieremiae*, 15.19.
- 719 Balinalar.
- 720 *Liber Genesis*, 1.21: "Aynı zamanda Tanrı devasa canlılar yarattı..."
- 721 Dünyada.
- 722 İncil'de verilen Tanrı'nın bilgisi.
- 723 Gözümüzle gördüğümüz cisimler insanlığın aciz ve günahkâr doğasının ihtiyacını karşılamak üzere doğdu. Çünkü günahkâr halk birtakım belirtilere muhtaçtır, ama Tanrı'nın ezeli ve ebedi Hakikatini idrak eden insanlar bu cisimlerin ötesini görür.
- 724 Boş ve değersiz bilgilerle şişinen kibirli insanlar.
- 725 Augustinus'a göre, Tanrı'nın ezeli ve ebedi Hakikatinden uzaklaşan, günahkâr doğaya sahip olan insanoğlu kıvrıla kıvrıla giden yaratıkların ya da uçan yaratıkların belirtilerine muhtaç varlıklar haline dönüşmüştür. Kilisenin görevi, Hıristiyanlar için bedeni, ruhani seviyeye getirmelerine imkân sağlamaktır.

- 726 Hristiyan olmanın en önemli sırlarından vaftiz, ekmek ve şarap ayini (Aşai Rabbani ayini, kudas: Hz. İsa'nın havarileriyle birlikte yediği son yemeği anmak için Hristiyanların kilisede ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören, liturya) olmaksızın tamamlanmış sayılmaz.
- 727 *Liber Genesis*, 1.24: "Tanrı dedi ki: 'Yeryüzü çeşit çeşit canlı yaratık doğursun, büyükbaş hayvanlar, sürüngenler, karada yaşayan çeşit çeşit vahşi hayvanlar.' Öyle oldu." Bu metindeki sürüngen hayvanlardan fare, böcek gibi hayvanlar da anlaşılır.
- 728 Kilise.
- 729 İnsan. *Liber Genesis*, 2.7: "Rab Tanrı Âdem'i topraktan yarattı ve burun deliklerine yaşam solugunu üfledi. Ve Âdem yaşayan varlık oldu." İnsanın topraktan yaratılması hem bedene hem de ruha sahip olmasıyla ilgilidir.
- 730 İnsan günah işledikten sonra ruhunun kurtuluşu için vaftizle arınmaya muhtaç oldu. Ama vaftiz olduktan sonra artık onun iman etmesi için belirtilere ve mucizelere ihtiyacı kalmaz.
- 731 *Evangelium secundum Ioannem*, 4.47-48: "Adam İsa'nın Yahudiye'den Celile'ye geldiğini işitince yanına gitti, evine gelip ölmek üzere olan oğlunu iyileştirmesi için Ona yalvardı. İsa adama, 'Sizler belirtiler ve harikalar görmedikçe iman etmeyeceksiniz,' dedi.
- 732 Yabancı dillerde konuşma yetisi inanmayanları ikna etmek için verilir, inananlara değil. Augustinus yaratılışın beşinci ve altıncı günü arasındaki farkı anlatırken, toprağın sudan ayrılmasıyla birlikte, suların imansız insanlarla konuşsun diye doğurduğu kanatlı yaratıklara ihtiyaç kalmadığını belirtiyor. Bunun yerine, Tanrı Sözü habercileri vasıtasıyla kuru toprağa hitap etmektedir, bu topraktan canlı varlığın doğumuna neden olarak. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 214.
- 733 Toprak canlı varlığı doğurmuştur, çünkü Tanrı'nın habercilerinin manevi yaratımını gerçekleştirebilmesi için maddi bir nedene ihtiyaç vardır.
- 734 Toprak sulardan ayrıldıktan sonra denizin doğurduklarına ihti-

yaç kalmamıştır. Ama hâlâ denizden çıkan balıkla (İsa) beslenmeye muhtaçtır. Bu balık Tanrı tarafından inananların gözü önünde kurulan sofraya konmuştur (başka deyişle artık belirtiler ya da mucizelere gerek yoktur, çünkü Tanrı'nın Sözü somut olarak, ete kemiğe bürünerek insanlara görünür kılınmıştır.) Yunanca balık anlamına gelen ιχθυς (*ikhtus*) kelimesini oluşturan harflerden bir anagram oluşmuştur: "Ιησους Χριστος, Θεου Υιος, Σωτηρ" (Mesih İsa, Tanrı'nın Oğlu, Kurtarıcı).

735 *Liber Psalmorum*, 69.32.

736 *Liber Genesis*, 1.21.

737 Paulus.

738 *Epistula ad Galatas*, 4.12.

739 *Liber Ecclesiasticus*, 3.19.

740 *Liber Genesis*, 1.26: "Ve dedi ki: 'İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım; bu şekilde denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, bütün hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngencilere hakim olsun.'"

741 *Epistula ad Romanos*, 12.2.

742 *Epistula ad Colossenses*, 3.10.

743 *Epistula I ad Corinthios*, 2.15.

744 *Liber Genesis*, 1.26.

745 Anlık: Skolastik felsefede duyum (*sensatio*), akıl (*ratio*) basamağının en sonunda yer alan düşünme ve bilme yetisi ya da kavramlarla düşünme yetisi.

746 *Liber Psalmorum*, 42.19.

747 *Epistula I ad Corinthios*, 2.15.

748 *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.20: "Sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız."

749 *Epistula I ad Corinthios*, 5.12.

750 *Liber Genesis*, 1.28: "Tanrı onları kutsayarak dedi ki: 'Üreyin, çoğalın, tüm yeryüzünü doldurun ve onu denetiminiz altına alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara ve toprağın üstünde gezinen bütün hayvanlara hakim olun.' "

- 751 *Liber Genesis*, 1.7. Göğün üstündeki suları altındaki sulardan ayıran gökkubbe.
- 752 Denizle betimlenen insan, zihninde ancak değişik simgelerle suların irili ufaklı balıklarla dolduğunu anlamlandırabiliyor.
- 753 Tanrı'ya duyduğu özlemle, öğrenmeye olan hevesinde.
- 754 *Liber Genesis*, 1.29: "İşte yeryüzünde tohum veren her otu, türüne göre tohumu meyvesinde bulunan her ağacı size veriyorum; bunlar sizin gıdanız olacak."
- 755 *Epistula ad Romanos*, 3.4.
- 756 *Epistula I ad Timotheum*, 1.16: Paulus'un överek bahsettiği Onesiphorus, Paulus'un Roma'da hapse atıldığı yıllarda kendisinden yardımını esirgemeyen dindar bir Hıristiyandı.
- 757 *Epistula II ad Corinthios*, 11.9. "Aranızdayken, ihtiyacım olduğu halde hiçbirinize yük olmadım. Çünkü Makedonya'dan gelen kardeşler ihtiyaçlarımı giderdiler. Size yük olmamaya hep özen gösterdim, bundan böyle de özen göstereceğim."
- 758 *Epistula II ad Timotheum*, 4.16.
- 759 *Liber Psalmorum*, 19.4.
- 760 *Epistula ad Philippenses*, 3.19.
- 761 Macedonia'da (Makedonya) bir şehir.
- 762 Ruhunuz kaygısını gösteremeyecek kadar yorgundu. *Epistula ad Philippenses*, 4.10.
- 763 *Epistula ad Philippenses*, 4.11-13.
- 764 *Epistula ad Philippenses*, 4.14.
- 765 *Liber Psalmorum*, 4.1.
- 766 Selanik.
- 767 *Epistula ad Philippenses*, 4.14-16.
- 768 Philippilerin hayır işleyerek ruhsal gelişimlerini tamamlamalarının beklentisi içinde olduğunu belirtiyor. *Epistula ad Philippenses*, 4.17.
- 769 *Evangelium secundum Matthaeum*, 10.40-42: "Sizi kabul eden beni kabul etmiş olur. Beni kabul eden de beni göndereni kabul etmiş olur. Bir peygamberi peygamber olduğu için kabul eden

peygambere yaraşan bir ödöl alacaktır. Dürüst birini dürüst olduğu için kabul eden dürüst kişiye yaraşan bir ödöl alacaktır. Bu küçüklerime öğrencilerim olduğu için bir kap soğuk su veren, kim olursa olsun, size söz veriyorum, ödölsüz kalmayacak.”

770 *Liber I Regum*, 17.15, 18.

771 *Liber I Regum*, 17.4. “Dereden su içeceksin ve buyruk verdiğim kargaların getirdiklerini yiyeceksin.”

772 *Liber Genesis*, 1.31: “Tanrı yarattıklarına baktı ve her şeyin çok iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve altıncı gün oluştu.”

773 *Epistula I ad Corinthios*, 2.11-12.

774 Maniciler.

775 *Epistula ad Romanos*, 5.15.

776 Augustinus daha sonra kaleme aldığı *Retractationes* adlı eserinde, bu ifadesini yeterince düşünülmeden yazılmış bir ifade olarak eleştirir (2.6.2).

777 Yaratılışın yedinci ve son günü, şabat günü (ya da kutsal dinlenme günü) İsrail halkına, onları kölelikten kurtararak kendisine ayıran Tanrı’yı hatırlatır.

778 Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 13.36.

779 *Liber Genesis*, 2.2-3.

780 Ancak mükemmelliğe erişince ruhumuz huzur bulacak, o güne kadar dünya yaşamında her an huzursuz olacağız. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 1.1.1.

781 Bkz. Augustinus, *De Civitate Dei*, 11.10.

782 Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 19-20; James J. O’Donnell, *Augustine, A New Biography*, s. IX-X.

CONFESSIONES

İtiraflar

Augustinus

Pagan bir baba ve Hristiyan bir annenin oğlu olan, Hristiyanlık öncesi yaşamında Maniciliğin, Platon'un, Cicero'nun, Şüphecilerin öğretilerini de takip eden Augustinus (İS 354-430) Hristiyanlık anlayışının gelişiminde rol oynayan en önemli figürlerden biridir. Kilise Babalarından biri olarak kabul edilen ve azizlik mertebesine yükseltilen Augustinus'un en önemli eserleri *İtiraflar* ve *Tanrı Kenti*'dir. Eserleri, bugün modern felsefede halen tartışma konusu olan zaman, varoluş ve hakikat gibi pek çok sorunu irdelemesi ve görüşlerinin Batı felsefesini derinden etkilemesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Augustinus zamana yazgılı bir varlık olan insan ile Tanrı'nın zamana aşkın doğası arasındaki görüş ve anlayış farkını sunar ve mükemmelleşme çabasındaki insan ruhunun öncelikle bu farkı idrak etmesi gerektiğini vurgular. Mükemmelleşme yolculuğu Tanrı'nın insandan beklentisidir, çünkü O sadece insanoğlunu kendi suretinde yaratmıştır ve onu yarattığı andan itibaren de kendine dönmesini beklemektedir. Mükemmelleşme büyük bir sırdır ve bunun anlamını bir insan bir başka insana anlatmaktan acizdir. Bu sır sadece Tanrı'nın kapısı çalınarak dilenecek ve anlamına vakıf olunacaktır ve Augustinus'a göre Tanrı'nın kapısını çalan insana o kapı mutlaka açılacaktır.

ISBN 978-975-997-166-3

9 789759 971663

50 TL

